THERAPEUTICE

SPECIALIS

AD

FEBRES PERIODICAS PERNICIOSAS.

LEODII,

APUD J. F. JALHEAU, BIBLIOPOLAM, IN VICINIA UNIVERSITATIS.

PARISIIS,

APUD J. B. BAILLIÈRE, BIBLIOPOLAM, IN VIA SCHOLÆ MEDICÆ.

BONNÆ,

APUD ADOLPHUM MARCUS, BIBLIOPOLAM.

GENEVÆ,

APUD PASCHOUD, BIBLIOPOLAM.

TAURINI,

APUD BOCCA, BIBLIOPOLAM.

F. TORTI

PHILOSOPH. ET MEDIC. DOCT. MUTINENS. IN PATR. LYCÆO PROF. PRIM. SEREN. REYNALDI I, MUTINÆ, REGII, MIRANDULÆ, ETC. DUCIS MEDICI, A CONSILIIS QUATUORVIR. PUBLIC. VALETUD. ET SOCIET. LOND. SODALIS,

THERAPEUTICE

SPECIALIS

AD FEBRES PERIODICAS PERNICIOSAS.

NOVA EDITIO,

AUCTIOR, ACCURATIOR, CUI SUBNECTUNTUR EJUSDEM AUCTORIS RESPONSIONES IATRO-APOLOGETICÆ AD CLAR. B. RAMAZZINI; ADDITIS AUCTORIS VITA A L. A. MURATORIO CONSCRIPTA, ET NOTIS EDITORUM.

EDENTIBUS ET CURANTIBUS

C. C. J. TOMBEUR ET O. BRIXHE, M. D.

TOMUS SECUNDUS.

LEODII,

EX TYPIS C. A. BASSOMPIERRE.

MDCCCXXI.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

THERAPEUTICES
SPECIALIS
LIBER QUARTUS.

Curationes insignes quamplurimas exhibens omnium specierum febrium perniciosarum, aliàs recensitarum, methodo jam descriptâ absolutas, unà cum gravi circà hanc materiam praxeos problemate.

CAPUT PRIMUM.

Historiæ insignes intermittentium perniciosarum, in primam præcipuè corporis regionem sævientium, nostrâ methodo jugulatarum. Harum species sunt, *primò* cholerica, et dysenterica, *secundò* subcruenta, et atrabilaris, *tertiò* cardiaca.

Ut ordine aliquo procedat historiarum omnium, cæteroquì nonnihil disparatarum, et octo celebrioribus jam recensitis febrium perniciosarum speciebus respondentium series, congruum hic loci censeo commodiorem illam divisionem sequi, secundùm quam cap. II. libri III. distinximus illas in triplicem ordinem, habito respectu ad triplicem nostri corporis regionem, in quarum aliquam peculiaritèr plùs quàm in aliam nonnullæ ipsarum sævire solent. Qui quoque ordo, si benè spectetur,

ab aliis divisionibus anteà præmissis non multùm abludit.

Juxtà hanc ergò divisionem ad primum ordinem connotantem primam regionem, reducentur species istæ perniciosarum, quas alibì jam Sylviano more peculiari donavimus nomenclaturâ, nempè, primò *cholerica, et dysenterica*, secundò *subcruenta*, et *atrabilaris*, tertiò *cardiaca*; et harum historiæ primo hoc capite describentur. Ad secundum ordinem connotantem secundam corporis provinciam, referentur primò *diaphoretica*, secundò *syncopalis*, tertiò *algida*, quartò *subcontinua malignans*; et historiæ istarum sequenti capite comprehendentur. Ad tertium denique ordinem respicientem tertiam paritèr corporis regionem, revocabitur unica species, nempè *lethargica*; atque illius historiæ successivo paritèr capite narrabuntur. Et sic sub tribus tantùm capitibus historias omnes octo specierum febrium perniciosarum à nobis statutarum, nullâ servatâ temporum, aut conditionis personarum ratione, ordinatè complectemur, quibus postquàm alias non absimiles ab amicis in nostræ methodi confirmationem communicatas junxerimus, hunc tandem librum claudemus arduo quodam in praxi circà hanc materiam problemate, cujus dilucidationem aliæ nostræ non parùm promovere poterunt peculiares historiæ. Cohærentèr itaque ad divisionem ut suprà admissam inter historias hujusce capitis primam sedem teneant.

CHOLERICÆ HUMIDÆ.

I. D. *JOSEPH Gallianus de Coccapanis*, cujus obitum præcipitem ex perniciosâ cardiacâ paulò antè descripsimus, laborabat anno 1696. tertianâ simplici intermittente, comitatâ vomitibus biliosis indesinentibus, et biliosâ paritèr dejectione correspondente. Cùm aliàs consuevisset morbo hujusmodi cum symptomatis similibus, præsertìm cum copioso vomitu, corripi, itaut non semel constitutus fuerit in vitæ discrimine, tulisset tamen semper, etsi ægrè, labores consuetos, adjutus remediis usitatioribus, blandiebar ipse mihi conjectans quòd et hunc paritèr morbum remediis iisdem, quæ jam in usum ducebantur, adhibitis esset laturus. Ast quartâ, ni fallor, vel quintâ accessione tam immanis, tamque ferox, tam frequens, tamque copiosus vomitus supervenit cum simultaneâ semper, ac per brevissima intervalla repetitâ dejectione materiæ, biliosæ, serosæ, et corruptæ, ut utroque motu æger jam ferè confectus, universalitèr perfrigeratus jaceret cum pulsu fermè abolito, oculis cavernosis, singultu, anxio anhelitu, supinoque decubitu, quippè jam impotens se vel erigere, vel convertere in alterutrum latus, ut vomeret, vel alvum identidem irritatam exoneraret. In hoc statu, in quo dubitabatur, an posset quidquam ingratum gustui deglutire, vel deglutitum retinere, cùm juscula ægrè deglutiret, et deglutita rejiceret; immò in quo sacri ministri eidem ut absolutè morituro assidentes,

nec non ego ipse metuebamus, ne non usquè in crastinum victurus esset, in hoc, inquam, statu aûsus sum cum censuræ periculo præscribere corticem (quo mediante paulò antè evaseram ipse à morte propinquâ) et quidem amplâ dosi juxtà methodum anteà discriptam, remediumque intrà horas aliquot congruâ proportione repetere, ut jam tradidi *lib.* III. *cap.* III.; neque enim opus est eamdem crambem pluries recoquere. Hinc factum est illicò, ut subsequens paroxysmus nequaquàm accesserit, licèt quo ad reliqua adhùc moribundus æger videretur. Paroxysmo autem inhibito, et impetratis induciis, pulsus cœpit nonnihil elevari, et ægrotans, esto difficultèr atque tardiusculè incalescere; quarè, continuato remedio, et liberaliore insimul facto etiam ultrà medici indulgentiam vini usu, (vix enim aliud quicquam assumere poterat, aut retinere primis præsertìm diebus) sensìm convaluit, intrà non multos dies ferè à morte revocatus in vitam, quam ad duodecim indè annos sine ullâ recidivâ nervosè protraxit.

II. *Uxor Bartholomæi Giannasii* binos passa cum dolore ventris, vomituque, ac secessu copioso in accessionis principio, tertianæ simplicis paroxysmos, quos pro talibus minimè noverat, tertium ferocissimum subit, in quo cum ingenti intestinorum, stomachique dolore humoralia immodica excernit sursùm atque deorsùm sine intermissione, undè frigida reddita, et sine pulsu cum pallore mortali, oculis concavis, acutis naribus, collapsis

temporibus, conclamata creditur, et quidem confecta dolore colico. Advocor nihilominùs, describiturque mihi ab ægrâ vix loqui valente, ut et ab assidentibus ipsis morbus sub specie doloris intestinalis, nullâ factâ febris mentione. Carentia ferè omnimoda pulsûs, et carnium frigiditas non sinebant me certiorari de febre, multòque minùs de naturâ et specie illius. Intelligens tamen non sine labore, et ex vi interrogationum repetitarum, recursum alternum cum anticipatione regulari, et cum proportionali augmento intensionis symptomatum semper similium, facilè suspicatus sum de tertianâ perniciosâ absconditâ, ut *Mortonus* loqui consuevit. Statìm itaque ad corticem confugi, non eâ quidem dosi, quæ valeret febrem planè supprimere (quippè adhùc hærebam nonnihil anceps de naturâ morbi) sed eâ tantùm, quæ valeret eamdem imminuere, et observaturus interìm meliùs quod mihi tunc confusè tantùm describebatur. Alterâ die pulsus revixit, licèt minutus et paululùm frequens, carnibus tepor aliquis redditus est, cæteraque omnia minùs gravia apparuêre; quod mihi de tertianâ cholericâ præbuit fortius indicium. Vesperi cùm coactus essem recedere ab urbe, noctu verò expectaretur quartus paroxysmus, aliquam rursùs, sed levem præscripsi portionem corticis in formâ boli cardiaci, meque manè reversurum spopondi, ut ægram curiosus inviserem, nec operi christianâ pietate incepto ullo pacto deficerem. Cùm autem nocte invasisset febris etiam anticipans, ægra moræ

impatiens præ dolore, vomitu, atque secessu consueto, licèt tolerabiliore, alium me absente medicum summo mane accersiri curavit. Dùm iste varia pro solvendo stomachi ventrisque dolore (neque enim alium morbum accusabat ægra, neque ex pulsu frigido, ac vix perceptibili poterat medicus ceteroquì cortici amicus quidquam aliud conjectare) ipse superveni, et de periodo certior jam factus, ac de perniciosâ tertianâ, amicum medicum monui de vero morbo, ac de inchoato jam usu corticis, vi cujus illa accessio, utut gravissima, aliquod nihilominùs susceperat moderamen respectu prioris. Obstupuit ille his auditis, mihique incœptam curationem meam absolvendam concessit lubens, et de exitu curiosus. Statìm ergò Chinam Chinam præscripsi validâ methodo, statìmque paritèr febribus, vomitibus, torminibus, et dejectionibus modum imposui, non quià morbus ad declinationem vergeret (subsequentes etenim crudeles recidivæ patefecerunt oppositum) sed quià febrifugum largâ dosi sumptum cuncta composuit. Perseveravit ea in usu ejusdem febrifugi diminuto, et sana visa est; paulò post tamen febris eadem, licèt parùm manifesta quo ad alias febriles circumstantias, clarè repullulavit quo ad symptomata prædicta, et periodica. Quoniam verò hæc minùs fortia se prodiderunt, curationem primùm tentavi methodo, ut loqui mos est, rationali, per usum scilicèt enematum anodynorum, per oblationem *olei amygdalarum*, *Crystall. mont.*, *salis absynth.*,

theriacæ recentis, *conf. de hyacinth.*, *laudani opiati* etc.; mox his non proficientibus, febreque cum dictis symptomatis invalescente, transitum feci ad usum *syrupi de Chinâ Chinâ cap.* VII. *lib.* I. descriptum, cui in progressu ipsam corticis pulverati substantiam placuit adungere. Sed cùm hæc quoque nihil proficerent, mihique jam metum incussisset affera quædam, quæ his non obstantibus successit accessio, ne in subsequente periret ægrotans, ad validam methodum rursùs confugi, undè omnimoda statìm febris, et mentitæ cholericæ affectionis abolitio. Post aliquod tamen diuturnum tempus iterùm periodica affectio semicholerica alternis diebus se prodidit, febre vix ac "ne vix quidem sensibili. Hanc blandis tractavi remediis, et sine cortice sanâsse sum visus. Cùm ecce ex improviso ea iterùm caput extulit, sed aliâ sub larvâ; siquidem loco excretionis flavæ ac viridis, cruenta impensè, ac nigricans, ut mihi relatum est, successit dejectio. Huic paritèr nondùm cortice, sed aliis interìm remediis, donec materiam alterâ periodo datum esset inspicere, obviam eumdem esse censui, utut exilitas pulsûs quàm maxima non levem mihi terrorem incuteret. Cùm verò die afflictionis, modica nec ullius pravi coloris fuerit excretio materiæ per secessum, et nulla per vomitum, substiti, nec corticem præscripsi : sensìm autem intereà morbus inducias dedit. Non multò post gravidam quadrimestrem mihi notabilem ventris illius intumescentiam exploranti se prodidit ægra non antè cons-

cia; idque ex certis signis antè paucos tantùm dies sibi constâsse indubitantèr asseruit. Dimisi illam non benè credulus; sed iterùm vomitus, nec levis quidem, sed nec immodicus, alternis diebus illam torquebat cum febrili tamen incalescentiâ, et cum debitâ pulsûs emicatione: quod per tres antè menses nunquàm deprehenderam. Venam ideò in brachio secari jussi, cùm anteà præ exuberantiâ excretionum, et pulsûs exilitate non ausus fuerim. Visa est meliùs habere, resumptis viribus, carnibus, et modico faciei colore. Aliquam nihilominùs ferè citrà febrem passa est vomitûs, et biliosæ dejectionis recrudescentiam alternis diebus, typoque adhùc tertianario recurrentem, quæ postmodùm appropinquante brumali tempestate sensìm disperiit; undè ægra stadio suæ gestationis satìs felicitèr exacto, partum edidit naturalem, sanatam reddita, et in novæ tantùm gestationis recidivam prona.

CHOLERICA SICCA.

III. GEMINIANUS *Campiolus* ætatis annorum XLIX., habitûs admodùm gracilis, aspectûsque squallidi ac luridi, tertianâ semplici correptus cum inani, sed diuturniore vomituritione, post tres vel quatuor accessus eo pervenit, ut illi jam continua, ac indesinens fieret in vomitum propensio, vi cujus liquida omnia, et potulenta assumpta statìm rejiciebat, tantùmque ova sorbilia (quæ tamen, ut et alia quæcunquè, admittebat ægrè) ad breve aliquod

tempus retinebat. Extrà verò occasionem cibi assidua erat, ut diximus, in vomitum proclivitas cum nonnullâ etiam, parcâ licèt biliosæ materiæ acerrimæ rejectione. Alvus paritèr respondebat vomituritioni, sæpè scilicèt ægrum sollicitans, paucam verò, serosamque identidem excretionem pariens. Præscripta sunt remedia ex arte, sed incassùm: adeòut ingravescentibus paroxysmis, et duplicatâ jam febre, augerentur in dies symptomata. Pulsus debilis fiebat, et celer, imò febris à primordio intermittens post acquisitam duplicitatem, aliquam etiam continuitatem affectare, quin et adipisci videbatur. Jamque res in angusto erat posita, neque illi administrari Sacramentum Eucharistiæ permittebat metus rejectionis. Lingua sicca erat, arida, et scabra; urina pauca, crassa, et rubra; aderat quoque jactatio assidua, virium exsolutio, oculorum concameratio, et tandem singultus. Præscribo corticem copiosum in plurimos bolòs divisum, partitis vicibus cum vino tenuiore ex cochleari sumendos, si æger possit assumere. Vi sibi illatâ, nonnullos deglutit et retinet. Renuit laborem sumendi reliquos. Hortor, suadeo, insto, ut assumat, si illi cæteroquì morituro jucundum est vivere. Annuit tandem, assumit, et retinet. Sic perseverans evadit ab accessu futuro, qui nempè non advenit. Incipit sedari vomitus, et alvus densari, ac sisti. Perseverat adhùc levis febricula superstes ad duos dies, quæ continuato usu corticis citò desinit. Deniquè per septem, vel octo dies usurpato

per modum alterantis remedio, eo solo, clysteribus ex lacte identidem injectis, perfectè sanatus est absque recidivâ. Duobus, vel tribus indè annis elapsis, eodem morbo, iisdem que prorsùs symptomatis corripitur. Priusquàm ad extrema descripta perveniat, circà quartum videlicèt, vel quintum paroxysmum, præscribo corticem dosi modicâ, terque, vel quater debiliùs repeto. Sanatur perfectè, paritèrque non recidit.

DYSENTERICA.

IV. UNUS ex famulis splendidi ac nobilis viri D. Marchionis Camporei, duplici tertianâ intermittente, plurimùm tamen intensâ, vexatus cum biliosis vomitibus admodùm laboriosis, ingruente tertio paroxysmo potiore materiam primò porraceam, et vitellinam vomere cœpit, atque dejicere, mox mucositatem quamdam cruentam copiosam, qualem in verâ dysenteriâ contingit observare; cum hac tamen differentiâ, quòd hujusmodi excretio in dysenteriâ per alvum tantummodò fieri solita, in hoc casu fiebat etiam per vomitum, ità ut ex inspectione talis materiæ per vomitum excretæ, quisque illam prodiisse per secessum, indubitantèr credidisset. Alia insuper observabatur differentia inter hanc excretionem et eam quæ in verâ dysenteriâ contingit, quòd scilicèt in hoc casu dolores atque cruciatus ventriculum præcisè occupabant, non verò intestina, in quibus tormina nulla per-

sentiebantur, licèt ab omni tenesmo non essent immunia. Sævum hoc symptoma maximam ægrotanti jactationem inferebat, linguæ scabritiem, urinarum paucitatem, crassitiem, croceumque impensè ruborem ; febris verò tùm intensior facta, tùm magis extensa, jam ad continuam essentialitèr tendere conspiciebatur. Repetita est ideò die minoris afflictionis venæ sectio anteà celebrata, et injecti clysteres ex jusculo, cremore hordei, lacte chalybeato etc. ; itèm continuatus est usus seri vaccini anteà præscripti, aliaque in usum revocata, quæ humorum omnium fervorem et acrimoniam temperare, ac retundere apta sunt credita. Quarto nihilominùs paroxysmo graviore, qui motu admodùm obscuro, nùlloque ferè frigore se prodidit, rediit longè violentior ac priùs eadem excretio ex muco copioso, et cruore mixtâ, per alvum quidem abundè, sed satìs diminutè per vomitum. Irrequietus æger nesciebat momento temporis stare loco : clamabat, ululabat, sibi erodi atque divelli stomachum identidem repetens, nil videlicèt proficientibus diluentibus, oleosis, incrassantibus, anodynis etc. Non equidem compatiebatur cor neque pulsus, (proindè non erat hæc cardialgia) sed ferocia nihilominùs doloris, febris intensissima, ardor universalis, vigiliæ pertinaces, concidentia faciei, et carnium repentina extenuatio, vel aliquam inflammationem internam præ foribus esse, prænunciabant, vel irreparabilem transitum in febrem ardentem, hoc adjuncto symptomate facilè lethalem,

Hærebam hìc (fateor) circà oblationem corticis; imò proclivior eram in continuationem methodi inceptæ propter rationes quamplurimas; sed cùm plura jam incassùm methodicè administrâssem, nec eventum meliorem ominari fas esset, nisi per promptam inhibitionem paroxysmorum (siquidem hanc ampliùs licuisset assequi, progrediente jam celeri passu ad continuitatem febre) idcircò tandem decrevi corticem offerre, methodo tamen nonnihil leviore, eâ videlicèt, quæ pro curatione perniciosarum octavæ præsertìm speciei descripta est *lib. III. cap. III.* Oblatâ itaque, et repetitâ temperantèr Chinâ Chinâ in formâ boli, eique superbidendâ præscriptâ aquâ plantaginis, statìm subsequentes paroxysmi vix perceptibiles sunt redditi cum manifestâ febris intermissione, mucosæ, cruentæque excretionis omnimodâ suppressione, urinarum coctione, somno modico, et sufficienti linguæ anteà arescentis humectatione: adeòque intrà tres dies ferè sanus visus est, factusque subindè post alios duos, vel tres perfectè talis, nullam expertus recidivam, sed simplicem tantùm ephemeram post menses à causâ procatarticâ, et evidenti oriundam. Passus et hic est iterùm, nescio quo anno, similem morbum cum simili symptomate, et eâdem methodo ab ipso anxiè expetitâ citiùs adhùc sanatus est, nec ampliùs, quod sciam, ægrotavit.

SUBCRUENTÆ,

V. PICTOR quidam nomine *Joseph Cerchiarius*,

anno 1697. in secundo simplicis, intermittentisque tertianæ paroxysmo, serosâ quâdam, atque subrubrâ, simulque copiosâ dejectione corripitur. Contingit hæc in ipsâ febris invasione, et per modicam quoque accessionis extensionem perseverat: ab eâ tamen quicquam incommodi, vel doloris æger non percipit præter notabilem virium prostrationem. Cùmque die subsequente satìs levitèr se habeat, sitque omninò infebricitans, nondùm putat se indigere ope medici, ac proindè, tertium præstolatur paroxysmum, antequàm decernat de implorando auxilio. Succedit itaque tertius accessus, in cujus principio statìm plurimas habet sedes materiæ copiosissimæ subcruentæ, ac loturæ carnium similis, qualis est ea, quam nomine *fluxûs hepatici* donare consueverunt veteres. Prodibat hæc tam facilè, tamque blandè, seu, ut meliùs loquar tam subdolè, ut æger indè levamen potiùs aliquod, quàm detrimentum capere sibi videretur saltèm ab initio; sed progrediente copiosis et repetitis vicibus dejectione, tanta sensìm, ac talis supervenit virium prostratio, ut non ampliùs potis esset ullo pacto de lecto surgere ad alvum deponendam, quin et in lecto decumbens frequentem patiebatur lypothymiam. Ob id statìm advocor, narranturque mihi, quæ similitèr, licèt longè mitiùs, contigerant accessione antecedente. Inspicio materiam totam (erat autem plurima) quæ veram loturam carnium referebat, nec quicquam aliud. Intueor ægrum adhùc frequentèr dejicientem, oculis ca-

vernosis, voce clangorem edente, acutisque naribus præditum. Pulsus illi exilis, celer, atque minutulus, et successivè palàm deficiens : languet ille, exsolvitur, et frigidus universalitèr jacet, etsi à pluribus jam horis febricitet, imò etsi in augmento accessionis jam anteà incaluerit. Quo ad reliqua, satìs benè se habere videbatur. Non sitiebat admodùm, optimè constabat mente, nulla tormina, nullosque patiebatur cruciatus, ac tantummodò, se assiduè deficere, mortemque propero jam gradu accedere sentiens ac noscens asseverabat. Præscribo statìm corroborantia, fluxum compescentia, et vires instaurantia, quantùm sinit angustia, et circumstantia temporis; atque ità ab accessione illâ paulatìm, difficultèr licèt, evadit. Sequenti mane fluxus sistitur sponte, ut contigerat etiam post secundum paroxysmum ; vires tamen, et pulsus notabilem exsolutionem patefaciunt, itaut novæ certò accessioni consimili nequeat æger sufficere. Munitur ideò sanctissimo viatico, deindè assumit *unc. ss. corticis*. Vespere *duas* paritèr potat ex vino ejusdem corticis *drachmas*. Die sequenti nulla redit accessio, neque paritèr ulla dejectio. Diebus aliquot sequentibus utitur eodem remedio in modum vulgaris alterantis, et perfectè curatus est absque ullâ unquàm recidivâ. Neque hìc quispiam obtrudat, morbum jam fortè cum tali evacuatione fuisse solutum, neque cortici adscribendam curationem; nam *primò* in similibus casibus, priusquàm cortice uterer, alium profectò progressum, alium

exitum observabam; *secundò* nimiùm frequens est, nimìsque immediata post corticem quolibet morbi tempore propinatum sanatio, ad hoc ut semper ea naturæ adscribi possit, vel casui; *tertiò* generalitèr advertendum est, quippè hoc in plurimis occasionibus militabit, quòd qui sanantur per corticem tertio paroxysmo periculoso, spontè sanati credi nequeunt; quartus enim saltèm paroxysmus, si tertius præsertìm validus fuerit, de more inevitabilis est, ac semper intensior, ut nôrunt practici.

VI. Reverenda monialis *Mater Maria Joanna à cruce* Carmelita excalceata, et monasterii Rectrix, anno 1703. post duos tertianæ simplicis intermittentis paroxysmos, tertium patitur copiosissimâ dejectione loturæ carnium simili comitatum, cujus tanta est ferocia, ut ægram semiconfectam, frigidam, pulsu, voceque carentem, et præ nimiâ evacuatione prostratam omninò, exsolutam, et jam propè deficientem reddat. Debilis illa constitutionis, et valetudinaria habitualitèr erat antè. Facile ideò est conjectare, cum hoc adjuncto qualis evaserit. Jam propè mori videbatur, languida, anhelosa, et animo deficiens, illique propterea sacramenta Ecclesiæ celeritèr sunt ministrata. His absolutis, præscriptæ sunt *drach.* vj. corticis ex vino potandæ partitis vicibus longè antè horam quarti paroxysmi; tertium siquidem cardiacis dictis, aliisque spirituosis remediis, non sine magnâ tamen difficultate transegit, in subsequenti probabilitèr defecturâ: quo remedio statìm cohibitus est, alioquì futurus

accessus, et unà cum eo subcruenta lethalis dejectio. Perseveravit deindè aliquandiù in usu remedii ad prophylaxim, vixque levem tractu temporis recidivam, citò et spontè solutam, passa, perfectè convaluit.

ATRABILARES.

VII. MILES quidam præsidiarius urbis nostræ, in tertio paritèr febris tertianæ paroxysmo, quantùm colligere licuit ex confuso illius relatu, dejectionem passus est impensè nigricantem, ac velutì ex cruore, partìm concreto, et partìm dissoluto conflatam. Referebat illa nonnihil fluxum copiosum sanguinis hæmorrhoidalis, sed reverà color ater, excrementis ipsis mollioris consistentiæ intimè ac exactè permixtus, altiorem illius accusabat originem. Prodibat hæc paritèr etiam sincera, et excrementis impermixta, sanguini atro simillima, qualem vocârunt antiqui *atrabilarem*. Copiosam valdè observare erat, frequentem, et cum impetu erumpentem hujusmodi dejectionem, hominemque insimul, facie Hippocraticâ planè insignitum, frigidum in extremis, ac lividum, totum cadaverosum, pulsuque fermè carentem, et in lacu tetræ hujusce materiæ præ paupertate sepultum potiùs quàm natantem; ab illâ tamen, irritis conatibus et jactatione irrequietâ, sese expedire tentantem. Præscribuntur idcircò quamcitissimè Sacramenta Ecclesiæ omnia, deindè Peruvianus cortex, validâ quidem methodo, sed spe ferè nullâ. Mane sequenti manet anceps judicium

cium de invisendo ægro, ob suspicionem probabilem de morte illius. Vivebat tamen; sed summè prostratus viribus ac pulsu, atque adhùc subfrigidus. Renovatur usus medicamenti, ut mos est, leviore dosi; nec aliud quidquam præter hoc, et victum præscribitur. Alterâ die levissima fit accessio, in eâque pulsus incipit attolli, et corpus tantillùm calefieri, sedatâ jam, nec redeunte atrâ dejectione. Eâdem proportione singulis postmodùm diebus in meliùs æger profecit: quarè, nullâ ampliùs renovatâ accessione, et continuato nihilominùs pro prophylaxi ad nonnullos dies remedio, citò, integrè, et absque ullâ paritèr recidivâ convaluit.

VIII. Decumbebam adhùc anno 1696. vix convalescere incipiens à perniciosâ febre, à quâ evaseram ope corticis copiosè epoti, ut referam sequenti *capite*, cùm *D. Cervius* amicus amaræ simul, suavisque memoriæ, mihi tenerrimè assidens nunciavit, se habere præ manibus ægrotantem mihi notum, et aliàs me quoque socio ab eodem curatum, nempè *D. Antonium Mariam Zanni*, cujus hæc fuit ægritudo. Tulerat ille tam facilè aliquot tertianæ simplicis intermittentis paroxysmos, ut die vacuâ potuerit è lecto surgere, consuetoque scribendi muneri vacare. Et reverà die ipsâ feralem accessionem mox describendam proximè antecedente, computa gravia suæ administrationis exactè reddiderat, cùm die subsequente circà meridiem consuetâ corripitur febre, cui repentina, copiosa, et immanis adjungitur dejectio materiæ

atrosanguineæ. Hujus autem tanta fuit ferocia, ut ægrum eâdem die sine pulsu fermè confectum, universalitèr summè frigidum, et carnibus velutì arefactis, ac induratis præditum, cum voce clangosâ, singultu, aliisque funestis symptomatis, jamjam in agone constituerit. Hac mihi enarratâ historiâ, sciscitatus est *D. Cervius*, nùm in hoc casu locum posset habere cortex, quem in casu meo mirabilè noverat: metuebat siquidem, ne symptoma expositum immutaret adeò circumstantias et naturam ipsam morbi, ut res per ullum febrifugum nequiret absolvi. Respondi alacritèr, dummodò æger in crastinum viveret, pulsu, licèt perexiguo, restituto, incunctantèr statìm offerendum esse largâ dosi corticem, quo nempè futurum accessum impediente, impediri quoque, ac inhiberi debere symptoma ipsum dejectionis atrocruentæ ab ipsâ planè accessione pendentis, certò censebam. Meâ ille confirmatus assertione (erat quippè utì cautus valdè, ità et facilè meticulosus) statìm ægrum adiit, eumque inveniens in statu aliquo vitæ sperabilis usquè ad novum paroxysmum, pro eodem impediendo corticem obtulit ad *sex drachmas*, ut à me viderat assumptum. Hoc uno febri finem imposuit, et cruentæ dejectioni; undè paulòpost salus integra subsecuta est: quod miratus idem medicus, lætabundus statìm nunciavit mihi, de reliquis posteà neque conscio, neque curioso, quippè iterùm paulòpost ægrotanti. Suasi tantummodò diuturnam corticis repetitionem, quam, an

usurpârit, ignoro : crediderim tamen. Vixit porrò restitutus æger ille per annos XIII. quibus exactis, tumore quodam imi ventris correptus est ferè universali, verumque hydropem æmulante, sed tamen inflammatorio, et comitato febre continuâ intensiore, quæ tumore sensìm decrescente nihilominùs magis intendebatur; hisque omnibus brevì confectus, diem suum celeritèr obiit.

CARDIACÆ LEGITIMÆ.

IX. D. LUCRETIA *Vaccaria* vidua, tertianis febribus cum bilioso impensè vomitu et dolore stomachi non contemnendo frequentèr obnoxia, à quibus non semel malè plecti consuevit, anno 1707., correpta est paritèr tertianâ febre, circà initia quidem naturæ consimilis, sed in progressu longè ferocioris, quippè quæ tertiâ accessione veram cardialgiam sibi comitem adscivit, quæ tamen cardialgia ad duas plùs minùs horas tantummodò perseveravit, remediisque oleosis, edulcantibus, anodynis, et hujusmodi cessit. Die sequenti febris præter consuetudinem facta est duplex non sine quopiam ventriculi morsu in ipsâ invasione, quod mihi ansam dedit cogitandi de propinando cortice, priusquàm quarta ingrueret fortior accessio. Sed quià sera admodùm erat hora, quippè non longè distans hora futuri gravioris accessûs in anticipationem proni, et quià deniquè minùs metuebam in subjecto solitum, seu saltèm similem laborem

ferè consueto, ac metuissem in alio minùs assueto; ideò supersedi pro tunc à præscriptione corticis. Sed me facti ferè pœnituit alterâ die; vehemens siquidem per totum principium, augmentum, atque etiam statum accessionis increbuit cardialgia, vi cujus ægra sibi erodi, et mordicari à canibus aiebat orificium stomachi. Ejulabat, dùm poterat, sed sæpiùs, interceptâ voce deficiebat animo: sicque alternatìm ululans, suspiria edens profunda, vomitus inanes tentans, et animo deficiens, subfrigida cum minutis circà frontem sudoribus, cum pulsu exili et crebro, cum facie, semimortuam referente, oculis caligantibus, et temporibus collapsis, animam jam propè reddere videbatur. Quià verò per brevissima intervalla nonnulla identidem prodebat signa reviviscentiæ, pulsusque tunc temporis nonnihil resurgebat, et appropinquante horâ declinationis, cætera quoque tantillùm remittebantur symptomata, ideò ægra remediis etiam pro re natâ adhibitis adjuta, potuit à tam forti accessione evadere, remanentibus tamen non modicis postremi paroxysmi reliquiis. Supererat quoque summa stomachi subversio, imbecillitas, et ciborum omnium nauseatio, vox clangosa, jactatio frequens, frequensque paritèr suspiriorum emissio. Quamobrèm vel citam, et certam suspicatus mortem in futuro paroxysmo graviore, si cardialgia rediisset, vel periculosissimam saltèm febris continuitatem, si ea non rediisset, (quæ continuitas eamdem quoque mortem, segniùs licèt, erat æquè

probabilitèr allatura) corticem validâ methodo statìm præscripsi, non tamen validissimâ, quoniam non pauca intererat adhùc inter prægressum, et futurum paroxysmum fortiorem temporis distantia. Ope remedii, post leviorem, quæ parùm distabat, accessionem, fortior altera vix conspicua fuit, vixque aliquis stomachi leviusculus angor; quapropter, repetito paulatìm remedio, intrà septem, vel octo dies è lecto surrexit incolumis. Transactis autem aliquot diebus, cùm alvus ipsi non satìs obediens videretur, meque perraró accedentem non facilè posset consulere, suo marte portiunculam aceti solutivi in condimentum radicum cichorii pro acetario elixarum assumpsit. Fortè paulòpost ipse superveni, qui, re intellectâ, febrem alterâ die reversuram indixi. Sed prognosticum non fuit exactè verax, cùm enim alterâ die ad eam accessissem, intellexi febrem jam nocte ipsâ immediatâ ab epoto solvente, etsi leviorem, illam corripuisse. Quià verò febris ipsa nullum ferè laborem intulit, corticem non ampliùs exhibui, sed duobus tantùm vel tribus elapsis paroxysmis levioribus, eadem spontè substitit, ægraque perfectè, ac permanentèr, nullo ampliùs per os usa solvente, sanata est.

X. Alteram mulierem nomine *Adamantam*, ancillam in domo Camporeâ, simillimâ cardialgiâ cum duplici paritèr tertianâ, quam describere supersedeo, correptam, cui ministrata jam fuerant Ecclesiæ Sacramenta, quippè quæ proximè mori-

tura credebatur, et verè videbatur, id suadentibus assiduis ex vomitu, atque acerrimo stomachi morsu deliquiis cum abolitione pulsûs ferè omnimodâ, facie Hippocraticâ, frigidis sudoribus, et interceptâ loquelâ, hanc, inquam, mulierem juvenculam (neque tamen hystericam) intrà paucos dies sanavit confestìm Peruvianus cortex, descriptâ jam methodo oblatus, recidivamque leviorem leviusculè paritèr propinatus in totum sustulit.

CARDIACÆ SPURIÆ.

XI. ANNO 1708. *D. Rosam*, uxorem *D. de Roncaleis* Doct. med., tertianâ intermittente cum stomachi angore, præcordiorum æstu, anxietate, animique defectione aliquâ detentam, et auxilium corticis implorantem, non satìs unanimes erant in voto, ut exaudirent duo curantes medici, *D. Clericus* videlicèt, atque alter medicus in illius societatem simul vocatus. *D. Clericus* primus in curatione, meæ probè conscius methodi, meique moris, facilè annuebat petenti, eo quià etiam præcedente accessu eadem symptomata non contemnenda observârat. Cùmque postremo illo paroxysmo fortior adhùc esset, et diutiùs perseverans stomachi dolor, secumque frequentiorem traheret animi defectionem, ægraque se apprimè explicaret de sensu mordicationis acerrimæ in ore ventriculi, assereretque febre declinante, se ferre nequire alium similem paroxysmum, neque hujus-

modi affectionem habere quidquam hysterici, sed esse merum et grave symptoma febris, justum sibi mortis timorem incutiens, adderetque insuper, clarissimum *D. Ramazzimum* longè levioribus de causis tertianas admodùm mitiores usu corticis alias eidem sustulisse; ideò *D. Clericus* non modò se facilem præbebat, sed et sponte instabat, ut offerretur cortex, priusquàm novus paroxysmus (erat enim propè statum morbus) funestam cardialgiam inferret. Contrà alter medicus non planè consentiebat sisti, aut suffocari morbum ad statum tendentem, in quo non adeò urgentem, ut narrabat ægra, agnoscebat occasionem, reputans angorem illum stomachi non transcendere consuetos benignarum etiam tertianarum limites, neque adeò malè vexari ægram reverà, quantùm præ timore præconcepto eadem asseverabat, cuncta (ut ajebat ille) aliquantulùm magnificans. Maritus anceps cuinam opinioni calculum suum apponat, advocat me tempore declinationis ipsius accessionis. Exponunt quod sentiunt ambo curantes medici; neque unus ab altero adeò discrepat, quin uterque sit descensurus in opinionem illius, cui accedam ego. Hæsitavi tantispèr et ipse, laudabilem febris remissionem inveniens, quin et proximam infebricitationem, mulieremque audiens satìs alacritèr disserentem. Sed et hoc ipsum me movit, ut crederem, eam probè noscere, quæ tam exactè referebat; et cùm de affectione, veram cardialgiam saltèm æmulante, ac ab eâ parùm distante, minimè dubitarem, viderenque *D. Cle-*

ricum aliàs non facilè meticulosum, in hoc casu summè metuentem, tutiorem partem eligere satiùs duxi, et corticem expetenti non denegandum credidi. Propinatus autem ille est ipsâ jam penitùs declinante accessione *ad drach. ij.*, mane sequenti *ad drach. j.*, et similitèr *ad drach. j.*, vespere : et abolita est statìm omnis febris. Ne verò suspicio incidat, fuisse exhibitum remedium, morbo jam sponte evanescente, animadvertendum est, quòd recidivam leviorem non post passa est ægra. Si quod enim certum indicium est, febres sumpto cortice fugatas, ab eodem verè fuisse depulsas, non autem sponte solutas, illud inter cætera est recidiva post 20. circitèr dies levi quâlibet de causâ contingens, esto etiam, quòd eâ non contingente, sæpiùs solutæ visantur ope corticis febres cæteroquì lethales, nec sponte solvendæ. Recidivam itaque, ut ajebam, non multò post passa est ægra; et quià novo simul, leviore licèt, dolore stomachi premebatur, eodem iterùm remedio curata est integrè.

Quod autem eo anno obscurum nonihil remansit circà hanc curationem (neque enim status egræ ad periculum planè conspicuum adhùc pervenerat) anno sequente dilucidatum est. Cùm enim eamdem tertianam insigni et metuendâ (dicamus tamen etiamnùm spuriâ) cardialgiâ verè comitatam observâssem, eodem curante *D. Clerico*, meque citiùs ac anteà in consilium vocato, sed ulteriorem morbi progressum expectare et observare volente, coactus sum festinantèr, et methodo validiore corticem

propinare, cunctatione cæteroquì meâ in grave periculum propè impingens, priùs scilicèt de eodem nimiùm certiorari sollicitus.

XII. Non multò post obitum D. Joseph Galliani de Coccapanis, *D. Anna Victoria de Forcirolis Marchionissa* ejus uxor corripitur tertianâ duplici, non planè intermittente, nulloque cum sensu frigoris invadente, Protrahitur morbus usquè ad nonam diem absque ullo gravi symptomate, remediisque vulgaribus cautè tractatur. Eo tempore incipit accessiones comitari dolor, angor, et morsus stomachi non contemnendus, modum tamen non excedens. Crescit in dies symptoma, et cum symptomate febris. Monet illa me, ut caveam, ne sibi quoque contingat, quod contigit, paulò antè viro suo: se enim magnam in stomacho mordicationem, sævumque dolorem pati, constantèr conquerebatur. Ægrè tunc expirabat, sed suspiria potiùs edebat; acuebat vocem, dùm clamabat præ dolore, et vicissìm obmutescebat, clamare impotens; illam tamen remediis vulgaribus et bezoarticis (erat quippè in sudorem non negligendum proclivis) usquè curabam; ipsa verò mihi quotidiè, placidè licèt, obtrudebat casum defuncti conjugis, et eâdem viâ eodem se tendere quamvìs segniùs, asseverabat. Reverà dolorem oris ventriculi in dies majorem fieri constabat, illique adjungebatur inanis ac dolorifica paritèr vomituritio ad horas et horas perseverans, ac lypothymiam secum sæpiusculè trahens. Febris ipsa difficultèr sese exerebat: jamque vix ampliùs dignoscebatur

illius accessus, sed sibi constantèr æqualis jam propè fiebat, quod ideò majorem mihi in præscribendo cortice suspicionem incutiebat de successu irrito. Cùm tamen de cardialgiâ, si non legitimâ, quæ violentiùs corripit, et certiùs interimit, saltèm spuriâ et nihilominùs admodùm periculosâ, manifestè constaret, insuperque de febre ab continuam essentialitèr celeri jam gressu tendente, decrevi corticem exhibere festinâ, et validiusculâ methodo. Quo factum est, ut intrà tres vel quatuor dies, (assumptis scilicèt primo haustu *drachmis duabus* corticis, et *drachmâ unâ* manè, et serò per duos dies) febris desierit, continuatoque ad *semidrachmam* quotidiè per aliquot dies eodem remedio, ægra ipsa laudabilitèr convaluerit. Cùm tamen esset rus profectura ad aeris mutationem, iterùm correpta est febribus similibus quo ad typum, sed levibus (quo ad) intensionem et quo ad symptomata; quare, iisdem febribus methodo priùs vulgari tractatis, mox sibi relictis, nec tamen cessantibus, fuit opus corticem iterùm, sed levitèr et per modum lentioris alterantis exhibere, à quo illæ integrè depulsæ sunt, ægraque, superveniente paulò post diarrhœâ spontaneâ, ab omni suspicione recidivæ penitùs liberata.

XIII. Inter planè insignes non referam curationem *uxoris meæ*, tertianâ primùm simplici et intermittente, (cardiacâ tamen nothâ) mox duplici, et subcontinuâ detentæ, usuque corticis haud illaudabilitèr sanatæ, non referam, inquam, inter

penitùs insignes hujusmodi curationem, licèt eam et non vulgarem, et notatu dignam reputârint amici professores, mihi, domuique meæ perpetuò faventes. Gravia equidem accidentia, graviùsque præ cæteris acutus stomachi dolor ad plures et plures horas invadente febre respirationem æquè impediens ac vocem. Cùm tamen pulsus tunc etiam temporis satìs vigeret, me non insignis urgebat metus. Quià verò symptoma istud cœpit occupare plurimam accessionis partem, febrisque post quintum accessum duplex, et subcontinua fieri, ideò, ut abundarem potiùs quàm deficerem in cautelâ, corticem præscripsi, et liberalitèr, et ferè dixerim præmaturè. Eâdem die assumpti remedii febris suprà expectationem meam visa est subsistere, sed reverà, plurimis licèt horis postponens, noctu accessit, mitior tamen, et ultima. Continuatus est usus remedii ad aliquot dies pendente convalescentiâ. Sed cùm ægra etiam vigente sanitate esset obnoxia dolori acerrimo in regione hepatis, vi cujus aliquoties icterica visa est fieri, licèt nec completè, nec permanentèr in hac quoque convalescentiâ idem insurrexit dolor, huicque verus successit icterus, cujus rudimentum fortassìs erat dolor ipse ventriculi in accessu tertianæ tam fortitèr premens. Curatus autem est icterus propriis remediis, et licèt pertinacitèr pluries recurreret cum unico insimul febrili accessu, cujus statim soboles erat icterus ipse, continuato tamen vulgarium remediorum usu, omnimodè sublatus est.

Successit postmodùm molesta convalescentia, plurimis incommodis de genere hypochondriaco identidem scatens, quibus circà solstitium hybernum sopitis (decubuerat autem illa sub finem æstatis) mox circà æquinoctium vernum reviviscentibus, et paulòpost in totum extinctis, pristinæ, Deo dan e, valetudini est restitura.

XIV. Dùm hæc primùm disponerentur prælo, *D. Comes Antonius de Marchettis*, Præses armorum civitatis Regii, patriciusque illius urbis, decumbebat ex intermittente tertianâ simplici primùm, mox duplici. Jamque septima transierat dies, cùm ingruente octavæ diei paroxysmo suâpte naturâ leviore, parùmque cæteroquì conspicuo, ab insigni insimul cardialgiâ correptus est, vi cujus frequentèr animo deficiens cum pulsu exili, et laboriosis sudatiunculis, totum accessionem non sine gravi periculo et assidentium metu transegit. Gravis hæc accessio cum novo symptomate jugitèr conjuncta ansam dedit tribus curantibus, doctisque medicis conjectandi, eam esse probabilitèr accessionem nonæ diei insignitèr anticipantem; sed illâ vix paululùm declinante, vera successit potior accessio cum renovatione ejusdem cardialgiæ, quæ eousquè processit, ut de vitâ egregii illius viri, de cujus salute urbs tota erat meritò sollicita, non parùm metuerent iidem cordati medici, qui proindè præter medica præsidia, subitam quoque sacrorum administrationem institui jussêre. Mane sequenti (agebatur jam dies morbi decima) consilio inito,

statutum est inter eosdem medicos tentare paroxysmorum, adjunctique symptomatis mitigationem, et omnimodam paulatim abolitionem per usum Chinæ Chinæ. Quamobrèm parata est tinctura levis ex illius *unc. j.*, extracta cum *lib.* v. ni fallor, aquæ cujusdam stillatitiæ, cujus percolata infusio exhiberi decernebatur ad *unc.* IV., vel v. singulo trihorio. Et quoniam hujusmodi infusio ipsis præscribentibus medicis visa est nimiùm diluta, ideò roborata est additione *semidrachmæ* corticis in substantiâ, adjungendæ cuilibet infusionis seu tincturæ cyatho. Advocor interim et ego Regium Lepidi hac unâ de causâ, annuente ipso, ac tantùm non imperante serenissimo Duce; dùmque horâ ejusdem diei 14. illùc pervenio, video exhiberi primum cyathum infusionis cum additione antedictâ. Narratur mihi morbi series, periculumque tùm prægressum, tùm imminens ex accessione et cardialgiâ, quarum utraque primis horis nocturnis expectatur, durante nihilominùs, ac tantummodò imminutâ accessione antecedente, febreque idcircò continuâ jam redditâ. His intellectis, quoniam conveniebamus omnes in indicatione et remedio, nil aliud mihi proponendum superfuit, nisi methodus validior, quàm propterea pro viribus inculcavi, eò maximè quià methodus blanda videbatur relinquere ægrotantem adhùc obnoxium periculo, et remedium dedecori. Acquiêvere statim ratiocinio huic docti illi et ingenui professores, unanimiterque vota sua meo qualicumque associavêre. Evestigio

igitur oblatæ sunt *drachmæ tres* corticis ex vino, octoque circitèr horis elapsis, repetitæ sunt *duæ aliæ drachmæ* paritèr ex vino; alia verò *sesquidrachma* noctù offerenda relicta est. Hac statutâ, et magnâ ex parte impletâ jam methodo, discessi horâ 21. Mutinam redux, relinquens prognosticum, quòd nocte sequente levissima, ac vix perceptibilis futura esset accessio, et quòd continuato *ad drachmas* tantùm *duas* alterâ die remedio, accessio subsequens (ipsius videlicèt undecimæ diei) nullo pacto esset adventura. Ità adamussìm evenit, prout litteræ curantium virorum me certum reddidêre. Protractus deindè est usus corticis ad aliquot dies, primò quidem ad *drach. j.* deindè ad *drach. ss.* eoque post debitum temporis intervallum modicè repetito, probè restitutus est æger, et suprà plurium expectationem à verâ recidivâ servatus immunis, utut liberum vivendi regimen, debilior nativa stomachi constitutio, et habitualis, insignisque tibiarum tumor vix tale quidpiam futurum suaderent. Haud tamen inficior, familiaria ipsi incommoda usuque permansisse, de more tamen semper circumgestâ, unamve insuper ac alteram febriculam, occasione præsertìm assumpti suasu pharmacopolæ solventis, exacto circitèr bimestri spatio illum corripuisse: quæ tamen febriculæ uni statìm venæ sectioni, aliisque levissimis, paucisque remediis facilè, ne dicam sponte, cesserunt.

CAPUT II.

Historiæ mirabiles perniciosarum periodicarum agentium lethalitèr in secundam præsertìm corporis regionem, curatarum eâdem methodo. Harum differentiæ sunt : *primò* diaphoretica, *secundò* syncopalis, *tertiò* algida, *quartò* subcontinua malignans.

DIAPHORETICÆ.

I. ANNO 1696. tot, et tam varias experiebar in me molestas, insolitasque sensationes, quas hìc referre non vacat, meque à me ipso tam diversum noscebam, ut lethalem mihi ægritudinem impendere, nisi per quampiam aliam salubrem affectionem chronicam, putà quartanam, præservatus forem, pluribus amicis conterraneis ore tenùs, exteris verò mediâ litterarum communicatione, non semel nunciaverim. Hac de causâ ad præcautionem (metuebam etenim violentum aliquid in nervoso genere, vel circà originem illius) plura præter morem meum meditatus sum, et expertus. Ipso namque januarii mense bis mihi venam secui; adventante vere venas hæmorrhoidales aperui, atque ex ipsâ pharmaciâ alterantia non pauca, præcipuè chalybis tincturam, aliaque non infimæ notæ deprompsi, et in usum duxi.

His non obstantibus, die septimâ julii correptus sum febri levi et brevi, cum pauco horrore invadente, et cum modico sudore penitùs solutâ, ut ideò de correspondente typo probabilitèr tertia-

nario, non esset dubitandum. Itaque post unam intermissionis diem rediit accessio similis, quæ tamen hoc unum habuit peculiare symptoma, ut durante toto tempore augmenti et principio statûs, planè obsurduerim, quod nihilominùs symptoma cùm febre facilè evanescente facilè paritèr evanuit. Sequenti die, amicorum curantium suasu (erant hi *D. Cervius* tunc vivens, *D. Davinius*, et *D. Ramazzinus* : adstabat verò praxim tunc mecum observans *D. Clericus*) amicorum, inquam, curantium suasu, quoniam non magna videbatur mittendi statìm sanguinis jam anteà pluries educti indicatio, serum vaccinum dupuratum ab libras tres, et ultrà potavi, à quo serosa paritèr, celer, et copiosa est subsecuta dejectio. Cæterùm immunis à febre, hilaris, amicos libentissimè excipiens, et vix decubitum in lecto patiens, totam diem alacitèr transegi. Alterâ autem die tertius de more rediit accessus, in cujus principio potiùs quàm in augmento, quamdam paritèr, sed leviorem, atque breviorem passus sum surditatem. Paulò post dùm quietus, et sine ullâ jactatione consisterem, aliquam ad sudandum propensionem persensi; et licèt hæc præcox nonnihil videretur, attamen blandiebar ipse mihi, breviorem fortassìs indè ominatus accessionem. Apparuit itaque statìm sudor circà pectus, brachia, collum, et frontem, qui cùm perseverâsset, nec febris indè imminueretur, coegit me mutare prognosim, et longam saltèm, ni gravem mihi præsagire ægritudinem. Sudorem illum ad aliquod breve

breve tempus benè tuli, sed dùm quartum mutarem indusium, mihique adjutricem manum præstaret chriurgus fortè ibidem præsens, visus sum mihi de repente hanc sensationem pati, ut scilicèt crura transversìm uno ictu mihi obtruncarentur, et velutì semisectus exsolverer; adeòque symptoma, quo premebar, paululùm meditatus exclamavi: sentio aliquid in me, vi cujus vel quàm citò morior, vel sensationum mearum compos non sum. Duravit hæc sensatio per aliquod spatium temporis: cùm tamen interìm motum haberem, et sensum in illis iisdem partibus liberum ac acquisitum, mentem alacrem, pulsum validum, faciemque ac oculos (quod in opposito speculo intuebar) à naturali statu parùm, ac ferè nihil distantes, aiebam me vix mei compotem esse posse, cui, demptâ febre, robusto mors tamen proxima videretur: fortè igitùr hypochondriacâ quâpiam illusione tentatum me censui,

Post hæc paulatìm remittitur sensatio illa molestissima; sed sudor notabilitèr augetur, et cùm sudore ipsa febris quæ cæteroquì minui debuerat. Agnosco tunc me colliquari ex continuâ et semper adauctâ sudoris etiam malè tepentis profusione. Pulsus fit parvus et celer, viresque non parùm labefactantur. Superveniunt intereà mihi faventes amici medici, et stupent novitatem rei; nondùm tamen præcipitem exsolutionem, quam ego mei conscius me patentèr experiri iisdem inculco, planè approbant. Non dissimulatâ tamen rei valdè gravis

veritate, judicium suspendunt ad duas horas, post eas scilicèt elapsas me iterùm inspecturi; remanente tantummodò apud me præter *D. Clericum* adstantem *D. Cervio* collegâ quondàm meo. Redeunt itaque horâ statutâ *D. Davinius*, et *D. Ramazzinus*, et cum me undequaquè sudore frigidiusculo diffluentem inveniant, audiantque ab aliis, et ex pulsu ipso dignoscant, quantùm de horâ in horam deterior fiat conditio mea, statìm præscribunt ea omnia, seu ea pauca, quæ in hisce arduis casibus suppeditare potest curta medicinæ supellex. Perseverat nihilominùs pari passu sudor, intenditurque eò magis febris; minutus, exilisque fit pulsus, crescit exsolutio virium, maximaque fit mihi angustia, compressio et flammea sensatio circà præcordia, nihilque mihi magis laboriosum ac noxium, quàm somnus à quo statìm ac illum cogebar admittere lassitudine victus, illicò expergiscebar cum repentino tremore, anxietate, et inexplicabili molestiâ, ut ideò quietem illam omni curâ studerem evitare. Jamque nox erat admodùm protracta, nec plùs quàm per unam, aut alteram horam distabat dies. Cùmque mihi celeri passu viderer deficere, sciscitatus sum *D. Cervium* (qui cum *D. Clerico* insomnem totam noctem ibidem transegit) ut explorato pulsu, et pensitato maturè statu meo apertè diceret, quemadmodùm nostra ferebat amicitia, an crederet posse me expectare diurnam lucem pro assumendo sanctissimo viatico, ut jam vesperè communi consensu sancitum fuerat, an potiùs periculum esset,

ne diem præveniret mors, uti videbar ex sensationibus meis posse suspicari : quo casu omni celeritate mihi ministrari, prout Catholicum decet, sacramenta omnia enixè precabar. Nequivit tunc lachrymas cohibere tener amicus (quem in interitu suo paribus lachrymis perlui) præ manibus pulsum meum detinens, diùque contrectans ; tandemque post non brevem hæsitantiam, inquit : tam parùm distat dies, ut probabilitèr credi possit adhùc tempestiva unius aut alterius horæ dilatio : interìm admonebimus post pauxillum adhùc temporis Parochum, ut cuncta disponat satìs promptè, ut sollicitudini etiam tuæ morem geramus. Atque ità valdè diluculo ex largitate infinitâ Dei, absoluta sunt cuncta, completoque præcipuo animæ negotio, et condito successivè testamento, animum etiam converti ad sanitatis curam. Et cùm jam à vigintiquatuor horis febricitarem ex novissimâ accessione, essetque nihilominùs ea vel tunc longè intensior ac fuissent antecedentes tempore summi vigoris, sudorque etiamnùm protraheretur non tanto quidem profluvio, sed cum difficillimâ semper tolerantiâ, clarèque cognoscerem, quòd etsi illâ die sperare possem leviusculam febris, et colliquativi symptomatis remissionem, vitæque ipsius protractionem, adhùc tamen sequenti die mors mihi inevitabilis imminebat, statìm *sex drach.* corticis Peruviani in tenuissimum pollinem redacti mihi afferri jussi, quem manibus ipsis meis, tremulis licèt, in vino infundere volui, et asservari in pixide

usquè ad adventum reliquorum medicorum mihi faventium, re priùs cum *DD. Cervio*, et *Clerico* communicatâ.

Accedentibus itaque *DD. Davinio* et *Ramazzino*, postquàm diversa illorum audivi ratiocinia, et proposita hinc indè remedia (circà quæ omnia non paucæ utrinque ambages fuêre) consuetâ inter nos libertate loquendi eosdem obstrinxi, ne gravarentur fateri, quod ego jam optimè conscius periculi mei evidentèr noscebam : nempè *primò*, remedia vulgaria, circà quæ plurimas audieram dubitationes, et noveram difficultates, id certi præseferre, ut essent imparia huic morbo sanando : *secundò*, futuram saltèm accessionem per 24. circitèr horas tantùm distantem, ab hujusmodi remediis inhiberi non posse : *tertiò*, eam periodum absolutè crastinâ die futuram esse ultimam vitæ meæ. Judicium hoc absolutè prolatum dùm cautâ tergiversatione modificare tantillùm studebat *D. Davinius*, artis nostræ, et præsagiorum ejus incertitudinem recolens, periculum tamen maximum nequaquàm dissimulans, *D. Ramazzinus* in eum conversus : cum professore, inquit, sanæ adhùc mentis, suumque statum perspicuè dignoscente, ulli officiosæ dissimulationi locus non est. Dein conversus ad me : ingenuè, inquit, vera fateor, quæ dicta sunt de nostrorum remediorum incertitudine atque imbecillate, fateor paritèr ab illis crastinam accessionem inhiberi non posse ; fateorque insuper eamdem, si non absolutè inferat mortem, talem saltèm illaturam esse per-

niciem ut quòd cràs non contingit, postridiè tamen sit eventurum; sed (subjunxit) quid aliud ex hoc inferre potest vir prudens, nisi quòd tentanda sint omnia artis conamina, eaque, qualiacumque sint, manui Dei adjutrici committenda cum indifferentiâ ad exitum quemcumque? Suspicabatur siquidem ille, quòd cognito pro irreparabili exitio meo nulli remediorum incommodo me vellem subjicere. Ad hæc itaque respondi: non aliâ de causâ me exquisivisse judicium illud de statu meo, et ingenuam confessionem de inefficaciâ præsidiorum mihi propositorum, nisi ut remedium majoris spei in casu fermè deplorato ipse quoque proponerem. Corticem idcircò in pixide asservatum ambobus inspiciendum exhibui: casum *D. Comitis Nogarolæ* anno anteacto sanati *D. Davinio* commemoravi, et casum *D. Levizzani*, pag. 257. descriptum *D. Ramazzino*, aliosque casus non absimiles successivè innui: aliquid simile de me ipso, saltèm pro tunc hac eâdem viâ nequaquàm desperans. Atque ità imploratâ priùs, si iisdem placuisset, dein impetratâ permissione quam illicò consequi fuit facillimum, *sex integras* corticis *drachmas* in vino paulò antè infusas uno haustu potavi. Quid plura? Totâ quidem die febris perseveravit in eodem ferè statu, sed sudores (semper circà frontem, collum et pectus) satìs moderatè fluxerunt, noctùque, cum placidè nonnihil quievissem, ferè omninò fuêre suppressi. Mane sequenti remissa notabilitèr est febris, neque horâ suspectâ quie-

quam suscepit incrementi; imò conspicuâ magis declinatione, etsi esset dies afflictioni destinata, semper decrevit; adeòut tertiâ die post assumptum pharmacum ab omni febre immunis omninò remanserim, atque ab omni symptomate.

Supererat ut corticem repeterem ad diutinum tempus, sed quià menti meæ à pluribus jam mensibus, ut dixi, altè infixum erat, indigere me morbo depuratorio ad abluendas et absumendas meorum fluidorum sordes (quas plurimas esse ex inusitato plurium mensium torpore, segnitie, somnolentiâ etc. alias conjeceram) ideò decrevi absolutè velle me recidivam, quam certò opperiebar, pati potiùs quàm eamdem fortè declinando per continuatum usum corticis fluidorum mei corporis depurationem forsitàn impedire, leviorem interìm, ac diuturniorem relapsum in febres mihimetipsi ominatus. Quodsi, aiebam, contingat ut recidiva hæc sit pejor (quod non facilè tamen crediderim) radice suâ, vel eidem æqualis, mihi sat sit semel vixisse; neque enim mens est contrà stimulum calcitrare, si sit in fatis ut moriar. Per dies undecim febre vacavi. Octo ex his jam præterierant, ego verò non sine magno labore valebam è cubiculo egredi; adeò namque ponderosas citrà tumorem tibias sentiebam ac si plumbo essent obductæ, indicium mihi manifestum futuri relapsûs. Undecimâ tamen die omni conatu quem exerere poteram adhibito, Ecclesiam (inter quam, et domum meam sola media erat via) adivi die videlicèt 25. julii,

domumque reversus, statìm à prandio febre iterùm correptus sum, quæ duplicis tertianæ subcontinuæ ab initio typum habuit, nullo sudore nulloque præcipiti symptomate comitatæ. Cùm autem ab illâ, remissionem fortè sufficientem ut cortici obtemperaret circà initia saltèm servante, curari renuissem per usum repetitum ejusdem remedii ob rationes allatas, acquisivit illa paulòpost characterem febris acutæ, à quâ methodicè ab iisdem DD. mihi faventibus sedulò curatus sum, superatâ videlicèt opportunorum auxiliorum usu intrà undecimam diem acutie, vi cujus in novum grave, sed non tam præceps discrimen adductus eram. Paritèr intrà vigesimam modificata est quædam, quæ rursùs succreverat recrudescentia, et abolita intrà quadragesimam omnis febris, etsi longam postmodùm convalescentiam, nocturnis anomalisque motibus febrium æmulis interspersam duxerim.

Illud deniquè non prætereundum (atque hujus historiæ prolixitas nonnullarum brevitatem compenset) quòd, etsi aliquot ab hoc morbo præterierint menses, atque ipse ruri degens satìs firmo talo spontaneis laboribus, et assiduæ venationi indulgerem, si quandò tamen rhedâ vehebar, pedibus, ut mos est, suprà rhedæ pontem impositis, statìm eam, vel similem saltèm experiebar transversìm in mediis cruribus sensationem, quam tertio *diaphoreticæ perniciosæ* paroxysmo fueram expertus, adeòque, ne leviusculè saltèm animo deficerem, quod propè sentiebam, opus erat, ut

tibias horizontalitèr collocarem, vel aliquo saltèm modo sive manu, sive alitèr suras fortitèr comprimerem, tremulo durante rhedæ motu, quo auxilio adhibito nihil ampliùs percipiebam incommodi, duravitque sensatio ista ad duos vel tres menses, ut ideò tunc, quantùm licuit, ab usu ipsius rhedæ abstinere fuerim coactus. Tractu dein temporis non diuturno hoc ipsum qualecumque evanuit incommodum, et ab eo tempore in hanc usquè diem mihi (Deo dante) valetudine firmiore ac anteà perseverantèr uti licuit.

Historiam autem hanc prolixam non ideò per extensum exaravi, quià eam inter insigniores collocem (plures enim graviores, si non quo ad malum exitum utrimque imminentem; saltèm quo ad statum actualem ægrotantium longè majori languore obsitorum, et tantùm non expirantium, in subsequentibus strictiùs sum relaturus) sed quià, cùm mihi de cunctis intimè conscio omnia phænomena probè innotuerint, eorumque adhùc sim memor, operæ pretium duxi cuncta enarrare ad illustrandam praxim, ut possimus quandoquè percipere, quod sæpè ægrotantes nequeunt se solis, nisi à nobis minutè interrogantibus adjumentum capiant, satìs dilucidè exponere.

II. Vix evaseram ab enunciatâ ægritudine, nec adhùc convalescentiam meam planè compleveram, cùm ab otio ruris accitus fui ad curam præclarissimi viri *D. Marchionis Joannis Galliani de Coccapanis* à secretis, et statûs consiliarii apud sere-

nissimum Ducem. Is tunc sexagenarius et ultrà, gracilis, arthriticus, nephriticus, studiisque, curis et arduis assiduè negotiis defatigatus, in quarto tertianæ intermittentis paroxysmo sudorem tam copiosum et laboriosum passus est, ut ab eo sensìm refrigerato, et incrementum febris loco declinationis inferente, brevì fuerit ad extrema redactus. Decumbebat jam perpetuò supinus sine ullo motu, et anhelosus; sudatiunculam assiduam, frigidam, cum carnibus summè frigidis, et extremitatibus impensè lividis patiebatur, pulsumque potiùs nullum, quàm formicantem habebat. Non loquebatur spontè; interrogatus tamen respondebat; sed sepultâ et clangorem edente voce. Urina illi mingendi immemori omninò suppressa cum distentione vessicæ, sed absque ullâ perceptione stimuli. Lingua nigra, erat et aspera, ductoque hiante ore spiritu arescens. In hoc statu, in quo non ampliùs distinguebantur temporaneæ paroxysmi vicissitudines, incrementi videlicèt, aut decrementi, sed angustiâ semper majore cuncta ruebant in præceps, ægerque ad interitum properabat vix cibum capiens, et sacris jam ministris planè commissus, peractâ priùs ope catheteris meliore quo licuit, modò lotii extractione, corticem illi propinare tentavi: quod cùm tandem non sine difficultate successerit, cùmque methodum meam in actum exerere perfectè potuerim, ille intrà paucos dies incalescens, nec ullis deinceps accessionibus præhensus, sensìm, paulatìmque restitutus est, et post diuturnam, la-

boriosamque convalescentiam (ratione dysuriæ superstitis) perfectè sanatus, obnoxius tantùm consuetæ arthritidi, atque dysuriæ, quibus periodicè duntaxàt recurrentibus, ad annos XV. vegetam, activamque vitam indè protraxit, donec expleto LXXVI. annorum cursu, è vivis decesserit, atroci dysuriâ confectus, et duplici post obitum reperto vessicæ calculo.

III. *D. Comes Andreas de Sanctis* filius unicus cl. quondàm *D. Nicolai*, à secretis paritèr, statûsque consiliarii anno 1705. duos faciles sine tamen frigore invadentes passus paroxysmos tertianæ simplicis, lato modo loquendo, intermittentis, adeòut die vacuâ ipsam secundam accessionem subsequente ægrè in lecto detineretur, catervas amicorum excipiens, et cum illis totâ die amœnitèr confabulans, tertium subiit paroxysmum sine frigore paritèr, simulque sine ullo symptomate invadentem. In augmento febris sudare cœpit; cumque illi amans genitor emulsionem ex seminibus melonum confectam circà horam statûs vellet exbibere, observavit pulsum magis depressum ac fuerit in principio accessionis. Advocat statìm ille me, seriùs alioquìn adventurum, anceps videlicèt an emulsionem ab ægro avidè expetitam offerat. Observo et ego pulsum celerem, minutum, ac insignitèr depressum; observo profusum sudorem, et jactationem irrequietam. Suspendo emulsionis oblationem, et judicium de morbo ad semihoram. Cùmque omnia in pejus, et in præceps ruere satìs prænoscam,

præscriptis pro tunc cardiacis refrigerantibus, aliisque usitatioribus in simili casu remediis, corticem primo à pharmacopolâ largâ dosi parari jubeo et asservari, dein insto alium medicum in consilium vocari. Fuit is *D. Davinius*, cui cuncta narravi; et quià tota metamorphosis intrà unam vel alteram horam initium cœperat, dixi: me corticem meà methodo exhibendum parâsse, si circà vesperam clariora et certiora forent indicia imminentis quod metuebam exitii. Calculum ille suum addidit sententiæ meæ sub conditione perseverantis aut adaucti periculi, meæ fidens experientiæ qno ad modum exhibendi, non satìs adhùc intimè, ut paulòpost, eidem notum. Vespere itaque iterùm inspecto ægro, sudorem adauctum et frigefactum comperimus; pulsum verò magis depressum et celerem, faciem concidentem, oculos languentes, et irrequietam undequaquè jactationem cum luctuosis suspiriis. His visis, statìm præmisso Eucharistiæ sacramento, corticem, ut paratus fuerat, exhibuimus. Nocte perseveravit frigidus sudor cum anhelitu frequenti, ut ideò anceps *D. Ferrarius* assidens, an eâ ipsâ horâ extremam Unctionem illi administrari curaret, metuens ne in crastinum non viveret, me noctu advocari studuit, qui tamen ab extremâ hac sacrâ functione pro tunc supersedendum duxi. Atque ità, cùm manè aliquantulùm recreatus, et pauco sudore diffluens æger reperiretur, stenuè repetitus est cortex; ex quo quarta inhibita est accessio, cujus loco brevis, sed copiosa et celer sub-

secuta est diarrhœa biliosa, colore corticis notabilitèr infecta. Continuatum est autem ad aliquot dies more consueto remedium, ægerque brevì, quippè juvenis atque robustus, ad pristinam valetudinem redactus est, nullâ unquàm, ne levi quidem recidivâ interruptam.

SYNCOPALIS.

IV. ANNO 1695. paulòpost absolutam non sine plausu (uni quidem Deo sit gloria) *D. Comitis Nogarolæ* curationem, obstrepente adhùc per aures amicorum fausto hujusmodi curationis rumore, anxiè advolavit ad me *D. Candrinus* medicus instans ut cum eo ad invisendum *D. Marcum Martini* professorem musices, amicum suum jam pereuntem in tertio paroxysmo syncopalis tertianæ, me citissimè vellem conferre, inspecturus utrùm in hoc casu locum ullum (quod tamen vix sperabat) posset habere peculiaris mea, quam nuperrimè audierat, Peruvianum corticem offerendi ratio. Amico morem gerens, statìm cum eodem accedo ad ægrotantem, invenioque jam sacrum ministrum animæ commendationem auribus illius intonantem, et candelâ accensâ ad os appositâ, spiritûs exitum expectantem. Hoc viso spectaculo, ambo flectimus genua, piæ ceremoniæ complementum præstolantes, spectamusque à longè faciem ægrotantis cadavericam, calorem plumbeum, oculos semiclausos, albumque tantummodò exhibentes, anhelitum sublimem, supinumque sine motu decubi-

tum. Excusat se medicus mecum, et veniam poscit asseverans, quòd antè tres vel quatuor horas, febre scilicèt incipiente, non tam citò periturus videbatur ægrotans. Reverà dùm ibì aliquantulùm moraremur, agnovimus veram syncopem fuisse in actu tunc cùm advenimus, ægrumque jam sensìm ab eâdem leviusculè resurgere. Pulsum exploravimus, nec nisi aliquot vix perceptibiles, et cum inæquali paritèr intermissione distantes pulsationes observare datum fuit, etsi febris augmentum jam caperet, et tota, quanta esse poterat, esset remissio ipsius syncopes. Sic paritèr et alia se habebant symptomata, remissa videlicèt intantùm ut non ampliùs in ipso mortis agone esset æger, prout fuerat paulò antè, sed tamen itaut ad vesperam circitèr (erat autem tunc meridies) esset tantummodò protrahenda vita, videlicèt usquè ad statum accessionis. In hoc prognostico concordes discessimus, dixique ego assidentibus in eo statu nil ausis exposcere; quòd si æger vespere viveret, vespere illum iterùm inviseremus. Dùm petebamus domum, inquit *D. Candrinus :* si viveret æger vespere, quid tùm? Subjunxi : si viveret, sique non moriturum crederem nisi futurâ accessione, tentarem quod peregi in casu *Comitis Nogarolæ*. Sed nec is probabilitèr tamdiù vivet : frequens enim, et gravis hæc syncope imminentis jam mortis prænuncia est, neque volo ego sub hujusmodi incertitudine subire calumniam inevitabilem, vel saltèm derisionem, quâ illudetur mihi, tanquàm desperatos omnes uno re-

medio temerè restituere præsumenti. Hoc dicto tantillùm substiti, quasi me dicti pœnituisset; atque interrogavi, nùm æger ex pharmacopæâ fratrum ejusdem medici medicamenta desumeret? et cùm respondisset affirmativè, hanc fraudem honestam velle me tentare subjunxi, ut scilicèt pararetur validissima) qualem præscripsi in casu *Comitis Nogarolæ*) corticis tinctura, quæ nomine misturæ cardiacæ insigniretur, offerreturque ægrotanti post duas vel tres horas, si viveret, nec esset in agone: hoc tamen pacto fidelitèr inito, ut si sanitatem acquireret, liceret arcanum develare; sed si occumberet, tantùm confectionis de hyacintho, vel alchermes, aquâ aliquâ cardiacâ dissolutæ, describeret in suâ tesserâ pharmacopæus, quantùm par esset pro æquando pretio absumpti corticis, ne scilicèt mihi calumnia indè eveniret, vel saltèm derisio. Factum est illicò prout edixi. Extracta est Chinæ Chinæ tinctura fortis, et ægro malevivo post duas circitèr horas oblata, et non multò post repetita. Vixit adhùc, atque ab accessione illâ, syncopeque simul evasit. Die sequente exhibitus est cortex in substantiâ *ad drach. j.* manè et serò. Alterâ die, quâ expectabatur quartus paroxysmus, vix apparuit levis umbra febriculæ. Adhùc tamen nemo illum victurum credebat, adeò languidus, adeò debilis, adeò attonitus, et tantùm inconcinnè gemebundus apparebat. Sed quid multis? Continuato ad aliquot dies, ac repetito remedio, citò sanatus est, et longam licèt convalescentiam cum

intermixtis levioribis recidivus, nec non diuturnam virium imbecillitatem passus, perfectè convaluit; et in præsentem usquè diem nonagenario major fecilitèr vivit.

ALGIDÆ.

V. D. *JOSEPH Barberius* tertianâ intermittente, primò simplici, mox duplici ruri detentus (ità tamen ut levitèr se haberet, et quotidiè potis esset è lecto surgere) ut mihi se committeret, in urbem delatus est. Eâdem sui adventûs die, dùm solitâ accessione corripitur (erat autem dies morbi quinta) adeò perseverantèr frigescit, ut nunquàm frigori succedat consuetus calor. Jamque plures horæ erant elapsæ ab invasione accessionis, et tamen nec pulsus elevabatur, sed summè depressus, frequens, ac humilis permanebat, qualis videlicèt fuerat in ipsâ invasione, nec caro ullum calorem externum acquirebat, cùm tamen ille intensè sitiret, et in se contractus, ac nonnihil hebes de nullâ aliâ re conquereretur. Primo aspectu culpavi illius obesitatem, ratione cujus calor et pulsus, ut mos est, difficiliùs sese exererent; sed cùm protrahi hunc statum usquè in alteram diem cum minimâ tantùm remissione observâssem, cùmque paroxysmo paulò post subsequente singula intendi vidissem symptomata, ægrumque jam algidum universalitèr fieri ut marmor, plurimis licèt horis elapsis, pulsuque (si fas sit dicere) omninò carere, respirationem augeri, colorem faciei plumbeum, extremaque livida eva-

dere cum aliquo etiam mentis torpore et funesta tenuium urinarum paucitate, statìm Sacramentis Ecclesiæ præmissis, corticem Peruvianum præscripsi validâ methodo, quo solo intrà triduum ab omni accessione, et consequentèr ab omni periculo liberatus est; quoniam et calor blandus expansus est per universum corpus, et pulsus paulatìm elevatus ac simili proportione restituta respiratio, ut et restitutus naturalis faciei color, urinarumque debita cum abundanti simul quantitate consistentia. Paucis posteà elapsis diebus, à pauxillâ paritèr, et sine exacerbationibus superstite febre immunis evasit intantùm, ut valuerit denuò rus adire. Ibì tamen leviores aliquot brevesque recidivas passus est; urbique etiam ipsi restitutus per totam hyemem accessiones nonnullas irregulares, et erraticas identidem tuli, quas levioribus primo remediis tractavi, mox soli naturæ commisi, et adventanti veri; quo nempe spontè, ac facilè evanuerunt.

VI. Strenuus, et ob id celebris bajulus urbis nostræ, *Julius Salviolus* anno 1707. decumbebat tertianâ, ut retulit, (febre non satìs novi, an simplici, an duplici, curabatur siquidem ab alio medico, cujus nomen libentèr subticeo) vi cujus febris septimâ, ni fallor, morbi die, de repentè ruit in præceps, consuetâ videlicèt sed ferociore accessione illum inopinatò de medio ferè tollente. Terrefactus jure merito medicus de alio non cogitat, nisi de Sacramentis celeritèr ministrandis, et de vulgaribus cardiacis. Cùmque ægrum mane sequenti erat

(erat enim tunc serò) minimè victurum crederet, dixit adstantibus, ut retulerunt, quòd si fortè viveret in crastinum, nunciarent; aliàs se minimè rediturum. Funesto huic præsagio justam occasionem dedit algor universalis ægrotantis, et perseverans abolitio pulsûs. Cùm verò in hoc statu permansisset æger per totam noctem, manè nescio quo spiritu ductus, institit advocari non medicum suum, sed me, qui aliàs in casibus arduis, et signatè de vulnere quondàm abdominis penetrante illum felicitèr curaveram in Nosocomio. Advocor itaque per internuncium titulo caritatis, ut hominem jamjam pereuntem velim solari saltèm, si non sit locus curationi, mihique interìm subticetur circumstantia, quòd ab alio curetur medico, cum quo nulli alii facile est convenire. Accedo ad ægrum, illumque intueor à se ipso valdè dissimilem, exhaustum videlicèt, ac si à duobus jam mensibus ægrotâsset; pulsum diligentèr perquirens non percipio; carnem verò universi corporis sentio frigidam, ut marmor, urinamque paucam video, ac impensè rubram. Cæterùm mente alacrem, parùm siticulosum, atque oculis adhùc vividis, sed suprà consuetudinem micantibus præditum reperio. Tùm inquit ille : jam nosco, et sentio me mori. Deo dante munitus sum Sacramentis, et promptus ad implendam voluntatem Dei. Curabar ab alio medico qui me jam mortuum putat, herì siquidem sine pulsu me dereliquit; an modo sim in eodem statu, ignoro : agnosco tamen, me sic diù vivere

D

non posse. Nihilominùs obsecro te, ut velis curam mei suscipere, et dimissis omnibus delicatulis inspectionibus adjuvare me, si ullus (quod vix credam) locus est saluti meæ. Deniquè cùm me hæsitantem nosset; ne scilicèt viderer injurius alteri medico, cum quo cæteroquì de remedio convenire erat impossibile, nil intentatum reliquit, ut me suaderet ad opus, recolens, quòd ab antiquo pater ejus fuit famulus patris mei; quòd idem meus genitor ægrotantem ipsum suscepit ad sacrum baptismatis fontem, et similiâ. Sed mea jam me satìs suadebat conscientia, ne illum fortè sanabilem desererem, intentato remedio innocuo, et probabilitèr salutari, videlicèt cortice, priusquàm nova insurgeret lipyriam referens, et planè lethalis accessio.

Difficultas erat circà modum offerendi remedium, et evitandi calumniam, si occubuisset æger, vel censuram inurbanitatis, si inscio medico curante obtulissem. Proposui ideò febrifugum, ac præscripsi in schedulâ juxtà dosim et methodum in hisce casibus mihi familiarem, dixique ægro et assidentibus, statum illius esse summè periculosum, ut ipsi noscebant, non tamen esse planè desperatum; et si quidquam esset quod posset illum sanare, esse id solum quod in eâ schedulâ præscriptum prostabat, (eo siquidem solo plures etiam pejùs degentes sanati fuerant) an verò idipsum illi eventurum esset, me planè ignorare. Monui idcircò, ut iterùm ac statìm advocaretur medicus curans, illique nomine meo ostenderetur ea schedula, et

quandocumquè ipse eam approbâsset, eâdem uterentur, sin minùs, sequerentur opinionem quam vellent; neque enim ampliùs opus erat interventu meo, dùm eo remedio uterentur, prout præscripseram, multòque minùs, si non uterentur. At cùm mihi obtruderetur (quod et ego certò prævidebam, neque ideò conscientiæ meæ videbar integrè satisfecisse) hoc esse idem ac nihil agere, ob prævisam indubitabilem rejectionem et proscriptionem remedii, intimo quodam impetu motus sum ad id exequendum, christianâ videlicèt impellente caritate, quod nunquàm peregeram, et quod nunquàm posthàc, nisi in similibus circumstantiis acturus sum. Spreto metu calumniæ, neglectoque omni officio vitæ ægrotantis infenso, auxilium spopondi, statìmque domum meam adii, et corticem, quem penès me ad domesticos usus asservo (nil autem aliud medicamentosum degit domi meæ, neque ipsa theriace) in vino disposui partitis dosibus exigentiæ proportionatis.

Et quoniam casus urgens nobilissimæ virginis me celeritèr advocabat longè ab urbe, opus plenè adimplendum commisi juveni praxim sub me addiscenti, qui egregiè opus ad suum complementum provexit, undè redux in urbem inveni ægrotantem (primus quippè fuit ille præ nobilibus, penès quem fuerim) jam excalefactum, et pulsu aliquo donatum, cùmque nulla ampliùs ab epoto validè medicamento accessio apparuerit, sensìm ac sensìm intrà paucos dies integrè restitutus est. Dolui

equidem, quòd pendente usu et actione corticis, cùm medicus ordinarius nil tale sciens, et ad ægrum suum invisendum spontè reversus, pretiosa illi medicamenta, ipsamque resurgente pulsu salvatellæ sectionem præscripsisset, adstantes simulâssent cuncta fieri quæ ille quidem præcripserat, sed quæ verè nullatenùs fiebant; magisque doleo, quòd dùm lætabatur ille de curatione felici, quam lubentissimè illi concessissem, rem totam revelâssent eidem, et in me fortè indignationem illius concitâssent. Sed quis plebeculam novit continere? Uno verbo, me vix bis, aut ter ægrum invisente, tota curatio felicissimè peracta est. Et licèt ob diuturnitatis impatientiam ad paucos tantùm dies passus fuerit æger remedium paulatìm assumere, et deinceps renuerit illud repetere, immò licèt pravâ victûs ratione uteretur, et laboribus ac ludis nervosis intemperantèr indulgeret, nullam tamen unquàm recidivam fuit expertus. Quod magis fortassè miratus erit medicus ordinarius, qui re corticis intellectâ maximum illi timorem incusserat de morte nihilominùs propter usum corticis intrà annum inevitabili fato subeundâ.

VII. *Jacobus N.* auriga serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis dominæ meæ laborabat tertianâ duplici, illique medicinam faciebat alius à me. Is cùm morbum repentè fieri propè lethalem nosset, me accivit, qui, ut teneor ex officio, lubentèr accessi. Algebat jam à duobus diebus ægrotans, pulsus erat illi vix perceptibilis, sudatiuncula frigida collum,

frontem et superiores artus occupabat; urina crassa erat, pauca, atque admodùm saturata, anhelosa respiratio, supinusque decubitus. Adhùc tamen manifesta erant nonnihil statis horis subobscuræ cæteroquì accessionis indicia, necnon perceptibile levamen aliquod matutinis horis. Oblatus illi est ideò nullâ morâ interpositâ Peruvianus cortex methodo meâ, atque intrà paucos dies sanatus est æger; novam tamen post mensem circitèr recidivam passus, à quâ debiliore quidem, sed diutiùs protractâ, novo tandem usu corticis perfectè liberatus est.

VIII. Ad algidas referam quoque febrem, mihi ceteroquì in exortu suo ignotam, quâ detinebatur *D. Marcus Antonius Origonus*, sacerdos septuagenarius circiter, et in juventute suâ celebris cantor. Curabatur ille febre, ut aiebam, nescio quâ à medico Chinæ Chinæ penitùs adverso; erat nempè ille idem, qui curabat bajulum *Salviolum* nupèr relatum. Is febrim carere periculo ac benignam esse, semper asseveraverat, ut relatum fuit, cùm nocte quâdam (nescio quo casu) æger ruit in præceps, perfrigeratur repentè totus, minuto sudore circà pectus diffuit, et circà superiores artus; fit subindè anhelosus, pulsuque ferè abolito languet, ac deficit. Diluculo summâ celeritate advòcatur medicus, qui re inspectâ institit statìm administrari ægro festinantèr deficienti Sacramenta Ecclesiæ, non aliud quicquam agendum superesse, fassus. Interrogatus posteà, undè tam præceps exitium in morbo, quem ultimâ etiam visitatione tutum pro-

nunciaverat, respondit eâ ipsâ nocte morbum eumdem malignam impensè naturam adeptum fuisse, neque de repentinis hisce mutationibus prævidendis aut prohibendis, sicut nec reparandis, medicum teneri. His auditis, convocatus est alter medicus, nempè *D. Floranus*, ut casum inspiceret, consultaturus posteà de remediis cum medico ordinario, si locus fuisset. Inspecto autem ægrotante, et intellectâ rerum serie, respondit iste exitium esse irreparabile; deindè subdidit, forsitàn in hoc casu locum habere posse peculiarem quamdam meam methodum exhibendi Chinam Chinam, prout à me in colloquiis familiaribus aliàs audierat: ideòque hortatus est consanguineos ægrotantis, ut me potiùs advocarent, et abiit. Ne verò ego renuerem alienam curationem suscipere solus, vel cum medico corticem non admissuro altercari (abstinere siquidem à curationibus alienis, et ab altercationibus mihi summa religio est) innuit optimum consilium esse, ut preces porrigerent sereniss. Ducissæ Brunsvicensi, ejusdem sacerdotis benignissimæ protectrici, ut me ad illum invisendum, atque curandum mittere dignaretur. Ità ad ungnem factum est. Accedo itaque jussus ad ægrotantem, et invenio in statu suprà relato. Nil valet ipse respondere præ languore interrogationibus meis, neque ab assidentibus quicquam aliud extorquere possum, nisi quòd tolerabilitèr se habere videbatur diebus anteactis, sed quòd nihilominùs illum assiduè febricitantem crediderunt, etsi medicus benè

habentem pronunciàsset. Tandem protulerunt tanquàm rem indubitatam, illum diebus semper imparibus, et alternis pejùs notabilitèr habuisse. Hac unâ fretus circumstantiâ, corticem illicò præscripsi *ad unciam semis* quam intrà tres vel quatuor horas duplici haustu potavit. Die sequenti pulsus aliquantulùm resurrexit, nec ulla sensibilis accessio observata est. Repetitus est cortex *ad drachmam unam* manè et serò die subsequenti; dein per aliquot successivos *ad drach. ss.* semel tantùm in die, intrà quos dissipatis lethalibus omnibus symptomatis febris evanuit, remanente tantummodò maximâ virium imbecillitate, et recurrente post duas vel tres hebdomadas unâ vel alterâ recidivâ leviore, eodem cortice repetito sublatâ, sed difficili convalescentiâ superstite: odeòut non priùs quàm post tres menses, valuerit domo egredi, et sacrificium offerre. Vixit tamen ad plures annos incolumis, atque vegetior ac anteà.

IX. Ambigo, utrùm ad algidas paritèr, an potiùs ad diaphoreticas (quippè quæ particeps utriusque naturæ visa est antè inhibitum illius progressum) referam febrim, quâ die 17. februarii anni 1709. correptus est nobilissimus adolescens *D. Comes Claudius Rangonus*, robusto æquè ac obeso corporis habitu præditus. Curabat illum medicus, cujus quoque nomen lubet subticere; non enim cum opinantibus uspiàm mihi res, sed tantùm cum opinionibus; utque mihi in exponendâ morbi historiâ fuit relatum, febris ægrotantem primò invasit cum

rigore, et obscuro frigore, diuturno tamen, ità ut nonnisi post plures horas pulsus depressus, ut tunc temporis assolet, sese extulerit. Frigori ferè statìm præcox successit sudor in partibus superioribus, quo tùm perseverante, tùm mox cessante, accessio nihilominùs protracta est admodùm, ac tandem soluta. Secundâ die benè se habuit, non perfectè tamen creditus immunis à febre. Tertiâ die rediit accessio secunda anticipans cum quâdam vomituritione, frigus fuit adhùc minùs sensibile, sed longiusculè protractum; cæteræ paroxysmi vicissitudines, sudor nempè immaturus, et declinationis protractio, eodem prorsùs passu processerunt ac anteà. Quartâ die levius habuit, omni tamen febre non planè carens, urinamque reddens turbatam, crassam, rubram et paucam; quamobrèm à medico curante præscripta est phlebotomia, clystere præmisso. Vesperè tamen motu inexpectato novus paroxysmus supervenit, quo tertiana de simplici facta est duplex continua, saltèm spuria, sive per subingressum. Die sequente, morbi videlicèt quintâ, cum novâ et proportionatâ anticipatione rediit manè horâ 15. accessio ex primariis tertia cum exiguo rigore; adeòut pulsus initio accessionis se minimè concentrârit, ut mos erat, verùm etiam post duas horas, et ultrà ab invasione accessionis, sensibilitèr apparuerit. Statìm verò, et ex improviso quædam erupit universalis cutanea efflorescentia cum papulis rubris, quæ insignem ægrotanti molestiam intulit; subindè verò pulsus depressus

est, itàut per aliquot horas omninò latuerit, nec ullo tactu potuerit percipi. Ambigebatur tantùm, an in sinistro carpo obscura quædam perciperetur pulsûs formicantis imago; sed hæc eadem credita est illusio ab ipso medico curante, vel motus arteriolæ extremorum digitorum tangentis medici, et validè comprimentis. Jactabatur tunc irrequietus ægrotans, nesciens momento temporis consistere, potumque impatientèr poscebat inexplebili siti vexatus, linguâ licèt non admodùm arescente. Sudatiunculam interìm, evanescente jam efflorescentiâ cutaneâ, patiebatur circà pectus et frontem, cum angustiâ, et inquietudine usquè crescente.

Horret medicus his visis, et jure pavet, sociumque in subsidium curationis exposcit. Accedo ego celeritèr accitus, et quoniam sperabile videbatur pulsum adhùc posse resurgere, febrilemque calorem posse sese exerere, licèt ad aliquot jàm horas uterque lateret, dedi manus adjutrices ut ea præsidia adhiberentur tùm interiùs, tùm exteriùs, quæ motum humorum, et sanguinis promovere credi solent (quidquid sit de veritate rei) atque ideò cucurbitulas siccas universo corpori affigi consensi, frictiones insimul celebrari, stibiumque diaphoreticum subindè exhiberi, superepotis liquoribus, qui vim illius qualemcumque adjuvare possent; subdens insuper quòd resurgente, ut sperabam, pulsu, oportebat tempestivè cogitare de inhibendo altero paroxysmo periculosissimo, ac probabilitèr lethali. Administrata itaque sunt

cuncta, et plures elapsæ horæ ab ipsâ administratione; nec tamen pulsus redire noscitur, etsi cæteroquì pulsu insignitèr elato ac turgido dotatus naturalitèr sit patiens, obesus licèt. Crescit interìm jactatio vorticosa, sitisque nullo potu explebilis, sudor ardentis pectoris, et colli jam indusia madefacit, sicco et vix subtepido existente reliquo corpore; manus paritèr circà carpum sudant subfrigidæ, frons verò et capilli copioso sudore diffluunt frigido, aut malè tepente, necdùm umbra pulsûs apparet. Admonitus æger de periculo confitetur peccata sua, venerabile Sacramentum Eucharistiæ mox assumpturus. Interìm ego à duabus jam horis et ultrà inculcabam medico necesse esse statìm confugere ad usum validum Chinæ Chinæ, nec aliud quicquam superesse, à quo vita ægrotantis posset servari: alterâ quidem die dummodò tandiù viveret, novus debebat ingruere ex subortâ jam febris duplicitate paroxysmus, et subsequente postmodùm die valdè diluculo gravior alter, atque lethalis. Fatebatur ille periculum præsens, fatebatur inevitabilem quartam accessionem (et indè consequentèr mortem) febrem tamen duplicis licèt tertianæ typum servantem, ut jam continuam atque malignam, cortici minimè cessuram, mordicus sustinebat, ipsumque idcircò corticem in illâ ullo pacto convenire non posse. Opponebat insuper habitum corporis obesum, in quo non profuturam Chinam Chinam hariolabatur. Obtrudebat etiam in casu jam pereuntis celebrem caussæ morbificæ, et hu-

morum fixationem, ac indè futuras recidivas. Has ego cùm lubentèr admitterem, imò et anxiè exquirere profiterer, ac tantùm inducias morti, subdebat animosè, sæpiùs etiam ægrotantes obire cum Chinâ Chinâ in stomacho, meque diversa asserentem esse nonnihil præoccupatum favore hujusce remedii, neque se idcircò experientiæ meæ acquiescere posse (*experientia siquidem sine ratione*, confidentèr aiebat, *est navis sine rectore*) neque in meam sententiam æquo animo esse descensurum, nisi alius quispiam professor votum decisivum apponeret. Atque ità, licèt nonnullas identidem intersereret officiosas protestationes, humaniorum recordationum titulo convalidatas, me tamen propositi sui tenax usquè carpebat. Instabat deniquè oblationem remedii prorogari saltèm in sequentem diem, substituens interìm illi, imò anteponens lapidem bezoarticum, non tàm ad promovendum sudorem illum symptomaticum, quo durante videbat ægrum in præceps ruere, quàm ad resistendum malignæ, ut aiebat, qualitati, pulsum deprimenti, cujus elevationem China China, ipso judice figens, præstare nequibat.

Ferebam ego patientèr hæc omnia, atque ad singula placidè respondebam, reponens tantummodò adversùs petitam dilationem non modò occasionem præcipitem, sed et casum funestum, quem *lib.* 3. *cap.* 5. *hist.* 2. retuli de prædefunctâ genitrice D. decumbentis, cui ob ejusdem medici cunctationem nequivit ad complementum cortex

administrari. Tandem meâ fretus experientiâ, ne dicam, qaâdam suprà auditorem quondàm meum auctoritate, stimulante me acritèr fervore servandi, quem ob frivolas cavillationes perire noscebam, coactus sum erumpere in hanc animosam propositionem coràm præcipuis equitibus urbis nostræ, ipso paulò post conscio serenissimo Duce domino meo : *ni æger iste Chinam Chinam citò hauriat, utì præscribam, illum perendiè moriturum prænuncio ; si citò hauriat, perendiè sanum fore; utrumque autem eâ certitudine, quâ ignis congruè applicitus comburit stuppam, et non comburit non applicitus.* Cùm verò his non obstantibus suæ sententiæ immobilitèr adhæreret medicus curans, nec alter conquisitus reperiretur, laberetur autem occasio præceps, ægerque jam inciperet sensibiliùs, atque universalitèr perfrigerari, durantibus iisdem symptomatis, et præsertìm omnimodâ pulsûs abolitione, nobilissimus æquè ac omnifariâ eruditione conspicuus D. decumbentis frater primogenitus *D. Marchio Joannes Maria*, qui me utì suum medicum ad curationem superacciverat, cognito, pro eximio quo pollet mentis acumine, parique prudentiâ, rationum pondere, meæque plurimùm fidens imbecillitati, et tribuens experientiæ (quam pro cymbulâ cum rectore humanitèr habet) institit eâ, quâ semper assolet comitate, ac morum suavitate, ut peragerem liberè quidquid eo casu proficuum crederem ; asserens id non ægrè laturum medicum curantem, quem ideò hæc audientem, atque si-

lentio tacitè comprobantem, secum adduxerat ab ægrotante ad me. Suspensâ itaque ad breve intervallum temporis, quæ proximè celebranda erat, sanctissimi Viatici oblatione, præmissa est illi, quippè longiusculum tempus exigenti, celer oblatio corticis jam parati ad *drachmas tres* ex vino tenuiore potandas, (medico curante ne cubiculum quidem intrante, fortè ne socius criminis videretur) atque evestigiò celebrata est paritèr Eucharistici Sacramenti administratio, circà horam nempè inclinantis diei vigesimam tertiam.

Supervenit fortè tunc temporis, me vix recedente, *D. Davinius* conquisitus tempore disputationis, ut dissidium componeret, sed non inventus, qui præterlapsam agnoscens consulendi occasionem circà oblationem remedii, ægrumque intelligens aliis intentum, abiit illo nequaquàm inspecto. Rediit tamen circà primam noctis horam, quo tempore pulsus incœperat nonnihil se exerere, et laboriosus sudor imminui. Admonitus est de rebus disputatis et actis, ac de suo circà eas judicio requisitus. Respondit ille : remedium jam esse propinatum, nec proindè locum esse disputationi, an esset propinandum, nec ne. Interrogatus postmodùm, quid ipse speraret ab usu remedii, eidem fortassìs haud satìs fidens in tali angustiâ (quippè qui in præcedente, licèt longè majore, ægrum non viderat) respondit, Chinam Chinam, ut et alia quoque remedia, habere sua vigoris et inefficaciæ tempora, adeòque in quibusdam constitutionibus mira præs-

tare, in aliis nequaquàm; quod et in suis *constitutionibus epidemicis Mutinensibus* asseruit jam *cl. Ramazzinus* (licèt in illis de perniciosis *nostris* nulla sit mentio) corticem scilicèt in calidis et siccis constitutionibus prodesse; obesse verò in frigidis et humidis. Cùm verò eâ tempestate, quâ nondùm ver advenerat, nnllum adhùc periculum factum esset de cortice, in aliis quandoquè tempestatibus plurima operato, nullum, inquit, eo casu ferri posse de futuro eventu judicium. Subdidit tamen prætèr alia, ut amicum decet, officiosa verba circà usum et opportunitatem hujusce remedii plurimùm tribuendum esse peculiari experientiæ meæ, atque his dictis discessit. Eo vix abeunte, ipse adveni circà primam paritèr noctis horam, inveniensque pulsum sese attollentem, et sudorem symptomaticum pari proportione sese imminuentem, alacri animo *drachmas duas* novi corticis similitèr ex vino potandas circà horam octavam ejusdem noctis offerri jussi, manè verò horâ 15. *alteram drachmam*. Atque ità inæquali hac artificiosâ partitione, intrà horas sexdecim *drachmæ sex* corticis fuerunt absumptæ.

Inspecto tunc temporis ægro, febrem inveni admodùm conspicuam cum calore universìm expanso, et cum pleno ac valido pulsu, ad quem fortè respiciens *D. Davinius*, qui manè qnoque spontè ægrum inviserat, phlebotomiam (ut mihi mox retulit) si supervenissem, proponere meditabatur; sed cum non supervenerim, urbanè di-

missus recessit, non rediturus. Accedens autem ego, atque ægrum inveniens jam universalitèr excalefactum, pulsuque insigni præditum, utut non modicè febricitantem, tanquàm rem habens in vado, nulli alii remedio incerto fidere volui; sed soli cortici, nullo adjumento indigenti (leviore tantùm indè servatâ methodo) unicè insistere. Immediatè post meridiem, majorem adhùc caloris et febris intensionem percipere mihi sum visus cum pulsu insignitèr elato ac turgido. Vespere autem notabilem inveni febris remissionem (utut eam exacerbatam esse, fuerit falsò prolatum) cum sudore blando ac universali, modico tamen, nec admodùm copioso, cui successit nox tranquilla cum placido et semel tantùm interrupto somno, occasione scilicèt sumendi *alteram* quam præscripseram, *drachmam* corticis; quâ epotâ, pacatum iterùm somnum usquè in sequens mane æger protraxit. Erat hæc dies suspecta, morbi nempè septima, quâ die circà horam 13. contingere debebat accessio gravior, quarta videlicèt, supputatis tantùm primariis. Ast cùm ego accederem horâ 16. (neque enim ulla me angebat sollicitudo citiùs accedendi, ob moralem certitudinem de fausto futuro eventu) inveni ægrotantem, ut prænunciaveram, in tuto, exiguâ videlicèt febre detentum, urinam non ampliùs imminutam, rubram ac crassam, sed copiosam, subcitrinam, ac diaphanam reddentem cum suo eneoremate, omnibusque signis coctionis: uno verbo sanum quo ad sublatam lethalem periodum,

et quo ad omnia, exceptis reliquiis sensibilibus febris jam continuitatem adeptæ, quæ tamen reliquiæ intrà duos tantùm dies (quibus *semidrachmam* corticis quotidiè hausit æger ad complendam unciam illius) penitùs extinctæ sunt, nullo alio concurrente remedio. Extirpatâ celeritèr in hunc modum febre, per septem dies vacavit ab usu corticis, et cujuscumque remedii (quo tempore non parva fuit difficultas in detinendo domi ægrotante) quibus elapsis iterùm sumpsit primo mane *drach. j. ss.* corticis, altero *drach. j.* et per tres alios subsequentes dies *drach. ss.* pro quâlibet vice; et sic novam *semuncium* corticis ad præcautionem assumpsit. Interjectâ verò alterius hebdomadæ quiete, aliam rursùs *semunciam* in octo partes divisam intrà octo paritèr dies (quotidiè scilicèt ad *drach. ss.*) absorpsit, remedioque terminum posuit die ipsâ verni æquinoctii, nullam indè, Deo dante, recidivam, nullumque incommodum passus, utut causam febris intùs detentam, fixatam, coercitam nonnemo diceret, *furemque domi latentem, necdùm expulsum*, nova damna illaturum hariolaretur.

At bone Deus! etsi recidisset, ut ipse præmiseram posse contingere, quid tùm? Nonne is anteà, minimè expectatâ recidivâ, peribat? Ast inquiet aliquis, qui rem non vidit: sanatus esset etiam aliis remediis, lapide scilicèt bezoartico, cardiacis, et hujusmodi. Effatum hujuscemodi non tam facilè admittent periti medici et ingenui. *Mercatus* certè,

cui

cui notus non erat cortex, longè aliam prognosim instituit in talibus circumstantiis. De *Mortono*, quippè suspecto, etsi veridico, non loquor. Verùm concedatur. Nemo tamen spondere hoc ausus est cum lapide bezoartico, ut ego ausus sum experientiâ fretus, spondere cum cortice: tandem hoc saltèm stet; neque tàm citò, neque tàm blandè ullis aliis remediis salutem obtineri potuisse, ut obtenta est usu corticis, tot syrupis, tot confectionibus, tot cucurbitulis, tot vesicantibus locum surripientis. Subdet tamen quispiam: fortè tunc erat terminus naturalis morbi. Ità profectò. Febris tertiana duplex continua et tandem maligna (talem quippè descripsit ipse medicus curans) cum urinis ab ipso initio turbidis et imminutis, cum sudore frigori febris statìm succedaneo, quæ die quintâ constantem inferat, omnimodamque pulsûs abolitionem cum sudoribus symptomaticis, partialibus, et malè tepidis, jactatione irrequietâ etc. verè solet, dictum factum, ex se solvi felicitèr, et aboleri. Hæc adamussìm est via, quâ quotidiè ad salutem itur, sed æternam. Miror sanè, quod antè factum nemo hæc tam secunda prævideri, cùm ego fidentèr prædixerim, innixus tamen virtuti corticis, meæque de ipso, ac de meâ methodo experientiæ. Sed esto; demus hæc omnia, ipsique insimul soli lucem denegemus. Quid indè? Saltèm (infero) cortex non nocuit, neque obstitit huic palàm advenienti felicitati, vel humores figendo, vel aliud quodpiam crimen patrando. Potestne minùs tribui

E

remedio tàm evidentèr admirabili, et pereuntis hominis liberatori? Sed neque hoc planè concedetur, si quindecim abhinc annis ephemerâ corripiatur nobilissimus patiens. Vivit interìm perfectè sanus, vivetque favente Deo. Hoc mihi sat est, etsi fortè contendatur, illum aliundè vivere.

X. In genere paritèr algidarum intermittentium insignis est ea, quam me suadente, licèt curationi nequaquàm præsente, felicissimè absolvit *D. Candrinus*, ut subindè ab eodem accepi, in ægritudine *D. Sigismundæ Nardæ* propè octogenariæ. Hanc itaque in quâdam accessione febris tertianæ universalitèr frigefactam, nec ampliùs recalescentem, pulsu penitùs destituram, et jam pro deploratâ communitèr habitam (id suadente morbi præcipitis violentiâ, atque ætate decrepitâ, cum cæteris algoris funesti, et deficientiæ pulsûs symptomatis) intrà paucos dies integrè Peruvianus cortex post extremam unctionem meâ methodo administratus, ægrâ ad multos postmodùm annos superstite.

SUBCONTINUA MALIGNANS.

INNUMERAS propemodùm febrium hujusce speciei referre possem historias, et quidem quo ad accidentia plurimùm dissimiles, in curatione autem simillimas, quatenùs omnes jugulatæ sunt uno cortice Peruviano, modò celeriùs, modò lentiùs, modò parciùs, modò liberaliùs, prout opus visum est, administrato. Sufficiat tamen selectiores nonnullas addu-

cere, atque unâ vel alterâ fusiùs descriptâ, cæteras strictiùs, proportione scilicèt à peritis facilè intelligibili transigere, quarum nihilominùs momentum minimè levius est, sed saltèm æquale, etsi tale non semper appareat, ut ab ægrotantibus ipsis satìs notis, eorumque assidentibus potest facilè quilibet saltèm nostras certior fieri.

Nolim tamen pusillum aliquem, qui viderit in prægressis, et in subsequentibus historiis, Sacramentorum administrationem præcessisse ferè semper antè administrationem Chinæ Chinæ, sibi suadere id factum in gratiam remedii, quasi illud sit experimentum aliquod periculosum, quod tantare non liceat, ni priùs consulatur animæ; sed sciat, videatque id factum esse ob exigentiam affectûs summè periculosi, et exitii certò imminentis, quoties ob accidens aliquod China China illud remorari potis non fuisset. Quamobrèm in illis casibus non aliud actum est in hac lineâ, nisi quod æquè actum foret semoto etiam Chinæ Chinæ usu actumque est ideò præcisè ratione morbi, non ratione remedii.

XI. *D. Jacobus de Carrettis* sacerdos, serenissimi Principis Foresti Estensis Capellanus duplici tertianâ laborabat, intermittente quidem, sed longas sibique immediatè succedentes accessiones habente. Tractu dierum aliquot, non obstantibus remediis ex arte adhibitis, febris cœpit quamdam continuitatis speciem præseferre, ut et symptomata febrium acutarum propria; servabat tamen adhùc periodos

suas, obscuras quidem, sed ab aliquo nihilominùs brevi rigore, levissimâque extremorum perfrigeratione conspicuas. Succedebat autem statìm calor maximè mordax, coma quoddam semper pervigil, urina summoperè saturata, et quo ad quantitatem admodùm imminuta, summaque perpetuò linguæ ariditas, atque scabrities sine siti, imò cum omnimodâ non curantiâ potus. Prosecutus sum nihilominùs curationem vulgari methodo, prout incœperam, sed irrito successu : exacerbationibus etenim jam ferè abolitis quo ad signa exteriora, cæterisque omnibus in pejùs ruentibus, res eo sensìm devenit, ut jam de vitâ illius actum esse pronunciaverim, spiritualibus tantùm auxiliis, sacrisque ministris eumdem committens; neque enim alium quempiam videre facile est, signis talibus planè lethalibus, non repentè, sed paulatìm de die in diem acquisitis stipatum, qui paulòpost non occumbat. Jacebat siquidem supinus immobilitèr quo ad omnia membra, brachiis exceptis, ruebat in pedes, respirabat crebro anhelitu, et ore semiapertò; linguam nigram prorsùs habebat, scabramque velutì folium borraginis, quam insuper nequibat exerere, dentesque nigro paritèr, ac denso lentore obsitos. Nullum verbum articulatè proferebat; submurmurabat tamen assiduè, sermone quodam balbutiens minimè intelligibili, jactabatque brachia, quasi quidpiam vellet prehendere per aerem, sed tandem tremulis unguibus nil aliud, quàm floccos linteorum carpebat, plicas cum eorum fimbriis

modò casu conficiens, modò ignarus iterùm explicans. Hoc territus spectaculo abii, imumque jam propè attingens januæ vestibulum, conversus ad *D. Franciscum* fratrem ejus me comitantem, condoleo cum eodem de fratris jacturâ. Dùm verò sejungor ab illo, remque jam planè desperatam esse inculco iterùm, subdo insimul quasi per modum contemptûs posse tantummodò tentari remedium, quod fortè potuisset prodesse, si citiùs fuissem ausus tentare; sed modò neque sperabile esse levamen ullum, neque possibilem in ægro deglutitionem remedii, ridiculumque esse in tali statu quicquam experiri. Animum tamen mihi addidit sedulus frater ut præscriberem quidquid luberet, se offerens paratum ad omnem diligentiam, ut ægro cochleatìm remedium ingereret, mecumque pactum iniit de non revelando cuiquam nostro tentamine, ne aliis quidem fratribus jam cubitum euntibus, illique curam ægri corpoream relinquentibus, ne scilicèt remedio insonti opprobrium eveniret aut culpa in casu evidentissimè deplorato. Sub hac conditione præscripsi *unc. ss.* corticis, quo citiùs fieri posset (siquidem absolutè posset fieri) illi offerendam, subdens fratri me manè (erat enim nox) si æger viveret, victurusque esse saltèm usquè ad tempus novæ, obscurissimæ exacerbationis, aliquid ultrà præscripturum. Hausit æger citò, licèt particulatìm, totam dosim, et manè vixit adhùc; cùmque aliquam remissionem leviusculam esset assequutus, prout semper horis matutinis quo

quo modo anteà consueverat, alacritèr *aliam semunciam* Chinæ Chinæ præscripsi satìs celeritèr absumendam. Hanc paritèr assumpsit; ne longior sim, cœpit vesperè, febre non ampliùs exacerbatâ, meliùs se habere, et meliùs adhùc deinceps progredi; adeòque consuetâ methodo ad dies aliquot in usum ductâ, repetito videlicèt sensìm remedio, pristinam tandem sanitatem cùm segniore tamen convalescentiâ recuperavit, nunquàm ampliùs recidens, sed plurimis licèt ab eo morbo annis elapsis perfectâ perfruens valetudine.

XII. Uxor aurigæ cujusdam aulici tertianâ duplici violenti motûs, validæque intensionis detinebatur, cujus videlicèt paroxysmum quemlibet vix tantillùm remissum, plurimùmque à solutione distantem, excipiebat superveniens alter, adeòut febris esset indesinentèr continua; motum tamen sensibilem servans intermittentis adinstàr. Præmissâ et repetitâ sanguinis missione, aliisque remediis methodicis, quoniam febris ad gradum æqualis continuitatis properabat, taliaque celeritèr acquirebat symptomata, qualia febribus malignis, atque lethalibus competunt, decrevi corticem temperantèr saltèm adhibere. Erat autem ægra hæc tunc perpetuò vigil, perpetuò siticulosa, arescebant fauces et lingua, jactabatur assiduè, et non semel absque causâ manifestâ insignitèr deficiebat animo. Urinam tenuem substantiâ reddebat et quantitate modicam, pulsumque nonnihil quidem resistentem servabat in remissione febris, sed in augmento

et statu summè inæqualem. Præscripto levitèr, scilicèt *ad semidrachmam* in formâ boli cardiaci, cortice per duos dies (semel tamen tantùm in die) parùm profici visum est quo ad syptomata, quæ graviora potiùs fiebant, quatenùs aliqua insuper aderat mentis confusio et torpor; quod symptoma Sacramentorum ministrationem ursit. Febris tamen ipsa ad majorem aliquam remissionem videbatur interìm pertingere. Quamobrèm eumdem corticem manè, et serò repetendum duxi; quo circà nonam morbi diem peracto, febris cœpit sensibiliùs imminui, et perfectam ferè intermissionem acquirere, adeòque remedium fidentiùs continuatum est; sed interìm ponè unam aurem una parotis apparuit, et alterâ die ponè alteram altera. Tunc, fateor, non parùm hæsitavi circà continuationem corticis; sed meis motus rationibus, eidem remedio insistendum censui, rursùs tamen semel in die, quoniam et febris parvula facta erat, et Chinæ Chinæ quantitas decens absumpta. Quid plura? Intrà decimamquartam morbi diem paulatìm evanuêre parotides, et intrà decimamseptimam omnimodè febris, convalescente citissimè (resumptis quippè facillimè viribus) ægrâ, nullum indè incommodum, nullamve recidivam passâ.

XIII. *D. Catharina Mundatoria* septuagenaria ingruente hyeme laborabat tertianâ duplici; per subingressum paroxysmorum continuâ, eamque curabat *D. Candrinus*. Cùmque accessiones ità inciperent se se mutuò excipere, ut de continuâ es-

sentialitèr jamjam ille metueret, quod symptomata vehementiora insuper suadebant, cogitavit de offerendo cortice; anceps tamen cùm esset non parùm, me statìm in consilium vocavit. Ego cùm remissionem laudabilem febris accessu meo invenissem, nec symptomata reputâssem adeò vehementia, quin solutio morbi viâ ordinariâ sperari posset, idcircò reservatâ corticis oblatione in casu majoris exigentiæ, pro quâ tempus sufficiens superesse mihi suadebam, ab hujusmodi oblatione tunc supersedendum duxi. Sed paulòpost me dicti et facti fermè pœnituit; alterâ namque die exacerbatio ferè insensibilitèr, et subdolè invasit; in augmento autem et statu, tota quanta esse potest in juvene et tempore æstivo, fuit intensio et violentia symptomatum. Linguæ ariditas, et sitis nullo potu explebilis, jactatio assidua, et integumentorum projectio, urina crassa et rubra, anhelitus anxius, calor mordax, pulsus tamen interìm exilis, celer, et inæqualis, motus manuum, et linguæ tremuli, subsultus tendinum, ardor faucium, et ipse singultus erant accidentia morbi. Sperabam equidem, hæc omnia consuetæ remissionis tempore debere remitti insignitèr; sed aliud successit ab eo, quod expectabam: protracta namque est febris, et protracta paritèr sunt symptomata. Quamobrèm cùm mane sequenti cuncta adhùc non parùm vigerent, licèt parumpèr remissa, dubius hærebam metuens ne lapsa esset occasio exhibendi corticem. Cùm tamen venæ sectio, aliaque valida præsidia

sufficientèr administrata fuissent, et periculum esset in morâ, si in levioribus hæreremus, non modò ad corticem confugi, sed quià metuebam imminens exitium in exacerbatione vel sequenti, vel saltèm correspondente, præmissis præ casûs urgentiâ Ecclesiæ Sacramentis, illum validiore aliquantulùm methodo usurpandum, ac mox repetendum duxi, quod illicò factum est : et (mirum dictu!) cessit æquè facilè febrifugo cortici febris illa jamjam acuta continua, sed indolis à primordio periodicæ, ac si prorsùs intermittens fuisset. Quamobrem intrà paucos dies perfectè libera evasit ægra, duas tantùm vel tres leves periodos tertianæ simplicis intermittentis passa circà æquinoctium vernum.

XIV. Vexabatur anno 1708. tertianâ duplici insignitèr continuâ *D. Lucretia de Pincettis*, septimum, ni fallor, agens gestationis mensem, eamque curabat *D. Davinius*. In ipso morbi statu, absolutis jam plenè remediis generosioribus, et ingravescente nihilominùs cum suis symptomatis febre, non parùm periculi in eo præsertìm statu portendente, advocor et ego, qui licèt accedam horâ majoris remissionis, invenio tamen ægram intensè admodùm febricitantem, asseriturque mihi, eam verè tunc temporis meliùs se habere, ac alio quovis tempore. Vix credo ego posse in hac febre observari incrementum sensibile, licèt adstantes asseverent febrem quâlibet nocte cum sensibili et extenso rigore exacerbari. Redeo manè, narraturque mihi, exacerbationem illam, quæ admodùm

intensa verè observâbatur, invasisse cum manifesto rigore ac frigore intermittentium more. Huic innixus asservationi corticem propono, statìm ac aliqua fiat exacerbationis remissio, potandum. Annuit subridens *D. Davinius*, et corticem præscribit leviusculè (sic namque conveneramus) in formâ boli. Sed cùm ægra deglutitioni inassueta difficultèr bolos primâ vice assumpsisset (assumpsit tamen) potui autem se promptam offerret, ideò *D. Davinius* Chinam Chinam iterùm præscripsit. copiosiorem quidem, ut optabam, sed, ut illi mos est, in dilutiori infusione; propterea hortatus sum ego assidentes, ut diligentèr agitent vas, priusquàm remedium exhibeant, ut scilicèt turbida, quantùm fieri potest, evadat potio, et cortice imprægnata, repetantque bis in die oblationem. Discedimus ambo; dùmque mox inter nos familiaritèr loqueremur, novissemque ego *D. Davinium* officiose potiùs, quàm ex animo consentientem in usu corticis, solicitavi, ut sensa sua liberè aperiret. Cui instantiæ respondit se quoque probè memorem effectuum utilium Chinæ Chinæ à me in casibus arduis felicitèr ministratæ, cogitâsse paulò antè de eâdem hìc adhibendâ : sed reverà post serium examen se phantasma hoc rejecisse, et modò tantùm consensisse propter me, eam cæteroquì non præscripturum profectò, si curationem egisset solus : subdens se non reputare febrem illam expugnandam cortice, quam pro acutâ potiùs, et ferè æqualitèr continuâ noverat, quidquid de nocturno ac periodico

frigore aut horrore venditarent, vel imaginarentur (nisi ab aliâ causâ id fortè penderet) assidentèr mulierculæ. Mane sequenti accedo de more ad ægrotantem, quam die antecedente reliqueram cum febre verè intensâ, et cum symptomatibus valdè gravibus, febriumque acutarum et ab essentiâ continuarum propriis; Cùmque nondùm advenisset *D. Davinius*, interìm interrogavi diligentèr adstantes, an eâ quoque nocte ægra consuetum rigorem passa esset? Et cùm respondissent affirmativè, ac constantèr confirmâssent quod dixerant de noctibus antecedentibus, licèt tunc quoque vigeret validè febris, præsertìm quo ad frequentiam pulsûs (quam tamen ex parte refundebam in gestationem) neque *D. Davinius* accederet adhùc, hortatus sum ægram remedium aversantem, ut illud è manibus meis vellet assumere priusquàm discederem. Haud difficilem ea se præbuit; quamobrèm ego assumptâ pyxide et effuso, abjectoque liquore pulveri subsidenti supernatante, subsidentiam illam crassam, paucoque liquore saturatam indidi copiosè in os illius, quæ cum gustâsset, deglutissetque portionem satìs insignem, renuit bibere quod remansit. Discedenti mihi occurrit obviam *D. Davinius*, cui rem gestam enarro, et insto ut hortetur ægram ad complendum opus. Ille verò subjunxit posse nos contentos esse hoc Catone, atque hoc remedio jam pro viribus nostris administrato, ad alia progredi, licèt cum spe perexiguâ, quæcumque forent, quæ valeremus eligere. Abii ego, adiit ille, ægraque superstitem portio-

nem minimè assumpsit. Quià tamen assumpserat insignem intrà duos vel tres dies, obliteratis statìm exacerbationibus, invita ut ità dicam, sanata est; dissipatisque sensìm paulòpost minutioribus febris reliquiis, ad partum quoque naturalem felicitèr perducta.

XV. Alteram mulierem gravidam octimestrem similitèr curavi, nomine *Lauram de Artiolis*, laborantem tertianâ duplici per subingressum continuâ, sed ad continuam essentialitèr acutamque properante, intensissimis quippè symptomatis sitis, ardoris, vigiliæ, nauseæ, vomitûs, et aliis hujusmodi comitatâ, usquè tamen incertis quidem horis, sed alternis constantèr diebus nonnihil remittente. Huic præmissis remediis methodicis, et repetitâ præsertìm, quæ maximè indicabatur, phlebotomiâ, cùm majus in dies impendere periculum clarè cognoscerem, crescentibus scilicèt symptomatis, et præcipuè delirio ferè continuo, non sine gravi metu imminentis, prout signa omnia indicabant, abortûs, cœpi corticem præscribere per modum alterantis, dosi videlicèt perexiguâ. Jamque vix bis assumpserat, cùm nocte quâdam in vigore exacerbationis ad remissionem vergente, abortum passa est, subsequente pauco lochiorum effluxu. Admoneor de successu jam præviso; et quoniam alia magis urgere videntur, supersedeo parumpèr ab usu Chinæ Chinæ, substituoque missionem sanguinis ex pede; incaluerat enim ad intensum usquè ruborem facies, et mens erat subdelira. Visa sunt

nonnihil augeri puerperia, et totâ illâ die leviusculè se habuit; die tamen sequente (versabamur circà undecimam, ni fallor, et ferè semper in omnibus casibus subcontinuarum oblatio corticis peracta est inter septimam et undecimam diem; quod semel hìc monuisse sufficiat) die, inquam, sequenti, procedentibus licèt nonnihil copiosiès lochiis, febris valdè exacerbata est, et cum febre symptomata omnia, itàut vita esset in non levi discrimine, ægraque ob id Sacramentis Ecclesiæ munita; pulsus quippè celerrimus erat, minutulus et minimè resistens, linguæ, et faucium ariditas maxima, sitisque inexplebilis, vomitus ferè assiduus materiæ porraceæ, summa ciborum aversatio, quædam adhùc alienatio mentis, respiratio frequens, infelixque ducubitus. Cùm verò febrem hujusmodi considerâssem ut procedentem à primâ radice, sive à fermento, nullam ferè cum partu vel abortu communionem habente, iterùm renovavi usum corticis etiam liberaliorem; quo mediante intrà duos vel tres dies ut mos est, ab exacerbationibus, et paulòpost sensìm ab omni febre immunis evasit, procedentibus semper (quod notatu dignum est) tempore usûs corticis, et repetitionis illius tertium renovatæ, ritè et juxtà casûs exigentiam puerperiis.

XVI. *Monialis* quædam propè octogenaria, ac ideò jam emerita, et cœnobio sanctæ Mariæ Magdalenæ, quod diù gubernaverat, percara, laborabat duplici tertianâ per subingressum paroxysmorum continuâ, suosque motus satìs obscuros

habente. *D. Davinio* curanti, quippè medico illius monasterii ordinario, in societatem adjunctus propono usum corticis, septimâ die vix elapsâ; febris enim ferè ardens fieri videbatur; tanta erat sitis, ariditas totius cutis, et sine quiete jactatio indesinens; quæ morbi, et symptomatum intensio ætati minimè congruens magnum facessebat negotium, et solicitabat auxilia. Cùm autem non conveniremus semper statis horis, retulêre mihi moniales, *D. Davinium* relinquere arbitrio meo liberam præscriptionem corticis, si mihi placuisset præscribere, ut et dosim illius. Præscripsi idcircò *ad drachmam* in formâ boli quotidiè manè per tres dies, et *ad semidrachmam* bis in die ad alios tres dies. Substitit febris, sed perseverabat sitis, non obstante potu refrigerantium liberalitèr permisso. Iterùm præscriptus est cortex *ad drach. ss.* semel tantùm in die, cujus usu depulsâ jam febre, meliùs habuit ægrotans; non tamen adeò felicitèr convaluit, quin opus habuerit identidem repetitione Chinæ Chinæ ob duas saltèm, quas passa est recidivas in diuturnâ suâ et difficili convalescentiâ. Morituram certò credidisset quisque intrà undecimam ad summum, ni per corticem inhibitus fuisset morbi progressus. Vixit tamen adhùc ad sesquiannum, quo exacto, ut *D. Davinius* retulit, obiit pleuritica, aut peripneumonica, vigente extremo frigore algidissimi januarii anni 1709.

XVII. *D. Dominicus de Traeris* inclinante æstate anni 1708. corripiebatur ab aliquot jam diebus

tertianâ duplici per subintrantes accessiones continuâ, semper quidem intensâ, sed obscuris exacerbationibus ac remissionibus vicissìm interpunctâ. Et cùm malum in die augeretur ultrà debitam proportionem, non obstantibus remediis ab alio qui eidem assidebat præcriptis, me quoque accivit qui curationem postmodùm solùs exegi ob subortam immediatè ipsius curantis ægritudinem. Eo igitùr tempore quo primùm ad ægrum accessi, vix distinguebantur exacerbationes et remissiones; distinguebantur tamen, et ab initio morbi longè clariùs fuisse distinctas, certiorabar à cunctis. Lingua illi aridissima erat, labiaque præ rubore flammea et arefacta, urinæ crassæ, rubræ, seu croceæ, fermè ac si æger verò ictero laborâsset; manus et digiti assiduo tremore obsidebantur, mens confusa erat, et difficultèr se explicans, cum aliquâ tamen advertentiâ et cognitione; nec semel, licèt rariusculè, apparuerunt motus singultuosi. Pulsus tantùm validus erat, frequens tamen suprà modum cum acerrimo ad tactum calore. De vehementi aliquâ suspicans ego capitis insomnis, et subdeliri affectione, statìm repetitâ novâ præter celebratas ab initio sanguinis detractione, alvoque per clysterem subductâ, et largo, quem tamen æger, licèt arescens, parùm gustabat, imperato aquæ aliorumque refrigerantium potu, opiatam præscripsi ex confectionibus cardiacis aliquâ ex parte, majore verò ex Chinâ Chinâ compositam, de quâ bis ac ter in die sumebat quantitatem modicam, itàut methodum meam pro sub-

continuis perniciosis descriptam impleret; quo factum est, ut intrà quatuor circitèr dies decremento quotidiè manifesto febris illa ad ardentem tendens integrè, ac nullo negotio sublata fuerit sine ullâ penitùs recidivâ, ni recidivæ nomine donare velimus simplicem tertianam, quâ tùm correptus fuit circà solstitium æstivum anni sequentis, tùm facilè insimul liberatus.

XVIII. Clarissimus jurisconsult. *D. Peregrinus Barberius* Consiliarius justitiæ serenissimi Ducis, annum agens ætatis suæ 59. post diuturnam, gravemque ægritudinem, Romæ, ubì à longo jam tempore domicilium statuerat, contractam, postque plures recidivas æquè graves indè subortas, tandem ope Chinæ Chinæ in eum valetudinis statum devenit, ut valuerit adventante vere, Româ relictâ, fieri redux in patriam, debilis licèt, taloque malè firmus. Varia post reditum passus Mutinæ per totam æstatem incommoda, die tandem secundâ mensis septembris febre corripitur, quæ tertianæ duplicis, subcontinuæ tamen, typum periodicum servat. Accidentia morbi tertiâ statìm ægritudinis die satìs gravia se produnt, sitis nempè cum linguæ ariditate, jactatio, capitis dolor gravativus, mentis obtusio quædam, et perexigua morbosi sui statûs dignotio, urinæ impenso rubore, et quantitate insignitèr imminutâ peccantes etc. Matutinis tamen horis tùm febris, tùm symptomatum omnium succedit quotidiè non contemnenda remissio. Administratâ rursùs venæ sectione, quæ non longè antè morbum ob non

modicum

modicum sanguinis sputum tussi rejectum fuerat celebrata, adhibitisque aliis pro re natâ remediis, qualia methodicè præscribi solent, morbus procedebat acutorum gressu, ancipitis quidem exitûs signa jugitèr præbens, sed quintâ potissimùm die majus etiam portendens periculum. Sextâ nihilominùs tanta talisque apparuit prægressæ exacerbationis remissio, eâque sensìm proportione illa processit, ut vespere nullus fuerit, consuetæ cæteroquì, quotidianæ exacerbationis insultus. Duravit malacia isthæc usquè ad vesperas septimæ diei : cùm ecce ex improviso tàm vehemens succrevit exacerbatio, ut vita illius in non leve discrimen fuerit adducta. Aderant quippè non modò symptomata quintæ diei longè intensiora, sed et insuper alia graviora; delirium siquidem supervenerat tale, ut nec quicquam ad rem loqueretur, neque medicum aut assidentes nosceret, neque de quoquam, eo postmodùm sedato, memor esset ampliùs. Delirio successit soporosus affectus à lethargo parùm distans, vi cujus clamosè vocatus vix palpebras attollebat. Pulsus hoc casu exilis erat, inæqualis, parùmque consistens, respiratio crebra, lingua scabra, urina ferè nulla, eaque lixivialis. Mane sequenti nonnulla equidem, sed paucula observata est remissio febris atque symptomatum, vi cujus validam oblationem corticis sum meditatus; sed me cunctantem reddebant suspiciones de labe aliquâ forsàn latente in infimo vel medio ventre, quod mihi per litteras jam indicaverat amicus doctissimus, solersque ana-

tomicus *D. Pacchionus* Romæ illi medicinam faciens; auxeratque postmodùm suspiciones hujusmodi diuturna, et difficillima convalescentia, prægressum sanguinis sputum, dolor quintâ ipsâ morbi hujusce die inter medii, infimique ventris confinia subortus, et respirationem reddens nonnihil difficilem, egestio fæcum à longo jam tempore nonnunquàm sanie quâdam, vel ichore infectarum, cum tenesmo temporaneo, quasi hæmorrhoides internæ, vel intestina potiùs (quod sum suspicatus) cuniculoso quopiam, aut sinuoso ulcere obsiderentur, etc. Verùm his omnibus in gravi, celerique periculo tandem sepositis, mane ipso octavæ diei morbi corticem propinavi ad *unc. ss.* et serò *ad scrup.* IV. Per totam diem febris semper facta est remissior; sed noctu horâ insolitâ, quippè interturbatâ periodo, iterùm exacerbata est sensibilitèr cum pulsu elato, et aliquâ sensuum hebetudine, necnon cum superveniente surditate, ut acutorum mos est, sive ut morem esse Chinæ Chinæ opinatur *Mortonus.* Die tamen nonâ iterùm *scrup.* IV. corticis manè tantùm præscripsi, observaturus vesperè quid indè succederet. Cùm autem febris vesperè procederet quidem, sed non exacerbaretur neque tunc, neque noctu, die decimâ Venerabilis oblationem, eo mane cæteroquì destinatam, sum remoratus, novi interìm corticis *scrup.* IV. iterùm exhibens. Hinc vesperè febris sensibilitèr remissa est; ego verò propinatâ jam intrà horas 48, unciâ unâ Chinæ Chinæ, substiti pro tunc. Undecimâ

die febris facta est remissio, et longè remissior adhùc die duodecimâ. Cùm tamen æger, dimissâ jam surditate, inciperet conqueri de superstite mentis segnitie, sibi naturalitèr valdè prompto, omninò insolitâ, multùmque incommodâ, idque insonti cortici adscriberet, institit propterea ut remedium aliquod caput roborans illi præscriberem, quod fungeretur vice antidoti, Chinam Chinam, ut putabat, hebetescere facientem corrigentis. Id statìm me præstiturum spopondi, rursùsque inscio novam Chinam Chinam ad *drach ss.* in formâ boli, ut aiebam, cephalici, bis in die sumendam evestigiò præscripsi; cujus usu cùm caput sibi in dies roborari assereret, simulque obliterarentur leviores, noctù identidem obrepentes accessiunculæ, recuperatâ tandem longè firmiore ac anteà valetudine, fraudem illi meam revelavi et risu unanimi laudata est insons deceptio.

XIX. *Peregrinus Zecchinus* febre tertianâ duplici, validâ celeritèrque subcontinuâ factâ detentus, cum exacerbationibus vehementibus æquè ac obscuris, ordinatis tamen, urinâ suprà modum rubrâ, vigiliis gravibus, crudâque et ad excessum vergente alvi lubricitate, tàm violentèr torquebatur ab hujusmodi febre, ut cùm jam appropinquaret morbi status, et ferè obliterarentur incrementa et decrementa accessionum, facilè decreverim, imminente septimâ morbi die, offerre modicum Peruviani corticis, quoniam reliqua remedia præscripta, tàm chirurgica quàm pharmaceutica, in-

valida deprehendebantur pro imponendo, ut par fuisset, moderamine effervescentiæ febrili nimiùm latè furenti. Priusquàm ergò septima invaderet de more fortior exacerbatio, præscripsi corticem ad *drach.* I. in formâ boli, manè et serò sumendum, cum aquâ card. bened. superbibendâ tùm eo die, tùm etiam sequenti, ni priùs ipse ad ægrum invicendum rediissem. Sumpsit, eâque die, ut ferebat morbi conditio, gravissimè habuit. Imò cùm de vitâ illius propè actum esse crederet, importuna loquaxque ejusdem soror, accessit ea ad me mane sequenti valdè diluculo, fermè increpans, eo quòd ad ægrum proximè moriturum, extremisque Sacris nondùm munitum, non adhùc rediissem. Uno verbo, adeò læsit patientiam meam gracitans muliercula, ut coactus fuerim primò respondere me certò scire, nil damni ex morâ meâ ægrotanti emergere vel potuisse, vel posse, dummodò interìm constans esset usus jam præscripti remedii, cujus effectus nondùm sensibilis esse poterat, tandemque subjungere, quòd, si erat illa impatiens moræ, medicum diligentiorem quæreret, et abiret abs me. Reposuit illa mihi, se id facturam, dummodò ipse permitterem, nec ægrè ferrem; quandoquidem id poscebat quamprimùm valdè deterior ægri status. Tunc ego considerans, posse me subire censuram de caritatis defectu ergà ægrotum pauperem, insuperque posse contingere, ut in medicum aliquem cortici infensum facilè mulier incideret, qui mala saltèm succrescentia incœpto cor-

ticis usui posset adscribere, eoque proindè rejecto, inertia substituere, ne dicam noxia, meamque idcircò cessationem ab opere posse per accidens ægro pernicosam fieri, et fortassè lethalem; christianâ statìm pietate motus, redi mulier, dixi, ad ægrum tuum, ad quem et ipse mox redibo solo caritatis intuitu, ne scilicèt quem servare manibus hisce debilioribus spero, forsàn sub valentioribus pereat. Paullòpost ad ægrum accessi, et gravitèr quidem se habentem, sed non ut suspicabar, inveni. Nil itaque innovando, consuetos tantummodò corticis bolos cum aq. card. bened. continuandos duxi, quorum ope intrà triduum à febre planè liber evasit. Cumque subindè valdè copiosa crisis per urinam, modicâ insimul comitante diarrhœâ, cessisset, absque ullâ etiam recidivâ perfectè convaluit.

Non multò antè eâdem sortè, eâdem methodo, eodemque morbi non absimilis tempore, curaveram *rev. D. Nicolaum de Septis* Ecclesiæ Albareti Archipresbyterum propè octogenarium, nec proindè morbo tàm gravi suffecturum, nisi fuisset cortice adjutus, quo mediante, à febre statìm evasit sine recidivâ, vitamque ad biennium felicitèr protraxit. Illius tamen curationem ordinatìm describere supersedeo, ut et postremam merè senilem, cui lentè succubuit, ægritudinem, ne longior sim.

XX. Idem *D. Dominicus de Traeris*, paulò antè memoratus, sub initium autumni 1710. concurrente non unâ causâ procatarticâ correptus est

tertianâ duplici subcontinuâ cum symptomatis non longè absimilibus iis, quæ non multò antè retulimus, sed paululùm remissioribus. His adjungebatur oblocutio quædam, et repetita plurium lumbricorum excretio per vomitum. Transactâ die morbis septimâ, meditatus sum oblationem corticis, dummodò aliqua, ut consueverat, apparuisset remissio in octavæ principio; metuebam siquidem ex observatâ obscuratione præcedentis exacerbationis, febrem jam in continuam essentialitèr degenerâsse. Apparuit autem remissio non modò consueta, sed ut verum fatear, etiam major ac consuevisset: cùmque præcessisset nox satìs tranquilla, et aliquis in carpis observaretur mador, mihi visus sum prævidere declinationem morbi cortice non indigentem. Nihilominùs nec satìs fidens inconstantiæ morbi, nec quicquam metuens ab usu corticis, quandocumquè etiam bona crisis fuisset imminens, neque inutilem planè reputans corticem in verminoso apparatu, illum præscripsi in formâ opiatæ *ad semunciam* absumendam pro medietate statìm, et pro alterâ medietate altero mane. Sumpsit ille, ut præscripseram, nec ulla ampliùs facta est exacerbatio febris: immò renovatâ eâdem opiatâ, intrà quatuor successivos dies absumendâ, *ad drachmam nempè unam* corticis quolibet mane, omnis omninò sublata visa est radix febris, comitante videlicèt usum corticis copiosâ, et criticâ excretione urinæ, illamque subsequente criticâ paritèr, copiosâ, et diutiùs protractâ expulsione nocturni sudoris usquè

ad liberalem pulvinarium humectationem. Verùm his non obstantibus post aliquod spatium temporis breviusculam recidivam passus est tribus levioribus tertianæ febris accessibus, à quibus tamen statìm post salvatellæ apertionem convaluit.

Historiam autem hanc non ideò retuli, quià in eâ vires corticis fuerint eximiæ : puto enim morbum ex se fuisse tunc temporis propensum ad declinationem, et crisim saltèm imperfectam; sed retuli solummodò, ut pateat experientiâ duce, hujusmodi remedium crises quoquo modo dispositas vel promovere pro viribus et pro dispositione materiæ, vel eas saltèm non impedire aut remorari, ut ex historiâ etiam hac præcedente manifestè constat.

Tempore quoque primæ ægritudinis ejusdem *D. de Traeris* casus alter contigit longè præstantior, ac verè admirabilior de febre inæqualitèr remittente, sed malignâ et efferâ, quâ detinebatur *D. Geminianus de Emilianis* sacerdos et ludimagister, quem curabat *D. Ferrarius*. Hic deindè me socium voluit eo nomine, ut decernerem, an oblatio corticis more meo, quam meditabatur ipse probè conscius methodi et efficaciæ illius, locum habere posset in tali casu. Sed historiam describere supersedeo, quià illam ab ejusdem relatu paulò infrà lector habebit. Æquum est autem, ut illi uni adscribatur curationis honos, qui me cunctantem priùs habuit (fateor) quàm consentientem. Ejusdem paritèr sacerdotis matrem eodem tempore

ad extrema fermè redactam, et ambobus nobis curantibus ope corticis restitutam describet idem *D. Farrarius*, ejusdem itidem historiam inter communicatas infrà reponam.

CAPUT III.

Historiæ memorabiles intermittentium perniciosarum, agentium ferocitèr in tertiam primariò corporis regionem, eodem quoque ritu sanatarum. Harum species unica est

LETHARGICA.

In hac febrium perniciosarum specie postremâ lector animadvertat velim, eam esse graviorem ac esse videatur. Et licèt in casibus infrà positis non semper describantur simul accidentia lethalem morbosi soporis intensionem indicantia, temper tamen cùm *lethargum profundum* dico, intelligo verè id, quod hoc nomine venit apud medicos. Neque enim hyperbolicè loqui, sed fidelitèr morbos describere mihi mens est, et quidem dissimulando potiùs nonnihil, quàm amplificando illorum gravitatem, quod planè factum est quoque in antecedentibus omnibus. Si enim exactam ægrorum hypotyposim prosequutus essem, profectò sicuti aliqua historia, ubì nonnunquàm id quoquo modo actum est, mirabilis visitur, ità quælibet alia non minùs mirabilis appareret. Cæterùm quàm gravis sit hæc species lethargicæ cerebrum lethalitèr im-

petentis (ità ut, qui sic moriuntur, febricitantes à medicis parùm doctis, vel non parùm vafris, non ex febre, sed ex apoplexiâ casu subortâ mortui dicantur) satìs ostendit observatio, quæ hìc velim consideretur, nempè quòd in febribus hujusce speciei ferè semper contingit recidiva, sæpè etiam gravis, subsequiturque difficilis convalescentia ex difficillimâ eradicatione caussæ ad nervorum usquè principia translatæ, ibìque secundùm aliquas sui reliquias tenax contubernium agentis. Sed jam quæ modò dicta sunt ex re ipsâ elucescent.

I. Decumbebat duplici tertianâ intermittente, intensâ tamen, detentus *D. Comes Alphonsus Saxus* in medio cursu floridæ adolescentiæ suæ, eumque curabat *D. Riccius*. In quodam graviore paroxysmo circà decimumquartum morbi diem incidit ille repentè in profundissimum soporem, à quo difficillimè expergiscebatur. Gravitas symptomatis et extraordinaria febris intensio, eo adjuncto manuum tremore, qui bibentem in actione suâ penitùs impediebat, amantissimos parentes impulit, ut pro servando primogenito suo alterum etiam medicum consulerent. Accitus ego vespertinis horis inveni illum gravissimo somno oppressum, non respondentem, etsi altâ voce vocatum, vixque oculos aperientem, dùm validè concuteretur, et dolorificis cruciaretur irritamentis. Apposuerat ideò statìm vessicantia, præmissis anteà venæ sectionibus, aliisque remediis medicus curans. Et quoniam sudor quidam in illius accessionis progressu erumpere

videbatur, proposuit idem medicus lapidem bezoarticum ab hujusmodi excretionem promovendam; quod remedium lubentèr admisi, sudoris indè progressum, et febris, symptomatisque perniciosi remissionem sperans. Redeuntibus autem nobis circà primam noctis horam, suppressum invenimus conspicuum anteà eruptione quâdam universali sudorem, cujus loco particularis, et minuta tantùm supererat circà frontem sudatiuncula cum majori febris intensione, universali ferè tendinum subsultu, et lethargo inexpugnabili, adjunctoque insuper narium stertore, et spiritu sublimi. Metuens ego ne in illâ ipsâ accessione diutiùs protractâ occumberet æger, non ausus sum Chinam Chinam proponere, nisi sub conditione, quòd pulsus post aliquot horas explorandus ab assidente juniore medico mecum praxim observante polliceretur securitatem aliquam de protrahendâ vitâ in alteram saltèm accessionem. Intereà proposui *grana duo salis volatilis viperæ* statìm exhibenda ex cochleari cum liquore idoneo, quibus superbibendam præcepi, si fieri qosset, liberalem aquæ quantitatem; dein adstantem monui (*D. Riccio* cunctis quæ proposueram consentiente) ut adimpletâ conditione quam illi indigitaveram ex pulsu dignoscendâ, in noctis decursu *drachmas tres* corticis majori quâ posset celeritate exhiberet ægrotanti, dummodò is deglutire non prohiberetur à somniculosâ suâ stupiditate. Deo dante, quâ diligentiâ peracta fuêre animæ negotia in lethargico, eâdem quoque fuêre

absoluta reliqua morbum respicientia per oblationem corticis; et manè paucula aliqua observata est febris remissio, ut et aliqua mentis ac sensuum alacritas. Atque ideò cùm eâ die levior tantùm accessio fieri consuevisset, speravi continuationem remedii posse tempestivè impedire paroxysmum graviorem atque adjunctum soporem, tertio quoque die, ut mox intellexi, aliquo modo anteà etiam recurrere solitum. Sed præter consuetudinem, et præter expectationem curantis medici, eâ ipsâ die afflictionis de more minoris, nova et vehementior adhùc facta est exacerbatio cum motibus convulsivis jugitèr apparentibus, et cum lethargo fortiore; itàut nec per capillorum evulsionem, nec per aliam quamcumque dolorificam vim illatam responderet, dimoveretur, aut oculos aperiret. Tunc verè credidi, mortem imminere, cortice antè paucas horas oblato ad eam impediendam haud satìs idoneo, propter viciniam insolitam, insolitam vehementiam talis accessionis, etsi alioquì major febris accensio ab epotâ Chinâ Chinâ nonnunquàm contingens in bonis haberi soleat ab auctoribus; quod et ipse non semel observavi, observavitque præ omnibus anonymus aliàs citatus his verbis : *Ce fébrifuge semble encore quelquefois allumer la fièvre après la première prise ; mais il ne l'augmente que pour la mieux combattre, et ce désordre apparent est la marque la plus assurée de son triomphe, car plus il a rendu un accès violens, plus on est assuré qu'il ne sera pas suivi d'un autre.* Sed ego hoc casu aliud

sum suspicatus ob vehementem intensionem febris non modò, sed et simul symptomatis. Repetito nihilominùs interìm sale viperino, meliore quo datum fuit modo, et juvenili, robustâque coadjuvante naturâ, sustinuit ille reverà eamdem accessionem, in cujus progressu aliqua facta est profundissimi soporis diminutio. Propterea statìm repetitus est cortex *ad unc. ss.* duplici haustu, febrisque post aliquot horas cœpit remitti (prout de more jam suo) et cum febre lethargus. Cùm verò appropinquasset hora gravioris accessûs, quâ obitum illius sibi nunciari metuebat, expectabatque trepidans afflicta genitrix, loco novæ accessionis major apparuit veteris declinatio, intantùm, ut eâ ipsâ die vegetus mentis ac sensuum, et quo ad febrem satìs levitèr se habens, ab omnibus vel rudibus, et famulis, nedùm amicis, atque nobilibus evidentèr cognitus fuerit. Procedente itaque per gradus levamine, et continuato juxtà methodum Chinæ Chinæ usu, brevì remansit à reliquiis febrilibus liber, ut statìm à periodo liber remanserat, et à soporoso symptomate. Febris solutionem comitata est copiosa priùs ac critica urinarum excretio, mox et diarrhœa spontanea non sine infectione quâdam mucosâ et subcruentâ, torminibus tamen cassâ, quæ ad aliquot dies moderatè, et cum facili tolerantiâ processit, clysteribus tantùm ex lacte et saccharo identidem injectis. Sic integram nactus est ille valetudinem sine ullâ recidivâ, aliove unquàm ampliùs salutis incommodo, excepto pertinaci tendinum subsultu, qui

sicutì toto ægritudinis tempore validè perseveravit, ità et tempore convalescentiæ, immò et post ipsam non planè substitit; sed sanum quoque ac vegetum non modò noctu inter dormiendum, verùm et interdiù, dùm comederet, biberet, aliudve ageret, per aliquot hebdomadas afflictavit. Ast tœdio tantum affecit, non noxa; tandemque spontè penitùs evanuit.

II. Eodem ferè tempore accersitus fui ad invisendum Judæum quemdam, nomine *Lazarum Pacificum*. Is, ut retulit medicus curans, post febrem primò validam, mox lentiorem atque diuturnam, insuper diarrhœam contraxit, quæ postmodùm in dysenteriam migravit eâdem durante febriculâ. Demùm dysenteriâ rursùs in diarrhœam conversâ, cœpit simul febris typum manifestum acquirere tertianæ duplicis intensioris. Tantùm scilicèt valent alvinæ dejectione sine coctione, aut sine præviâ intestinâ secretione ad abigendas febres. Hæc autem febris in invasione suâ soporem simul ascivit admodùm profundum, quo circà declinationem accessionis evanescente, stupidus, attonitus et immemor ad plures horas æger remanebat. Cùm verò symptoma istud quotidiè cresceret, adeòut fieret quasi continuum, pari pacto ac tales fiebant, se mutuò excipientes paroxysmi febriles, cùmque à principio accessionis usquè ad statum et ultrà, lethargus tàm fortis ingrueret, ut jam mortem minaretur intrà unam aut alteram accessionem in subjecto morbi acutie primùm, mox et diuturnitate

confecto, corticem Peruvianum proposui largâ dosì celeritèr exhibendum, adducens in exemplum casum recentem *D. Comitis Saxi.* Et quoniam nondùm mihi fuerat occasio ostendendi, vel communicandi huic medico, cujus nomen et hìc juvat reticere, quantùm in similibus casibus cortex valeret (nondùm enim mihi cum illo contigerant, quas suprà innui *cap. II. hist.* 9. circà hujusce remedii administrationem altercatiunculæ) subdidi, ut curiosus attenderet, visurus nempè quæ cæteroquì non tàm facilè credidisset. Annuit ille tunc meæ morem gerens assertioni, etsi non benè credulus (nescio autem cur non annuerit posteà in aliis casibus, cùm in hoc efficaciam remedii clarè deprehendisset) et corticem præscripsit prout illi indigitaveram. Et ecce statìm imminuto paroxysmo, oblationem validiusculam corticis subsequente, alteroque prorsùs inhibito, symptoma ipsum soporis simul evanuit; quarè brevì à febre, à lethargo, et à diarrhœâ liberatus est æger. Tunc stupente medico eidem communicavi plura illi incomperta circà usum corticis, monuique ex corde ne negligeret quæ candidè communicaveram, si ægrorum suorum saluti, et propriæ existimationi optabat prodesse. Excepit ille monitum satìs humanitèr, sed paulòpost memoria excidit. Recidit autem æger post tres circitèr hebdomadas in easdem febres, sed leviores, aliquâ tamen adhùc in somnum propensione comitatas, quibus methodicè priùs curatis, nec tamen abeuntibus, denuò repetitus est cortex

ad *semidrachmam* bis in die, cujus ope absque alio incommodo perfectè convaluit.

III. Eximius jurisconsultus, et serenissimi Ducis à secretis et statûs consiliarius, *D. Gaspar Jovanardus* febre corripiebatur tertianâ simplici intermittente, cum pauco tamen rigore invadente, cujus duobus jam paroxysmis elapsis, celebrata est die vacuo phlebotomia indicata à plenitudine et ab urinâ rubrâ, crassâ, et paucâ. Eo ipso die circà vesperas levitèr incaluit, et aliquam alterationem suscepit, quæ tamen mane sequenti soluta est. Circà meridiem redit accessio tertia principalis, quâ invadente incipit æger præter morem nonnihil obloqui, mox difficultèr conceptus suos exprimere, quod et ipse noscebat, impotens tamen sese corrigere, dùm unum verbum pro alio identidem proferebat. Tandem dormire cœpit, sed somno tàm forti, ut difficultèr posset ab adstantibus excitari; et siquidem excitabatur, minimè ad rem respondebat, iterùmque labebatur in somnum. In accessionis statu sopor imminuebatur, principia tamen nervosi generis in capite gravitèr affici, demonstrabant motus tremuli manuum, et subsultus tendinum. Declinavit nihilominùs satìs felicitèr paroxysmus, et mane sequenti satìs levitèr se habuit ægrotus vix tantillùm febricitans. Repetita est ideò statìm phlebotomia, præmisso clystere et acta quæcumque ex arte in hisce circumstantiis peragi solent. Vesperè, sextâ die, rediit febricula correspondens quartæ diei, et lecèt leviuscula fuerit,

aliquem tamen mentis et loquelæ torporem, mox et soporem induxit, quod mihi cæteroquì ancipiti ansam dedit, ut decernerem de ministrando celeritèr cortice, priusquàm quarta ingrueret (septimâ die) fortior accessio. Consilium statìm communicavi *D. Candrino* assidenti, nil tale opinanti, nec exitium tàm præceps, ut ego suspicabar, adhùc metuenti. Meis tamen annuens votis atque rationibus (quas scilicèt vel ipsis auditoribus meis, qualis ille fuerat, libentèr expono) noctu in remissione febris obtulit corticem, cujus *drach. vj.* duobus haustibus sejunctis assumpsit patiens octo horis antè quarti fortioris paroxysmi adventum. Visus est ille interìm benè se habere; sed adventante accessione formidabilia supervenêre symptomata, quæ cæteroquì mitiora speraveram, delirium scilicèt manifestum cum manuum et linguæ tremore, dein lethargus insuperabilis, et cuilibet refractarius cruciatui, motus convulsivi artuum et totius corporis, ac insuper in progressu accessionis frequens, importunusque singultus. Verè à cortice tàm propè accessionem oblato inhibitionem paroxysmi nequaquàm sperabam, sed neque illum cæteris majorem fore, imò potiùs à Chinâ Chinâ, ut frequentiùs assolet, nonnihil imminuendum credidissem. Quod autem assequi tunc datum non fuit, fidentèr expectabam de more subsequente accessione, deductâ videlicèt in actum medicaminis activitate; pro cujus eventûs ulteriori probabilitate, novum corticem offerri curavi in gravissimæ illius accessionis, quam quidem

quidem ægrè transegit, remissione, non retardatâ tamen interìm administratione Sacramentorum. Paulò post cœpit se exercere virtus recens roborata febrifugi; quippè nullus ampliùs rediit paroxysmus, nulla oblocutio, sopor nullus, nec ullum ex iis quæ anteà visebantur symptomatis. Atque ità intrà tres circitèr dies ab omni penitùs febre immunis evasit. Paulòpost rus adiit, ubì postquàm ad aliquot dies permansit, dùm corticem per modum levioris alterantis assumebat, iterùm nihilominùs correptus est tertianâ duplici, quæ tàm levis visa est, ut renuerit ipse in urbem regredi ad curationem illius. Quinto tamen accessu me illum ruri invisente, et redeuntibus iisdem omninò symptomatis, etsi aliquantulùm mitioribus, coactus fui validâ rursùs methodo Chinam Chinam præscribere, à cujus usu ipsum supersedere jusseram statìm ac febris revixit: quâ epotâ, sedata sunt omnia, subsequente interìm sudore universali, sed modico, quo reliquiæ febris discuti visæ sunt. Recidit ille nihilominùs in febres mitiores, quæ sine cortice, remediis tantùm vulgaribus sopitæ sunt, sed et iterùm post aliquot dies suscitatæ sibique solis relictæ, donec tandem beneficio tempestatis spontè evanuerint. Ab eo tempore nullam ampliùs febrem passus est præter ephemeram tempore veris, à causâ procatarticâ oriundam. Licèt autem cuncta sui gradûs munia perfectè obiret, non tamen robustam valetudinem quâ fruebatur antè morbum, planè resumpsisse videbatur; adeòque nonnunquàm usus est reme-

diis domesticis, putà vino absynthite, syrupo de cichorio cum rheo, et similibus. Cùm verò autumno sequenti meditarer illi nervosiorem prophylaxim instituere, tincturamque chalybis, præmissis præmittendis, ad aliquod tempus offerre, ex improviso gravissimis actus negotiis Romam migravit, ubì rigidissimo suprà morem hyemis anni 1709. tempore correptus peripneumoniâ, ni fallor, ibì tunc temporis epidemicâ, intrà paucos dies non levi hujus urbis jacturâ diem suum obiit.

IV. Nobilissima Matrona *D. Marchionissa Octavia Capraria Montecuccola*, jam proximè octogenaria, febrem tertianam patiebatur adeò absconditam, adeòque difficultèr explorabilem ex pulsu (quippè summè inæquali, ac systematico ferè semper, præcipuè verò tempore paroxysmi) adeò latentem, inquam, tertianam patiebatur, ut eâ potiùs ex sopore profundo, de tertio in tertium invadente cum obscurâ quâdam extremorum frigiditate, quàm ex ullo alio charactere magis proprio distingueretur. Symptoma istud insignè pro vero morbo habitum medicos curantes discordes reddidit de repetendâ phlebotomiâ ab initio jam celebratâ, obstabat quippè ætas et habitus corporis cachecticus reputatus, ac in hydropem pronus ex recenti quâdam infirmitate, quam non multò antè passa erat Bononiæ cum suspicione etiam tùm incipientis hydropis juxtà assertionem curantium medicorum. Ad componendum dissidium advocor et ego, qui ex relatu nondùm probè conscius

periodi tertianarii, considerans affectionem capitis ferè ut morbum essentialem, suspicansque simul quicquam aliud latere ob insignem pulsûs inæqualitatem ægræ, ut asserebatur, etsi fermè octogenariæ, minimè familiarem, insuperque observans, habitum illius nil cachectici verò præseferre, calculum apposui pro alterâ sanguinis missione; quâ felicitèr peractâ, et redeunte nihilominùs per circuitum manifestum sopore profundissimo ac febre, facilè deprehendi naturam soporis lethargici esse aliam ab eâ, quam ex relatione conjecturam. Certiorem adhùc de hoc me reddidêre assidentes, qui circuitum sibi quoque observatum asseverabant, illumque paroxysmum jam tertium esse fatebantur, quo verè sopor parùm ab apoplexiâ videbatur distare; atque in eam facilè forsàn degenerâsset, nisi accessionis remissio intulisset quoque remissionem symptomatis usquè ad eum gradum, ut commodum licuerit Sacramentorum administrationem perficere. Periodo ritè intellectâ, dignovi statìm confugiendum esse ad Peruvianum corticem pro inhibendo lethargo insimul et paroxysmo. Sed quià vix à longè, et quasi per modum neglectus memorando corticem ad impetrandas inducias (cùm periodicus esset, et soboles ipsius febris periodicæ sopor ille mortiferus) quià, inquam, vix corticem memorando alter è duobus medicis potior in curâ protinùs exhorrescebat, ego ad evitandas fervidiores altercationes, quas semper dedecere duxi viros maturos gravemque personam agentes, præ-

sertìm in praxi, et ad servandam insimul viâ certiore matronam gravissimè et ocyssimè periclitantem, dùm medicus curans lapidem bezoarticum constantèr proponebat, velut remedium nobile, ut aiebat, et strenuum, hac arte lepidâ usus sum, ne dicam fraudè insonte.

Lapidem in primis bezoarticum summis laudibus extuli, eumque esse veram illius morbi antidotum, proclamavi ; opportunissimum autem illius usum forè die septimâ (erat enim illa dies quinta, tertiusve febris accessus) ad excitandum probabilitèr sudorem universalem, optimum futurum pro morbi solutione. Interìm verò subdebam quærendum esse remedium aliquod tutum, atque canonicum, quod valeret quodammodò Chinæ Chinæ adinstàr reprimere, et enervare futurum paroxysmum, si posset fieri, et cum eodem fortassè symptoma soporis ; non verò figere, et supprimere affatìm ipsum paroxysmum, ejusque causam, quemadmodùm fieri fertur (aiebam) à Chinâ Chinâ. Memineram fortè tunc, me legisse apud *cl. Lucam Tozzi* (quem auctorem sciebam esse in debitâ existimatione apud medicum curantem) post laudatum ab eodem auctore ad febres intermittentes pulverem corticis Peruviani, postque alia ab eo enumerata illius succedanea, memineram, inquam, me legisse hæc verba : *meminit alterius pulveris Bartholinus, de Gannaperide dicti ad eumdem usum.* Corticis autem Peruviani planta ipsa, ut refert *Badus* et alii, utque hodiè satìs notum est, ab Indis vocatur

(præter alia quibus donatur nomina) *Gannaperide*, quod dubio procul *cl. Tozzium* latuit. Hac itaque arreptâ occasione, levem hanc, nulliusque momenti hallucinationem *Tozzi* ex industriâ secutus sum, quòd nempè *Gannaperide* sit aliquid à Chinâ Chinâ diversum; dixique ideò medico curanti, posse nos interìm uti *Gannaperide*, quam loco Chinæ Chinæ commendat ex *Bartholino* Lucas *Tozzius*, seu saltèm extracto illius; non enim tàm facilè cognitu illud erat, ut cortex ipse.

His auditis, medicus curans nil quærens de naturâ plantæ, ne hospes in botanicâ videretur, licèt hujusce notitiæ carentia viro docto verè nil detrahat, in fide celeberrimorum *Bartholini*, et *Tozzi* annuit. Quàmobrèm præscriptum est statìm ad *drach. j.* in formâ boli extractum *gannaperidis*, seu (quod satìs noverat pharmacopola) Chinæ Chinæ, idque manè et serò continuatum. Appropinquabat interìm accessio quarta, diesve septima, quâ ex pacto celebrari debebat solemnis oblatio lapidis bezoartici; sed interìm coactus ex improviso idem medicus alio migrare longè ab urbe, enixè commendavit assidentibus, ut memores essent, in illâ accessione prædictum lapidem offerre, sicut ego horâ congruâ eram præscripturus. Quià verò jam *quatuor drachmas extracti* quantum sat erat, recentis assumpserat nobilissima patiens, accessum febris sortita est satìs tolerabilem, et cum breviore, minùsque profundo sopore conjunctum; quapropter, ut hostem fortiùs insequere jam fugere inci-

pientem, loco lapidis bezoartici *novum extractum Chinæ Chinæ* præscripsi. Et quoniam absentia medici illius ab urbe valdè diù erat protrahenda, cœpi ad obtinendum majori certitudine intentum, uti ipsâ Chinâ Chinâ in substantiâ, in formam boli redactâ, et sic ferè integram alterius paroxysmi suppressionem sum nactus, ut et soporis adjuncti: continuato autem post depulsionem febris ad aliquot dies remedio per modum livioris alterantis, feriatus posteà sum diù ab eodem. Interìm verò tres alios, vel quatuor passa est ægra leviores paroxysmos, modico tantùm sopore comitatos, quibus rursùm levissimâ corticis ope depulsis, diuturniorem nonnihil, sed minimè incommodam sustinuit convalescentiam, ac indè congruam valetudinem usquè ad annum 83. ætatis suæ; quo demùm tempore senilibus morbis confecta vivere desiit.

V. Ridebit fortassè quispiam, quod inter præclara corticis facinora reponam sequentem historiam; plaudet tamen et cortici, et mihi, qui æquâ lance cuncta pensitans, vim exindè medicaminis eximiam, et candorem insimul meum dignoscet.

P. Crescentius ab Angelo Custode Carmelita excalceatus (in hoc namque cœnobio frequentiùs quàm in aliis perniciosas febres mihi contigit observare) tulerat jam, et ordinariâ methodo superaverat æstate anni 1708. tertianam duplicem continuam, vix tantillùm remittentem, omnesque acutæ febris characteres præseferentem; immò unam et alte-

ram recidivam paritèr transegerat, biliosâ diarrhœâ inutilitèr comitatam, lentoque semper pepasmo, vulgaribus tantùm remediis promoto, sine ullâ unquàm ope corticis ad bonum exitum perductam. Remansêre tamen perpetuò signa imperfectæ judicationis, ac præ cæteris urina pauca et impensè rubra, irritis semper omnibus conatibus pro perficiendâ et completè firmandâ valetudine. Deniquè sub finem tempestatis autumnalis correptus est tertianâ simplici intermittente, cujus duos antè adventum meum passus erat paroxysmos satìs leves. Cùmque accessissem die vacuâ secundum paroxysmum subsequente, et scirem illum paulò antè pluries, ac per epicrasim etiam sufficientèr purgatum remediis ipsi familiaribus, præscripsi modicam sanguinis detractionem, à gravativo præsertìm capitis dolore rubrâque urinâ indicatam, celebrandam tamen post tertium futurum accessum, altero nempè intermissionis die, ni ego aulicis tunc curis districtus priùs rediissem ad illum invisendum. Advenit itaque sequenti die tertius paroxysmus, in cujus principio æger præter morem cœpit balbutire, variaque inconcinnè loqui, et obloqui modò cum advertentiâ, sed impotens sese corrigere, vel coercere, et modò nullatenùs compos sui. Post hæc in somnum delapsus est profundissimum apoplectici adinstàr, undè creditus est ab assidentibus citò expiraturus. Circà vesperas invaserat illum paroxysmus, jamque nox erat, dùm hæc contingerent. Cùm verò nec ipse

accederem legitimè impeditus, nec me invenirent, ut saltèm possent alloqui, solliciti patres me incassùm quærentes, alium medicum sibi amicum, familiaremque, nempè *D. Roncaleam*, advocârunt, qui viso spectaculo statìm in ipso febris augmento ratione præcipitis symptomatis phlebotomiam, quam pro die sequente ipse præscripseram, celebrandam esse judicavit, nec malè. Sed pro suâ ergà me urbanitate subjunxit, se quidem phlebotomiam illicò instituendam manimè dubitare, verùm si meum super hoc votum vellent, possentque tempestivè exquirere, id illi pergratum futurum, atque his dictis, discessit.

Advolârunt itaquè rursùs domum meam anxii patres ubì cùm non adessem, præstolati sunt adventum meum usquè ad sextam circitèr noctis horam; neque enim mihi domum citiùs redire datum fuerat. Re intellectâ, exprobavi illis officium urbanitatis ægrotanti fortassè noxium, renuique post tot horas elapsas à præscriptione medici phlebotomiam vel admittere, vel suspendere ægro non priùs inspecto. Quamobrèm ipsis licèt officiosè reluctantibus ad eum accessi, et inveni lethagicum quidem, et stertentem, sed dùm clamosè vocaretur, oculos aperientem, et submurmurando respondentem; quorum neutrum, ut retulerunt assidentem, anteà ullo pacto præstare potuerat; imò cùm tantispèr ibidem morarer, illumque variis modis conarer excitare, loqui cœpit, et veniam petere de incommodo mihi illato horâ inoppor-

tunâ, pergens tamen ultrà, cœpit obloqui, aliaque effari extrà rem, et minimè cohærentia, dein in soporem relapsus est, sed minùs profundum. Hæc et alia attentè considerans prognosticum istud elicui, nempè illum certò evasurum ab eâ accessione, sed certò quoque in alterâ correspondente periturum, non obstante quâlibet phlebotomiâ, aliove ordinario artis auxilio, nisi per corticem paroxysmus ipse venturus promptè inhiberetur. Hoc statuto, remedium præscripsi validâ methodo in sequens mane exhibendum post sanctissimi Viatici administrationem. Epoto autem cortice levis facta est ipso intermissionis die insolita accessio, jam parata pro duplicandâ tertianâ, ut magis lethalis evaderet subsequens suâpte naturâ gravior. Hanc tamen novitatem nihili feci, certus de inhibendo paroxysmo fortiore, ut omninò contigit. Atque ità ferè statìm à febre, à sopore, et mentis segnitie, aliisque symptomatis planè liber evasit, quod patribus mirabile quidpiam fermè suprà naturæ vires visum est. Præ cæteris autem peculiari observatione digna fuit insignis mutatio coloris faciei et urinæ; ferè namque per tres menses colorem subcitrinum, palpebrasque subtumidas circumtulerat, urinam verò perpetuò croceam, rubramve, ac imminutam reddiderat; neque diutina diarrhœa spontanea, neque epicraticæ purgationes, neque deobstruentia, aliave similia remedia quicquam profecerant. Statìm verò ac corticem assumpsit, adeò benè coloratus et vividus factus est, urina adeò decentèr

mutata est, citrina scilicèt, palearis ac concocta constantèr reddita, viriumque robur adeò vigorosè resumptum, ut ferè superfluum reputârit æger uti novo cortice ad prophylaxim, ut illi præscripseram. Obsequens fuit nihilominùs quo ad hoc, sed nequivit se continere, quin consueta munia tàm domi, quàm extrà exequeretur; quod illi sibi nimiùm, narratisque signis fidenti, incassùm exprobrabam.

Jamque mensis circitèr erat exactus, cùm quodam die paulò post brumale solstitium antè fores asceterii aliâ occasione prætergrediens ego vespertinis horis sciscitatus sum aliquid de illius valetudine; responditque janitor, me opportunè advenisse, illum namque paulò antè domum reversum, denuò febre correptum jacere. Accedo ad eum, et modicè febricitantem invenio, accessione à principio ad augmentum progrediente. Nullus illi tunc sopor, oblocutio nulla, sed tantùm conqueritur de intenso capitis dolore. Interrogatus, an diebus anteactis ullàm febrem persenserit, respondet negativè; subdunt tamen assidentes, se dubitare illum die quoque ad normam tertianarii circuitûs correspondente, levem aliquem febris insultum passum fuisse, licèt nec decubuerit, nec officia sua, quæ tamen exegit infirmius, intermiserit, quod ipse tandem non ampliùs negavit, sed umbram febris, imbecillitatisque appellavit. His auditis, subjunxi: quoniam modò nullus est motus de ferali sopore, aliove gravi symptomate quod nos cogat ad corticem statìm confugere, sanguinisque missionem aliàs præs-

criptam, et modò à dolore capitis rursùs indicatam, omittere, sed nobis suppedit congruum tempus ad omnia, cràs manè nullâ interpositâ cunctatione detrahatur sanguis ex brachio ad *uncias octo*. Cætera præscripsi de more, et abii. Mane valdè diluculo nunciatur mihi, ægrotantem nocte in statu accessionis in profundissimum soporem incidisse, ut olìm, ac proindè quæri, utrùm eo ità se habente debeat celebrari phlebotomia, an agi quidquam aliud. Phlebotomiam ego illicò celebrandam inculco, accessurus subindè ad alia peragenda, si opus sit. Detracto sanguine accedo, invenioque ægrotantem sopitum, supinum, stertentem apoplectici adinstàr. Minimè tamen apoplecticum esse deprehendo, quoniam et altâ voce vocatus, et variè concussus, oculos identidem aperit, se erigere tentat, et voces aliquas edit claras, sed extrà rem, et alias interruptas, ut proindè symptoma febris sit ejusmodi lethargus. Relabitur tamen æger statìm in somnum, et videtur in agone versari, ut propterea nullus sit locus cortici: adeò vehemens adhùc est febris, nullatenùs in remissionem prona, tamque breve intervallum temporis, quòd superesse videtur ad expirandum. Præscribo interìm cucurbitulas siccas partibus inferioribus affigendas, vesicantia verò et inferioribus, et superioribus artubus, liquores spirituosos cochleatìm ingerendos, ipsumque tandem corticem parari jubeo offerendum, si tempus sinet. Sed quid? Jam ruit ad mortem, nec ulla spes salutis affulget. Dimittitur ideò ut deploratus omninò,

Cortex ipse paratus nequit exhiberi, nec tempus ullum superesset illius actioni, etsi exhiberetur; immò secundum portiunculam vi quâdam in os ingestus, exit eâdem, quâ intromittitur, viâ. Reponitur ideò, ne per lintea effusus subeat nihilominùs apud maleferiatos homines calumniam de occiso ægrotante; ipse autem æger in vero jam agone constitutus post aliquot horas in illâ ipsâ accessione, quâ primò decumbit, expirat, comprobans generale præsagium *Mercati*, nempè, quòd *perniciosæ, quæ ad cerebrum tendunt, lethales fiunt, si in lethargum, aut phrenitidem commigrent.*

Vixit ille profectò ope corticis, ut persuasum habeo per mensem; quo elapso complevit, quod anteà jam complere debuerat, nisi auxilium à cortice retulisset. Defecit tamen hìc regula, quam alìas universalem posui, recidivas nempè post corticem assuptum esse consuevisse suâ radice leviores; sed una exceptio regulam non tollit. Est autem congruum, nonnihil perpendere varia in hoc casu notatu digna. *Primò* namque obvium est conjicere, quàm parùm felix, et quàm imperfecta fuit pluries solutio morbi toties reviviscentis; licèt exactâ, diligentique artis methodo per tres circitèr menses curati, modicâque ac tolerabili, longâ tamen diarrhœâ spontaneâ comitati; quin immò leviusculis purgationibus (diarrhœâ videlicèt subsistente) epicraticè repetitis, morbus vel perseverabat vigens, vel sopitus redibat, intantum ut post hæc omnia, postque tàm longum tempus valuerit in tertianam

perniciosam iterùm assurgere, mortifero quidem lethargo insignitam, sed tamen corticis actioni illicò obsequentem. *Secundò* meditatione nostrâ dignum videtur id, quod non sine ratione suspicati essent plurimi, et forsitàn ego ipse, si in primo hujusce difficilis ægritudinis ortu fuisset propinatus cortex, tunc scilicèt cùm febris tertiana duplex continua aliquam, præsertìm statâ quâdam horâ inter levioris accessionis decrementum, et incrementum fortioris mediâ, remissionem periodicè præseferebat, vi cujus forsitàn usui illius locus aliquis adesse poterat, si inquam, ab initio cortex fuisset oblatus, et febris cohibita, cuncta verò quæ secuta sunt, æquè secuta essent, tot nempè recidivæ, et tandem mors, dignum nostrâ, ut aiebam, meditatione est id, quod in tali casu de cortice essemus suspicati, non immeritò quidem, falsò tamen, ut patet. *Tertiò* subit animadvertere et repetere, quod jam dictum est, nempè hominem absolutè moriturum alterâ cæteroquì accessione, ni corticem assumpsisset tunc, cùm assumpsit, eo tamen mediante vitam vegetiorem ac auteà (quod sanè mirandum) protulisse saltèm ad mensem. *Quartò* deniquè, quòd licèt cortex, qui semel eripuit à morte, reputari soleat à me ità eripuisse, ut in recidivis metus æqualis infortunii remanere non debeat, maximè quoniam novâ et æqualiter validâ corticis assumptione, infortunium æquale, si redeat, videtur posse repelli; attamen nonnunquàm, etsi rarò, ut in hoc casu, redire potest idem prorsùs exitium talique insuper

vehementiâ, impetu, ut primâ juguet accessione, neque ullum vivifico cortici locum concedat.

VI. Infelicem exitum P. Crescentii pensabit facilè felix, quantumvìs laboriosa sanatio *monialis cujusdam* ex eodem ordine. Hæc anno paritèr 1708, tertiana soporosam satìs intensam passa est, sine frigore invadentem, et periculum aliquod minitantem, à quâ tamen absque adjumento corticis solis remediis vulgaribus citò suprà expectationem meam (qui longam saltèm, ni gravem, ominatus fueram ægritudinem) liberata est. Post aliquot dies recidit insignitèr, in secundo paroxysmo gravissimum lethargum passa. Proindè eâ ipsâ die declinante paroxysmo præscripsi corticem *ad drach. j.* vesperè; mane sequenti *ad drach. j.* paritèr; serò *ad drach. j. ss.* et manè alterius diei, quâ die expectabatur tertius paroxysmus *ad drach. ss.* Sperabam fore ut ingestis longè antè hunc accessum per horas circitèr duodecim *drachmis tribus*, et *semis* corticis, non computatâ postremâ oblatione accessioni proximâ, febris inhiberetur; sed mea me fefellit opinio; rediit namque accessio satìs gravis, et cum eâdem æquè gravis sopor. Quid si China China non fuisset oblata? Miratus sum pervicaciam morbi; et quoniam durante illâ accessione nil aliud poteram moliri, cucurbitulas dolorificas et vessicans emplastrum cruribus affigi jussi, non omisso internorum remediorum volatilium usu, atque inter ea præcipuè salis ammoniaci spiritus tùm externè, tùm internè adhibitus est; quibus auxiliis adjuta ægra

evasit non sine difficultate à lethargicâ illâ accessione. Mane sequenti, præmisso sanctissimo Viatico (erat quippè adhùc somniculosa valdè) exhibui paulòpost *drach. ij.* corticis uno haustu; nec alterâ die rediit ulla febris, ullusve sopor, sed vegeta insignitèr apparuit. Sumpsit nihilominùs per sex continuos dies *drach. ss.* ejusdem corticis quotidiè ad præcautionem; sed tamen non multò post recidit cum sopore. Illo crescente ad eum usquè gradum, ut ægra per horas plurimas supina jaceret vix quicquam sentiens, utut molestum ac dolorificum, neque proficientibus spirituosis liquoribus, aliisve remediis internis aut externis, præscribo *drach. vj*, corticis, quas omnes partitis tamen vicibus intrà unum diem, ni fallor, absorbet. Cessat illicò febris, sed non omninò sopor, qui gravis adhùc, etsi minùs, periodicè recurrit alternis diebus, ut anteà recurrebat febris. Adjuvatur consuetis, novisque volatilibus remediis, ex C. C. ex viperâ, et aliundè petitis: atque indè levamen aliquod suscipit. Adjungitur tamen nonnunquàm sopori periodico periodica quoque febricula, sed hæc vix dignoscibilis. Tandem post renovatos quàvis desinente menstruâ purgatione (et quidem pendente cursu trium, aut quatuor mensium) soporis insultus, typo semper tertianario invadentes, sæpiùs sine febre, rariùs cum eâ, sed leviore, tandem, inquam, appropinquante hyeme desiit utraque affectio, et sanata est ægra, aliquâ tantùm superstite, de quâ toto etiam morbi tempore gravitèr conquerebatur, capitis im-

becillitate, quæ paritèr tractu temporis paulatìm evanuit.

VII. Decubuerat diù Venetiis, et quidem, ut ipse retulit, valdè gravitèr, anno 1709. cubicularius domini de Prougen, cui nomen *Alexander Landinas*, tandemque ab omni periculo evaserat ope corticis, quem proindè salibus quibusdam associatum ex curantis medici præscripto secum tulit in itinere, Mutinam redux, ut pro re natâ rursùs assumeret. Iter ille suum felicitèr transegit, absolvit, sed paulòpost diarrhœâ biliosâ correptus est valdè copiosâ, torminosâ, viresque admodùm dejiciente per dies duodecim. Accitus ego serum vaccinum præscripsi per dies nonnullos, paucisque aliis remediis, ab altero, qui eidem assidebat, priùs oblatis, visus est satìs laudabilitèr judicari, et convalescere. Paucis tamen diebus elapsis, (tantùm scilicèt evacuatio profecit) iterùm labitur in febrem tertianam intermittentem primò levem, ut retulit idem assidens, mox validam, in cujus videlicèt paroxysmo tertio soporem insignem cum aliquâ oblocutione passus est. Quarto autem accessu idem symptoma adeò vehemens increbuit, ut decumbens ad plures horas immobilis, ac ferè catalepticus jaceret. Advocor rursùs, et invenio hominem ab octo jam horis, velut simulacrum quoddam, supino ventre decumbentem. Oculos ille quidem servabat apertos ac diaphanos, atque ob id tantùm à cadavere aspicientibus distinguebatur, eos tamen attonitos, ac immobiles, nec quidpiam cernentes. Concussus, excussus, vellicatus,

licatus, confricatus nil sentiebat, nec linguam, nec oculos, nec membrum ullum movens aut retrahens. Diffluebat autem profuso sudore in partibus tantùm superioribus, ac maximè circà caput, nondùm tamen frigido. Facies subcitrina erat, palloreque infecta mortali. Pulsus solus robur aliquod ostentare videbatur. Ob id ægrum posse fortassìs ab illâ accessione evadere, moriturum tamen alterâ, cunctantèr conjeci. Statìm præscripsi clysterem acrem, ori verò salem volatilem viperinum, ad aliquot grana industriè ingerendum, naribusque spiritum salis ammoniaci frequentèr admovendum curavi, non omissis frictionibus, ligaturis dolorificis, cucurbitulis siccis, et aliis hujusmodi remediis spiritus excitantibus, et ad motûs ac sensûs munia obeunda revocantibus : post quorum usum, quandocumquè resipisceret æger, et deglutire valeret, corticem tandem *ad semunciam* exhibendum præcepi. Prioribus administratis, visus est tantillùm expergisci, ut proindè valuerit assumere Sacramentum Eucharistiæ; febrisque interìm suam declinationem noctù sortita est. Manè itaque prout dixeram, nullâ morâ interpositâ, rerum omnium antè gestarum prorsùs immemori offertur China China pura, quam ex vino oblatam, quià statìm vomitu rejecit, opus fuit repetere in formâ boli. Vesperè *duæ drachmæ* exhibitæ sunt, atque *totidem* mane sequenti, quâ die lethalis paroxysmus expectabatur. Sed dictum factum : incantamenti adinstàr (ut de salvatellæ aperitione jure minore aiebat *Galenus*) sublata est fe-

bris, sopor, stupor et quidquid funesti nudius tertius apparuerat, cum omnium admiratione; neque enim tàm insignem mutationem potest facilè mente concipere, nisi qui inspexit. Ad præcautionem tamen corticis usum imminutum continuavit æger ad paucos dies; undè omninò in pristinum restitutus est. Resumptis ille viribus Bononiam proficiscitur, ibìque iterùm post tres hebdomadas febre corripitur, mox revertitur Mutinam, ubì febris pro tertianâ duplici statìm se prodit. Accitus iterùm ego die majoris afflictionis ægrotum invenio obloquentem, atque intensè febricitanten. Copiosæ mihi narrantur excretiones diebus anteactis prægressæ, præsertìm sudoris immodici; febris tamen his nonobstantibus suscepit incrementum et vires. Præscribo clysterem injiciendum mane sequenti, ac successivam præcipio salvatellæ apertionem, dein post horam Chinam Chinam *ad drachmas duas.* His peractis omnibus, die tertiâ vix redit umbra febris, sed loco illius vomitus biliosus, et consimilis dejectio succedit cum quâdam mentis hebetudine. Offertur iterùm cortex *ad drach. j.* et alterâ quoque die similitèr exhibetur. Aboletur febris omninò, sed perseverat torpor quidam actionum cum capitis dolore. Renovantur clysteres, et simul usus levior corticis, videlicèt *ad drach. ss.* quotidiè per dies quinque cum *gr. ij. salis volatil. viper. in formâ boli, superhausto cyatho aquæ betonicæ.* Sublatis reliquis symptomatis, solus superstes manet capitis dolor ad dies quatuor, vel quinque; quibus exactis, superveniente

biliosâ diarrhœâ et vomitu consimili cum facili tolerantiâ solvi videtur; sed reverà, eâdem licèt perseverante diarrhœâ, et recurrente identidem bilioso vomitu, idem perseverat ad aliquot dies gravativus capitis dolor, qui tandem paulòpost spontè evanescit, ægrumque ab omni prorsùs incommodo reliquit incolumen.

VIII. Vir honestus *Jacobus Barianus* decumbens ex tertianâ duplici, perniciosâ ob adjunctum soporem lethargicum, inferentem grave periculum vitæ, curabatur à *D. Clerico*, qui probè jam versatus in usu congruo corticis, hunc obtulit ægrotanti, illumque periculo, ut mos est, statìm subtraxit. Unam aut alteram recidivam leviorem, et sopore carentem passus æger, vulgaribus evadebat remediis, cùm ex improviso rursùs recidens in secundo paroxysmo tàm insiguem lethargum patitur, quem describere supersedeo, ut vix credi possit ab illo evasurus. Tunc et ego in consilium advocor, interìmque pendente adventu meo vena secatur; sed affectio soporosa æquè perdurat. Supervenio tandem, et corticis usum validiorem, si æger altè dormiens, vix oculos aperiens, syllabasque tantùm aliquas incohærentes edens, deglutire sit potis, corticis, inquam, usum validiorem celeritèr repetendum censeo. Offertur, assumit æger; assumitque subindè sanctissimum Viaticum. Evadit ab illo accessu, nec alio tentatur, quippè munitus novo cortice paulatìm assumpto. Recidit tamen post aliquod tempus, sed longè minùs graviter. Quià verò aliquam non levem prodit in somnum proclivitatem, cortice iterùm mo-

dicè assumpto, et sensìm continuato, integrè convalescit. Idem post annum quartanâ corripitur, à quâ, post aliquod tempus duplici, et mox triplici redditâ, lento, sed diuturno corticis usu iterùm liberatur, rabustiorque subindè, ac coloratior factus quàm anteà inculpatâ fruitur valetudine.

IX. *Filiolus* blandulus et unicus D. Comitis *Jò. Baptistæ Saxi*, collegii nobilium convictor, detinebatur tertianâ duplici per subingressum paroxysmorum continuâ, cujus symptomata gravia fuêre crebri vomitus porracei, simulque verminosi, dejectiones consimiles, maxima ciborum aversatio, atque hæmorrhagia è naribus frequens, et cum excessu copiosa. Hic dùm consuetâ artis methodo cautè curaretur, incidit in soporem profundissimum, in exacerbatione febris invadentem, et usquè ad remissionem illius perdurantem. Renovabatur symptoma quotidiè, ægerque jam decolor, ab effusione cruoris, et viribus destitutus non erat par ferendo morbo quotidiè magis illum opprimente, torpidumque, ac hebetem assiduè detinente. Cùm ergò ad summum devenisset vitæ periculum, jamque facies illi adeò immutata esset, ut vix vestigia servaret naturalis ideæ, illi Chinam Chinam, dummodò possem, ministrare decrevi. Et cum assumendæ amaræ corticis potioni, vel bolis deglutiendis imparem cognoscerem, præscripsi remedium in formâ julapii, in quo tamen plurima corticis latebat, ultroque addebatur substantia, eoque copioso pro ratione teneræ ætatis, et fre-

quentèr exhibito, paucis clysteribus interjectis, intrà paucos dies febrem omninò sustuli, lumbricos, et soporosum symptoma adjunctum.

X. *D. Joannes Buzzalinus* post acutam ægritudinem, quam duplex tertiana continua intulerat, sat benè compositam, incidit in affectum soporosum, quem delirium atque convulsio præcesserant, adeò gravem, ut ferè catalepticus videretur. Pulsus illi erat exilis, vixque tactu perceptibilis, ipse verò immobilis quo ad decubitum; haud difficultèr tamen assumebat oblata, etsi cum stupiditate delirus. Notitiâ habitâ, quòd febris, quæ huic ferè symptomati dedit originem, et quæ adhùc sub ipso, ut inquit *Mortonus*, larvata latebat, fuit ab ortu suo periodica, ansam dedit mihi circà decimamquintam morbi diem accito, ut cunctantèr proponerem *D. Ferrario* curanti usum corticis, quotiescumquè aperitio salvatellæ et vesicantia illicò apposita non proficerent. Cùm ergò intrà dies ea nil profecissent, ille autem adhùc deglutiendi capax videretur, cùm jam sanctissimum Viaticum assumpsisset, illi celeritèr ministratum tanquàm proximè morituro, idcircò præscriptus est eidem, statìmque oblatus Peruvianus cortex methodo modicè validâ, frequentèr scilicèt, sed non largâ dosi, ut sensìm observaretur actio medicaminis, quod cùm prodesse nonnihil visum sit, alacritèr continuatum est; eoque intrà septem circitèr dies integrè restitutus est æger ab omni stupiditate, et febre constantèr immunis.

XI. Similis paritèr cataleptico videbatur in quâ-

dam tertianæ duplicis subcontinuæ recidivâ *Petrus Pini*, quem à primâ ægritudine liberaverat cortex à *D. Ferrario* illum curante præscriptus. In novo itaque febris reditu, quæ paritèr continuitatem aliquam redolebat ut antè, cùm sopor insuper gravissimus eidem adjungeretur, qui etiam tunc cùm videbatur remitti, hominem tamen attonitum detinebat, ac ferè immobilem, loquelâ tantùm aliquo modo superstite et deglutiendi facilitate, cogitavit medicus de communicando mecum casu, ei, quem suprà descripsimus, non multùm obsimili, ut decernerem an et hìc offerendus esset cortex nec ne, quoniam modò major, modò minor ad leges periodi febrilis observabatur intensio symptomatis, caput tamen quotidiè graviùs obruentis, et præceps periculum minitantis. Accessi ergò ad invisendum ægrum, cui proindè corticem exhibendum duxi. Cùmque omni, quo posset, modo, repugnantiam suam medicamento ingrato sibique cognito ostenderet, mortem ego illi severè minatus, ni assumeret, vel invitum sumere, et congruè reassumere coegi : quo auxilio depulsâ paulòpost, ut assolet, febre, mentis alacer ac vegetus factus est, et absque aliâ recidivâ perfectè sanus.

XII. Anno 1707. assidebat medicus junior praxim mecum observans nobilissimæ virgini decumbenti longè ab urbe. Eâ occassione invisit ille quemdam ægrotantem nomine *Nicolaum Amici*, in pago Florani degentem, et à medico illius viciniæ curatum. Detinebatur æger tertianâ duplici per subingressum

continuâ, suas tamen periodos adhùc non obscurè servante. Processerat ad decimamquartam diem febris, et supervenerat primò delirium, mox sopor gravis qui singulis accessionibus gravior fiebat. Proponebat medicus junior cæteris abundè jam administratis usum corticis, prout à me usurpari aliquoties viderat, præsertìm in *D. Comite Alphonso Saxo*, cui adstiterat; renuebat autem medicus curans, haud satìs conscius de efficaciâ medicamenti in hisce casibus, multòque minùs de methodo meâ. Cùm ergò inter ipsos non convenisset de remedio, me interpellârunt per litteras, sic expressè jubente ipso loci Domino, D. Marchione Philippo Antonio Coccapano, aulæ serenissimi Ducis Præfecto, viro omnium amantissimo, atque omnibus paritèr dilectissimo tùm propter eximios mores generis nobilitati conjunctos, tùm proptèr summam ergà egenos omnes, et præsertìm subditos suos beneficentiam. Statìm ac intellexi morbi seriem, et gravitatem symptomatis, facilè votum edidi pro validâ oblatione corticis, præsertìm si fortè cæterorum remediorum incapax fuisset æger, et manifestè cæteroquì periturus. Intereà qui aliquantispèr distabat ab extremo statu, in hoc temporis intervallo ad illum devenit, novâ accessione, novoque sopore ferociùs ingruente, itaut vix Sacramentorum administrationem valuerit admittere. Dùm ergò conclamatus credebatur, fuit oblatus cortex methodo validâ, ægerque præter expectationem servatus. Recidit tamen aliàs, longamque convales-

centiam et improsperam valetudinem passus, ab omni tandem morbo liber evasit, talisque permansit ultrà biennium, quo tempore (ut mox intellexi) pleuritide correptus vitam cum morte commutavit.

XIII. Inter soporosas quoque febres enumerare lubet sequentem, licèt verè non tàm ratione soporis, quàm ratione continuitatis acquisitæ, aliorumque symptomatum periculosa evaserit. Sed quoniam in eâ proclivitas in somnum fuit symptoma ferè continuum, nec leve, præcessitque febrem ipsam comatosus effectus gravis, ideò illius historiam coronidis loco ad hanc soporosarum speciem placuit revocare.

Illustrissimus et reverendissimus Episcopus urbis nostræ D. Ludovicus Comes Masdonus, septuagesimum sextum agens ætatis annum, nephritidi obnoxius, rheumati et podagræ, post duos insultus levioris apoplexiæ, in non levem totius sinistri lateris paraplegiam commutatæ, tertianâ subindè correptus est intermittente quidem, sed duplici. Cùm verò longè ab urbe degeret, quò se contulerat ad mutandum aerem, neque ibì assiduum planè haberet curantem medicum è propinquiore civitate accitum, virum cæteroquì diligentem ac doctum, sed cujus opera se non admodùm indigum reputabat, res eo devenit, ut febris suas quidem patentèr servaret exaccerbationis et remissionis vicissitudines, sed non perfectam ampliùs attingeret solutionem. Interìm somniculosus ille assiduè jace-

bat, viribus summè distitutus, et summè paritèr emaciatus, longè ab habitu suo naturali. Status illius serenissimo Duci relatus movit animum celsitudinis suæ, ut me mitteret ad invisendum decumbentem præsulem, quem reperi vix transactâ decimaquartâ morbi die ſebricitantem intensè in vigore exacerbationis, remissè autem aliis temporibus. Intereà tamen præter soporem non quidem profundum, sed ferè continuum maximam observavi quovis tempore linguæ ariditatem, quam comitabatur loquela ob id nonnihil difficilis, vox, ut dici solet, clangosa, urina impensè rubra et quantitatis perexiguæ, ac tandem singultus. Imbecillitas ægri me paulispèr detinuit ancipitem, an illum exponerem itineri, ut in urbem lecticâ vectus transferretur. Deo tamen dante satìs felicitèr ſactus est redux, vixque elapsâ imminente nocturnâ exacerbatione, statìm illi oblatus est Peruvianus cortex *ad drach. j.* die videlicèt 15. julii 1710. vespertinis horis. Sequenti die repetitus est manè tantùm ad *scrup. jv.* cæteris verò diebus *ad scrup. ij.* primò bis in die, deindè semel tantùm, eo quià primâ statìm febrifugi oblatione admodùm enervata, et paulòpost omninò abolita remanserat exacerbatio periodica. Quià verò non planè extincta erat febris, quæ secundùm tenues sui reliquias assiduè perseverabat, et cum eâ rubor, ac paucitas urinarum, linguæ ariditas, et ipse nonnunquàm singultus, ideò brevi quiete interpositâ iterùm renovatus est usus remedii *ad scrup. ij.* quotidiè usquè

ad complementum *unciarum duarum* à principio ad finem morbi; quibus absumptæ quoque sunt febris reliquiæ et fugata connexa symptomata, itaut hoc uno auxilio, et interjecto clysmatum usu sine ullâ purgatione aut sanguinis missione (quæ duo notatu digna) non modò sit restitutus in pristinum sine ullâ recidivâ, sed et adeptus habitum corporis meliorem, atque pleniorem ac anteà dignissimus antistes, cum universali totius civitatis, gregisque sui lætitiâ et plausu.

CAPUT IV.

Aliæ insignes historiæ ab amicis communicatæ, variarum specierum febrium perniciosarum, curatarum ope *Chinæ Chinæ* nostrâ methodo administratæ.

NE FIDEI tantùm nostræ innixa prodeat in apertum veritas eorum, quæ ad ostendendam efficaciam Chinæ Chinæ nostrâ methodo administratæ summo hucusquè candore protulimus, haud erit incongruens historias aliquot curationum non minùs insignium, ex alienâ quoque fide ac experientiâ depromptas, in medium afferre non in vanam quamdam ejusdem methodi gloriam, sed in publicam utilitatem, et in unius testimonium multiplex veritatis. Quoniam verò qui præ cæteris talem methodum amplexi sunt et experti, perutilem in febrium perniciosarum periodicarum curatione, fuêre ii, quos quondàm ut filios amore et disci-

plinâ colui, modò honore ut socios et collegas (quemadmodùm eos paritèr colit et Lyceum, et Civitas) illorum propterea hac in re præ multis expertorum, ac omni fide dignorum, historias quasdam mihi humanitèr communicatas peculiari hoc, et sejuncto capite placuit propriis nuperrimè recensitis adnectere.

Per hoc autem quòd duos tantùm professores, methodum meam, et (quod magis refert) occasionem, ac opportunitatem eâdem utendi in perniciosis præsertìm febribus apprimè callentes, præ aliis selegerim, nolim argui, quòd desint in hac urbe quamplurimi, qui Chinâ Chinâ frequentèr utantur primævâ præcipuè methodo in vulgaribus saltèm, ac diuturnis intermittentibus; perpauci enim modò sunt ii (licèt sint aliqui) quibus planè exosum sit istud febrifugum. Imò addam, nec deesse quoque ingenuos aliquot, qui cùm viderint aut intellexerint faustos, qui ab anno 1695. in hanc usquè diem mihi pluries obtigerunt eventus ex liberaliore dosi Chinæ Chinæ in arduis jam memoratis circumstantiis oblatæ, consideratis ab eo tempore majori animi contentione, majorique fiduciâ ac anteà iis omnibus, quæ cohærentèr ad experimenta mea sibi visa reperere apud alios etiam auctores, Peruviano cortice virilitèr utentes, suam tandem sibi methodum comparare cœperunt, quâ non contemnendas identidem curationes per Chinam Chinam absolvunt. Hos inter peculiari et honorificâ mentione dignus occurrit *D. Davinius*,

aulicus collega meus eruditissimus, qui paulòpost exactam mihi felicitèr anno prædicto 1695. ipso interveniente, *D. Comitis Nogarolæ* curationem *lib.* 3. *cap.* 6. descriptam, aliasque plures, illo nedùm præsente, sed et concurrente absolutas, quas nupèr *cap.* 2. *hist.* 1. 3. 9. 14., et 16. retuli, methodum ampliorem, ac profiteretur antè, cœpit amplecti, mediâ scilicèt copiosioris corticis infusione intrà copiosum liquorem partitis vicibus absumendum, ut Galli docent, Anglive auctores; quâ methodo curationes cæteroquì difficiles non sine suâ, ut pluries fassus est, admiratione ad bonum exitum posteà perduxit. Ad hac deindè praxi ad theoreticas considerationes conversus, lucubrationes quasdam in tutamen hujusce febrifugi, *Hectoreo* planè robore conflatas, tùm Latino idiomate, tùm Hetrusco conscripsit, easque proprio velato nomine intrà annum 1708. diario litterario, quod tunc sub titulo *Musei Minervæ*, vulgò *Galleria di Minerva*, Venetiis cudebatur, voluit insertas, meisque etiam experimentis et curationibus (meo licèt, ut per erat, sicutì et proprio suppresso nomine) corroboratas. Cùm tamen nuperrimè præclarum aliquem casum hìc inserendum ab eo expetierim, intentum assequi à modesto amico nullatenùs licuit. Atque ità illius modestia, ni semetipsam laude promeritâ, meum saltèm tractatum ulteriori auctoritate fraudavit.

Liceat nihilominùs vim quodammodò aliquam officiosè, prout amicum decet, eidem inferre, et

ex iis ipsis lucubrationibus, quas verè se scripsisse mihi olìm fassus est, prostantque sub nomine *Hectoris ex Valle* in antedicti *diarii tomo sexto*, quidpiam saltèm excerpere, quo mea nedùm confirmentur asserta, sed et quædam dissipetur caligo, quam iisdem undequaquè veris posset quadantenùs offundere involuntarius nescio quis error, sive (ut ipse domesticæ suæ academiæ morem servans loqui consuevit) *hallucinatio* quædam quæ fortè eidem de minutulis circumstantiis minùs sollicito irrepsit, retractis videlicèt eo loci ad inferiora tempora meæ praxeos initiis, quæ sanè chronographica variatio communem quodammodò repræsentans eamdem praxim meam, planè tunc Mutinæ singularem, et cæteris omnibus incompertam, cum praxi conterraneorum medicorum illam apertè potiùs tunc improbantium, non parùm mihi facessit negotii de factorum, dictorumque meorum veritate servandâ, omnique delendâ contrariæ suspicionis umbrâ prout hominem probum, honestumque decet, sollicito, ne fortè turpem notam nebulonis, aut impostoris, quasi pro meis aliena venditans, subire pericliter.

Etsi verò leviora hæc persequi speciem quamdam garrulitatis præseferat nemini profuturæ, malo tamen, fando quæ vera sunt, delicatulus nimiùm apud Catones videri, quàm silendo mendax apud Momos et Zoilos. Meæ potiùs me pœnitet inconsiderantiæ, quâ mihimetipsi necessitatem quamdam regerendæ hujusmodi Cantilenæ, nil tale prænoscens, imposui tunc cùm primam inventionem

curandi per Chinam Chinam febres periodicas perniciosas *in urbe meâ*, mihi uni, ut ferebat veritas rei, utque notorium erat apud nos omnes, liberè et candidè ascivi, atque ut quid verè meum (quidquid illud erat) in publicam utilitatem proferre, et dono libentèr dare ingenuâ facilitate cordis pluries asserui, in primâ scilicèt editione hujusce *Therapeutices*, tùm præfando ad lectorem, tùm in ipso tractatûs limine, tùm deniquè magis expressè *cap. IV. lib. III.* Sed quænam quæso gloriola foret isthæc, ut eam reluctante veritate, vanâ quâpiam impotentiâ animi tunc affectâsse credi possim, postquàm ibidem apertis litteris fassus sum, methodum meam quantumvìs in praxi utilissimam, et in successibus sæpè admirabilem, ortum tamen suum traxisse ab experimento fortuito, nullâ doctrinâ, nullâque sublimi perspicaciâ mentis, sed pauculâ tantùm industriâ meâ comparato, cui etiam experimento similia habuisse subdidi antè me *in urbe suâ* (me quidem patentèr inscio) *Richardus Morton?* Quià verò fuisse me hujusce rei auctorem primum *in urbe meâ*, effatum est, quod veritati adamussìm consonat, quædam modò me cogit necessitas, ut dubitationes omnes removeam quas circà hoc scriptis olìm suis præter intentionem amicus cæteroquì favere intendens, nonnullis forsàn ut subaudio, haud satìs gnaris potuit incutere, priusquàm curationum historias ab aliis amicis, qui meam tunc methodum illicò sùnt amplexi, communicatas subnectam.

In præcitato igitur *diario* anno 1708. Venetiis impresso series quædam visitur quindecim *epistolarum* de Chinæ Chinæ viribus, datarum partìm sub anno 1696. partìm sub anno 1697. Italico idiomate ab eo conscriptarum (*Latinam dissertationem academicam* ejusdem auctoris, et de eâdem materiâ datam *Mutinæ* anno 1699. ibìque paritèr insertam pag. 1119. hìc prætergredior) quarum titulus est: *Abbagliamenti medicinali d'Ettore dalla Valle sopra gli effetti della China China*, etc.; in earum itaque primâ datâ sub die 21. novembris 1696. *pag.* 237. ejusdem diarii hæc leguntur: *Quest' anno dall' uso della China China qui si sono veduti effetti maravigliosi. Due tra gli altri, ch' avevano febbri acute ridotti all' estremo con polso smarrito, e freddo esterno universale, che ha durato de' giorni intieri, per mezzo di questo rimedio copiosamente bevuto in vino, si sono tolti quasi di braccio alla morte. Gli afflitti poi dalla quartana hanno in sì breve tempo ricuperato l'appetito, il sonno, e le forze, che s' io non fossi testimonio di vista, nol crederei. Nella China China pare ritrovato il riparo non solamente alle febbri croniche, ma quasi alla morte, e dalla felicità de' successi ha præso tanto di credito appresso li medici, e cittadini, che nelle febbri maligne, vicino all' estrema Unzione, di quella si vagliano, come unica, ed ultima speranza de' disperati*, etc. In margine autem ipsius narrationis ex se indeterminatæ sequentes sunt annotationes peculiares è regione impressæ: *Sig. Conte Nogaroli*,

Sig. Antonio Maria Zani, Sig. Conte di Marsciano, Padre Lettore de' Cappuccini, etc.

Atque ut à narratione exordiar, ex eâ confirmatur apertè quod nupèr retuli, scilicèt medicos hujus urbis, etsi tùm conscios de experimentis meis, et de novitèr per illa detectis Chinæ Chinæ viribus, nondùm tamen conscios satìs fuisse methodi meæ, nec febrium specialium, in quibus ea locum haberet; imò neque evasisse conscios tempore, quo impressa fuit epistola isthæc sub anno quidem 1696. data, sed anno tantùm 1708. in lucem edita, nullâ ulteriore additâ limitatione, quæ cæteroquì probabilitèr fuisset addita, si tunc saltèm satìs nota extitisset nostratibus medicis praxis mea. Nec enim in malignis promiscuè febribus, neque in ægrotis omnibus desperatis, ac morti proximis, ut indicare videtur ipsa narratio, sed solùm in iis, quibus ex perniciosâ quâpiam periodicâ febre id contigisset, mihi mos erat Chinâ Chinâ uti peculiaritèr administratâ; quod satìs palàm facit tractatus meus universus, cujus proindè scopus fuit, quemadmodùm in primâ illius editione pluries sum protestatus, ad tollendas hujusmodi hallucinationes etiam tùm (utinàm non etiamnùm) vigentes circà factum, ejusque modum, perniciosas seu malignas febres, in quibus China China verè prodest, in suas species dividere, et ab iis in quibus non prodest, discriminare, methodumque simul tradere febrifugum hocce specialitèr in iisdem administrandi.

Per

Per eamdem insuper narrationem videtur liquere, medicos urbis nostræ operum Chinæ (illam me præscribente) tunc spectatores, usquè tamen activitatis illius semper uniformis in praxi, fuisse jejunos, tempori scilicèt, aut peculiari constitutioni identidem adscribentes, quod constanti illius virtuti, et peculiaris administrationis modo, præ cæteris verò novitèr detecto lumini tùm in conjectandâ ulteriore Chinæ Chinæ energiâ, tùm in dijudicandis febrium omnium eadem curabilium speciebus, debuisset adscribi. Id omne deduci posse videtur ex verbis illis: *Quest' anno dall' uso della China China qui si sono veduti effetti maravigliosi.* Operatio siquidem Chinæ Chinæ non est alligata talibus vel talibus temporibus, sed talibus ac talibus febribus, et tali ac tali modo illam in iisdem exhibendi. Quòd si frequntiùs unâ constitutione succedunt admirabiles illius effectus, quàm aliâ, id accidit præcisè, quià unâ constitutione magis quàm aliâ regnant febres quædam periodicæ malignæ, atque præcipites, unâ Chinâ Chinâ certò domabiles, eæque simul incidunt in manus medicorum tùm earum naturam, tùm febrifugi rectam administrationem callentium. Cæterùm effectus mirabiles, qui tunc fuêre Mutinæ observati, observati quoque fuissent anteà, si anteà fuisset Mutinæ compertum, quòd ejusmodi febres possent Chinâ Chinâ curari, simulque comperta fuisset methodus illam peculiaritèr pro earumdem curatione usurpandi, ut millies observati deinceps sunt iidem effectus, postquàm hæc omnia favente Deo ipse detexi, et pro

bono publico promulgavi. Tantùm autem abest, quòd quicquam ex his fuerit medentibus nostris compertum, quin potiùs ipsa vulgarium intermittentium, putà quartanarum, etc. completa, felixque curatio per Chinam Chinam ordinariâ eorum temporum methodo oblatam obtenta, pluribus tunc esset admirationi magis quàm usui; quod de se ipso sincerè fatetur relator ingenuus, cæteroquì in arte medicâ versatissimus, et Peruviano cortice utens, verbis hisce ob candorem suum Cedro dignissimis: *gli afflitti poi dalla quartana hanno in si breve tempo ricuperato l'appetito, il sonno, e le forze, che s' io non fossi testimonio di vista, nol crederei.*

Tandem ex ejusdem narrationis textibus simul collatis eruitur, quòd anno 1696. nostrates medici nondùm aliud perceperant (atque hoc tantùm percepisse est pauculum quidem) nisi quòd curationes à me peractæ anno præcedente, quæque in dies peragebantur, et quarum rumor ob insuetam novitatem in arte per urbem universam circumferebatur, fiebant à me solâ Chinâ Chinâ dosi majore ac esset in usu ægris pluribus propè morituris exhibitâ, nec quicquam ampliùs, quià nil ampliùs meæ schedulæ in pharmacopoliis cuique prostantes demonstrabant; ego verò nedùm id medicis amicis, forsàn et non penitùs amicis, pro bono publico spontè ac sincerè aperiebam, sed et regulas, et modum rationalem felicis oblationis illius, dummodò febrium natura ex se ferret usum remedii, in quibusdam tantùm utut lethalibus, admirandi,

in quibusdam aliis utut mitioribus, inutilis, et in aliis quibusdam incerti. Sed quià hæc omnia scitu necessaria in consultationibus, et familiaribus colloquis à me tàm cautè, tàm urbanè, tàm comitèr declarari nequibant, quin tandem deberent expressè doceri, parùm dispositos idcircò reperi ad ea attentè, ac benignè excipienda promissæ barbæ auditores; adeòque mirum non est, quòd perperàm pùtârint nonnulli voci publicæ magis auscultantes quàm meæ, posse servari per Chinam Chinam tumultuariè, ac sine lege in vino copiosè epotam omnes ferè quibusvis acutis, malignisve febribus detentos, etsi deploratos, ac morti proximos, idque forsàn æquè perperàm in praxi tentâsse quemadmodùm videtur innuere citata narratio verbis illis, non aliud quàm copiam febrifugi pro medelâ universali indicantibus: *per mezzo di questo rimedio copiosamente bevuto in vino :* et paulòpost : *nella China China pare ritrovato il riparo non solamente alle febbri croniche, ma quasi alla morte; è dalla felicità de' successi ha preso tanto di credito appresso li medici, e cittadini, che nelle febbri maligne vicino all' estrema Unzione, di quella si vagliono, come unica, ed ultima speranza de' disperati.* Ex opposito neque mirum est quòd nonnulli alii cohærentèr ad priorum fallacem conjecturam putantes, me verè indiscriminatìm tunc omnibus ægrotis ex quâcumque acutâ vel malignâ febre ad extrema redactis Chinam Chinam offerre consuevisse, et quidem perpetuò in vino (cùm tamen

modò in vino, modò in aquis stillatitiis, modò in formâ solidâ consueverim pro re natâ præscribere) mirum inquam non est, quòd de praxi meâ tunc obmurmurârint, illamque modis variis traducendo tentârint evertere, eo ipso forsàn tempore, quo clàm, sed inconcinnè imitantes, optato identidem fraudabantur eventu. Mirum potiùs esset, ne dicam ridiculum, si nec hodiè eamdem satìs callentes, quià fortè non satìs callentes naturam febrium, postquàm non potuerunt evertere, nec benè assequi, crederentur tamen illius inventores in hac urbe primi, talesve credi affectârent aut paterentur. Et hæc quo ad sensa narrationis non aliud, si ritè perpendantur, quàm dictorum, factorumque meorum confirmationem continentia, nec nisi votis ad favorem propensis ab amico, qui primæ perniciosarum curationi anno 1695. mihi peractæ stupens interfuit, exarata.

Ex notis verò prædictæ narrationi appositis confirmatur paritèr exitus felix modò memoratus curationis per Chinam Chinam à me primò absolutæ in generoso quondàm viro *D. Comite Bailardino Nogarola*, ex triplici quartanâ perniciosâ ad extrema redacto; cujus tamen febris symptomata (parcat quæso relator certè non satìs memor) nequaquàm fuêre *perfrigeratio universalis, nec pulsûs abolitio*, ut in præcitatâ nrrratione videtur innui, sed *profundissimus lethargus, singultusque violentissimus cum motibus per corpus universum tremulis et convulsivis*, quemadmodùm ex descriptione meâ

habetur *lib. III. cap. VI.* Non tamen negaverim accidentia perfrigerationis universalis, et abolitionis pulsûs anno verè 1696. (qui fuit annus subsequens curationi *D. Co. Nogarolæ*) potuisse forsàn contingere *secundo* ex ægrotis ibidem relatis, ut eo anno contigit aliis pluribus à me descriptis, quos inter *D. Marchio Gallianus de Coccapanis*, et *D. Joseph illius Frater*, imò et *ego ipse*, ut in historiis primâ et secundâ capitis secundi, atque primâ capitis primi hujusce libri per extensum narravi.

Discrepantia potior, et gravioris momenti, ut obitèr nuperrimè tetigi, versatur circà tempus prædicti experimenti mei in præcitato *Comite Nogarola* primùm habiti; eventus siquidem ille contigit, non anno 1696. ut contigêre alii cum eo acervatìm in notis prædictis enunciati, sed anno 1695. mense septembri quemadmodùm à me relatum fuit in primâ editione hujusce tractatûs *lib. III. cap. VI.* excerptumque fidelitèr ex schedâ originali historiæ per *D. Co. Aloysium* sanati equitis filium subscriptâ : hujus præcisi temporis plures extant circumstantiæ planè innegabiles, scriptæque memoriæ tàm in urbe, quàm in aulâ facillimè petendæ ex iis omnibus, quæ idem *D. Comes Bailardinus* antè et post ægritudinem suam palàm publicèque peregit; præterquamquòd contemporanea fuit curatio viri patricii *D. Geminiani Levizzani* descripta jam *lib. I. cap X. hist. XVI.* nec non alia longè memorabilior subsequuta in *D. Marco Martini*, et relata hujus

lib. cap. II hist. IV. eas namque omnes æqualitèr successisse constat anno 1695. à quo tempore praxis hæc mea exordium sumpsit, et antè quod tempus nemo certè *in hac urbe* perniciosarum periodicarum curationem per Chinæ Chinæ administrationem noverat, nec quemquam adeò perfricatæ frontis reperiri posse crediderim, qui audeat oppositum effutire. Aliud est enim, quod quispiam fortè apud nos, vel etiam alibì, curaverit mediâ Chinâ Chinâ aliquam ex hujusmodi febribus antè seram promulgationem tractatûs mei, nonnisi anno 1712. in lucem editi, scilicèt post exercitam à me publicè per annos 17. praxim in eodem tractatu tardiùs expositam, adeòque aliud est, quòd curaverit, me centies ac centies viam præmonstrante, aliud est, quòd id egerit antè me, nempè ante annum 1695., tunc enim reverà vix apud perpaucos è nostris in usu erat, ut ad lectorem præfatus sum olìm Chinam Chinam exhibere, et quidem more vetusto, ac in diuturnis tantùm intermittentibus omni acutie atque pernicie carentibus; nec enim alitèr anteà factiabam et ipse.

Quo ad alios casus in eodem margine annotatos nil habeo quod addam; cùm enim anno verè 1696. iidem evenerint, semper magis assertionum mearum veritatem roborant. Reverà casus *D. Antonii Maria Zanni* à me ipso relatus est *cap. I hist.* VIII. *hujusce libri :* mihi namque eam curationem ascivi , quià, ut ibidem retuli, eam *D. Cervio* illum curanti ipse suggessi eodem tempore, quo egomet

per idem remedium à perniciosâ diaphoreticâ suprà enunciatâ evaseram, ipso *D. Cervio*, et *DD. Davinio et Ramazzino* mihi faventibus, meoque quod in propriâ causâ molitus eram tentamini, facilè annuentibus.

Historia paritèr febris *D. Comitis Ludovici de Marsciano*, quæ paulòpost meam convalescentiam contigit, *D. Davinio* curante, D. verò *Ramazzino et me* superaccitis, ea inquam ipsa verè contigit anno 1696. et à me descripta fuit *lib. I cap. X hist. xiij.* Eam verò febrim inter benignas intermittentes, cujusmodi reapsè fuit illa, simplicitèr retuli, vulgari quippè usu corticis facilè sanatam, nec enim in eâ quicquam notatu dignum observare datum fuit nisi facilem evanescentiam tumoris in liene, qui, depulsâ per corticem febre, statìm obliteratus remansit.

De P. Lectore ex Cappucinorum familiâ per usum corticis anno itidem, ut dicitur, 1696. (forsàn nonnihil seriùs) sanato nullam habeo notitiam certam, siquidem eum ipse nequaquàm curavi; si tamen is fortè fuit quidam *P. Augustinus è Corrigio* in cœnobio Mutinensi lector, et mihi cæteroquì notus, eum curavit *D. Davinius* per Chinam Chinam more vulgari exhibitam, à febre tertianâ (ni fallor) duplici, lentâ solùm atque diuturnâ; si verò fuit ille quispiam alius, febrisque ipsa è genere perniciosarum, et per Chinam Chinam à quocumque curata, cùm id anno paritèr 1696. asseratur *Mutinæ* contigisse, me non potuit non habere

prævium quicumque curationem illam peregisse dicatur.

Ex his patet, curationes in prædicto *Diario* adumbratas, quatenùs periodicas perniciosas respiciunt (de vulgaribus enim nulla mihi sollicitudo) ad meam methodum ab origine debere referri, quemadmodùm ad eamdem suas, longè licèt antè primam editionem mei tractatûs exactas, ingenuè referunt professores immediatè infrà subdendi, quorum tandem hitorias mihi communicatas meis hactenùs exaratis annecto.

Historiæ communicatæ ab excellentissimo D. Francisco Clerico, *in Lyceo et urbe Mutinensi publ. med. et chirurg. prof.*

« Ut primùm mihi occurrit synopsis tua de methodo exhibendi corticem Peruvianum in febribus quibusdam perniciosis, incidit in animum, vir summè colende, nonnullas hujusce generis febrium historias tuis adjungere, cùm earum Chinâ Chinâ expugnandarum methodum didicerim à te jam anteà me in praxim medicam humanitèr instruente, et præcipuè eo tempore, quo *D. Comiti Bailardino de Nogarolâ* triplici quartanâ continuâ laboranti adstiti, qui tunc ob morbi ferociam ab exteris etiam medicis pro deplorato habitus, solo Peruviano cortice tuâ hac methodo à te solo felicitèr administrato anno 1695. citrà expectationem convaluit. Tanti remedii, illudque propinandi, methodi nun-

» quàm oblitus, quoties tulit occasio, hasce febres
» velutì jugulando, quamplurimos ab Orci faucibus
» eripui, præcipuè anno elapso, quo tempore,
» grassantibus hujusmodi febribus, medicus Xeno-
» dochii militum sæpesæpiùs felicitèr tanti febrifugi
» vim expertus sum.

I. « Vir quinquagenarius, duplici tertianâ con-
» tinuâ tenebatur invadente cum frigore, et decli-
» nante cum sudore; hunc torquebat magnus æstus,
» et summa jactatio, in febris vigore sitis inextin-
» guibilis, dolor capitis et cardialgia, quæ per de-
» jectiones biliosas quâlibet vice solvebatur. Ex-
» hibitis omnibus iis auxiliis, quæ in tertianarum
» curatione ars medica præstare valet, et parùm
» proficientibus, febres iisdem semper symptoma-
» tibus stipatæ vigesimam usquè quartam diem at-
» tigerunt, quâ peractâ, consuetâ febre correptus
» est, sed intensiori et longiori frigore, et cùm
» fuit circà statum, in tàm profundum lethargum
» incidit, ut adhibitis validioribus cruciatibus, eum
» sudore copiosissimo perfusum ac stertentem, nullo
» modo expergiscere licuerit. Totâ nocte hoc pacto
» se habuit, matutinis verò horis parumpèr remissa
» est cum symptomatibus febris; hinc metu ne
» alterâ adveniente accessione è medio tolleretur,
» *drach. vj.* corticis Peruviani in vino generoso præs-
» cripsi quo assumpto alterâ die vix febricitavit,
» et sic tertiâ et quartâ sequenti, intrà quam om-
» ninò evanuit febris; hoc tamen nonobstante per
» alios octo dies ejusdem corticis *drach. j.* quolibet

» mane assumebat. Circà sextam ab infebricitatione
» diem apparuit ad aurem sinistram parotis, et post
» octavam altera ad dexteram, quibus retrocessis,
» denuò irregulares febriculæ patientem infestâ-
» runt, quæ tamen corticis ejusdem usu evanue-
» runt, et æger pristinæ sanitati restitutus est.

II. « *Miles* tertianâ simplici cum frigore, vomitu
» et diarrhœâ correptus est; quartâ die quæ vacua
» esse debuerat, recurrit febris, et quintâ sævis
» adeò stipata symptomatibus accessit, ut singul-
» tus, pulsus parvus et frequens, algor in universâ
» cute, intùs summus æstus, sudor frigidus et di-
» lutus uno ictu apparuerint, undè novâ recurrente
» accessione ægrum certo certiùs moriturum pu-
» tuvi. Cognitâ ergò perniciosâ febris conditione,
» corticis Peruviani *unc. ss.* ægro propinavi, et
» per tres subsequentes dies *drach. j.*, quibus com-
» pletis, cessantibus supradictis symptomatibus, à
» morbo omninò evasit, et quartâ post Chinam
» Chinam assumptam die per Xenodochium deam-
» bulantem inveni. Cùm verò alvus esset abstricta,
» me inscio, unam ex pillulis quam ægrotantibus
» ad solvendum ventrem, prout necessitas postu-
» labat, exhibere consueveram, ab adstante de-
» sumpsit, et alterâ die ab assumptâ pillulâ iterùm
» accessit febris cum tantâ symptomatum vehemen-
» tiâ, ut certè moriturus videretur, dùm sine pulsu,
» frigidum, sudore diaphoretico madefactum, cum
» respiratione frequenti, et absque loquelâ inspexe-
» rim. Iterùm corticis Peruviani *unc. ss.* exhibui,

» et per quatuor subsequentes dies *scrup. ij.* deindè » loco alterantis *scrup. j.* per octo alios dies, et » æger ab assumpto febrifugo paulatìm perfectè sa- » nitati donatus est.

III. » *Gibbus* quidam, unus ex assistentibus Xe- » nodochii militum, dùm febres hujus naturæ gras- » sabantur, tertianâ simplici corripiebatur : quintâ » die de stomachi dolore conquerebatur, decli- » nante verò febre cum sudore, benè se habebat. » Sextâ die, quæ intermissionis futura erat, denuò » invasit febris cum alvi fluxu, et intensiori ven- » triculi morsu; hac verò declinante, omnia cessa- » bant. Septimâ morbi die tanto impetu recurrit » febris, ut acerrimo dolore ad ventriculum et in- » testina excitato, sanguinem per superiora et infe- » riora ejiciens, frigido, viscidoque sudore perfun- » deretur, et indè vox clangosa, pulsusque ferè » nullus perciperentur. In tàm præcipiti casu statìm » corticis *unc. ss.* exhibui, quam rejecit; iterùm eam- » dem dosim, sed partitis vicibus propinavi, et » post hanc vomitus sedari ómninò, sanguis per » inferiora imminui, et aliquantulùm refici pulsus » videbatur. In noctis progressu cætera sympto- » mata paulatìm remissa sunt, licèt fermè cadaver » esset æger. His stantibus, per subsequentes dies » *drach. j.* corticis præscripsi, et quartâ die fe- » bris evanuit; hinc per alios octo dies *ad scrup. j.* » propinavi, et interìm præter quoque mei expec- » tationem integrè convaluit.

IV. » *Aurifex* febre tertianâ duplici continuâ cor-

» ripiebatur, quæ usquè ad octavam diem regula-
» ritèr processit; in invasione enim frigus aderat,
» magnus æstus, et sitis in statu, et sudor in de-
» clinatione, licèt nunquàm ad infebricitationem
» deveniret. Perpetuam tantùm et tantùm contu-
» macem vigiliam, ac corporis agitationem obser-
» vavi, undè bis repetitâ sanguinis missione, et
» exhibitis iis remediis quæ ars suggerit, nunquàm
» meæ occurrit menti fore ut ille novâ adveniente
» febre de repentè periclitaretur. Sed vesperè ægro-
» tantis cubiculum ingrediens, eum invisi decubitu
» supinum, convulsum, brachiis contractis et oculis
» apertis attonitum. Vocatus non respondebat,
» pulsus erat parvus et frequens, respiratio brevis
» et difficilis, et omnia mortem minantia. Dùm cu-
» curbitulis, vel frictionibus sub plantis pedum,
» vel exhibitione spiritûs salis ammoniaci crucia-
» batur, cervicem attolens, et brachia quassando,
» in clamores tantùm erumpebat. Statìm *unc. ss.*
» corticis præscripsi, quem summo cum labore (ex-
» pers enim erat mentis, et convulsus ore) propi-
» navi. Totam noctem in tàm deplorabili statu tran-
» segit; manè declinante febre, supradicta sympto-
» mata parumpèr declinârunt, ægerque mentis com-
» pos adstantes cœpit cognoscere; undè denuò pro
» tribus vicibus *drachmam* corticis præscripsi, dein
» successivè *drachmam semis* per aliquot dies, et
» tunc temporis cessante febre unà cum omnibus
» symptomatibus, à morbo lento pede se restituens,
» optimè convaluit.

V. » *Miles* post triduum ab invasione febris de-
» ferebatur ad Xenodochium, quem dùm invisi,
» antè vesperas obiturum certè credebam. Inter-
» rogatus ægrè respondit quartam esse sui morbi
» diem, et febrem primam et secundam accessisse
» cum frigore paritèrque cum sudore evanuisse;
» tertiâ verò die denuò correptum se à febre cum
» frigore tamen minori, pauco calore ad exteriora,
» sed maximo ad interiora, et post octo aut decem
» horas ab accessione apparuisse sudorem copio-
» siùs emanantem. De quartâ verò febre, quâ tunc
» laborabat, se nihil scire aiebat, nisi quòd pessimè
» habebat. Tunc ego pulsum tangens, quomodò
» haberet nescivi, cùm ne primam quidem pulsa-
» tionem enumerare potuerim, carpum enim trac-
» tans glaciem tangere mihi sum visus. Talis erat
» ægrotantis status; jacebat nempè ille sine pulsu,
» sudore frigidissimo et copioso per totum corpus
» perfusus, et tantâ singultûs frequentiâ irritatus,
» ut vix verba facere posset. Cardialgiâ et ventris
» torminibus cruciabatur, dejectiones nigricantes,
» ac sanguine immixtas reddebat, eâque die plus-
» quàm quinquaginta sedes habuerat. Totum cor-
» pus pustulis lividis et nigricantibus compertum,
» facies cadaverosa, lingua arida, sitis inextingui-
» bilis, urinæ nullæ, summa jactatio; uno verbo,
» tanta erat symptomatum congeries et ferocia, ut
» absque dubio brevì moriturus cunctis videretur
» ægrotus. Interìm quid agendum dubitavi, cùm
» deesse tempus exhibendi remedii metuerem, eo

» raptìm ad mortem properante; nihilominùs de » corticis innocentiâ certus, statìm ejus *drach. vj.* „ in vino generoso infusas propinavi, et iterùm » vesperè *drach. j.* Manè de eventu curiosus ad » Xenodochium me contuli, et ægrotantem aliquan- „ tulùm calefactum, cum aliquo, licèt exiguo, „ pulsu inveni, et sudorem, singultum, dejectio- » nes sanguineas et omnia supradicta symptomata » remisisse comperii; undè continuato febrifugi usu » *ad drach. j.* singulis subsequentibus diebus, intrà » paucòs dies omninò à febre evasit. Sextâ die ad „ anum tumor apparuit, qui suppuratus et expur- „ gatus cicatricem admisit, et patiens pristinæ sa- » nitati restitutus est, nullamque passus est reci- » divam.

» Quamplurimas alias harum febrium historias „ tibi communicandas haberem, vir egregie, quas » lubens omitto, ne pagina succrescens locum ob- » servationibus tuis eripiat, quæ miram hujus re- „ medii methodicè, ut tibi mos est, atque effica- „ citèr administrati, vim absque aliorum calculis » satìs superque evincent. »

Historiæ communicatæ ab excellentiss. Ferrante Ferrario *Mutinens. profess. eruditis., et in exedrâ publicâ meas vices supplente.*

« Postulas à me, clarissime ac humanissime » vir, casus aliquos, quos Chinâ Chinâ utenti „ observâsse mihi contigerit in praxi, et jam li-

» bentissimè obedio. Verùm tui quoque sunt, quos » nunc scribo : horum enim alios te consulente, » alios, te methodum tuam mihi jam anteà com- » municante, curavi. Debet tibi urbs nostra felix » hoc de Peruviano cortice periculum, cùm pro » febribus perniciosis expugnandis mirum hunc » certumque remedii modum apud nos anteà ten- » taverit nemo. Debeo ego tibi quidquid debent » cæteri ; cùm tamen id, quod publici juris jam » fecerat curationum tuarum felicitas, intimiùs » mihi amor, et ingenuitas tua aperuerit, in com- » muni beneficio fortiori præ cæteris vinculo obs- » trictus sum tibi. En ergò casus aliquos ex iis, » quos in usu corticis, pro febribus quibusdam » perniciosis curandis, mihi datum est observare.

» I. *Anna Compagnoni* mulier valetudinaria, et » doloribus uterinis sæpesæpiùs obnoxia mense » julii anno 1706. febre corripiebatur cum rigore » et vomitu. Vocatus posterâ die ut curarem, benè » habentem inveni, nempè omninò sine febre, » cum pulsu valido, hilarem, et nil de incæpto » morbo sollicitam. Totâ eâdem die, quæ morbi » erat secunda, ità se habuit, undè ex iis, quæ » evenerant, facile fuit de tertianâ intermittente » judicium ferre. Postero mane circà meridiem » febris iterùm invasit cum aliquo ventriculi morsu » et vomitu bilioso, licèt perpauco, durante tamen » per plures horas irrito vomendi conatu. Pulsus » in longum tempus parvus, attamen circà ves- » peram omninò elevatus, febre per sudorem uni-

» versalem optimè remittente. Præscripsi pro ven-
» turo mane levissimum medicamentum solvens
» paratum nempè *ex olei amygd. dulc. rec. expressi*
» *unc. iiij.*, *mannæ elec. unc. ij. et decoc. cordial.*
» *sol. q. s.* ex quo aliqua secuta est alvi dejectio,
» et melior ægrâ referente stomachi status. Tota
» eadem dies sine febre acta est. Manè tribus antè
» meridiem horis invasit iterùm, cum levi quidem
» rigore, et vomitu ferè nullo, sed maximâ cum
» agitatione, et per horas plurimas minutissimo
» pulsu. Crescente vesperè, et magis increscente
» noctè pulsus solutus est, et cætera remissa sunt
» symptomata. Cardiaca pro tunc præscribebantur
» remedia, et manè dùm omnia forent placida,
» missus est sanguis ex pede, ægrâ nil morbum
» suum timente, me tamen de eodem satìs incerto.
» Ejusdem diei vesperè febricitavit aliquantulùm,
» jactabunda fuit, et totâ nocte insomnis. Manè
» dùm invisebam, cum pulsu satìs celeri invenie-
» bam, cum magnâ faciei mutatione et virium
» detrimento, suspicatus tunc perniciem febris,
» timui mecum ipse feram, quæ deindè insurrexit,
» tragædiam; cùmque circà meridiem redirem,
» tactu valdè frigidam, cum pulsu minutissimo,
» et vix perceptibili, cum anxietate magnâ et fre-
» quentibus deliquiis, facilè tamen per aquam car-
» diacam, quam præscripseram, repressis, inveni.
» Duabus elapsis horis redii iterùm, et universo
» corpore algidam, diaphoretico sudore perfusam,
» sine pulsu omninò, anhelam, et facie cadave-
» rosâ,

» rosâ, lugentibus marito et filiabus, morituram
» comperii. Territus omninò, de ministrandis Sa-
» cramentis tantummodò sollicitus fui, propina-
» turus post hæc, licèt citrà spem, febrifugum.
» His administratis, illicò hauriendam exhibui
» Chinæ Chinæ *semunciam* ex vino, deindè factâ
» alterius *semunciæ* infusione, ejus post horas qua-
» tuor dimidiam portionem, et post alias quatuor
» alteram dimidiam propinavi. Vixit præter spem
» omnium et meam quoque, usquè ad horam
» noctis sextam morienti similis. Ex eo tempore
» meliùs habere cœpit insurgente pulsu, et viribus
» restauratis. Manè visa est reviviscere, et incres-
» cente die magis convaluit; idcircò, repetito
» postmodùm per plures dies febrifugo, omninò
» curata est. Alterum intrà mensem recidivam du-
» plicis tertianæ passa est, quâ brevì per com-
» munem methodum liberata est, et vixit perfec-
» tissimè sana.

» II. *D. Catharina Zanni* annorum LXV. mense
» augusti anno 1706. febre correpta est. Invaserat
» hæc cum frigore et vomitu, cùmque per diem
» protraheretur, credita fuit à domesticis febris
» quædam, ut aiebant, catarrhalis, quâ affici aliàs
» consueverat. Cùm tamen tertiâ die repeteret,
» vocatus validâ febre laborantem inveni. Mane
» altero cùm non adhùc omninò remitteretur, præ-
» misso clystere, sanguis ex brachio detractus est.
» Recruduit eâdem die post meridiem febris cùm-
» que postera dies majoris futura esse afflictionis

» videretur, cùm de tertio in tertium fortiores,
» et magis præcoces fierent accessus, nil aliud
» præter cibum, et maturè quidem, oblatum est.
» Rediit paulò post febris cum frigore, deindè cum
» mordaci ad tactum calore, et aliquâ interdùm
» bilis per superiora excretione. Cardiaca tunc re-
» media, et pulveres testacei præscribebantur, et
» pro venturo mane potus ex *oleo amygdalarum*
» *dulcium* paratus. Exindè febris per subingressum
» continua fiebat, servatâ tamen aliquâ declina-
» tione, sed amissâ penitùs apyrexiâ. His ità se
» habentibus optimum duxi, *sero vaccino depu-*
» *rato* stomachum et intestina diluere, ideòque
» *ad libras duas manè* propinabatur ; sed febre
» majorem in dies vim sumente, missus est denuò
» sanguis ex pede, et hoc factum est octavâ morbi
» die. Processit ea fortior semper, servato tamen
» periodico, licèt obscuriori quodam augmenti
» circuitu. Uedecimâ morbi die cùm febris con-
» suetos motus tentaret, oris contorsione aliquâ
» laborantem, et verba non benè ferentem obser-
» vavi. Terruit me novitas rei, sed appropriatis re-
» mediis evanuit hæc prorsùs. Decimâ-tertiâ morbi
» die, dùm antè auroram augeretur febris eâdem
» oris obliquitate et loquendi impedimento, cum
» gravi insuper sopore tenebatur, undè crescente
» jam die hirudines hæmorrhoidibus apponendas
» curavi, sed spem omnem de restituendâ sanitate
» amisi. Hac novâ sanguinis missione, vel potiùs
» consuetâ, febris, licèt tunc pauca, subsequente

» declinatione, meliùs haberi visa est, et tentatis » jam anteà bezoarticis et aliis diaphoreticis va- » lidioribus, sudor aliquis decimaquartâ morbi die » moveri observatus est. At decimaquintâ die cùm » febris augeretur, apoplexiâ correpta est ægra, » quæ in paralysim lateris totius dexteri degene- » ravit. Tenebatur sopore gravi, vocata tamen » respondebat, quin declinante die mente meliùs » constare cœpit. Ut hæc vidi, ratus fieri omnia » ratione et motu febris, de hac supprimendâ, si » per tempus licuisset, consilium cœpi; quaprop- » tèr, licèt jam certè apoplecticam in futuris pa- » roxysmis morituram putarem, non omissis cæte- » ris remediis, Chinam Chinam exibui *ad drachmas* » *duas*, deindè singulo mane *ad drachmam unam* » per sex dies. Testor Deum! cœpit sedari febris, » ac sensìm restitui partis amissæ motus ac sensus, » secutâ postmodùm sudorum, ac urinarum co- » piosâ, ac criticâ evacuatione. Institi ego tunc » in usu remedii, vi cujus præter spem omnium » mortis imminenti periculò erepta est, et exindè » post dies quadraginta motui adeò restituta, ut » sine baculo gressum domi movere potuerit.

» III. *D. Joannes Buzzalini* mense julio anno 1707. » febre correptus est cum pauco frigoris sensu, » sed magno capitis dolore. Remisit ea ferè omninò » in noctis progressu posterâ verò die iterùm in- » vasit; hinc vocatus ut curarem, duplicem tertia- » nam facilè judicavi. Cùm peteret æger ut si mitti » sanguis deberet, potiùs cucurbitulis scarificatis,

» quam venâ sectâ priùs educeretur, genio indulsi,
» et quantùm fuit opus, detractus est. Eâdem die
» invasit iterùm febris cum modico paritèr frigoris
» sensu, sed anticipato per horas aliquot accessu,
» auctâ intensione, atque etiam in diem crastinam
» extensione. Cùm aliqua bilis excretio per vomi-
» tum fieret, largum seri vaccini depurati potum
» præscripsi, ex quo sequuta est magna ejusdem
» bilis quasi sinceræ per inferiora expulsio. Inte-
» rìm febris magis intensa, et anticipatis in dies
» accessibus fiebat per subingressum continua. Mis-
» sus est iterùm sanguis ex brachio, non omissis
» interìm cardiacis temperatis, decoctionibus re-
» frigerantibus, gelatinâ ex cornu cervi de more
» paratâ, et seri vaccini minùs largis potionibus.
» Cùm hæc fierent, augebatur morbus, et levi
» aliquo per noctem adjuncto subdelirio, nec non
» observatis adhùc plenitudinis in sanguine signis,
» quippè quòd adolescens erat æger, et ex anteactis
» meri potionibus, malâque victûs ratione plenus
» satìs, nulla coctionis intuens signa, sanguinem
» iterùm ex pede detraxi. Die morbi undecimâ
» sudor aliquis, licèt tenuis, apparuit; quaproptèr
» auxilio per diaphoretica dato, duodecimâ ac
» tertiadecimâ die universalis factus est, atque
» modicè copiosus, auctis etiam interìm, et me-
» lioribus, quoad omnia, factis urinis. His omnibus
» plurimùm remittebat febris. Quartadecimâ die
» minùs sudavit æger, sed copiosiùs minxit, pulsu
» interìm magis elevato, atque æquali reddito.

» Dùm hæc erant, nocte decimamquintam diem
» præcedente sudor omninò, ac urinæ evanuerunt,
» et de repente facta est ad cerebrum metastasis,
» ex quâ delirium ac artuum terribilis citrà ex-
» pectationem sequuta est convulsio, ac pessima
» pulsûs concentratio. Terruerunt hæc me valdè :
» cùmque in auxilium vocareris, nova celebrata
» est phlebotomia, et post appositas cucurbitulas
» repetitas affixa vesicantia. Pulsus interìm pro-
» fundior, convulsio major, artus frigidiores et
» facies cadaverosa fiebat ex quibus moriturus jam
» certè videbatur. Totâ eâdem die, atque etiam
» nocte ità se habuit. Manè, dùm maturè invise-
» rem, pulsum aliquantispèr elevatiorem, sed ta-
» men convulsum inveni, et ægrum, licèt non
» omninò, mente tamen adeò constantem, ut
» Viaticum sumere potuerit. Non amissa est tunc
» occasio, et aliquo symptomatum decremento,
» nec non fębre ab sui initio periodicâ simul
» collatis, statìm propinata est, te consulente,
» Chinæ Chinæ portio in formâ boli, quam, cùm
» iterùm supervenire incœpisset delirium, satìs
» difficultèr assumpsit deglutiendi nescius, sed ta-
» men assumpsit. Totâ eâdem die pessimè habuit,
» convulsione fortiore factâ, et pulsu ferè penitùs
» amisso. Iterùm sub vespere, licèt extremè deli-
» rans, deceptus est æger, cùm biberet, novâ
» Chinæ in potu oblatione. Manè meliùs aliquan-
» tulùm habebat in omnibus, quapropter alteram
» febrifugi portionem suscepit, et parùm eâdem

» die deliravit, pulsusque aliquantispèr invaluit. Se-
» quentibus diebus *drachmam unam* Chinæ Chinæ
» ter aut quater suscepit, et circà vigesimamquin-
» tam morbi diem optimâ sudorum ac urinarum
» subsequente crisi, febris sensìm evanuit, ac brevì
» perfectissimè præter expectationem omnium sa-
» natus est.

» IV. *D. Joseph Guldonus* mense septembris
» anni 1707. febre correptus est cum rigore et
» vomitu. Remisit hæc omninò in noctis grogressu,
» sed cùm tertiâ die iterùm invaderet, vocabar,
» ut opem ferrem. Cùm de simplici tertianâ cer-
» tior fierem, in id mentem intendi, ut perpen-
» derem, utrùm aliquem perniciosæ characterem
» reperirem, cùm talis constitutio jam anteà mihi
» innotuisset. Nil tunc invenire potui, quod sus-
» picionem aliquam posset inferre; nec enim fri-
» goris extensionem, quàm par erat longiorem,
» nec vomitum nimium, aut pravæ qualitatis, nec
» diuturniorem durationem observaveram: posterâ
» die præmisso clystere celebrata est phlebotomia
» ex brachio satìs abundè; precesserat enim in
» ægro ex more copiosior meri potio. Adfuit tertia
» accessio valida nimìs, sed tamen nullo feralis
» novi alicujus symptomatis juncta comitatu. Mane
» sequenti vacuus omninò à febre fuit æger, et
» *copiosâ seri vaccini haustâ quantitate* plurimum,
» et cum optimâ tolerantiâ dejecit. Nocte nihil ob-
» dormivit, et circà subsequentis diei meridiem, en
» repentè frequens vomendi impulsus cum pauco

» partium extremarum frigore : successêre mox in» quietudo maxima, stomachi angor, deliquia, » dein vera cardialgia ; pulsu penitùs caruit, fri» gidi facti sunt artus, et brevì frigidissimus sudor » abundè per totum corpus effusus est. Territi sunt » jure merito domestici ejus, quippè quòd eodem » penitùs modo, ut mihi referebant, frater alter » paucos antè annos occubuerat. Aderam ego tunc, » et dùm ministrabantur Sacra, infúsionem ex » Chinæ Chinæ *drachmis sex* è vino paravi, cujus » portionem statìm, alteram verò quatuor hora» rum interpositâ morâ, et alteram aliarum quin» que in noctis progressu propinavi. Algidus sine » pulsu, ac moriturus usquè mane semper fuit. » Crescente die percipi cœpit pulsus, et aliquan» tulùm incalescere; quapropter continuato reme» dii usu meliùs in dies habuit, et velutì renasci, » ut ipsemet aiebat, cum omnium admiratione » visus est.

» V. *D. Joseph Monici*, cùm mense augusti » anni 1708. febre corriperetur cum frigore, do» lore stomachi intenso, et vomendi irritamento, » opem meam implorabat. Tertiâ die invasit iterùm » febris iisdem propemodùm, sed fortioribus sti» pata symptomatis. Præ cæteris mordax urgebat » stomachi dolor et frequens vomendi irritus ta» men semper conatus, ex quo maxima primùm » totius corporis agitatio; indè repetiti animi de» fectus subsequebantur. Pulsus durus erat et inæ» qualis, hinc *cardiacis ex mixturâ Sylvianâ* pro-

» tunc præscriptis, in vesperam judicium de febre
» trahebam. Cùm iterùm inviserem, aliquo perfu-
» sum sudore inveni, sed querulum, et licèt plu-
» rimùm remitteretur febris, adhùc magis labo-
» rantem. Cùm temperamenti gracilis omninò foret,
» et antè annos aliquot quasi in tabem pulmonum
» proclivis, statui præmisso clystere mittendum esse
» die crastinâ parcâ dosi sanguinem ex brachio,
» quod factum est me præsente, et ægro penitùs à
» febre immuni. Inclinante die cùm iterùm invise-
» rem, inveni irrequietum satìs, et stare loco nes-
» cientem, cum siti, et pulsu frequentiori. Hæc
» omnia suspecta mihi erant valdè; hinc cùm in
» crastinum exeundum mihi foret ab urbe, et altè
» hæreret animo suspicio de hac febre, D. Fran-
» cisco Mariæ Monici chirurgo fratri ægrotantis
» scriptum reliqui, quòd si febris diris iisdem sym-
» tomatibus incrudesceret, Chinam Chinam *ad*
» *semunciæ pondus* in more solito, ut ipse in aliis
» casibus à me factum viderat, exhiberet, nam
» de fratris vitâ in quartâ periodo dubitabam. In-
» vasit febris, quæ fuit tertia, efferis adeò juncta
» accidentibus, ut moriturus jam certè crederetur.
» Præ cæteris immanis aderat cardialgia, hinc la-
» biorum tremor et convulsio, indè frequentiora
» deliquia, pulsus minutissimus, concentratus, et
» per intervalla affatìm latens, atque demùm fu-
» nesta corporis perfrigeratio. Territus jure merito
» his omnibus frater, monito quod prœscripseram,
» benè utens, statìm Chinæ Chinæ *drachmas tres*

» è vino exhibuit; cùmque sub vesperam redirem, » iis omnibus, quæ mox narrabantur, symptomatibus adeò malè mulctatum inveni, ut benè arreptum consilium meum judicaverim, quinimò » in noctis progressu *drachmam alteram* sumendam » decrevi. Remiserunt mediam circà noctem symptomata; manè præscripsi *drachmas* iterùm *duas* » corticis interpositis moris sumendas; non enim » fidere tunc poteram febri, quam intùs foveri » adhùc sentiebam. Nocte totâ irrequietus fuit et » sequenti die quâ accessio quarta futura erat, » non adfuit quidem hæc, sed motus tot tàmque » inæquales, in ægri pulsu et statu observati sunt, » ut multoties de ejus adventu dubitaverimus. Diem » tamen totam hoc modo evasimus, et continuato » remedii usu, Deo dante, morti ereptus est, et » maximo quidem cum labore necnon intercurrentibus postmodùm pluribus recidivis sanitati tandem restitutus est.

» VI. *D. Geminianus Miliani* sacerdos, cùm ruri » degeret, primâ octobris die anno 1708. febre » correptus est cum pauco frigore, sed ingenti » vomitu, nec non totius corporis circà articulos » dolore. Cùm parùm diebus anteactis dejecisset, » ratus totam in alvi defectu febris causam, medicamentum purgans, quin et catharticum suo » marte assumpsit, ex quo maxima sequuta est purgatio, et exindè major febris intensio. Quartâ » morbi die cùm à me pro ægotante filio consilium peteret pater, instit ut statìm adduceretur

» in urbem, quod factum fuit quintâ morbi die
» duabus antè meridiem horis. Monitus de ægro-
» tantis adventu illicò ipsius domum adivi et ut
» primum pedem intrà cubiculum movi, horrui
» luridam ejus faciem, oculos micantes, acutas na-
» res, incertam, tremulamque vocem, stomachi an-
» gustiam, paucam ac turbidam urinam, et quod
» præ cæteris pessimum, pulsum minutissimum at-
» que convulsum. Territus tali rerum funestarum
» syndrome, statìm de Sacramento confessionis sol-
» licitus fui, quippè qui imminens delirium (nec
» enim magna res erat dignoscere) prævideram.
» Intereà cùm stomachi affectio propè cardial-
» giam urgeret, ratus particulas adhùc epoti ca-
» thartici ventriculum, et intestina irritare, *olei*
» *amygdalarum dulc. rec. expressi uncias quinque*
» præscripsi, non omissis interìm, quæ in tàm
» præcipiti casu opportuna videbantur, cardiacis
» pretiosioribus. Totâ die ità se habuit, et sub ves-
» peram, cùm levis sequeretur dejectio, meliùs
» aliquantulùm haberi visus est de stomacho, pes-
» simo tamen durante pulsu, et aliquo subsequente
» delirio : urgebam interìm, ut pro sequente mane
» socius mihi jungeretur medicus, ut me hæsitan-
» tem circà sanguinis missionem confirmaret, quæ
» utut necessaria, tamen à pulsu pessimo in du-
» bium vocari videbatur. Manè in consilium voca-
» tus es tu, domine mi, qui pensitatis omnibus,
» calculum tuum meo addidisti de sanguine mit-
» tendo, parcè quidem, et ex manu sinistrâ. Totâ

» eâdem die, quæ morbi erat sexta, ità se habuit, » sed circà vesperam pessimè habentem invenimus, algidus enim erat, et subdelirans, et vix » poterat ob motus manuum convulsivos percipi » pulsus. Crevit mox adeò delirium, ut in lecto » sedens exercitio litterariæ palestræ, cui olìm in- » cubuerat, vacaret cum admiratione simul, et com- » miseratione adstantium. Tunc ego (licèt parùm » profutura opinarer) vesicantia apponi, et repe- » titas affigi cucurbitulas curavi, quod magnâ » difficultate factum ob ægrotantis contraniten- » tis conatum. Totam noctem sic transegit, sed » quamvìs mentis expers foret, quotiscumquè la- » biis apponeretur, aquam copiosè ingurgitabat. » Manè inveni non adeò delirum, sed potiùs atto- » nitum, adhùc tamen copioso sudore frigido per- » fusum, pulsu omninò destitutum, et more solito » convulsum. Bibebat quidquid offerebatur; qua- » proptèr perspecto aliquo symptomatum decre- » mento, de Chinâ Chinâ propinandâ mecum ipse » reputans, statìm me contuli ad te, ut de eâdem » consilium ferres. Ut me vidisti, petebas utrùm » decessisset ægrotus noster; sed cùm responde- » rem vivere adhùc, et cogitatum meum de cortice » prolaturus forem, prævenisti ipse me subridens, » et inquiens: lubet etiamnùm tibi offerre corticem? » non abnuo; at ignoro, quis in hoc casu sperari » possit eventus. Quod observandum est, ut nedùm » plebis, sed et medicorum quorumdam evitemus » dicteria, sub formâ cardiaci remedii propinan-

» dus est, ne ulla, utut ridicula, in nos deferatur
» culpa de hominis morte jam perituri. His dictis
» quamvìs ab urbe discessurus fores, mecum te
» contulisti ad ægrum, et statìm Chinæ Chinæ
» *drachmas tres* sub formâ cardiaci remedii, nempè
» mixturâ factâ *ex confec. hyacinth. et syr. de cortic.*
» *citri*, propinavimus. Mixturam totam assumpsit
» æger, et cùm hoc vidissem, alteram non absi-
» milem paravi, sed cùm propinare post meri-
» diem tentarem, jam adeò urgebat delirium, ut
» totam deglutiendi compos haud fuerit. Eâ ta-
» men, quam sumpserat, contentus eram, quippè
» quidem suffecturâ (si per tempus licuisset)
» pro imminuendâ saltèm, si non supprimendâ
» futurâ accessione. Totâ eâdem nocte deliravit,
» frigidus, et sine pulsu semper fuit, sed manè sub
» aurorâ quievit, et cùm inviserim, inveni ali-
» quantispèr calefactum, mente saniorem, licèt
» attonitum, et aliquâ pulsûs reviviscentiâ prædi-
» tum. Inexpectatum admiratus donum, statìm de
» Sacramento Eucharistiæ sollicitus fui, deindè in-
» fusionem ex Chinæ Chinæ *unciâ unâ* paravi in
» vino, et copiosam portionem hauriendum tra-
» didi. Hac servatâ per aliquot dies methodo
» cœpit paulatìm insurgere pulsus, et cætera eva-
» nescere symptomata; hinc copiosissimis effluen-
» tibus urinis præter omnium expectationem ac
» nostrum quoque, revixit, et post breves aliquas
» recidivas, optimæ, Deo dante, saluti restitutus
» vivit. Tunc temporis *mater ejusdem* jam septua-

» genaria febre tertianâ simplici, mox in dupli-
» cem, indè in continuam citissimè mutatâ tor-
» quebatur cum maximâ virium jacturâ, stomachi
» angore ac dolore intenso, deliquiis, et pulsu
» adeò exili, ut vix perciperetur; demùm jam ferè
» ad extremum redacta, ejusdem remedii usu per
» plures dies *ad drach. j.* exhibiti, à febre tam dirâ,
» cæterisque symptomatibus paulatìm liberata est,
» morti unà cum filio, cujus funeri eodem tem-
» pore jungenda videbatur, fecilissimè erepta.

VII. » Mirandum præ cæteris omnibus ratione
» ætatis, et felicitate successûs casum, quem tan-
» dem observare datum fuit, lubet subnectere.
» *D. Dominicus Ferrari*, toti urbi ob ætatem ad
» nonagesimumquartum annum strenuè productam
» notissimus, die decimâ aprilis anni 1710. incidit
» in febrem cum copiosâ et frequenti diarrhœâ.
» Accitus statìm adeò malè mulctatum inveni, ut
» brevì moriturum judicârim, febre enim intensâ,
» et frequentissimis dejectionibus modò biliosis,
» modò nigricantibus laborabat. Secundâ morbi die,
» febris et diarrhœa adeò fortiores fiebant, et eæ
» quæ in homine tàm sene esse poterant, tàm
» fractæ vires, ut ne verbum facere quidem pos-
» set; quapropter sacris Mysteriis ritè firmato, nil
» aliud tunc arte medicâ præstitum, quàm ene-
» matum breviorum ex lacte chalybeato, et car-
» diacorum pretiosorum, aliorumque medicamen-
» torum tàm internè, quàm externè ad roborandum
» ventriculum sedula administratio. Nil hæc pro-

„ desse videbantur, nisi quòd qui tertiâ aut quartâ
„ die mori credebatur, ad sextam usquè morbi
„ diem præter omnium expectationem devectus est,
„ quâ die cùm manè inviserem, inveni minùs op-
„ pressum, quippè à mediâ tunc nocte parùm à
„ diarrhœâ vexatum. Horâ ejusdem diei vigesimâ
„ rediit hæc copiosissima ac frequentissima, quin
„ aliquo frigoris sensu in extremis corporis parti-
„ bus affici observatus est. Destitit aliquantulùm in
„ noctis progressu diarrhœa, et manè vivebat ad-
„ hùc, licèt verè miserrimus. Post hujus diei me-
„ ridiem, quæ morbi erat septima, en iterùm im-
„ manis dejectio, en totius corporis universa per-
„ frigeratio, et aliquis in pectore catarrhi sonus.
„ Spem omnem tunc amisi; nihilominùs motum
„ ultimum diarrhϾ, atque etiam febris aliquo
„ modo periodicum mecum ipse considerans, Chinæ
„ Chinæ usus in animo venit, opinatus fore ut, si
„ non febri, saltèm roborando ventriculo conferre
„ posset, cùm non desint auctores, qui ob id eam
„ commendent, et prâxis hoc ipsum confirmet.
„ Hoc clàm agere decrevi, et (annuente te quo-
„ que, cui fortè per viam occurrens quid facturus
„ eram communicavi) statìm tincturam ex Chinæ
„ Chinæ *semunicâ*, *et drachmâ unâ salis absynthii*
„ cum vino per ignem paravi, quam addito *syrupo*
„ *de corticibus citri* dulcoravi; hinc *scrupulum unum*
„ ejusdem corticis in formâ boli, et tincturæ *uncias*
„ *quatuor* ægroto sub vesperam propinavi. Horâ
„ noctis sextâ *altera unciarum trium ejusdem tinc-*

„ *turæ portio* exhibita est, et exindè substitit diar-
„ rhœa, cùmque manè inviserem, vivum inveni,
„ sed adhùc pessimè habentem. Eâdem die parùm
„ dejecit, sed valdè febricitavit, sub vesperam aucta
„ est iterùm diarrhœa et febris, sed utraque mi-
„ nor : propinatus est *scrupulus alter* corticis, et
„ eadem tinctura *ad uncias tres*. Sequenti nocte
„ parùm dejecit, et alterâ die meliùs habuit : sub
„ vesperam corticis *scrupulum et tincturæ parùm*
„ assumpsit; noctem benè transegit, manè mutatus
„ omninò est, adeò ut mirarentur mecum domes-
„ tici actionem remedii; sed remedium ignorabant
„ omnes. Vegetus, alacris, et more suo lepidus
„ factus est, et quod mirum, sublata omninò diar-
„ rhœa, et imminuta ad stuporem febris. Destiti
„ ego tunc ab usu remedii, cùm omnia benè ce-
„ dere prospicerem; sed quatuor intrà dies en ite-
„ rùm invasit maxima febris cum diarrhœâ et co-
„ pioso ad pectus catarrho. Desperavi tùnc verè
„ omninò, et pœnituit à remedis destitisse; novum
„ tamen animum induens *drachmam semis* corticis
„ *cum unciis quatuor*, quæ supererant *anteactæ tinc-*
„ *turæ* propinavi. Evasit ab hac quoque febre, hinc
„ per alios subsequentes duos dies *drachmam semis*
„ corticis assumpsit, deindè de tertiâ in tertiam
„ diem *alteram semidrachmam* per duas vices de-
„ glutivit, ex quibus à febre liberatus est. Post tres
„ alios dies iterùm *drachmam semis* febrifugi sump-
„ sit, et sanè asserere possum, ægrum diebus à
„ Chinâ Chinâ vacuis pejùs semper habuisse, quàm

» dum cortex propinabatur; tunc enim temporis
„ alacrior erat, vegetiorque; quin pulcherrima res
„ erat cernere senem nonagesimo secundo anno
„ confectum, vitam hoc uno remedio protrahen-
„ tem. Per quatuor alios dies à Chinâ Chinâ abs-
„ tinui, ratus suffecturam, quam interpositis moris
„ exhibueram. Sed sextâ maii die, quæ morbi erat
„ vigesimasexta, en iterùm febre correptus est cum
„ frigore et diarrhœâ, quarum tamen utraque mo-
» dum non excessit : tunc tamen *drachmam semis*
» corticis sub vespere, et alteram *semidrachmam*
» mediâ nocte sumendas præscripsi. Evanuit fe-
» bris hæc sequenti mane, et exindè benè adeò in
» dies habuit, ut jàm à morbo restitutus non so-
» lùm è lecto propriis viribus valuerit surgere, ac
» vegetus per urbem incedere, sed et rus pergens,
» delicatioribus quibusdam suis plantulis sedulus
» cultor cum omnium admiratione incumbere. *Idem*
» post biennium tertianâ duplici, sub obscuris mo-
» tibus invadente, iterùm correptus, sanguinis mis-
» sionem è brachio ad uncias sex benè tulit, indè
» eodem cortice *ad scrupul. j.* per plures dies ex-
» hibito rursùs curatus est; et prout ætas tùm diu-
» turna ferre potuit, satìs incolumis redditus, cer-
» tiorem me semper de vi mirâ remedii faciens,
» cujus non exiguum quidem donum homini tàm
» seni fuisset vel unius tantùm diei inducias im-
» petrâsse.

» Possem ægros alios quamplurimos subnectere
» simili methodo curatos, ut *D. Annam Monici*
» prædicti

» prædicti D. Josephi matrem à tertianâ perniciosâ
» cum cardialgiâ, et sudore diaphoretico, *D. Mo-*
» *nicam* ejus nurum, gravidam septimestrem, et
» abortum ob horrendos vomitus et deliquia cæ-
» teroquì passuram, à tertianâ simplici, mox du-
» plici, indè continuâ liberatas. Sic puella quædam
» de Malavosiis *Angela* nomine à duplici tertianâ
» in cujus accessione singulâ immanes patiebatur
» epilepticos insultus, tincturâ corticis curata est.
» Sic *Marius Benassi* à simplici tertianâ, cujus in
» secundo et tertio accessu dejectio decoloris san-
» guinis fluxûs hepatici adinstàr, et diaphoretici
» sudores mortem inferebant, evasit. Sic. *D. Her-*
» *culi Rebucci* propè Mirandulam degenti tertiana
» duplex usquè ad accessum decimumseptimum
» protracta, et eo usquè redacta, ut is in acces-
» sionibus gravi sopore in lethargum proximè tran-
» situro opprimeretur, summâ cum uxoris, filio-
» rumque jam ferè amissum lugentium lætitiâ,
» felicitèr suppressa est. Sic. *Angela Toni* à tertianâ
» in quarto accessu diarrhœam biliosam, mox dia-
» phoreticum sudorem inducente, *Angela Colli*
» octogenaria à diaphoreticâ, *Ursula Chiapponi*,
» *Anna Bacciolani* gravida septimestris à cardial-
» gicâ liberatæ sunt. Quin postrema hæc mulier
» iterùm paucis diebus à partu prioris naturæ fe-
» bribus tentata, quæ lochiarum insuper suppres-
» sionem induxerant, repetito corticis usu, statìm
» fluentibus iterùm puerperiis, optimè convaluit.
» Sic deniquè *D. Mario Zuccati*, illustriss. ac re-

» verendiss. Præsulis nostri Co. Masdoni domes-
» tico, tertianâ primùm intermittente, mox sub-
» continuâ detento, quæ pulsûs carentiam, su-
» dorem diaphoreticum, gravissimum soporem,
» ideòque imminens, certumque mortis periculum
» induxerat, hoc uno remedio properantèr, et
» validâ dosi exhibito, indèque continuato, salus
» restituta est. Sed ne nimius sim, hos et alios
» casus quamplurimos omitto. Tibi verò, vir hu-
» manissime, et orbi toti juramento testor, hæc à
» me parùm quidem cultè, sed minutìm, ac fidelitèr
» deposita; puderet quippè conscientiam meam,
» et fidem publicam Peruviano cortici partibus
» nimìs studens devovere. »

PECULIAREM sanè sibi vindicat animadversionem unaquæque ex superioribus historiis, quas nobis uterque professor hìc inserendas tradidit; præterquàm enim quòd in illis omnes ferè observantur febrium perniciosarum à nobis descriptarum characteres ac differentiæ, eximia insuper elucet corticis Peruviani virtus in iisdem curandis, etsi illæ extremam jam fermè perniciem intulerint. Licèt autem singulæ singulari quoque sint consideratione dignæ, attamen, quæ in iisdem occurrunt speciatìm magis notanda, lubet lectori obitèr innuere.

Ex secundâ itaque historiâ, communicatam à *D. Clerico*, patet quàm periculosum sit, homini ex febribus per Chinam Chinam curato catharticum exhibere. An utile sit exhibere adhùc febricitanti;

vel per aliam methodum à febre liberato, judicet quisque. Quarta historia graphicè pingens febricitantem catalepticum convulsum, ac sine loquelâ ululantem et nihilominùs cortice sanatum, non exigui ponderis est, cùm hujusmodi accidentia et raro apparere soleant in febribus, et ferè semper, cùm apparuerint, soleant interimere. Tertia paritèr et quinta, excretiones immanes ātro-sanguineas, et nigricantes febribus associatas exponunt cum symptamatis verè funestissimis, quæ vix unquàm à morte queunt sejungi, ni sejungantur ope corticis.

Inter historias autem *D. Ferrarii* insignis admodùm videtur secunda, quæ apoplecticum insultum quâlibet accessione periodicè recurrentem, et in paraglegiam tandem commutatum, describit. Sanatio per Chinam Chinam obtenta satìs ostendit, remedium istud fluida humani corporis nequaquàm figere, neque suppressionem febrium illius assumptioni subsequentem, inducere apoplexias, aut alia ejusmodi mala, quæ immeritò reformidant inexperti. Idem quoque testantur lethargus, et aliæ soporosæ affectiones, quæ in iisdem historiis curatæ visuntur, curatis per corticem febribus. Neque minùs evincunt oppositum, nullam scilicèt inesse Chinæ Chinæ humores fundendi vim, aliæ quæ ibidem prostant curationes febrium ab immodicâ humorum fusione, aut colliquatione pendentium. Tertia historia est illa eadem, quam ipse retuli nupèr *cap. II. N. X.* Uniformitas narrationis uniformitatem veritatis luculentèr indicat. Sexta paritèr, quam ipse

innui per transennam suprà *cap. II.* insignis est, quià non modò subcontinuæ febris acutiem ac malignitatem adeptæ, sed veræ continuæ proportionatæ malignæ curationem eximiam, ope corticis absolutam, ponit ad oculos. Distinctam autem præ omnibus considerationem meretur historia septima, quæ senem nonagesimosecundo circitèr ætatis anno subcontinuâ febre longiore, simul et diarrhœâ correptum, ac subindè sanatum, robustæque valetudini restitutum, quin et post biennium iterùm pari ratione curatum exhibet ope corticis pluries oblati. Historiam quoque similem habet *Badus* de sene nonagesimumsecundum ætatis annum agente, tertianâ nothâ detento, per Chinam Chinam curato, et post biennium adhùc vivente. Corruit hinc vana eorum suspicio, qui pro reducendâ in actum Chinæ Chinæ virtute, virium et floridæ ætatis robur requiri, autumant. Sanè China China longè meliùs ac cardiaca quævis sic appellata, febricitantibus quibusvis, utut debilibus, robur addit, cùm febres submoveat naturale robur exhaurientes; quod illa verè nequeunt præstare. Cessat paritèr ex aliis casibus acervatìm ab eodem *D. Ferrario* recensitis occasio dubitandi, nùm fæminis *utero gerentibus*, aut *puerperis*, possit utilitèr exhiberi cortex, cùm utriusque felicis curationis ibidem prostet exemplum duplex non aspernabile.

APPENDIX.

PETIERAT à me bibliopola, arreptâ occasione hujusce novæ editionis, ut cùm non paucis auxerim suadente ipso tractatum meum additamentis, novas itidem non gravarer addere insignium curationum historias, quarum, certè non exigua mihi suppeteret, si eas liberet persequi, copia. Sed ut fatear, morem illi gerere in hoc supervacaneum censui; tùm quià satìs jam fidei, ni fallor, assequuta sunt apud rempublicam medicam effata mea, quibus communis astipulatur hodiè medicorum praxis, tùm quià pluralitas casuum inter se valdè conformium, quos possem inserere, nonnisi eamdem quodammodò crambem eodem ferè semper modo recoctam jugitèr exhiberet, tùm deniquè quià præter recensitas à me in hoc ipso tractatu historias verè memorabiles, plures alias ejusdem ordinis olìm edidi in *Responsionibus meis Iatro-apologeticis ad clarissimum Ramazzinum*, ubì rem omnem confecisse mihi sum visus, praximque meam satis illustrâsse, et à quibusvis oppositionibus integrè vindicâsse. Ne tamen repetitis petitionibus ejusdem bibliopolæ planè refractarius viderer, quod ipse facere detrectavi, fieri saltèm ab amico favere assueto, scilicèt ab eodem *D. Ferrario* libentèr curavi: quod ille quidem peregit suo more nimìs humanitèr, hæc ad me novissimè scribens:

Historiæ novitèr communicatæ ab excellentiss. D. Ferrante Ferrario *Mutinen. prof. eruditiss*, , *et in Exedrâ publicâ meas vices supplente.*

» JURE quidem merito demandas aliis , vir præ-
» clarissime , ulteriorem evulgationem successuum
» semper felicium , quos hucusquè peperit, et in
» dies pariet in periodicarum febrium perniciosa-
» rum curatione celebris methodus praxisque tua ,
» quâ certè nil utilius inventum hactenùs, aut ex-
» cogitatum in medicinâ universâ. Quid enim al-
» laborandum tibi, ut tua ulteriùs comprobes dog-
» mata, cùm tota jam huic operi allaboret, ac
» plaudat respublica medica? Nonne urbs nostra,
» quæ te hac in re legislatorem nedùm primum,
» sed unicum latè fatetur, quotidianas curationes
» hujusce ordinis à nostratibus medicis felicitèr
» gestas tibi uni, vel tunc, cùm agis alibì , receptas
» refert? Utere igitur citrà ullam sollicitudinem
» per totum hoc fervidum, ut assoles, anni tem-
» pus , febrium licèt periodicarum suprà morem
» ferax, utere, inquàm liberalitèr, quo meliùs va-
» letudinem tuam firmes, atque undè etiam pro-
» desse non cessas , honestissimo ruris otio , cùm
» abundè jam dederis undè febres æstivas ferè
» omnes etiam graviores et periculo plenas certò
» sanemus. Manu tuâ medemur omnes à te uno in
» hoc manuducti. Utinàm verò methodum tuam
» omnes exactè teneamus in Chinâ Chinâ ritè, op-
» portunè , ac, ubì tantùm convenit, et prout con-

» venit, administrandâ, febresque (quod præci-
» puum est) dignoscamus à febribus, tempus à
» tempore, et modum à modo, quæ omnia utut
» dilucidè à te tradita fuerint ac explanata, à cunc-
» tis nihilominùs haud æquè clarè sunt forsàn per-
» cepta, undè indentidem abusus emergit, non-
» nunquàm verò et neglectus. Veniam tamen det
» minùs expertis, si qui sint in nimietate peccan-
» tes, humanitas tua; viam namque nimìs lubri-
» cam sternunt ad errorem, hinc metus exitii,
» illinc fallacitas curationis; idque tandem firmum,
» ratumque habeas, quòd nostrum nemo leges
» æquissimas à te constitutas, ut par est, imple-
» turus, quantumvìs acutus et sagax, in ipso tamen
» opere, ubì præsertìm sit nonnihil anceps usus
» remedii, sollertiam, aut perspicaciam tuam un-
» quàm æquabit. An eas ego saltèm, qui praxim
» medicam, et profectò jam diuturnam incessantèr
» exerceo in hac urbe, satìs impleverim, ubì Pe-
» ruvianum corticem contigit virilitèr adhibere in
» his, quas recens ad te mitto, novarum curatio-
» num historiis, tu judex esto: an impleverim ubì
» ab eodem contigit abstinere, memetipsum mihi
» constituo judicem, quippè satìs conscius quanta
» sit mihi religio, ne hoc insigni atque insonti fe-
» brifugo damnosè abutar; illud namque ferè nun-
» quàm exhibere consuevi, et consuesco, nisi in
» febribus verè perniciosis à te descriptis, nec nisi
» præ urgentiâ symptomatum, in aliis periodicis
» protractâ etiam, quo diutiùs licèt, illius obla-

» tione, minimè verò in *depurativis*, neque in
» primis statìm febrium cum aliquo etiam impetu
» erumpentium insultibus, sed ad normam cautio-
» num à te prudentèr præscriptarum, circà cir-
» cumstantias prædictas ab exhibitione ejusdem cor-
» ticis feriari ut plurimùm soleo, *quem* (ut tuis utar
» ipsius verbis) *in usus longè digniores amplâ manu*
» *profusurus reservo.*

» I. *Dominus Franciscus Belleardi* nobilis Muti-
» nensis annum nunc agens septuagesimum quar-
» tum, adhùc, Deo favente, satìs vegetus licèt
» podagrâ quandoquè corripiatur, duobus ab hinc
» annis tertianâ febre simplici tenebatur, quæ cùm
» invaderet, soporem non levem inducebat, ideò-
» que aliqua, prout ætas ferre poterat, adminis-
» trabantur remedia. Quartus accedens paroxysmus
» in soporem velutì lethargicum impulerat ægro-
» tantem. Pulsus per horas plurimas ferè nullus,
» membra tenui sudore frigido madefacta, facies
» terrea, supinum corpus. Quid in homine jam
» sene tunc nisi mors proximè metuenda? Circà
» tamen noctis horam tertiam aliquantulùm ex-
» pergefactus, dùm appositam labiis aquam biberet,
» ebibit Chinæ Chinæ *drachmas duas*, quas promptè
» paraveram; per noctis ducursum *alias duas*,
» manè verò circà meridiem *alias duas*, cùm tunc
» temporis meliùs longè haberet. Sudavit per totam
» diem, febrisque abiit, nec rediit ampliùs ut anteà,
» sævitiem suam post aliquot hebdomadas in breves
» podagricos insultus tantummodò exonerans.

» II. *Domina Catharina Ceretti* genitrix *Domini* » *in medicinâ doctoris Petri Ceretti*, adolescentis » non exiguæ expectationis, praximque medicam » etiamnùm mecum exercentis, tertianâ febre simplici quatuor ab hinc annis correpta est. In » primo, et alterius febris paroxysmo, nec non » earumdem progressu, de dolore stomachi con- » querebatur intenso, pro quo congrua præscri- » bebantur remedia. Accessit tertia febris, et car- » dialgiam passa est ægrotans non levem cum magnâ » virium jacturâ, et deliquiis quamplurimis, ità » ut ob matris periculum desperaret filius. Cùm » verò non admodùm deficeret tunc temporis » pulsus, domesticorum, nati, et ægrotantis solli- » citudinem abduxi, febris ferociam me domitu- » rum pollicitus. Eam verò non omninò supprimere, » sed quodammodò cohibere statutum est, idcircò » *duas* tantùm *Chinæ Chinæ drachmas* præscripsi- » mus. Rediit posterâ die febris, minoribus tamen » comitata symptomatibus, ideòque totam prosequi » tali pacto curationem decretum est, ut quoties- » cumquè vires exereret hostis, oblato remedio » frangeretur. Ità actum est: res pro votis successit. » Propinabatur juxtà exigentiam China China, et » hac methodo incessit quidem, sed pro lubitu » febris, et felicitèr curata est optima et bene- » merita mulier, quæ etiamnùm, Deo dante, vivit » incolumis.

» III. *Franciscus Bonettini* annum nunc agens » octavum suprà octuagesimum, et bis jam anteà

„ apoplexiam, quæ in paraplegiam degeneraverat, „ passus, tertianâ, febre simplici tribus ab hinc „ annis corripiebatur. In unoquoque febrium ac- „ cessu magno sopore tenebatur; ast, dùm quartus „ accederet, ità capite opprimebatur, ut per diem „ integrum apoplexiâ verè detentus videretur, et „ animam certo certiùs proximè efflaturus puta- „ retur. Pulsus per horas quamplurimas parvus, et „ tardus, dein celerior et febrilis factus est. Ves- „ perè aliquantulùm expergefactus est, ità ut, cùm „ extremè sitiret, Chinæ Chìnæ portiunculam ebi- „ bere sensìm potuerit, et paucis ab illinc horis „ portionem primâ majorem; posterâ die, dùm „ meliùs haberet, et omnia à febre oriri mala „ dignosceretur, dosim pro more integram remedii „ superhausit, ità ut adveniente die, quâ recurrere „ febris debuerat, parva omninò supervenerit, et „ brevì subindè fuerit sanatus. Hoc eodem anno „ 1729. quartanâ simplici correptus, et non multùm „ dissimili capitis symptomate quo supracitato anno „ tenebatur, gravatus, Chinâ Chinâ evasit, vivit- „ que decrepitus, ambulatque per urbem. An au- „ diendi sint qui Chinam Chinam nunquàm esse „ senibus propinandam, et ab eâdem metuendam „ esse apoplexiam autumant, huic me verissimæ „ historiæ, utì et non paucis aliis hujusce generis „ practicis observationibus committo.

„ IV. *Dominum Bartholomæum Cotti*, virum pro- „ bitate morumque integritate præclarum, et *Se-* „ *renissimi Francisci Mutinæ Principis* Cubicularium

» emeritum, febris tertiana simplex invaserat, cujus
» exordia, nedum progressum, sudores effusi cum
» magnâ virium et animi jacturâ excipiebant. A
» quarto superveniente paroxysmo pessimè mulc-
» tatus est, nihilominùs cardiacis remediis suffultus
» evasit, ità ut postero mane morbi impetum de-
» clinâsse videretur. Ast quintâ adfuit febris quæ
» sudorem frigidum à meridie per totam usquè
» noctem comitem habuit; ideòque, cùm diutiùs
» fidere audacia foret nimia, habitâ non tantum
» morbi, sed hominis cæteroquì non juvenis ra-
» tione, propinata est et repetita consueto more
» China China. Domita est febris, et superveniente
» hæmorrhoidum familiari stillicidio convaluit. Post
» mensem erraticas nonnullas febres iterùm passus
» est, quæ mox evanuerunt, et vivit ex tunc alacer,
» atque præprosperè. Eodem modo à non dissimili
» febre post aliquod tempus *domina ejus uxor*,
» nomine *Margarita*, correpta curata est, quæ ferè
» nullam exindè passa est recidivam, et vivit flo-
» ridissima.

» V. *Illustrissimi D. Michaelis Torretti*, *Sereniss.*
» *Ducis Mutinæ Consultoris*, non impari modo cu-
» rationem aggressus sum, dùm duobus ab hinc
» annis febre, quæ tertianæ continuæ speciem
» præseferebat, cum intensissimo capitis dolore
» laboraret. Eò protervâ ejus febris die septimâ
» devenerat, ut, tunc cùm aliquantulùm declinare
» nocturnis horis debuisset, gravior manè succes-
» serit, et tantùm capiti gravamen, et dolorem

» intulerit, ut motus ferè convulsivos excitave-
» rit, funestumque ipsi capiti majorem decubitum
» proximè comminaretur. Ut deterior, quæ pro
» more dierum expectari debebat futurâ nocte,
» febris aliquantispèr cohiberetur, de propinandâ
» Chinâ Chinâ animus mox suppeditavit; ast cùm
» de splendidâ, et nedùm *Sereniss. Duci*, sed toti
» urbi percarâ personâ ageretur, ne mihi nimiùm
» fisus viderer, te excellentissime *Torti*, ruri de-
» gentem consulere volui, ideòque nuncio misso,
» et habito voto, exhibitum est horis aliquot antè
» meridiem *ad drachmas tres*, et post meridiem
» usquè ad vesperam *ad alias tres* partitis vicibus,
» remedium. Protracta est usquè mane febris exa-
» cerbatio, quæ nullatenùs adfuit, sed minoribus
» stipata symptomatibus; dolor namque capitis, et
» cætera omnia admodùm fuerunt mitiora. De ac-
» tione corticis, de quo dubitabatur, certior tunc
» factus, ejus usum prosequutus sum, ad exigen-
» tiam tantummodò propinando. Mirum dictu et
» magis mirum visu! Ingravescebat quandoquè fe-
» bris, exhibebatur portio aliqua febrifugi, et
» cedebat ità, ut similis equo indomito videretur,
» cui cohibendo lupatum fortiùs perstringeretur.
» Cursum integrum hoc pacto peregit morbus,
» sed tandem urinæ, et sudoris superveniente
» constante crisi, sanatus est vir egregius, qui in-
» tegrâ satìs, prout indefessum muneris sui exer-
» citium ferre potest, valetudine pro bono publico
» perfruitur.

» VI. *Illustriss. Domina D. Laura de Fossano*
» nobilis matrona Mediolanensis, dùm sanctam
» Lauretanam domum pergens Mutinam pertran-
» siret, quâdam de repente capitis stupiditate cor-
» repta est, à quâ ità malè habuit, ut in apo-
» plexiam incidisse credita fuerit. Vocatus fuerat
» *Dominus Leonellus* medicus Mutinensis, à quo
» plura administrata fuerunt remedia, ut morbus
» tolleretur. De facto convaluit aliquantulùm; ast
» alterâ superveniente die, cùm iterùm laboraret
» ut antèa, adjungebatur *D. Caroccius* medicus pa-
» ritèr et *lithotomus* Mutinensis qui dùm febrici-
» tantem inveniret, putavit totam à solâ febre, quæ
» alios fortassis habuisset accessus ortum duxisse
» tragœdiam : nihilominùs cùm res esset in anci-
» piti, cardiacis, et cephalicis pro tunc allaboratum
» est remediis; et subsequenti mane, dùm adhùc
» stupore capitis aliquo gravaretur, celebrata est
» iterùm sanguinis missio. Totâ die meliùs habuit;
» alterâ verò superveniente, en iterùm sub meridiem
» apoplectica, et verè moritura visa est, sed clariori,
» atque fortiori invasione febrem accessisse com-
» pertum est. Fortiora in usum revocata sunt re-
» media, ut capite levaretur, et de Chinâ Chinâ
» propinandâ mens fuit, quin à supradicto *D. Ca-*
» *roccio* eo modo, quo poterat, *ad drachmas duas*
» fuit exhibita, Superaccitus tunc temporis fui ego
» quoque, et cùm nullus dubitationi locus esset
» quin omnia à febre evenirent mala, majori pro-
» pinandam esse Chinam Chinam dosì arbitratus

» sum, quod in noctis progressu actum est. Manè
» meliùs habuit, ut ità testamentum condere, et
» Sacramentis muniri potuerit. Exindè, licèt ægro-
» tans, utì nil transactarum rerum consciæ, renue-
» ret, adstantium tamen, necnon nostris precibus
» commota, portionem alteram febrifugi assumpsit,
» et sub vespere potavit alteram. Cessit omninò
» ea, quæ insurgere die posterâ debuerat febris, et
» post paucos dies Mediolanum cortice munita re-
» versa est, quamvìs invita, dùm sanctum iter
» perficere anhelaret.

» VII. *Uxor Leandri Cavallieri*, *Ruralis Procu-*
» *ratoris* Illustrissimi Domini Marchionis Levizzani
» Equitis Mutinensis, nomine *Liberata*, mense julio
» hujus anni 1729, tertianâ febre simplici corri-
» piebatur, quæ non extrà benignioris leges ad
» sextum usquè terminum progrediebatur. Cùm
» verò invaderet iste, magnâ stomachi angustiâ,
» deindè diarrhœâ, nec non subalgido sudore te-
» nebatur. Cùm pro more benignæ tertianæ fuisset
» anteà curata, et usquè tunc faustè omnia con-
» tigissent, commutationem febris obstupui; ratus
» tamen id fortuitò, aut propter erratum aliquod
» evenisse, non ultrà fui sollicitus. Ast altero super-
» veniente paroxysmo eo impetus febris, et citata
» symptomata devenêre, ut ægrotans vitâ valdè
» fuerit periclitata. Putavi supprimendam illicò fe-
» brem cujus pertinaciam magna, et repetita Chinæ
» Chinæ dosis tandem edomuit felicissimo cum
» ægrotantis successu, quæ post mensem irregula-

» rium febricularum accessus aliquot possa, sanitati
» demùm restituta est.

» VIII. *Admodùm Reverendus F. D. Petrus Ma-*
» *gelli* Ecclesiæ sancti Joannis Baptistæ Mutinæ *Pa-*
» *rochus titularis*, nec non *Sacræ Hierosolymitanæ*
» *religionis Capellanus*, febre tertianâ duplici con-
» tinuâ decumbebat. Huic gravia symptomata, ca-
» pitis nempè gravedo, stomachi et intestinorum
» irritamenta, sudores effusi atque intempestivi,
» pulsus debiles, et magna virium jactura junge-
» bantur. Nihilominùs cuncta hæc in morbi de-
» cursu remittebantur ità, ut circà diem decimam-
» quartam à febre evasurus, aut saltèm benè ha-
» biturus videretur. Ast postquàm omnia ex chi-
» rurgiâ, et pharmaciâ convenientia remedia fuêre
» administrata, comite, quin potiùs duce excel-
» lentissimo, et ter semper à me ob sapientiam,
» et a tatem colendo *D. Doctore Davini*, febris re-
» pentè ità increvit, ut tunc temporis, quo decli-
» nare debuisset, sub vesperam supradictæ diei
» quartædecimæ in lethargum ferè impulerit ægro-
» tantem, qui et fæces, et urinas inscius per totam
» ferè noctem ejecit, et sudore frigido cum pulsu
» exilissimo fuit perfusus. Manè cùm aliquantulùm
» mentis fieret compos, oblata est validâ dosi, et
» subindè per plures dies repetita China China,
» quæ morbum non modò edomuit statìm, sed fu-
» turas febres inhibuit, et vitâ periclitantem me-
» ritissimum virum cæteroquì senem extremo for-
» sitàn imminenti fato abduxit, qui tandem, dùm

» ruri degeret, paucâ febriculâ. paucâque diarrhæâ
» correptus, febrile censum persolvens optimâ nunc
» perfruitur sanitate.

» IX. *Dominicus Carolus Zironi nobilis Mutinensis*, robustusque et egregius adolescens, dùm
» hoc eodem anno 1729, ruris amœnitate venando
» præcipuè perfruebatur, febre correptus est, et
» illicò, ut manu medicâ commodiùs juvaretur,
» ad urbem transferri se jussit, ubì à *D. Doctore*
» *Montursio* primi ordinis medico dignissimo opem
» postulavit. Febris in tertianam per subingressum
» ferè continuam abierat, et non parvis jungebatur
» symptomatibus, dolori nempè capitis intenso,
» nec non ventriculi et intestinorum conatibus.
» Cùm in tertiâ accessione malè mulctaretur,
» et vomendi atque dejiciendi necessitate quamplurimâ
» non modò urgeretur, sed pulsu languido,
» et virium jacturâ deficere videretur, vocatus fui
» ego quoque, ut gravissimæ præstantissimi juvenis
» indigentiæ digitum apponerem. Pessimè habentem
» verè inveni, sive pulsûs exilitas, vultûs languor,
» viriumque prostratio spectaretur. Cùm plura
» anteà in usum revocata fuissent præsidia, cardiacis
» pro tunc remediis pugnatum est. Posterò
» mane, dùm adhùc pessima ægrotantis esset sors,
» et de eventu anceps nimìs fierem, meam supradicto
» *D. Montursio* opinionem aperui de propinandâ
» portione aliquâ Chinæ Chinæ, quâ non
» omninò supprimi posset febris, sed saltèm in
» futuro paroxysmo timendum non foret exitium,

et

» et de ejusdem febris naturâ redderemur certio-
» res. Annuit ille, et *tres febrifugi drachmæ* fuerunt
» exhibitæ. Mirum dictu quos conatus, quam luc-
» tam exercuerit die posterâ febris, quæ se fero-
» cem præ foribus ostendit, et caput non parùm
» efferens, modò vomendi, modò dejiciendi co-
» namina cum magnâ ægrotantis agitatione infinxit.
» Cùm ab ungue, ut dici solet, leonem aptè tunc
» dignosceremus, fortiori, et continuatâ remedii
» dosi fractæ illi sunt vires, et à periculo deindè
» eductus est egregius adolescens, qui sensìm con-
» valuit, et rus iterùm post mensem peregit, ubì,
» etiam dùm pro præservatione Chinam Chinam
» quandoquè resumeret, febribus irregularibus cap-
» tus est denuò, à quibus tandem liber pristinæ
» valetudini restitutus est.

» X. *Petrus Antonius Crispi*, valetudinario col-
» legii nobilium Mutinæ famulus assignatus, febre
» tertianâ simplici laboraverat, à quâ post paucos
» accessus jam evaserat. Post mensem, et post ali-
» qua in victu errata iterùm tertianâ febre simplici
» correptus est, cujus prior et altera accessio gra-
» viores stomachi comites habuit affectiones. Dùm
» tertius invaderet febrilis paroxysmus animo de-
» linquebat, et vomitu magno torquebatur, cui
» subindè accessit diarrhæa non modò, sed iden-
» tidem sanguinis sincera quasi dejecto. Vocatus
» illicò adfui, et verè moriturum hominem depre-
» hendi, magna quippè virium erat jactura, pulsûs
» exilitas, et totius corporis perfrigeratio. De pro-

» pinandâ statìm Chinâ Chinâ consilium in arenâ
» captum est, cùm omnia hæc à solâ febre oriri
» mala clarissimè dignoscerem. Hærebam tamen
» an ab imminenti naufragio foret evasurus, nul-
» latenùs non omittendum esse remedium satiùs
» putavi. Exhibitum itaque fuit statìm, et per noc-
» tem dosi validâ repetitum. Ab hoc sedata non-
» modò fuerunt supradicta omnia mala, sed ità
» jugulata est febris, ut fuerit ex tunc perfectè
» sanatus, et suo nunc ministerio nervosè incum-
» bat nullâ exindè morbi recidivâ, aut infimi ven-
» tris molestiâ vaxatus.

» XI. Admodùm *Reverendus D. Nicolaus Mun-
» datori sacerdos*, filius *D. Catharinæ Mundatori*,
» quam in historiis tuis historiâ decimatertiâ retu-
» listi, vir dignissimus, et consortialium Ecclesiæ
» cathedralis Mutinæ *Massarius* meritissimus, æta-
» tis ultrà sexagesimum annum, et mole corporis
» athleticâ præditus, tertianâ febre simplici mense
» augusto hujusmet anni supradicti correptus est,
» cujus primum, et alterum quoque paroxysmum
» alacritèr, et aliqua in victu errata committens
» transegit. Adfuit tertia febris, quam paritèr pa-
» rùm ipse pertimuit, sed cùm ab amantissimo
» nepote suo malè habere dignosceretur, dùm siti
» magnâ et linguæ ariditate extremâ, nec non so-
» pore deindè gravi teneretur, nec benè mente
» constare videretur, vocatus sum sub vesperam,
» et aliqua præscripta sunt remedia. Sequenti mane
» facta est per cucurbiculas larga sanguinis educ-

» tio; optavit enim æger hoc modo potiùs quàm » per venam sectam institui. Parùm adhùc morbi » sui timidus, et è lecto surgens diem totam hi- » laris peregit; ast de quartâ futurâ febre sollici- » tum reddidi, cùm nec exactâ pulsûs quiete per- » frueretur, et maximâ linguæ ariditate terqueretur, » nec integrâ capitis firmitate valeret. Noctem » supervenientem insomnem omninò traduxit, et » horâ diei tertiadecimâ cœpit magis capite gra- » vari, pulsus sensìm imminui, dein sopore gra- » viori detineri. Eò res devenit, ut circà meridiem « sopitus profundè et sine pulsu perfusus fuerit » frigidissimo sudore, vocatus non respondebat, » et frequenti anhelitu tamquàm proximè moriturus » supinus decumbebat. Ad horam usquè noctis » primam ità se gessit, quâ excussus aliquantispèr » expergiscebatur, et appositam aquam exarso ore » hauriebat. Offerri tunc incœpta est China China, » cujus *drachmas duas* ebibit in vino. In noctis » decursu aliquantulùm calefactus est et menti res- » titutus. Sub aurorâ iterùm *drachmas duas* febri- » fugi, et antè vesperam alias *duas* assumpsit. Re- » misit ferè omninò febris, et mutata sunt omnia; » hinc putavi rem in tuto positam, et si non in- » tegrè jugulatum, saltèm ità edomitum morbum, » ut talem neutiquàm pariturus esset inposterùm » tragœdiam. Ast sequenti mane circà meridiem » en nova, et inexcogitata adfuit febris accessio, » quæ ægrotantem pari modo, ut anteà, dejecit. » Inefficaciam corticis quippè non paucâ ejus dosi

» usus fueram, vel nimiam meam confidentiam
» tunc obstupui, et è medio tollendum meritissi-
» mum virum magno mei mœrore arbitratus sum.
» Cùm verò fortissimus ille esset, et temperamento,
» ut innui athleticus, ferociam febris sustinuit, et
» circà secundam noctis horam potuit iterùm Chinæ
» Chinæ, quam alio seplasiario petitam, et mihi
» magis expertam conferri jussi, *unciæ dimidium* ebi-
» bere potuit, et sequenti mane alterum *dimidium*,
» ex quo) vel quià antecedentèr adhibitus cortex
» non omninò perfectus, aut quià, habitâ ratione
» moli corporis athleticæ, largior dosis foret ad-
» hibenda) non modò à descriptâ febre liber evasit
» æger, sed debitum usum, ut par erat, prose-
» quendo, à nullâ aliâ usquè modo vexatus est,
» nullamque passus usquè adhùc recidivam, ruris
» tranquillissimo perfruens otio floridæ sui corporis
» sorti restitutus est.

» XII. *Monialis* quædam in nobili *S. Marci Mu-*
» *tinæ* Cœnobio nomine *Soror Anna Maria Lazza-*
» *rini* annum agens sexagesimùmquintum, tumo-
» rem uteri velutì scyrrosum pluribus ab hinc
» annis, citrà tamen magnam molestiam ferens,
» circà finem augusti hujus supradicti anni febre
» tenebatur, cujus varios accessus muneribus suis
» operam navans sustinuerat. Cùm verò de die in
» diem magis gravaretur, tandem opem medicam
» imploravit. Continuâ febre laborare deprehensa
» est, cujus tamen (ipsâ referente) plures cum fri-
» gore passa erat accessiones. Habitâ maturiori

» indagine, cùm de quartâ in quartam diem fortior » invaderet febris, quartanam designare haud fuit » difficile, quam insuper infimi ventris dolores, et » frequentes secessus, stomachique angores comi- » tabantur. Convenientia administrabantur reme- » dia, et die magis opportunâ celebrata est phle- » botomia, cùm ad tollendam plenitudinem huic » infrà annum sæpiùs etiam ægra fuisset assueta. » Febris intereà ità invaluit, ut de quartâ in quar- » tam diem symptomata acritèr augerentur, donec » tandem, cùm septimus invaderet paroxysmus, » diarrhœâ biliosâ et vomendi connatibus cum » magno ventris dolore et lipothymiâ, pulsu lan- » guido, atque sodore subalgido torquebatur, et » de ejus vitâ actum subindè videbatur. Periclitanti » hoc modo benemerenti moniali æquum duxi » Chinam Chinam congruâ dosi exhibere, et re- » petere ne supervenientibus novis febribus oc- » cumberet. Ab oblatione remedii mirè sanata fuit » à febre, nec ulla alia illi subsequuta est, nec » facta usquè adhùc tumoris immutatio aut aug- » mentum, sed pristinâ suâ, quæ nunquàm verè » tranquilla fuit anteà, salutis sorte perfungitur.

» Et en, quos religiosè quidem descriptos re- » ferre placuit casus, quibus alios addere possem » quamplures interruptâ, cui per annos multos » incumbo, praxi observatos, et infallibili hoc in » usus mirabiles tantùm, quibus perficiendis unicè » est idoneum, à me semper servato remedio » sanatos »

His ergò historiis omnibus sufficientèr, ut reor, illustrata est praxis methodi nostræ pro curatione febrium perniciosarum tùm intermittentium, tùm subcontinuarum, mediante usu Peruviani corticis. Quià verò hæ postremæ modò citiùs, modò tardiùs, seu modò in ipso exortu, modò in progressu tantùm ad acutiem et malignitatem vergunt, neque tamen utriusque circumstantiæ eadem videtur esse ratio, ideò statutâ in præcedentibus corticis oblatione, ubì febris intermittens, sive subintrans in *lentiore* progressu suo essentialem continuitatem affectet, considerandum superest, an idem agendum sit, ubì paritèr idem contingat in ipso *principio*; quod jam sequenti capite peculiaritèr disquiretur, cùm arduum sit hoc, magnique ponderis ac utilitatis problema, cujus sicutì frequens occasio occurrit in praxi, ità exactum necesse est ut præeat, accuratâque indagine instituatur scrutinium.

CAPUT V.

Utrùm, quandò perniciosæ secundi ordinis, sive octavæ speciei, nempè subcontinuæ malignantes, continuitatem essentialem et acutam affectant citissimè, hoc est in ipso statìm principio, expediat illicò, aut liceat *corticem* administrare, febrisque cursum intercipere. Id etsi probabilitèr sæpè liceat, non tamen indiscriminatìm videtur semper licere.

FAUSTITAS casuum recensitorum, aliorumque plurium quos lubens subticeo, et ob usum corticis

Peruviani tempestivè exhibiti, et nonnullorum infelicitas ob ejusdem remedii vel omissam, vel debiliorem, vel nimìs seram administrationem, præbet occasionem non levem arduo problemati, an scilicèt in ipso statìm principio nonnullarum febrium perniciosarum, in quibus non aliud quàm hoc, suppetit opportunum tempus pro utili corticis oblatione, liceat nullâ morâ interpositâ ipsum corticem ministrare, et nascentem anguem in ipso exortu confringere, priusquàm hominem interimat; quod equidem modò quæritur ordine habito ad id, quod quærebatur paritèr in principio vulgarium intermittentium, ut vidimus *lib. I cap. VIII.* Hoc autem quæsitum quod in septem speciebus perniciosarum primi ordinis, nempè *comitatarum*, quæ naturæ perpetuò *corruptivæ* sunt, locum non habet, cùm apparente clarè peculiari symptomate pernicioso, certum exitium inferente, quocumque morbi tempore illud appareat, statìm deveniendum sit ad corticem modò unâ, modò alterâ methodo jam descriptâ offerendum, locum habet quàm maximè in solis perniciosis *solitariis* (quarum tamen in praxi valdè frequens est numerus) in solis, inquam, perniciosis solitariis, nempè octavæ speciei, seu secundi ordinis, quas *subcontinuas* appellavimus, tunc cùm non pedetentìm, ut sæpiùs assolent, sed illicò ac celerrimè ab ipso primordio ad continuas acutas, et malignas properant cum magno vitæ discrimine, quod impediri utplurimùm potest usu ejusdem corticis, si statìm exhibeatur, secùs

verò, si protrahatur illius oblatio, et febris interìm æqualem, essentialemve continuitatem acquirat. Cùm ergò aliàs dixerimus corticem offerendum esse in hisce febribus in principio continuitatis earumdem, locuti tunc fuimus de continuitate, in progressu tantùm illarum incipere solitâ. Modò autem quæritur, quid agendum, si principium continuitatis cum ipso fermè coincidat morbi principio.

Ut meliùs intelligatur à junioribus status quæstionis quam analyticè lubet pertractare, ponamus exemplum : sit febris tertiana duplex, quæ primâ die invadat matutino tempore cum frigore modico, et nauseâ quâdam, cæterisque consuetis symptomatibus; subsequatur calor ad tactum valdè mordax, sitis, et linguæ ariditas non facilè humectabilis; protrahatur diutiùs accessio, et cum pauco, nec universali sudore remittatur quidem notabilitèr, sed non solvatur perfectè. Sequenti die post meridiem nondùm solutâ primâ accessione fiat nova exacerbatio cum rigore levissimo, brevissimo, vixque perceptibili, cui succedat paulòpost calor, et reliqua febrilia symptomata, intensionem plùs quàm modicam præseferentia. Nocte sequente malè habeat ægrotans, et tantummodò antelucanis horis somnum capiat, vi cujus madorem quidem universalem, sed sudorem quoque particularem circà frontem patiatur, et ad apyrexiam tandem deveniat, sed vix talem. Superveniat interìm sudore nondùm completo novum frigus brevissimum cum brevi paritèr pulsûs contractione, quæ accessionem

inferat tertiâ die cæteris graviorem, longiorem, iisdem symptomatis, sed fortioribus, aliisque etiam, si lubeat, comitatam. Perseveret hæc satìs intensa usquè in sequens mane, quartæ videlicèt diei. Aliquâ postmodùm se prodente illius remissione, eodem mane, præmisso clystere, vena secetur, ni priùs secundâ die id factum fuerit : imò si factum fuerit, sed iterùm indicetur, quartâ hac, ut dictum est, die repetatur antè exacerbationem tali die accessioni veteri superventuram, ipsâ veteri nequaquàm solutâ. Succedat exacerbatio de more et indè nova remissio, ad aliquam quoque intermissionem vergens, sed obscuriùs adhùc, ac vice antecedentèr correspondente. Tempore hujusce remissionis quæritur, an cortex possit exhiberi aliquo pacto, non quidem ad inhibendum instantem paroxysmum quintæ diei (quod neque posset obtineri tàm citò) sed ad eum infringendum nonnihil, si possibile sit ; adeòut continuato modicâ vicissìm, et vicissìm pusillâ dosi remedio, sperabile sit, quòd febris coerceatur tali fræno, ut nec liberè debacchetur, augeaturve, quantùm cæteroquì ferret illius apparatus, nec repentè prorsùs supprimatur, sed intrà quatuor tantùm vel quinque dies sistatur penitùs, et aboleatur non sine suspicione recidivæ, vel diuturnæ convalescentiæ, loco longioris, ac judicatu difficilis ægritudinis, vel mortis ipsius, quorum alterutrum jam videtur minari violenta, ultroque celeritèr pergens febris incipientis natura, non ampliùs cortice domabilis, si

ad essentialem quæ propè imminet, continuitatem pertingat.

Ob hanc equidem rationem, et ob hoc grave periculum nullus videtur locus proposito problemati; rem enim, quò citiùs fieri potest, esse ponendam in tuto, nemo non dicet : imò ex nostris principiis *cap. VIII. lib. I.* jam constitutis non aliud posse dici videtur. Cùm enim ibì statutum fuerit, febres intermittentes etiam benigniores, eo ipso quòd naturam *corruptivam* fuerint adeptæ (quod præcipuè ex symptomatis gravioribus deducebatur) quovis earum tempore curandas per usum Chinæ Chinæ ulteriorem illarum progressum inhibentis, idem multò magis dicendum videtur in istis perniciosis longè periculosioribus, quippè gressu celerrimo ad acutam continuitatem, ac malignitatem tendentibus, et consequentèr naturam *corruptivam*, ut videtur patere, statìm acquirentibus. Sed hoc idem principium, cui etiamnùm insistendum est, si attentè perpendatur, videtur aliquo modo obstare, et impedimento esse, quominùs in opinionem de offerendo in hisce circumstantiis celeritèr cortice, præcipiti statìm voto descendamus.

Enimverò juxtà id quod obitèr tetigimus *cap. II. lib. III.* cùm in hujusmodi febribus præter fermentum febrile sanguinem inquinans, et effervescere faciens videatur suâpte naturâ, et ex principiis intrinsecis peccare ipsemet sanguis, qui propterea nec fermentum affusum subigit promptè, nec promptè secernit, multòque minùs defæcat se ip-

sum mediâ ebullitione, sed potiùs nativas, et collectitias suas impuritates ipsi fermento influenti mutuo quodam fœdere conjungit; idcircò etiamsi per celerem oblationem corticis obtineatur absorptio specifica, seu individualis fermenti febrilis, non productio obtinebitur correctio massæ sanguineæ, in hoc casu ab origine simul peccantis, et peculiari depuratione certò indigentis, ad differentiam febrium non modò intermittentium, sed et subcontinuarum *benignarum*, seu talium per subintrantes tantùm accessus, ac proindè *Subintrantium* appellatarum, in quarum postremis sanguis paritèr non plùs, vel paulò plùs peccat ac in benignis intermittentibus, ut *libro V.* videbimus.

Neque satìs nervosè videtur ex hoc posse deduci, quòd saltèm de duobus principiis febrilibus, quorum unum advenit et alterum inest ipsi cruori, de duobus, inquam, corrigatur unum, videlicèt ab extrinseco adveniens, et sic, quòd causa morbifica saltèm pro medietate dometur; nam hæc ipsa subactio fermenti febrilis, quæ tollit quidem à sanguine effervescentiam, quin et effervescendi occasionem, sed non tollit impuritates, quibus rationabilitèr in hoc casu scatere creditur ob hoc ipsum, quòd effervescentiam inhibet, tollit de medio instrumentum fortius depurationis ejusdem sanguinis, quod est ipsa effervescentia. Quamobrèm, licèt dempto uno principio de duobus activiore videatur, et sit correcta, sive absorpta pro dimidio causa morbifica, quæ tamen remanet,

illius portio contumacior potest evadere, et apta forsàn tractu temporis, torpidior licèt, ad plura suscitanda mala; quod secùs fortassè fieret, si relicto alio principio agente per effervescentiam febrilem absumeretur. Sed per circulum jam revertimur, undè discessimus. Vel enim ista effervescentia evasura est depurativa sanguinis, vel corruptiva. Si primum, non est opus cortice; contrà, si secundum. Corruptivam quidem videtur ostendere gradus celerrimus ad continuitatem et acutiem; attamen res alitèr potest se habere ac videatur; et tunc minùs congruentèr forsàn usurparetur cortex, cùm in hoc casu verè agnoscatur necessitas deplurationis in sanguine, quæ non agnoscitur immediatè in benignis intermittentibus, ut vidimus *cap. VIII. libri I.* nec in simplicitèr subintrantibus, ut modò dicebamus. Quamobrèm hìc crescit cautela de non impediendâ fermentatione vel ebullitione cruoris depurativâ, quotiescumquè talis ea sit, vel verè sit futura, licèt ab exordio corruptiva videri potuerit.

Jamque ad apicem difficultatis devenimus, et consistit in hoc, quòd non æquè facilè in principio dignoscere possumus, ut in progressu, an fermentatio vel effervescentia febrilis depurativa sit, an corruptiva; sæpè etenim quæ depurativa esse videtur aut esse futura, tractu temporis præter expectationem nostram fit corruptiva, et è converso. Et nisi ab ipso exordio in hisce febribus celerrimi motûs dignoscat medicus, an ad depu-

rationem tendant, an ad corruptionem, et nisi corticem, ubì corruptiva sit febris, statìm exhibeat, actum est quantùm sit pro usurpando utilitèr cortice; quoniam abolitâ paulòpost omni periodo, ac permutatâ in continuam essentialitèr febre, irrita est et frustanea oblatio febrifugi, et quòd pejus est, etiam non raRò cujusvis alterius remedii. Atque hic duplex est scopulus, in quorum alterum facile est impingere, nempè vel omittendo oblationem corticis, dùm tempus opportunum est, potestque inhiberi in ipso principio, aut etiam in augmento suo progressus morbi, qui ex tali omissione (in hoc casu gravissimo) ad mortem fortassè postmodum terminabitur, vel exhibendo ipsum corticem in principio aut augmento morbi, qui cæteroquì salubritèr, et fortassè tutiùs terminaretur.

Si res ista spectetur à priore, seu antè factum, contrà usum corticis facit: *primò*, quòd etiamsi febris hujusmodi ab exordio corruptiva videatur, tamen aliquandò talis non est in progressu, sed post primum impetum, quo violentèr erumpit, nonnunquàm sensìm mitescit, et majorem, veramque intermissionem acquirit vel spontè, vel ordinariis prudentèr curata remediis. Contrà est *secundò*, quòd, etsi corruptiva non modò videatur, sed talis reverà sit febris, hominemque tandem deducat ad periculum etiam extremum, ut malignarum, acutarumque ab exordio mos est, nihilominùs exitium verum adeò certum et præceps non est, ut in perniciosis *comitatis*, septem videlicèt reliquarum specie-

rum; adeòque in istis febribus *solitariis* ac *subcontinuis* semper usquè ad extremum vitæ sperabilis est aliquo modo salus vel à naturâ, vel ab arte sine usu corticis, in extremis hisce circumstantiis nequaquàm proficiente, ut in aliis memoratis speciebus. Et hæc pro ostendendâ carentiâ necessitatis absolutæ offerendi corticem. Sed et pro innuendâ illius inefficaciâ, incertitudine, atque insimul noxâ (habito scilicèt ad præcocem oblationem, non ad ipsam innocui cæteroquì medicaminis substantiam respectu) contrà insuper est *tertiò*, quòd, si in hisce casibus valetudine quoquo modo receptâ finiendis offeratur cortex in principio, et morbi cursus vix cœptus sistatur, id fit minùs laudabilitèr, minùsque congruentèr, quàm si expleto naturali cursu subsistat. Etenim vel febris, quæ corruptiva videbatur, nec tamen erat, prohibetur quominùs integram cruoris despumationem, atque defæcationem absolvat, difficultèr, vel saltèm cum aliquâ incertitudine à naturâ postmodùm absque febrili effervescentiâ sperabilem: vel, si corruptiva quidem erat febris in primâ eruptione, sed non talis permansura, ut supponimus, impeditur paritèr ea naturalis intestina secretio, ebullitioni tandem paulatìm successura, quæ dicitur *coctio*, quæque utut difficultèr fiat, fit tamen, quomodocumquè superstes sit æger; esto etiam quòd nonnunquàm ex hujusmodi difficilibus atque identidem imperfectis judicationibus, à naturâ vel arte sine corticis usu peractis, adeò malè plectantur homines, tonusque viscerum, et

crasis humorum adeò labefactetur, ut pejor sic sanato supersit dispositio, vitæ brevitatem, incommodumve notabile, aut habituale inducens, quàm si in principio fuerit quomodolibèt febris illa suppressa. Contrà deniquè est *quartò*, quòd licèt semper, ubì adest aliqua intermissio, febris quælibet quocumque tempore, certò saltèm, si non planè tutò sisti consuescat, non tamen certò semper impeditur pertinax, et repetitus illius recursus, si in impetu suæ eruptionis suppressa fuerit; immò nec semper æquè certò ac in aliis casibus ea sistitur in hoc, ubì nempè *statìm* cœperit aliquam continuitatem acquirere ab essentiali parùm distantem, licèt utplurimùm, ac ferè semper sistatur; ut propterea ex dictis hucusquè (quæ incunctantèr propono et admitto, ut rationabilia et vera) nec semper utilis, nec perpetuò certa de consueto effectu esse videatur oblatio corticis circà initia subcontinuæ perniciosæ, ut in casu proposito. Quâ olìm de causâ egomet post curatam in memetipso ope illius tertianam perniciosam, ut *hist. I. cap. II hujusce lib.* tradidi, neque recidivam præcavere per continuationem remedii, neque eam typo tertianæ duplicis denuò invadentem curare volui, me scilicèt insigni sanguinis depuratione indigentem reputans, nec ideò satìs aptè curatum credens, si febris rursùs me gravitèr impetens statìm fuisset suppressa; quidquid sit, an de me ipso rectè tunc judicaverim. Atque hæc est facies rei spectatæ à priori, et antè factum.

Sed si res eadem spectetur à posteriori (et hoc est, quod animum meum torquet, ac pluries torsit) si, inquam, spectetur res ex aliâ facie, cùm videlicèt æger, qui ab initio passus est febrem per aliquod breve spatium temporis intermittentem omninò, vel saltèm quasi intermittentem, adeòque tunc temporis cortice fermè citrà dubium sanabilem, tractu dierum aliquot occumbit, de quo certò quodammodò dici potest post obitum: *his homo post quatuordecim morbi dies defunctus, si antè dies decem cortice fuisset usus, verè tunc viveret;* fateor quòd talem intrà memetipsum experior sollicitudinem de non oblato statìm febrifugo, ut me non solùm pœniteat non obtulisse, sed et pigeat vel ob vana ergà alios medicos officia, vel ob metum calumniæ, si recidisset, vel seriùs etiam occubuisset, omisisse, utut etiam propter recensitas antè rationes simul abstinuerim. Nec minùs fermè contristor, dùm recordor, quot mihi quondàm periêre ex perniciosis intermittentibus *comitatis* ægrotantes, priusquàm nossem methodum meam, licèt nulla tunc fuerit in me vel esse potuerit omissionis culpa, quam cæteroquì dubio procul modo subirem, si methodum ipsam in rationabilibus circumstantiis omitterem satìs conscius de efficaciâ et innocentiâ illius. In casibus enim perniciosarum comitatarum offerens corticem haud vereor dicere cum *Mortono: Id facio conscientiæ causâ, utut ex præconceptâ opinione reclament amici, medici, vel ipsi ægrotantes:* Et hæc est ratio ingenua, propter quam

quam mordicùs eo casu quandoquè sustineo in consultationibus, offerendum esse corticem non propter gloriolam præeminentiæ in consulendo vel in sanando, in casu, inquam, certi et præcipitis exitii, ex comitatis intermittentibus resultantis, non in casu ancipiti subcontinuæ solitariæ incipientis, in quâ vel ipse sæpiùs hæreo, et sæpiùs abstineo. Cæterùm ubì agitur de remedio febrim alioquì planè lethalem certò tollente, vitamque hominis statìm perituri servante, hìc est, ubì nequeo connivere, ne desim, ut modò aiebam, conscientiæ propriæ, meâ maximè fretus experientiâ, in pluribus sæpenumerò opponentibus desideratâ, et per nugatoria tantùm sophismata reluctantibus. Quamobrèm ab unâ perniciosæ febris differentiâ ad aliam facto per rationem transitu, in subcontinuis quoque solitariis malignantibus curandis, ne frustrà post factum doleam, operando, ut antè factum, dùm tempus est, seriò pensitem intrà memetipsum inquiens: *Hìc homo, qui fortassìs post aliquot dies periturus est ex hac febre, quam cæteroquì statìm cohibere possum, debetne modò poni in tuto cum levi aliquâ scrupulositate superstite, an incerto fato relinqui?*

At hìc iterùm fit reditus ad primum problema, explicatum tantummodò hucusquè, nec tamen adhùc solutum, quin etiamnùm sub clarioribus terminis repetendum, an scilicèt pensitatis hinc indè, et admissis omnibus quæ suprà retulimus, adhùc nihilominùs expediat in principio, aut etiam in augmento febris descriptæ hominem probabilitèr

(non tamen æquè certò, ac in aliis perniciosarum speciebus) intrà paucos dies periturum, certò servare cum suspicione intempestivæ suppressionis morbi, recidivæ frequentioris, vel diuturnioris malè firmæ habitudinis, forsitàn contrahendæ ob impeditam depurationem fluidorum, mediâ febrili effervescentiâ cæteroquì probabilitèr subsequuturam, si absque usu corticis idem homo minùs celeritèr, et per viam criseos, aut etiam coctionis, ut aiunt, convalesceret; an illum periculosæ incertitudini sub spe firmioris valetudinis obnoxium relinquere, et consuetâ tantùm methodo eidem mederi sine adjumento corticis, nonnisi circà morbi initia hìc profuturi.

Ad hosce terminos redacta quæstio, claritatem quamdam videtur jam præseferre pro solutione sui ipsius saltèm aliquâ, si non integrâ, et omnimodâ. Quoniam tamen agitur hìc de re gravissimâ, et in praxi frequentèr obviâ, donari velim negotio tanti ponderis disquisitionem ulteriorem, et prolixius adhùc examen, etsi jam *bis terque recoctum*. Haud equidem fuisset difficile paucioribus rem totam complecti, minùsve cunctantèr, aut minùs cæspitantèr de eâdem decernere; sed brevitas, hoc saltèm loco, in minorem tyronum utilitatem cessisset, minùs verò cunctabundâ dicendi formâ, in arrogantiam quamdam, quâ velutì ex *tripode* certâ nimìs dedissem responsa in re, circà quam in praxi verè non semel hæreo. Quià verò plurimùm conferre potest ad solutionem problematis, vel ad partem

illius alterutram seligendam, ingenuâ priùs et severiore nonnihil indagine quærere, quid verè agat China China in febres, cùm illas sistit; et specialitèr perpendere, quodnam intercedat discrimen inter curationem ipsarum febrium vulgaribus tantùm remediis, vel etiam sponte naturæ absolutam, et inter eam quam corticis oblatione consequimur; idcircò in hac consideratione parumpèr immorari nunc libet, priusquàm ulteriùs procedamus in materiâ, quæ modò controversiam patitur, ut scilicèt si quicquam decernimus, quid verè decernamus, appareat, pateatque quid sperandum sit, quidve metuendum ex citâ suppressione febrium exitûs cæteroquì ancipitis, ab administrato circà initia cortice coercitarum.

Antè omnia tamquàm theorema non alienum prorsùs à veritate illud præmitti, et admitti quodammodò posse videtur, quod olìm prodidit *Thomas Campanella*, febrem scilicèt suâpte naturâ simplicitèr morbum non esse, sed potiùs remedium contrà morbum cùm reapsè, si modum servet, evadat tandem remedium causæ, immò quodammodò et remedium sui ipsius. Atque id saltèm ut verùm potest admitti, ubì febris depurativa fuerit, ut pluries diximus; ubì verò fuerit corruptiva, licèt hoc nomine velutì per accidens morbi naturam induat, attamen, cùm ex instituto ipsius naturæ excitari videatur ad hoc, ut causam morbificam maturet ac concoquat (ut verbis Antiquorum utar) hoc alio nomine, spectatâ, ut sic dicam, intentione naturæ, non immeritò etiam re-

medium potest audire, quemadmodùm eam ab *Hoffmanno* vocari *ignem naturæ purgatorem*, diximus aliàs. Effervescentia enim febrilis, quæ ab heterogeneis particulis, salibusve dissymbolis sive originariis, sive adventitiis, intrà humani corporis fluida ad turgescentiam congestis, vel assiduè vel per intervalla excitatur, eò tendit ut hujusmodi particularum subactionem, aut secretionem moliatur, atque hac viâ ipsorum fluidorum depurationem, et nativæ illorum crasis restitutionem producat. Per accidens autem videtur contingere, quòd vel immodica sit, et immanis succorum effervescentium, ob causæ scilicèt vehementiam vel copiam, excandescentia, vel quòd eadem effervescentia sit debilior quàm par sit, pro obtinendo fine depurationis, adeòque in neutro casu (ob rationes quidem oppositas) obtineri queat tentata cæteroquì fluidorum defæcatio. Per accidens paritèr est, quòd ex improportione particularum agentium et patientium, moventium et commotarum, vel nimia fiat fluidorum fixatio, undè stagnationes, et inflammationes, vel quòd peccantium particularum congeries, atque saburra tanta sit, ac talis, ut mole vel activitate partes utiliores superet, adeòque nativam fluidorum texturam planè dissolvat, pervertat, corrumpat, vel ipsa continentia vasa per vim aperiat, aut etiam disrumpat, atque omnibus hisce modis inferat mortem. Cùm verò hoc, quod per accidens fieri dicimus, non rarò fiat, sitque accidens, cùm contingit, inter contingentia maximum, ideò cùm

febrem acutæ naturæ participem præ manibus habemus, eam veluti morbum, et quidem naturæ ancipitis, considerare consuevimus, et ut talem curandam suscipere.

Duplici autem viâ, ut alibì jam vidimus, cùm ad salutem terminatur, solvi solet eadem febris (sive per curationem artis, ut vocant, methodicam, sive sponte naturæ solvatur) videlicèt vel per *crisim*, vel per solam, ut aiunt, *coctionem*, sive *pepasmum*: atque utroque modo vel perfectè, ac omninò, itaut non recurrat morbus, vel imperfectè, et cum suspicione aliquâ recidivæ, quæ proindè morbo tàm per crisim, quàm per solam coctionem soluto, et tàm in spontaneâ, quàm in artificiali curatione, non raró succedit juxtà plura Hippocratis effata, qualia sunt : *Quæ relinquuntur in morbis post judicationem, recidivas facere consueverunt. Iis, qui non ob justam causam leviùs se habent, fidere non oportet. Qui morbi diebus paribus judicantur, malè judicantur, ac lubentèr repetunt, etc.;* propter quas observationes practicas optamus quandoquè, ut febris, quantùm par est, protrahatur, neque suâ sponte tàm citò subsistat, secùs ex ipsâ spontaneâ, sed præcoci suppressione, recidivam metuimus atque ominamur.

Cùm ergò methodi vulgaris ope exercetur curatio, medicus nil aliud agit, quàm removere impedimenta quæ sanationem vel per crisim, vel per coctionem possent remorari, eaque pro viribus conatur administrare, quæ eamdem coctionem

aut crisim adjuvare posse creduntur; adeòque non aliud efficit, quàm effervescentiam fluidorum, et præsertìm sanguinis, moderari, scilicèt vel promovere tantillùm, si opus videatur, vel quod frequentiùs est, sufflaminare, ut sic redactâ quantùm licèt, ad opportunam mediocritatem ebullitione, possit deindè à naturâ spontè fieri, quod faciendum est pro requisitâ eorumdem humorum despumatione. Atque hac in re medicus, ut inspector morbi et ut naturæ minister, adjutorque se gerit, eidem naturæ deserviendo, et laborantem adjuvando ut morbum vincat, eo pacto, quo chirurgus cavi vulneris, aut ulceris repletionem promovet, non quidem carnem ipsam, quæ ope naturæ succrescit regenerando, sed removendo impedimenta, ulcus scilicèt abstergendo, fasciisque, ac spleniis consolidationem adjuvando, à solâ naturâ sic adjutâ verè absolvendam.

Cùm verò Chinæ Chinæ usu curatio febrium perficitur, ipsa directè extinguitur febrilis effervescentia, illiusque inhibetur progressus et noxa quævis indè emersura. Atque ità medicus se gerit ut dominus et arbiter morbi, et ut instaurator naturæ, morbum scilicèt remedio illum subigente repellens ac vincens, naturamque ipsam vel labentem, vel lapsam, non ad se erigendum blandimentis invitans, aut irritamentis stimulans, sed totis viribus suis sustentans, ac erigens, eo pacto, quo chirurgus, dùm membri alicujus luxati repositionem, vel fracti ossis coaptationem absolvit, mor-

bum ipsum directè tollit, naturamque propriis viribus impotentem se restaurare manibus ipsis suis sublevat, et in pristinum restituit. Equus indomitus et effrænis (ut rem eamdem pluribus explanem exemplis) equus, inquam, indomitus quandoquè est febris. Ab eo vita hominis trahitur, velut currus, quò fata sinunt. Medicus moderator est, aurigæ instàr, lora tenens. Si vulgari utatur hìc methodo in curatione febris, id aget tantùm, vel studebit agere ut medium furens equus teneat iter, ne in foveas hinc indè paratas obliquus feratur, currumque vel hominem perdat; non verò impediet quin cursum suum equus expleat, usquequò illi suppetunt vires et furor, non sine gravi metu, quòd dùm

Fertur equis auriga, nec audit currus habenas,

offendat ille tandem ad obicem aliquam, ad quem allisa malè consistens facilè frangatur machina. Quòd si Chinâ Chinâ utatur medicus, id aget ac si retracto magistrâ manu convenientèr fræno, equum vi sistat, aut retrogradum faciat, et hoc pacto totius incerti cursûs declinet pericula.

Hæc quidem, quæ tantam præseferunt speciem, vera sunt pro statu præsenti. Inquirendum superest, an eamdem retineant speciem pro statu futuro, cui quoque necesse est, ut prospiciat providus et prudens medicus. Ut hoc feliciùs assequamur, non abs re erit aliam instituere comparationem, quâ examinemus, quodnam adhùc intercedat discrimen, generalitèr loquendo, inter curationem febrium tùm absque usu corticis, tùm medio cortice peractam.

et curationem aliorum morborum nequaquàm febrilium, ac præsertìm chronicorum: hinc enim non parùm luminis forsàn emerget ad id, quod quæritur, clariùs explanandum. Et ut à curatione febrium sine usu corticis, idest vel à naturâ tantùm, vel ab arte remediis, ut aiunt, methodicis instituta exordiamur, ea inter hujusmodi curationem, et curationem aliorum morborum, præsertìm diuturniorum, est discrepantia, ut febres sic curatæ, vel etiam spontè solutæ per se ipsas et ex se ipsis, videlicèt per ipsam effervescentiam suam continuitatem vel repetitam, et ritè atque cum moderamine semper protractam, solvantur, ut ignis accensus extinguitur tandem per ipsam pabuli sui consumptionem; atque hac viâ sunt remedium, ut diximus, non tantùm suæ causæ, suique fermenti, verùm et quodammodò sui ipsius: quandòquidem ipsum febrire, utut utile nonnunquàm futurum sit, incommodum tamen, ac proindè quoquo modo morbosum semper est. Morbi verò chronici, saltèm quamplurimi, qui citrà ullam effervescentiam, aut ebullitionem et fiunt et sanantur, sæpissimè saltèm, ne dicam semper, curantur per depressionem aut absorptionem ipsius causæ morbificæ, seu principii cujusdam salini peccantis, per hujusmodi absorptionem inconspicui redditis, nec ampliùs lædentis: quâ ratione per usum salsæparillæ *v. gr.* alteriusve similis alterantis, corrigi quotidiè dicitur humorum dyscrasia multiplex in morbis quamplurimis diuturnioribus.

Hac positâ diversitate, videtur id subsequi, quòd curatio febris, quæ per defervescentiam ipsam febrilem ritè, feliciterque perductam, atque *integrè*, ac perfectè solutam seu *judicatam*, absolvitur, ità defæcat eo casu succos effervescentes, et ità segregat per despumationem quamdam fermentum peccans, ut difficillima sit ampliùs ejusdem reviviscentia, aut cum succis jam depuratis nova commixtio, præsertìm cùm non minima illius portio tempore defervescentiæ secerni non solùm, sed et excerni consuescat. Ex opposito curatio morborum chronicorum nequaquàm febrilium, quæ per absorptionem solam principii peccantis peragitur, ità principium illud deprimit, illaqueat, ac absondit, ut rationabilis supersit suspicio, quòd tractu aliquo temporis possit illud, levi quâpiam datâ occasione, rursùs sui juris fieri, exaltari, conspicuum reddi et in libertatem rursùs aliquam vindicari, nisi provida natura illud, priusquàm denuò exaltetur, excernat. Et ob hanc rationem morbi hujusmodi chronici, nonnunquàm etiam Herculei, longè feliciùs curantur per supervenientem febrem validam, quæ completo cursu *perfectè* postmodùm *judicetur*, quàm per quamlibet curationem artificialem, per absorbentia et specifica, ut et per evacuantia quævis (quæ vi *excretoriâ* tantùm, sed non *secretoriâ* pollent) absolutam; secùs verò contigit, si febris morbo chronico superveniens judicetur *imperfectè*, ut sæpè assolet, tunc enim ex imperfectâ febris judicatione, et ex morbo adhùc superstite, geminatur incom-

modum. Atque hæc est differentia, quæ intercedit inter curationem febrium, ut aiunt, methodicam aut etiam spontaneam, et inter aliorum plurium morborum minimè febrilium curationem.

Hæc autem ipsa curatio, quæ competit morbis, ab humorum effervescentiâ minimè genitis (ut aliam partem assumptæ comparationis prosequamur) ea, inquam, ipsa est, quæ febribus adhibetur, quandò curantur ope corticis; eo enim, et fermentum febrile absorbetur, et occasio effervescendi non minùs, quàm effervescentia ipsa demitur ab humoribus. Quamobrèm medicus cortice utens, ubì verè febrem seu effervescentiam ipsam curare expediat, illique validum sufflamen imponere (cujus rei opportunitas modò controversa est) verè dici potest mederi febri, illiusque causæ: utens verò vulgari methodo, dici potest potiùs eidem febri blandiri, litare et sacra facere, tantùm ne noceat, ut blandiri mos est equo furenti ne potiatur fræno, cùm nequit eodem cohiberi, ni fortassìs illam violentioribus remediis irritando ad nocendum lacessat, ut acriori regimine furentem equum exasperando, petulantior ille redditur, aut magis refractarius.

Hujusmodi ergò curatio, quæ per corticem peragitur, et fit per absorptionem principii peccantis, hoc pacto depressi et inconspicui redditi, verè fit per *coctionem* sui generis *peculiarem*, ut tetigimus *lib. 1.* non eam scilicèt, quæ naturæ patienti competit, sed quæ competit arti agenti, qualis est,

quæ pari rationi fit in morbis febrili effervescentiâ carentibus. Hæc tamen curatio per absorptionem facta, seu per *artificialem coctionem,* præsertìm in morbi principio, obnoxia paritèr est nonnunquàm, et aliquâ saltèm ex parte, novæ reviviscentiæ principii absorpti, ni tractu temporis illud à naturâ subigatur perfectè, aut è corpore eliminetur, vel nisi ab arte ipsâ pessundetur penitùs per diuturnam, et per intervalla repetitam oblationem remedii. Quæ conditiones cùm sint incertæ, ipse aliàs corticis usum in intermittentium *benignarum* principio proscripsi *lib. I. cap. VIII.* nisi illæ fuerint manifestè *corruptivæ;* nisi enim tales sint, nulla est necessitas statìm confugiendi ad corticem neque ex parte morbi suâpte naturâ salutaris, neque ex parte remedii, etiamsi administretur seriùs, semper nihilominùs etiam tunc profuturi. In curatione itaque febrium factâ per solam absorptionem, aut depressionem febrilis fermenti, et præcipuè in illarum principio, locum paritèr videntur habere posse suspiciones *Hippocratis* supra-recensitæ de facili febrium imperfectè judicatarum recursu, quemadmodùm locum habet eadem suspicio recidivarum, et æquè militat in curatione non absimili, ad alios morbos non febriles communitèr adhibitâ, ut non rarò eventus patefacit, utque notavimus jam *lib. I.* et paulò suprà confirmavimus.

Cùm tamen hæc eadem suspicio minimè remoretur medicos à curationibus tot morborum per remedia sales humorum peccantes absorbentia, vel,

si magis placeat, disgregantia, aut quovis alio modo corrigentia, quotidiè exercetis; quinimmò cùm suspicionem hujusmodi infringat spes, quòd natura resumptis viribus depressum jam, devinctum et detentum compedibus hostem per consueta excretionum loca vel sensibilitèr excernat: eadem idcircò spes in concursu ejusdem suspicionis videtur eò magis fidentes posse nos reddere in hujusmodi quoque curatione febribus adhibendâ, quò majus est in hoc morbo, quàm in illis periculum, et quò major est in hoc remedio, quàm in illis certitudo effectûs. Et sicutì curationibus, quæ ad chirurgiam pertinent, quasque suprà tetigimus per modum exempli, ut in coaptatione partium ossis fracti, vel in occludendis statìm omni arte periculosis, amplis, et penetrantibus abdominis vulneribus, obvii tantummodò morbi citam sublationem, subitamque, quantùm licèt, naturæ et membrorum redintegrationem quærimus, difficillimam deinceps, viisque naturalibus sæpè carentem, saniei, puris, vel cruoris excretionem uni naturæ industriosæ absque magnâ sollicitudine relinquentes: ità, suppressâ statìm, ut sic dicam, per Chinam Chinam febre periculum minitante, non videtur attendenda plurimùm sollicitudo de sensibili aut insensibili expulsione pauculæ materiæ absorptæ, à naturâ jam victrice facilè instituendâ per tot naturales et amplas, quæ hinc illinc prostant, patentque vias.

Deniquè quoniam curatio febrium, quæ fit ab arte ope vulgaris methodi, ut et ea, quæ spontè

fit à naturâ (et hæc quidem non est exigui ponderis consideratio) illarum judicationem sortitur modò bonam atque perfectam, nempè ad salutem, modò imperfectam, nempè ad alios morbos, aut recidivas, modò malam, nempè ad mortem; curatio verò quæ fit per corticem, semper sortitur judicationem saltèm imperfectam, et non raro etiam perfectam ac optimam; hinc est, quòd ad excludendum usum corticis in principio febrium exitûs cæteroquì ancipitis, opus esset ut medicus haberet certitudinem de futurâ recidivâ, et quidem graviore ex usu corticis et judicatione perfectâ et salutari, abstinendo à cortice, vulgaremque tantùm methodum usurpando. At reverà vulgaris methodus non verè sibi, sed ipsi innititur, ut vidimus, effervescentiæ febrili quæ aut criseos, aut *naturalis coctionis* instrumentum est. Hæc autem ipsa effervescentia, cùm simul sit instrumentum modò depurationis fluidorum, modò depravationis et corruptionis eorum, non tantùm pugnat adversùs causam morbificam, verùm etiam (vel tunc çùm proficit) adversùs ægrum, quem mille cruciatibus torquet, cùm cortex ex opposito contrà solam nervosè pugnet sine ullo tamen tumultu causam febris.

Non tamen ideò inficias ibo, quin iterùm fateor, et quod fatetur *Mortonus* ipse meliorem esse curationem, quæ fit per deflagrationem febrilis effervescentiæ, quandò *perfectè* succedit, ac sit ea, quæ fit medio cortice per inhibitionem progressûs ipsius

effervescentiæ febrilis; prior siquidem, ignis adinstàr, est remedium sui quasi per assumptionem et consumptionem causæ; cortex verò per solam illius absorptionem, vi cujus ità compescit fluidorum turbas, ut aliquis fortè tumultus queat iterùm suscitari. Etsi enim hoc remedio non sola (quod perperàm quispiam credat) tollitur effervescentia, sed ipsa simul, ut diximus, occasio effervescendi: attamen occasio isthæc non æquè tollitur usu corticis absorbentis, ac tollatur ope incendii febrilis, fermentum ipsum quod effervescendi occasio est, velutì comburentis, quandò *integrè*, atque *perfectè* hujusmodi opus absolvit. Proindè (ut redeamus ad nos) pars alterutra nostri problematis in praxi non est casu, sed summâ cum animadversione et præviâ consideratione eligenda. Dùm enim, si subsequutura esset mors, idque nobis certo ab exordio morbi innotesceret, procul dubio offerendus esset cortex; et si subsequutura esset salus per crisim perfectam, aut per perfectam coctionem, idque nobis similitèr constaret, satiùs esset meo judicio circà initia hujusmodi febris abstinere à cortice; ideò utroque hoc scopo nobis proposito æquum est, cùm sese offert agendi occasio, examinare diligentèr conditionem rei, ut tutiorem insimul, et prudentiorem partem eligamus in casu utrinque nonnihil, cum disparitate tamen, ancipiti.

Dubium interìm non est, quòd si in æquâ lance ponatur utraque problematis pars, non præponderare ea, quæ suadet oblationem corticis, cùm

longè majus sit, quod imminet ex illius omissione quàm ex oblatione periculum, possitque insuper istud faciliùs et prababiliùs evitari, naturâ videlicèt ipsâ, etiam præcisâ effervescentiâ febrili, per mitiorem fermentationem morbosas particulas in sanguine restitantes secernente, et tractu temporis per loca idonea expellente secundùm eam saltèm portionem, quam non valet planè subigere. Sane si imminentes datum esset prævidere ac præcavere hujusmodi febres, sive illæ *corruptivæ* futuræ essent, sive etiam *depurativæ*, quod nobis prorsùs occultum, adeòque si foret in potestate nostrâ

Venienti occurrere morbo,

procul dubio omnibus, quibus possemus, remediis præcautionem febrilis effercentiæ tentaremus, etiamsi impeditâ hujusmodi effervescentiâ, quotiescumquè ea depurativa futura esset, ipsa paritèr præpediretur cruoris depuratio. Quià enim tunc esset incerta futura hæc depuratio, certus verò morbus et consequentèr incerta salus, esset autem sperabile quoquo modo depurationis opus tùm à remediis ipsis febrem prævientibus ac impedientibus, tùm ab aliis successivè adhibendis, tùm à diætâ, tùm ab ipsâ naturâ suarum secretionum, excretionumque nequaquàm oblitâ: ideò cùm ratione institueretur prophylaxis pro inhibendâ imminente febre fortassis hominem interempturâ, vel in morbo chronicos, et sanabiles, vel in statum valetudinarium, vitæque brevitatem deducturâ, et fortassis ex opposito etiam profuturâ. Quidni ergò,

si febrem imminentem licèt (utinàm æquè fieri posset, ac liceret) impedire ne adveniat, quidni, inquam, liceat impedire ne progrediatur?

Quamvìs autem hæc valdè præponderent alteri problematis parti, magisque adhùc præponderent, si celeritas, quâ febris ad continuam properat, pendeat, ut nonnunquàm, potest pendere, non tàm à pravâ præexistente sanguinis diathesi, quàm ab influxu copioso ac celeri ipsius fermenti redundantis, et per copiosum proindè, ac celerem corticis usum procul dubio reprimendi, non tamen ideò contemnendæ sunt suspiciones haud irrationabiles in contrarium, quòd nempè aliquandò saltèm satius sit, propositas febres sinere progredi, quàm statìm supprimere; et consequentèr congruum erit videre, ubinàm talis suspicio possit habere locum probabilem, vel saltèm ubì non possit habere. Statutis etenim circumstantiis, in quibus animosè possit, debeatve cortex offerri in istarum febrium principio, spreto scilicèt in conspectu quavioris evidentisque periculi, metu malorum, quæ forsitàn suboriri possunt, et forsitàn non, facile erit prudenti medico se ipsum hìc et nunc determinare ad hanc vel ad illam partem; prout magis vel minùs indicari videbit febrium suppressionem, scilicèt, prout magis vel minùs accedunt ad eas, de quibus ratione adjunctorum et circumstantiarum, minimè dubitandum est, quin sint statìm sistendæ, tamquàm verè corruptivæ, ut infrà.

Si

Si ergò febris orta intermittens, statìm verò *subcontinua* reddita, et ad continuam essentialitèr citissimè progrediens, qualem à principio descripsimus per modum exempli, si, inquam, ista, præter enunciata ibì vel similia symptomata, habeat peculiaritèr ab exordio sui symptoma aliquod ex iis, quæ febrem intermittentem perniciosam reddunt, putà *lethargum*, *syncopem*, *cardialgiam* etc., non quidem in eâdem præcipiti intensione (tunc enim utì comitata denominaretur ab illo symptomate perniciosa, non à continuitate) sed neque in gradu planè vulgari, hoc est, cum distincto aliquantulùm charactere non modici proderis, eo casu febris absolutè pro *corruptivâ* habenda est, et ad exitium non multò post terminanda, siquidem præter imminentem continuitatem et acutiem, habet insimul nescio quid præcipitis in adjuncto peculiari symptomate intenso, quod certam perniciem præmonstrat. Vix enim fieri potest, quòd principium hujusmodi grave, mors non subsequatur in statu, in quo cuncta fortiora futura sunt, adeòque in talibus circumstantiis minimè hæsitandum est circà oblationem corticis in ipso principio, priusquàm essentialis cortinuitas brevì superveniens, occasionem tollat citò labilem. Porrigendus autem est cortex methodo placidiore, ne uno ictu suffocetur febris; eo tamen vigore porrigatur, qui potis statìm eamdem febrem validè plectere et enervare, exhibendo *v. gr. drachmam unam, manè et serò per tres, aut quatuor dies*, vel *drach. j. ss. primâ vice,*

et semel tantùm eâ die; mox *drach. unam manè et serò* secundâ die, *semidrachmam* verò tantùm bis in die per tres, vel quatuor sequentes dies. Uno verbo, eâ proportione incedendum est, quam exigit motus febris lentiùs vel citatiùs ad continuam tendentis, cùm sufficiat nobis eo passu et eo motu progredi, qui aptè sufficiat ad prohibendam continuitatem essentialem. Hoc posito in tuto, quò blandiùs operamur in cohibendâ febre, eò meliùs. In istis casibus, ubì alicui in usu remedii non satìs versato, et nescienti exacè metiri proportionem inter activitatem febrifugi et extenuationem febris, obscuritatem aliquam aut confusionem offundant antedicta, is poterit uti laudabilitèr, et cum fructu *Mortoni* methodo æqualitèr Chinam Chinam distribuentis, *drachmam unam* videlicèt singulo quadrihorio usquè ad extinctionem febris, licèt talis methodus factâ collectione sit nonnihil superabundans in dosi, nimìsque fortassè celeritèr hoc loco febrem suffocet. Nihilominùs satius est sic agere cum aliquo excessu, quàm nimìs imbecillitèr, cùm deest notitia debitæ proportionis, ne scilicèt si æger, non subactâ per corticem nimìs parcè exhibitum febre, naturali ferociæ morbi succumbat, dicatur culpâ corticis obiisse, et ipse demùm cortex *videatur occidisse*, *cùm non servaverit.* Qui verò talem proportionem ritè noscit, longè meliùs finem assequitur, imò eo præcisè tempore quo vult assequi, impendendo longè minorem corticis quantitatem, sed dosim modò largiorem, modò parcio-

rem alternando, suspendendo, et crebriùs vel rariùs repetendo pro morbi exigentiâ, et pro complemento propriæ intentionis. Illud tantummodò animadvertendum, quòd si symptoma grave perniciem minitans eam minitetur cito, vel citò paritèr immineat et sine intervallo temporis essentialis continuitas, tunc statutâ jam ut necessariâ oblatione corticis, opus est uti eâ ipsâ methodo, quam descrispsimus *cap. III. libri* antecedentis pro curandis perniciosis istis ad continuas acutas tendentibus in suo progressu. Quod enim dictum est fieri debere in progressu, faciendum similitèr est in principio, si eadem suadeat necessitas, adeòque in hoc casu *duæ*, vel *tres drachmæ* corticis, si opus sit, primâ vice poterunt exhiberi. Sedatâ autem febre, recidiva erit præcavenda modis iisdem vel similibus, qui eodem *cap. III. citati libri*, et alibì fuêre propositi, quosque hìc repetere supervacaneum foret.

Inventâ jam circumstantiâ aliquâ certâ, in quâ valdè opportunum est aut necessarium exhibere corticem in descriptarum febrium principio, cum proportione possumus sine determinatâ tamen regulâ uti hoc exemplari pro dignoscendis cæteris circumstantiis, in quibus rationabilitèr liceat idem aggredi. Quò magis ergò febris subcontinua in suo principio ad continuam acutam celeritèr vergens juxtà indicia suorum symptomatum accedet ad naturam perniciosam, intermittentibus veris seu comitatis familiarem, adeòque valdè præciptem, etsi peculiare aliquod symptoma perniciosum non

O 2

planè elucescat, eò magis fidentèr tentare poterimus usum corticis. Quò verò minùs accedet ad talem naturam, sed potiùs nonnihil benignioris, lentiorisque progressûs habebit ad acutiem et ad continuitatem, etsi et à principio illùc tendat, eò cautiùs et temperantiùs utendum erit ipso cortice, illum videlicèt vel planè omittendo, vel saltèm minùs celeritèr exhibendo, procrastinando scilicèt eâdem segnitie, quâ movetur acutiem et continuitatem versùs ipsa febris, cum advertentiâ tamen, ne occasio interìm præterlabatur. Atque in hisce febribus quandoquè contingit uti cùm maximâ securitate febrifugo circà earum augmentum, aliquot paucis nempè transactis diebus, in quibus nonnulla facta est ignis febrilis difflatio, acceditque illarum motus ad motum usitatiorem reliquarum subcontinuarum malignantium, quarum exempla protulimus in historiis, quasque jam diximus cortice curandas in ipsarum progressu et transmutatione.

Tota difficultas reducitur ad primos dies, in quibus aliquandò non priùs intermittens est febris, ac in continuam migret, qui casus non infrequens est in praxi; imò sæpissimè plures acutæ febres sic incipere consueverunt (neque enim semper oriuntur continuæ essentialitèr, neque semper tales paulòpost deprehenduntur) idque præsertìm contingit iis tempestatibus et constitutionibus, quibus intermittentes febres solent vigere, putà æstate, autumno, aut vere, rariùs verò hyeme, quo tempore febris continua utplurimùm verè continua

oritur, et sibi semper si non æqualis, saltèm valdè similis : secùs aliis temporibus, ut dicebam, quibus potiùs videtur, quòd febres suâpte naturâ oriantur intermittentes, nec nisi per accidens, etsi quamcitò, in continuas degenerent; de quâ diversorum generum continuitate fusiùs verba facturi sumus *libro V.* ubì *subintrantium*, *proportionatarum*, et simplicitèr *remittentium* febrium variam indolem declarabimus.

Inhærendo itaque arctè problemati restricto ad primum istud principium febrium propositarum, et statuto quòd cortex statìm in illis propinandus sit, si aliquod symptoma pernicioso analogum simul appareat, immò etiam quòd idem faciendum sit, proportione adhibitâ in casibus peculiari quidem, et valdè gravi symptomate vacuis, sed nihilominùs ad naturam perniciosam accedentibus, hoc est de futuro tandem exitio valdè probabilitèr suspectis, non aliud mihi dicendum superest pro clariori, magisve specificâ determinatione, nisi quòd posito hoc scopo, quilibet in illum collimare debet pro ratione sui captûs, sui metûs, suæ spei, et suæ credulitatis. Mihi sanè non alia mensura est, nisi metus meus modò major, modò minor, modò nullus, tàm pro determinatione exhibendi vel non exhibendi corticem, quàm pro electione modi, methodive illum modò citiùs, modò tardiùs, modò lentiùs, modò celeriùs, modò crebriùs, modò rariùs, modò parciùs, modò pleniùs offerendi : quibus omnibus in casibus pro re natâ utor arbitrio meo, sinens ut

et alii utantur suo. Felix, quem nulla præoccupat intempestivæ animositatis, aut formidinis vehemens affectio, sed quæ sunt metuenda metuit, quæ spernenda spernit, et quæ speranda sperat; ast et hic verè.

..... *Pauci quos æquus amavit*
Jupiter, ... quos inter nec ego sanè.

Ubì verò rationabilis metus prudentem et expertum professorem ab initio meritò occupaverit, cùmque sit res maximi momenti non servare periclitantem cùm possis, sed sinere in discrimine, ac tandem perire, quem certò sanare posses, hinc est, quòd in valdè ancipiti tutior pars eligenda videatur, et quocumque morbi tempore valdè periclitetur hominis vita, ea sit omni quo datum est, conatu statìm ponenda in tuto, saltèm pro imminente periculo, non neglectâ prævisione futuri. Facit pro hac determinatione consideratio, quòd in casibus istis res non se habet, ut in intermittentibus vulgaribus, in quibus si congruum non censeatur corticem offerre in principio, potest ille pro libito offerri in progressu; ast hic si non offeratur statìm, occasio prætervolat jacturâ irreparabili, facitque magis paritas indè à fortiori deducta, nempè quòd sicutì in principio intermittentium benignarum, à quibus abest omne periculum, potest secundùm plurimos impunè offerri cortex, ità et multò magis id fieri poterit in principio subcontinuarum perniciosarum, cum quibus non leve conjungitur, et ex quibus semper majus impendet

periculum. Facit paritèr alia consideratio, quòd sicuti in perniciosis intermittentibus comitatis, *ex. gr.* tertianis, tutò semper, et non raró sine ullâ recidivâ, ut retulimus in historiis, offertur cortex in fine tertiæ sæpesæpiùs accessionis, hoc est die morbi quintâ, ità videtur æquè tutò, et simili cum sorte offerri die quartâ in istis; neque enim citiùs possumus noscere circuitum febrilem, et intermediam apyrexiam, utut brevissimam et fugacem, quæ oblationi corticis fundamentum præbet. Discrepantia autem unius aut alterius diei parùm immutare videtur conditionem hujusce rei. Immutat tamen aliquo pacto, quià cùm subcontinuæ istæ solitariæ sint de genere febrium acutarum simplicitèr, intermittentes verò perniciosæ, seu comitatæ sint de genere peracutarum, et nonnunquàm etiam acutissimarum, quinta v. gr. dies, quæ in perniciosâ solitariâ habet rationem principii, in comitatâ potest habere rationem statûs, quo tempore minor est difficultas in coercendo impetu febris, præsertìm exitium certum afferentis, quàm in principio istius anceps insuper periculum tantummodò minitantis. Sed et hanc difficultatem nonnihil enervare videtur alia practica consideratio in contrarium, quâ constat quòd æquali cum fructu et securitate exhibetur cortex, ut paritèr vidimus in his ipsis subcontinuis malignantibus, *tardiusculè* tantùm continuitatem suam acquirentibus, putà die octavâ aut nonâ; ut proindè æquè benè fieri posse censendum sit in *principio* eâdem cogente necessitate, quòd non malè actum

reputatur, ac reperitur in *statu*, immò et in *augmento* ipso, quemadmodùm etiam in historiis *sequenti capite* describendis patefiet.

Discrimen tamen aliquod (ut nihil subticeam) adhùc intercedit inter suppressionem intermittentis comitatæ, subcontinuæque solitariæ, sed *tardigradæ*, ex unâ parte, et inter suppressionem ejusdem subcontinuæ, sed *velocioris*, ex aliâ. In perniciosis siquidem intermittentibus comitatis tota, vel ferè tota malitia se tenet ex parte fermenti cortice domabilis, paucâ, vel nullâ infectione superstite in sanguine. Itèm in ipsis perniciosis subcontinuis, sed tendentibus *pedetentìm*, ac lentiore progressu ad continuas essentialitèr, vitium videtur paritèr se tenere, præcipuè saltèm, ex parte ejusdem fermenti, seu portionis illius restitantis, nec quolibet accessu integræ subactæ, ferè ut in subcontinuis benignis, seu merè *subintrantibus*, secundario verò tantùm ex parte sanguinis, et propterea in ipsis quoque sic progredientibus locus congruens videtur inhibitioni progressûs ulterioris absque ullâ gravi suspicione, in iisdem autem ad continuas *celeritèr* tendentibus vitium magnâ ex parte etiam à cruore pendere, jam suprà suspicati, ut proindè non pari forsàn passu aut certitudine processura sit contra istas actio corticis. Potest tamen adhùc ex aliâ parte hìc conjici, quod aliàs conjecimus, quodque etiamnùm diligentèr perpendendum videtur, nempè quòd istæ quoque perpendere possunt principalitèr ex fermento ipso vel *copiosiore*

vel *crebriùs influente;* et in hoc casu, de quo non pauca est probabilitas, ampla esset, ut patet, offerendi statìm et copiosè corticem occasio, atque libertas.

Hæc tamen rursùs hæsitantèr, et data opera tantùm problematicè prolata, meliùs examinent, experianturve prudentèr cordatiores viri; neque enim semper ausus sum exercere, quod modò videor suadere, sive id factum sit ob diuturnam consuetudinem in contrarium, sive ob præjudicia quædam in meâ forsitàn mente adhùc latitantia. Quod autem à me actum est aut observatum tùm paulò infrà, tùm sequenti præsertìm capite fidelitèr describam, ut cæteris, si qui sint, minùs expertis pro modulo valeat deservire. Interìm in hunc finem lubet præmittere practicam observationem *Mortioni;* siquidem ex eâ, quænam sit (ipso referente) diversitas inter oblatum et non oblatum quandoquè corticem in harum, aliarumque etiam graviorum febrium *principio,* valdè notabilitèr videtur elucescere: *Nuperrimè,* inquit ille de febribus continuis in genere, *in familiâ vicini mei Domini Man (ubì octo ad minimum simul decumbebant uno, eodemque modo primùm correpti) sex quos invisi antè tertium diem morbi, scilicèt priusquàm venenum* (subintellige febrile) *ex morâ exaltaretur, merâ corticis exhibitione, cum, vel sine venæ sectione, pro ratione symptomatum, spatio bidui, vel tridui integrè restitui: Dominum verò ipsum, atque ejus conjugem (qui opem medicam ad septimum, vel octavum diem distulerunt) ex Orci faucibus non nisi spatio lunæ*

integræ difficultèr admodùm, usu frequentium vesicatoriorum, alexipharmacorum, cæterorumque ejusmodi anti-pestilentium remediorum liberare potui. Cortex hìc nihil valebat; delirabant enim, lypothymiâ, subsultibus tendinum, cæterisque diris in genere nervoso symptomatis afficiebantur patientes, petechiis etiam atque eruptione miliari quaquaversùm interspersâ notabantur. Hæc *Mortonus*, cujus observatio experimentalis non parùm afferre potest fiduciæ pro exhibendo in subcontinuarum malignantium principiis cortice vel utilitèr, vel saltèm innoxiè. Ulteriorem adhùc fiduciam potest addere *Sydenhami* auctoritas in epistolâ ad *Bradyum*, ubì hæc habet, quæ lector attentè perpendat velim: *At verò tertianæ quotidianæque, etsi post unum alterumve paroxysmum omninò videantur intermittere, tamen non ità raro (quod et à me antè est notatum) posteà ad continuarum ferè speciem vergunt, et ad remissionem tantùm, etiam diebus quæ intermissionem pollicebantur accedunt, præsertìm ubì æger lecto defixus, regimine justo calidiori, aut medicamentis febri per sudores ejiciendæ dicatis, fuerit multatus. Hoc in casu, à remissione quantumlibet exiguâ (id enim mihi unum superest) ansam arripiens, pulverem* (intellige Chinæ Chinæ) *quàm proximè à paroxysmo (quantùm conjecturâ valeo) ingerendum propino.* Immò nedùm in hoc, sed et in paragrapho immediatè subsequenti magis apertè idem profitetur, inquiens: febres quasdam ex *intermittentium* genere nonnunquàm grassari, *quæ post secundum*,

tertiumve paroxysmum reponere se in classem continuarum nituntur : subditque, *nulla mihi est religio, corticem vel in maximè continuis hujus speciei sumendum proponere, qui ad apyrexiam certò ægrum perducet, modò assiduus lectuli calor, et intempestivus cardiacorum usus continuitatem febri non conciliaverint ; quo in casu Peruvianum corticem nihil quicquam profecisse plùs semel observavi.* Ex quibus omnibus patet, auctores istos minimè vereri corticem offerre in subcontinuarum perniciosarum principio, videlicèt *antè tertium morbi diem*, vel post *unum alterumve paroxysmum*, vel paulòpost.

Animadvertendum est autem, quòd aliquandò, licèt rarissimè, febres hujusmodi tali vigore, impetu, et celeritate ad continuas continentes tendunt, ut nequeat ullo pacto impediri à cortice etiam circà initia propinato illarum progressus : quo fit, ut illum inutilitèr quandoquè administrari contingat, quod et *Sydenham* adnotavit, procedente videlicèt hujusmodi habitudine febris non tantùm *à regimine calidiori, et ab intempestivo cardiacorum usu, aut ab assiduo lectuli calore*, ut inquit idem auctor, verùm etiam et quidem principalitèr (ubì præsertìm causæ istæ procatharticæ non adfuerint) à copiosis impuritatibus præexistentibus in sanguine, et ab influxu parcioris fermenti commotis, atque iterùm potiùs ab his, quàm ab ipso copioso fermento, modicas aut exiguas sanguinis impuritates agitante. In hujusmodi casu facile est rem dignoscere saltèm à posteriori. Cùm enim effectus boni

corticis sit citus, certus, statìmque sensibilis, eo ipso, quòd semel validiusculè, seu bis, ac ter modicè administratus nil prosit sensibilitèr, certum est, febrem, etsi obscurè periodum quamdam servantem, à fermento intermittentium proprio nequaquàm pendere; et tunc vel ab usu corticis cessandum est, vel saltèm non illi uni fidendum, sed aliis remediis tractanda febris, non quidem quià nocuus (quòd sciam, aut unquàm noverim) possit esse Peruvianus cortex, cùm non proficit, posito quòd congruentèr sit adhibitus, sed solùm ne inutilitèr administretur. Privilegium enim quod competit ex jure præscriptionis immemorabilis reliquis remediis, quòd scilicèt iis utamur credentes, quòd insensibilitèr tractu temporis prosit, contulerintque saluti intrà 14 vel 20, dies acquisitæ (intrà quos sanantur et rustici quâlibet medicinâ destituti) non competit cortici, neque illud huic concedendum esse præsumpserim, quippè remedio post annos 60. apud nos adhùc recenti, ac impuberi, nec mucidâ et seculari, ut res exigit, barbâ insignito.

Difficultas itaque, si qua est, non consistit in hoc, quòd exhibitus cortex fortassè non prosit, seu febrem non tollat in casu nostri problematis, sed consistit in hoc, quòd prosit nimìs citò, febremque submoveat intempestivè, cùm fortassìs expediret sinere eam vel aliquantispèr, vel omnimodè progredi. Et circà hoc tandem, non obstantibus iis quæ suprà retuli pro illius usu in febrium designatarum principio, iisque paritèr, quæ sequenti

capite sum allaturus ex propriâ experientiâ, lubet nihilominùs patefacere, quæ in contrarium mihi visus sum observâsse, si non experientiâ meâ (quam cum cautelâ proportionatâ arduo vitæ humanæ negotio semper instituere et exercere studui ut virum probum et honestum decet) saltèm fortuitò ex alienâ experientiâ, animosioribus, minùsve peritis ratiociniis, sive mavis inconsideratis præjudiciis innixâ. Non hæc loquor de professoribus veris, quos semper colam, loquor de chirurgis quibusdam (non omnibus) audacibus æquè ac imperitis, et superficiali quâdam inconcinnæ theorices tincturâ infectis, quos ex Galliâ hùc advexerunt bellicæ cohortes ac turmæ, tunc cùm vasti torrentis ad instàr Serenissimi hujusce Dominii ditionem fermè universam, urbesque omnes ac præcipuè nostram, quippè cæterarum matricem occupavêre, donec Germanis, nostratibusque simul armis et copiis depellerentur. Celticarum itaque legionum chirurgi non pauci (cæteris sua sit laus, sitque major tot viris illustribus floridissimi illius Regni, academiarumque ac universitatum illius) in principio quarumvis febrium, quoquo modo periodum habentium, dilutam infusionem aliquot unciarum Chinæ Chinæ suis ægrotantibus sine ullâ fermè methodo propinabant: quo fiebat ut persæpè advocarer tractu temporis ad eos invisendos; quoniam et indè plures, contumacesque recidivas, et malum corporis habitum, et nonnunquàm acutas ægritudines contrahebant. Quæ mala cùm pluribus accidisse obser-

vârim (licèt plurimis etiam res ex voto successerit, aliisque eadem infortunia contigerint cortice nequaquàm curatis) alienâ impensâ, alienoque periculo didici, aut mihi didicisse sum visus corticem Peruvianum indiscriminatìm in omnium febrium etiam periodicarum principiis fortassè non semper tutò exhiberi. Inter hos memorabilis mihi visus est casus *D. de Beauxendroits*, honestissimi viri, et Gallicæ militiæ Præfecti, quamvìs hìc fortassè minùs, quàm alii alibì, errârit chirurgus curans, sive potiùs Pharmacopola, utroque enim ille munere fungebatur.

Laborabat vir iste nobilis tertianâ duplici, ad continuam acutam celerrimè properante, cum accerrimo inter cætera symptomata capitis dolore, levem quamdam mentis alienationem ipsi dignoscenti inferente. Illi statìm obtulit valdè perperàm pharmacopola tartarum emeticum, deindè Chinam Chinam paravit, et ex vino bibendam præcepit, vel saltèm infusionem illius (Chinæ Chinæ substantiâ quo ad majorem partem in fundo remanente) ad cyathos plures, statis horis sumendos. Assumit ille, et febris incipit mitescere, dolor tamen capitis acutus perseverat. Accitus ego sanguinis missionem præcipio, et de continuando usù Chinæ Chinæ ambigo anceps. Expetit tamen æger continuationem remedii, illique animum adjicit ignarus pharmacopola. Sino ego utrumque (neque enim aliud agere in meâ protestate erat) in mani consilii sui. Prosequitur æger usum corticis, et à febre

paulòpost liber evadit. Sed licèt infebricitans, non tamen benè se habet. Dormit parùm, sibique ipsi videtur noctù non planè mente constare, medio quasi inter somnum, et vigiliam statu se habens, accusansque dolorem capitis gravativum ferè continuum : suadeo illi novam sanguinis missionem, frequentemque clysmatum injectionem cum circumspecto, et parco victûs regimine. Cuncta renuit, operaturque et vivit suo marte. Redeunt febres, repetitque usum corticis, me nequaquàm vocato : illisque fugatis dùm me per urbem fortuitò offendit, narrat quæ gesta sunt, conqueriturque graviter de contumaci capitis dolore. Et quoniam intrà arcem cui præerat, proximè se recepturus erat ob imminentem urbis expugnationem, nostramque per consequens liberationem, suasi saltèm ex officio meo, ut sibi quammaximè caveret, et curam diligentem adhiberet. Sed paucis elapsis diebus, cùm laboriosam, irregularemque noctù et interdiù vitam traheret, imminente prandio repentè apoplecticus factus est, statìmque vitâ functus, me quidem illum vix vivum, ac jam expirantem (quod post unam, vel alteram horam contigit) reperiente. Certè mihi incongrua, et impestiva visa est emetici ac febrifugi oblatio, nihilominùs fortassè idem contigisset, si alter fuisset curatus; præstititque non parùm funesto eventui et prava dispositio, et præposterum regimem victûs. Sed et repentina rapidæ febris suppressio aliquam hìc sibi vindicat suspicionem.

Contrà in perniciosis intermittentibus septem priorum specierum, videlicèt pernicioso symptomate *comitatis*; cùm repentinus inopinatò contingebat morbi prolapsus in exitium, stupidi, attonitique curantes chirurgi et ipsi medici, ne per somnium quidem cogitabant de porrigendo cortice, cùm tamen tunc temporis tempestivus fuisset illius usus. Hujusce generis infortunium obtigit infelici Principi, *D. Duci de Lesdiguières*, ex optimatibus Regni, et nobilissimæ suæ familiæ unico, ac ultimo. Cùm laboraret ille tertianâ duplici, sibi comparatâ ob laboriosam expeditionem Tyrolensem, et cùm post usum immodicum, diuturnumque syrupi de papavere, lethargicum repentè soporem in quodam paroxysmo contraxisset, medicus autem terrore perculsus statìm tartarum emeticum largâ dosi exhibuisset; superaccitus ego interrogavi nùm febris periodum aliquam anteà servâsset, et nùm diebus anteactis aliqua in accessionis initio observata fuerint soporis indicia; sed responsum retuli à medico curante, symptoma illud esse planè novum et quid distinctum à febre, quæ nihilominùs satìs intensa observabatur periodicæ adinstàr in suo vigore constitutæ; æger verò quasi apoplecticus jacebat. Erumpente non multò post emetici operatione, ab acrioribus etiam clysteribus inferiùs proritatâ et subsequente postmodùm noctù accessionis remissione, manè statìm plura proposui, cortice nequaquàm excepto, quippè qui conjectabam febrem obscurè admodùm mihi descriptam esse

esse verè periodicam. Sed nil ex iis, quæ proponebam, admittebatur. Dabantur mihi à medico officiosa verba, prætereàque nihil. Venæ sectio tantummodò communi suffragio sancita jam fuerat et celebrata non sine aliquo etiam levamine. Tandem cùm laudanum opiatum mihi proponi non sine horrore audîssem, eo scilicèt nomine, ut diaphoresim promoveret ad solvendum penitùs morbum, qui jam semiconfossus credebatur vi emetici, palàm edixi: feriandum prorsùs esse à narcoticis, neque fidendum ei mentis alacritati, quam generosus Princeps adhùc conabatur ostendere, cunctos benignè excipiens, meque ipsum non anteà visum promptè ac humanitèr alloquens; immò cùm expressè prædixissem assidentibus posse subsequente forsitàn die renovari, quod contigerat antecedente, tanquàm funestus Haruspex malè audii à quodam de familiâ, qui prognosticum longè diversum, ac longè felicius à curante medico acceperat. Itaque neglectis omnibus monitis meis, alterâ die lethargo consimili correptus infortunatus Princeps diem suum obiit, remediis omnibus etiam asperioribus, quotquot à medico suo, et à primario chirurgo Serenissimi D. Ducis de Vandomo superaccersito (quibus invicèm acritèr altercantibus ægrum reliqui) excogitari potuêre, incassùm adhibitis, cùm tamen cortex validè administratus accessionem, atque lethargum mortiferum probabilitèr inhibere potuisset. Atque his ex Gallorum aliquot Castrensium chirurgorum abusu (doc-

tissimos cæteroquì, ac eximios tàm chirurgos, quàm medicos politissimæ nationis illius iterùm excipio) circà oblationem Chinæ Chinæ in omnium ferè febrium periodicarum principio, et circà omissionem illius in perniciosarum curatione, incidentèr exceptis, caput hoc lubet claudere, reservatis in subsequens historiis ex nostrâ praxi, et observatione depromptis.

CAPUT VI.

Exempla nonnulla felicia citæ oblationis *Chinæ Chinæ* in principio periodicarum perniciosarum, gressu celerrimo ad continuas essentialitèr, atque malignas vergentium. Ea tamen nonnisi cautam circà hoc, circumspectamque fiduciam prudenti medico videntur præbere.

Non omnes equidem curationes, quas modò sum relaturus, febrium subcontinuarum malignantium absolutæ sunt oblatione Chinæ Chinæ in primo præcisè morbi principio, sed tantùm nonnullæ. Aliæ verò sunt absolutæ vel in augmento ipsius morbi, vel solùm in principio, sumpto secundùm majorem suam latitudinem et extensionem. Nullæ autem in principio tàm strictè sumpto tentatæ sunt, quin tertia saltèm morbi dies vel præterierit, vel inclinârit, cùm in primâ morbi invasione, immò nec alterâ die, possimus esse satìs certi de ideâ febris, multòque minùs de periodo, quod tamen omninò necesse est pro congruâ exhibitione corticis. Cùm ergò primi principii, et primi progressûs morbi

parùm dispar sit ratio, ubì præsertìm principium ipsum latitudinem aliquam, nempè ad tres saltèm dies, necessariò admittit, hinc est, quòd historiis invicèm haud exactè similibus animadversiones capite antecedenti præmissas in præsenti corroborare aggredimur, ab iis incipiendo in quibus ab ipso statìm initio oblatus est cortex, et progrediendo ad eas, in quibus oblatus est in augmento, vel circitèr. Hoc igitur ordine servato.

I. *D. Joseph Carrocius* è Nursiâ, *Lithotomus* urbis nostræ peritissimus, anno 1707. corripiebatur febre cujus ortus atque progressus fuit hujusmodi: Primâ die cum levi horrore ægrum invasit. Postridiè manè vocatus *D. Candrinus* invenit illum febre carentem: proindè non rediit ampliùs eâ die ad ipsum invisendum. Medico vix recedente, iterùm accessit febris, quâ vix tantillùm remissâ, insignis noctù facta est exacerbatio, tertiam diem præproperâ anticipatione præveniens. Vehemens ultrà modum fuit hæc tùm ratione intensionis, tùm ratione symptomatum, inter quæ signatè soporosus affectus eminuit. Jacebat æger somniculosus perpetuò, stupidus, interrogantibusque vix atque confusè respondens, vixque paritèr mingendi memor. Urina illi pauca ac impensè rubra, vomituritio frequens, sed ferè inanis cum sensu gravativo in regione ventriculi, anxietas, et præcordiorum æstus. Accito manè tertiæ diei celeritèr medico, eodemque mirante morbi faciem adeò diversam redditam pendente cursu horarum 24., vix audet ille clysterem præscribere,

meque interìm in consilium vocari instat enixè. Accedo et ego, haustumque *olei amygdalarum dulcium sine igne recentèr expressum*, statìm ut exhibeatur suadeo, cujus blanda operatio per vomitum, perque secessum subsequuta, incidit, ut meditatus fueram, in horas cujuspiam leviusculæ remissionis. Vesperè accedens solus, cùm ulteriorem adhùc venturo mane sperarem febris remissionem, nonobstante validâ etiamnùm eorundem symptomatum duratione, præcipio abstantibus, indici curanti medico statâ horâ sequentis diei conventum nostrum; mihi namque mentem esse mittendi sanguinem, et subindè statìm corticem exhibendi, haud obscurè iisdem aperui. Contigit fortè, ut vicinæ et amicitiæ causâ ægrum inviserit *cl. D. Ramazzinus*, Mutinæ casu moram trahens, qui pensitato illius statu, et intellectâ intentione meâ, sciscitatus est primùm, nùm antè plures horas ægrum inspexerim; et cùm responsum retulerit, me vix tunc discessisse, subjunxit humanitèr, ut illi mos est, se quidem plurimam existimationem habere pro asserto meo, attamen non agnoscere locum ullum, neque tunc, neque (et quidem multò minùs) in crastinum consultationibus medici, ullisve remediis, sed rem sacerdotibus potiùs, quàm clinicis esse committendam. Adeò gravis erat in ipsâ incipiente remissione status ægrotantis. Quartâ nihilominùs, quæ subsequuta est, die, cùm remissio esset manè, ut conjectâram, non parùm conspicua, statìm venam secari jussi, medico ordinario facilè annuente, et satìs libera-

litèr sanguinem detrahi. Erat hæc hora correspondens horæ matutinæ secundæ diei, quâ medicus infebricitantem ægrum deprehenderat. Cùmque eâdem periodi proportione paulò post expectanda esset accessio nova, et mox ipsâ adhùc vigente nova ferox exacerbatio, tùm continuitatem essentialem illatura, tùm fortem soporosum affectum gravem, propterea credens ægrum his omnibus diù non suffecturum, habitâ ratione principii adeò vehementis, ad corticem statìm confugiendum duxi, durante adhùc aliquâ periodi specie, priusquàm ea integrè obliteraretur. Præscripsi idcircò corticem in formâ boli *ad scrupulos tantùm duos*, unâ horâ vel alterâ à missione sanguinis expectans, an verè, qui credebatur imminere, appareret accessus longè gravioris superventuri prodromus. Et reverà non multò post ille se prodidit; quarè vesperè horâ incipientis (qualiscùmque) remissionis, corticem iterùm præscripsi, sed *ad scrupulos quatuor*. Noctù validè exacerbata est febris, cum minore tamen symptomatum, præsertìm verò soporis apparatu: quamobrèm febrifugum quintâ die *ad scrupulos duos* manè et serò repetendum duxi, et sic deinceps, undè maxima morbi imminutio sextâ die; septimâ verò omnimoda febris solutio.

Obtentâ febris expulsione, per duos vel tres dies feriatus sum à corticis oblatione, et clysteribus frequentibus usus sum ad alvum subducendam, atque iterùm per intervalla resumpto usu corticis modò *ad drachmam*, *modò ad semidrachmam*, modò

per longiora, modò per breviora intervalla, prout metus recidivæ, aut ejus indicia plùs vel minùs mentem meam torquebant, decumbentem neque sanum, neque ægrotantem, sed medio quodam valetudinario modo se habentem, perduxi ad diem vigesimamprimam; quâ die motu naturæ spontaneo pluria vomuit cum tolerantiâ, et notabili subindè levamine; undè critica morbi solutio ea reputata est. Sed neque id planè evenit. Meliùs quidem habuit, viresque anteà factas resumpsit; sed nocturnas identidem, levesque febriculas nullum typum servantes pertulit, à quibus solo victûs regimine, solâque patientiâ liber evasit, intrà quadragesimam diem perfectè convalescens.

II. Eodem ferè tempore *D. Antonius Pacchionus Sacerdos, et Phonascus* Ecclesiæ cathedralis, vicinusque meus, correptus est tertianâ duplici, non admodùm quidem intensâ, spectato calore ad tactum blando, et modicâ pulsûs frequentiâ, sed per paroxysmos sese mutuò excipientes statìm continuâ. Pulsus illi parvus, atque depressus ab initio, linguaque admodùm scabra et arida sine ullâ appetentiâ potûs, urina tenuis, mens hebes, tarda, et querelis vacua. Tertiâ die cùm spontè, nullo tunc assidente, nullâque, occasione solus è lecto surrexisset, in terram procidit pronus, ubì quasi obdormiens paulòpost repertus est, dicens se propriam erectionem exindè minimè tentâsse, etsi potens, quoniam grata illi ibidem obvenerat post casum quies. Quartâ paritèr die, cùm absentibus

itidem assidentibus ad alvum deponendam in remotiorem locum se contulisset solus, novum casum passus est, nec nisi post dimidiam horam deprehensus humi jacens longè à cubiculo, verè dormiens ac stertens. Expergefactus narrat iter et itineris occasionem, immemor tamen an alvum exonerâsset, nec ne, etsi reduci potiùs quàm eunti casum obtigisse, asseveraret. Aiebat interìm se licèt rei non benè conscium placidè obdormiisse, quasi ægrè ferens se ab eo loco dimotum fuisse, rem tamen quodammodò stupens, sed nihil curans. Repetitum istud haud leve phænomenon reliquis adjunctum acutiei signis, inter quæ insignis fuit mutatio ac extenuatio celer faciei, me impulit (peractâ jam sanguinis missione, aliisque paucis remediis, morbo incipienti possibilibus) impulit, inquam, confugere ad corticem, quoniam aliquo adhùc horrore interpuncta observabatur periodus febris. Metuens igitùr ego, ne in statu tantæ cruditatis, properantis acutiei, et latentis insidiæ, funesti aliquid vel sinistri saltèm, cui non facile mox esset occurrere, citò superveniret ægrotanti, corticem illicò, quartâ ipsâ videlicèt die, cœpi præscribere *ad scrupulos quatuor* in formâ boli. Quintâ die *drachmam j. ss.* assumpsit partitis vicibus, et *tantumdem* sextâ; septimâ *drachmam tantùm*, et obliterata est febris. Substiti tunc ab usu remedii, ægerque benè habuit ad paucos, dies, perseverante tantummodò eâdem, ipsi minimè connaturali pulsûs exilitate atque concentratione, viriumque languore, cum appetentiâ

tamen ciborum. Rediit post aliquot dies febriculâ (feriante me semper ab usu corticis) quæ duplicis paritèr tertianæ subcontinuæ typum habuit. Donec ea placidè processit, remediis methodicis cautè per aliquot dies ipsam tractavi; sed cùm supervenisset mentis hebetudo atque balbuties vera, cum impotentiâ seu difficultate in exprimendis conceptibus suis, statìm iterùm eâdem, quin et validiusculâ methodo corticem præscripsi, et febris cum symptomate sublata est. Diuturnam nonnihil convalescentiam nihilominùs passus est ille, nec nisi post aliquod spatium temporis nativam mentis alacritatem suscepit, etsi quo ad reliqua redactus in pristinum. Eam tamen ipsam integrè recuperavit non moltò post, eâque, favente Deo, etiamnùm (semper exindè sanus) valdè laudabilitèr utitur in cunctis, et in suis præsertìm modulationibus.

III. Faber murarius, nomine *Petrus Antonius Arlottus*, patiebatur tertianam duplicem per subingressum paroxysmorum continuam, eamque intensissimam. Huic nullum erat valdè formidandum peculiare symptoma præter delirium aliquod, cum remittente tamen febre evanescens. Tanta nihilominùs erat febris intensio, ut de genere ardentium ea videretur, omniaque symptomata febrilia, sitis videlicèt, linguæ siccitas, jactatio, præcordiorum æstus, urinarum paucitas ac flammeus color, vigilia contumax et similia, talem speciem præseferebant, ut acutiem veram, et æqualem febris continuitatem præ foribus esse, palàm ostenderent;

minor quippè quotidiè fiebat admodùm illius remissio, et obscurior periodus, quæ tamen usquè perseverabat. Instabat ille tolli celeritèr febrem, cui ferendæ imparem se fatebatur. Et licèt frequens sit in ore ægrotantium, præsertìm eorum qui validis tertianis etiam salutaribus detinentur, hujusmodi querela, hoc tamen casu metuebam et ipse, cæteroquì non facilè meticulosus, quod metuebat et æger, vel saltèm inevitabilem morbi diuturnitatem, si eum mansuefacere licuisset, suspicabar. Quamobrèm præmissis præmittendis juxtà exigentiam intensæ febris, quintâ morbi die cœpi simul præscribere corticem, sed diminutè, *ad drach. ss.* videlicèt manè et serò; idque cùm per duos dies peregissem non sine levamine, dosim adauxi *ad drach. j.* per alios duos dies, sed semel tantùm in die : fuitque sensibilius indè juvamen; adeòque intrà nonam circitèr, vel decimam æger à febre remansit immunis. Repetito verò post aliquot dies ad præcautionem per modum leviusculi alterantis remedio, perfectè convaluit, nullum exindè incommodum, nullàmque penitùs recidivam passus.

IV. *Christophorus Landuccius* homo provectioris ætatis, duplici paritèr tertianâ vexabatur per subingressum continuâ. Violenta febris intensio, omniaque simul symptomata acutiem indicantia, qualia fuerunt ariditas atque scabrities linguæ, subdelirium, anhelosa respiratio, urinarum tenuitas, stupida capitis affectio, manuum tremor, totiusque nervosi systematis oppressio imminens in ipso morbi prin-

cipio, me facilè adduxerunt ut metuerem hominem ætate satìs provectum, aliis morbis jam fractum, vertiginosum à longo tempore atque surdastrum, morbo increbrescenti minimè suffecturum. Quaproptèr præmissis præmittendis paritèr, ad normam affectûs subjectique curandi, circà ipsa morbi initia, vel saltèm circà primum illius augmentum corticem exhibui validiusculè *ad drachmas* scilicèt *duas* uno haustu, remediumque *ad drachmam unam* altero die bis obtuli, ac dein *ad semidrachmam* per aliquot subsequentes dies; undè febris quamcitò desiit, optimâ statìm ac diutinâ subsequente valetudine. Post aliquod tamen tempus haud breve, cùm febrifugum ad prophylaxim præscriptum assumere neglexisset, levioribus aliquot febriculis fuit iterùm correptus, à quibus citò et facilè (non benè sum memor an spontè, an repetito cortice) convaluit intantùm, ut novam, juvenemque, vetere prædefunctâ, valuerit, ausus ve fuerit etsi senex ducere uxorem.

V. *D. Joseph Ludovicus Agnanus*, duplici tertianâ per paroxysmos se mutuò excipientes continuâ laborans, etsi non levitèr febricitaret, tamen nonnisi post aliquot dies, augmento scilicèt morbi jam progrediente, cœpit præbere segniora quoque acutiei advenientis indicia. Urgebat interìm ille me, urbanè quidem, sed ferè dixerim importunè, ne sinerem progredi morbum, cùm liceret illum per corticem corripere, allegans et gracilem habitum suum, et *D. Carolum* fratrem à me paulò antè

corticis ope sanatum, ſebre tamen valdè diutiùs protractâ, eâque constantèr intermittente, ut *cap. x. lib. 1. hist. XII.* narravi. Ad hæc sponsor ſui me attento animo cautelam omnem impleturum ne mihi occasio excideret, nolle tamen interìm inhibere progressum morbi nullum adhùc mihi timorem incutientis, mihi, inquam, ob quamdam illius in sudorem proclivitatem morbi lentam solutionem speranti. Cùm nihilominùs æger mihi quotidiè exprobraret moram, cresceretque non parùm intensio ſebris atque symptomatum, simulque virium dejectio in subjecto valdè gracili, morem gessi petitioni illius, quod quidem nedùm congruum ſuit, sed et necessarium ; quandoquidem cùm mitiùs essem aggressus, ac diminutè oblationem corticis, ſebris verò jugitèr increbresceret, illique inciperet inter alia adjungi singultus (symptoma in ſebribus mihi perpetuò metuendum) coactus ſui celeritèr, ac pleniore dosi illum præscribere. Intrà tres, vel quatuor dies, ut mos est, ſebris planè recessit. Plures tamen (quod prætereundum non est) recidivas subiit æger, etsi leviores, non obstante continuato ac opportunè repetito usu corticis, adeòut tandem ſebriculas nonnullas irregulares propriis interìm, publicisque negotiis addictus per urbem circumtulerit, donec spontè potiùs quàm artis ope illæ evanuerint.

VI. *D. Nicolaus de Pincettis* tunc Mutinæ agens, posteà *Saxòlensis Militiæ Tribunus*, tertianâ duplici subcontinuâ plurimùm intensâ laborabat, illique

medicinam faciebat *D. Candrinus.* Is in primo augmento morbi cùm videret imminere uniformem continuitatem febris, intendique symptomata acutiem jamjam demonstrantia (inter quæ non levis stomachi affectio et angor) me quoque in consilium vocavit, ut ægro impatienti et irrequieto solamen daret. Decreverat ille jam meis aliàs circà hoc ratiociniis imbutus, corticem tentare, illumque proindè jam parârat, meum tantummodò calculum expectans, ut exhiberet; in quam sententiam quò faciliùs me traheret, meas mihimetipsi obtrudebat, regerebatque rationes. Fateor, quòd etsi clarè noscerem imminere acutiem, et æqualem continuitatem febris, cortici inposterùm minimè forsàn cessuræ, attamen quià eam superabilem à naturâ ægroti robustâ sperabam per viam ordinariæ coctionis, fateor, inquam, quòd si solus curâssem, fortassìs abstinuissem à cortice : sed quoniam remedium paratum erat, incerta spes mea, æger impatiens, et præceptis parùm obtemperans, cùmque præcipua alioquì remedia satìs opposità præcessissent, præbui manus adjutrices usui remedii suâpte naturâ innocui, neque tunc intempestivi. Sumpsit ergò decumbens corticem largiusculâ dosi, ut citiùs desineret usus ingrati medicaminis, impatiente naturâ ægri diuturnitatem remedii minimè laturâ, et quâ celeritate corticem absorptit, eâdem febrem depulit non ampliùs reversuram, utut paulòpost, ac in ipsâ convalescentiâ indulserit et vino, et cuicumque appetitui adverso exigentiæ boni regiminis.

VII. Nobilis et splendidus vir, privatarum discordiarum sedator eximius et pacifer, *D. Comes Rupertus Fontana* corripiebatur tertianâ duplici subcontinuâ eodem tempore, quo corripiebatur aliâ consimili clarissimus quondàm, atque ut temperamento analogus ità et ætate non longè major, *D. Nicolaus de Sanctis*, quâ, ut aliàs retuli, confectus obiit. Erant utrique haud inæqualia symptomata, vel si qua intererat differentia, graviora erant ex parte comitis quàm ex parte Ministri, adeòut judicio omnium, qui utrumque ægrotum officii et amicitiæ gratiâ invisebant (erant autem permulti, et quidem civitatis proceres) longè majus impendere illi, quàm huic videretur periculum: mihi verò minor erat formido de morbo D. Comitis Fontanæ, quoniam illum morbos etiam Herculeos ferre consuetum noveram. Patiebatur autem is frequentem lypothymiam cum stomachi angore, virium prostratione summâ, summâque pulsûs depressione, gemebundus ut plurimùm languido questu, membris contractus, subfrigido sæpè sudore diffluens, et tempore majoris afflictionis actorum immemor; cùm Minister è contrario priusquàm in præceps rueret, satìs alacritèr se gereret, pulsumque consistentem, et spem critici sudoris exhiberet. Præcessit nihilominùs ruina Ministri, ut præcesserat nonnihil invasio morbi, majorque fuit mei ipsius, aliorumque medicorum cunctatio circà oblationem corticis ibì, quàm hìc, ubì medebar solus, et ubì jam ex alieno periculo oculatior

ſiebam, ne ultrò ſiderem incertæ spei. Quamobrèm seriò pensitatis omnibus, circà primum morbi vigorem corticem propinandum censui, exhibuique largâ dosi, quam cùm post plures horas tentâssem repetere, portionem illius æger vomuit, retentâ tamen tùm priore dosi, tùm modicâ portione secundæ. Ægrè quoque, licet imminutâ dosi cùm deinceps offerretur, tulit remedium ingratum stomachus aversus. Utcumque tamen tulit intantùm, ut valuerit patiens intrà duos vel tres dies à ſebre simul, et ab omni symptomate liberari absque ullâ penitùs recidivâ.

VIII. *D. Comitissa Hippolyta de Savignanis Scapinella*, æstate mediâ anni 1706. conflictabatur tertianâ duplici subcontinuâ plurimùm intensâ, agebatque insimul quartum gestationis mensem. Cùm videret anxius et prudens conjux, ſebrem jamjam in continuam acutamque migrare, nosceretque quàm grave malum ſit *utero gerentem morbo acuto corripi*, pluries institit ut corticem Peruvianum (quem mihi ſamiliarem in casibus arduis sciebat) vellem præscribere, quin imò non semel mihi segnitiem meam in hoc casu exprobravit, veritus ne serò nimìs, ideòque incassùm tentarem, quod tempestivè neglexerim. Fidebam ego contrà robusto et juvenili ægræ temperamento et tolerantiæ cuidam symptomatum cæteroquì valdè gravium, quæ recensere supersedeo. Cùm tamen sudor quidam quasi colliquativus sine ullo levamine vires valdè prosterneret, urina pauca esset ac flammea,

irritis refrigerantibus et copiosis quibuscumque potionibus, perpetuæ urgerent vigiliæ, assidua jactatio corporis metum abortûs incuteret, febris verò jam proximè omne periodi indicium videretur amittere, maritusque irrequietus opem corticis imploraret, factus sum petitioni indulgens, morbo jam ad statum propè vergente. Exhibitus ergò est cortex manè et serò, *ad drachmam unam* per duos dies, posteà per aliquot alios *ad drachmam semis* quotidiè; et facilè statìm, prout de more, liberata est ægrotans à febre, atque ab omni febrem comitante symptomate, vitaque tùm illius, tùm fœtûs (quarum utraque periclitabatur non parùm) in tuto est posita. Sed hìc notandum occurrit quod indè successit, quodque candidè refero, velut partìm militans pro remedio, partìm adversùs usum remedii in circumstantiis descriptis.

Verè, ut modò sum fassus, morbus erat circà vigorem suum, ad quem properabat summâ vi, summoque impetu; quamobrèm mihi visus sum exhibendo corticem (licèt verè periculum non leve esset in morbo et in morâ remedii) mihi, inquam, visus sum incendium effrenum domûs cujuspiam suffocare per sectionem trabium, tectique proximè cremandi, non per effusionem aquæ extinguentis; nihilominùs si præsidium certum neglexissem, et ægra obiisset, simulque fœtus, quæ infelix jactura! quæ medici incuria! vixit itaque, sed pluries ac pluries recidit, tertianis modò simplicibus, modò duplicibus correpta, et modò sanata

per usum methodicum remediorum vulgarium, modò spontè, modò per corticem. Rus adiit, ibìque paritèr febriculas aliquot tulit. In urbem reversa, et optimè habens, partum edidit felicem, processêre egregiè puerperia, febremque ne lacteam quidem sensit : immò eâ occasione obliteratus est tibiarum tumor œdematosus, eidem cujuslibet gestationis tempore familiaris. Completo puerperio, febribus iterùm tertianis intermittentibus primò simplicibus, mox duplicibus tentatur, iisque diuturnis, et ipso veris tempore inexpugnabilibus, à quibus tandem spontè, naturæ potiùs, quàm artis ope (neque enim tunc corticem mihi placuit adhibere, sed febris pertinaciam patientiâ vincere) perfectè convaluit, tantùmque deinceps floridi coloris acquisivit ac roboris, ut nunquàm anteà meliùs habere visa fuerit, licèt anno subsequente morbo acuto correpta (datâ tamen occasione evidenti) diem suum obierit fato ineluctabili, ut *lib. V. cap. IV.* in alium finem opportunè adnotabimus.

Interìm ex adverso insuper notandum venit, quòd quemadmodùm illi, quam cortex curavit, pertinaces obtigerunt recidivæ ità similes, immò etiam pertinaciores, iisdem fermè temporibus obtigerunt uni ex illius filiis simul cum matre decumbenti, sed nullo unquàm corticis usu curato Quæ collatio, quâlibet contingente recidivâ, semper fiebat à me, jugitèr admirante in curatione tàm dispari tantam paritatem ac uniformitatem eventûs.

IX. *Sacerdos* quidam, cujus nomen subticeo, ne

medico,

medico, qui curam illius gessit, et meliorem fortassè partem elegit, videar me cavillosè quodammodò succensere, vel promeritæ laudis quidpiam detrahere; sacerdos, inquam, iste me consulturus de suo, quod infrà subdam, incommodo, prænotionis causâ narravit mihi se antè annum circitèr à violentâ tertianâ duplici correptum fuisse, in cujus accessu primò statìm delirus cum stupiditate, ac mentis hebes factus est. Tertiâ die his, et aliis gravibus symptomatis territus medicus, ac de ruinâ præcipiti, nec forsàn immeritò metuens, eâ ipsâ die tertiâ Chinam Chinam exhibuit, cujus usu ad aliquot die protenso, suppressa est febris omninò sine relapsu. Post dies L. circitèr translatâ forsàn ad principia nervorum, ad quæ paritèr ab initio tendebat, febrili materiâ, stupore crurum et gravi ad motum segnitie capitur, dein balbutie, seu interceptione quâdam liberæ loquelæ. Jamque fermè annus integer exactus est, nec dùm tamen pluribus licèt remediis à medico suo ordinario præscriptis, liberè incedit aut loquitur; quid frugis reportaturus sit ex præscriptis à me, in fatis latet.

Super hoc casu, si quid liceat conjectare, credi potest quidpiam pejus eventurum fuisse, ni cortex statìm fuisset oblatus; fortassìs enim quintâ die lethargicus obiisset ægrotans. Quòd si dies quinta potuisset tutò expectari, priusquàm exhiberetur cortex, fortè vel morbus ab exordio violentus nonnihil de suâ ferociâ, ut nonnunquàm assolet, remisisset, discretis magis paroxysmis redditis, vel

si talis perseverâsset, dummodò non intulisset mortem, majori certè cum securitate et absque metu novi gravisque morbi, febris per Chinam Chinam foret depulsa. Sed quis de his audeat antè factum quicquam certò vaticinari?

X. En statìm eventus oppositus in hoc alio casu, quem in perniciosis potiùs intermittentibus, quàm in subcontinuis indicâssem, ut ferebat ordinis ratio, si mihi citiùs innotuisset; utcumquè, neque in hoc loco inopportunè memorabitur. Narravit mihi nuperrimè non sine laudabili sollicitudine junior, sed non exiguæ expectationis medicus, se non multò antè habuisse præ manibus tertianam febrim, cujus primus accessus cum frigore incipiens plurimam habuit cum intensione extensionem; quapropter cæpit animo remotè volvere oblationem Peruviani corticis, quotiescumque febris ad continuitatem properâsset, ut facilè eventurum suspicabatur, nil aliud cæteroquì metuens, quià non ullum aliud symptoma deprehendebat. Secunda accessio cum aliquâ vomituritione, et modicâ dejectione materiæ excerni solitæ invadens, longè breviorem habuit extensionem, et minorem paritèr intensionem cui perfecta de more successit apyrexia, ità ut æger die vacuâ difficultèr tulerit se in lectulo detineri; atque hic rerum status omne delevit à mente medici de Chinâ Chinâ propinandâ consilium. Paroxysmus tertius sine ullo frigore ægrum invasit, sed cum vomitibus aquosis et dejectione unicâ materiæ nullius pravæ quali-

tatis cui paulòpost successit alia quædam meri et atri sanguinis, qualem descripsimus *cap. I. lib. III.* quæ dejectio frequentior facta, et ad septem vel octo vices repetita, sine ullo quidem dolore, sed semper cum exitu copioso nigricantis tùm concreti, tùm dissoluti sanguinis, quasi ex venæ cujuspiam varicosæ rupturâ ille prodiret, in eo ipso paroxysmo ægrum Sacris Ecclesiæ properantèr munitum de medio sustulit. Hujusmodi certè pernicioso ac lethali symptomate comitatas intermittentes, nisi in eo, quo illud apparuit, accessu hominem interfecerint, Peruviano cortice validè oblato brevì sanari et diximus, et exemplis confirmavimus in historiis. Atque idipsum contigisset, ut reor, hoc casu, si dejectio secundæ accessionis, quæ modum naturæ servavit, quidpiam saltèm hujusmodi tincturæ præsetulisset, ità ut medicus de necessitate sistendi febrem per oblationem corticis suspicari valuisset, vel etiam si hujusmodi oblationem necessariam tantummodò reputâsset (ut fermè reputavit primâ accessione) titulo impediendæ continuitatis, de quâ tamen metum rationabilitèr submovit secunda ipsa mitior accessio. Sed et hìc divinationibus magis opus esset, quàm conjecturis.

Hinc patet quàm lubricæ sint ac fallaces conjecturæ nostræ, etiam cùm maximam videntur præseferre speciem probabilitatis; quod maximè verum elucescit in prænarratis, ubì una abservatio aliam quandoquè videtur infirmare. Propterea cùm

mihi satis adhùc exploratum non sit, neque nisi diutinâ, prudenti, et cautâ experientiâ sit explorabile, quinam constantèr sit profectus, et consequentèr quidnam rationabilitèr sperandum, quidve metuendum ex properâ corticis oblatione in febribus, de citâ et celeri continuitate, acutie, atque malignitate acquirendâ suspectis, ideò ab ulteriore aut firmiore voto lubens abstineo, donec longior dies, aut crebrior occasio et eventus, experientiæ nondùm integræ solidiora fundamenta, majusve complementum adjiciat. Non enim æquè experiri licet circà febrium subitam suppressionem utut benigno id fiat, innocuoque intrinsecè medicamento, ubì morbus est naturæ adhùc ancipitis, nec in certam perniciem planè propensus, præcipuè circà prima illius initia indeterminata, etiamnùm et instabilia, ut licuit, licet, semperque licebit, ubì vel morbus nonnihil protensus pravam inclinationem suam, si quam habet, clariùs patefacit, vel pernicioso, ferali, funestoque stipatus symptomate, certum ac inevitabile portendit exitium. Ibì namque prorsùs incunctantèr exhibendus est cortex methodo nostrâ suis locis descriptâ, eamque postquàm publici juris est facta, salvâ conscientiâ negligi aut omitti non posse, æquè certò crediderim ac credam sine notâ impietatis omitti non posse oblationem funis aut baculi, qui præstò sit, homini submerso in gurgite, et ob defectum manûs auxiliatricis pereunti.

Quâ animi constantiâ hos assero, et asserui toto *lib. III.*, qui propositum ferè totius operis solus

continet, non sum ausus asserere capite præcedenti in casibus et circumstantiis ibidem recensitis, utut historiæ felices superiùs allatæ, aliæque consimiles quas possem afferre, id ipsum haud inefficacitèr suadeant. Mihi sat sit observasiones meas, praximque meam circà hoc circumspectam in medium adduxisse, ut indè docti, prudentes, et experti viri, quodque magis refert à præjudiciis immunes, eamdem praxim non sine exemplo valeant in usum revocare, eamque vel ampliare si nimìs cautam, restrictamque reperiant, vel moderari si audaculam. Vix tamen possibile reputo eam ullo temeritatis stigmate posse notari, si cautionibus luculentèr expressis, à viro temperantèr fidenti in actum deducatur. Sufficiat ergò non pusillis quidem, neque audacioribus sed moderatis tantùm et cordatioribus lumen aliquod, utut incertum ac dubium, per animadversiones et conjecturas meas prætulisse : ex iis etenim vel titubantèr prolatis, nec uspiam firmatis facilè cuilibet sollerti ingenio pro re natâ constare poterit, quid ipsa mea identidem suadeat, quidve dissuadeat hæsitantia vel subticentia. Atque ità longè meliùs, ac si quicquam temerè pronunciâssem, quodnam sit cauti simul, ac providi medici *minus et officium*, tacitus innuam, et quempiam fortè præcipitantèr nimìs de hac materiâ scripturum :

..... *Nil scribens ipse, docebo*
Quid deceat, quid non,

ratus interìm, me, cùm non ultrà valeam, alieno commodo satìs præstitutum, si

..... *Fungar vice cotis, acutum*
Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi.

Observationibus hunc librum unicè sacravit *Torti*, undè notis non indiget; attamen de abusu venæ sectionum in curatione intermittentium aliquid notandum restat, perversa methodus adeò frequens iis temporibus, ità ut in omnibus ægris indiscriminatìm celebraretur. Ex duabus defluebat, 1°. ex præconceptâ ideâ omnes morbos ex humoribus pendere, *v. gr.* quòd sanguis dotibus vel physicis vel chemicis, aut proportione peccaret; 2°. venæ sectio iis temporibus tanquàm remedium apprimè necessarium ad viam sternendam aliis remediis credebatur, undè Celeb. Satyricus Poëta *Boileau Despréaux* verè et facetè dixit :

L'un meurt vide de sang, l'autre plein de senė.

Nam therapeutice remedia peculiaria et electiva diversis temporibus adoptavit, quibus sagacissimi medici uti coacti sunt. Hodiè venæ sectio perniciosa in *febribus intermittentibus perniciosis* abnegatur.

THERAPEUTICES SPECIALIS LIBER QUINTUS.

Febrium omnium continuarum, necnon aliorum quorumdam morborum, præsertìm recurrentium, examen continens, docensque in quibusnam earum, eorumve possit esse proficuus cortex : itèm quænam illius utilitas ad prægnantium, ac puerperarum febres, et quæ vis ejusdem in clysteribus, ac epicarpiis adhibiti.

CAPUT PRIMUM.

Generalis præmittitur febrium divisio, materiæ, de quâ agitur, congruentèr aptabilis.

Explevi hactenùs quod spoponderam, loquutus non modò, quod præcipuum erat, de opportunâ et minùs tritâ oblatione Peruviani corticis in febribus intermittentibus perniciosis, verùm etiam de vulgari illius usu in aliis omnibus earumdem intermittentium non malignantium speciebus. Quià verò magni hujusce remedii activitas hæc quoque pomæria transcendit, sed sorte nonnihil ancipiti, itàut illis vis nulla adversùs ullam continuarum speciem ab aliquibus concedatur, quod falsum vidimus

saltèm in perniciosis continuitatem aliquam recentèr adaptis, ab aliis verò, quod æquè falsum diximus, vis maxima illi tribuatur adversùs omnes ipsarum continuarum species, immò adversùs alios morbos per intervalla potissimùm recurrentes, idcircò ne quid nostro huic qualicumque tractatui desit in hac materiâ, lubuit velutì corollarii loco quintum hunc librum instituere, ubì omni, quâ licuerit, claritate ac certitudine patefiet, in quibusnam aliis præter jam dictas febrium speciebus, et morbis China China verè conveniat, et in quibus verè non.

Exordium itaque ducendo à febribus, quibus universali consensu magis congruit remedium istud, quàm aliis quibuscumque morbis, necesse erit aliquam earum divisionem præmittere, et explicare, ut de quibus verè loquamur, dùm usum corticis in illis vel approbamus sine ullâ æquivocatione innotescat. Hæc ergò quæ sequitur, nobis erit divisio, si non omnibus numeris absoluta (quandoquidem id omninò perficere ad ritus scholasticos inutile simul et contentiosum foret) saltèm sufficientèr commoda in eum præcipuè finem, in quem illam construimus; eritque magnâ quidem ex parte ab Antiquioribus deprompta, sed insimul ad Neotericorum leges, quantùm sat est, disposita, retento tamen adhùc in generalioribus præsertìm membris veterum terminorum, quippè notiorum, sono: esto falsis utplurimùm suppositionibus quas minimè admittimus, innixa primùm fuerit eorum usurpatio.

Dividebant igitur Antiqui, saltèm quamplurimi

nosque paritèr impræsentiarum cum illis sub præmissâ nuperrimè protestatione, febres omnes in simplices, putridas, et pestilentes seu malignas; (1)

---

(1) Ferè omnes Pyrographi hanc febrium divisionem adoptârunt, indèque fluxêrunt immensæ varietates sive ex læsione, sive ex sensibiliore symptomate denominatæ, utì febris *gastrica*, *miliaris*, *adynamica*, *atacta*, *etc.* Sic procedunt plerique Nosographi, inter quos *Sell* et cel. *Pinel*, qui has febres *essentiales* vocârunt.

Sauvages cui perperàm incriminatur, ex eo quòd febrium species multiplicaverit, dùm unicè quas in diversis auctoribus sparsas adinvenit in fasciculum collegit, has divisiones amplexus est, varietatem stabilivit, pro variâ læsione undè febris dimanat. Sed febrem ut *ens segregatum* non considerabat, et febres essentiales non existere contendens; cunctas symptomaticas consideravit, ut legere est sequenti paragrapho : „ Non „ minùs erronea est divisio febrium à neotericis accepta, in „ *essentiales* et *symptomaticas*; istas vocant quæ sunt alterius „ morbi effectus, illas quæ ab alio morbo non dependent; „ verùm 1°. quoniam febris juxtà ipsos pro causâ habet vel „ obstructionem capillarium, vel cordis irritationem, vel ner- „ vorum distractionem; atque juxtà eosdem illa vitia veri morbi „ sint, seu status vitiosi partium solidarum, fluidarumve, ex „ quo functiones læduntur; omnes febres ex his principiis de- „ bent esse *symptomaticæ*, nullæ *essentiales*; 2°. quià in sensus „ nulla incurrit causa, nec proindè incurrit quidpiam quatenùs „ effectûs alterius, nec proindè quatenùs symptoma; atque „ mutatâ, ut sæpè fit in scholis, causarum doctrinâ, muta- „ retur generalis febrium divisio; quæ supponit v. gr. ulcus „ pulmonis esse causam cujus amphimerina tabida effectus est. „

Doct. *Broussais* sententiam *Sauragesii* amplectens, et na-

neque enim pestilentes à malignis differre dicuntur, ut notum est, nisi penès majorem in illis, quàm in istis malignitatis gradum. Nos autem tertium hoc membrum generale pestilentium, seu malignarum omittimus modò, tùm quià illud non alias *febres* sub se continet nisi antedictas, *putridas* scilicèt, ac, si velis, etiam *simplices*, et solas, et omnes, vel saltèm plurimas, tùm quià cùm tota diversitas earumdem malignarum ab iisdem non malignis in nullâ aliâ re sita vulgò statueretur antiquitùs, nisi in venenatâ quâdam qualitate putredini, ut aiebant, in putridis superadditâ, ipsisque secundùm aliquos simplicibus, ac minimè putridis associabili, non est cur sub duplici classe eamdem penitùs rem iterùm producamus; tùm deniquè quià malignitas ista (in quocumque illa consistat) si sit adjuncta febribus quæ per corticem curari queant, quandò

turæ aberranti dolum quidpiam denegans, febrium essentialium existentiam rejicit, et causam proximam earum à Celeb. *Pinel* enumeratarum in phlegmasiam mucosæ intestinalis collocat, contenditque eamdem febrem cujuscumque larvam induere, pro intensitate phlegmasiæ, aut ægri irritabilitate; sic febris *biliosa* aut *mucosa adynamiam* contrahet, si irritabilitas intestinorum proprietates vitales absolutè sibi vindicet; dùm formam *atactam* præbebit, si æger sensibilitate nervosâ eximiâ præditus sit. Sententiam Doct. *Broussais* partìm amplectimur : partìm diximus ex eo quòd febris atacta in plerisque casibus, ex lacessitis meningibus aut cerebro dependeat. Affectio cerebri subsequiturne affectionem intestinalem, an affectio intestinalis ex affecto cerebro provenit? Non nostrum enucleare nodum.

sunt in statu benigno, non officit, quominùs eædem in statu quoque maligno per illum curentur, secùs si malignitas conjungatur cum febribus in statu etiam non maligno corticem respuentibus. Propterea de istâ malignitate febribus accidentali sufficiat in divisione nostrâ aliquam tantùm mentionem facere, ubì ea febribus cortici obtemperantibus fuerit associata, ut quæ nonnullas accidentales, perniciales tamen, ut alibì vidimus, ipsarum febrium differentias constituit. *Simplicem* ergò febrim vocabimus cùm veteribus *ephemeram*, seu diariam, cujuscumque sit generis, *synochum* imputrem dictam, et *hecticam*, quam postremam dividimus in *primariam*, quæ à principio invadit, et *secundariam*, quæ, vel particularibus affectionibus, putà phthysi, aut consimili viscerum corruptioni, vel aliis nonnunquàm febribus, præsertìm ardentibus, solet succedere, quatenùs illæ, de genere licèt acutarum ab ortu, in hecticam tamen veram, sed secundariam tractu temporis migrant.

Putridas autem sive humorales febres (quorum terminorum nota est significatio, quantùm exigit generica designatio reliquarum febrium) dividebant Veteres in continuas et intermittentes; rursùsque continuas in continentes, seu synochos, et in proportionatas seu periodicas. Nos verò majoris claritatis gratiâ pro fine nostro, et absque læsione substantiæ rei prima quidem duo recipimus membra generalia, seu duo latiora febrium genera, *continuarum* videlicèt et *intermittentium;* sed propor-

tionatarum genus subalternum non à continuis solis derivamus, verùm partìm à continuo, partìm ab intermittente summo genere, non ordine quidem planè methaphysico, sed ordine physico ac practico, absque ullâ etiam scholarum injuriâ. Haud equidem immediatè ex continuâ, et intermittente continuam proportionatam deducimus, sed mediatè et per gradus physicos suæ compositionis, suique exortûs, videlicèt ex *continuâ remittente*, et ex *intermittente* communicante, seu potiùs *subintrante*; adeòque *continuas*, ut infrà explicabimus, non dividimus immediatè in continentes et proportionatas, ut mos est, sed in *continentes*, et quoquo modo *remittentes*, sicut dividemus *intermittentes* in *discretas* et *subintrantes*, licèt subintrans strictè loquendo vix ampliùs dici queat intermittens: deindè ex *continuis* quomodolibet *remittentibus*, et suo loco describendis, simul ac ex *intermittentibus subintrantibus*, continuas *proportionatas*, seu periodicas componi dicimus. Cùm enim febris *continua proportionata*, seu *periodica*, sit reverà mediæ inter continuam et intermittentem naturæ, habeatque communem cum fèbre continuâ ut sic rationem continuæ, et cum intermittente periodicæ, non est extrà rem illam ponere velut tertium quid ex intermittentis et continuæ concursu, seu mavis ex fermentorum earumdem mixturâ resultans, et de utriusque naturâ participans. (1) Ità ex duobus ani-

---

(1) Hìc fons et origo *Cullenii* systematis de febribus.

malibus diversæ speciei unum tertium progignitur, et ità in eodem stipite, uno ramo aurantia, altero citrea poma ferente, unus et idem medius ramus exurgens velutì hermaphroditus inter illos (norunt hæc quotquot elegans insitionis artificium, et amœna monstra callent, hortorum luxui indè progenita) poma edit ex citreo et aurantio mixta,

Miraturque novas frondes, et non sua poma.

Haud alitèr in febrium genesi febris continua proportionata ex continuâ simul, et ex intermittente quasi conflata visitur in praxi, qualis prostat in ideali nostrâ febrium *arbore cap. v. hujusce libri :* adeòque cohærentèr ad praxim, et ad intentum nostrum, quod clariùs deinceps elucescet, et in cujus gratiam hæc dicta sunt, febres *pudridas* appellatas immediatè quidem dividimus in *continuas*, et *intermittentes*, sed utrasque æqualitèr ad *continuam proportionatam* gignendam, ut infrà, disponimus.

Primo itaque loco febris *intermittens* vel discreta est secundùm paroxysmos, planè disjuncta, adeòque legitima, vel est subintrans, et consequentèr notha. *Subintrans* (ut de hac priùs loquar) dicitur, quandò priusquàm deficiat unus paroxysmus suâpte naturâ finiendus, subintrat alter; et si valdè propinqua sit, vel immediatè antè absoluta prioris solutio, cùm alter succedit, hujusmodi febris dicitur tantùm communicans vel coalterna, et adhùc naturam veræ intermittentis retinet, aut plurimùm redolet : si verò paroxysmus prior, tunc cùm alter subingreditur, non sit admodùm propinquus so-

lutioni suæ, tunc hujusmodi febris dicitur subintrans (1) jamque incipit à naturâ veræ intermittentis nonnihil desciscere, et lentâ quâdam metamorphosi in *continuam proportionatam* transmutari : idque eò magis succedit, quò major est paroxysmorum sese mutuò excipientium commixtio, concurrente insimul intimâ dispositione cruoris ad æstuandum assiduè, ut fusiùs dicemus *cap. III. Discreta* ex adverso vocabitur quæcumque accessiones suas planè distinctas habebit, quemadmodùm veram et legitimam intermittentem decet. Hæc autem vel irregularis est, nullum scilicèt typum, nullum certum circuitum, nullamque determinatam periodum serservans, et *erratica* dicitur ; (2) vel has omnes conditiones, atque periodos certas stato ordine servat, et dicitur *periodica*. Periodicæ tres sunt potiores et omnibus acceptæ species, quarum quæ quarto quoque die invadit, *quartana ;* quæ tertio quoque die, *tertiana ;* et quæ quotidiè, *quotidiana*

(1) Hæc febrium divisio in *subintrantes* et *communicantes*, summi ponderis est quo ad praxim, et reipsà *China China* in *communicantibus* minimè proficua, ferè semper nociva, defectu apyrexiæ, et quià œconomia animalis actione morbidâ continuâ turbatur, dùm *subintrans* remedio cedit, quandò aptè subministratur, nam in hac qualiscumque apyrexia existit et quies perfecta stabilitur.

(2) Hæc febris, ex nostrâ sententiâ, ad intermittentes minimè pertinet, sive ex eo, quòd *Chinæ Chinæ* non obediat, aut quià utut læsionis organicæ symptoma existit. In irritatio-

vocatur. Rursùs notæ sunt, absque eo quòd crambem hanc recoquamus, illarum subdivisiones in legitimas, et spurias, sicut in *simplices*, *duplices*, *vel triplices*, *etc.* Itèm earum complicationes, aut commixtiones cum aliis tàm ejusdem quàm diversi generis, undè *complicatæ* dictæ, quas inter celebris est semitertiana, aut *hemitritæus* : paritèrque tritæ sunt degenerationes, seu transmutationes earum quandoquè omnium in *subintrantes*, mox in continuas tùm *acutas*, tùm *lentas*, veræ nonnunquàm cachecticæ, nonnunquàm marasmodis, quin et hecticæ ipsius æmulas, etc.

Sed et his vulgatioribus ac majori ex parte benignis, addamus hìc loci cum *Mercato* perniciosas, seu malignas intermittentes; imò non quidem addamus, cùm hæ non aliæ sint, quàm prædictæ, sed in gratiam corticis Peruviani specialitèr et mirificè in illas agentis, consideremus easdem sub qualitate, more, aut charactere malignarum; quod omnibus quidem intermittentibus potest competere sive ab intrinseco, sive ratione alicujus adjuncti funesti symptomatis, morbum gravissimum simu-

---

nibus chronicis viscerum abdominalium ferè semper observatur, et cùm resolutioni obedit, cessante primariâ affectione, cessat.

Duas nuperrimè observationes collegimus : ex duabus ægris una fato cessit usu *Chinæ Chinæ* quam vividè improbaveramus, altera paucis diebus à morbo immunis evasit, ope diætæ severioris. Febris quandoquè typum regularem induit, et *Chinæ Chinæ* facilè cedit. Sine dubio causis ex quibus procedebat terminatis, œconomia accessus per consuetudinem redintegrat.

lantis modò sub unâ differentiâ, modò sub aliâ, ut vidimus suo loco, sed præcipuè tertianis, quibus quælibet species malignitatis facilè accedit. Cæterùm quartanæ quoque lethargus non rarò, quibuslibet autem aliis saltèm continuitas essentialis, et indè malignitas potest ac solet nonnunquàm accedere, eaque tàm de genere colliquativo, quàm de coagulativo, ut proindè quòd de tertianâ, quippè potiore, dicitur, datâ proportione intelligendum sit de quâcumque intermittente. Præmissis itaque antedictis illarum divisionibus, subdividimus tersianam tàm simplicem, quàm duplicem ratione moris in *benignam*, et *malignam*. De benignâ jam satìs. *Malignam* distinguimus in *solitariam*, et *comitatam*, videlicèt in eam quæ ex pravâ naturâ suâ ad acutam, malignam, et pernicialem vergit, et in eam quæ talis repentè fit ob adjunctum ferale aliquod, et peculiare symptoma, morbo ipso quem mentitur, et febre quam comitatur, deterius. Cùm autem hujusmodi malignum symptoma in comitatis ab humorum colliquatione vel concretione, necessariò dependat, propterea febris eodem *comitata* in *colliquativam* dividitur et *coagulativam*. Colliquativæ soboles sunt *cholerica*, *subcruenta*, *cardiaca* et *diaphoretica*. Coagulativæ verò, *syncopalis*, *algida*, *atque lethargica*, de quibus omnibus jam suo loco. Malignæ autem tertianæ *solitariæ* (idem dic de quartanâ, etc.) unam tantummodò speciem ponimus, quasi, ut *Mortonus* inquit, Proteiformem quam *subcontinuam* dicimus, neque illam ad ullum determinamus

determinamus colliquationis aut concretionis genus, cùm ad utrumque sit identidem et alternatim disposita. Et hæc est, ut et alibì nostra intermittentium divisio.

Divisio autem *continuarum* nobis erit in *continentes* appellatas, et *remittentes*. Continuæ *continentes* sunt (loquor cum communiori) illæ, quæ nullâ vicissitudine exacerbationum aut remissionum notatæ, à principio ad finem unâ velutì accessione protenduntur, sive id fiat per æqualem semper, sive semper crescentem, sive deniquè per semper decrescentem continuitatem, et dicuntur synochi putridæ. Continuæ verò *remittentes* (quas nomine continuarum simplicitèr placeret appellare, nisi nomen istud continuis proportionatis longâ tituli possessione communitèr tributum foret) ex adverso sunt, quæ non unâ continuitate vel semper æquali, vel semper crescente, vel semper decrescente sunt præditæ, sed tali quæ licèt jugitèr perseveret, aliquas tamen patitur identidem obscuras, nec certo planè ordine recurrentes exacerbationes, seu motiunculas, aliquasque paritèr suscipit remissiones, sed eas quoque nec admodùm conspicuas, nec certo prorsùs ordine redeuntes : adeòque à continuis continentibus *remittentes* istæ distinguuntur secundùm nos præcisè per hoc, quòd non adeò fixam, ut illæ, habeant continuitatem suam, sed planè inæqualem, et quidem vel inordinatè talem, vel ad summum ordine quodam pendente potiùs à rerum externarum, seu non naturalium usu, quàm

ab intrinsecâ radice; non verò distinguuntur per hoc, quòd habeant continuitatem suâpte naturâ ordinatè inæqualem et certo quodam typo distinctam, ut habent continuæ proportionatæ. Istæ siquidem, nempè *continuæ proportionatæ*, *seu proportionales*, quæ secundùm nos ex subintrantibus et remittentibus suprà explicatis assurgunt, magisque ad intermittentes in exortu suo, magis verò ad continuas et acutas in progressu spectare videntur, sunt illæ quæ licèt nunquàm omnimodè solvantur, certas tamen et periodicas habent incrementi et decrementi vicissitudines, et juxtà diversitatem periodorum, febrium intermittentium adinstàr (ex quarum fermento saltèm partialitèr pendent) *quotidianæ*, *tertianæ*, *aut quartanæ continuæ*, *sive simplices*, *sive duplices etc.*, aut solo etiam retento generis onmine, *continuæ* simplicitèr, licèt forsàn minùs appositè, nuncupantur, ut paulò antè diximus; de quarum indole æquivocâ fusiùs acturi sumus *cap. III. hujusce libri.* Harum subdivisiones, seu differentiæ accidentales plurimæ recensentur, quarum aliquæ tertianam, aliquæ quotidianam continuam respiciunt. Quæ ad *tertianam continuam* pertinent, sunt præ cæteris *causon seu febris ardens*, *assodes*, *helodes syncopalis minuta*, *etc.* Quæ verò respiciunt *quotidianam continuam*, sunt *hepiala*, *syncopalis humorosa etc.*

Continentium autem ab Antiquis aliæ dicebantur *essentiales sive primariæ*, aliæ *accidentales*, *sive secundariæ*, aut communitèr *symptomaticæ*. Hæc

tamen divisio (ut fatear) omnibus indiscriminatìm continuis aptari solita, præcedebat potiùs quàm subsequebatur divisionem continentium, et proportionatarum, nec malè : quandoquidem continuæ proportionatæ, non secùs ac continentes, sunt essentiales. Sed nobis pro dilucidâ nostræ intentionis explicatione commodius est essentialium et symptomatiacum divisionem à continente derivare, tanquàm à potiori, non excludendo præcisione nostrâ rationem febris essentialis ab ipsâ proportionatâ. Interim hoc pacto symptomaticas ad continentium genus, ad quod saltèm plerumquè spectant, revocâsse non piget. *Essentiales* erant Antiquis, suntque et nobis illæ quæ ex ingenito universali ac proprio fluidorum vitio nullâ concurrente peculiari determinatæ partis affectione excitantur. Symptomaticæ autem ex adverso appellabantur illæ, quæ non ex primario fluidorum vitio, sed ex peculiari nonnullarum corporis partium affectione, putà inflammatione, erysipelate etc. ortum suum trahere videbantur. Sed cùm pluribus placuerit, *Platero* duce, illas potiùs ut essentiales respicere, et ajunctum erysipelas, inflammationem etc. considerare velut quidpiam ab iisdem febribus, tanquàm à primo fonte promanans, eas idcircò non *symptomaticas*, sed potiùs *comitatas*, hoc est, peculiari morbo, aut incommodo in aliquâ corporis parte ab iisdem excitato, stipatas lubuit nominare : quæ opinio plurimis etiamnùm neotericis arridet. Nos cunctis morem gerendo, quoniam id rei nos-

træ non officit, ut litem componamus unicuique aliquid detrahentes et aliquid superaddentes, retentâ divisione nostrâ febrium, ut aiunt, putridarum in intermittentes et continuas, continuarum in remittentes (quibus proportionatas subnectimus) et in continentes, necnon admissâ hac postremâ, scilicèt continentium in *essentiales* seu primarias, ut suprà, et in accidentales seu secundarias, aut communitèr *symptomaticas*, easdem rursùs continentes essentiales, majoris claritatis gratiâ, subdividimus in *solitarias* et *comitatas*.

Primaria, seu *essentialis continens solitaria* est synochus jam suprà exposita, ex solâ fluidorum dyscrasiâ nullo insigni concurrente vel concomitante solidarum partium vitio, genita; et in tres species dividi solet, quarum quæ pari semper passu et intensione procedit, dicitur *acmastica;* quæ paulatìm semper crescit, *epacmastica;* et quæ paulatìm sempet decrescit, *paracmastica : Comitata* verò est, quæ cum aliquo morbo particulari à se genito, vel saltèm cum gravi quopiam symptomate morbum verum simulante, aut etiam æquante, copulatur, estque illis ortu prior, aut saltèm simultanea, ut iis originem dedisse credi possit. Cùmque id potissimùm accidat mediâ colliquatione vel concretione fluidorum, idcircò in *colliquativam* dividitur, et *coagulativam*. Colliquativæ febris soboles erunt *v. gr. diabetica*, quæ scilicèt immodicum urinæ profluvium, *diaphoretica*, quæ nimiùm sudorem, *dejectoria*, quæ frequentes alvi dejectio-

nes inducit, et aliæ hujusmodi quæ humores nostri corporis nimiùm fundendo ac dissolvendo, enormes evacuationes, partiumque quibus mediis illæ exercentur, molestas, atque morbosas affectiones sibi asciscunt comites. Coagulatoriæ verò febris (quæ varias vel in unâ, vel in pluribus corporis partibus, aut visceribus, fluidorum stagnationes, aut concretiones inducens, alios morbos, vel affectiones saltèm graves pro morbis habitas gignit) coagulativæ, inquam, febris erunt soboles, *morbillosa*, *variolosa*, *scarlatina*, *catarrhalis*, et aliæ paritèr hujusmodi, imò et *inflammatoria* quævis, aut *erysipelatosa*, ut *pleuritica*, *arthritica*, *anginosa*, *etc.* dummodò inflammatio à febre, non febris ab inflammatione, ortum duxerit.

Symptomatica autem febris nobis erit, quæ vero alicui morbo particulari cui juncta est, sed ortu posterior, non dedit originem, verùm illam ab eodem recepit; cujus sententiæ fuit et olìm *Galenus* subscribens prædecessoribus suis : *à febribus* (inquit ille) *malè habere, et vexari Antiqui dicebant eos, qui sine certâ inflammatione aut abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut, ut generatìm et universìm dicam, absque aliquo membro eximiè præ aliis affecto ægrotabant. Quòd si vel proptèr lateris, aut pulmonis, aut alterius cujusdam partis inflammationem febricitabant, non jam febricitantes ipsos appellabant, neque febribus vexari dicebant, sed pleuriticos, aut peripneumonicos, aut hepaticos, aut similibus aliis nominibus nuncupabant.*

Symptomaticam ergò, respectu habito ad partes, ex quarum affectione illa suboritur, dividemus in *officialem*, et *privatam*. Officialis dicetur ea, quæ pendet ab actione vitiatâ partis alicujus, cujus officium sit publicum, hoc est institutum in gratiam totius corporis, vel in gratiam speciei; quæ verò pendet à vitio partis, cujus actio privata sit, et sibi soli deserviens, vocabitur privata. *Officialis* erit idcircò febris *lactea* puerperarum, et *alba*, seu pallida virginum chlorosi laborantium. *Privata* autem symptomatica dividetur in *fixam* et *vagam*. *Fixa*, quæ alicui parti determinatæ laboranti, velùt radici suæ, primitùs adhæret, cùm à pluribus, diversisque omnium, planè corporis partium morbis pendere possit, subdividetur saltèm in species aliquot frequentiores et magis obvias, quales sunt *inflammatoria* (quo sub nomine *erysipelatosam* quoque comprehendo) *pustulosa*, seu tuberculosa, *ulcerosa*, et *lenta*, ea scilicèt quæ ex latente, contumaci viscerum, imi præsertìm ventris obstructione, tanquàm à causâ procedit, ipsâ labefactatâ eorumdem viscerum glandulosorum intimiore substantiâ. Quæ enim citrà viscerum labem ex diuturnâ tantùm febrium intermittentium duratione, et successivâ earum in continuas transmutatione progignitur, adeòque obstructiones ipsas, easque etiam vulgares etsi durabiliores producit, vel productas et anteà genitas auget, esto etiam quòd vel maciem, vel cachexiæ initium valeat inducere, ad *lentas* tantummodò essentiales ex *intermittentium*

non ad *symptomaticas* ex *continuarum* stirpe debet referri. Ad *inflammatoriam*, seu phlegmonodem *symptomaticam* spectabit febris, quæ ab aliquâ procedat febrem ipsam præcedente partis alicujus inflammatione; si enim febris inflammationem præcesserit, vel si utraque simul etiam fuerit excitata, febris potiùs comitata vocabitur, quàm symptomatica, ut suprà diximus; et hac de causâ juxtà regulam modò traditam, una eademque specificè, non individualitèr, febris, *v. gr.* podagrica, pleuritica etc. modò symptomatica, modò comitata dici poterit. In suppositione igitùr, quòd febrem verè præcesserit *v. gr.* punctorius dolor lateris, tussis, et difficultas spirandi, febris hujusmodi *pleuritica* reducetur ad symptomaticam privatam fixam, et quidem inflammatoriam; ità et *anginosa*, *arthritica*, et alia quævis, quæ ex quâlibet priùs inflammatâ corporis parte processerit, quarum seges copiosa existit; ac propemodùm innumera. In eâdem suppositione quòd febri det ansam comes affectio, non febris affectioni comiti, ad *pustulosam*, seu tuberculosam pertinebit febris *herpetica* quæ ex herpete, et *scabiosa* quæ ex scabie; ad *ulcerosam* verò *dysenterica* quæ ex dysenteriâ, et *tabida* quæ ex phthysi, vel alio quocumque ulcere sive interno, sive etiam externo, cavo, et sordido, originem ducat: sicutì ad *lentam* symptomaticam spectabit febris *marasmodes* quæ cum summâ corporis extenuatione, ac consumptione, et *cachectica* quæ cum universali, ac insigni illius tumefactione, mortiferoque pallore

conjungitur. Et hæc de symptomaticâ fixâ. *Vaga* ex adverso symptomatica nobis nuncupabitur, quæ nulli peculiaritèr parti de more addicta est, immò nec ulli præcisè febrium generi, sed à nonnullarum partium actionem tam privatam, quàm officialem edentium, morbo præxistente procedit, et per varias quas facilè suscipit, identidem vagatur febrium species. Hujus ordinis erunt febris *verminosa*, *venerea* seu Gallica, et *scorbutica*, quæ omnes ex certis quidem, sed variis partibus gravitèr affectis possunt pendere, et per diversa febrium, etiam non continentium confinia vagari. Ad hæc, si possibilis sit generalitèr mutua commixtio febrium putridarum continuarum, putà symptomaticæ cum essentiali vel continentis cum proportionatâ, etc. hinc emergent quoque *continuæ complicatæ*, complicationi intermittentium cum intermittentibus, vel cum continuis, proportione respondentes.

Hoc deniquè coronidis loco circà symptomaticas animadvertendum, quòd pro intentione nostrâ non modò consideramus ut tales febres illas, quæ à morbo partis alicujus originem traxêre, verùm et eas (cujuscumque fuerint speciei, vel generis) quæ licèt ortum ab iisdem non traxerint à primordio, talem nihilominùs in progressu cum aliquâ ex ipsis affectionibus connexionem acquisiêrunt, et tale fœdus iniêre cum illis, ut febris eadem, quæ primò fortassè hujusmodi affectionem genuit, ab eâdem postmodùm circulari quâdam, veluti reciprocâ causalitate, alimentum, fomitem, atque diuturnitatem

suam mutuetur : quo casu febris de *comitatâ* in *symptomaticam* transit. Atque istæ metamorphoses passìm obviæ, etsi scholasticæ nugæ videantur, sedulò animadvertendæ sunt in praxi, easque hìc lubuit obitèr indicare, quandoquidem sic una et eadem febris pro variâ sui habitudine modò curationi per corticem instituendæ opportuna est, et modò non.

CAPUT II.

Peruvianus cortex inutilitèr exhibetur in febribus continuis continentibus, seu non remittentibus, tàm simplicibus (ut vocant) quàm putridis atque his quidem, tùm symptomaticis, tùm essentialibus, tùm solitariis, tùm comitatis, sive malignæ fuerint, sive acutæ simplicitèr. *Mortoni* praxis in hoc castigatior detegitur, ac vulgò sit credita ; non tamen planè recipitur.

JUXTÀ allatam nuperrimè divisionem, et terminorum acceptionem, quæ nisi ordinatè præmissa fuisset, ac per extensum explicata, ab aliquibus uno, ab aliis alio modo potuisset intelligi, jam seorsìm examinare fas est singulas obitèr febrium continuarum species, ut quibus sanandis China China competat, et quibus non competat, clarè determinemus.

Genericè interìm præmittendum est tanquàm theorema inconcussum in praxi, quòd energia Peruviani corticis unicè se se exerit adversùs fermen-

tum illud, quod per intervalla sanguini affunditur, ut diximus *lib. 1.* illumque in febrilem effervescentiam concitat; minimè verò adversùs fermentum, quod in ipso jugitèr sanguine radices habet. Hinc sequitur quòd post febres verè intermittentes nullæ aliæ in lineâ continuarum occurrant cortice curandæ, nisi illæ quæ accidentalem, ut sic loquar, continuitatem adeptæ, suam tamen primævam originem, vel potiorem saltèm suæ originis partem agnoscunt à fermento extraneo in eumdem sanguinem influente, ut ipsarum intermittentium mos est.

Hoc jacto fundamento, cui constans quantùm novi, astipulatur experientia, facile erit deducere quòd nullis febribus simplicibus dictis, videlicèt nec *ephemeris* neque *synochis imputribus* (quibus ob citam et facilem solutionem superfluus esset, etiamsi prodesset) multòque minùs *hecticis* veris tàm *primariis*, quàm *secundariis* cujuscumque sit indolis fermentum pertinax quod illas fovet, Peruviani corticis aptetur actio.

Quoad *continuas putridas* dictas, sive humorales, si *continentes* illæ fuerint, more scilicèt à nobis exposito, hoc est nullis exacerbationum, aut remissionum vicissitudinibus interpunctæ, fuerintque paritèr *essentiales* atque primariæ, tàm *solitariæ*, quàm *comitatæ*, et tàm de genere *colliquativo*, quàm de *coagulativo*, singulæque tàm *malignæ*, quàm simplicitèr *acutæ*, extrà dubium videtur, illarum quibusvis stabile intrà cruorem, diversumque valdè ab intermittentium fermento fermentum

habentibus, corticem Peruyianum opitulari non posse.

Quià tamen nec obesse ex sui naturâ crediderim, aut unquàm credidi, neque aliorum favore corticis opinantium, illudque remedium in quibusvis etiam continuis febribus approbantium, auctoritatem temerè seponendam duxi in juventute præsertìm meâ; ideò tunc meæ minimè fidens Minervæ nondùm satìs expertæ, de cortice in *continuis primariis, et continentibus* exhibendo periculum aliquod innoxium, aliorum fretus auctoritate, ut dictum est faciendum censui. Sed ut ingenuè confitear, præscripto aliquoties non paucis ægrotantibus, parcâ quidem, sed congruâ et partitâ dosi, sub specie boli cardiaci remedio, vel nullum indè levamen, sicut nec damnum ullum emergere agnovi, vel illud beneficium tantummodò, quod aliis remediis vulgaribus adscribendum facilè creditur, tunc cùm morbus, exacto jam acutorum curriculo, finem suum, sive bonum, sive malum assequitur; neque enim promptiorem antedicto, sicutì nec feliciorem terminum in iisdem febribus usu corticis obtentum potui dignoscere, non modò cùm ipse præscripsi, sed et cùm à *Frassono* præceptore meo (postquàm scilicèt remedii vires in *casu. XVI, cap. X, lib. I*, descripto fuit expertus) præscriptum vidi. Penès me autem, cui operatio corticis semper prompta, et celer apparuit, etiam cùm diminutè præscriptus est, apparuit, inquam, semper talis, habitâ saltèm proportione ad dosim præscriptam in aliis casibus;

idcircò quotiescumquè morbus cortice curatus suum de more stadium absolvit, ut contigit tunc, profectò illius curationem cortici non magis tribuam, quàm cæteris remediis, aut ipsi naturæ. Et ideò in hujusmodi febribus quâvis incrementi ac decrementi alternatione carentibus, inutilem saltèm atque frustraneam crediderim, ingenuè loquendo, oblationen ejusdem corticis, nisi adhibitâ industriâ aliquâ mihi hucusquè ignotâ, sensibiliores effectus datum sit intueri : licèt non desint, qui nedùm sperent se assequuturos, sed et censeant jam assequutos modum, quo aliis adminiculantibus auxiliis, commixtisque medicamentis, putà opio, flore salis ammoniaci, viperarum sale, etc. corticem ipsum, qui basis reliquorum est, ad *febrifugi universalis* fastigium elevent. Neque hoc (ut nihil subticeam (planè intentatum ipse reliqui; sed nec rem acu tetigisse mihi sum visus, neque tuta tantummodò, minimèque suspecta admittenti, ulla ampliùs mihi superest ultrò experiundi cupiditas.

Cæterùm si quis sit locus cortici in febribus continentibus, is erit ad summum, atque etiam rariusculè, non in continentibus originariis, sed in iis quæ ab intermittentibus, vel subintrantibus ortæ, priùs in proportionatas, mox et in continentes degenerant, istæ enim sicuti in puncto suæ metamorphoseos solent sæpiusculè curari cortice, ità fortassè nonnunquàm eodem curari poterunt, etiam postquàm fuerint in easdem continentes saltèm de recenti, penitùs transmutatæ, vigente scilicèt adhùc

in illis aliquâ primævæ originis conditione, etiamnùm corrigendâ per corticem, qui insuper obstare poterit occultis suppetiis à primo fonte extraneo fortassè latentèr, et indesinentèr sanguini accedentibus. De his tantummodò febribus recentèr continentibus factis fortassè locutus est *Sydenham*, dùm eas post amissam intermissionem vocat nomine *maximè continuarum hujus speciei*, in quibus cum fructu asserit corticem exhiberi, *dummodò intempestivus cardiacorum usus ulteriorem continuitatem febri non conciliaverit : quo in casu, Peruvianum* (inquit ille) *corticem nihil quicquam profecisse plus semel abservavi*, quemadmodùm aliàs retulimus.

Quoad febres verò *symptomaticas*, tàm *privatas*, quàm *officiales*, tàm *fixas*, quàm *vagas*, tàm *lentas* quàm *acutas*, *inflammatorias*, *ulcerosas*, *etc.* à quibusvis organicis partium vitiis pendentes, nemo, quod sciam, tàm animosus fuit hucusquè, ut in illis proficuum esse corticem, absolutè pronunciârit, salvis infrà subdendis ; nam præterquamquòd febres hujusmodi symptomaticæ consuescunt de more, ac ut plurimùm potiùs ad continentium genus cortici inaccessum referri, quàm ad aliud, utpotè à stabili vitio affectæ partis progenitæ, habent hoc insuper, ut nonnisi sublato eodem vitio possint auferri, quod opus paritèr solet excedere vires ejusdem corticis. Id quod intelligendum est, tàm si vitium organicum, putà ulcus, tumor, etc. sit in aliquâ parte nobili et internâ, quàm si sit in

ignobili aut externâ, dummodò febris à tali affectione ortum, aut fomitem suum agnoscat, secùs si agnoscat à fermento consueto, habeatque per accidens comitem aliam, sive præcedentem, sive simultaneam recensitorum generum affectionem.

Ne verò quod experientiâ propriâ compertum habui, circà hæc omnia silentio prætercam, præsertìm in confirmationem, quòd tenuissima sit, vel nulla vis corticis adversùs febres *symptomaticas*, nedùm *continentes*, verùm et *remittentes* atque *periodicas*, fateor, me pluribus tabidis nondùm consumptis, et præter quotidianas febris putridæ dictæ periodos valdè conspicuas, vix tantillùm febris habitualis appellatæ tempore remissionis habentibus, corticem obtulisse, tùm ut eorum petitionibus indulgerem, tùm etiam ut ipsas nimiùm increbrescentes periodos inhiberem. At licèt ex usu remedii aliquod sensibile levamen ad aliquot dies ferè semper observârim, cum manifestâ etiam quandoquè (non tamen semper) exacerbationum consuetarum interceptione, attamen morbus paulòpost vires resumens cursum suum jugitèr prosequebatur usquè ad interitum ægrotantis; quod infortunium (præter alios casus, quos subticeo, ne longior sim) eximiis matronis, *D. D. Marchionissæ Fortunatæ Gherardinæ* tabidæ, gravidæ, et ope forsàn corticis ad felicissimum partum perductæ, ac dein vitâ functæ, demùmque *Marchionissæ Lucretiæ Molsæ* paritèr tabidæ contigisse memini. Nec alitèr se quoque observâsse refert in similibus casibus. cl. *Nigrisolus*,

Contrà, novi militem in Xenodochio ictu scloppeti vulneratum, et ob diuturnitatem, profunditatem, ac sordem vulneris copioso pure scatentis, febriculâ irregulari correptum, cui tandem superveniens tertiana cessit actioni corticis, supertistite adhùc ad longum tempus vulneris ulcere, nullam cum extinctâ tertianâ, ut patefecit eventus, causæ, vel fomitis cognationem habente. Sicutì enim cùm febris fermentum suum præcisè recipit à parte insignitèr læsâ, qui symptomaticarum mos est, fermentum illud est indolis diversæ à solito intermittentium fermento, habetque focum cortici forsitàn inaccessum, undè inutilitèr his etiam causis ministratur remedium : ità quandò verùm intermittentium fermentum præcisè luxuriat, etsi aliqua vigeat alicubì sejunctìm labes, eventus nihilominùs actioni corticis proportionatus, intactâ provinciâ extrà ditionem positâ, ab illius oblatione poterit expectari.

Sic, si febri alicui corticem admittenti, ut sunt intermittentes omnes et continuæ nonnullæ, adjungatur per accidens verminosa affectio, hæc non impediet quominùs febris curetur eodem cortice; neque enim ea symptomatica erit, cùm non à lumbricis, sed à consueto pendeat talium febrium fermento, verùm potiùs censenda erit comitata illiusmodi affectione. Quòd si verè à lumbricis pendeat, sitque verè *vaga symptomatica verminosa*, simulque ex ordine earum quæ cortici consuescunt obtemperare, adhùc tamen cortici tractari poterit, tùm quià in

eâ recognosci potest fermentum ipsius ordinarium, tùm quià etiam ipsi causæ suppositæ, lumbricis nempè, idem cortex convenire censetur (quâcumque id ratione fiat) ut suo loco videbimus. Et sanè non semel febres periodicas, in quibus vermes si non integram causæ, saltèm cùm causæ rationem habere visi sunt, cortice sanatas vidimus, ut patet etiam ex unâ aut alterâ ex nostris historiis. Posito autem quòd cortex ex vi peculiaris virtutis, quâ pollere dicitur ad curandas verminosas affectiones, curare quoque per consequens possit symptomaticam aliquam non modò ex intermittentium stirpe, verùm et vagam verminosam indè genitam ex continentium genere, attamen cùm id non efficiat eo casu (dato quòd possit efficere) ex vi febrifugæ virtutis, sed ex vi alterius, quâ vermes dicitur respicere, ideò hìc à nobis id minimè attenditur, sicutì nec attendetur in nostro febrium stemmate infrà ponendo, ubì cortex nonnisi ut febrifugus consideratur, utque talis nulli continenti, præsertìm symptomaticæ, prodesse potest ex naturâ suâ sed tantùm fortassè per accidens, quatenùs causæ febrem hujusmodi producenti per accidens opponatur.

Hac occasione quæri posset quid sit agendum, si symptomatica aliqua vaga vel fixa sit de genere non continuarum, sed intermittentium, nempè an eâ ratione suæ naturæ corticem admittat, an ratione causæ illum respuat. Sed brevitèr dico, me symptomaticas febres præsertìm fixas, collocâsse

sub

sub genere continentium, quià reverà continentes utplurimùm sunt, aut remittentes simplicitèr, vel ad summum proportionatæ: intermittentes enim esse posse symptomaticas, communitèr negatur in scholis, nisi symptomaticæ vocentur omnes intermittentes, eo quià ex obstructionem alicujus ductûs aut glandulæ oriri dicantur. Verùm usus invaluit ut pro symptomaticis habeantur illæ tantummodò febres, quæ non à levi obstructione facilè superabili quæ per se morbus non est, sed à vitio aliquo et fixo, et gravi solent procedere; cujusmodi vitium non videtur febrem intermittentem gignere posse. Quotiescumquè verò eam progigneret, cùm illud non sit cortice superabile, ut superabilis fortassìs est obstructio alicujus dictûs lymphatici vel chyliferi, febrem intermittentem (hac datâ hypothesi) producens, ideò etiam in intermittente verè symptomaticâ, et à gravi labe particulari progenitâ, si sit possibilis, corticem minimè prodesse crediderim. Duæ siquidem alias expressæ conditiones simul requiruntur ad felicem usum corticis, nempè primò, ut febris continens non sit; secundò, ut ab aliquo gravi et peculiari partis cujuspiam vitio non pendeat.

Quòd si quæratur quid saltèm sit agendum, si morbus aliquis febrem continuam gignere solitus, vel cum eâdem associari, ut inflammatio aliqua, associetur febri intermittenti, vel ab eodem dependeat, dico, hujusmodi casum rarum, aliosque forsàn possibiles, sed non consuetos, non cadere

sub regulis generalibus, indicationes tamen in ipsâ facti inspectione sumendas esse à potiori. Quamobrèm in datâ positione, si febris verè sit symptomatica, et pendens à morbo, *v. gr.* ab inflammatione, indicationes erunt sumendæ ab ipso morbo per corticem minimè curabili. Si verò sit comitata non quidem symptomate simplici, utut gravi (tunc enim absolutè curandam esse cortice, vidimus jam *lib. III.*) sed vero morbo, cùm illa in tali casu huic originem dederit, indicationes sumi poterunt ab ipsâ febre, quæ idcircò ut intermittens etiam curari poterit cortice, si urgeat aliqua necessitas, secùs si non urgeat; hac enim non urgente, satiùs est forsitàn pugnare remediis, utramque affectionem æquè respicientibus, quam cortice febrem solam respiciente, cujus extinctioni fortassè non subsequetur extinctio morbi, licèt à febre geniti, cùm possit ille suas jam jecisse radices, iisque seipsum alere, quin et febrem sibi propriam, continuam nempè paulatìm accersere.

In hanc rem sit brevis ista casûs infrequentioris historia, videlicèt de non mentitâ pleuritide copulatâ cum febre tertianâ duplici, ne subintrante quidem, sed verè statis horis intermittente. Eximius, aliàsque memoratus vir *D. Comes Rupertus Fontana* anno 1708. cœpit decumbere cum quâdam rheumatis specie in pectore et faucibus, quam affectionem nomine gravedinis appellabat, accedente insimul motu quopiam febrili, qui vespertinis horis cum horrore, et frigore, molestâque inter respi-

randum sensatione invadebat, et manè sudore modico superveniente solvebatur. Post tres vel quatuor dies cœpit fieri apertè difficilis respiratio, simulque dolor lateris punctorius apparuit satìs acerbus horâ præsertìm ingruentis paroxysmi; tandemque pleuritis saltèm spuria dicta, se prodidit, deficiente tantummodò consuetâ cæteroquì febris continuitate; siquidem servabat hæc exactissimè typum tertianæ duplicis, cujus minor accessio superveniebat quidem majori nondùm solutæ, sed inter ipsam mitiorem, et subsequentem fortiorem manifesta intercedebat aliquot horarum apyrexia. Quià verò toto paroxysmorum admodùm intensorum tempore valdè gravitèr torquebatur ægrotans, itàut præ nimio dolore lateris, difficili respiratione, et tussi molestâ, ferè deliquium animi pateretur, implorabat auxilium ticis, cujus ope à tertianâ duplici subcontinuâ, et ad acutam properante aliàs convaluerat. Ast ego renui, non satìs credulus remedium hujusmodi in febre, licèt intermittente, cui conjuncta erat pectoris inflammatio, et cui forsàn (ut tunc suspicabar) inflammatio ipsa primis diebus latens originem dederat, posse sufficere ad integram curationem, præsertìm cùm sputum subcruentum, copiosum, et ad coctionem tendens, satìs procederet. Igitùr ægrum tractavi ut pleuriticum, non præcisè ut febricitantem tertianarium, et curatiò successit ex voto: siquidem circà undecimam morbi diem sudoribus in fine accessionum abundè fluentibus, sputoque insignitèr subcruento et subflavo, copiosè

paritèr per tussim excreto, tùm febris, tùm dolor punctorius evanuêre, illa quidem priùs, iste posteriùs. Etenim extinctæ febri aliquâ inter respirandum et screandum tristis sensatio parte affectâ superstes remansit, quæ post aliquot dies ope sputi semper cruenti, semperque copiosi tandem disperiit. In hoc casu ordinatus morbi progressus me non cœgit ad usum corticis, quem tamen ægro poscente, quotiescumquè minùs congruè processit morbus fortassìs obtulissem, licèt animo non planè fidenti. Non est tamen ideò, quòd improbem conjecturam oppositam, quin potiùs illam admitto, nempè quòd si corticem obtulissem, non modò statìm cessisset febris, sed et illâ temporiùs sublatâ, ipsa forsàn faciliùs evanuisset inflammatio, utì ab eâdem febre non minùs probabilitèr pendens atque progenita.

Cæterùm quæ datâ occasione hìc lubuit apponere de usu ancipiti corticis in febribus intermittentibus symptomaticis, si quæ sint, vel morbo comitatis, nil detrahunt quin potiùs robur adjiciunt iis, quæ de minimâ vel nullâ illius activitate adversùs febres continentes omnes, tàm comitatas quàm solitarias, tàm symptomaticas quàm essentiales, locutus sum, et adhùc expertus loquor cujus etiam sententiæ sunt omnes præcipui scriptores (si attentè asserta eorum perpendamus) cum moderamine ac delectu cortice utentes.

Quòd si *Mortonus*, in administrando cortice plurimùm versatus, ubì de illo agit, et de virtute

illius febrifugâ, inquit, quòd, *febres continentes inflammatoriæ, æquè ac intermittentes hac antidoto penitùs absque aliquâ recidivatione quotidiè evincuntur, ac extinguuntur* (quem textum de aliquâ animositate satìs modestè notâsse visus est *cl. Nigrisolus*) animadvertendum est, ut sequenti capite fusiùs dicetur, *Mortonum* per febres *continentes* reverà intelligere non continuas omni alternatione carentes, ut nos cum communiori intelligimus, sed continuas, *proportionatas*, seu manifestè ac periodicè sese remittentes, ac exacerbantes, quas omnes indiscriminatìm, quomodocumquè remiserint, ac alternatìm recruduerint, cortice semper (utinàm verè semper) sanabiles esse contendit. Hanc limitationem innuit ille in ipsâ præfatione suæ *Pyretologiæ* ad lectorem. ubì idem ac suprà repetendo, clariùs tamen se explicat, inquiens: *febres continuas syneches dictas, et quascumque alias sive inflammatorias, sive colliquativas, quousquè typum suum servent* (et hìc notanda satìs explicita conditio typi) *apsè à polychresto hoc remedio ritè exhibito æquère certò ac citò ac intermittentes ipsas fugari.*

Hinc est, quòd ex professo considerans inflammatorias ipsas, *pleuriticam* nempè, *scarlatinam*, *morbillosam variolosam, etc.* quas omnes cortice quandoquè curandas vult, tunc tantùm eodem verè curabiles censet (quidquid sit de hujus asserti nimiùm forsàn latè patentis soliditate) cùm continentes, eo quo intelligit modo, fortuitò evaserint, et quamdiù permanserint tales, hoc est manifestis

exacerbationibus, ac remissionibus præditæ; secùs cùm fuerint veræ synochi hisce vicissitudinibus cassæ, aut si in quopiam sui cursûs stadio constiterint, in quo nondùm ulla fuerit, seriùs tantùm, et in alio stadio observanda ratio periodi. Cùm enim hæc non adfuerit, febrisque inflammatoria veræ, ac secundùm ipsum semper malignæ synochi naturam, et motum jugitèr æqualem præ se tulerit, tunc corticem nullo pacto posse prodesse, constantèr apertisque litteris asseverat: *febris synochus*, inquit ille de febribus continuis in genere, *unam tantùm generalem indicationem suppeditat, etc.* subditque: *à cortice Peruviano nihil opis omninò jam expectandum est, donec spiritus antidoti vires regere possint, et à veneno sopiti* (quælibet namque febris, ut aliàs adnotavimus, secundùm hunc auctorem à veneno plùs minùs activo ortum ducit) *cardiacis, alexipharmacis, etc. exsuscitentur, et muniis suis iterùm fugantur. Quo facto, febris genium suum non mutare, et in synochem benignam transire non potest, ejusque mutationis specimen exhibere in exacerbationibus ct remissionibus periodicis, singulis vel alternis diebus recurrentibus, et pro ratione victoriæ partæ, plùs minùs manifestis.* Et paulò suprà: *à gradu veneni* (dixerat) *intensissimo suboritur febris synochus, ubì utut mitia sub initium cuncta appareant symptomata, quià spiritus primo ictu mortificati luctæ instituendæ impares redduntur, febris tamen plùs minùs maligna est: spiritibus enim mortificatis, antidotus febrifuga* (intellige semper

corticem) *nullius est usûs donec arte vel naturâ venenum quadantenùs subigatur, et febris typum benignæ, seu synechis induere incipiat.* Quod idem etiam repetit atque confirmat ubì de apparatu variolarum : *siquidem*, ait, *cortex Peruvianus ubì venenum spirituum vires vel æquet, vel superet (quod in quâque febre malignâ, ac synocho accidit) nihil omninò valet, ut in exercitatione præcedenti observavimus.*

De inflammatoriis autem febribus agens, *pleuriticâ* nempè, *scarlatinâ*, *morbillosâ*, *variolosâ*, etc. eas, ut aiebam, non in primo sui cursûs stadio, neque unquàm dùm eumdem semper tenorem servant, ut synochorum mos est, nempè ubì, *venenum* (ut inquit) *morbificum in statu spirituum depresso, ut in cæteris malignis febribus, vires corticis Peruviani, aut alterius cujuscumque antidoti specificæ spernit*, sed in progressu earumdem, fidentèr curat eodem Peruviano cortice, sub hac tamen semper conditione, ac circumstantiâ, ut videre est ubiquè apud ipsum, quòd febris jam in remittentem regularitèr, et recrudescentem degenerârit, et non alitèr. *Sin ob reliquias* (subdit ille de methodo medendi morbilis) *veneni hactenùs non subactas crisis fuerit magis imperfecta, ut in morbillis malignis et epidemiis, indequè febris syneches cum exacerbationibus et remissionibus quotidianis conjuncta superstes fuerit, eam incunctantèr cortice Peruviano profligare oportet.* Nec alitèr sentit ubicumquè febrem inflammatoriam, aut etiam non inflammato-

riam, sed simplicitèr continentem (intelligendam tamen suo more, ut suprà) cortice Peruviano curandam proponit.

Verùm si liceat super hac re pro modulo meæ ingenuitatis apertè loqui, quandò febris synochus sive solitaria illa fuerit, sive comitata, inflammatoria, etc. ad eum statum devenit (devenit autem rariusculè, cùm potiùs per decrementum insensibile solvi consuescat) ut in periodicè remittentem degeneret, tunc sanè ex se ipsâ facilè ac omnimodè solvitur absque adjumento corticis, quem proptereà in tali casu minimè præscriberem, nisi diuturnitas febris, fermentum ordinarium atque sejunctum intermittentium accusans, illiusque pertinaciam extinctâ etiam inflammatione superstitem ostendens, planè me cogeret, utut idem *Mortonus* alacrem nobis addat animum universali assertione quòd : *Quamdiù febris speciem continentis* (intelligi semper proportionatæ) *induerit, spirituum robur superest, quod sufficiat ad vires antidoti in actum deducendas, cujus exhibitio ad veneni* (intellige semper fermenti febrilis) *reliquias frangendas apprimè necessaria est, corticis scilicèt Peruviani, cujus vires in hac æquè certò et citò efficaces, ac intermittente curandâ, multo usu, et communi medicorum consensu comprobantur.* Sed de hoc quoque, quod aliquâ distinctione, ac limitatione videtur indigere, in sequentibus ex professo.

Interìm obitèr indicare liceat quòd sicutì non facilè admittimus id, quod ille agens de febribus

continuis in genere universalitèr adstruit, nempè *febrem quamcumque synochum nunquàm posse sanari, donec typum suum mutet ac fiat syneches*, sive ut vult, continua periodica, quasi possibilis non sit sanatio ullius *synochi* in proportionatam non permutatæ, ità nonnisi difficultèr possumus universalitèr admittere alterum, quod inquit ipse, nempè quòd quotiescumquè eadem synochus in periodicè remittentem et recrudescentem migrat (migrat enim nonnunquàm) *vires corticis in eâ æquè citò ac certò efficaces sint, ac in intermittente;* atque id difficiliùs adhùc admittimus, si febres hujusmodi à principio jam continentes seu synochi, mox in continuas proportionatas conversæ non solitariæ fuerint, sed vel variolis vel pleuritide, vel aliâ inflammatione comitatæ. Ità nobiscum sentiunt apertè *Syndenham*, *Nigrisolus*, et alii. *In continuis epidemicis*, inquit *Sydenham*, *debellandis non alios effectus ex ejus* (videlicèt corticis) *usu expectare liceo, quàm eos, quos hodiè in pleuritide, peripneumoniâ, anginâ, ac id genus febribus inflammatoris videmus, quibus non tantùm non prodest, sed et planè obest. Nigrisolus* verò in schol. ad *Blegnium* diversimodè sentientem: *ab ejus*, nempè Chinæ Chinæ, *usu*, inquit, *in internis inflammationibus abstinere meliùs semper sum arbitratus, nunquàm in internis inflammationibus illam propinare ausus fui; quin parùm felici exitu semper ab aliis exhibitam vidi.* Hæc viri isti experti, licèt non desint, qui eam in quibusvis indiscriminatìm continuis, ardentibus

et malignis febribus etiam incipientibus, quin et signatè in pleuritide, ratione ipsius quoque inflammationis, usurpandam contendant, sed inexperti. Pro officiosâ tamen *Mortoni* excusatione, fas est suspicari, eidem forsitàn crebriusculè contigisse in regione suâ, quod non semel mihi anno præsertìm 1708. contigit in meâ, nempè, quòd febres inflammatoriæ periodicam simul et tamen præ se tulerint remissionem, ut intermittentes ipsas æmulari, ne dicam æquare viderentur, ut in casu *co. Fontanæ* paulò antè descripto. In quibus sanè circumstantiis cùm febris pro essentiali atque primariâ sese prodiderit, nec non de naturâ earum quæ saltèm cùm solitariæ sunt, cortice sæpiùs consuscunt curari, credere non renuo quin viro illi animosiori felix sæpiusculè potuerit eventus favere. Facile autem est homini ex propriâ industriâ semel atque iterùm remedio quopiam felicitèr utenti, et eventus minus faustos, si qui fuerint, in alias postmodùm causas refundenti, à particulari, infrequentiùs licèt repetito bono successu, in universalem credulitatem et assertionem labi. Quamobrèm id saltem dari debere *Mortono* crediderim, forsàn et incunctantèr concedi, quòd si quandò contingat (quid enim vetat posse contingere in quibusdam àliis constitutionibus, quod contigit mihi non semel anno 1708?) febrem pleuritide comitatem verè primariam et essentialem esse, quemadmodùm à pluribus scriptoribus habetur perpetuò talis, itàut febris pleuritidi, non pleuritis febri originem de-

derit, simulque contingat eam febrim esse periodicam, subintrantium more, crediderim, inquam, posse concedi quòd tunc non abs re sit, imò sit rationabile Chinâ Chinâ uti in ipso maximè morbi principio, neque hæc planè inexpertus loquor: secùs verò si pleuritis sit essentialis et comitata hujusmodi febri, non febris, comitatâ pluritide; quod attentè juniores animadvertant velim, et fortè cum junioribus etiam seniores. In propatulo itaque positâ quantùm interìm fat est, *Mortoni* mente, clariùs adhùc à nobis develandâ utì auctoris in usu Chinæ Chinæ nimiùm prodigi à plurimis habiti, satìs constat totam illius liberalitatem in administrando cortice pro curatione febrium continuarum extendi simplicitèr ad continuas remittentes ac proportionales, tàm comitatas quidem quàm solitarias, et tàm ab ortu quàm ex transmutatione tales, minimè verò ad synochos seu continentes veras, nisi quatenùs istæ, mutatâ in progressu naturâ et facie, in proportionatas seu saltèm remittentes migraverint.

Superest ergò ut de istis proportionatis ac remittentibus (quæ tamen postremæ secundùm nos considerantur quantùm in se ipsis, ut diversæ ab iisdem proportionalibus) peculiaritèr agamus, perpendendo an verè in illis omnibus proficuus sit cortex, ut *Mortonus* videtur asserere, dato quòd alicubì per accidens illum non prodesse ratione symptomatum asseveret. Sed cùm negotium istud nec sit facilis nec contemnendæ indaginis in praxi,

imò sit res summi ponderis, et sæpè obvia (cùm valdè rarò occurrat continua febris putrida dicta, quæ aliquâ non polleat sive manifestâ, sive obscurâ, sive ordinatâ sive inordinatâ exacerbationum et remissionum vicissitudine) illius ideò examen plura exigens et plura comprehendens, in sequens caput reservabimus, variâ circà hoc distinctione processuri. Intereà sat fuerit eas continuarum species recensuisse ac seposuisse, in quibus minimè proficuum corticem experti credimus. Posito namque ex unâ parte, quòd ille in continuis continentibus primariis ac essentialibus, tùm solitariis, tùm conmitatis, tùm malignis, tum simplicitèr acutis, sicut et in symptomaticis dictis nequaquàm prosit; et posito ex aliâ parte, quòd in intermittentibus omnibus tùm benignis, tùm etiam malignis miranda præstet, etiamsi istæ aliquam continuitatem redolere incipiant, haud difficile erit dignoscere quid statuendum sit reliquis febribus inter duo extrema constitutis; quippè quò magis ad intermittentium naturam accedent, eò faciliùs cortice curabiles erunt censendæ, dummodò à nullo gravi solidarum partium vitio procedant (quæ, ut diximus, est altera conditio necessariò requisita pro utili actione corticis) quò verò magis accedent ad naturam continuarum continentium seu synochorum, eò difficiliùs, cui sanè ratiocinio ipsa adamussìm, quantùm novi, respondet experientia. Jam verò hanc ipsam majorem et minorem approximationem ad alterutrum ex istis extremis,

in reliquiis quæ supersunt examinandæ, febrium speciebus (ne scilicèt nos fallat hæc remota nimìs et indeterminata inspectio) quamproximè dimetiamur.

CAPUT III.

Explicatur adhùc *Mortonus*, mox statuitur *Chinam Chinam* utilem esse in febribus continuis per subingressum paroxysmorum *subintrantibus* appellatis, non ità in simplicitèr remittentibus, quarum peculiaris natura describitur. In remittentibus autem periodicè, sive proportionatis, quæ generali *continuarum* nomine solent donari, distinguitur. Dissensus et hic aliquis à praxi *Mortoni*.

CONVENIT ergò nobiscum, ut vidimus, vel ipse *Mortonus* corticem scilicèt nullis continuis febribus, quæ alternâ careant remissione ac exacerbatione, proficuum experientiâ dignosci. Discrepantia nostra hucusquè sita est in hoc, quòd cùm ambo has febres quâcumque remissione carentes *synoches* appellemus, ut appellant scholæ, ille has ipsas *synochos* non *continentes* posteà vocat, ut eas vocant scholæ, sed *simplicitèr continuas*, dùm nos cum iisdem scholis non continuas tantùm vocamus, sed et *continentes*. Ex adverso dùm febres manifestò ac periodicè *remittentes* nuncupat ille *continentes* seu *syneches*, nos paritèr cum scholis eas non *continentes* dicimus, sed vel *continuas simplicitèr*, vel *continuas proportionatas*. Sed et alia in-

super inter nos est discrepantia, scilicèt, quòd ille omnibus febribus continuis periodum servantibus, seu quomodolibet etiam remittentibus (quas parùm refert si *continentes* appellare velit, vel aliter) asserit corticem verè prodesse : nos verò id quandoquè, et quibusdam facilè concedimus, quandoquè autem et in quibusdam aliis, nequaquàm. Prima discrepantia consistit in vocibus, quibus explicatis tollitur æquivocatio : altera consistit in re essentiali, quâ explicatâ, crescet dubio procul dissensus noster, ut in sequentibus.

Sed ad tollendam priùs aliam æquivocationem, quæ meâ fortassè culpâ posset obrepere, ob aliquam novitatem à me invectam sub nomenclaturâ *remittentis* febris, advertendum est, ut innuebam *cap. I.* hujusce libri, me per febrem simplicitèr remittentem intelligere speciem febris ex ordine continuarum à proportionatâ valdè diversam, sicutì per subintrantem intelligo speciem febris ex ordine intermittentium valdè diversam paritèr ab eâdem proportionatâ, adeòque secundùm me omnis quidem proportionata potest dici etiam remittens, atque quoquo modò subintrans, quatenùs et remissionem necessariò subit, et exacerbationum minimè solubilium mutuam supervenientiam admittit, sed nec omnis remittens, nec omnis subintrans potest dici proportionata juxtà acceptionem meam mox clariùs explicandam pro constituendâ ideâ quâdam istarum febrium, si non absolutè verâ quod theoriam (neque enim id sustinere ausim, neque ob id

cum quoquam dimicare) saltèm utili et congruâ quo ad praxim, quantùm sit pro cortice ritè administrando, et pro indigitandâ verâ in iisdem proportionatis illum offerendi opportunitate.

Quamobrèm febrium istarum naturam, et incerta per consequens ægrotantium

Fata, si liceat mihi,
Fingere arbitrio meo,

graphicam illarum descriptionem pro modulo mei captus prosequar fidentèr ut infrà, præmissâ interìm protestatione, me à multiplici earum subdivisione ad rem nostram inutili, utì hactenùs abstinui, ità et nunc consultò abstinere : esto quòd illæ non minùs quàm intermittentes et continentes, modò solitariæ sint, modò comitatæ, et tàm colliquativæ quàm coagulativæ, imò forsàn symptomaticarum sortem subire possint. Malignarum verò characterem præ cæteris tàm facilè suspiciunt, ut nil faciliùs, adeòque plurimas saltèm, si non omnes, perniciosarum intermittentium differentias (præter consuetas intermittentium vulgarium, quas cum communi indicavimus in divisione, et infrà apponemus in febrium schemate) haud difficultèr sortiuntur ; imò veram et genuinam *subcontinuæ* in malignis intermittentibus descriptæ naturam referunt. Illud enim rationi valdè consentaneum videtur, nempè, malignas febres maximâ ex parte à fermento intermittentium cum fermento continuarum commixto, et valdè inæqualitèr influente, progigni (quod et agnovisse visi sunt Veteres in descriptione

hemitritæi sæpiùs maligni, atque lethalis) undè crebræ reduplicationes, horrores, sensus caloris, et frigoris in eâdem parte, aliæque consimiles sensationes, quæ non minùs sunt indices exoticæ malignitatis, quàm occultæ miscellæ fermenti febres intermittentes producentis cum insito continuarum fermento. Cùm itaque consonet probabilitate, ut dicebam, hæc conjectura, febres nempè *malignas*, quod adnotat et *Restaurandus ab iisdem causis ac intermittentes*, magnâ saltèm ex parte *ortum ducere*, nulla febris aptior erit malignitati suscipiendæ, quàm febris quælibet proportionata continua, præsertìm tertiana, ut quæ ab utroque enunciato fermento, simul sub variâ preportione commixto, originem trahit. Hinc fortassè memorabile illud, et tritum *Hipprocratis : febres quæcumque non intermittentes tertiâ die fortiores fiunt, judicium habent difficile :* neque enim alibì major est judicii difficultas (etiam judicii medici) quàm ubì stat in ancipiti vel in propinquo character malignitatis, ut in febribus hujusmodi, præsertìm tertianis. Verùm istas proportionatarum diversas habitudines hìc examinare non vacat, utpotè rem nostram minimè alterantes ; sive enim malignæ illæ sunt, sive non, parùm refert, quantùm si pro suscipiendâ actione corticis, dummodò cæteroquì sit locus oblationi opportunæ illius : hoc verò non à præsentiâ aut absentiâ malignitatis, sed à naturâ fermenti prædominatis, febremque proportionatam principalitèr producentis, omninò dependet. Hanc unam

unam idcircò inter alias habitudinem lubet perpendere, quæ hujusmodi febres actioni corticis suscipiendæ magis vel minùs dispositas, potest ostendere.

Contrahendo itaque hùc, quæ alibì sparsìm diximus, et posito quod aliàs firmavimus valdè probabilitèr, nempè fermentum omnium febrium suâpte naturâ continuarum intrà massam sanguineam oriri, delitescere, ac exaltari, fermentum verò intermittentium intrà sanguinem gigni ac commorari ad tempus, et ad tempus in eumdem sanguinem periodicè influere, sequitur per consequens, quòd febris *continua periodica*, seu *proportionata*, quæ de continuâ simplicitèr ratione continuitatis, et de intermittente ratione periodi participat, ex utroque fermento particularitèr constituatur. Verùm et hìc aliquâ opus est explicatione priusquàm ulteriùs procedamus, ne cum hac quasi hermaphroditâ proportionatâ *subintrantem* simplicitèr, vel simplicitèr *remittentem* confundamus; sed singulas seorsìm minutiori indagine prosequamur, ut cuilibet quæsito in titulo proposito seorsìm paritèr, et particulatìm satisfiat: quod quidem ut faciliùs tyrones valeant percipere, non erit abs re aureum hìc *Sylvii* dogma præmittere, quo expressè monemur, *aliud esse continuè febricitare*, *aliud febre continuâ laborare*; adeòque posse quempiam febrire quidem assiduè, sed tamen per febres intermittentes sibi invicèm supervenientes, quas ideò *subintrantes* libèt appellare.

Per *subintrantem* igitùr febrem (quæ strictè loquendo intermittens ampliùs non est, quatenùs æger eâ detentus nunquàm febrire desinit, cùm unus paroxysmus subintret priusquàm prior planè solvatur) per *subintrantem*, inquam, intelligo febrem ex naturâ suâ intermittentem, et per accidens tantùm continuam; quatenùs per accidens est, quòd novus paroxysmus accedat antè perfectam solutionem antecedentis, qui cæteroquì suâpte naturâ perfectè solveretur, si novus seriùs accederet. Id quod manifestè cernitur in tertianis duplicibus sæpissimè subintrantibus, in quibus cùm secunda accessio priori citò supervenit, de more inter ipsam secundam et tertiam (quæ non tàm citò solet succrescere) aliqua intercedit major remissio apyrexiæ proxima: signum evidens dispositionis naturalis ejusdem febris, etsi subintrantis, ad omnimodam solutionem. Et hæc febris pro intermittente habenda est, et ut talis curanda cortice temporibus opportunis, perindè ac si foret pura intermittens, ut ostendit experientia: nequaquàm verò habenda est pro proportionali, nisi tractu temporis unus paroxysmus ità urgeat alterum, ut restitante in quolibet accessu notabili portione fermenti febrilis minimè subacti intrà massam sanguineam, stabile quoddam exindè gignatur intrà ipsum sanguinem febrile fermentum, ex supradictis portionibus fermenti extranei, et ex impuritatibus in ipso cruore præexistentibus coagmentatum, quod constistuat inibì saltèm per accidens radicem febris continuæ;

cui sanè si novus rursùs accedat, ut assolet, fermenti extranei influxus, febris quæ à principio fuit merè subintrans, per accidens saltèm intestinâ metamorphosi in proportionatam migrabit. Duplicitèr igitùr considerari potest febris subintrans, scilicèt vel quandò talis est, quià unus paroxysmus supervenit alteri propè solutionem existenti, et in tali casu febris hujusmodi ex quasi purâ communicans, quæ quandiù sic perseverat, veræ intermittenti æquiparanda est in omnibus, et præsertìm in usu corticis; vel quandò talis est, quià unus paroxysmus corripit alterum à suâ adhùc solutione distantem, et in hoc casu febris subintrans ad continuam proportionatam vergit, ac in eam facilè transmutatur. Sed per hoc non fit quin sit adhùc mera subintrans, et quin usquequò talis est, obediat cortici, cui etiam utplurimùm cedere consuevit, statìm ac in proportionatam cessit, si ille tempestivè fuerit exhibitus, priusquàm scilicèt febris novâ metamorphosi de proportionatâ in simplicitèr remittentem transierit.

Per *remittentem* autem simplicitèr (quæ strictè loquendo continens verè non est, cùm aliquibus polleat interdùm incrementi et decrementi notis) ex adverso intelligo febrem suâpte naturâ continentem, remittentem tantùm per accidens, seu, ut ità dicam, continentem *spuriam*. Memet explico: rarò visitur in praxi febris continua quæ vel in eodem semper tenore perseveret, vel semper decrescat, qualis est synochus acmastica, epacmas-

tica, et paracmastica, sæpissimè verò observantur febres quæ, licèt ab intensione suâ non multùm unquàm recedant, aliquibus tamen horis ut plurimùm incertis, et modò diurnis, modò nocturnis modò matutinis, modò pomeridianis aut vespertinis, alicujus incalescentiæ, ut et alicujus nonnunquàm refrigerii notas obscuræ præseferunt; id quod potiùs dignoscitur postquàm contigit, et *in facto esse* (sit venia rancidis veterum scholarum terminis, rem tamen satìs exprimentibus) quàm dùm efficitur seu *in fieri*. Hoc autem non procedit ex influxu fermenti intermittentium proprii, sed potiùs vel ex inæqualitate fermenti continuarum insiti, cujus materia summè inæqualis esse potest, et inæqualem propterea fermentationem aut effervescentiam inducere, vel influxu novi chyli, novi scilicèt cibi, ac novi potûs, per alterata stomachi fermenta, et per vitiosos succos præterlabentis, ac cruori ab intrinseco conspurcato atque effervescenti, velutì novus hospes, se se immiscentis, novasque proindè, sed obscuriores turbas excitantis, ut in ipsâ hecticâ simplici fieri observamus, tribus vel quatuor horis à pastu, itèmque in febribus inflammatoriis pleuriticorum, aliorumque, cortice de more, ut dicemus, non curabilibus. Vix enim possibile est, quòd quidquid sive alimentale, sive medicamentosum, sive comestibile, sive sorbile, sive potulentum ingeritur ab ægro febrem continuam patiente, aliquam in adventu suo, vel in suâ digestione, aut subactione alterationem in efferves-

centibus jam fluidis non producat, concurrente insimul variâ rerum non naturalium, ut vocant, habitudine; sicut vix possibile est, ut rebus iisdem postmodùm subactis aliqua in iisdem fluidis non succedat tranquillitas. Quòd si in synochis veris atque legitimis id non contingit saltèm sensibilitèr, utut in illis adsit eadem novi cibi, novique potûs assumptio, æqualitèrque concurrat varia rerum omnium non naturalium dispositio ac usus, hoc fit, quià in illis tanta est tàmque valida sanguinis effervescentia, ut quidquid de novo accedit, sit parùm sensibile, paucamque, aut nullam sensibilem mutationem inducat, cùm potiùs à præexistente tumultu absorbeatur, ac secum rapiatur confusum et inconspicuum. Sic aqua turbidi fluminis inconspicua est in mari æstuante, non ità in eodem minùs procelloso. Status autem sanguinis in continuâ remittente longè minùs æstuosus est, quàm in synocho; æstum tamen suum qualemcumque habet ab intrinseco, et quod novi habet ab extrinseco, siquid habet, recipit à rebus externis, non à fermento intermittentium: adeòque febris remittens, qualis à nobis intelligitur, de genere continuarum est in radice, et à fermento illarum viribus corticis inexpugnabili originem suam agnoscit; undè et ipsa virtuti ejusdem corticis refractaria censenda est, ut usus me docuit.

Jamque videor mihi, circumscribendo confinia subintrantium et remittentium, naturam *proportionatarum* adumbrâsse. Istæ namque et fixam quam-

dam continuitatem habent, quam non habent regularitèr meræ *subintrantes*, et claram quamdam periodi rationem obtinent, quam non obtinent simplicitèr *remittentes*. Proportionatæ siquidem habent hoc perpetuum, ut cùm continuitate non levi distincta plùs quidem ac minùs habeant periodi indicia, eaque ordine certo, sive quotidiè, sive alternis diebus, sive per majora intervalla, et sive cum anticipatione, sive cum postpositione utplurimùm regulari recurrentia, ut periodicarum intermittentium mos est. Imò cùm sæpissimè referant typum tertianæ duplicis, manifestus in illis est ejusdem character ob alternam similitudinem exacerbationum, quæ fiunt diebus imparibus, et dissimilitudinem ab iis, quæ diebus paribus accidunt; quatenùs videlicèt unâ die major, alterâ minor, unâ citior, alterâ tardior est exacerbatio, et sic alternatìm, ut proindè dubitandum minimè videatur, quin ad proportionatam gignendam (et hæc tandem est summa rei) concurrat tùm prava sanguinis dispositio ad æstuandum assiduè ex principio, seu fermento intrinseco, ut de continuis dictum est, tùm novus adventus alterius fermenti recentèr, ac periodicè aliundè influentis, ut de intermittentibus.

Quià verò ex unâ parte uni fermento extinguendo aut corrigendo par est Peruvianus cortex, alteri verò non, et ex aliâ parte inæqualis esse potest in proportionatâ hujusmodi fermentorum concursus sive commixtio, adeòut modò fortius sit fer-

mentum continuitatem producens, modò fermentum producens periodum, unumque eorum in eâ febre teneat locum principii essentialis, alterum accidentalis, idcircò eam proportionatam cortice curabilem dico, cui est essentialis periodus, et accidentalis continuitas, non sic eam, cui essentialis est continuitas, et accidentalis periodus, seu (ne videar distinctionibus metaphysicis rem practicam implicare ac involvere) eam magis, quæ naturam *subintrantis* redolet, quàm quæ redolet naturam simplicitèr *remittentis*; seu deniquè illam, quæ phænomenis omnibus inter se collatis, talis apparet intellectui practicè judicanti, ut si eidem demi posset ea mali portio quam infert novitèr recurrens exacerbatio, ipsa probabilitèr portio præexistens, ac exacerbationem patiens, spontè evanesceret; secùs si appareat talis, ut etiamsi dematur eidem quidquid mali novitèr accedit ex ipsâ exacerbatione, adhùc tamen remansura videatur superstes, fixa, et pertinax ea mali portio, quæ durabilem et stabilem febris continuitatem valeat conservare. Hanc distinctionem à posteriori me docuit usus ipse Chinæ Chinæ, et varius pro variâ istius febris ratione indè observatus effectus. Id quidem dignoscere à priori non ità facile, sed neque tam difficile, quin credam eum, qui omnibus ritè pensitatis practicâ quâdam securitate ipsum non novit, saltèm utplurimùm nomen boni ac experti medici nequaquàm mereri.

Approximatio igitùr major vel minor ad alter-

utram ex recensitis speciebus, subintrantis nempè vel remittentis tantummodò febris, haud difficultèr à perito medico dignoscetur in praxi, licèt nulla mensura certa hujusce rei possit constitui, sed pendeat quammaximè à judicio, et peritiâ ipsius artificis. Siqua tamen saltèm generalis potest indicari tyronibus, ea est hujusmodi, nempè quòd, quò clarior est, manifestior, et in suo typo magis regularis periodus, eò certior est effectus ac usus corticis, quià tunc febris præfert magis naturam intermittentis subintrantis, quàm continuæ remittentis: adeòque si exacerbationes sibi invicèm respondeant typo periodicarum intermittentium vero et proprio, ipsaque exacerbatio non per meram incalescentiam se prodat, somnolentiam, capitis dolorem aut gravitatem, vel per quamdam pulsûs elevationem, atque turgescentiam sensìm obrepentem, et potiùs *in facto esse*, quàm *in fieri* conspicuam, sed per motum aliquem adstantibus ipsis sensibilem ac observabilem, nempè vel per frigus aliquod utut breve ac leve extremorum aut nasi, vel per horrorem, aut horripilationem aliquam, per unguium livorem, per oscitationem, aut pandiculationem, per internam quamdam sensationem auræ alicujus æmulam, uno verbo, per motionem aliquam motibus intermittentium analogam, quæ introductionem fermenti per lacteas accuset (quod et confirmare potest aliqua simul incidens vomituritio vel nausea) in tali casu cortex fidentèr cæteris illum coindicantibus poterit exhiberi, secùs,

vel nonnisi cunctantèr, si notæ febriles sint potiùs in lineâ caloris, quàm frigoris, ut suprà, et eò minùs si obscuriores illæ sint, aut irregularitèr valdè contingant ferè in morem simplicis remittentis. Et hæc pro diagnosi desumendâ ab ipsâ exacerbationum invasione.

Sed et alia signa nobis præbet ipsa remissio, siquidem remissio proportionatæ ad subintrantem accedentis typum periodorum sæpè exprimit clariùs, ac ipsa invasio. Posito enim, quòd febris habeat proportionem tertianæ duplicis, etiamsi unâ die *v. gr.* post potiorem exacerbationem remissio sit obscurior propter celerem supervenientiam minoris exacerbationis, attamen alterâ die post istam nempè minorem, clarior apparere solet remissio antè supervenientiam tertiæ fortioris, et hac proportione procedunt reliquæ. Quarè ista vicissitudo alterna remissionis majoris atque minoris, est index circuitûs subintrantium proprii; et ideò in hujusmodi remissione sensibiliore conspicua est pulsûs tranquillitas non modò respectivè ad statum ipsius exacerbationis, verùm etiam respectivè ad tempus ipsum exacerbationem postremam antecedens, calor ad tactum blandus est, aut parùm mordax, apparetque aliqua utut imperfecta sudoris aut urinæ copiosioris excretio. Remissio autem proportionatæ accidentis ad simplicem remittentem non habet eam, quam diximus, correlativam inæqualitatem, sed æquè obscura est unâ ac alterâ die, pulsus non minùs tumultuat post ac antè ipsam, quæcumque

illa sit, exacerbationem; undè parvi momenti est talis remissio quæ vix apparet, habito etiam ad statum exacerbationis respectu, calor siquidem adhùc sensibilitèr tactum ferit, nec ullà conspicua visitur urinæ immutatio, ullumve laudabilis diaphoresis rudimentum.

Dixi corticem in postremis hisce circumstantiis nonnisi cunctantèr exhibendum videri; experientia enim ostendit id sæpiusculè contingere, si ille tunc offeratur, quod paulò antè innuebam, nempè quòd, etiamsi per illius oblationem tollatur motus periodi, non tamen tollitur continuitas quæ illi viget superstes: ex quo patet illiusmodi febri verè essentialem esse continuitatem, accidentalem verò periodum; illi namque, etiamsi non associaretur periodus illa qualiscumque, adhùc tamen tenacitèr adhæreret ipsa continuitas. Quòd si offeratur cortex in circumstantiis primo loco recensitis, non modò tollitur per eum periodus, verùm et paulòpost aboletur consequutione quâdam ipsa continuitas in hujusmodi febre imbecillitèr vigens, vel in eam suâpte naturâ periodicam, quasi per accidens introductâ.

Insuper non parùm confert ad diagnosim proportionatæ corticem respuentis vel admittentis varium tempus exortûs illius, variaque ipsius quocumque tempore nascentis origo. Quo ad primum distinguere oportet inter continuitas proportionatas, quæ æstate, mediisque temporibus, et eas quæ hyeme solent generari. Quæ enim hyberno tempore reg-

nant, (regnant autem frequentiùs quàm tempore fervidiori febres continuæ proportionatæ) de more graviores sunt faciliùsque de simplicitèr remittentium naturâ prædominante participant, quàm quæ regnant æstate, vere, aut etiam autumno, quibus temporibus ex intermittentium subintrantium radice solent assurgere; imò ausim dicere febres omnes continuas proportionatas hyeme ortas, non alias esse, quàm eas quæ æstate sunt intermittentes, aut tantummodò subintrantes. Omnis enim earum diversitas videtur consistere in hoc, quòd hyemè sanguis in suâ compage strictior, et ob impeditam transpirationem aptior ab intrinseco ad fermentescendum febrilitèr, eo ipso quòd inficitur fermento extraneo febrium intermittentium auctore (quod fermentum tunc temporis inertius est, minùsque activum) ab eodem non aliud fermè recipit, nisi primam occasionem effervescendi, periodicè repetitam; sed à se ipso suòque ex penu, nempè ab ipsâ intimâ dispositione suâ abundè habet, undè susceptam effervescentiam conservet jugitèr ac ultrà protrahat, fermento videlicèt insito suprà fermentum extraneum præpollente, illudque secum rapiente, et in propiam naturam transmutante. Oppositum planè solet succedere saltèm utplurimùm æstivo tempore; tunc enim laxior reddita sanguinis compages, liberâque gaudens transpiratione, et depuratione universali, minùs disposita est, quantùm ex principiis intrinsecis, ad febriendum tenacitèr et assiduè; adeòque etiamsi aliqua in eodem

degat impuritas quæ febrem sit potis inducere, ea tamen levior est, aut citiùs faciliùsve dissipabilis ac hyeme. Quamobrèm etsi accedat illi de novo fermentum febrile extraneum, quod tunc temporis activius est, fortius atque vehementius, non propterea transit istud in naturam fermenti præexistentis, sed illud superat ac secum rapit, et dispositionem sanguinis intrinsecam qualemcumque ad febriendum assiduè, convertit in dispositionem ad febriendum periodicè, seu ad defæcandum periodicâ effervescentiâ ab intestinis inquinamentis se ipsum. Et propterea universalitèr loquendo tempestatibus fervidioribus continuæ proportionatæ feliciùs curantur cortice, quàm regidioribus, ut hyeme, propter majorem earum approximationem ad subintrantes illis tempestatibus, et ad meras remittentes his aliis. Et hæc quo ad varium tempus originis ipsarum proportionatarum.

Quo verò ad variam ipsam illarum originem, distinguere paritèr oportet inter continuam proportionatam quæ talis orta est, vel orta est simplicitèr remittens; et eam quæ orta est intermittens. In primis casibus maxima est conjectura quòd febris pendeat à fermento febrem essentialitèr continuam producente: in secundo casu altera apposita emergit conjectura quòd febris orta intermittens suum adhùc nativum characterem in radice servet, etiamsi fiat continua, adeòque cortici etiamnùm possit se ipsam submittere, ut adnotat *Sydenham*, dùm inquit: (siquidem fas sit textum aliàs relatum hìc

opportunè repetere) *cùm autem febres quædam apud nos grassentur, quæ etsi post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem continuarum nitantur, tamen ad intermittentes debeant referri* (en hìc quid sit in praxi continuitas accidentalis) *nulla mihi religio est corticem in continuis hujusmodi sumendum proponere, qui dicto more* (videlicèt *ad scrup. ij.* quartâ quâque horâ) *iteratus, ad apyrexiam certò ægrum perducet.* In his itaque casibus et circumstantiis, etiamsi periodus valdè obscura sit et confusa, nihilominùs sæpè exhibetur cortex cum certitudine eventûs majore ac exhibeatur in casu, ubì febris fuit ab ortu continua, etiamsi postmodùm manifestiores nonnihil habeat periodos. Si tamen eas acquirat manifestissimas, tunc in subintrantis naturam migrat, et fidentèr cortice tractanda est: sicutì contrà, quamvìs incœperit intermittens, eo ipso quòd omnem jam periodi motum amiserit, atque in continentis omninò, nedùm remittentis naturam transierit, inutilis solet esse cortex, quoniam tunc fermento extraneo in sanguinem influenti prævalet jam fermentum in ipso sanguine præexistens, et datâ occasione suscitatum, demùmque ex portionibus simul restitantibus extranei non subacti validè coagmentatum, ac ibidem permanentèr vigens.

Et hæc est ratio propter quam agentes de subcontinuâ malignâ (quæ cum proportionatâ primò coincidit, mox etiam cum continente, ut in arbore infrà positâ) fuimus adeò solliciti, quærentes anxiè

utrum in illius præcipiti tendentia ad febrem essentialitèr continuam liceret in ipso principio corticem exhibere, ne scilicèt præterlaberetur occasio præceps, et sæpiùs irrevocabilis. Attentè siquidem considerandum est punctum istius metamorphoseos, citrà quod utilis, et ultrà quod inutilis esse consuevit oblatio corticis; *cùm enim* (inquit egregiè experientissimus *Mortonus* de febribus continuis in genere) *eadem ipsa febris brevi temporis spatio genium suum sæpiùs mutare soleat*, *medici interest varias metamorphoses*, *quas eadem febris subit*, *animadvertere*, *ut indè tamquàm cynosura ductis*, *non temerariò et more empiricorum febres omnigenas*, *vel eamdem ipsam in diversis suis stadiis heu quantum ! mutatam*, *unâ methodo absque discrimine tractet.*

Punctum autem istud, seu linea hæc dirimens in proportionatâ unum fermentum ab alio, et unam febris naturam ab aliâ, exprimitur in citato stipite nostro eâ paritate, quâ surculus medius incertus in arbore physicâ duorum generum poma ferente, mixti cujusdam generis edit poma modò de uno, modò de altero magis vel minùs participantia, prout magis vel minùs ipse participat de succo nutritio unius aut alterius lateralis rami in ipsum medium influente.

Verùm non est cur similitudinem à vegetabilibus emendicemus, cùm in promptu sit doctrina Veterum in subjectâ materiâ. Sit pro omnibus *Daniel Sennertus*, ut qui omnium prædecessorum vota

collegit. Hic verba faciens de febribus nothis, eas licèt à duobus humoribus mixtis productas velit, non tamen compositas vocat, sed simplices sive incompositas, quippè ab intimâ duorum in unum coalescentium mixtione indivisibilitèr procedentes. Sunt hæc illius verba : *febres nothæ non sunt compositæ, nam licèt notha febris ex duobus humoribus eodem loco et tempore putrescentibus* (hanc quæso putredinem lubeat benigniùs interpretari) *oriri possit, ità tamen illi duo humores sunt mixti, ut unum mixtum constituant, et unâ formâ contineantur : undè etiam cùm mixtus ille, et ex duobus aggregatus humor putrescit, simplex febris est, mixtam tamen ac mediam naturam quasi referens.* Quidni ergò notham vocemus nos febrem proportionatam ex continuâ et intermittente, sive ex utriusque succo radicali simul commixtò progenitam ? Quæ ergò unum tantùm succum infringit China China, febrem tantùm ab eo principalitèr succo prodeuntem, utut de utroque participantem, valet deprimere, non verò prodeuntem principalitèr ab altero succo, quantumvìs similem.

Quòd si quis quærat quibus regulis sit procedendum circà corticis administrationem in iis proportionatis quæ solitariæ non sunt, sed vel symptomaticæ, vel comitatæ, respondeo rationem febris symptomaticæ sicutì faciliùs forsàn potest competere proportionatis, quàm intermittentibus (siquidem istæ queant esse symptomaticæ) ità ex adverso reddere illas curatu difficiliores quàm istas, etsi

proportionatæ quoque sint naturæ cæteroquì cortice medicabilis. Idque ob duplicem rationem, nempè et ob vitium à quo pendent, tali remedio, ut reor, insuperabile, et propter adjunctam periodo continuitatem, quæ grave quidpiam ulterius est, ab eodem remedio superandum. Si verò quæsitum restringatur ad proportionatas comitatas, responsio est, quòd febris hujusmodi sit comitata mero symptomate, utut gravi, et novum morbum simulante, hoc non obstat quominùs curetur cortice, dummodò in illâ prævaleat natura fermenti subintrantium proprii, concurranturque conditiones pro recto usu corticis requisitæ, ut suprà est explicatum. Sed si sit comitata morbo vero, ipsa autem ex se videatur corticem admittere, adhùc nonnisi cum summâ incertitudine optati successûs ille poterit exhiberi tùm ratione continuitatatis suprà periodum adjunctæ, tùm maximè ratione morbi connexi, *v. gr. inflammationis*, *erysipelatis*, *etc.* qui morbus, licèt ab ipsâ febre in factâ suppositione progenitus, suas tamen, ut alibì dictum potest jecisse in affectâ parte radices, quibus se solo valeat subsistere, imò febrem indè symptomaticam gignere, solâ interìm periodo inutilitèr sublatâ, siquidem ullo pacto in hujusmodi circumstantiis possit hæc submoverit.

Quòd si morbus febri associatus planè organicus fuerit cum læsione insigni, satìs notum est hunc reddere cortici refractarias vel ipsas intermittentes, nedùm continuas proportionatas, quarum nonnullæ

nullæ etiam solitariæ huic remedio nonnunquàm non cedunt, ut diximus, si nempè de naturâ simplicitèr remittentium à prædominio participent, multòque minùs cedunt, si verè sint remittentes simplicitèr, aut si in ipsas jam prorsùs degeneraverint.

Et hìc assentiri planè non possumus *cl. Mortono* remittentes *omnes*, sive omnes non synochos (datâ etiam eidem illarum distinctione in legitimas et spurias) assignanti pro objecto actionis corticis. Nos enim, licèt æquè ac *Mortonus*, ne dicam ampliùs, admittamus ut cortice curabiles non modò eas remittentes *proportionatas* quas ipse vacat *legitimas* seu *simplices*, quæque verè sunt de naturâ subintrantium, verùm etiam multoties eas quas vocat *spurias* seu *mixtas*, quæque malignarum seu perniciosarum charecterem proximè induunt, quatenùs intermittentium ad instar *comitatæ* sunt, uno vel multiplici verendo symptomate dummodò tamen in illis prævaleat fermentum subintratium, seu (quod idem est) intermittentium, eo quo explicuimus modo : nihilominùs, hac conditione deficiente, ab objecto activitatis ejusdem corticis excipimus non modò *remittentes* simplicitèr à nobis dictas, verùm etiam plurimas ex *proportionatis* descriptis, ut suprà, sive malignæ illæ fuerint, sive non, eas videlicèt quarum fomes magis sit intrà sanguinem, quàm extrà illum.

Certè, si attendantur probè scripta *Mortoni*, et quæ candidè postant in illius historiis, facilè constabit quòd

V.

ubì cortex aliquandò munus suum non exegit (ut alicubì ingenuè fatetur) in febribus scilicèt quas ipse *mixtas* appellat, quæque cum nostris vel simplicitèr remittentibus, vel proportionatis quidem, sed de simplici remittente maximè participantibus, planè coïncidunt, febris reverà talis erat, qualis à nobis descripta est, plùs scilicèt de continuâ essentiali, licèt quoquo modo remittente, quàm de interminttente subintrante participans. Atque hinc mirum non est, si eo casu cogitur concedere, *se haud rarò sortem cæterorum medicorum participâsse*, *et restitutionem elasticitatis spirituum* in quibusdam remittentibus febribus, facilè in synochos degenerantibus, cortice quamvìs adhibito, *sæpè incerto*, *sæpè incassùm tentâsse.*

Ex aliâ parte, ubì in iisdem febribus *mixtis* seu *spuriis*, ut vocat (vocat autem *mixtas* in sensu valdè diverso à sensu nostro) ubì, inquam, in iisdem febribus eventum felicem sortitus est, et cortici, nec forsàn immeritò, gloriam tribuit, non rarò tardiusculus, ut paritèr fatetur pluribus in locis, et nonnihil difficilis fuit effectus, protractâ videlicet ad consuetum tempus morbi judicatione. At bonâ veniâ tanti viri tarda operatio corticis copiosè administrati mihi, ut alibì fassus sum, redditur suspecta non quidem de noxâ, sed tantùm de incertitudine an illi adscribenda verè sit gloria, nec ne. Sed interìm praxis illius felix id attulit certi, ut cortice tutò possimus uti etiam in casibus ambiguis de effectu remedii, idque simul attulit utilitatis, ut major fiducia posthàc liceat Peruvianum

corticem effœtis confectionibus cardiacis identidem substituere, ne dicam ob metum sugillationis anteponere. Anteponendum autem procul dubio foret, si quæ auctor iste se observâsse refert in febribus de proportionatis in synochos malignas degenerantibus, velimus attendere, à quibus scilicèt plures ex iis evasisse inquit, licèt exacto tantùm consueto morbi stadio, quibus cortex ab initio fuerat oblatus, quàm quibus oblatus non fuerat: *palàm autem affirmo*, inquit ille, *me multò plures hujusmodi ægrotantes deliriis, subsultibus tendinum, cæterisque id genus symptomatis malignis obsessos ab Orci faucibus arte liberâsse, ubì antidoti usus curationem auspicabatur, quàm cùm ab initio aliâ quâcumque methodo uterer, modò cùm accersitus primò essem, umbra aliqua remissionum et exacerbationum superesset. Fundamentum curationis in cortice semper jacio. Posteà pro modulo ingenii, juxtà normam artis, quod à symptomatis indicatur, efficio, atque haud rarò cum optato successu curationem ad umbilicum duco.* Hæc auctor ille, qui licèt utilitatem remedii fortassè per hæc (me quoque judice) haud satìs probet, illius tamen innocentiam in his quoque casibus videtur saltèm sufficientèr testari. Cætera, si qua sunt in ejus praxi, quæ aliquâ castigatione indigere videantur, eâ potiùs illius hypothesi, quàm ipsi praxi satìs methodicæ adscribenda sunt, et condonanda. Sed et eadem quoque hypothesis, seu febrium ætiologia, etsi nobis nec arriserit in anteactis, neque arrideat modò,

suis tamen non caret fundamentis, quo ad plura solidis, plausibilibus, nec universìm contemnendis, ut videre est apud eumdem *Mortonum* in *apparatu morborum universalium*, ubì nonnullas etiam ex iis, quas in scholiis ad ipsum *lib. II.* protulimus, sibimetipsi opponit, et solvere satagit objectiones.

Ex qualicumque autem nostro in praxi dissensu contrà facilis resultat conciliatio quædam tot contrariarum assertionum, quæ apud scriptores minùs exactos in hac materiâ passìm occurrunt. Aiunt siquidem nonnulli corticem curare, præter intermittentes, febres quoque continuas atque malignas, et aliqui non. Utrique rectè, utrique minùs rectè; utraque etenim propositio de aliquibus cortinuis, atque etiam malignis vera est, de aliquibus falsa: quandoquidem juxtà distinctionem nostram curat continuas, necnon malignas aliquas, et aliquas non curat, non verò curat omnes, aut curat nullas.

CAPUT IV.

Allata nuperrimè distinctio de *cortice* in quibusdam proportionatis utili, et in quibusdam inutili, illustratur quoad hanc postremam partem (de primâ enim jam satìs aliàs) nonnullis exemplis.

EXEMPLA curationum febrium continuarum proportionatarum, quas cortex ad bonam frugem reduxit, plura retulimus ubì *subcontinuarum* etiam malignantium, quæ non aliæ sunt ab his, *historias*

descripsimus, quibus illustrata jam sufficientèr est ea pars nostræ distinctionis, quæ stat pro corticis oblatione, quandoquidem in illis casibus febrium continuitas erat per accidens introducta, et superaddita præexistenti periodo. Modò casus aliquot lubet describere, ubì in proportionatis continuitatem essentialem cum accidentali tantùm periodo sortitis, corticis inefficaciam datum fuit experiri.

I. Corripiebatur in medio cursu prosperæ valetudinis *D. Comitissa Hyppolita de Savignanis Scappinella* febre tertianâ duplici continuâ, quæ inter proportionatas est omnium frequentissima. Causæ procatharticæ febris hujusmodi plurimæ fuerunt tùm in ratione victûs, tùm in violentâ corporis exercitatione. Illius exacerbationes licèt regulares, parùm tamen conspicuæ erant in invasione, quæ sine ullo sensu frigoris, imò potiùs cum levi aliquâ incalescentiâ paulatìm obrepente fiebat, tantùmque sensibilis circà statum erat ipsa exacerbatio, quemadmodùm transacto vigore notabilis erat ejusdem remissio. Utì plethorica tractata est ab initio, semperque methodicè in morbi progressu hujusmodi ægrotans, quo toto tempore, spei ancipitis atque metûs identidem signa prodebat. In decursu morbi institit amantissimus conjux exhiberi corticem, memor quòd eadem ex tertianâ duplici subintrante, imò subcontinuâ acutiem veram acquirente, ope ejusdem couticis, ipsoque tunc etiam suadente, antè biennium evaserat, sorte, quâ diximus. Non ego assensum præbui, respon-

dens : febrem hanc dubio procul excedere vires corticis, neque me velle subire censuram vulgi, si circà successum, etiamsi circà noxam, illum exhiberem. Acquievit ille dictis meis, maximè cùm spoponderim me non prætermissurum occasionem, si quandò eadem apparuisset. Vix transactâ decimaquartâ morbi die, reddito nonnihil manifestiore exacerbationum motu, sed et insimul gravioribus factis symptomatis, et cessante, quod anteà apparuerat, sudoris universalis rudimento, capiteque demùm satìs gravato, cœpi timere ne muneri meo deessem, si corticem omitterem jam mihi propositum à conjuge, et à clariore aliquantulùm febris periodo indicatum, in circumstantiis periculi, et naturæ feriantis ab omni motu critico. Sed ne subirem calumniam in casu carentiæ fausti successûs, quoniam febris ab ortu visa erat essentialitèr continua, Chinam Chinam præscripsi sub formâ boli cardiaci, manè et seròsumendam. Duravit usus illius ad aliquot dies, sed æquè perseveravit febris de more increbrescens. Cognito invalido cortice, usu illius abstinui, curationem aliis remediis pro variâ morbi indicatione prosequutus, sed frustrà : millè namque supervenientibus diris symptomatis, videlicèt suppressione urinæ, nonnisi assiduâ ope catheteris per plures dies extractæ, et gangrænis hinc indè subortis, aliisque superadditis cruciatibus, die tandem morbi xxvij. obiit.

II. *D. Lucretia de Sigoniis Agnana*, post contractum ex numerosis gestationibus, et ex frequen-

tibus abortionibus, successivisque hæmorrhagiis, habitum corporis subtumidum et decolorem, præter morem suæ floridæ constitutionis, imò post superatam non multò antè acutam ægritudinem, à quâ vix cœperat mediocritèr resurgere, recidit iterùm in febrem tertianam continuam duplicem, exacerbationes inæquales et planè inordinatas habentem, ac inconspicuè cum quodam tantummodò sensu caloris, et vomituritione irregulari recurrentes, exiguamque simul, ac paritèr irregularem remissionem sortitas, adeòut potiùs mera remittens, quàm vera proportionata dici posset hujusmodi febris. Omni quâ datum fuit arte, cautelâ, et industriâ curata fuit. Seriem remediorum hìc prosequi, et indicationes eorum foret inutile. Sat sit pro re nostrâ referre, quòd post varias ambages et plura exantlata vitæ pericula, à die morbi undecimo usquè ad decimumseptimum, febris tandem continua licèt, cœpit ad notabilem remissionem redigi, et typo tertianæ duplicis, uno die gravioris altero levioris, perspicuè distingui: quodque magis est notatu dignum, exacerbatio ipsa præsertìm validior, aliquo frigore signabatur in morem accessionis intermittentis. Per tres circuitus completos, nempè per dies quinque hunc motum observavi, nec tamen corticem præscripsi: imò conjugi, qui aliàs eodem remedio convaluerat, illum proponenti primis diebus obstiti, sperans vigesimaprimâ die, si non solutionem morbi, saltèm permutationem in meliùs. Sed res alitèr cessit; tertia siquidem fortior

exacerbatio, utut suo frigore, levi quidem, ac horrore insignita, ferocem se prodidit in statu, et ægrotantem malè vexavit. Quamobrèm transacto jam tertio septenario, et rebus, meliore licèt facie quo ad speciem, in pejùs tamen ruentibus quo ad rem ipsam, conjugi filiis onusto morem gerendum duxi, promptâ corticis præscriptione. Peractum est id partitis vicibus et dosi modicâ, sed quæ febrem debuerat sistere: attamen jugitèr perseveravit, iisdem pertinacitèr recurrentibus, obscuriore licèt motu, exacerbationibus; quarè cùm inanem experirer corticis operam, postquàm in ejus usu sufficientèr perstiti, ab eodem feriatus sum, ad consueta iterùm remedia revertens. Cùm verò nulla proficerent, vocatus est in consilium *D.* quoque *Davinius*, ægrâ tamen ad extremum propè redactâ. Is viso gravissimo ægræ statu, et intellectâ morbi serie, ultimisque periodi febrilis motibus, neque conscius de Chinâ Chinâ oblatâ (oblitus siquidem fueram in tumultuariâ, et inutili consulatione, de hoc remedio inter tot alia distinctam mentionem facere) ad me conversus dùm egrediebamur domo ægrotantis, quam solo ferè prognostico dereliquimus, dixit: parùm abfuisse, quin proposuerit usum Chinæ Chinæ, atque tantummodò abstinuisse, eo quià à me in illius oblationem proclivi, nullam de eâ mentionem factam fuisse observârat ne per modum quidem dubitationis, cùm tamen cæteroquì remedium tentari posse videretur, nisi ægra jam foret suo fato propinqua. Narravi propterea

quæ immemor subticueram, quæque incassùm tentaveram, refundens omnem culpam in ipsam naturam febris ab ortu continuæ. Suspicatus tamen sum insuper de aliquo uteri vitio organico, sive alterius visceris infimi ventris, putà pancreatis, aut aliarum glandularum mesenterii; sed hujusce suspicionis nonnisi remota indicia, nulla verò proxima aut immediata mihi præluxerant. Vixit illa per duos adhùc vel tres dies, irritisque omnibus, quæ administrare licuit, remediis, die morbi xxxiij. desiit vivere.

III. Clariùs adhùc inefficaciam corticis in febribus continuis ab ortu, et per accidens periodicis, patefaciet sequens casus, cujus compendiaria quidem, sed per singulos dies disposita series hìc exhibetur. Egregius, clarusque adolescens *D. Antonius de Roncaleis* æstate anni 1709. correptus est febre quæ cum nullo rigore aut frigore illum invasit. Habita est pro ephemerâ, ut quæ post 24. horas plurimùm remisit; sed paulòpost, secundâ nempè die, circà vesperas iterùm recruduit paritèr sine frigore, sed cum vomitu, et stomachi angore, tertianæ incipientis ad instar, et per dies pares sese moventis. Protrahitur febris per totam tertiam diem æqualitèr intensa, et sine ullâ exacerbatione. Exhibetur eâ die *ol. amygd. dulc. ad unc. iv.*, subsequiturque modica dejectio biliosa, nec ampliùs redit vomitus, vel angor stomachi. Quartâ die manè adhùc intensa est febris contrà expectationem; quarè sanguinis missio, quæ cæteroquì statuta erat, ob id suspenditur, ejusque loco offertur cibus ob metum

exacerbationis, citioris futuræ creditæ, respectu habito ad secundam diem. Et reverà circà meridiem quartæ diei validè exacerbata est febris, ut suspicatus fueram; quod ægrotanti ansam dedit, ut à me avidè statìm corticem expeteret, quem sciebat plurimis gravitèr febricitantibus opem tulisse; sed cùm respondissem remedium illud non satìs aptari huic febri, acquievit ille quidem, sed animo turbatus est, illique propterea spopondi, me oblaturum corticem tempore opportuno, quotiescumquè febris remedium admitteret. Quintâ interìm die manè missus est sanguis, remissâ aliquantulùm febre. Vesperè subsequuta est exacerbatio, obscura quidem dùm fieret, sed paulòpost manifesta. Fuit hac omnium levissima præter expectationem. Sextâ die manè admodùm remissa est febris, ægerque visus est ab apyrexiâ non admodùm distans. Successit antè meridiem exacerbatio cum levi, brevique extremorum perfrigeratione. Tunc credidi febrem disponi ad acquirendam naturam et motum cortici obsequentem, si opus fuisset offerre; de quo tamen ut certior fierem, et remissionem illius exacerbationis, et motum alterius correspondentem sollicitus expectabam. Modicè intensa ea fuit, cùm tamen esset in statu, circà vesperas æger animo deliquit citrà causam manifestam, febrisque ultrò protracta est. Septimâ die, perseverante febre nec alvo satìs fluente, præscribitur clyster ex lacte et saccharo, quem diutiùs retinet, ægrè fert, ac tandem reddit, summè bi-

liosa ac spumosa dejiciens, et animo rursùs delinquens, dùm sedens alvum exonerat. Post meridiem durante adhùc ultimâ exacerbatione frigidiusculè sudat cum pulsu minuto et celeri. Propterea rebus in præceps ruentibus, et respectu habito ad prægressas febris periodos qualescumque, confestìm exhibetur cortex *ad drach. ij. ss.* Octavâ die manè exhibetur iterùm *ad drach. j. ss*, utrâque tamen vice sine fructu : sequitur siquidem pari passu febris, ac sudatiuncula subfrigida. Vesperè videtur pulsus tantillùm resurgere, sed parùm : quamobrem circà finem octavæ iterùm præscribitur cortex *ad drach. ij.* Nonâ verò, ne quicquam intentatum relinquerem pro salute adolescentis plurimis nominibus mihi carissimi, eumdem corticem (quoniam aliundè non erat sperabile auxilium) per clysterem administrari jussi *ad drach. v.* sed semper incassùm, in fine siquidem ejusdem nonæ diei frigidè sudans, è vivorum statione sublatus est.

IV. Deniquè decumbebat Mutinæ ex non levibus animi pathematis *D. Ludovicus Maggius* Canonicus Carpensis sexagenarius, gracilis et delicatulus. Febris quâ detinebatur, tertianæ duplicis continuæ regularem typum servabat. Et cùm in eâ æquè elucesceret ratio continuitatis ac ratio periodi, utra pars prævaleret, haud potui dignoscere : cùm tamen admodùm sensibilis esset statis horis quotidiè remissio, subintrantem potiùs quàm merè remittentem, proportionatam hanc suspicabar. Progrediente nonnihil morbo, cœpêre admodùm obscuræ fieri

exacerbationes et remissiones, quæ priùs satis patentèr sese prodebant. Metuens ego proindè, habito respectu ad virium imbecillitatem, et tenuitatem pulsûs, ne æger consuetis licèt ab initio jam satìs methodicè tractatus remediis, impar progressu temporis evaderet ferendo morbo in dies crescenti, decrevi corticem illi præscribere manè et serò *ad drach. ss.* : ex cujus remedii usu ad paucos dies continuato omnis planè sublata est exacerbatio febris; restitante tamen jugitèr tenui illo, sed tenaci ejusdem filo, quod paritèr antè usum corticis, tempore quoque majoris remissionis superstes esse consueverat. Verè tàm exiguum erat illud, ut vix nomen febris mereretur, quarè æger ipse sanum se reputans instabat, ut eum dimitterem ad patrios Lares. Illi tamen annuere non potui, quià nondùm extinctum noscebam incendium, cujus fomes alter adhùc vigebat. Uno verbo, postquàm per aliquot dies satìs vegetus visus fuit, paulatìm illi cæpêre atteri vires, cœpit vox clangosa fieri, oculi rubore, ac lippitudine quâdam perfundi, somnus diuturnus et intempestivus, placidus licèt, ac levis caput obruere, et ipse tandem vix febricitans, nec se febricitare noscens aut credens, insensibilitèr deficere. Quod demùm planè contigit circà vigesimamquartam, ni fallor, morbi diem, quâ placidè, et sine ullo doloris aut molestiæ sensu perpetuò quievit, me in posterùm relinquens ancipitem de usu et virtute corticis in hujusmodi febribus periodicis, quæ simul stabilem quamdam,

fixamque, utut levem, continuitatem sunt ab exordio sortitæ. Opinor equidem, ut ingenuè loquar, quòd ille valdè citiùs obiisset, ni sumpsisset corticem, febris namque, pensitatis pensitandis, satìs se prodebat pro corruptivâ cruoris, et individui; sed æquè censeo quòd, dùm absorpto fermento extraneo quotidiè influente, sublata est effervescentia periodica, ità et sublata sit occasio, etsi periculo plena, ipsi cruori, forsitàn (si per moderatam effervescentiam licuisset) se defæcandi in progressu (quod tamen præ imbecillitate ægri minimè videbatur sperandum) ab impuritatibus in eodem stabili contubernio præexistentibus, à quibus posmodùm per sepultam quamdam, et inconspicuam ebullitionem citrà ullam despumationem effervescentibus, ultima tandem, æquè ac si cortex fuisset omissus, ægrotanti illata est clades.

Ex his casibus selectioribus, et ex aliis nonnullis quos possem adducere, imò et ex quibusdam allatis inter infaustos *lib. III*, *cap. V*, recensitos, satìs constat quàm incertus sit et sæpè quàm inutilis usus Peruviani corticis in illis continuis proportionatis, quibus plùs inest de naturâ febris continuæ simplicitèr remittentis et per accidens periodicæ, quàm de naturâ subintrantis ac periodicæ, ac per accidens tantùm continuæ; febris enim quò magis recedit ab intermittente, et accedit ad continuam, eò magis se subtrahit actioni corticis, atque adhùc eò magis, quò magis continuitas illius accedit ad æqualitatem intensionis atquè tenoris.

Eam ideò mihimetipsi metam posui, quam in superioribus per extensum explicui circà usum illius in febribus proportionatis, meâ qualicumque fretus experientiâ, cui aliquam, crassiusculam licèt, conatus sum adaptare rationem. Cæterùm, si cui lubeat ulteriùs experiri, experiatur; puto quidem sine noxâ, sed et puto sine fructu saltèm sensibili, quamvìs me non lateat, nonnullos febribus proportionatis de naturâ remittentium potiùs quàm subintrantium laborantes, et cortice tractatos felicitèr convaluisse, sed exacto tantùm acutorum cursu; cujus rei præter auctorum testimonia, plura ipse possem adducere exempla. At China China, ut pluries sum fassus, propter excellentiam suam habet hoc præjudicium in existimatione meâ, ut, cùm soleat, ubì convenit, non modò semper prodesse, sed et citò et manifestè, eo ipso quòd citò et manifestè non profuit, minimè credatur à me ullo pacto profuisse; ad differentiam aliorum plurium remediorum, quæ cùm nec citò, nec manifestè (utinàm aliquo saltèm modò) prodesse soleant, etiam tunc creduntur profuisse, cùm non profecerunt, dummodò res, etsi forsàn aliundè, benè cesserit. Quos tamen protuli infaustos eventus, non protuli quasi cladem illorum cortex intulerit, et quasi alii felices non prostent ad salutem, sed non citam, ut dixi, pendente usu corticis, perducti, verùm lethales consultò selegi, ut ostenderem illum aliquandò certò in descriptis circumstantiis satìs non profuisse, quod æquè certò ostendi

non posset in casibus exitum felicem sortitis, dùm talis exitus oblationi corticis (etsi tardiusculè tantùm, non verò celeritèr, ut intermittentibus assolét) successisset. De reliquo sicutì potest medicum decipere febris proportionata à prædominio remittens simplicitèr, sub specie febris à prædominio subintrantis, et videri cortice sanabilis, licèt reverà non sit, ut in relatis postremò casibus, ità potest decipere proportionata, subintrans à prædominio, sub specie febris à prædominio simplicitèr remittentis, ac videri ex iis, quæ sunt cortice inexpugnabiles, et tamen reverà eodem cortice nonnunquàm curari; quod non semel mihimetipsi contigit hac in re quandoquè minùs plana cespitanti. Ideò ubì prædominium continuitatis sit minùs perspicuum, sitque ex unâ parte locus rationabili dubietati, an febris proportionata sit cortici cessura, nec ne, et ex aliâ parte sit rationabilis suspicio de aliorum remediorum invaliditate, minimè improbare possum animositatem medici, qui spretis detractorum calumniis, innoxium medicamentum, etsi tunc ob vigoris circumstantias incerti, tentare velit.

Caveat tamen in hoc, ne sibi aduletur, tribuatque remedio plusquàm par sit, si res ex voto successerit, sed videat nùm illi, an aliis remediis, vel naturæ adscribenda sit sanitas; facillimum quippè hìc est incidere in paralogismum appellatum, *ex non causa ut causa*. Sicutì enim non valet hæc illatio : *æger tandem mortuus est sumpto cortice, ergò propter corticem*. Ità neque valet hæc alia : *sanatus*

tandem est sumpto cortice, ergò propter corticem. Ad summum enim inferri potest: *ergò cortex non obfuit curationi.* Sanitas autem, quandò à cortice verè procedit, facilè dignoscibilis est ex insolitâ quâ acquiritur celeritate, non sic in aliis casibus. Si quid ergò certi quis diutiùs observet in hac materiâ, quod ipse non satìs observârim, facto priùs ut decet, serio ac diligenti examine, in publicam demùm utilitatem fidelitèr referat. Id forsàn quondàm nobis sperandum erat à doctissimo *Lancisio*, ut juvat conjectare ex paragrapho epistolæ illius ad me conscriptæ, quem retuli jam *lib. II, cap. VIII. in schol. ad Mortonum*, pag. 349, quandoquidem certior factus, virum hunc amplissimum è vivis decessisse non sine gravi jacturâ antequàm suas edidisset, quas ibidem recensuit, circà hanc materiam observationes, ut illas edidisse, ex eâdem epistolâ falsò fueram suspicatus.

Hallucinationi meæ haud multùm absimilis ea fuit, quæ nuperrimè, ut subaudio, occupavit nonnullos quibus visæ nunquàm fuêre *Constitutiones epidemicæ Mutinenses*, olìm à *cl. Ramazzino* conscriptæ, exordio ducto ab anno 1690., ad usquè annum integrum 1694., quæ sanè hallucinatio, quoscumque corripiat earumdem dissertationum ignaros, mihi dubio procul apud hos notam hominis toto hoc tractatu parùm veridici statìm inuret. Putârunt ergò hi, fálso licèt, eumdem *D. Ramazzinum* tunc apud nos medicinam facientem, in eisdem constitutionibus suis argumentum meum

(quod

(quod ego medicis nostratibus antè annum 1695, nedùm intactum, sed et ignotum asserui) aliquo saltèm modo tractâsse; idque illis visum est posse deduci ex iis, quæ vir iste cl. prodidit in eruditissimâ dissertatione suâ recèns editâ *de contagiosâ epidemiâ, quæ in boves irrepsit*, ubì de Chinâ Chinâ verba faciens, meorumque interìm assertorum veritatem propriâ auctoritate confirmans, hæc habet: *equidem hoc præsidii genus in febribus periodicis miranda præstat, ac præsertìm in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdùm necant, quarum febrium in constitutionibus meis epidemicis Mutinensibus mentionem habui; hoc enim febrifugum fermentum illud malignum sive penitùs restinguit, sive ità enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso febris accessu intereat.*

Textus autem hujusmodi sensus nec est, nec esse potest, quantumvìs esse credatur aut videatur, auctorem hunc promulgâsse in constitutionibus suis epidemicis, aut eo tempore novisse, *corticem Peruvianum miranda præstare in tertianis malignis intermittentibus, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdùm necant*, quales reapsè sunt, quas descripsit olìm *Mercatus*, mox *Mortonus*, et ego tandem. Ibì enim de istiusmodi febribus verè nec egit ille, nec mentionem fecit, cùm vix obitèr innuerit in tertianis febribus *diuturnis*, et *contumacissimis* à se descriptis, quæ *ut plurimùm* (sunt ejus verba) *citrà malignantis suspicionem* popularitèr grassabantur,

malignum quid nihilominùs aliquandò etiam adfuisse, vel eas, *cùm protractiores erant*, *in malignas nonnunquàm degenerâsse :* subdens insuper, quòd *præ multitudine hominum decumbentium pauci extincti fuêre*, *ac potiùs ex diuturnitate morbi*, *et frequentibus recidivis*, *quàm ex febris vehementiâ succubuêre*. Sed quotiescumquè etiam ex vi paucorum verborum quæ suprà recensui, mentionem aliquam de perniciosis nostris ipsum implicitè habuisse quispiam contendat, quod parùm refert; tantùm tamen adest, ut corticem Peruvianum in iis febribus, imò in ullis primæ *Constitutionis*, seu *Dissertationis anni* 1690. (quæ potior est in hac materiâ) commendârit, ut contrà asseruerit eumdem corticem in illis omnibus *insalubrem* planè, *dolosum*, ac *noxium* extitisse, quemadmodùm latè videre est *num. XV.* et *num. XLVII.* ejusdem contitutionis. Et propterea illud remedium in *quartanis* dumtàxàt ac *diuturnis* febribus, et quidem *in calidis tantùm ac siccis constitutionibus* cùm *temporum*, tùm *humorum*, minimè verò *in frigidis et humidis*, generalitèr usurpari posse, ac reverà anno 1691. ad easdem *quartanas* et *diuturnas* febres fuisse felicitèr usurpatum, prodidit in solâ *Constitutione* ejusdem anni 1691, *num. XXXIV. circà finem*, et *num. XXXV.*, quemadmodùm parùm utilitèr, ut cum detrimento adhibitum fuisse in *lentis* febribus, peticulari malè judicatæ succedentibus, retulit *in Constitutionibus* annorum 1692. 93. et 94. *num. XXXII.* et *num. LVI.* Quæ cùm clarissima sint et prostent cuique, non

est quòd quisquam nisi cohærentèr ad ea textum allatum velit interpretari, quasi nempè dicat auctor ingenuus in confirmationem assertorum meorum, ut conjeci, (utque fas est credere de amico imminentis editionis tractatûs mei optimè conscio) quasi, inquam, dicat, sibi *modò* notum esse, corticem Peruvianum miranda præstare in febribus periodicis et præsertìm in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdùm necant; cujus generis, aut naturæ febrium, aliquo modo participes dici posse, putat nonnullas earum quas descripsit in primâ ex constitutionibus suis, licèt tunc ad illas eumdem corticem parùm salubrem crediderit, talemque se reperisse eâ saltèm constitutione, persuasum habuerit.

Atque his quidemità se habentibus, (ut ad rem nostram reditus fiat) ne quæso dedignetur perpendere quisquis plurima à nobis circà praxim hujusce remedii haud satìs forsàn in anteactis dilucidata in clariorem lucem, ut optandum est, aggrediatur evehere, ne, inquam, dedignetur perpendere quâ diligentiâ, quâ cautelâ et examine, itèm quâ longâ et accuratâ experientiâ sibi sit opus, priusquàm quidquam certi valeat decernere. Quamvìs enim suprà laudatus vir post repetitam et firmam, ut illi tunc visum, plurium annorum observationem et experientiam usquè ad totum nempè annum 1694. tàm trepidantèr, tàm restrictè, imò non rarò tàm sinistrè fuerit opinatus de cortice in constitutionibus suis (licèt, ut verùm fatear, etiam

sic sentiens eminuerit velut insignior corticis fautor inter omnes, quotquot tunc aderant, et in hanc usquè diem perstitêre in hac urbe medicos) quamvìs, inquam, tàm scrupulosè tunc fuerit opinatus de cortice, factâ nihilominus progressu temporis animadversione magis exactâ, admodùm diversimodè sensit. Etenim, perspectis paulòpost ac præsertìm anno 1696. illius viribus, cùm scilicèt ego ipse cæteroquì proximè periturus remedium simul, ac sanitatem uno haustu potavi, eodem *D. Ramazzino* spectante, atque calculum suum apponere non renuente, cognitâque pariter in aliis casibus haud minoris momenti tanti medicaminis efficaciâ, ut prostat in *historiis meis pag.* 227. *et seq. pag.* 3. *et sequent. tomi II.* his, inquam, omnibus ab eo satis perspectis, aliisque deindè, ut reor, ex propriâ praxi depromptis, longè majora, et longè magis favorabilia scripsit ille de hoc celeberrimo febrifugo. Sic in *Orationibus* seu Prolusionibus suis in Patavino Athenæo subindè habitis, et typis editis ac signatè in *primâ*, *tertiâ*, et *septimâ*, ut et in nuperrimâ dissertatione *De contagiosâ boum epidemiâ*, tàm latè, tàmque magnificè loquutus est de virtute illius, velut cujusdam *remedii planè divini, quod quolibet*, ut inquit, *anni tempore, in quâcumque regione, ætate, sexu, temperamento, ad febres periodicas exterminandas miranda præstet*, ut, posthabitâ in concursu recentioris, certiorisque palàm repertæ (neque enim aliud potest inferri) priore experientiâ, minimè veritus sit suam quadantenùs mutare sententiam

more scilicèt magnorum virorum, ut de Hippocrate aiebat *Celsus*, *et fiduciam magnarum rerum habentium*. Utinàm verò ipsum aliquandò imitentur ii, qui non satìs adhùc experti, in veritatis tamen injuriam et in damnum publicæ utilitatis expressè sunt obloquuti de cortice, ut et ii qui favore illius nimiùm præocupati, nimiâ paritèr ac sæpiùs inaniâ præcoci calamo scripsêre hactenùs, vel posthac scripturi sunt de eodem. Sed tàm laudabilis animi candor rarò visitur, ut qui datus est tantùm *magnis ingeniis*, *multaque nihilominùs habituris*; *nam levia ingenia*, *quià nihil habent*, *nihil sibi detrahunt*: quamvìs id reverà viros omnes cultos deceret, ac benè moratos, *in eo præsertìm ministerio* (omnia sunt verba ejusdem *Celsi*) *quod utilitatis causâ posteris traditur*, *ne qui decipiantur eâdem ratione*, *quâ quis antè deceptus est*.

CAPUT V.

Proficuus asseritur *Peruvianus cortex*, *primò* ad febres complicatas vulgatiores, putà *hemitritæos*, etc. *secundò* ad lentas, præsertìm puerorum, *hecticas* abusivè dictas. Confirmatur exemplis postrema hæc assertio. Demùm ad febres singulas indigitandas, quibus utilis est *China China*, et quibus non, universalis earum categoria, et varia insimul metamorphosis, *corticem* modò admittens et modò respuens, iconicè exprimitur, ac explicatur.

OMNES dari, vel esse possibiles quas tradiderunt Antiqui, febrium complicationes, haud facilè ad-

miserim; dari plurimas, haud facilè negraverim. Juxtà illos complicari possunt febres putridæ dictæ cum non putridis, ut quandò febris periodica hecticæ copulatur in tabidis, quod passim videmus. Itèm commisceri possunt putridæ cum putridis, et hoc pluribus modis, nempè vel per complicationem continuarum cum continuis (atque hæc, quam *Fernelius* vocat potiùs confusionem febrium, quàm veram complicationem, reapsè mihi videtur confusio non modò febrium, sed et quodammodò intellectuum) vel complicationem intermittentium cum intermittentibus, tùm ejusdem quod facilè, tùm diversæ speciei quod non ità facilè, vel deniquè per implicationem intermittentium cum continuis, et hìc quoque aliqua fortassè cotingit hallucinatio. Inordinatæ siquidem febrium præsertìm intermittentium, mox et proportionatarum reduplicationes sæpè medicis imponunt specie hemitritæi, seu semitertianæ, aliusve consimilis monstri, ne dicam cum nonnullis, chymeræ. Ex opposito ea, quæ nonnunquàm visitur in typis inordinatis febrium nunquàm desinentium ordinata vicissitudo, itàut stato ordine, quandoquè bis in die, quandoquè unâ die bis, et alterâ semel, adeòque ter intrà duos dies febris recrudescat, itèmque non multò post unam invasionem nova reduplicatio succedat, ista, inquam, vicissitudo, et alia quævis consimilis in praxi non semel obvia tollere videtur perpetuæ, qualem nonnulli reputant, imposturæ suspicionem. Datis itaque ad abundantiam, quid-

quid sit de veritate rei, ut possibilibus combinationibus Veterum antè memoratis, vel saltèm earum plurimis, facilè est ex dictis colligere quid de singulis sentiendum sit quo ad usum corticis in iisdem.

Si enim commisceantur putridæ cum hecticis, diximus jam, experientiâ duce, illas per corticem non submoveri, vel si leniantur, aut quoquo modo sisti videantur, hoc non impedire quominùs ægrotans tabe consumptus suo tempore ad interitum ruat.

Si possibile sit complicari putridas continuas cum iisdem paritèr putridis continuis; certum est quòd si ambæ vel etiam alterutra ex illis (cujusmodi duorum casuum prostat icon in arbore nostrâ, datâ eorum possibilitate) si, inquam, ambæ vel alterutra ex illis sit de continentium stirpe, cortex non proderit; si verò fingantur duæ continuæ proportionales, suspicandum meritò est ne parùm prodesse possit adversùs duos hostes remedium, quod uni ex illis sæpè non sufficit; vix enim perceptibile est in casu posito, quòd in massâ sanguineâ non sit tale (sive præexistens, sive novitèr cumulatum) talitèrque radicatum fermentum ut vires corticis eludat, etiamsi aliqua extranei cujusdam accedat portio, cæteroquì eodem cortice domabilis.

Quòd si complicatio sit febrium intermittentium cum intermittentibus, sive illæ dicantur esse diversæ, sive ejusdem speciei (in quâ lineâ octo simul tertianas in eodem ægro dari posse *Caprilius*

non dubitavit asserere) extrà dubium est, illis quomodolibet commixtis, ac per varios subintrantium, seque mutuò ac diversimodè excipientium paroxysmorum recursus, continuis per accidens factis, Peruvianum corticem strenuè opitulari ac si forent disjunctæ atque discretæ, dummodò non eo ùsquè sinantur progredi, ut jam continuitatem essentialem ac fixam, et in massâ ipsâ sanguineâ stabiles radices agentem acquirant aut acquisierint.

Major difficultas versatur circà eomplicationem intermittentium cum continuis, non continentibus quidem, quæ, quoquo modo adsint, vim corticis solent enervare, sed proportionatis : cujusmodi esse dicuntur semitertiana aut hemitritæus, cùm scilicèt tertianæ continuæ quotidiana intermittens, vel tertianæ intermittenti quotidiana continua copulatur. Circà hanc rem, quæ non æquè explicatur ab omnibus (cùm aliqui ex continuis symptomatis et inflammatoriis, simul ac ex intermittentibus hemitritæos componant, alii ex variis et inæqualibus intermittentium tantummodò commixtionibus) fateor me quoque non parùm hæsitare, et probabilitèr credere, famosam hanc febrem esse de tertianarum intermittentium, multiplicium tamen, putà duplicium, vel triplicium genere, quæ in hac febris specie suas adeò frequentèr repetunt accessiones, ut illam non modò crebris rigoribus et horroribus suis reddant toto decursu horridam sive horrificam, verùm etiam tali intensione assiduè præditam, ut simul de genere continuarum ab ortu eamdem repræ-

sentent. Et reverà tàm facile est, ut licèt continua suâpte naturâ orta non est, talis tamen ob rationes recensitas evadat, simulque maligna, et sæpissimè lethalis nostræ aliquandò subcontinuæ malignantis adinstàr, ut non prorsùs immeritò ex continuâ et intermittente quodammodò conflata dicatur.

Si itaque hemitritæus aut semitertiana verè procedat, ut suspicor, ex tertianâ intermittente multiplici (Veteribus ipsis, saltèm aliquibus, non planè dissentientibus) sive ex crebro et æqualitèr inæquali fermenti tertianam producentis influxu, patet quòd activitas corticis validè, citò ac frequentèr oblati, par est morbo vincendo, dummodò id fiat antequàm febris essentialem continuitatem acquirat, quod in enarratis circumstantiis proximè imminet. Cæterùm quæ primis diebus apparet in complicatis hujusmodi febribus continuitas, sæpè non est essentialis, qualis creditur, idque conspicuæ pulsuum concentrationes identidem contingentes palàm testantur. *Quamvìs febres quædam*, inquit satìs appositè hoc loco *Sennertus*, *continuæ videantur, si tamen sæpiùs fiat pulsûs contractio, illa novi paroxysmi, novique materiæ motûs indicium est.* Ob hoc igitùr in semitertianâ, sic dictâ, corticem opportuno tempore exhibendum censeo, ac datâ occasione nonunquàm fidentèr exhibui : nec de felici successu inexpertus loquor.

Si verò, juxtà communiorem Antiquorum, febrem istam ex continuâ proportionatâ, et ex intermit-

tente prognatam quis velit, cùm in illâ duplici titulo prævaleat natura febris intermittentis aut periodicæ, et minore parte concurrat in eam natura continuæ (ipsa siquidem proportionata continua participat aliquo modo de ratione, ac fermento febris intermittentis, ut diximus) major est probabilitas, quòd in eâ debeat esse proficuus, quàm inutilis cortex, dummodò ille viriliter ac tempestivè offeratur, nisi videlicèt jam febris intermittens, crebris et subintrantibus reduplicationibus suis, ipsi continuæ, ejusve præexistenti fermenti suppetias contubernales attulerit, ipsius præexistentis fermenti naturam adeptas, vel nisi id fuerit jam subortum, quod non raro assolet, et quod ad semitertianæ generationem concurrere autumat idem *Sennertus* fretus auctoritate *Spigelii*, et aliorum, videlicèt, nisi aliqua lateat in imi ventris visceribus inflammatio quæ febri cæteroquì intermittenti, fixam continuitatem adjungat. Febrem siquidem semitertianam censet ille (suntque ejus verba) *ex febre primariâ et symptomaticâ componi, et primò quidem naturâ suâ intermittentem febrem esse, cui posteà continuus calor accedit ex inflammatione ventriculi, intestinorum, et vicinarum partium :* quo casu nisi cortex propinetur priusquàm fiat inflammatio, actum est; cùm hujusmodi febris et ex hoc capite, et ex more suo sit pravæ suprà cæteras indolis, itàut non modò maligna, verùm et epidemica, et contagiosa, et lethalis præ aliis meritò reputetur, undè illud *Q. Sereni :*

Mortiferum magis est, quòd Græcis hemitritæum
Vulgatur verbis.....

Exempla tamen curationum hemitritæi, etsi adeò periculosi, usu corticis absolutarum exhibet, ut aliàs diximus, *Badus* itèm et *Restaurandus* capite peculiari : *De curâ hemitritæi per Chinam Chinam*, ubi animadversione dignum est scholium *cl. Nigrisoli* circà febres hujusmodi complicatas ; quæ omnia consulat lector, nosque à longiore circà hanc materiam eximat morâ.

Quo ad secundum in titulo propositum, nempè an China China conveniat febribus *lentis*, et puerorum hecticis, saltèm abusivè dictis, distinguere oportet lentas, quæ de genere symptomaticarum ac continentium sunt, et quæ sunt de genere intermittentium à radice, ac proindè essentialium, quemadmodùm utraque species distincta est in arbore infrà positâ. In primo enim casu corticem non congruere, seu saltèm non sufficere, jam satis constat ex pluries dictis. In secundo verò casu nullus dubito quin conferat, saltèm utplurimùm (quantùm novi in praxi) imò quin absolutè conveniat, usquequò in lentis hujusmodi aliqua subcernitur originariæ periodi umbra, ut explicitè monet *D'Acquin*, qui egregiè præ cæteris sphæram activitatis remedii paucis distinxit ac circumscripsit ; quarè etiamsi, rebus nimis ultrò provectis, per accidens China fortassè non prosit, attamen fidentèr dico quòd rationabilitèr et tutò exhibetur, quoniam convenit naturæ intimæ ipsius febris.

Quamobrèm pro statuendâ oblatione illius, sufficit dignoscere lentam à fermento intermittentium pendentem, et gravibus viscerum vitiis (inter quæ non connumero vulgares obstructiones) minimè copulatam, sufficit, inquam, dignoscere illam à lentâ ex radice continentium symptomaticarum, et ex gravibus viscerum læsionibus pullulante. Hoc autem unicuique in arte versato non admodùm difficultèr videtur posse innotescere; quandoquidem ex ipsius ægrotantis relatu potest quilibet doceri, nùm lentam illam diuturna intermittens præcesserit, et ex seipso cognoscere (posito, quòd hecticam veràm à meris lentis discernat) an aliqua in lentâ hujusmodi observari possit incrementi et decrementi qualiscumque nota; illius quidem per unguium *v. gr.* livorem temporaneum, ne dicam perfrigerationem, istius verò per interpolatas v. gr., nocturnasve sudatiunculas, vel per alia quælibet obscura saltèm periodi indicia. In quibus circumstantiis aliisque similibus, si febris intermittens sive duplex, sive triplex, sive alterius compositionis præcesserit, imò aliquandò, præsertìm in pueris, etiamsi non præcesserit, sed præcesserit febris continua, dummodò tamen in lentâ succedente appareat levis aliqua imago periodi, cortex exhibendus est cum spe boni exitûs, si non certâ, saltèm probabili et omnis suspicionis experte. Quod intelligendum est etiam, quamvìs febris diuturnitas cachexiæ rudimenta simul induceret, habito tamen aliquo ad hujusmodi circumstantiam respectu, simulque ha-

bitâ consideratione, quòd à cachexiâ ipsâ ortum, aut fomitem febris non trahat; tunc enim referenda esset ad lentam symptomaticam vires corticis eludentem. Hac conditione absente, et concurrentibus reliquis antedictis, cortex in lentâ ipsâ non sine spe propinandus.

Idem dicendum de lentis illis, quæ pueros peculiaritèr, vel ex prægressis intermittentibus, vel ex simplici etiam *adephagiâ*, seu ingluvie obsidere solent, et *hecticarum* nomine *abusivè* audiunt; nam præterquamquòd ab hecticis veris videtur excipere *Hippocrates* ætatem infrà completos pubertatis annos constitutam, experientia ipsa solet ostendere febres istas à cruditatibus genitas ad cachexiam sæpiùs, quàm ad maciem hecticæ veræ sequacem deducere, etsi eas cum macie quoque conjungi, nequaquàm inficier; quo casu si macies ad conspicuum gradum producta sit, corticis effectus valdè incertus redditur, non tamen ideò semper ejus usus omittendus. Quamobrèm in istis puerorum lentis sive ex præcedentibus periodicis, sive ex nimiâ voracitate et ciborum imgurgitatione procedentibus, videtur peccare vel fermentum intermittentium, vel materia aliqua ejusdem farinæ, vel saltèm analoga quæ ab usu Peruviani corticis post universalia congrua propinati correctionem non levem potest recipere, ut non semel usus me docuit, utque meliùs patefacient nonnullæ ex sequentibus historiis, quibus alias etiam curationem lentarum in diversis ætatibus exhibentes placet immiscere.

I. Anno 1696. memoratus aliàs *D. Comes Andreas de Sanctis* tunc impuber, ex frequenti ac intempestivo usu fructuum præsertìm, et bellariorum, aliarumque rerum saccharo obductarum, incidit in febrem acutam continentem (convaluerat autem non ità pridèm ex diuturnâ quartanâ spontè solutâ) et periculo plenam, cujus symptomata et gravissima fuêre et insolita, adeòut etiamnùm ambigam, nùm ea febris fuerit simul variolosa, propter peregrinam quamdam eruptionem cutaneam innumerarum pustularum, variolas quodammodò, sed admodùm imperfectè ac abortivo ferè dixerim modo æmulantium. Febre non integrè judicatâ, supervenêre insignes abscessus ad articulos, aliasque corporis partes, sanie et pure summè fœtido abundè scatentes, qui ægrum unà cum *lentâ* quâdam febriculâ ad insignem maciem deduxerunt, nec nisi post bimestre saltèm spatium sanati sunt, et ad cicatricem perducti. Illis nihilominùs planè consolidatis eadem remansit superstes lenta febricula, crescente in dies totius corporis macie, nihilque proficientibus iis quæ pro febre extinguendâ, et pro reparandâ nutritione ad longum tempus præscribebantur remediis. Assidebat illi perpetuò *D. Candrinus*, medebaturque *D. Cervius*, cui et ipse socius de more adjungebar. Professores isti mihi non semel obtruserunt per modum quæsiti, nùm in hoc casu locum aliquem posset habere Peruvianus cortex quem aliàs in febribus lentis, me præscribente (et interìm satìs memori casus ipsos repetebant)

non parùm profecisse observârant. Rejiciebam ego iisdem amicè subridens propositionem, et aiebam: maximam esse inter casus illos et istum disparitatem. Tandem cùm quodam die strictiùs interrogarer (progrediebatur enim in dies carnium consumptio) cur hoc casu abhorrerem à tentamine, quod cæteroquì innoxium fatebar, nec nisi de eâdem inefficaciâ, quam in cæteris quoque remediis apertè experiebamur, suspicabar incertus, respondi me non suspicari, sed omninò credere inutilem corticem, et ob id timere me censuram vulgi, aliorumque etiam medicorum, propter radicem febris à continente primitùs proficiscentis, demùmque de symptomaticâ fortassè participantis (metuebam siquidem de novo aliquo latente abscessu interno) et nullam præsertìm periodi speciem præseferentis, quantùm colligere potui toto morbi tempore, bis licèt in die ægrum invisens. Addebam corporis emaciationem jam ad marasmi gradum perduci, nec esse forsitàn ullo pacto possibilem ampliùs reparationem. Ad hæc reponebant ambo: non omnia quæ asserebam, sibi talia prorsùs apparuisse; aiebant siquidem, et præcipuè *D. Candrinus* incessantèr assidens: levem aliquam se nonnunquàm deprehendisse febris remissionem horis præsertìm antelucanis, quo tempore et somnus placidus, et levis quandoquè sudatiuncula succedebat, quam et quædam præcedebat trium vel quatuor horarum spatio major incalescentia. Hac unâ motus duorum assertione, corticem tentandum cen-

sui, qui *ad drach. ss.* primò semel, mox et bis in die præscriptus, intrà 15. vel 20. dies, febrem omnem penitùs sustulit, et ad mensem circitèr continuatus, integram valetudinem, colorem optimum, robur pristinum, perfectam renutritionem, quin et obesitatem cum aliquo etiam excessu post modicum temporis admirabilitèr invexit.

II. Nobilissima virgo XV. agens ætatis annum, habitu corporis valdè gracili, et fervido prædita temperamento, anno 1707. latrante Syrio, incidit in febrem tertianam duplicem, primò intermittentem, mox continuam per paroxysmos sese mutuò excipientes. Quantumvìs omni cautelâ tractaretur, ne febris plurimùm valida continuitatem essentialem, atque acutiem periculosam acquireret, non aliud tamen utilitatis ab adhibitis remediis licuit referre, nisi tolerabiliorem, sed diuturniorem febris intensionem cum periodis obscurissimis, et macie notabili. Ut rem paucis absolvam, progrediente morbo cum copiosis, serosisque dejectionibus, cum profusis sudoribus, tenuioribusque simul urinis, et jugitèr perseverante febre jam familiari redditâ, quæ aliquod tantummodò incrementum suscipere dignoscebatur ab incalescentiâ quâdam horis pomeridianis adauctâ, cui nocturnus sudor cum vix perceptibili remissione respondebat, pacritèrque crescente ad gradum insignem totius corporis, præsertìm verò brachiorum et crurum extenuatione, irritis omnibus quæ tàm pro retundendo febrili calore, quàm pro reparandâ, quæ absume-

batur

batur in dies, humiditate, et pro nutritione instaurandâ, præscripseramus *D. Floranus* medicus illius ordinarius et ego, consilium cepi de proponendo usu Peruviani corticis, priusquàm obscura illa qualiscumque periodi umbra penitùs obliteraretur, febrisque in habitualem dictam migraret. Sub conditione alicujus quidem incertitudinis, sed plurimæ insimul spei, et omnimodæ semper securitatis, remedium proposui: nec sine plurimâ suspicione de carentiâ successûs fuit admissum, ob fixam videlicèt ac ferè æqualem febris perseverantiam, et ob insignem metuendam carnium consumptionem cum calore adurente iisdem impresso, tactu judice. Propinatus itaque est cortex per modum alterantis, scilicèt *ad drach. ss.* quotidiè, nec nisi post aliquot dies sensibile levamen emersit. Emersit tamen evidentèr, et continuato ad non breve spatium temporis remedio, Deo dante, convaluit ægra, sed tamen plurimùm emaciata. Recidit illa quidem pluries, febribus semper typum tertianæ vel duplicis vel simplicis primò referentibus, sed mox in lentam degenerantibus, quæ licèt exigua ac vix perceptibilis, ab unâ tamen ad aliam usquè recidivam protendebatur. Modò curabatur illa eodem cortice, quandò gravior invalescebat febris habitualis suspicio, modò sine eo, quandò febris motù clariore procedebat, et laudabili diaphoresi judicabatur. Hyberni solstitii solvit illa vectigal per novam consuetæ febris invasionem, idemque tributum postremo dedit verno æquinoctio sequentis

anni 1708. quo elapso pristinas planè vires, habitum corporis pleniorem ac anteà, integramque prorsùs resumpsit valetudinem.

III. Vividus, promptusque ephebus Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis dominæ meæ, *D. Comes Cæsar Furnius*, postquàm passus esset æstate anni 1708. longam ægritudinem ex tertianâ duplici subintrante, et participante de veræ proportionatæ naturâ cum symptomatis valdè gravibus, nec periculo verè carentibus, imò post superatas recidivas multiplices, à quibus omnibus sine ullo corticis adjumento, sed consuetis tantùm præsidiis cum delectu, et peculiari advertentiâ adhibitis, Deo favente, semper evaserat, autumnali tandem tempestate convalescentiam suam acturus in paternâ domo, adiit oppidum finalis Mutinæ, ubì genitor pro Serenissimo Duce Gubernatoris munus exercebat. Ibì vix elapso solstitio hyemali febre iterùm correptus est, quæ juxtà relatum D. medici curantis, duplici tertianæ de genere subintrantium, ut aliàs, typum præseferebat, cum quotidianâ videlicèt, pomeridianâ, et alternatìm graviore exacerbatione sine ullo frigoris sensu recurrente. Cùm primùm mihi nunciata fuit invasio hæc novi morbi, seu mavis recidiva præteriti, et scirem ægrum jam satìs à me anteà expurgatum, ac repetitâ non semel (suaserat id gravis vertigo, et crebra simul, sed invalida hæmorrhagia è naribus) phlebotomiâ curatum, cùmque recentèr intelligerem iisdem de causis rursùs celebratam fuisse ope hirudinum novam sanguinis

missionem, sedulò monui ut cortex, à quo toto morbi decursu abstinueram, præscriberetur, quotiescumquè periculum aliquod immineret, priusquàm gravius fieret. Patefacto voto meo, nil ultrà quæsivi.

Tractu dierum aliquot (refero, quæ ex litteris curantis medici apud me servatis excerpto) intelligo febrem aliis à cortice curatam remediis, plurimùm quidem imminutam esse, sed æqualitèr continuam redditam cum rubore genarum præsertìm à cibo, et conspicuâ admodùm macie universali, quod movit mentem ipsius medici ad præscribendum lac vaccinum coctum, animo ad alterius lactis oblationem aliquandò transeundi benigniori tempestate. Post brevem hujusmodi lactis usum refert medicus febrem continuam increbuisse cum manifestiore semper incalescentiâ aliquot horis à cibo, tandemque inquit : se periodum observâsse quartanæ continuæ cum levi quodam frigore recrudescentis, quæritque rursùs quid modò sentiam de Chinâ Chinâ non oblatâ. Inculco denuò illius oblationem, etiam validiusculam, nullâ morâ interpositâ. Negligitur hæc : et responsum refero quòd jam febris dubio procul non potest non haberi pro habituali, ideòque in animo esse præscribendi jusculum ex decoctione testudinis, cancrorum, et ranarum, dummodò ipse consentiam. Interìm subdit idem medicus curans : rem esse eo perductam (sunt ipsissima illius verba) ut maxima sit universalis emaciatio, virium prostratio insignis, notabilis surditas,

facies fermè Hippocratica, vigiliæ assiduæ, dejectiones copiosæ et summæ fœtidæ, oculi caligantes, febris continua cum incremento à pastu, genarum rubore, siti ardentissimâ, labiis aridis, et faucium ardore, cum molestissimo insimul ptyalismo.

Eodem tempore scribit ad me alter medicus superaccitus, se planè invitum accessisse recentèr ad curationem, ubì non actoris, sed spectatoris tantùm partes erat acturus, aitque : se primâ visitatione desperatam aguovisse ægri salutem propter febrem continuam cum pulsu ne minimam quidem resistentiam habente, facie cadavericâ, totius corporis macie, ferinis unguibus, assiduisque vigiliis, diarrhæâ, hæmorrhagiâ, etc. tandemque concludit, aliis signis (ut inquit) lethalissimis, adjungi ulcus in larynge cum screatu veri puris itentidem subcruenti, neque levamen aliud adhùc dignosci, nisi moderamen aliquod vigiliarum nonnihil breviorum, quas tamen pensat somnus turbatus, et subdelirio persæpè intermixtus. Ambobus respondi : me hos reputare acutiei potiùs, quàm morbi habitualis effectus ac signa, maximè cùm vix mensis esset elapsus ab ultimâ invasione morbi : nihilominùs quandò jam æger est proximè acturus animam, sive id contingat ob unam, sive ob aliam causam, prudentis medici esse abstinere à remediis in eo statu inutilibus. Hoc non obstante, si quid illis videretur tentandum, et siquidem aliqua utut levis appareret, aut apparuisset umbra periodi (manebat quippè mente reposta idea primi morbi) loco ranarum

atque testudinum, quas postmodùm pro restaurando ægro superstite non improbâssem, si fuisset opus, Chinam Chinam nondùm oblatam precabar, offerrent dosi validiusculâ, quam idcircò indicavi, visuri forsàn quæ anteà non credidissent.

Amplexati sunt illi tandem consilium meum, jubar aliquod remissionis et exacerbationis alternæ in febre recognoscentes; sed loco substantiæ corticis congruum visum est illis pro faciliori ægri assumptione substituere julapium ex Chinâ Chinâ, nescio quâ vi saturatum, ex cujus usu per sex dies administrati cùm nullum levamen agnoscerent, ut retulêre, (interìm tamen non obiit ægrotans pro deplorato jam habitus) quinimmò cùm major fieret, ut aiebant, prostratio virium, febrisque æquè et iisdem symptomatis procedere videretur, iterùm dococtionem non modò, sed et insuper julapium ex iisdem testudinibus et cancris, se libentiùs quàm Chinam Chinam usurpaturos fatebantur, ni ego renuerem. Quibus tandem fidentèr responsum feci: inpræsentiarum solo cortice virilitèr agendum esse, reliquis remediis in posterùm, si res exigeret aut sineret. Præscriptâ itaque quotidiè manè per tres dies *drachmâ unâ* corticis in substantiâ, et *semidrachmâ* ejusdem per qurtuor alios dies, superadditâ syrupo de eâdem Chinâ Chinâ ad illum roborandum, iterùmque ad alios tres dies exhibitâ quotidiè *drachmâ unâ*, febris cœpit paulatìm remitti, sed nondùm quantùm erat in votis curantium medicorum, qui pro reparandâ ægri macie remedia à

cancris et testudinibus petita jugitèr proponebant, verbisque officiosis tantùm non implorabant, ut ego ab illis imploraveram promptiorem usum corticis. Quamobrèm ut ipsis morem gererem (sunt quippè viri docti non modò, sed et amici) etiam præter credulitatem meam in illud remedium consensi, hac initâ pactione, ut eidem quotidiè manè præmitteretur saltèm *scrup. j.* vel *drach. ss.* corticis, quod libentèr factum est ad longum tempus; sicque communi concursu, et voto perfectè sanatus est æger, pristinoque robori, mox et optimæ habitudini restitutus circà æquinoctium vernum, antè cujus etiam adventum placuit iterùm ægrotantem novo usu corticis præmunire. An à febre lentâ, et propemodùm habituali sanatus is fuerit, an ab acutâ, judicet lector; à cortice sanatum ambigat nemo.

IV. Æstate proximâ elapsâ *D. Ludovicus de Arboribus* ruri agens, quò me fortuitò et ipse contuleram, instititit ut filium suum natu majorem, infrà pubertatem tamen constitutum, mihique ab ortu notum, et pessimè tunc habentem, vellem invisere ad solamen matris, non ad curationem filii, quem pro tabido reputabat. Is aliàs pro phthysico propè habitus est ob diuturnam tussim cum sputo semipurulento, difficultate spirandi, rancedine insigni et lentâ febriculâ; sed ab his omnibus sedulâ adhibitâ curatione præter mei ipsius, curantis licèt, expectationem planè convaluit. Antè tres annos quoque spinam ventosam passus est in cubito

et in pede, quæ præter læsionem partium per triennium obsessarum, notabilem quoque totius corporis maciem invexit. Post hæc omnia circà prægressæ æstatis initia correptus est tertianâ febre intermittente, quæ tractu temporis in lentam migravit, exsiccatis eodem tempore ulceribus articulorum, perennes cæteroquì ichores fundere solitis. De curatione postremæ hujusce febris conscius non sum, ab alio enim medico curatus fuit. Id unum scio, quòd adhùc lentè febricitans, rus adiit sat malè habens, et ab aeris mutatione opem quæritans, suasu, ni fallor, ipsius curantis medici. Ibì moram trahens assiduè febricitavit cum vespertinis obscurissimis exacerbationibus, et nocturnis circà caput, collum, et thoracem sudatiunculis. Interìm ulteriorem, summamque maciem contraxit, et quod pejus, maximam simul spirandi difficultatem, tussim molestissimam, sæpè siccam, sæpè quoque sputo viscido ac crasso comitatam, cum raucedine assiduâ adeò gravi, ut audientibus molestiam inferret. In hoc statu illum ruri deprehendi, dùm antè domum ipsius casu transveherer, cùmque eumdem tabidum, saltèm fieri cœptum et ipse censerem, ut ab omnibus etiam non medicis censebatur, patri à me exquirenti an China China illum, si non sanare, saltèm levare potis esset, negativè respondi. Cùm tamen interrogarer, nùm ea citrà noxam saltèm posset tentari, respondi quòd habito respectu ad primam febris radicem, tentari poterat, sed parcâ dosi, quoniam cæteroquì con-

junctæ pectoris affectioni non erat congruens. Quòd si à dosi parcâ levamen aliquod emersisset, fidentiùs posteà poterat pleniore dosi usurpari. Præscripsi itaque non in schedulâ medicâ (pudebat enim) sed linguâ vernaculâ, mutato etiam charactere, *semunciam* Chinæ Chinæ in octo partes divisam, et abii, iter meum prosequutus. Assumptâ ab eo intrà octo dies Chinâ Chinâ, nunciat mihi pater filium leviùs se habere, ac manè præsertìm videri à febre immunem, vel saltèm infebricitationi proximum. Tunc aliam *semunciam* in quatuor tantùm partes distributam præscribo, eâque paritèr assumptâ, narratur mihi ægrum benè se habere, non modò quoad febrem, quæ jam evanuerat planè, verùm etiam quoad reliqua omnia. Vix licèt credulus, aliam tamen iterùm *semunciam* præscribo in octo partes divisam, nec aliud ampliùs à quoquam audio. Sub finem autumni offendens patrem ægrotantis in urbe mihi obvium, interrogo illum de valetudine filii. Optimam respondet obtinere, nec quicquam aliud pati, nisi incommoda à spinâ ventosâ in articulis, usquè adhùc tamen etiam consolidatis, relicta. Paulòpost ipse occurrit mihi per urbem circumvagus filius, quem vix dignosco, adeò carnosus, validus, vividoque colore præditus est. Qualem tunc vidi, talem etiamnùm, Deo dante, haud infrequentèr video, et (quod mirandum magis est) ab ipsis spinæ ventosæ reliquis prorsùs immunem.

V. Lectissima virgo *D. Ursula Corsina*, gracil-

lima, et universâ thoracis totiusque corporis structurâ omninò disposita ad tabem, trigesimum circitèr agens ætatis annum, cujus fratrem, unamque insuper et alteram sororem sine ullo prævio sanguinis sputo phthysis confecerat, corripiebatur lentâ quâdam febriculâ cum tussi valdè molestâ, et pauco nihilominùs screatu. Febricula hæc primis diebus me ancipitem reddidit de naturâ illius, ambigentem scilicèt an chronica, et tabem forsitàn illatura, an subdolè acuta, malique moris particeps esset, adeò difficilis et obscurus apparebat illius character. Tractu plurium dierum manifestè se prodidit febris verè pro lentâ, quam comitabatur tussis assidua noctu præsertìm excrucians, cum copioso subindè screatu materiæ lymphaticæ spumosæ. Sæpiùs in die, horisque incertis modò noctu, modò interdiù asseverabat ægra sibi exacerbari, et aliàs nonnihil remitti febrem, sed sæpiùs nil tale pulsus, urina, vel carnium temperies aperiebat. Non negaverim tamen me bis aut ter, intrà spatium 40. dierum circitèr sensibilem aliquam deprehendisse remissionem et exacerbationem. Reliquum temporis pari semper tenore ac passu febris lenta commensa est cum acri ad tactum calore, tussi importunâ, copioso sputo, albicante, spumoso et crudo, insignique insuper corporis macie.

Cùm non proficerent remedia, quæ plurima fuêre, notis indicationibus adimplendis destinata, motus ego à recentèr et crebriùs apparente sensibiliore nonnihil incrementi et decrementi febris vicissitudine,

corticem Peruvianum tentare decrevi, parcâ quidem dosi, nempè *ad drach. ss.* sed ad plures et plures dies, ab illius usu visæ sunt aboleri obscuræ illæ febriles exacerbationes, sed lenta febris, sibique deindè semper, aut verè semper, æqualis, pertinacitèr perstitit; quamobrèm ab usu corticis sine fructu, aut sensibili utilitate adhibiti, supersedere coactus fui.

Jam verò ad marasmum fermè deducebatur ægrotans, cùm autem illi post tot alia incassùm usurpata, decoctionem radicis Chinæ præscribere aggrederer, nescio quo œstro percitus, radici Chinæ *Kinkinam* etiam adjunxi. Atque ità *ex drach. iij. rad. Chinæ, et drach. ij.* corticis Peruviani in duabus aquæ libris infusis, atque ad medietatem decoctis, duos syrupos confeci, pauco syrupo de cortice citri edulcatos, quorum unum quotidiè manè sumebat, et constantèr perseverabat. Ab usu novi hujusce remedii semel in die, ut dictum est, assumpti, ægra sensìm meliùs se habere cœpit; quaproptèr usus illius ad XL. usquè dies protractus integram veletudinem inferre visus est, febre videlicèt tandem devictâ, vel ad inconspicuam deductâ, tussi admodùm imminutâ, imminutoque paritèr sputo, remanente tantummodò insigni, quæ minimè reficiebatur, carnium extenuatione. In hoc statu cùm ea haud multùm incommodè perdurâsset, eidem valedixi; animo tamen lac exhibendi adventante vere, aliquam interìm quietem, et cessationem à remediis cuilibet anteponens remedio. Sed vix men-

sis erat elapsus, cùm iterùm advocabar ut ægram inviserem, eâdem febre, eâdem tussi, eodemque sputo à pluribus jam diebus laborantem. A remedio, quod manifestè profuerat, indicatione desumptâ, iterùm syrupum ex cortice Peruviano cum radice Chinæ portionibus æquis decocto, turbidum insuper et plurimâ corticis substantiâ refertum, neque semel tantùm, ut anteà, sed bis in die sumendum præscripsi; quo ad XXX. usquè dies continuato, ægra tandem perfectè convaluit, adeòut nunquàm anteà æquè valuerit, abolitâ in integrum tussi, et ne vestigio quidem vel umbrâ febris superstite. Quià tamen gracilitas membrorum, præsertìm extremorum non satìs refici videbatur, lac asininum exhibui ad duos circitèr menses, quo pro ratione sui habitûs fuit omnimodè restituta.

Aliam ex opposito adolescentulam recèns nuptam, ex nativâ dispositione minimè in tabem pronam, et febri manifestiores exacerbationes, sensibilesque remissiones habente diutiùs vexatam, cum copiosis sudoribus, tussi molestâ, et sputo spumoso, eâdem paritèr methodo curare institui, postquàm consueta, quæ non pauca fuêre, remedia nil proficere observâssem. Sed incassùm planè id sum molitus; hæc enim, licèt longè minùs disposita videretur ad tabem, inevitabili tamen sorte tabida facta est.

VI. *Frater* impuber sculptoris æneæ tabulæ stemma febrium genealogicum referentis, et primæ hujusce Therapeutices editioni insertæ, laborabat à duobus

jam mensibus lentâ quâdam febriculâ, quæ ad maciem insignem illum deduxerat. Cùm pluries invisendi operis gratiâ domum sculptoris adirem, puerum hunc macilentum, modò jacentem, modò erectum deprehendebam, sed semper febricitantem pari intensione cum pulsu celeri, urinâ malè coloratâ, appetitu vivido potiùs quàm prostrato, et siti ferè nullâ. Occasionem febri videbatur suppeditare diuturnum ulcus intestini recti, antè aliquod menses à chirurgo curati quidem, sed imperfectè, aliquâ videlicèt labe adhùc superstite. Cùm interrogarer, datâ occasione frequentioris accessûs mei, an quicquam posset administrari pro curandâ hujusmodi febre, tergiversabar, solum hordei cremorem indigitans pro alimento simul et medicamento. Tandem cum quâdam die sciscitaretur à me sculptor, latinæ linguæ non ignarus, cujusnam generis esset febris lenta fratris sui, quarum febrium varias species in arbore meâ incidendâ observârat, respondi hærere me nonnihil circà hoc, sed tamen probabiliùs credere eam esse ex illarum potiùs specie, quas in ramis deliberatis excudebat, quàm earum quas excudebat in ramis cortice obductis, et consequentèr esse veram habitualem potiùs, quàm mentitam, insuperque fortassè symptomaticam, adeòque cortice Peruviano probabilitèr non curabilem. Dùm autem autem in confirmatione meæ assertionis adducerem æqualem semper febris continuitatem à me deprehensam, subjungebatur mihi ægrum nullo ordine, et tantùm per accidens invisenti,

febrem nonnullis horis, imò et nonnullis inordinatè tamen diebus, intensiorem nonnihil, et nonnullis aliis remissiorem observari, ut et exacerbationem illius aliquâ nonnunquàm brevissimâ et fugaci horripilatione notari. His intellectis, nec tamen planè creditis, primò *syrup. de cichorio* compositum cum *rhabarbaro* ad aliquot dies præscripsi, deindè præmissâ protestatione de probabili invaliditate remedii, præscripsi corticem *ad drach. ss.* omni mane per dies octo. Quod cùm non planè inutilitèr cessisset, cœpi idem remedium offerre manè, et serò ad dies quatuor. Validiori huic impulsui febris nequivit resistere, sed abiit expulsa. Interjectâ verò unius hebdomadæ quiete, rursùsque post eam repetito per octo dies usu corticis *ad drach. ss.* quotidiè manè, ità fugata est febris, ut nunquàm redire sit ausa, succedente loco illius decenti corporis renutritione, firmâque in integrum valetudine.

VII. *D. Andreas de Ferrettis* Sacerdos quadragenarius (ut aliquod etiam exemplum lentarum febrium in subjecto provectioris ætatis afferam) habitûs corporis summè gracilis, adustique, ut loqui mos est, temperamenti, febribus acutis et ardentibus facilè obnoxius, semperque ideò quoties vel ægrotabat, vel convalescebat, de habituali suspectus, anno 1706. correptus est febriculâ quâdam ab ipso initio lentâ, quam proindè per duas hebdomadas, et ultrà assiduè circumtulit. Excarnis ille insignitèr evaserat et decolor, siti assiduâ premebatur, calorem exhibebet tactum ferientem, et sudatiunculas tantùm

nocturnas patiebatur, à quibus leviùs se habere ad aliquot horas asseverabat; reliquo tempore summam præseferebat cutis ariditatem. Consilio meo jussus decumbere, subjecit se regimini medico, maximè cùm jam inciperet ægrè stare, et circumvagari. Febre diligentèr inspectâ, et quidem diversis horis, eamdem ferè semper æqualem reperi, non tamen tam exactè, quin pulsus unâ nonnunquàm vice frequentior quàm alterâ, nullâ tamen servatâ lege, reperiretur. Tantummodò asserebat ille se noctes aliquot, vel aliquot saltèm noctis horas transigere satìs tranquillas, febre tunc juxtà sensum illius etiam circà sudorem leviore redditâ, cujus tamen levaminis vix ullum ego vestigium clarum manè poteram tactu explorare. Tractatus est blandis remediis per plures dies, alterantibus scilicèt humectantibus et refrigerantibus, emulsionibus, cremore hordei, jusculis cancrorum, et similibus, præmissâ parcâ sanguinis detractione, et interjectis clysteribus ex lacte et saccharo, aliisque hujusmodi diutiùs administratis. Sed cùm sine ullâ diminutione protraheretur febris, macies autem ingravesceret, et roridæ humiditatis consumptio, ad usum corticis anceps confugi: quo *ad drach. ss.* quotidiè manè per dies duodecim assumpto, febris omninò sublata est, et repetito, continuatoque ad longiusculum tempus remedio, inhibita quoque est omnis recidiva, et restituta in integrum naturalis carnium constitutio. Post duos annos iterùm idem decubuit ex duplici tertianâ continuâ satìs intensâ

et diuturniore, à quâ per viam methodicam vulgatiorem liberatus est citrà auxilium corticis, cujus tamen usum jam proximè meditabar, in febris evanuisset.

Per hoc autem, quòd utilitatem corticis in enarratis casibus expertus commendem, non fit quòd incertum aliquandò non fatear in febribus lentis, à radice quoque intermittente procedentibus, juvamen illius, non enim desunt casus, in quibus quandoquè hoc remedium non sufficit, etsi suffecturum videatur. Hujusmodi exemplum habui præter alterum suprà indicatum, in *D. Paulo Passarino*, qui post duos menses ruralis ægritudinis ex duplici tertianâ intermittente in urbem redux factus est cum lentâ febriculâ, prægressis periodicis succedaneâ. Hæc cùm ingravescere nonnihil inciperet, et prorsùs amittere levem, quam anteà servárat exacerbationis et remissionis umbram, tandem post alia remedia inutilitèr administrata tractata est cortice *ad drach. ss.* exhibito bis in die, protestatione tamen præmissâ de incertitudine juvaminis in circumstantiis hujusmodi. Licèt autem ad nonnullos dies productus fuerit illius usus, nihilominùs æger sensìm consumptus fatis cessit, neque diuturna admodùm fuit ægritudo, quippè (ut mecum animadvertebat medicus curans) priusquàm corticem præscriberemus, febris illa aliquem jam acutiei characterem suscipere incœperat. Pectus huic juveni erat non benè dispositum, aliàs enim de phthysi fuerat ille suspectus. Graveolens erat eidem

halitus, tussisque molesta cum screatu materiæ crassioris, minimè tamen purulentæ. Quarè præcordia saltèm non benè constituta fortassìs habebat. Alios tamen interìm pejus habentes, magisque de tabe suspectos, ut in historiis suprà relatis, cortice sanatos vidi.

Hinc elucessit remedium istud strenuam operam non semper quidem, sed tamen sæpiùs navare in curatione febrium hecticas æmulantium, præsertìm in ætate citrà completos pubertatis annos constitutâ, necnon in aliis etiam ætatibus, dummodò circumstantiæ congruentes pro illius utili administratione concurrant, ut, de aliis quoque febribus naturæ anticipitis abundè jam dictum est, nec tamen forsitàn dictum satìs.

Ne igitùr hac in re maximi momenti, à quâ non rarò pendet hominis vita, decipiantur tyrones, aliive parùm versati, quibus cuncta, quæ diximus, post absolutam tractatûs hujusce lectionem (siquidem integram, ut prolixiorem ferre poterunt) facilè forsàn memoriâ excident, idcircò antè complementum ejusdem tractatûs placet hìc pro faciliori, commodiori et regulari usu remedii, quoddam velutì locali memoriæ specimen cunctis exhibere in *arbore* infrà delineatâ, quæ universalem, quantùm sat est pro re de quâ agitur, febrium genesim, et frequentiores earum metamorphoses, atque idcircò congruentem quibusdam, et quibusdam non congruentem, imò et idem febri opportunam uno tempore, et alio non opportunam corticis administrationem

administrationem comprehendit. Pro cujus itidem *arboris* clariore intelligentiâ, è re erit summatìm præmittere sequentis pagellæ monita.

EXPLICATIO ARBORIS GENERATÌM.

Arbor hæc simulat (neque enim graphicè potest exprimere) plantam cujus cortex *China China* dicitur. Et quoniam ab Hispanis vocatur illa *palo de las calenturas*, referente *Bado*, quod idem sonat ac *lignum febrium*, idcirco propterea nos quoque commodam hìc loci nomenclaturam eamdem retinendo, categoriam febrium ordine ad rem nostram magis quàm ad ritus scholasticos accommodato (non enim rigorosam febrium synopsim primariò describimus, sed illarum obtemperantiam vel reluctantiam cortici) voluimus insculptam eidem arbori, febres ipsas, quas exhibet, magnâ ex parte extinguenti, cui prælusimus jam alterâ utut pusillâ *icone*, simulque *lemmate* sitis in fronte ipsâ tractatûs.

Quià verò tota *vis insita* est mero arboris *libro*, seu puro illius cortici, nec ultrà ipsum extenditur, propterea febres, quas *cortex* certò sanare solet, in nodis ramorum cortice obductorum, ideòque et fronde insignitorum, inscribi curavimus; quas verò cortex non solet sanare, sculpi jussimus in nodis ramorum decorticatorum, omnique propterea fronde carentium. Quas tandem modò sanat, et modò non sanat idem cortex, incisas voluimus in nodis ramorum secundùm medietatem decor-

ticatorum, et secundùm aliam medietatem cortice obductorum: quod quidem eâ, quâ potuit, diligentiâ et arte conatus est sculptor exprimere, ut scilicèt dimidia pars rami, ut sic dicam, hermaphroditi, duplicisque generis faciem præseferentis, productorem suum decorticatum, respiciens dirimatur, quantùm licèt, ab aliâ medietate, productorem suo cortice tectum respiciente, idque paritèr in ipsâ febrium transmutatione, ubì tenuiores sunt surculi, mens fuit aliquo modo adumbrare, ut quantùm fieri potuit, innotesceret, usquequò in ipsâ etiam metamorphosi sit locus, vel non sit usui corticis, quemadmodùm attentè consideranti patere poterit.

Ob eamdem rationem non una ex istis mutationibus, propter quas in aliam naturam febres degenerant, in eâdem arbore expressa visitur, vi cujus metamorphoseos identidem contingentis febres nonnullæ de admittentibus corticem evadunt non admittentes, et è converso. Hinc emergit quidem velutì earum circulus imperfectus, quo mediante ferè quælibet transit in quamlibet, ubì scilicèt aliqua sit symboleitas. Sic intermittentes omnes migrant facilè in continuas, et plurimæ continuæ nonnunquàm in intermittentes. Intermittentes paritèr ab unâ specie migrant in aliam ut tertiana in quartanam et econtrà. Continuæ quoque plurimæ etiam ab intermittentibus ortæ, transire possunt in hecticam, ut lentæ, vel etiam acutæ, et ardentes, ab iisdem intermittentibus primitùs ortæ. Undè verè

quævis in quamvis potest transmutari, ut dicebam, dummodò non absit inter illas omnimoda dissymboleitas aut improportio. Sic hectica *v. gr.* non potest in ephemeram, aut tertianam intermittentem degenerare cursu retrogrado, etiamsi in aliis casibus detur, aut debeat intelligi in arbore nostrâ aliqua febrium plurimarum circulatio non modò à ramis majoribus ad minores, et à minoribus unius majoris ad minores alterius, sed et mox à minoribus ejusdem ad ipsum majorem, ordine si non planè inverso, saltèm quodammodò circulari. Quià ergò transmutationes omnes prosequi non est possibile sine confusione, nimiâque implicatione ramorum arboris, sufficiat pro modulo adumbrâsse potiores. Exemplo sint variæ metamorphoses discretarum in subintrantes, et subintrantium in tandem hecticam. Idem subintellige de lentis etiam ex radice intermittente prodeuntibus, aliisque in eamdem hecticam degenerantibus, de benignis in malignas conversis etc., intellige, inquam, hæc et similia, ne isthæc febrium divisio manca magis videatur ac sit, vel distributa in membra non satìs opposita. Et hæc universìm de constructione *arboris.*

EXPLICATIO ARBORIS PARTICULATÌM.

(A) EXHIBET Ramum decorticatum et segregatum ab aliis, febrium ut aiunt, SIMPLICIUM.

(B) Signat Ramum paritèr decorticatum CON-

TINUARUM CONTINENTIUM PUTRIDARUM, ut aiunt, tàm ESSENTIALIUM, quàm SYMPTOMATICARUM etc.

Notanda hìc occurrit coalescentia (b) *duorum ramusculorum, quorum unus ab* ESSENTIALI COMITATÂ *procedit, alter à* SYMPTOMATICÂ FIXÂ, *et ambo in unam* INFLAMMATORIAM (*intellige hoc nomine et* ERYSIPELATOSAM) *uniuntur, utrique communem. Paritèr notandum, differentias individuales febrium indè prodeuntium, nec non aliarum plurium positas esse pro exemplo innumerabilium.*

(C) Denotat ramum itidem delibratum, et spurium continuarum REMITTENTIUM SIMPLICITÈR, ex quo assurgit pro medietate ramus hermaphroditus PROPORTIONATARUM.

(D) Ostendit ramum suo cortice pollentem febrium INTERMITTENTIUM DISCRETARUM, et specierum frequentiorum earumdem, tàm benignarum, quàm malignarum.

Character tamen malignitatis, continentibus etiam, et proportionatis sæpiùs familiaris, exprimitur in solis intermittentibus, imò in solis TERTIANIS, *inter intermittentes potioribus, idem subintelligendo de aliis intermittentibus, in quibus peculiares, minùsque observatas febrium differentias constituit. Neque per hoc, quòd eædem malignæ intermittentes non conspiciantur divisæ in simplices, duplices vel triplices, ut benignæ, putet quispiam, id quod satìs notum est, eo quòd subticetur, excludi.*

(E) Repræsentat ramum suo paritèr cortice velatum, spuriumque, febrium intermittentium SUBIN-

TRANTIUM, qui pro alterâ medietate producit ramum hermaphroditum PROPORTIONATARUM.

(F) Exhibet ipsum ramum hermaphroditum febrium PROPOTIONATARUM pro medietate velatum suo cortice, et pro alterâ medietate nudum, parte nempè quâ respicit intermittentes, ramumque spurium SUBINTRANTIS, cortice prædìtum, quâ verò respicit continentes, spuriumque ramum REMITTENTIS, decorticatum.

De hoc ramo generalitèr notandum est illum, paucis licèt surculis, respectu ad alios habito, insignitum, esse tamen plurium divisionum capacem, quas bis repetere minimè placuit, non secùs ac rami continuarum et intermittentium, à quibus proficiscitur; siquidem proportionatæ quoque, præ cæteris febribus in praxi frequentissimæ, vel simplices sunt, vel duplices etc.: itèm, vel solitariæ, vel comitatæ, et vel coagulativæ, vel colliquativæ etc. Sed hìc ad confusionem evitandam, sat est exposuisse quod ad intentum facit.

(GGGG) Monstrant, mediis complicationibus exiliorum aliquot surculorum, à ramis majoribus prodeuntium, vulgatiores (saltèm Antiquis) febrium de genere quovis putrido complicationes. Implicatio siquidem becticarum cum putridis de intermittentium genere, neque ullâ cum utilitate, neque sine confusione exprimi poterat.

RAMUSCULORUM ARBORIS MINUTIORES NOTÆ.

(a) INDICAT transmutationem CAUSONIS, seu febris ardentis, in hecticam.

(b) Transmutationem synochi ACMASTICÆ in eamdem HECTICAM innuit.

Idem de pluribus aliis, ut dictum est, intelligas velim.

(c) Duarum paritèr symptomaticarum, scilicèt MARASMODIS lentæ, et TABIDÆ ulcerosæ, insertionem in eamdem indigitat.

(d) Denotat ejusdem TABIDÆ et MARASMODIS mutuum coalitum.

(e) Exprimit metamorphosim tertianæ simplicis SUBCONTINUÆ malignantis in tertianam CONTINUAM ACUTAM, paritèr simplicem, intellige quoque malignam.

(f) Binam comprehendit metamorphosim simul coincidentem, quarum una est ejusdem tertianæ SUBCONTINUÆ MALIGNANTIS, ACUTÆ, ac DUPLICIS factæ, altera tertianæ duplicis intermittentis benignæ, primò SUBINTRANTIS, mox ACUTÆ paritèr factæ, in eamdem tertianam duplicem continuam.

Idem, intellige de quotidianâ, de quartanâ triplici etc., quæ omnes de subintrantibus in acutas æquè transire possunt.

(g) Notat utriusque recensitæ febris ab ortu intermittentis, mox in continuam proportionatam

conversæ, ulteriorem propagationem, et transmutationem in ACMASTICAM.

(h) Deniquè indigitat per modum exempli communionem originis plurium febrium de genere inflammatorio, modò ad ESSENTIALES COMITATAS, modò ad SYMPTOMATICAS FIXAS pertinentium, ut notavimus in explicatione rami (B)

Intellige quid simile de pluribus aliis, tàm ejusdem, quàm diversi generis. Cætera per se patent.

CAPUT VI.

Enodantur nonnulla quæsita variis titulis comprehensa circà usum etiam ulteriorem *Peruviani corticis.*

Et primò

Quæritur, an ille conveniat aliis morbis, præsertim periodicis, præter febres; nec nisi cunctantèr creditur, spectatis exemplis.

VIRTUTEM Peruviani corticis adeò mirandam in febribus tùm clarè, tùm etiam subobscurè periodicis, nullam prorsùs esse in aliis morbis, et præsertim in iis, quibus ratione cujusdam, qualiscumque circuitûs, aliqua videtur inesse cum periodis febrium proportionalis analogia, sibi adhùc nonnulli, nec planè forsàn immeritò suadere nesciunt : neque caret auctoritate plurium virorum illustrium hujusmodi opinio. *Sebastianus* siquidem *Badus* putat corticem prodesse posse in omnibus affectibus frigidis et diuturnis, affertque testimo-

nium *Hieronymi S. Sophiæ* celebrantis illum in catarrhis et rheumatismis, in ventriculo firmando, et signatè in affectibus hypochondriacis, pro quibus paritèr curandis valere corticem, probat insuper idem *Badus* auctoritate *Nicolai Susannæ*, et *Christophori Paravicini*, quibus addit *Nigrisolus* etiam *Malphigium*; quod et ex ineditis illius consultationibus ipse nonnunquàm deprehendi. *Monginotius* conjectat huic cortici, etsi in alios usus hactenùs traductus non fuerit, quam ad febrium curationem (utor ipsis ejusdem verbis) naturam tamen alias proprietates medicas certò indidisse pro superandis in genere, aut impediendis quibusdam aliis fermentationibus alios morbos inducentibus, illis præsertìm quæ ortum debent exuberantiæ succorum acidorum. Ob id et ipse pro affectionibus hypochondriacis et hystericis præstantissimum remedium appellat. Laudat itèm ad obstructiones lienis, mesenterii, aliarumque partium, ad suppressiones quarumdum evacuationum naturalium, ac proindè ad chlorosim, aliosque affectus istis finitimos, propriamque experientiam in testimonium adducit, et alienam invitat. *Blegnyus* eumdem corticem, cuicumque febris speciei destinetur, vel morbo quem vaporis nomine donant (adversùs quem Chinam Chinam eximiam credit) omni hydropis speciei, aut alteri cuipiam ægritudini, sive illius substantia, sive infusio, sive tinctura, etc. exhibeatur, suo semper fungi munere, pro certo habet. *Morton* ad morbos omnes quoquo modo periodum

habentes videtur admittere atque præscribere, præsertìm ubì absconditum latere posse credat febrile fermentum; idque probare nititur etiam ex curatione hemicraniæ periodicæ habita in se ipso. Nec quid absimile quâdam epistolâ ad me conscripsit accuratissimus rei anatomicæ cultor atque promotor *Pacchionus*, ophthalmiam videlicèt periodicam, simulque vehementèr dolorificam, et epilepticos insultus proximè minitantem, cortice curatam asseverans in quodam eminentissimo S. R. E. Cardinali. Eumdem corticem mirandas vires habere in confortandis spiritibus, et ad sanam, firmamque corporis crasim restituendam viris hypochondriacis et hystericis fœminis, dejectâ jam quasi corporis œconomiâ, *Thomas Sydenham* propriâ observatione ratum facit, additque, magis conspicuum esse remedii effectum in illâ hystericâ affectione, quâ mulieres *spasmis* affectæ nisus edunt fortissimos, et plusquàm muliebres, pectora simul ferientes, etc. quàm in aliis. Lumbricos illum necare et pellere plurimi autumant, idque sibi multiplici experientiâ compertum esse, cl. *Ramazzinus* asserit pluries in suis *Constitutionibus*, necnon erudit. *Lanzonus* peculiari observatione. Dolorem ventriculi acerbissimum statâ horâ quâqualibet die recurrentem cortice felicitèr à solertissimo rerum naturalium scrutatore, clarissimo scilicèt *Vallisnerio*, sanatum legi. Anti-epilepticam, quod magis miremur, esse Chinam Chinam, ipse qui expertus est in casu nobilis pueri epilepticis insultibus unâ cum tertianâ

febre detenti (quo tamen casu ego eam respicerem potiùs ut merè febrifugam) scribit *Tozzius*, *de epilepsiâ*, credulitatem insuper suam aliis etiam experimentis innixam, innuens. Ad asthma quoque convulsivum per intervalla recurrens, eamdem proficuam esse, nonnulli asserunt; demùmque accepi ab excellentissimo *Corghio*, Mantuæ medicinam exercente, historiam super hac re notatu dignissimam, quam ex illius epistolâ ad me conscriptâ fidelitèr excerptam hùc transferre non piget. Est autem hujusmodi:

D. Comes Franciscus Cajetanus Ferrarius Mantuanus, optimæ indolis adolescens, mihique sat notus, quandoquidem pluries illum Mutinæ decumbentem curavi, dùm in eximio hoc nobilium Collegio convictor degeret, anno 1709. ætatis verò 23., labente octobris mense, ut habeo ex enunciatâ epistolâ, correptus est tertianâ intermittente, quæ in vigore accessionis gravem inferebat anhelitûs difficultatem, veri asthmatis æmulam. Ope Chinæ Chinæ sublatâ febre, sublata est paritèr difficilis respiratio, remanente tantummodò ad tempus aliquod hypochondriacâ quâdam affectione, quæ paritèr remediis opportunis curata est. Circà medietatem aprilis anni subsequentis, nèmpè 1710. iterùm correptus est febre, sed continuâ et ad acutam vergente, atque (ut puto) periodicâ, quam vehemens asthma convulsivum comitabatur. Affectio isthæc ad plures dies omnia medicorum et remediorem conamina elusit, vixque bis, aut ter,

spirituosis anti-epilepticis ad breve temporis intervallum auscultâsse visa est; sed paulòpost æquè recrudit. Itaque omnibus irritis, habitâ demùm ratione tùm prioris morbi et curationis illius, tùm affectionis hypochondriacæ ipsi priori morbo superstitis, tùm sensationis cujusdam molestæ, superius orificium ventriculi, totamque mesenterii regionem occupantis, tùm deniquè motus cujuspiam alterni, quo hujusmodi sensatio unà cum convulsivo asthmate recrudescebat, sancitum fuit à curantibus medicis, corticem rursùs offerre; quo *ad duas uncias* successivè propinato, et febris et adjunctum symptoma simul evanuêre. Nonis maji revixit asthma solitarium, scilicèt sine febre, et cum molesto tantùm in partibus jam memoratis sensu. Repetitus ideò est cortex, et *trium unciarum* absumptione extinctus est morbus. Continuatum est per plures dies ad præcautionem remedium, vixque eodem omisso, fortior rediit morbus, sine febre tamen, ut et deinceps semper: assumptis verò rursùs *totidem unciis* Chinæ Chinæ substitit. Diutiùs propterеà usurpatum est idem medicamen ad prophylaxim, sed eo non obstante, circà medietatem julii æquè ac antè insurrexit asthma. Mutato proindè consilio, ad alia remedia animum convertêre iidem medici, sed nullâ unquàm arte datum fuit morbum compescere, nisi facto ad corticem reditu, cujus extracto anti-epilepticis mixto, necnon solitariâ infusione, eodem tempore utilitèr sunt usi. Morbo verò jam declinante, ad thermales

aquas confugerunt, quibus felicitèr vias permeantibus, benè habuit patiens usquè ad decembris initium. Eo autem tempore, novo invalescente asthmatis insultu, eodem medicamine sedatus est. Tunc memoriâ recolentes medici levamen, quod intulerant thermales aquæ, statìm ad valentiora diuretica transitum fecerunt, quibus valetudinem anteà dubiam subindè firmam, ac stabilem ægrotanti reddidêre.

In hoc sanè casu (si quid liceat animadvertere) China China nonnisi simplicis febrifugi munere functa est ab initio; febrim enim pellendo, adjunctum quoque symptoma difficilis respirationis indirectè tantummodò visa est sustulisse; ipsa verò febris tàm primò, cùm fuit intermittens, quàm deinceps, cùm rediit continua, videtur fuisse de perniciosarum comitatarum stirpe, quarum iconem aliquam nobis exhibuerunt *Mercatus* necnon *Mortonus* paritèr in hujus tractatûs libro II. In progressu autem cùm asthma solitarium redditum, et depulsæ jam febri superstes, eadem China China pluries conspescuit, in ipso tunc asthmate à febre olìm primitùs excitato, febrile fermentum adhùc quoquo modo latuisse suspicaretur *Mortonus*. Et reverà difficilis illius respirationis radicem, si non planè intrà focum febrilem, saltèm infrà septum transversum quærendam potiùs esse quàm suprà illud, aut intrà thoracem, satìs patefacere visa sunt accidentia concomitantia; quarè quod hac occasione contigit cortice adhibito, forsitàn haud ità facilè

in asthmate primario ac idiopathico æquè eventurum licebit conjicere.

Deniquè ut ad institutum redeam, eumdem Peruvianum corticem haud exiguis pollere viribus ad ipsam demulcendam sævitiem, et modificandam causam arthritidis, aliorumque hujusmodi affectuum identidem recurrentium, non desunt qui affirment. Quo ad me tamen observavi non semel, hominibus arthritidi obnoxiis, atque à febre periodicâ per Chinam Chinam curatis, podagram sibi familiarem paulòpost supervenisse, eosque ab omni in febres relapsu præseverâsse. Certè hisce casibus China China febrium causam reprimens, arthritidis causam nequaquàm repressit, sed potiùs eam specie criseos cujusdam visa est excitâsse. Accepi nihilominùs à præclaro quodam concionatore ex ordine Cler. Regul. se ad sedandos dolores podagricos, quibus crebrò obnoxius erat, Chinam Chinam pluries usurpâsse ex consilio cujusdam P. Capuccini testem expertum se perhibentis, modò *ad semidrachmam*, modò *ad drachmas duas* cum magno levamine, itàut assumptis tractu 20. dierum *unciis duabus et semis* circitèr corticis, voluerit intrà illud tempus cum exiguo cruciatu à prodagrâ liberari hyemali tempestate, cùm cæteroquì longè diutiùs, atque creduliùs vexari consuevisset. An prædicta omnia vera sint, an sibi blandiantur aliquandò tàm speciosa asserentes, non parùm ambigo, præsertìm cùm identidem neget unus quod alter asserit, et uterque propriam experientiam adducat. Cùm enim

lis agitur inter duos cortice utentes, præsertìm professores artis, incertitudinem eventûs satìs probat assertio hinc indè opposita, quod non æquè contingit, quandò ab aliquibus non expertis, et perperàm præoccupatis negantur cæco quadam modo de eodem effectus palpabiles, quales in hoc tractatu retulimus : hujusmodi enim controversia, quæ cadere nequit nisi inter medicum cortice utentem et inter non utentem, vel raró et sine methodo utentem, nullius justæ incertitudinis index esse potest.

Super hac re si mihi dicendum sit determinatè quid sentiam, quidve sim expertus, haud erubesco fateri, me nec satìs compotem esse opinionis, nec, quod magis est, experientiæ meæ, nam quo ad primam, nimìs alta et inaccessa est, jam non dicam luminibus, sed potiùs fugacibus coruscationibus intellectûs mei virtus corticis, ut de illius efficaciâ valeam hìc et nunc à priori disserere, aut ità opinari, ut cunctis placeam : quo verò ad secundam, ea adeò me semper cohibuit obtrectatorum corticis dicacitas, ut illum in casibus, morbisve, in quibus nondùm communi voto sufficiens creditus est, raró propinare sim ausus, etsi citrà omnem penitùs periculi aleam id fieri potuisset; quâ viâ conatus sum, *posticæ occurrere sannæ*, quam cæteroquì declinare, non succedente effectu, nullatenùs licuisset. Utut ergò videatur parùm decere de rebus hisce haud satìs expertum loqui, en nihilominùs quod ex mancâ nec planè completâ obser-

vatione meâ circà prædicta potis sum edere; satius est enim (ut aiebat famigeratissimus *Borellus*) *pauca et minùs elaborata, quàm nihil ad posteros transmittere*, ut scilicèt (subdam cum *Plinio*) *quatenùs nobis denegatur diù vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.*

Si ergò reminisci liceat eorum, quæ diximus hæsitantèr *libro I.* circà virtutem corticis, et circà succos in febrium intermittentium curatione ab eodem probabilitèr correctos, sive per absorptionem peculiarem, sive per aliam quamlibet salium peregrinorum iisdem inexistentium retusionem, itidem quæ sumùs effati circà vias, vasa, et loca in quibus vividiorem conservari, ac exerceri suspicati sumus illius activitatem, non abs re erit paritèr opinari, quòd in morbis, qui suam sedem potissimùm in ventriculo, intestinis, mesenterio, glandulis, ductibusque chylo-lymphicis obtinent, aliquid opis afferre possit, saltèm ut afferre creduntur alia remedia actionis lentæ minùsque conspicuæ. Ob id in morbis hypochondriacis appellatis et benigniùs acceptis, in apepsia, dyspepsiâ indèque ortis affectionibus, non planè rejiciendum arbitramur. Et licèt captu non sit admodùm facile, quo pacto cortex febrifugus possit opitulari hominibus hypochondriacis, humores parùm dispositos ad febricitandum habentibus, nihilominùs, quotiescumquè experientia respondeat, credi potest id fieri eâ ratione, quâ melancholici, seu hypochondriaci, et quartanarii censentur humoribus

consimilibus præditi : adeòque censendi videntur eodem quoque remedio curabiles. Utcumquè, corticem restaurare infirmas ventriculi coctiones, ac indè habitum corporis firmiorem inducere, tono viscerum, infimi præsertìm ventris, non solùm restituto, sed et in meliorem statum redacto identidem obviam est. Circà quod consideratione digna videtur observatio *Mortoni : De Proteiformi febris intermittentis genio*, quæ observatio prostat in illius *historiâ* 29. aliàs etiam à nobis memorata; in eâ siquidem describitur *vetula elumbis ac paralytica*, *et* LXVII. *annum ætatis agens*, *quæ post assumptas tractu temporis* libras duas *Chinæ Chinæ*, *quadantenùs iterùm juvenescere visa est*, *appetitum integrum*, *et firmam valetudinem brevì consecuta : jamque ubì octuagesimum ætatis annum penè attigit*, *vultu vivaciori*, *ac animo hilariori prædita apparuit*, *corpore magis erecto*, *et gressu magis cito ac firmo incedens*, *quàm antè usum corticis*. Proindè affectionibus etiam suprà recensitis, quæ simul hypochondriacarum nomine audiunt, quæque à vitiatâ digestione utplurimùm pendere solent, proficuus idem cortex, quoquo saltèm modo, censendus videtur.

Memini et ego (ne propria experimenta subticeam) me cuidam adolescentulæ hujusmodi affectibus malè vexatæ corticem cæteris non proficientibus præscripsisse; cùmque ab ejus usu convaluerit, puto non sine aliis quidem rationibus, quòd convaluerit ob ejus usum, cùm tamen id non immediatè

diatè contigerit, neque frequentia prostent hujusmodi exempla, quod hìc conjecto, non eâ certitudine assero, quâ perniciosas intermittentes sanatas asserui. Patiebatur illa à duobus jam mensibus assiduum stomachi angorem cum frequentissimis vomitionibus materiæ acidæ, ac ciborum assumptorum, et cum ventris rugitibus ac eructationibus valdè molestis; identidem tentabatur febriculis levioribus, sed per inæqualia et sæpiùs valdè distantia, nonnunquàm et brevia intervalla recurrentibus, quæ solvebantur levi sudore, et quamdiù febris aderat, cætera leniebantur symptomata, eademque iterùm eâ deficiente suscitabantur. Maciem illa contraxerat admodùm insignem, viriumque imbecillitatem, quæ vix sinebat eam è lecto surgere. Plura, et varia pro varietate circumstantiarum fuêre à me præscripta remedia toto morbi decursu. Sed nec oleosa ad leniendos angores, nec testacea ad absorbendum acorem, nec salia fixa ad roborandas fibras, nec aperientia ad reserandas vias, nec lenientia epicraticè præscripta ad abstergendas sordes, quicquam profecerunt. Uno verbo, non *rhabarbarum*, non *oleum amygdalarum*, non *serum caprile*, non *juscula alterata*, non *sal absynthii*, non *tinctura*, nec *magisterium Martis*, non *lac sive chalybeatum*, *sive coctum*, non aliud deniquè medicamentum visum est morbum dimovere à consuetudine suâ. Solus Peruvianus cortex *ad drach. ss.* per viginti circitèr dies oblatus utramque implere visus est, quod et in aliis quoque casibus non longè

absimilibus (sorte quidem vel tardiore, vel minùs conspicuâ) mihi nonnunquàm contigisse, possum testari; sed æquè possum testari, aliàs etiam cum nullo planè successu idem remedium me exhibuisse. Immò cùm aliquandò uxorem meam ex tertianâ cardiacâ spuriâ curâssem cortice, ut in historiis retuli, plurima postmodùm etiam sibi familiaribus molestiora incommoda de genere hypochondriaco eidem successisse memini. Quamobrèm etsi corticem in recensitis casibus prodesse aliquo modo identidem credam, tamen nec tàm certò, nec tàm citò, nec tàm insignitèr prodest, ut prodest febribus. Insuper cùm ex duobus casibus *lib. I. cap. X. hist.* III. *et* IV. relatis constet, febribus depuratoriis intempestivè per corticem supergressis gravia symptomata convulsiva, sive hypochondriaca emersisse, quædam videtur indè elici posse conjectura, quòd etiam citrà febrem in iis saltèm affectionibus hypochondriacis, quæ non in merâ ventriculi malè coquentis dyscrasiâ consistunt, sed in nervoso universalitèr genere alta jam convulsionum jecere semina, planè tutum non sit eodem remedio indiscriminatìm uti; etsi illud idem in febribus corruptivis, et præcipuè in perniciosis, sive planè intermittentes illæ fuerint, sive ab ortu de intermittentium stirpe, easdem fugando, omnia convulsiva symptomata ab iis producta strenuè submoveat.

Ad lumbricos necandos utilem esse posse, suadere videtur illius amarities, succis omnibus intestinalibus ubì hospitantur illi, facilè communicabilis;

siquidem verum sit, ut vulgò creditur, amara lumbricos necare, quod tamen cum experimentis clarissimorum *Redi* ac *Vallisnerii*, neque cum meis antequàm hæc primò ederem institutis concordat. Utcumquè hæc sint, et quâcumque ratione fiant, ego in febribus periodicis, quas vermes potiùs comitabantur, ut reor, quàm producebant, pluries corticem propinavi cum successivâ febris et lumbricorum depulsione, cujusmodi exemplum vidi (non me quidem remedium præscribente, sed aliis medicis) in *D. Comitissâ Blancâ* febricitante ac utero gerente, quæ post assumptam per aliquot die Chinam Chinam copiosos lumbricos per alvum excrevit. Observavi paritèr mercatorem quemdam Venetum duplici quartanâ Mutinæ laborantem (cui post horam ab assumptâ me præscribente Chinâ Chinâ, accessio inexpectata præter morem supervenit) lumbricum post tres horas vomitu rejecisse satìs insignem. In historiis quoque nostris casus hujusce generis visitur *lib. IV. cap. III. hist. IX.* habeoque insuper aliud exemplum à juniore medico praxim mecum jam exercente, quod hìc subdam. Curabat ille puerum febre tertianâ simplici laborantem, quæ præter consueta, et consuetis etiam graviora symptomata insignè insuper intulerat delirium, maximam pulsûs inæqualitatem, nec non totius corporis convulsivos motus cum halitu verminoso, et subcinereo fæcum colore. Cùm autem symptomata hujusmodi in dies majora fierent, præscripsit illè circà quartam vel quintam accessionem

ægro admodùm debili Peruvianum corticem imminutâ, sed repetitâ dosi; quo remedio ad quatuor dies assumpto, nedùm febris, verùm et verminosa symptomata evanuêre. Febre verò jam penitùs abolitâ, et continuato nihilominùs usu corticis, verminosæ dejectiones subsequutæ sunt, quibus absolutis citò æger, et planè convaluit. An utrique morbo in recensitis casibus æqualitèr adversatus sit cortex, an uni febri, ad cujus solutionem quasi per accidens sit consequuta lumbricorum excretio, præcisè non novi; siquidem in affectu verminoso solitario haud satìs mihi contigit corticem experiri, ut meam alienæ possim vel opponere, vel juxtaponere experientiam.

De experimentis circà hanc rem extrà humanum corpus à me, ut suprà innui, aliquandò institutis, modò nolim intelligi, utpotè quibus haud satìs forsàn fidendum est. Etenim, cùm in iis adversùs solos lumbricos vitulinos, atque terrestres vim corticis explorare tentaverim, fortassè haud satìs efficacitèr ab his ad humanos licet quicquam arguere, quod enim uni lumbricorum generi adversatur, id alteri potest forsàn congruere et è converso. Ut enim in diversis speciebus corporum vermes internos alentium diversæ sunt eorumdem vermium species, ità diversum cuilibet eorum speciei potest convenire, aut adversari pabulum; etsi minimè inficier, dari posse nonnulla quibuslibet hujusmodi insectorum speciebus pernicialia, qualia vulgò censentur, *petroleum*, *mercurius*, *viride æris*, *etc.*

licèt hæc verè talia, qualia putabam, ego non deprehenderim. Verùm quamvìs etiam licuisset mihi lumbricos humanos (quos minimè quærens sæpiùs inveni, rariùs autem cùm quæsivi) facilè ad manus habere, et ad experimentum paratos, adhùc tamen mihimetipsi haud integrè satisfecissem. Hujusmodi etenim vermes vel ab hominibus ægrotantibus excreti, vel è denatis per sectionem extracti, possunt et ipsi ægrotare quodammodò, aut malè se habere, et propterea inæquali inter se robore pollere; ut proindè eorum aliqui diutiùs, aliqui breviùs possint in diversis liquoribus vivere, absque eo quòd ad eorum citiorem, vel tardiorem necem liquor ipse multùm contribuat, ut eosdem ab ægrotantibus excretos modò citiùs, modò tardiùs sponte naturæ mori, observamus. Atque ideò neque hac viâ quid planè certi mihi visus essem deprehendere, etsi in amarâ v. gr. corticis infusione lumbricus aliquis humanus citiùs obiisset, ac alio liquore alius consimilis; ut omittam (quod nostrorum experimentorum incertitudinem auget) cuncta, quæ à nobis in hujusmodi experimentis adhibentur remedia, à succis aut fermentis postmodùm nostris alterata, probabilitèr sortiri posse activitatem diversam ab eâ, quam extrà humanum corpus præseferunt. Hac etiam de causâ de seligendis humanis, non æquè semper, ut dictum est, inventu facilibus, sollicitus non fui, sed vitulinos tantùm, atque terrestres, eosque quo ad exteriorem apparentiam inter se æqualitèr vegetos arripui, et uno, eodemque tem-

pore in amaricantem corticis infusionem, ac in diversos alios liquores conjeci, observaturus quinam esset eis locus infestior. Atque vitulinis equidem lumbricis primariò lubentèr sum usus (quod anteà à quoquam institutum minimè novi) quoniam cùm vitulorum æquè ac puerorum vivo hoc morbo laborantium valdè similis sit odor, tùm eorum halitui, tùm omnibus etiam illorum excretis, imò et ipsis carnibus inexistens; propterea nec paucam inter utrosque vermes intercedere symboleitatem, persuasum habui. Quamvìs autem hinc nonnisi incertas, nulliusque forsàn soliditatis conjecturas quis valeat elicere, minimè tamen gravabor referre obitèr, quæ observârim in eo, quod spectat ad institutum nostrum. Cætera altioris indaginis quærenda apud cl. *Vallisnerium*, pluribus quidem in Lucubrationibus illius, sed potissimùm in elaboratissimo ejusdem opere circà vermium humani corporis originem ac genesim, ubì peculiares edit observationes summâ curâ ac diligentiâ institutas, singularemque suam proponit in hac materiâ, roboratque sententiam, naturalium philosophorum studio, ac animadversione dignissimam.

Itaque ut rem perstringam, extractâ è vituli recèns mactati intestinis numerosâ lumbricorum familiâ lacte et chylo inebriatâ, unum ex illis singillatìm, et statìm in unoquoque ex hisce, quos mox referam, liquoribus, magno vigente æstatis calore, uno ac eodem tempore demersum volui, nempè in *petroleo flavo*, *mercurio*, *aceto*, *vino*,

bile bubulâ, *succo absynthii*, *oleo communi*, *mellicrato* sive *aquâ mulsâ*, infusionibus *Chinæ Chinæ*, *aloes*, *colocynthidis*, et *viridis æris*, factis in aquâ communi, conjunctâque simul ipsâ rerum infusarum substantiâ.

Statìm ac in hosce loquores fuêre conjecti lumbrici vitulini, observabiles admodùm fuêre motiones, et contorsiones eorum ad finem usquè spectaculi hoc ordine servato, nempè ut insigniores apparuerint primò quidem, ac valdè notabilitèr in infusione *viridis æris*, deindè in *petroleo*, mox in infusione *colocynthidis*, et tandem *aloes*. In cæteris liquoribus modicæ tantùm, nec specialitèr observabiles extitère eorum motiones, connumerando inter fluida, ut mos est, ipsum hydrargyrum, in quo identidem vi illatâ submergebatur lumbricus, qui aliquo etiam nonnunquàm mercurii granulo exteriùs onustus emergebat. Huic postmodùm aqua simplex superaddebatur, ipsius præexistentis mercurii agitatione quantùm licèt, roboratâ, quâ lumbricus ab externi aeris immediato contractu, ac injuriâ tutus evadebat.

Decem horarum spatio tota series experimenti instituta est, cujus progressus is fuit : Post horas sex elapsas primus obiit lumbricus in *aceto* demersus; post horas octo demersus in *vino*; demersus autem in *bile bubulâ* (quæ mihi visa est hac occasione graveolens, ac malè habens, magisque diluta, et minùs ponderosa ac apparuerit in experimentis *lib. I. cap. III.* institutis, atque

relatis ad exploranda Chinæ Chinæ phænomena, ut proindè facilè credam, in omnibus individuis etiam ejusdem speciei non esse idem pondus, sicutì non est eadem consistentia bilis eorum) demersus, inquam, in hac bile mortuus est post horas novem circitèr, et post novem paritèr pro mortuo habitus qui in *mellicrato* positus fuerat, licèt reverà nondùm planè extinctus, sed tantùm ab interitu parùm distans fuerit postmodùm deprehensus.

In cæteris liquoribus omnibus vivebant adhùc, et quidem vegeti, suosque motus (in quatuor præsertìm liquoribus paulò suprà recensitis) jugitèr edebant; cùm ego tædio quodam affectus, ad comparandam aliquam spectaculo novitatem, hos alios super liquores assumpsi, nempè *vini spiritum*, *succum allii* cum tantillo aquæ solutum, et *oleum magni Ducis* Hetruriæ ad vermes necandos, cum pauxillâ paritèr aquæ portione commixtum. Singulis hisce liquoribus unum lumbricum indidi, ut in reliquis à primordio peregeram, imò illum, quem in oleo magni Ducis, ut suprà, infundere meditabar, eodem oleo priùs oblinivi, ac postmodùm in antedictam mixturam conjeci. Paulòpost lumbricum in *vini spiritu* submersum emori observavi; quod mihi incitamento fuit, ut alterum substituerem, qui paritèr brevì eamdem sortem subiit, ut et tertius secundo extincto statìm substitutus. Interìm cùm reliquos vitam facilè protrahere in aliis liquoribus observârem, nempè in *oleo communi*, *petroleo*, *mercurio*, *succo absynthii et*

allii, *oleo magni Ducis*, infusione *Chinæ Chinæ*, *aloes*, *colocynthidis*, et *viridis æris*, necem illorum sum meditatus, eos à liquoribus, quibus innatabant, extrahendo, et in vini spiritum conjicendo; quâ viâ singuli successivè brevì interibant; scilicèt non modò ii, qui in primis condebantur liquoribus, verùm et ii, qui postremo, ut dictum est, in alliorum succo, et in oleo magni Ducis fuêre conditi, ubì scilicèt, post horam circitèr, viventes adhùc placidè morabantur. Tàm notabilis autem fuit celeritas necis eorum in *vini spiritu*, et agitatio eorumdem in infusione *viridis æris* præ cæteris liquoribus, ut non semel ad explorandum, an vermis aliquis, de quo adhùc ambigebatur, nùm esset extinctus, verè viveret (quod in insectis hisce haud ità facilè semper noscitur) tanquàm ad Lydium lapidem factus fuerit recursus ad infusionem *viridis æris*, ubì, sicut lumbricus aliquis, qui non planè mortuus erat, statìm motum aliquem edebat, ac proindè iterùm submersioni in vini spiritu damnabatur, ibìque illicò necabatur omninò; ità quoties alii nullum motum edebant, certò mortui deprehendebantur, ac reverà tales erant.

Posterâ die in iisdem vasis, iisdemque liquoribus ferè omnibus, institutum est experimentum lumbricorum terrestrium, nempè in *vini spiritu*, *petroleo flavo*, *aceto*, *vino*, *oleo communi*, *mellicrato*, *hydrargyro*, *succo absynthii*, infusione *Chinæ Chinæ*, *viridis æris*, *colocynthidis* et *aloes*. Parùm

absimilis ab antecedente fuit exitus experimenti postremi. Aliqua nihilominùs in non paucis, nec levibus circumstantiis fuit diversitas. Lumbrici namque terrestres in liquoribus sibi infestis longè citiùs extincti sunt ac vitulini, nisi forsàn id contigit eo quià vitulini crassi erant valdè, ac robusti, terrestres verò etsi vividi admodùm ac vegeti, erant nihilominùs modicè graciles; propptereà scena hujusce spectaculi vix ultrà duas horas protracta est. Itèm in hoc experimento motus, agitationes, saltus, et contorsiones vermium terrestrium fuêre longè violentiores ac vitulinorum in alio, primo quidem, ac longè sensibilius in infusione *viridis æris*, deindè in *petroleo*. In cæteris liquoribus plùs minùs modicæ. In *vini spiritu* motus eorum breves, et paritèr modici, sed mors citissima.

Necabantur itaque in *vini spiritu* ferè statìm ac illum attingebant lumbrici terrestres, eádemque fermè celeritate interibant in *aceto*. In *viridis æris* infusione, et in *vino* satìs quoque celeritèr moriebantur: ità tamen, ut dùm unus in eâdem infusione *viridis æris* (in quâ vitulini vixêre) extinguebatur, tres, vel quatuor successivè eamdem sortem subirent in *vini spiritu*, ut et ferè æqualitèr in *aceto*. In *mellicrato* deniquè aliquantulùm seriùs necabantur ac in *vino*, non tamen admodùm serò. In cæteris liquoribus, videlicèt *oleo*, *petroleo*, *succo absynthii*, *mercurio*, infusione *Chinæ Chinæ*, *colocynthidis*, et *aloes*, vivebant, et diutiùs vixissent, nisi ad aliquot eorum torquendos insignitèr, in

infusionem *viridis æris* conjecissem, et ad alios statim necandos, in *vini spiritum*, aut *acetum*.

Hinc videtur posse conjici, cùm primò in *vini spiritu*, mox in *aceto*, et tertio loco in *vino* interire lumbrici utriusque speciei fuerint observati, videtur, inquam, conjici posse, quòd *vino*, aliisque liquoribus ex vino prodeuntibus, præcipuè verò parti illius spirituosiori insit aliquid hujusmodi insectis inimicum quod illos hebetet, inebriet, ac tandem occidat, quemadmodùm gallinas grano vini spiritu imbuto nutritas, ferè ut mortuas ad tempus in terram concidere, vulgò satis est notum.

Interim nec *Chinæ Chinæ* infusionem (quod erat nostrum tentamen) nec plures alios liquores ex suprà memoratis, utut vario, exoticoque sapore præditos, quicquam contulisse ad illorum lumbricorum necem, datum fuit observare, quamvis eorum nonnulli vermibus infensissimi censeantur, et verè videantur in praxi. An verò in vermes humanos agant remedia, quæ non agunt in vitulinos neque in terrestres, et an agant quandoquè fortiùs intrà corpus, quæ infirmiùs agunt extra illud, idipsum est, quod adhùc ignoro, et quod diligentioribus attentè magis explorandum concedo.

Quo ad alios morbos quodammodò periodicos (ut redeamus undè longè admodùm fuimus digressi) quales sunt *arthritis*, *asthma* præsertim convulsivum, *epilepsia*, *præfocatio hysterica*, et hujusmodi, paucis me expediam, dicamque ingenuè nimis altas et fortes mihi videri istorum morborum radices,

ut eas actio corticis, quantùm verè opus est, possit attingere vel planè confringere, nisi velimus in gratiam celeberrimi *Sydenham* excipere violentos affectus hystericos, quibus reverà ex propriâ quoque observatione habeo potiùs, undè corticem aliquo modo proficuum credam, quam alitèr. Imò generalitèr loquendo, videtur non extrà spem omnem, quòd China China aliquid forsàn præstare possit quo ad suspensionem, et protractionem intervalli inter unum paroxysmum et alterum, etiam in aliis morbis periodicis, iis præsertim, quibus frequentes et violenti sunt paroxysmi, non quo ad germanam et completam illorum curationem. Cæterùm, ut pateat quàm facile sit, et lubricum, ut adulemur nobismetipsis, ni cauti simus in suspendendo judicio, ubì agitur de nostris votis, et opinionibus favorabilitèr explendis, narrare non piget duos sequentes casus.

I. Mulieri quinquagenariæ à pluribus jam annis epilepticæ et post trigesimum ætatis suæ in hunc morbum primò delapsæ, corticem præscripsi ad longiusculum tempus, mox interpositâ quiete aliquâ, iterùm atque iterùm eam coegi ad repetendam assumptionem, præcipuè propè tempora quibus utplurimùm eo morbo consueverat corripi. Perstitit illa præter consuetudinem suam immunis ab insultu epileptico per notabile intervallum temporis, (et quod magis mirabere) cùm aliquandò morbus tentâsset accedere, adeò languidus et enervis apparuit, ut illi vix ad momentum temporis

caligaverint oculi, defecerint vires, et palluerit facies, subsequente subitâ coloris, virium, et visionis restitutione, cùm anteà semper decidere, convelli, spumam ab ore, et lotium à vesicâ emittere consuevisset. Pharmacopola, qui unus conscius erat de qualitate remedii, cœpit evulgare, epilepticam quinquagenariam jam planè curatam cortice; eum tamen acritèr increpui de incautâ assertione, nonnisi duorum, vel trium annorum tractu comprobandâ. Et sanè pendente ipso usu corticis diuturniore, unum passa est paroxysmum satìs gravem, qui prægressorum invaliditatem et moram interpositam pensavit. Quamobrèm omissus fuit ab ægrotante usus remedii, et de more cursum suum prosequuti sunt epileptici paroxysmi, quibus non rarò tentabatur. Sed reverà affirmavit, opinabaturque se ab assumpto remedio aliquid opis reportâsse, asseruitque morbosos insultus toto tempore, quo iis vixit obnoxia, tantò nunquàm intervallo feriatos esse, quantò feriati sunt tunc, cùm corticem assumebat; proptereà post aliquos elapsós menses me alloquuta spontè statuit, velle se iterùm experiri remedium, et quâvis lunâ ad plures dies repetere. An in eo consilio manserit, verè nescio. Epilepticam extitisse, extrà dubium est.

II. Adolescens annorum XIX. ab ipso ortu surdaster ac mentis hebes, post longam, lentamque febrem tussiculosam, quæ illum ad insignem maciem priùs deduxit, postmodùm spontè sensìm evanuit, epilepticus subindè factus est. Jamque à

pluribus mensibus novi hujusce morbi insultu identidem recurrente non parùm vexabatur, cùm increbrescentibus in dies paroxysmis eò devenit, ut iisdem per mensem integrum, alternis primò diebus, mox et quotidiè corriperetur. Irritis remediis omnibus, visa tandem est mihi ordinata hæc, et crebra periodus, ipsaque morbi peculiaris origo, videlicèt succedanea febri, quamvis continuæ, admittere posse tentamen aliquod desumptum à cortice, quemadmodùm nonnullorum auctorum mens est Itaque præscripsi *semunciam* ejusdem corticis cum *conservâ florum peoniæ* hoc ordine distribuendam, ut scilicèt primâ die dimidium misturæ illius assumeret æger, alteramque medietatem duobus sequentibus diebus, in duas partes subdivisam; quo pacto, primâ assumptione *duas* corticis *drachmas*, reliquis verò duabus *unam* tantùm *drachmam* quotidiè deglutiebat. Absumptâ misturâ illâ, nova similis denuò parabatur, eâdem partitione distribuenda, et sic deinceps : interpositâ tamen identidem inter unam et alteram semunciam, duorum vel trium dierum quiete, quibus ab usu remedii feriabatur; adeòque unius lunæ spatio nonnisi *tres uncias* Chinæ Chinæ in totum assumpsit. Atque, ut verum fatear (ni per accidens id contigit) conspicuum juvamen, primis præsertìm diebus, visum est emersisse; siquidem loco paroxysmorum alternis diebus, vel etiam quotidiè invalescentium, levis tantùm vertigo et oculorum caligatio successit, quæ paritèr illicò eva-

nescebat, verique propterea paroxysmi invasio ultrà dies 15. protrahebatur; imò cùm fiebat insultus, levior erat, neque omnimodam inferebat, ut anteà, sensuum abolitionem. Duabus interim circitèr transactis hebdomadis, quibus habita est cessatio ab oblatione remedii, cùm nonnihil increbrescerent iterùm paroxysmi, modò scilicèt post octo, modò post sex tantùm dies, repetitus est denuò usus corticis ad *semunciam* cum eâdem *conservâ florum peoniæ.* Mistura tamen hæc in quatuor partes æquales dividebatur, quotidiè manè sejunctìm sumendas, et post trium vel quatuor dierum quietem, iterùm repetendas, ità ut intrà mensem *duæ* plùs minùs *unciæ* corticis fuerint usurpatæ. A novâ hac oblatione nullum sensibile levamen datum fuit observare; etenim æquè ac antè, exactis modò sex, modò octo, modò etiam quindecim diebus, redibat insultus, parique ratione, etsi nullus postmodùm fuerit usus corticis, et quò majus erat intervallum temporis inter unam et alteram invasionem, eò fortior paroxysmus indè succedebat, levior verò, cùm intervallum esset brevius. Id unum supererat adhùc tentandum, nempè ut uno, aut altero die antè paroxysmi adventum (siquidem ille præmonstrari solebat ex certis signis antè duos, vel tres dies apparentibus) larga dosis corticis, v. gr. ad *tres* saltèm *drachmas* uno haustu exhiberetur; videbatur enim posse conjici, quòd hac forsàn viâ protraheretur nonnunquàm, aut enervaretur insultus imminens. Neque hoc forsàn intentatum re-

liquissem nisi spontanea et valdè inæqualis, quæ paulòpost observata est, intervallorum protractio me ab hoc tentamine retraxisset: quamvìs enim quodvis emersisset indè juvamen, meritò me reddidisset ancipitem, an illud cortici potiùs adscriberem, an casui. Quamobrèm etsi in violentioribus forsàn circumstantiis de levamine aliquo non prorsùs desperarem primis vicibus, parùm tamen sperandum credidi progressu temporis, veritus insuper, ne aliquandò major paroxysmorum intensio protractionem invasionis eorumdem, ut *historiâ* præcedente adnotatum est, nimiùm compensaret, vel saltèm ne morbi pervicacia remedii tandem vires diutino usu sperneret ac enerves redderet, dato quòd primis oblationibus videretur ille nonnihil mitescere; quæ omnia nonnunquàm etiam in quarumdam contumacium febrium curatione experimur.

Ex enarratis itaque casibus facilè, ut aiebam, deducitur, ad stabiliendum levamen certum in morbis istis Herculeis, paroxysmos inæquales, et modò semel in anno, modò bis in mense, vel etiam in die recurrentes habentibus, requiri perseverantiam plurium annorum in statu sano, et experientiam æqualem in pluribus subjectis, libertatemque experiundi non tantùm innoxiè, sed et longè à præoccupatione tùm vulgi, tùm professorum artis.

Deniquè ut aliquid quoque de morbis quibusdam, non ex sui naturâ, sed per accidens periodicis subdam, sit casus iste: *Monialis* quædam dolorem

dolorem acerbissimum patiebatur in eâ parte genæ, cui subjacet os, *jugale* dictum. Recurrebat hic quotidiè, noctù tamen statâ horâ, tàmque vehementèr illam excruciabat, tàmque gravia inferebat symptomata, ut de aliquo gravissimo affectu imminente in nervoso genere suspicarer. Cùm ad longum tempus perduraret affectio isthæc molestissima, nec repetitæ sanguinis missiones, nec purgationes, nec revulsiones, nec diuturniora remedia, ut *salsæ parillæ* maceratio longiusculè usurpata, nec alia hujusce ordinis quicquam proficerent, tandem confugi ad corticem, per octo saltèm dies *ad drach. ss.* quotidiè usurpandum tentandi gratiâ. Alterâ die ab incœpto remedio sanum sibi dentem, paulò infrà locum doloris consitum evelli voluit, me licèt reluctante. Dens evulsus est post primam corticis assumptionem, et inculpatæ omninò constitutionis repertus. Ab evulso dente bis tantùm eumdem corticem assumpsit, et dolor, qui per mensem horâ semper noctis tertiâ observari consueverat, evanuit, remanente tantummodò sensatione quâdam molestâ in parte, nempè circà os zygomatis in ipsâ genâ, quæ sensatio ex simplici, utut levi, labri superioris contactu exacerbabatur. Cùm tamen ea non magnum negotium facesseret, neque ægra me urgentem haberet, quippè eam rariùs invisentem, substitit illa spontè ab usu corticis, post trium tantùm dierum usurpationem. An levis adeò, et brevis usus remedii, an evulsio dentis sani cum affectâ parte nullam fermè connexionem habentis, an ca-

sus levamen attulerit, nescio, aliisque æquo animo dijudicandum relinquo. Id unum addam, me post aliquot menses eamdem monialem alloquutum intellexisse, ipsum ei dolorem quibusdam temporibus aliquandò renovari, et per tres, vel quatuor successivos dies statâ horâ periodicè recurrere, illique subitam sanguinis missionem (pro cujus celebratione me permittentem habebat) non parùm opitulari. Adeòque insuper, repetitam tandem hac ipsâ de causâ corticis assumptionem ad septem dies nil opis omninò contulisse : ac idcircò eidem affectioni planè irregularitèr recurrenti ipsam identidem obnoxiam fuisse.

Una superest examinanda morbi species in eo quem semel corripuit, iterùm atque iterùm recurrere solita, videlicèt *hæmoptoe* seu sputum sanguinis, etsi morbus hic, ut verum fatear, non magis ad periodicorum categoriam possit reduci, ac possit ad eamdem revocari, quæ pluribus familiaris identidem est, gravedo, raucedo, ophthalmia, ægilops et alia hujusmodi. Cùm tamen hæmoptoen non modò ut morbum periodicè recurrentem, verùm etiam ut cortice Peruviano curabilem *Mortonus* consideret, imò et per idem remedium posse illius recursum, ipsique conterminam phthisim inhiberi constantèr asserat, peculiarem idcircò hac de re disquisitionem instituere operæ pretium erit, maximè cùm ex adverso phthisicorum febribus putridis, etiam *intermittentibus*, nil opis conferre posse eumdem corticem apertis litteris testetur expertus ip-

semet auctor, et ego quoque non unum hujusce eventûs exemplum nupèr hoc eodem, *lib. cap. II.* protulerim. Priusquàm tamen quid super hoc sentiendum sit proferamus, utrumque *Mortoni* textum fas sit simul conferre, ac expendere, non animo quidem disquirendi an ulla in iis subsit vel appareat contradictio, quod meum non est, sed ut positâ in propatulo veritate rei illustretur, ut decet, hæc praxis; et à caliginibus, quibus involuta nonnihil est, integrè vindicetur.

Inquit itaque laudatus auctor, et benè inquit, in suæ *Phthisiologiæ lib.* 2, *c.* 4., ubì agens *de signis pathognomon. Phthiseos pulmonaris confirmatæ*, et speciatìm *de febre phthisicorum putridâ*, hæc habet : *ubì primùm autem hæc tubercula pulmonum inflammata in apostemata migrare incipiunt (sive hoc à venæ sectionis satìs tempestivæ vel copiosæ neglectu, seu à naturali tumorum dispositione in putrefactionem) febris hæc inflammatoria in putridam intermittentem transmutatur. Cujus paroxysmi in principio ut plurimùm nullum certum ordinem servant, rigore, et horrore sæpiùs eodem die recurrentibus, sicutì in puris confectione fieri solet. Ubì verò pus jam planè fuerit confectum, hæc febris typum quotidianæ, aliquandò etiam, licèt rariùs tertianæ imitatur : idque certò dici tempore cum algore et rigore incipiens, cum intenso calore progrediens, atque adeò tandem in sudores nocturnos, et profusos, et colliquativos desinens. Durante algore et calore, tussis et anhelitus cum reliquis molestis symp-*

tomatis augentur. Durante verò sudore et remissione, tussi, et reliquis symptomatis jam minoratis, æger placidè dormit, vires recolligit et sibi jam spe futuræ sanitatis conceptâ abblanditur. Atque hanc febrem putridam intermittentem inter certissima signa pathognomonica phthiseos confirmatæ semper habere soleo, quippè quæ sicutì à pure in pulmonibus confecto ortum ducit, ità purulentiæ pulmonaris index est certissimus. Indèque provenit, quòd hæc febris putrida intermittens phthisim, quoties hunc morbum fatalem esse contigit, in extremum usquè diem comitari soleat. Cujus paroxysmi cum colliquationibus indè provenientibus magis vel minùs intensi, et protracti sunt pro magnitudine, vel numero tuberculorum in apostemata maturatorum. Nec quidem hæc febris ope corticis Peruviani, *antihectici Poterii, vel cujusvis aliis medicamenti specifici, quorum vim in hoc casu sæpissimè sum expertus, neque ullâ aliâ methodo (quantùm scio) radicitùs extirpari potest, nisi ulcus adeò fuerit benignum, ut medicaminum balsamicorum intùs exhibitorum ope sanari, ipsaque sanguinis massa, ubì febris fomes delitescit, in sanum statum copioso temperantium, atque alterantium usu reduci possit, vel saltèm nisi phthisis fit merè symptomatica et ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit.*

Textus ergò iste quemadmodùm planè concordat cum experientiâ, et cum communi medicorum sensu, ità planè cohæret theorematì ab omnibus

universalitèr recepto, et à nobis pluries repetito, specialitèr verò citato nuperrimè, *cap. II. hujusce libri*, nempè quòd ad hoc ut China China in febribus intermittentibus suo possit fungi munere suasque vires exercere, necesse est quòd nullum vitium organicum, nullaque viscerum labes (adversùs quam nequit ea pugnare) sit febris intermittentis fomes aut causa, intelligendo semper de verâ, et minimè palliativâ hujusmodi febrium curatione, ut in allato textu intelligendus est, dùm loquitur de putridis phthisicorem febribus *Morton* ipse, inquiens, quòd illæ *ope Peruviani corticis vel cujusvis alius medicamenti specifici nequeunt radicitùs extirpari*; eas namque posse quoquo modo leniri, et ad tempus nonnunquàm intercipi (interitu nihilominùs ægrotantis nequaquàm inhibito) neque idem *Morton* de curatione phthiseos pulmonaris *cap. X.* neque ego ipse *cap. II. hujus libri* diffitemur. Videamus nunc quâ ratione, salvo hoc theoremate, asserat idem auctor hæmoptoen, quæ vitium organicum pulmonis est, per Chinam Chinam strenuè sanari; deindè videamus, nùm salvo per datam hypothesim utroque illius dogmate, ità ut unum alteri theoreticè contrarium non sit, salvæ simul remaneat veritas et substantia rei, circà quod vereor ne plurimùm hallucinetur *Mortonus*. Atque ut cuncta hæc claritate omnimodâ valeamus persequi, erit è re alterum illius *textum* hic loci subnectere.

In libro itaque tertio suæ Phthisiologiæ ex professo

acturus de *phthisi ab hæmoptoe*, cap. V. per extensum *sic ait : decantatum istud medicorum adagium*, quòd pus sequitur sanguinem, *exindè originem suam traxisse videtur, quòd hæmoptoe celeriùs, et sæpiùs quàm ulli alii morbo purulentia pulmonum, seu phthisis pulmonaris, succedere soleat. Quod utrum à crasi sanguinis ob nimium ejus dispendium eversâ, vel à copioso humorum ex universo corporis habitu, quâ datur vita, in teneros pulmones affluxu, vel à sanguinis grumosi in ipsis pulmonibus post hæmoptoen relicti putrefactione, vel tandem ab ulcere aliquo erosionem vasorum insequenti accidat, parùm scio. Hoc tamen perpetuò ferè observare licèt, quoties scilicèt hæmoptoe præcedit, phthisin pulmonarem subsequi solere : ideòque prudentem, et honestum medicum ad curationem hæmoptoes evocatum decet, non tantùm præsagio de phthisi subsequuturâ tempestivè priùs facto, suæ, atque etiam artis medicæ famæ consulere, verùm etiam quantùm in se est, cautionibus, et medicamentis idoneis hunc fatalem hæmoptoes exitum æquè pervenire ac ipsum præsentem morbum curare : saltèm nihil in ejus curatione facere vel tentare, quod ægrum phthisi magis proclivem reddat.*

Atque hic plurimùm refert inter hæmoptoen accidentalem et habitualem distinguere. Accidentalem eam voco, quæ merè ab accidenti aliquo procedit, utì à vociferatione nimiâ, exercitio, vel vehementi tussi, ab hæmorrhagiæ solitæ suppressione; à lapidibus cretaceis in ipsis pulmonibus generatis, vel

ab aciculis, atque aliis ab extrà in eos demissis: habitualem verò, quæ à vitiosâ, acri, et fermentescente sanguinis diathesi dependet, itàut penus et fomes morbi intùs semper delitescat. Hæmoptoe ista accidentalis sicutì rariùs post phlebotomiam, debitum diætæ regimen, et medicamentorum usum curata recrudescit, ità utcumquè profusa, et copiosa hæmorrhagia fuerit, rarissimè in phthisin terminari solet, verùm æger per debitum regimen liberatus paulatìm, sicutì post fluxus menstruos immodicos, atque alios ejusmodi fieri solet, συνχρωος, *atque* συνσαρκος *evadit, ac si nullum ejusmodi fluxum omninò sustinuisset. Hæmoptoe verò habitualis, sicutì ab intestino sanguinis fermentescentis motu, et ab aperientis vasa acrimoniâ dependet, ità etiam febrem unà cum accelerato pulsu, et urinâ subrubrâ semper conjunctam habet, et post incerta intervalla identidem solet recurrere. Ubì scilicèt paroxysmus febrilis incertus à sanguinis adeò ferocitèr effervescentis impetu recrudescit, tenera pulmonum vasa, cùm motum hunc citatiorem ferrè non possint, iterùm atque iterùm dehiscere solent unà cum magno purpurei liquoris dispendio, qui utplurimùm fluere non desinit usquedùm orgasmus febrilis, et motus sanguinis intestinus indè dependens vel artis ope, vel sponte suâ saltèm à quantitate liquoris imminutâ penitùs cesset. Et tunc etiam infidæ tantùm induciæ dantur, donec vasa iterùm à præternaturali sanguinis motu in paroxysmo subsequenti nimis distendi contingat. Et quidem hæc est fatalis illa hæmoptoe,*

quæ ut difficilem curationem admittit, atque ægro sæpiùs inexpectato supervenit, ità febrem primùm putridam, dein hecticam conjunctam habet, quæ in phthisin fatalem, atque incurabilem sæpissimè terminari solet.

Hujus verò hæmoptoes Herculea *antidotus est* cortex Peruvianus, *cujus egregias vires in præsentis febrilis effervescentiæ sanguinis extinctionem, atque in futuræ recidivationis præcautionem semper cum felicissimo successu expertus sum, quotiescumquè scilicèt eum in hunc usum applicui. Et secuti præsentem hæmoptoen citò et tutò sistit, et futuram etiam prævenit, ità hemoptoen hoc modo curatam nunquàm in phthisin terminari vidi. Flammâ enim hoc modo penitùs extinctâ, et febre jam evictâ, sanguis illicò in naturalem statum reduci solet, adeòut ne vel minima suspicio indè subsecuturæ phthiseos manere possit. Phthisis enim, quæ hæmoptoen sequi solet, originem suam non tàm à vasis exilis dehiscentiâ, quàm à statu sanguinis inordinato, et hectico ducere videtur. Ideòque utcumquè phthisis hæmoptoe vulgari modo curatæ usitato succedat, frequentibus scilicèt phlebotomiis, medicamentis* emplasticis, opiatis, etc. *quæ vi potiùs sanguinis eruptionem supprimunt, quàm internum sanguinis statum alterant, hinc tamen nemo morietur, si flamma hectica intùs manens tandem ægrum in phthisin præcipitet. Quoties tamen præsens sanguinis orgasmus post phlebotomiam repetitam, succorum* temperantium, *et* julapiorum, *vel* electua-

riorum, stypticorum, *et* opiatorum, *aliorumque ejusdem* (*quæ alibì è* capite de hæmoptoe *petenda sunt*) *usu ità domatur ut locus apportunus exhibitioni corticis detur ad flammam febrilem penitùs extinguendam, et ad reserationem obstructionum, quæ alitèr novæ effervescentiæ ansam præbere possint, perficiendam, non tantùm palliativa in præsens, verùm reverà eradicativa etiam, et perfecta curatio sine vel minimo hæmoptoes rediturææ, vel phthiseos subsequuturæ periculo obtineri solet. Flammâ enim hoc modo perfectè extinctâ, sanguis ad motum et crasin naturalem reducitur, quo appetitus statìm redit, pulmones naturali motu et temperamento fruuntur, et purpurei penûs dispendia sensìm reparantur; donec æger tandem, licèt paulatìm, priorem robustum, athleticum statum redintegratum, vel forsàn meliorem quàm anteà consequitur sine vel minimo hectici caloris gradu, vel subsequuturæ phthiseos metu.*

Ex hoc textu clarè patet, *Mortonum* ex principiis suis primò supponere, febrem quamlibet saltèm primariam, quomodolibet remittentem, etsi continuam, esse curabilem cortice, quod nos generalitèr prolatum nequaquàm admittendum esse, pluries jam diximus; secundò supponere quòd omnis hæmoptoe, quæ ab externâ causâ non pendeat, sed ab internâ (quam idcircò *habitualem* vocat) semper habeat pro causâ productrice febrilem sanguinis effervescentiam per paroxysmos incertos, et per incerta intervalla identidem recurrere solitam, adeòque adesse semper in hujusmodi

hæmoptoe febrem, eamque non symptomaticam, sed primariam sive essentialem, cujus symptoma sit ipsa hæmoptoe, et proindè hanc unam hæmoptoen esse sanabilem cortice, cùm cæteroquì eam, quæ ab externâ causâ procedens, febrem non habet comitem, solâ phlebotomiâ et remediis vulnerariis ac stypticis curari asserat, nullo de Chinâ Chinâ verbo habito; signum evidens, quòd in eâ hæmoptoe, in quâ Chinam Chinam commendat tanquàm *antidotum Herculeam*, minimè considerat eam ut balsamicam, vulnerariam, aut stypticam, sed ut merè *febrifugam*, cùm subdat id fieri, eo quià remedium istud febrilem sanguinis effervescentiam per repetitos insultus hæmoptoen producentem, et per incerta identidem intervalla reproducentem compescit.

Idcircò, ut ingenuè fatear haud prorsùs rejicienda foret illatio *Mortoni*, utilem in hæmoptoe sic prædictâ prædicantis Peruvianum corticem, si vera foret illius hypothesis de febre saltèm erraticâ per paroxysmos incertos, incertasve periodos recurrente, ac propter æstum suum, sanguinisque acrimoniam tenera pulmonum vasa iterum atque iterùm aperiente, ac proindè hæmoptoen habitualem, ut vocat, comitante non solùm, sed et radicitùs producente: quemadmodùm si verè nonnunquàm contingeret, quod febri cuipiam intermittenti etiam perniciosæ, adjungeretur in accessu tanquàm *symptoma* illius febris ipsa hæmoptoe, quæ febre recurrente, recurreret, et declinante cessaret (ut in nostris his-

toriis cruentos alvi fluxus, imò et nonnunquàm insultus veræ paralysis cum periodicâ febre recurrentes, et per Chinam Chinam indirectè sublatos retulimus) nullus dubito, quin per oblationem ejusdem Chinæ Chinæ febris subsisteret, et cum eâ sputum ipsum sanguinis ab ipsâ procedens, absque gravi metu phthiseos subsequuturæ, dummodò non adesset insignis vasis ruptura, capax etiam sublatâ febre, profundum ulcus in pulmone relinquere. Hinc planè liquet omnem ferè *Mortoni* hæmoptoen per Chinam Chinam curare molientis hallucinationem (si qua in hoc est, ut esse autumo) non versari præcisè circà cognitionem virtutis Chinæ Chinæ, in quâ nonnisi consuetam facultatem febrifugam etiam hac occasione agnoscit atque considerat, sed versari potiùs circà cognitionem morbi et causæ illum producentis : si enim reverà hæmoptoe eâ de causâ, et eo modo fieret, quo opinatur *Mortonus*, nempè à febre periodicâ illam producente, fortassè ad eam curandam China China posset esse *antidotus*, ut ipse inquit, *Herculea*, eo pacto quo diximus, eam posse forsàn opitulari febri alicui periodicæ comitatæ *pleuritide*, et hac ratione prodesse per concomitantiam eidem pleuritidi, dummodò febris illa sit essentialis, illiusque merum symptoma sit ipsa pleuritis.

Sed nisi longè alitèr circà productionem hujusce morbi natura se gerat in Angliâ, ac se gerere solet in Italiâ aliisque regionibus, undè tot prodiêre de hæmoptoe tractatus medici, vereor ne antedicta

Mortoni suppositio abludat à veritate rei; quandoquidem morbus hujusmodi à causâ etiam non procatharticâ genitus febrem non consuevit habere (quantùm novi, et quantùm legi) productricem, imò nec irregularitèr comitem, sed, ubì ea adsit, merè symptomaticam, nec intermittentem aut recurrentem quidem, sed potiùs continuam atque habitualis subsecuturæ prodromam, aut si sic loqui liceat, ejusdem habitualis inchoativam, adeòque cùm res per experientiam practicis omnibus satìs obviam sic habeat, non video quinam locus esse possit Peruviano cortici, quem ut merè febrifugum in ipsâ hæmoptoe *Mortonus* usurpat.

Quòd si experientiam ipsam *Mortoni* velimus expendere in historiis eidem capiti adnexis allatam, tres tantùm numero illæ sunt per extensum narratæ. Prima et tertia nobis exhibent duos phthisicos vitâ functos, quibus cortex nullatenùs fuit administratus, et per consequens ad illius vim hisce casibus ostendendam utilem nil conferunt. Secunda tantùm quidpiam videtur præseferre aliquâ dignum animadvertione. Per hanc describit ille *in quadragenario viro à decem annis tussiculoso, et in phthisin disposito* (cui tamen ætati non admodùm frequens solet phthisis obtingere) *insignem hæmopotoen respiratione difficili, et pectoris dolore stipatam, cum recidivatione singulis, vel alternis diebus satìs notabili, per tres ad minimum septimanas, non obstante frequenti phlebotomiâ, aliisque remediis, perseverantem.* Huic cùm *insignem febrem* conjunctam

observâsset *intervallis incertis sæpiùs recurrentem, semperque viam sputo sanguinis subsequuturo sternentem, corticem Peruvianum in haustu misturæ adstringentis vulnerariæ ac paregoricæ, quartâ quâque horâ ad octavam usquè vicem exhibuit, ac febrem protinùs extinxit, ægrumque per sesquiannum, symptomatis omnibus imminutis, ipsâque tussi moderatiore jam redditâ, aprici simul aeris beneficio ad habitum corporis meliorem ac anteà felicitèr perduxit.* Hic ipse tamen æger paulòpost sui negligens in novam, ut subdit ingenuè, phthisim incidit, quâ è vivis sublatus est.

Hìc ergò subit animadvertere febrem hujusmodi vel fuisse periodicam essentialem, sputo sanguineo ratione subjecti per accidens comitatâ, adeòque cortici cum suo symptomate obsequentem, vel (quod probabilius est) fuisse continuam, et quodammodò inflammatoriam, incerto forsàn ordine recrudescentem, copioso autem cruento sputo paritèr comitatam, tandemque ope repetitæ phlebotomiæ aliorumque remediorum, imò et misturæ antedictæ (in quâ larga visitur remediorum adstringentium et balsamicorum, paucula verò proportionalitèr dosis corticis) ad vigesimam primam circitèr diem, ut mos est plurium acutorum sine Chinâ Chinâ curatorum, solutam cum temporaneâ restitutione ad pristinum, imò et meliorem statum; quâ deindè transactâ malaciâ, in hujusmodi casibus sæpiùs observari solitâ, in phthisim veram rursùs, ut assolet, æger incidit, atque ut paritèr assolet, tandem obiit.

Quapropter, bonâ auctoris veniâ, nil exindè concludi video in rem nostram, præcipuè cùm in verâ hæmoptoe febris omnis ab initio saltèm soleat abesse, et symptomatica esse tunc cùm supervenit. Neque satìs suffragari videtur id quod legitur acervatìm ad calcem *historiæ prædictæ* de vetulâ quâdam septuagenariâ hæmoptoicâ, de aurifabro, et aliâ puellâ, de quibus nullam describit historiam, esto asserat eos omnes eodem modo sanatos, nam præterquamquòd non omne sputum sanguinis etiam copiosum è pulmonibus educitur, et præterquamquòd illud in *senibus* et *pueris* phthisin tàm facilè non solet accersere, certum est insuper quòd cùm mistura antedicta longè plùs recipiat, ut adnotavimus, de remediis vulnerariis insignioribus, quàm de Peruviano cortice, illis potiùs quàm huic laus tribuenda videtur, maximè cùm passìm videamus, hujusmodi sputa meri sanguinis solo sisti eorumdem remediorum usu, et non rarò sponte naturæ, præcipuè si aliundè quàm à pulmone procedant, ut proptereà omninò statuendum sit, quòd China China non alitèr queat hæmoptoen supprimere, nisi ubì ipsa hæmoptoe sit merum *symptoma febris alicujus eo remedio curabilis*, quemadmodùm de phthisi loquutus est *Mortonus* ipse in calce *primi textûs* à nobis nupèr transcripti, videlicèt quòd ea ope corticis Peruviani, vel cujusvis alius medicamenti specifici sanari nequeat, *nisi sit merè symptomatica, et ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit.*

Hæc habui dicenda de corticis actione adversùs morbos extrà lineam febrilem constitutos, quibus vel eorum saltèm nonnullis siquidem ille verè prosit, ut affectionibus hypochondriacis, hystericis, et hujusmodi aliis, lentum tantùmmodò et tardum est, non præsentaneum ejus auxilium; propterea ex hoc capite minùs certa redditur illius operatio, quæ aliis quoque causis, vel ipsi demùm naturæ nonnunquàm potest adscribi. Quamobrèm id saltèm candidè fateri oportet, quod et fatetur *Sydenham* ipse post celebratas eximias hujusce remedii vires adversùs affectionem hystericam vehementèr spasmodicam, præ cæteris istius ordinis morbis, ipso judice, cortici obsequentem: *interìm tamen*, inquit ille, *confitendum est*, *quòd hoc medicamentum non ità certò crebròque huic malo succurrat ac febribus intermittentibus*. Quæ assertio sicutì verà est in hoc casu, verior à fortiori in reliquis erit habenda. Ulteriorem deniquè nobis suspicionem de exiguâ corticis activitate adversùs morbos à febribus periodicis diversos, apertè suggerit *Mortonus* ipse, de nimiâ cæteroquì ergà hoc remedium credulitate suspectus, in præfatione suæ *Pyretologiæ*, dùm inquit: *Nusquàm hactenùs eum* (scilicèt corticem) *titulo catholici remedii* (*ac si Archæus ad mentem* Helmontii *quocumque modo irritatus eo compesceretur*) *donandum judicavi*, *utut non desint auctores*, *utì videre est in* Badi Anastas. lib. I. cap. XX. *et medici aliqui hodierni*, *qui vires ejus in hydrope*, *ictero*, *hypochondriacâ affectione*, *scorbuto*; *imò in*

peste ipsâ, plurimisque aliis morbis tàm chronicis, quàm acutis debellandis, mirum in modum prædicant. Verùm, ut rem ipsam dicam, licèt hoc ἱερὸν πικρὸν *præ cæteris quibuscumque amaris abstersivâ suâ, seu quâcumque aliâ qualitate humorum* ἀταξίαν *corrigendo, et partium labefactarum tonum confirmando, ad curationem hydropis, scorbuti, icteri, hypochondriacæ affectionis, digestionis eversæ, appetitûs prostrati, vel cujuscumque alterius morbosæ affectionis, incerto cum eventu conducere nonnunquàm observetur, nunquàm tamen corticem officium antidoti præstitisse memini, fomitem scilicèt morbi venenatum delendo præterquàm in morbis universalibus acutis, præsertìm in febribus intermittentibus et remittentibus, veris ac spuriis, atque inflammatoriis et colliquativis, quibus cum prioribus similitudo quædam est.* Adde et hìc congruam explicationem, mox et debitam limitationem ad normam eorum, quæ quinto hoc libro statuimus, et germanas corticis vires in universum satìs perspectas habebis. Id unum cura, ut genuinus ille sit, ac vegetus. Boni corticis notas apud plures invenies, illas ideò de industriâ subticui, etsi nec graphica, nec planè uniformis sit apud omnes illius descriptio, sive de sapore, sive de aliis qualitatibus sit sermo : imò non desunt, qui corticem hunc non è trunco, vel ramis arboris, sed è radice detrahi putant. Ità rebus caliginem offundit locorum distantia. Bonum ego corticem reputo, quem experientiâ talem aliàs deprehendi.

QUÆRITUR

QUÆRITUR SECUNDÒ.

An, ubì cortex verè indicatur, liceat ratione subjecti illum administrare citrà periculum mulieribus *gravidis*, *puerperis*, *abortum passis*, aut *menstruas purgationes* actu patientibus; et incunctantèr asseritur, expertentiâ duce.

QUÆ diximus toto decursu hujusce tractatûs, et quæ passìm tradunt auctores omnes in administratione corticis magis versati, nullum videntur proposito quæsito locum relinquere. Ad tollendam nihilominùs omnem, si qua sit adhùc, scrupulositatem in hac materiâ delicatiore, in quâ suspicio quævis prudentiæ soboles est, lubuit hæc pauca seorsìm subnectere.

Chinam Chinam vel amarore suo, vel aliâ quâvis qualitate adversari fœtui in utero existenti, nemo ex iis poterit suspicari, qui nostras perlustrarint historias, siquidem *lib. IV*, *cap. 1*, *hist. 2.* ex cholericis, et *cap. 2*, *hist. 14.* ex subcontinuis malignantibus, necnon, *cap. 6*, *hist. 8.* ejusdem libri prostant casus mulierum gestantium, usu corticis valdè copioso sanatarum, et debito postmodùm tempore vitalem fœtum felicitèr enixarum. Sanè si ubì adfuêre vomitus et alvi fluxus immanes, febresque tùm matri, tùm fœtui suâpte naturâ perniciales, atque insimul adfuit copiosa affatìm corticis exhibitio, repetitio, et diuturna continuatio, partus nihilominùs ad suam maturitatem, et exclusionem vitalem aupicatò pervenit, quid quæso

Cc

nobis metuendum superest in quibuslibet aliis gravidarum febribus ab eodem sæpesæpiùs moderatiori corticis usu? At sicutì tres tantùm per accidens, ac ob alium finem ibì recensui fœminarum utero gerentium casus in lineâ febrium perniciosarum, et in circumstantiis per consequens liberalioris oblationis Chinæ Chinæ, ità nonnullos alios in eâdem lineâ possem recensere, quemadmodùm nonnullos quoque videre est in historiis à *D. Ferrario*, *lib. IV. cap.* 4. mihi communicatis; innumeros autem possem adducere in lineâ intermittentium benigniorum, atque vulgarium, consueto, atque parciore usu remedii depulsarum in iisdem prægnantibus, cum incolumitate tàm fœtûs, quàm matris. Imò memini, *D. Marchionissam Gherardinam*, tabidam, et febre insimul putridâ dictâ detentam, auxilio, ut reor, corticis, quo non sublatæ quidem, sed obscuriores redditæ sunt putridæ febris cum rigore fœtui infenso anteà invadentis accessiones, felicissimum suo tempore partum edidisse, quemadmodùm innui, *cap.* 2. *hujusce libri*; adeòque quod matri prodesse integrè remedium non potuit, profuit per accidens fœtui, puellæ videlicèt, quæ paucis antè matris obitum diebus in lucem prodiit, vivitque incolumis, et habitu corporis pollet, ut audio, inter sorores omnes firmiore. Ut ergò inceptum argumentum prosequar, fidentèr asseram, me in febribus intermittentibus benignioribus, in quibus majus, quod impendet periculum, est abortus, tùm ratione concussionis violentæ corporis in

frigidâ, et horrificâ febris invasione, tùm ratione vomitûs, alvi fluxûs, jactationis, aliorumque symptomatum assuetum esse confugere ad corticem, non tàm ad curationem febris (à quâ parùm timeo, si sit sincera) quàm ad præcautionem ipsius abortûs ex febre imminentis, impedibilis verò, febre inhibitâ. Ob id quasi in morem adagii dicere consueverat experientissimus *Frassonus* præceptor meus semper colendus, *Chinam Chinam esse remedium gravidarum et senum, quippè diuturnis intermittentibus ferendis imparium.*

Quemadmodùm autem centies observavi in gravidis proficuum corticem, ità nunquàm, quòd meminerim, noxium vel observavi, vel suspicari rationabilitèr potui. Et licèt quis metuat ne insit eidem vis quædam irritans ac stimulans, quæ tormina in ventriculo et intestinis, imò tenesmum ipsum valeat excitare, ac subindè abortum parere, ego certè possum testari me nil tale unquàm animadvertisse, imò observâsse potiùs oppositum, ut suprà memoravi, in febribus ipsis cholericis, aliisque tenesmo, aut dysenteriâ accidentali comitatis, in quibus China China febres submovens, indè producta simul tollebat recensita symptomata. Quòd si uni inter innumeros aliquam excitet China China in stomacho irritationem, id soli idiosyncrasiæ talis subjecti imputandum est, non remedio, nec ab ipso propterea abstinendum in aliis : sicuti ab esu casei abstinere non debet humana species, eo quià caseus alicui hominum minimè conferat. Sed

et hìc aliqua nonnunquàm potest contigere hallucinatio, refundendo crimen aliarum forsàn dispositionum in medicamen insons. Memini, nec vetus quidem est casus, *D. Comitissam Blancam*, paulò antè memoratam cui febricitanti simul, atque utero gerenti China China à curantibus medicis præscripta fuerat, ultimo tandem suæ ægritudinis tempore passam esse tenesmum. Sed hunc ipsum in unico fermè hoc, quem noverim, casu, quis quæso potiùs non adscribat lumbricis paulòpost usum Chinæ Chinæ copiosè per alvum excretis, ut retulimus, quàm ipsi cortici longè priùs epoto? convaluit illa nihilominùs ab omni morbo, partum felicissimum suo demùm tempore enixa. Paritèr si alicui fortassè contigerit observâsse abortum ab epotâ non multò antè Chinâ Chinâ, ut apud nos quoque *lib. IV. cap. 2. hist.* 15., is si benè animadvertat, inveniet, puto, processisse abortum non à remedio, sed à morbo, in cujus gratiam fortè nimìs serò adhibitum est remedium, vel ab aliquo alio accidenti. Ità mihi nonnunquàm contigit abortum cernere post venam sectam, quæ tamen secta fuerat ad præcautionem prævisi periculi. Neque propterea abstineo ego à venæ sectione in morbis prægnantium, ubì ea cæteroquì indicetur: imò eâdem frequentèr, et repetitis quoque vicibus identidem utor, tamquàm remedio utplurimùm efficacissimo et tuto, ad solam præcautionem abortûs.

Quod dixi de prægnantibus, cum proportione

dico de puerperis, abortum passis, et menstruas purgationes actu patientibus, quarum nulli denegari potest usus corticis, dummodò aliundè indicetur, maximè cùm nullas illum supprimere evacuationes, alibì statuerimus, et cùm apud plurimos, ut *Monginotium*, *Mortonum*, aliosque viderimus, eumdem ad menses ciendos, et promovendos directè idoneum censeri, et *in puerperio* (ut idem inquit *Mortonus*) *salubritèr ministrari*. Saltèm inferri potest, si hujusmodi etiam auctores decepti sint, tribuendo cortici virtutem, quam verè non habet, videlicèt menses, vel lochia promovendi, inferri potest, inquam, quòd ille saltèm nec menses nec lochia cohibeat, neque enim poterunt auctores illi decipi in facto, multòque minùs credendum est, voluisse alios decipere. Sed omissâ experientiâ alienâ, jam propriam adducamus.

Quo ad puerperas itaque, aut abortum recentèr passas, non admodùm frequens est occasio utendi cortice, nec consequentèr frequens mihi experimentorum numerus, cùm tempore partûs, aut abortûs raró suboriri soleat febris ulla, loquendo etiam de admittentibus corticem, quæ illius usum circà prima puerperii tempora (de quibus quæstio posset esse rationabilior) statìm exigat, præcipuè cùm ex rebus partûs non benè procedentibus, quibus semper prospiciendum est, æquè ac ex consueto fermento, occasionem plurimam febris quælibet puerperarum soleat nancisci. Quòd si partum, aut abortum quâvis de causâ contingentem, febris

jam antecesserat, ut quartana aut tertiana vulgaris, vix ulla occasio potest esse vel corticem statìm exhibendi, vel incœptum antecedentèr illius usum sine ullâ, utut brevi (quæ sufficeret) interruptione, continuandi, habitâ ratione cùm morbi moras admittentis, tùm aliorum remediorum, partui utplurimùm, vel abortui necessariorum, quæ oblationi corticis, in tali casu ex vi febris minimè periculoso, debent anteponi. Vera itaque ac propria occasio exhibendi corticem, illiusve usum continuandi tempore ipso partûs, abortûs, aut puerperii, erit tantummodò, si vel febris perniciosa à fermento, de quo jam alibì, pendens, immediatè antè partum aut abortum, vel non longè à partu, aut abortu suboriatur, aut si febris non perniciosa, sive partum antecedens, sive subsequens, in eum statum deveniat tempore ipso partûs, abortûs, aut puerperii, ut aliquo modo periculosa evadat, sive deindè id accidat ob ægræ imbecillitatem, sive ob gravitatem symptomatum, quæ symptomata licèt maligna, aut pernicialia adhùc non sint, à lochiorum tamen fluxu, etsi congruo, non alleventur, et consequentèr nonnisi sublatâ febre possint auferri. In his circumstantiis, præmissis quæ præmittenda sunt ratione partûs, aut abortûs, siquidem sint aliqua præmittenda, alacri animo offerendus est cortex, eo prorsùs modo, eâque dosi, quæ respondeat exigentiæ morbi, perindè ac si ægrotans non esset puerpera, quod à me felicitèr actum est non modò in casu *lib. IV. cap.* 2. *hist.* 5. relato,

ac paulò suprà citato, verùm et in aliis minùs urgentibus, actumque est æquè felicitèr à *D. Ferrario*, ut constat ex illius *historiis* mihi communicatis, paritèrque paulò antè citatis: adeòque (ut circà hoc apertè me explicem) allatas suprà conditiones et circumstantias oblationi corticis tempore puerperii instituendæ opportunas, non retuli ut necessarias, quasi citrà urgentiam insignem nequeat ille propinari, vel incœptus antecedentèr illius usus continuari absque suspicione periculi, sed quià extrà illas superflua visa mihi semper est ejusdem oblatio, cùm partus ipse, et puerperia ritè fluentia soleant plurium morborum febriumve præexistentium medelam se solis inducere. Atque ob id etiam cortex in puerperis haud crebrò mihi usuvenit. Addo, quòd retroactis longè temporibus, priusquàm me necessitas cogeret ad experimentum, hæsitabam et ipse, non satìs conscius de modo intestinæ fermentationis excretoriæ lochiorum aut menstruorum, sicut nec de modo intimo actionis Peruviani corticis (circà quæ, ac hujusmodi alia naturæ arcana cæcutient diù *tabescentes omnes sapientes terræ*) multòque minùs de eventu successuro ex simultate utriusque. At, quod inanes speculationes meæ nequaquàm præstiterant, satìs tandem me suasit docuitque, nec tamen sine ratione, urgens necessitas, et ex re felicitèr gestâ subindè ortus usus diuturnior.

Inculpabilem quoque cohærentèr ad antedicta esse Chinæ Chinæ oblationem, pendente ordinario

menstruorum fluxu, non modò evincit à fortiori usus felix ejusdem in fluxu lochiorum tàm congruo quàm imminuto, et (ut reor) etiam immodico, verùm et idem à posteriori pluries me docuit casus; siquidem non semel mulieribus, quibus præscripseram in febribus diuturnioribus modò ad curationem, modò ad prophylaxim, Peruvianum corticem ad longum tempus, supervenêre interìm purgationes menstruæ. Cùmque me tunc illas minimè invisente nescirent præcisè quid agendum sibi, usum remedii sine ullâ interruptione prosequutæ sunt, utpotè non admonitæ de suspensione illius in tali casu, neque proindè remoram ullam injecit remedium fluxui, nec ullam promovit exuberantiam, finem verò pro cujus consequutione illud assumpserant, ipsæ felicitèr attigerunt. Fortuitò itaque factus compos tutissimæ administrationis illius in hujusmodi casibus, deinceps in iisdem cœpi exhibere incunctantèr. Quamobrèm ubì opus exigat præscribere corticem in febre periculosâ (dummodò sit ex admittentibus illum) præscribo tàm in hac circumstantiâ, quàm extrà illam, et tàm copiosè, si occasio ferat, quàm modicè, probè conscius nullam èsse circumstantiam à tempore, ætate, sexu, temperamento, vel aliâ quâvis conditione petitam, quæ usum corticis cæteroquì rationibilitèr indicatum valeat prohibere. Ubì verò febris careat periculo, et moram admittat, relinquo arbitrio mulierum plùs vel minùs meticulosarum usum illius inchoare, vel non fluentibus menstruis, incœptum

prosequi, vel suspendere ad libitum, sive ad curationem assumant, sive ad præcautionem, dummodò usum suspensum, absoluto postmodùm fluxu menstruo, iterùm resumant. Atque eò faciliùs in eam interruptionem consentio, quoniam extrà hanc quoque occasionem utile est, mihique admodùm familiare, corticis administrationi intervalla aliquot vacua intermiscere, cùm scilicèt ad prophylaxim pro inhibendâ recidivâ præscribo. Idque eo præsertìm nomine faciendum puto, ne degenerante sensìm in quemdam velutì torporem naturæ diù remedium ferentis tolerantiâ, ejusdem tandem assidui, placidique remedii vires nimia frangat, infirmetve ipsum ferendi consuetudo.

QUÆRITUR TERTIÒ.

An ex eo quòd *China China* sit remedium suâpte naturâ innocens, liceat eam tentandi gratiâ indiscriminatìm usurpare in quibuslibet febribus et morbis, iis etiam, in quibus communitèr deprehendi solet inutilis : et negatur.

SUPERVACANEUM credidissem universale examen istiusmodi hìc instituere, nisi hoc ipsum, tùm generalitèr, tùm specialitèr in familiari colloquio medico præter intentionem suscipere fuissem olìm coactus, atque in terminis quidem strictioribus, minùsque disputabilibus; in suppositione videlicèt cujusdam morbi, in quo ex communi sensu, et experientiâ auctorum quoque Chinâ Chinâ liberalitèr utentium, ea reperta sit semper frustranea.

Ut rem paucis expediam, absque ullâ hæsitantiâ dico non debere, neque rationabilitèr posse corticem Peruvianum præscribi, ubì hæc duo non concurrant nempè primò, quòd aliqua saltèm, utut levis adsit rationabilis conjectura, posse illum prodesse; secundò, quòd hujusmodi conjectura non destruatur à communi experientiâ, et constanti assertione scriptorum classicorum Chinâ Chinâ uti assuetorum, eamque iis casibus se observâsse inutilem asserentium: quæ duæ conditiones solummodò possunt concurrere in iis morbis et casibus, in quibus nondùm factum fuerit, quod sciamus, ullum tentamen illius à practicis melioribus, adsitque nihilominùs nonnulla conjecturalis ratio, sive in sanioribus hypothesibus, sive in observationibus nonnihil analogis fundata, quæ suadeat tentamen hujusmodi, concurrentibus siquidem hisce conditionibus, naturalis innocentia remedii tentamen etiam inutile potis est excusare, iisdem verò absentibus vel contrariis præsentibus, illud idem tentamen non modò irrationabile censendum erit, sed juxtà varietatem casuum ac circumstantiarum, vel ridiculum et imprudens, vel temerarium, vel fortè noxium. Atque hìc tota rei summa paucis restricta jam visitur.

Jam verò in ipso hujusce disquisitionis limine videri forsàn poterit ut (alicui quondàm visa est) contraria iis, quæ scripsimus de innocentiâ remedii, triplex isthæc assertio. Ast quilibet diversimodè præoccupatus animadvertat velim primò, quòd pro

curandis morbis remediorum usurpandorum ratio desumi non debet ex eo, quòd noxia illa non sint, sed ex eo, quòd positivè proficua censeantur, atque ut talia praxis meliorum receperit; alias omnes confectiones et julapia, quæ cardiacorum nomine audiunt, in quovis morbo, putà in suffusione, in surditate, in podagrâ, et similibus possent rationabilitèr usurpari pro peculiari eorumdem morborum medelâ, parique ratione usurpari posset ad verrucas, et pedum clavos Chinæ Chinæ potio, quià hæc non minùs quàm antedicta cardiaca saltèm innoxiè usurparetur. Quid autem in lineâ medicâ ridiculum magis? Animadvertat secundò, nos asseruisse semper innocuum quo ad substantiam suam Peruvianum corticem, talemque probâsse rancidis inhærendo adversantium principiis ex hoc, quòd nullum excessum præseferat in manifestis qualitatibus, nullamque paritèr pravitatem velet in occultis: nullam enim qualitatem, aut vim latentem in eo verè deprehendimus, nisi febrifugam; attendatque nos, id inculcâsse adversùs primos inexpertos osores corticis, penès quos (ambigo an majore fatuitate dicam, an pervicantiâ) suspecta erat de veneficâ quasi vel præstigiosâ naturâ novitas et virtus admiranda remedii: cæterùm noxiam millies in hoc tractatu diximus esse posse, non substantiam illius quantùm est in se, quippè suâpte naturâ insontem, sed incongruam, et præ cæteris intempestivam ac præcocem oblationem substantiæ illius, etsi per se ipsam insontis;

immò eo casu solùm esse noxiam oblationem substantiæ illius febrem sistentis, quià ipsa substantia perfecta est, et naturali suo fungitur officio, sed cùm imperitè per eam sistatur nonnunquàm febris, quam nullo pacto deceret sistere, quippè depuratoriam et stantem loco remedii, vel sistatur tunc, cùm magis expediret ob eamdem rationem sinere illam progredi, idcircò sartâ tectâ remanente innocentiâ substantiæ remedii, noxia evadit imprudens illius oblatió, ut fusiùs explicuimus in *Responsionibus nostris Jatro-apologeticis ad clarissimum Ramazzinum*. Id autem non remedii crimen est, sed crimen medici remedium insons, ubì illud nullatenùs convenit, vel ubì convenit culpabilitèr præscribentis. Quid quæso innoxium magis quo ad substantiam suam pane, carnibus, aliisque salubribus esculentis, quibus quotidiè vescimur sani, quibusque utimur etiam in morbis chronicis? Ecquis tamen proindè rationalis medicus isthæc indiscriminatìm in morbis acutis, vel in ipsâ febrium invasione suis ægris præscribat, vel innoxia, quæ præbet ægris, medicamina suadeat sanis? Nimìs nempè notum est, nimìsque vulgatum, quod

..... *data tempore prosunt,*
Et data non apto tempore vina nocent.

His ergò paritèr nominibus noxia nonnunquàm esse poterit Peruviani corticis, etsi naturâ suâ innocentis, oblatio. Animadvertat deniquè tertiò, administrationem hujusce remedii, ubì secundum communem meliorum practicorum sententiam, et

experientiam nequit prodesse, quamvìs noxia fortassè non sit, posse tamen esse nedùm imprudentem, sed et temerariam, quippè de damno fortuito saltèm suspectam; circà quod liceat fusiùs nonnihil pro juniorum saltèm institutione disserere. China China, etsi per se ipsam innoxia, neque ullo modo sensibilitèr perturbans œconomiam humani corporis, tandem cibus ea non est, sed medicamentum, aridusque cortex arboris exotici nobis ignoti, adeòque re ipsâ lignum, haud secùs ac lignum verè sint scobes cujuslibet alterius arboris, quæ tamen indiscriminatìm nequaquàm exhiberentur ulli febricitanti, eo nomine, quòd sint naturæ per se ipsas innoxiæ, quià nempè aliquem (ni quid pejus) in stomacho possent inferre gravitatis sensum, ut China China ipsa verè nonnullis hujusmodi incommodum aliquandò solet inferre. Ad hæc remedium istud, etsi stipticitatem potiùs aliquam consuescat inducere, quandoquè tamen ventrem nonnullis solvit instàr remedii purgantis, tuncque infirmior esse solet, vel brevioris durationis in nostro corpore vis ejus febrifuga. Si ergò vel alvi stipticitatem inferat, vel alvum solvat cum aliquo, ut facilè contingere potest, ægri damno, ubì solius innocentiæ titulo præter leges ordinarias administretur, nonne id cum temeritatis notâ patratum dicetur?

Sed quid, quæso, si vera forent, non tot mala quidem, quæ plurimi somniârunt anteacti seculi scriptores ab ejus usu metuentes icterum, obstructiones, hydropem, apoplexiam etc. sed ea solùm,

quæ suspicatus est ille idem famigeratissimus *Sydenham*, qui de illius naturali innocentiâ, tot, et tanta testatur, ut suis ipsius textibus aliàs retulimus? Narrat hic auctor in epistolâ ad *Bradyum*, febrifugum istud in Angliâ in quamdam olìm desuetudinem et contemptum fermè universalem abiisse, eo quòd nonnulli ex febribus intermittentibus laborantes, eo paulò antè accessionem epoto, paucas post horas obierint, atque ex iis duos, vel tres nominatìm profert sibi notos; idemque sibi contigisse in uno ex suis ægrotis mihi olìm fassus est *cl. Ramazzinus* cùm viveret, eo scilicèt tempore, quo cortici amicus erat et opinionibus meis, quemadmodùm videre est in *Responsionibus meis jatro-apologeticis* ad eumdem §. 32. quas *Responsiones* quasi mei complementum operis hortor, ne graventur legere tyrones, et quotquot materiæ hujus pyretologicæ, ac omnifariæ administrationis Peruviani febrifugi completâ notione indigent. Equidem, ut ad *Sydenham* redeam, infaustorum eventuum prædictorum culpam omnem refundit auctor ille non in remedium certè à se pro innoxio assertum, et habitum, sed in oblationem intempestivam, quià nempè more priorum temporum paulò antè accessionem iis ægrotis fuerat exhibitum: cui tamen malo asserit facilè prospici simplici adhibitâ cautelâ exhibendi febrifugum declinante solùm, vel soluto integrè paroxysmo, atque hac unâ viâ refert fuisse illud primævæ æstimationi restitutum. Existimat quippè

magnus hic practicus, ea infortunia contigisse exhibito paulò antè accessionem febrifugo, quià eo tempore cumulata jam tota paroxysmi imminentis materia, hæc à vi febrifugi violentèr repressa nequibat ampliùs methodo naturæ digeri, sed affatìm suffocata ægrum affatìm suffocabat; cujus sententiæ videtur fuisse etiam *Sponius*, inquiens, *nonnullos ex conflictu excitato inter febrem et remedium interiisse.* Ego verò, ut ingenuè fatear, non paulò antè accessionem quidem, sed actu invadente accessione, in ipso scilicèt frigoris et tremoris initio centies ac centies vidi à præceptore meo *Frassono* exhiberi corticem, illumque centies ac centies primis temporibus exhibui et ipse eodem modo in benignis intermittentibus semper felicitèr, ac semper innoxiè. Aliam propterea lethalium eventuum recensitorum causam fuisse sum conjectatus *lib. III. cap. 4.* eamque obitèr etiam tetigi in citatis *Responsionibus meis jatro-apologeticis* §. 32. Quòd si ratio causalis, propter quam *Sydenham* putat oblationem instante proximè accessione esse posse, et reapsè fuisse lethalem, fortè subsistat, quid metuendum non erit ab illius oblatione in iis febribus aut morbis, in quibus ille nullius esse juvaminis communitèr deprehenditur, et in quibus ignoramus quinam sit, aut ubi sit cumulus materiæ morbificæ, quænam futura sit inter materiam ipsam et remedium lucta, vel quodnam tempus illiusmodi tantamini magis propitium? Anne ergò præscribetur animo verè sa-

nandi tabidis, peripneumonicis, pleuriticis è morbi radice talibus et aliis hujusmodi, postquàm experientissimus *Mortonus* (memetipsum excipio, etsi in materiâ facti testem idoneum) illam est testatus invalidam, et *Sydenham* planè noxiam, amboque ratione simul et longâ experientiâ freti, non obstante nativâ innocentiâ remedii ab eis veridicè decantatâ, hæc protulêre, ut infrà protulisse ostendemus?

Non ego hìc quæro, an China China sanguinem, aliosque humores figat, ut plurimi censent è medicorum vulgo, iique forsàn præ aliis, qui præ aliis eâ abutuntur innocentiæ titulo; hanc enim opinionem in eo sensu, in quo communitèr solet recipi, rejeci jam satìs tùm *lib. 1. hujusce tractatûs*, *cap.* 3. tùm maximè in *Responsionibus meis jatroapolegeticis*, §. 4, Dico tamen utroque loco, eam quodammodò figere febrile intermittentium fermentum, quodcumque sit, illud combibendo vel absorbendo per meum intelligendi modum, sive forsàn illud disgregando, et dissipando, ut censet *Antymus Conygius*, sive *Honoratus Fabri.* Quid possit illa agere in fermentum continuarum ab essentiâ, quod certè non subigit, quidve in humores aliorum morborum effectores, me latet; ac propterea ubì sciam, eam prodesse non posse (non posse autem credam, ubì nunquàm ex meliorum experientiâ profuit) dubio procul prætextu innocentiæ suæ nequaquàm utar.

Rursùs equidem pro meâ ingenuitate repeto, nullam

nullam ex ejus usu, ubì ea ab imperitis præscripta nullatenùs conveniebat, noxam sensibilem observâsse, ut id malum observavi sæpiùs ex usu intempestivo in febribus intermittentibus, maximè quidem in planè depurativis nonnihil quoque protractis, ut recentibus etiam exemplis annotavi, *lib. I. cap. X.*, non raro verò etiam in febribus non planè depurativis, illamque propterea suâpte naturâ admissuris, sed nonnihil seriùs, neque tamen damnosè id semper; nonnunquàm enim, rariùs licèt, febres hujusmodi omninò immaturè suppressas neque rediisse, neque quicquam aliud morbosum peperisse vidi, sed heu quoties vidi et oppositum! nec sine ratione quidem: certum est quippè ex principiis nostris, quòd is, qui febrem sistit verè *depuratoriam*, quæque talem cum facili ægrotantis tolerantiâ se prodit (si quidem non raro depurativa est quoque quæ ægrum haud levitèr vexat) etsi medicamento utatur ex se innoxio, nihilominùs errat; quatenùs tollit de medio remedium absumptivum causæ morbificæ, videlicèt effervescentiam febrilem depuratricem infecti sanguinis, ut illi substituat aliud remedium merè absorptivum ejusdem causæ morbificæ, cujus semper certa non est post absorptionem eliminatio vel subactio perfecta, dato quòd nonunquàm id accidat, ut nupèr sum fassus. Cùm itaque qui per Chinam Chinam curare indiscriminatìm aggreditur febres etiam *depurativas*, præsertìm circà illarum initia, spontaneam impediat solutionem morbi, qui mediis febrilibus de-

flagrationibus sensìm jam *judicatur* per viam lentæ (verbo sit venia) *coctionis*, ponatque per consequens in ancipiti spem cæteroquì moralitèr certam felicis exitûs, temerè ac præter rationem operatur, peccatque directè contrà tritum illud et summoperè verum *Hippocratis*, nempè quòd, *quæ judicantur, neque movere, neque novare aliquid, sed sinere oportet.*

Ut verò ad oblationem Chinæ Chinæ, ubì ea ex communi verè expertorum observatione ac sensû frustranea et iners reperta sit, redeam, fidentèr dico, non obstante quòd in quibusdam ejusmodi casibus, qui pauci reverà fuêre, nulla sensibilis noxa mihi fuerit observata, temerariam nihilominùs esse, nec omni carentem periculo illius administrationem, quantumvìs substantia remedii ex se sit innocens. Atque iterùm sic progredior: quæcumque sit vis illius, sive absorbens, sive disgregans, sive figens, sive quidpiam aliud intrà nos efficiens, certum est quòd vis illa maxima est et talis, ut illi par ulla non sit in lineâ alexipyretorum, neque specificorum cujuscumque ordinis, certusque, citus, et constans illius operandi modus maximum suprà humores nostri corporis periodicè febrientes dominium ostendit; ista verò vis incomparabilis, in quo consistat, nescimus, nescimus modum quo ipsa agit, nescimusque tandem objectum in quod agit, videlicèt causam febrilem, seu fermentum febrile. Quid ergò, non obstante innocentiâ prædictâ, possit illa per accidens nonnunquàm efficere intrà humores tàm varios, tamque variè alterabiles nostri

corporis, vel in partes illius solidas : uno verbo, an possit ullo pacto vel sensibilitèr, vel insensibilitèr lædere, quandò ad exercendam incassùm vim suam validissimam et ignotam, citrà veram occasionem violentèr cogitur, ne dicam damnatur, id est, quod paritèr me prorsùs latet, et quod propterea me retrahit ab usu illius, ubì eam nequaquàm prodesse sit notum. Neque enim hìc agitur de vulgaribus usitatisque specificis et alterantibus, quorum ferè omnium innocentia, si quod est velimus fateri, consistit in hoc, quòd neque sensibilitèr, lædant ubì non congruunt, neque sensibilitèr, ubì congruunt, proficiant, vel si proficiunt (quod incertum est quoque) id nonnisi longo temporis tractu pedetentìm præstent; ut propterea parùm intersit an quis loco specifici cephalici crediti, v. gr. loco ungulæ alcis, specificum pectorale, putà pulmonem vulpis, vel lucii mandibulam in vertigine usurpet; idem dic de farfarâ loco betonicæ, etc. sed agitur de specifico et alterante, quod ubì convenit, potest pereuntem hominem ab Orci faucibus et certò, et statìm eripere : idque non per qualitates, ut vocant, sensibiles (quas tamen possidet, crediturque idcircò non exigui caloris particeps) sed per occultam efficacissimam, de quâ planè ignoramus, an sicutì periodicis febribus in nostram utilitatem adversatur, sic aliqui forsàn dispositioni fortuitæ nostri corporis, ubì hostem non invenit quem pessundet, sed alium loco illius planè refractarium nanciscitur, adversatura nonnunquàm sit

in damnum nostrum. Certè spirituosa quædam potio efficacitèr sudorifica, ad leges artis composita, et opportuno tempore exhibita in subjecto febricitante, simulque in bonam diaphoresim sufficientèr proclivi, non leve beneficium potis est reverà producere, eadem verò in subjecto, vel morbo ad suscipiendam remedii actionem nequaquàm disposito, non leve damnum ex opposito potest inferre.

Verùm quid opus est ab aliis remediis exempla depromere, si de Chinâ Chinâ ipsâ, ubì vim suam febrifugam nequivit exerere, quid non absimile suspicatus est auctor, centies innocentiam illius intrinsecam religiosè testatus et in ejus usum summè proclivis, nempè *Richardus Morton*? Hic igitùr in *Phthisiologiæ* suæ *lib. II. cap.* 10. postquàm ad febres phthisicorum putridas intermittentes leniendas, vel supprimendos nonnunquàm ad tempus earum paroxysmos, atque impetrandas inducias, ut inquit, parùm fidas, atque incertas, (præmisso constantèr, ut paritèr inquit, lethali de ægri vitâ prognostico) Peruviani corticis usum proposuit; subindè tamen fassus est ad calcem ejusdem capitis, non modò quòd ejus operatio illis casibus non æquè certò ac perpetuò scopum suum attigit, ac in simplicibus intermittentibus, verùm etiam quòd ubì eum non proficere perspexit, ægrotantem (quæcùmque fuerit dispositio præcedens) pejus quàm anteà se habuisse. En illius præcisa verba: *liberè tamen fateor, me non observâsse corticem æquè certò et perpetuò in febre phthisicâ intermit-*

tente scopum suum attigisse, ac in intermittente simplici à merè morbidâ sanguinis diathesi ortâ: ubì autem minùs proficere perspexi, semper suspicatus sum jam lædi cerebrum et genus nervosum; atque ægrum deliriis, et spasmis magis obnoxium fuisse, quàm anteà fuerat: nolo hìc *Mortoni* effatum adeò scrutari, ut disquiram, an læsio cerebri et nervosi generis, quam suspicatus est, credita sit ab eo irrepere jam cœpisse antè oblationem corticis, qui proindè nequaquàm profecerit, an successisse oblationi illius, eo quòd vis ejusdem proficere nesciens nocuerit. Mihi sat sit scire, quòd post ejus usum invalidum æger in deterius ruerit, ut ab eodem caveam, ubì nequit prodesse. Cæterùm quæri posset, quid fiat, ut deliria, spasmi, lethargus, et similia obsessi jam cerebri et nervosi generis symptomata, per Chinam Chinam statim tollantur in iis febribus, utut pernicialibus, quæ febrifugo reverà auscultant, minimè verò sublata fuerint, sed *magis aucta* in iis, in quibus illam perspexit invalidam. Sanè non erit abs re, si fortè id factum suspicemur ab ægregiâ per se remedii vi, sed incassùm exercitâ, et perperàm in malum usum, tandemque in noxam traductâ. Quòd si non irrationabilis est hæc suspicio in casibus, ubì cæteroquì eadem China China nonnihil temporanei levaminis solet nonnunquàm afferre, quantò rationabilior erit metus ne possit obesse, ubì nunquàm prodesse consuevit? Apertiùs adhùc quàm *Morton* loquitur in epistolis *Sydenham* æquè exer-

citatus ac ille in usu remedii, à se pro innoxio ubì congruat habiti : ibì namque post exclusas à ditione corticis febres continuas verè excludendas, incunctantèr subdit quòd si in iisdem libeat de Peruviano cortice periculum facere, *non alios effectus* (sunt hæc illius præcisa verba) *ex ejus usu expectare licet quàm eos, quos hodiè in pleuritide, peripneumoniâ, anginâ, ac id genus febribus inflammatoriis videmus, quibus non tantùm non prodest, sed et planè obest:* quod quidem intelligendum de pleuritide morbo febrem symptomaticam inflammatoriam secum trahente, non de pleuritide symptomate febrim essentialem, vel intermittentem, vel etiam continuam, sed satìs conspicuè periodicantem nonnunquàm comitante, quo casu non inutilem prorsùs Peruviani corticis operam sum aliquoties expertus. Quod de febribus inflammatoriis, ab internâ scilicèt inflammatione oriundis, asserit *Sydenham*, confirmat cum communi graviorum scriptorum *cl. Nigrisolus* in libro cui titulus : *Febris Chinâ Chinâ expugnata*, et specialitèr in notis ad *Blegnyum n.* 19. asserens se iis casibus eamdem vidisse vel *irrito semper conatu*, *vel exitu semper parùm felici exhibitam.* Neque alitèr ipse mihi pluries observâsse sum visus, ut subobscurè saltèm indicare in animo habui, ejusdem *Nigrisoli* observationem meis conformem innuens sub initio *cap. II. hujusce libri.* Quis ergò se vadem præbeat, nullam adesse latentem et nobis occultam internam (quod sæpè accidit) inflammationem in iis febribus

aut morbis, in quibus contrà experientiam communem illius usum tentare præsumimus?

Istiusmodi considerationes, totque clarissimorum virorum sano usui corticis cæteroquì amicorum asserta nupèr relata, et meis quoque observationibus consentanea deprehensa, eam mihi cautelam indidêre, ut nedùm ab ejus oblatione semper abstinendum duxerim iis in morbis, in quibus verè non indicatur, sed neque sanis ipsis ad præcautionem (cùm scilicèt regnant, vel instant constitutiones, et tempestates febrium periodicarum feraces) fuerim ausus hucusquè, vel impræsentiarum audeam proponere; minimè quidem quià id improbem, sed quià hæreo nonnihil incertus, etsi de hujusmodi praxi, ex se certè non irrationabili, nulla sit experientia in contrarium, imò potiùs quæ haberi potuit, sit favorabilis. Convalescentibus enim ex iis febribus, et in relapsum pronis China China ad præcautionem communitèr cum fructu, quin et necessariò exhibetur, eamque hoc nomine etiam omninò sanis exhibitam fuisse, et quotannis repeti consuevisse scimus invictissimo quondàm Galliarum Regi LUDOVICO XIV. Attamen cùm experientia hujusmodi respectu sanorum semper incerta futura sit, tunc cùm favorabilis extiterit, (nescimus enim an qui Chinâ Chinâ ad præmunitionem epotâ immunis remansit, debuisset eâ omissâ decumbere, nec ne) solùmque certa queat esse experientia de opposito, si nempè quispiam Chinâ Chinâ ad prophylaxim usus, nihilominùs æquè decumbat ac ii

qui nullatenùs eam sumpsêre : idcircò ab istiusmodi experimento, quod aliis etiamnùm tentandum relinquo, hactenùs abstinendum censui, cùm lateat, ut aiebam, quid illa in diversis diversorum corporum dispositionibus possit efficere, tunc cùm autagonistam suum luctæ suscipiendæ paratum non reperit, seu cùm materia febris remota nondùm est in motu, neque ad effervescendum disposita. Equidem si China China suum munus in humanum corpus exerceret præcisè per hoc, quòd naturali humorum symmetriæ robur quoddam positivum adderet, quo mediante iidem valerent sibi spontè restitui, atque hinc spontanea paritèr emergeret morbi cessatio, absque ullâ medicaminis in morbum ipsum, ejusque causam pugnâ, in hac suppositione China China, quasi quid merè balsamicum, videretur posse pro libito ad præcavendas febres usurpari; sed hic, ni fallor, non videtur esse, nec esse posse illius agendi modus, qui ad febrile potiùs, ut reor, fermentum præcisè absorbendum, subigendum, atque domandum vi pluries repetitâ, ne rursùs reviviscat, videtur dirigi, mediâ quâdam luctâ, cui non absimilem videmus inter duos liquores ex mutuâ commixtione effervescentes, et quandocumquè etiam planè pacificè intrà corpus nostrum id fieret, cùm alioqui incertum sit, an qui subeundæ v. gr. tertianæ febri dispositus est, eam sit sortiturus *corruptricem*, ac proindè arcendam pro viribus, an potiùs *depurativam*; penès me autem satius sit hanc subire, quàm

ab ea præcaveri, ob easdem rationes, propter quas dixi nec expedire ab eâdem, si invaserit, per Chinam Chinam curari; propterea etiam ex hoc capite ambigo an sanis ea suadenda sit ad prophylaxim, etiamsi certum foret (quod sanè non est) posse per illam in statu sano febres intermittentes præcaveri. Quodcumque nihilominùs hac de re libeat judicium ferre, id cujusvis fidentioris arbitrio relictum volo; non enim (ut fatear) pari passu putârim procedere inter statum sani, et ægri hominis suspiciones meas superiùs allatas. Iis igitùr jam satìs usquemodò in conspectum positis, in rem eamdem nostram concludo tribus hisce theorematis planè inconcussis. Primum est, quòd *China China est magnum, præstantissimumque febrifugum, et suâpte naturâ innoxium.* Secundum, quòd *in mundo universo non est medicamentum, neque alimentum ullum, quantumvis innoxium, quod extrà opportunitatem datum nocere non possit.* Tertium deniquè, quòd *medicamentum quodlibet semper extrà opportunitatem datum censendum est, quandò ibì administratur, ubì communis experientia ostendit, illud nequaquàm prodesse.*

Non ego tamen per ea, quæ hactenùs protuli, eos activitati Peruviani corticis intendo constituere limites, ut de illius viribus nil ultrà quærendum sit. Etsi enim fortassè nil detegendum supersit ultrà quod est hucusquè detectum, attamen non improbaverim qui ulteriùs pergere moliatur in explorandâ ad alios morbos, aut febres illius virtute,

ad eas inquam præsertìm febres, quæ sunt naturæ quodammodò ancipitis quo ad recipiendam modò, et modò aspernandam illius actionem, quarum febrium genium versatilem fusè indicavi *cap. III. hujusce libri*, et in *icone* paulò antè ob oculos positâ expressum volui. Quod dico de hisce aliisve febribus, v. gr. lymphaticis (in quibus sæpiùs invalidum reperi Peruvianum corticem) dictum volo de morbis omnibus, in quibus nondùm ullum ex unâ parte de hoc remedio factum fuerit à gravibus, eoque uti assuetis auctoribus contrarium experimentum, atque ex aliâ parte ad tentamen hujusmodi aliqua moveat non commentitia et aerea, sed probabilis et prudens conjectura, sive in solidis rationibus physicis, sive in observationibus experimentalibus plurimùm analogis verisimilitèr fundata. His enim concurrentibus conditionibus cessat cautela antedicta de suspicione in contrarium, et congruentèr subingreditur favorabilis præsumptio resultans ex innocentiâ substantiæ remedii.

Neque paritèr per eadem, quæ hìc et alibì, præsertìm in nonnullis additionibus hujusce novæ editionis loquutus sum de malo et intempestivo usu Peruviani corticis, sibi quispiam persuadeat velle me ullum metum incutere, vel quicquam de illâ fiduciâ rectè, ac opportunè utentibus demere, quam in primâ tractatûs editione iisdem luculentèr indidi; ea enim ex adverso mihi mens est, ut planè nolim ab iis, quæ tunc de usu corticis evulgavi, ne latum quidem unguem recedere, neque

dogmata meæ praxeos, quæcumque fuerint, ullo pacto modificare, sive restringere, sed ea potiùs mediis iisdem additamentis undiquè comprobare, tùm eâ parte quâ admirandam remedii virtutem ad perniciosas præsertìm intermittentes, et sub-continuas eximiis laudibus extuli, quam partem satìs receptam universalitèr à professoribus et scio, et lætor; tùm ea, quâ cautelas omnes usum inopportunum docentes insimul, atque vetantes sum persequutus: quam partem, ut fatear, identidem haud satìs excultam et video, et doleo. Atque ut circà hoc quoque præter regulas particulares suis locis jam satìs expositas quidquam generalitèr subdam, liceat mihi modulum quemdam, sive exemplar practicum operandi, atque pro re natâ cavendi incidentèr ab occasione depromere, illudve practicorum oculis spectandum exhibere; quâ equidem in re neutiquàm piget me quo ad generalem quamdam ideam sequi vestigia, etsi nequeam quo ad specialem sequi sensa clarissimi *Ramazzini*, mei quondàm in hac materiâ antagonistæ semper spectabilis, semperque colendi. Clausit ille dissertationem suam *De abusu Chinæ Chinæ* hoc dogmate, videlicèt, *usum Peruviani corticis in febribus intervallatis esse debere, qualis est usus opii in doloribus demulcendis, atque ad tempus sedandis*. Dogma istiusmodi, utpotè nimìs restrictum et arctum (eo maximè, quo auctor se explicat sensu) sive modulum hunc ab eodem pro archetypo in hanc rem nobis oblatum debitâ proportione carere, habito respectu

ad opus faciendum, satìs superque ostendi, rejecique idcircò in *Responsionibus meis jatro-apologeticis ad* §. 48. *pag.* 173. *et seq.* quamobrèm hunc alium potiùs illi substituendum dixerim, scilicèt, *usum Peruviani corticis ad expungendas easdem febres* (hìc intellige vulgares tantum; perniciosarum siquidem intermittentium curatio sub hac regulâ nequaquàm cadit) *esse debere, qualis esse solet usus externus sulphuris ad depellendam scabiem.* Ut me clariùs explicem in gratiam tyronum, notum est medicis omnibus, sulphur bis aut ter externè illitum, scabiem multiplicis generis, sive humidam, sive siccam, citò ac certò depellere, et cutem mundare. Notum est paritèr, de scabiebus alias esse, ut sic dicam, corruptrices liquidorum nostri corporis, cujusmodi sunt quæ habent radicale vitium in cute, sive fuerint illæ ab ingenitis in ipsâ cute vermiculis aut acaris ortæ, (omnibus enim scabiebus unam hanc esse originem non ità facilè admiserim) sive per contactum fuerint ab externo communicatæ alias verò esse eorumdem liquidorum depuratrices, cujusmodi sunt quæ post longas ægritudines solent erumpere, aliæque non rarò de genere præsertìm humido, spontè prodeuntes, quæ pustulis, et tuberculis pus et ichorem manantibus solent scatere. Certè has utriusque generis scabies, tùm siccas videlicèt, tùm humidas (addamus insuper, etiam pro depurativis nonnunquàm habitas) illitione sulphuris, impurgato corpore, hyemali etiam tempore, expulsas non

semel vidi absque ullo subsequente sanitatis detrimento aut incommodo, præsertìm in robustis hominibus, assiduoque labori, motui, et corporis exercitio adstrictis, aut deditis. Feliciùs autem semper ut et rationabiliùs, id accidisse observavi, ubì scabie *recentèr* per contactum susceptâ, priusquàm labes fluidis circulantibus communicaretur, fuit illa per externam sulphuris applicationem depulsa, vel ubì eâdem labe ipsis fluidis jam communicatâ et impressâ, aliquis subindè concessus fuit scabiei jam introductæ progressus, et diuturna quædam materiæ successivè erumpentis imminutio atque consumptio, demùmque fuit post præmissam, prout opportuna credita est, venarum depletionem atque ablutionem cavitatum, vernali tandem aut æstivâ tempestate, favente simul transpirationis libertate, et balneorum aquæ fluvialis commodo, administratum sulphur. Contrà verò pluries ac pluries, forsàn et centies novi ex suppressâ per solam, ejusdem sulphuris butyro excepti inunctionem scabie spontè ortâ, vel ægritudinum diuturnarum, aut acutarum subsequâ, statìm febres inflammatorias, maximè verò pleuritides, peripneumonias, et pectoris hydropes, aliaque non absimilia mala erupisse, quorum non paucis funestum tandem terminum imposuit mors ipsa.

Cuncta hæc, quæ dicta sunt de variis scabiei speciebus, plurimæ nunquàm aut ferè nunquàm sulphure sunt attingendæ, si nempè depuratoriæ extiterint; aliæ, quamvìs corruptrices, non omni

tamen tempore et modo possunt attingi, quià nempè non semper æquè tutò, etsi æquè citò, depellerentur, cuncta, inquam, hæc ad varias febrium periodicarum, tùm depurativarum, tùm corruptivarum species, æquè facilè quidem, et æquè citò, sed non semper æquè tutò, quovis etiam earum tempore per Chinam Chinam fugabiles, proportionalitèr debent referri. Nec aliud deest ad hoc, ut quis opportunitatem, modum, et locum exhibendi remedii possit ediscere, nisi ut primo loco ad febrium naturam et differentias, secundo ad regulas et cautiones omnes, quas toto tractatu recensui et inculcavi, tertio tandem ad ea omnia, quæ in *Responsionibus meis jatro-apologeticis* nupèr citatis eidem clarissimo *Ramazzino* reposui circà usum et abusum Chinæ Chinæ, animum à præjudiciis immunem diligentèr advertat.

QUÆRITUR QUARTÒ

An *cortex Peruvianus* per clysteres injectus, aut carpis appositus quicquam curationi febrium conferre valeat. Primus modus, utut imbecillus, nón planè rejicitur; secundus nil propè præbet fiduciæ, languidâ illinc, hinc inani respondente experientiâ.

Febres cortice curabiles, nullo per os exhibito medicamine, sed ipso tantùm cortice per clysteres frequentèr ad plures dies injecto, facillimè curari vulgatum fuit ab *Helvetio* antè annos aliquot peculiari libello ad hanc methodum innuendam et

promovendam edito. Paradoxa tamen plerisque visa est hæc opinio, nec sine ratione quidem; eamque disertè satìs examinat *Nigrisolus* in libro aliàs citato, ad quem curiosos relegamus. Nos, qui dimissis opinionibus, de solâ experientiâ sumus solliciti, si non alienâ, quam suis auctoribus relinquimus et legentium fidei, saltèm propriâ, quid nobis circà hoc experiri licuerit, paucis hìc perstringemus.

Et primò, quoniam hujusmodi curatio febrium per frequentissimos clysteres, ter scilicèt ac quater in die, cursu plurium dierum injectos, deberet absolvi, methodus hæc apud nos Italos, præsertìm Circumpadanos, qui ægrè admodùm unum, vel alterum clysterem ad alvum exonerandam admittimus, universalitèr usurpari nequit, illamque ideò, etsi certa foret, vix auderem cuiquam proponere. Quam ergò experientiam talis methodi penès nos propemodùm invisæ possidere possim, vel ex hoc uno deducat quilibet.

Fateor tamen, quòd licèt olìm mihi non innotesceret hæc *Helvetii* methodus, tamen meo marte hoc tentamen qualecumque ipse inii anno 1695. prout constat ex *historiâ unicâ cap. VI. lib.* 3. descriptâ. Aliàs postmodùm placuit mihi idem experimentum repetere, ægro quidem modò felicitèr convalcente, ut tunc modò non convalescente, ut in *historiâ tertiâ cap. IV.* hujusce libri. Verùm quoniam nunquàm præscripsi corticem in clysteribus, quin simul præscripserim assumendum per

os, sanationem, ubì contigit, longè probabiliùs tribuendam censeo ingesto, quàm injecto remedio, dato quòd, ut erat in votis, ipsa ingestionem roborârit injectio. Ex adverso cùm ubì æger servari non potuit, ne propinatus quidem profuerit cortex, mirum non est, quòd neque profecerit injectus, præsertìm cùm semel tantùm aut bis, ad summum ter, fuerit ope clysteris intrusus.

Cæterùm, si liceat liberè proferre quod sentio etiam adversùs me ipsum, vereor, ne quæ solis clysteribus facilè adscribitur medela, proficiscatur potiùs miximâ saltèm ex parte, ab ipsâ naturâ: tùm quià curatio hujusmodi nonnisi plurium dierum curriculo potest obtineri, quod æquè solet contingere spontè, et circà hanc methodum; tùm quià nonnisi difficultèr potest ad lacteas pertingere (siquidem *Bauhini* valvulam superare queat) injectum medicamen, nec, nisi ad illas pertingat, videtur posse corrigere saltèm efficacitèr fermentum febrile, quodcumque illud supponatur, et ubicumquè in ipsis videlicèt etiam intestinis delitescens. Quoniam ergò vix potest intelligi, quòd febris ulla, quæ grave periculum inferat, ut aliqua *v. gr.* ex perniciosis, possit debili hac methodo sanari, propterea nulli auctor ero, ut huic uni præcisè fidat in casibus arduis, nisi videlicèt simul corticem, et quidem largiore dosi per os exhibuerit, quærens in subsidium tantùm ab injectione ejusdem tenue id, quod poterit obtineri. Si verò febris sit mitior atquè diuturnior, videtur mihi longè

longè major ægro molestia ex remedio, nempè ex repetitâ toties enematum admissione, quàm ex morbo ad consuetum ferè terminum nihilominùs perventuro, aut ex breviori corticis per os assumptione, morbum ipsum statim tollente. Quapropter hujusmodi methodo locus tantùm esse videtur in iis casibus, ubì febricitans corticem vel renuit, ut si sit delirans, vel nequit assumere, ut si sit lethargicus, vel assumptum retinere, ut si assiduè vomat; in quibus casibus et circumstanstis meliùs est ancipitem aut imbecillam, quàm nullam methodum experiri; siquidem sepositâ etiam ancipiti, et infirmiore experientiâ meâ, sufficiens testimonium perhibere potest de aliquâ saltèm activitate corticis per clysteres infusi assertio constans ejusdem *Helvetii* de maximâ, adminiculantibus præsertim hujusmodi assertionem aliorum quoque virorum fide dignorum suffragiis, quos inter clariss. *Sbaralea*, qui de Chinâ Chinâ verba faciens, hæc habet : *qui non tolerant in stomacho hunc pulverem, ad* unciam unam *in clysteribus utilitèr recipiunt, ut nobis contigit observare in muliere cum facie semper maximè rubicundâ; hæc enim assumptam per os Chinam non tolerabat; à prædicto autem clystere sanata est.* Si quis tamen curationem istam Chinæ Chinæ potiùs per os assumptæ, nec per vomitum forsàn planè rejectæ (posito etiam, quòd eam vel magnâ ex parte, vel non multò post assumptionem mulier illa vo-

muerit) quàm par clysterem admissæ tribuere velit, is, puto, de opposito poterit difficultèr convinci.

De appositione corticis ad carpos, non est, quòd multa loquar. Experientia, quæ docet ipsius substantiam prævalere extractis atque tincturis, videtur paritèr suadere virtutem illius consistere non in particulis spirituosis aut volatilibus, per externum contactùm facilè communicabilibus ac susceptibilibus, sed in terreis, resinosis, ægrè admodùm per poros insensibiles cutis usquè ad sedem qualemcumque febrilis fermenti traducibilibus, et consequentèr vel tenuissimum, vel, quod credibilius est, nullam planè ab externâ corticis appositione juvamen esse sperandum. Huic ratiocinio respondere visa est experientia ipsa, quæ cùm potis sit, si inanitèr succedat, medicum exponere derisioni vulgi, ideò semel vacua, non ampliùs à me tentata fuit : sic autem se habuit. Quartanariæ cuidam pauperculæ in Xenodochio degenti, corticem in tenuissimum pollinem redactum, et vini spiritu subactum, in formam emplastri, sive, ut aiunt, epicarpii utrinque ad carpos apponi jussi, addendo quotidiè per dies octo novum pulverem similitèr subactum in locum exsiccati atque deperditi. Paroxysmi interìm pari passu procedebant; cùmque ægram tæderet remedii æquè ac morbi, mihique exprobraret illa prioris inefficaciam, audaculæ muliérculæ reposui me non alio, quàm illo eodem

in specie medicamento velle ipsam sanare. His dictis, è vestigio jussi emplastrum removeri, *duasque* novi corticis *drachmas* non carpis ampliùs admoveri, sed interius exhiberi, ex vino potandas. Cùm verò illa malè credula suspicaretur, ne quid aliud loco corticis, vel ipsi saltèm cortici furtìm commiscendum præscribere, subdit malle se (dummodò ipse non renuerem) illum eumdem pulverem per os assumere, quem per octiduum circùm brachia frustrà gestaverat. Miratus ego pervicaciam mulieris, annui. Potavit illa epicarpium ipsum vino dilutum, et futuram arcuit accessionem, continuatoque sensìm remedio, recidivam etiam evasit, cortici, cui priùs maledixerat plaudens postmodùm, ac benedicens.

Sunt hæc, quæ de omnifario usu Peruviani corticis, respectu habito ad singulas febrium, aliorumque morborum species, hactenùs mihi licuit colligere, ac per novem lustra et ampliùs experiri; *nullius enim morbi nomen* (dicam cum *Hippocrate*, intelligendo tamen de morbis, quibus cortex possit opem conferre) *nullius*, inquam, *morbi nomen desiderare oportet, quod hìc non est adscriptum*. Quâ verò sorte peractum id fuerit, videat lector. Non hìc mihi loqui mens est de inelegantiâ sermonis, vel de illius implexâ, et in suo sæpiùs intercisâ circuitu prolixitate. Tyronibus etenim scribere id egi, ut à prælectionum mearum consue-

tudine nequaquàm recederem, stylo usus merè scholastico, ne dicam barbaro, verbisque identidem, quæ *Priscianus*, aut *Orbilius* horreat, videns non raró meliora, probansque, sed persæpè deteriora sequutus, utpotè rem, quæ doceri exigit, non ornari, commodiùs explicantia. De his ergò levioribus, et superficiem tantùm respicientibus hìc non loquor; unicè de substantiâ rei. Hæc ipsa verò, si quædam spectemus crassioris theorices intermixta specimina, delicatulis quibusdam, atque subtilibus, fore identidem ut parùm arrideat, satìs superque prævideo. Sed et hanc theoreticam partem ipsemet non magni facio, àc do libentèr castigandam doctioribus: non enim refert, si remedium non prodest propter eam præcisè rationem, propter quam illud profuturum conjeci, dummodò prosit. Materiam autem practicam, in eâ præsertìm, quæ præcipua est, tractatûs parte, adeò sartam tectam puto, experientiâ vindice, ab adversantium cavillationibus, ut si quas forsitàn subire cogat, eas universali practicorum judicio tacitè sim relicturus pacato interìm animo cum *Sydenhamio* concludens: *Sicubì circà theoriam me hallucinatum fuisse lector deprehendat, errori veniam peto; verùm quod ad praxim attinet, profiteor, me omnia ex vero tradidisse, nihilque uspiam proposuisse, nisi quod probè exploratum habeam, etc. ratus, quantulamcunquè in hoc scientiæ genere accessionem, etsi nihil*

magnificentius, quàm odontalgiæ, aut clavorum pedibus innascentium, curationem edoceat, longè maximi faciendam esse præ inani subtilium speculationum pompâ, ac levicularum rerum notitiâ, quæ fortassè medico ad abigendos morbos non magis ex usu futura est, quàm architecto ad construendas ædes musicæ artis peritia.

De cortice dixi, quæ animadverti in urbe, ac regione meâ. Quid præstet ille apud alienigenas, imò non in Europâ tantùm nostrâ, sed et in Americâ, et Asiâ, ex scriptoribus fide dignis jam satìs innotescit. Facile est autem ex eo, quod hucusquè præstitit, quid sit imposterùm prætiturus conjicere. Nemo proindè me insimulet vanitatis, si quandò (quod ægrè crediderim) votis respondentem non planè sortiatur eventum in regione suâ, ut ego dubio procul, eâdemque certitudine, quâ protuli, sum sortitus in meâ. Nullus tamen dubito, quin servatis exactè regulis, et limitationibus à me constitutis, eventurum sit semper ubiquè terrarum, quod hìc quotidiè contingit, sive curationem spectemus, sive febres, ac signa febrium curandarum. Sicutì enim ex *Hippocrate*: *In omni anno, et omni tempore mala malum, et bona bonum significant*, ità probabilitèr idem significant in omni loco. Quià verò de his omnibus, quæ latè spero me vadem nequeo præbere, nisi iis tantùm in locis, in quibus circumcircà eadem mihi contigit experiri, liceat ideò

mihimet paritèr, huic tractatui finem impostituro, imitari eundem *Hippocratem*, Prænotionum librum hac declaratione claudentem : *In Lybiâ*, *et Delo*, *ac Scythiâ* (dicam ergò : *In Æmiliâ*, *et Longobardiâ Cispadanâ*) *præcripta vera comperiuntur. Proindè sciendum est minimè difficile esse, in iisdem regionibus posse aliquem pleraque ex ipsis assequi, si memoriâ tenens ipsâ, judicare, ac rectè expendere sciat.*

FEBRIS

Simplex
Putrida
Continua
Intermittens
Discreta
Erratica
Periodica
Quartana
Quotidiana
Tertiana
Complicata
Benigna
Maligna
Subintrans
Remittens
Continens
Symptomatica
Essentialis
Officialis
Proportionata
Complicata
Solitaria
Comitata
Quotidiana
Hemitritæus
Terciana
Quartana
Simplex
Duplex
Triplex
Acuta
Simplex
Duplex
Syncopalis minuta
Causon
Assodes
Helodes
Hepiala
Syncopalis Humorosa
Subcontinua
Lethargica
Syncopalis
Diaphoretica
Subcruenta
Algida
Cholerica
Cordiaca
Colliquativa
Coagulativa
Comitata
Solitaria
Lenta
Lenta
Lenta
Subintrans
Subintrans
Subintrans
Duplex
Simplex
Triplex
Duplex
Simplex
Primaria
Secundaria
Pleuritica
Anginosa
Arthritica
Herpetica
Dysenterica
Morbilosa
Scabiosa
Tabida
Catarrhalis
Variolosa
Inflammatoria
Scarlatina
Pustulosa
Marasmodea
Cachectica
Ulcerosa
Hectica
Lenta
Diaphoretica
Dejectoria
Diabetica
Epacmastica
Acmastica
Paracmastica
Colliquativa
Coagulativa
Alba
Lactea
Verminosa
Scorbutica
Venerea
Fixa
Vaga
Errata
Synochus
Ephemera

Quas jugulat Cortex in Ramis Cortice tectis
Inspicias Febres. Quas jugulare nequit
In delibratis. Media quæ sorte fruuntur
Dimidio obductus Cortice Ramus habet.

Lith. de Jobard.

LIGNUM FEBRIUM

ELENCHUS
LIBRORUM ET CAPITUM
TOMI SECUNDI.

LIBER QUARTUS.

Curationes insignes quamplurimas exhibens omnium specierum febrium perniciosarum, aliàs recensitarum, methodo jam descriptâ absolutas, unà cum gravi circà hanc materiam, praxeos problemate.

LIBER QUINTUS.

Febrium omnium continuarum, nec non aliorum quorumdam morborum, præsertìm recurrentium, examen continens, docensque, in quibusnam earum, eorumve possit esse proficuus cortex: itèm, quænam illius utilitas ad prægnantium, ac puerperarum febres, et quæ vis ejusdem in clysteribus, ac epicarpiis adhibiti.

FINIS TOMI SECUNDI.

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A.

B.

alii

D

Febrifuga

I

--- Idem

K

L

Methodus

SENNERTUS

T

V

FINIS.

ALMO INCLYTOQUE CLARISS. ET DOCTISS.

MUTINENSIUM MEDICORUM COLLEGIO

FRANCISCUS TORTUS S. P.

QUAS ad criticam viri Clarissimi Ramazzini *quondàm nostri Dissertationem* De Abusu Chinæ Chinæ, *intuemini Responsiones meas*, COLLEGÆ DOCTISSIMI, *hæsi aliquandiù anceps an scriberem : hæsi diutiùs, postquàm conscripseram, magis anceps an promulgarem. Re tandem apud memetipsum seriò perpensâ, ad tria potissimè illas me adornasse novi, ad tutelam nempè meam, ad decus vestrum, ad bonum reipublicæ. Ex his quod meum est, viri defuncti manibus litandum facile credidi : non ità facile, quod vestrum, quod publicum. Equidem quicquid in scriptis legitur extincti Professoris, quod dignitati vestræ minùs conveniat, communive officiat utilitati, id omne ex infelici quodam mei calami fato, velut ex malo fonte, tùm vobis, tùm quibuscunque illud detrimento fuerit, dimanasse, persuasum est mihi mea etenim si quondàm de hac materiâ siluisset Minerva rudis, et citrà venustatem veridica; nullus debito, quin et clarissimi opponentis siluisset affabre compta, et censoria simul majestate gravis : nec alio fortassè nomine vos, imò nos conjunctìm omnes, immeritò quidem, criminatus est, nisi ut me unum, quasi cæteros*

seducentem, perstringeret, qui me unum seorsùm perstringere quodammodò veritus est, criticus auctor. Idem propterea, qui, primâ spectatâ mali scaturigine, vobis æquè, ac publicæ rei quadantenùs obfuit dùm prodesse credidit, calamus meus; damna præter intentionem illata æquum est ut rependat, siquidem judicio vestro acri, et limato id congruum censeatur. His de causis scripta hæc mea, qualiacunque ea sint, in manibus tandem vestris posita volui, vestro subjecta examini, vestroque planè arbitrio relicta, ut sortem quamcunque illis destinarint fata, nanciscantur à vobis; lucem quoque publicum vestris primum ex placitis receptura; si litteratorum, ingeniorumque conspectu haud prorsùs indigna reputaveritis; sin minùs, nativis in tenebris latere contenta, nec vitam habitura, nec nomen. Quòd si ea, faustis fortè sideribus obstetricantibus orta, vestro humanitèr probentur calculo, nil posthàc illis metuendum credam ab Aristarchis, aut Momis, postquàm inter res vestras profanis intemerandas fuerit cooptata, nec ad me ampliùs, sed ad vos tantùm, qui auctoritate non minùs præpolletis, quàm robore, ipsorum defensio pertineat. Si verò ex adverso tenues hi conatus mei, sive ut oneri suscepto impares, sive ut opusculum levidense nimìs, sint vobis despectui, accepta saltèm sit, precor, hæc ipsa mea grati animi ergà vos ergà Patriam studiosa propensio. Valete ad annos Nestoreos, VIRI DOCTISSIMI, *per quos jugitèr benè valet Civitas nostra.*

Dabam ex Museolo meo Idibus Oct. M DCC XV.

APPROBATIO
ALMI COLLEGII D. D. MEDICORUM
CIVITATIS MUTINÆ.

Responsiones Jatro-apologeticas à viro clarissimo D. Francisco de TORTIS, serenissimi ducis Medico, et Almi Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Priore, cùm ad Patriæ decus, tùm ad publicam utilitatem conscriptas, atque ob id etiam universo eorumdem D. D. Medicorum Collegio, cui eas humanitèr obtulit, quàm maximè acceptas, luce statìm publicâ (cæteris, ad quos id pertinet, annuentibus) ipsius Collegii expensis esse donandas, omnes ejusdem Almi Collegii Doctores unanimitèr decreverunt.

Hac die 18 Octobris 1715.

Joannes Maninus Inclyti Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Cancellarius de Mandato.

In hujus divini remedii laudes non effundar, cùm se ipsum satis commendet.

Ramazzin. de Chinâ Chinâ verba faciens Orat. 3. Jatr. argum. pag. 103. edit. Patav. 1708.

Idem hæc non acriùs accusavit in senectute, quàm anteà defensitaverat. Quamvìs igitùr fuerit acutus, ut fuit, tamen inconstantiâ levatur auctoritas.

Cicero de Antiocho Philosopho sermonem habens in lib. acad. quæst. qui inscribitur, Lucullus.

PROLUSIO
AD
DISCEPTATIONEM
UNIVERSAM,
ET SCRIBENDI OCCASIO.

Vix sub extremos octobris dies anni proximè elapsi 1714. ad captanda bidui spatio, ne completi quidem, ruris otia fecesseram, cùm mihi fortè ab amico favente communicatæ, in manus incidêre Constitutiones Epidemicæ Mutinenses clarissimi quondàm viri D. Bernardini Ramazzini, mense julio ipsiusmet anni Patavii recusæ, additâ ad calcem novâ dissertatione epistolari ejusdem auctoris *De Abusu Chinæ Chinæ Ad D. Bartolomæum Ramazzini nepotem suum, Mutinæ medicinam facientem.* Constitutiones ipsas sicco, ut fatear, pede prætergressus, ut qui primam earum editionem aliàs lustraveram, in Dissertationem tantùm adjectam curiosos oculos statim conjeci eâ spe, ut argumentum nec parvi ponderis, nec modicæ utilitatis, quod pridem et ipse in Therapeutice meâ speciali enucleandum assumpseram, rursùs à viro cl. majori saltem venustate, majorique eruditione absolutum intuerere. Sed meam profectò non parùm fefellit expectationem eventûs, non enim Chinæ Chinæ abusum tantummodò jure, ac meritò reprehensibilem, in eâ lucubratione damnatum legi (cujusmodi vitium, nedùm obitèr pluribus in locis operis mei, sed ex professo per integra libri capita, indicatis singillatìm cunctis erroribus et ipse perstrinxi) verùm etiam inviso abusûs nomine usum ipsum rationalem, atque methodicum, non sine plurimâ quidem admiratione, haud rarò notatum vidi, vanisque potiùs, si fas est dicere, terriculamentis, quàm rationibus, sincerisve experimentis,

à viro cæteroquì doctissimo tentatum ubiquè, acritèrque persæpè etiam rejectum.

Præconceptam adhùc admirationem id magis adauxit, quòd vir clarissimus istiusmodi abusûs crimen, de quo potiori forsitan jure plurimas alias regiones culpare poterat, Mutinensi duntaxât Urbi, quàm diù coluit Patriæ, fidentèr objecerit; et quidem fide nixus unius tantùm præoccupati relatoris, húic remedio tunc temporis plùs quàm par fuisset infensi, dolens usquè adeò scandalum hoc, atque perindè ingemiscens, ac si de immani civium omnium ageretur excidio. Hac idcircò, utinàm non affectatâ, solicitudine percitus, totum ferè Mutinensium medicorum cœtum vehementèr impetens, ac de enormi Chinæ Chinæ abusu usquè ad quotidianam ægrorum internecionem paragrapho 48. suæ Dissertationis insimulans, spretâ quasi ut pusillâ, vel ut imbelli hac multitudine, minimè veritus est *in cavernam* ut ajunt, *formicarum inspuere*: cùm alioquì *multos caveat sit necesse*, *qui singulos non metuit*. Nihil tamen ex his, fateor, tanti penes me valuit, ut proindè præcipitem illicò manum calamo admoverem: neque enim meâ tunc interesse credidi, medicos omnes contertaneos ab opposito crimine vindicare, multòque minùs refellere quemlibet de Peruviano febrifugo malè sentientem, quantumvìs immeritò. Preterquàm enim quòd nimìs operosum hoc foret, tanta insuper mei ipsius me non tenet fiducia, ut alios, qui sui planè sunt juris, placitis meis acquiescentes audactèr velim, aut à propriis dimovere arrogantèr contendam

Id unum præ cæteris nequivi aut satìs mirari, aut tacitus prætere: cl. nempè virum, quem paulò antè in Therapeutice meâ non ampliùs, ut olìm in Constitutionibus suis Epidemicis, Chinæ Chinæ parùm propitium, sed mutatâ sententiâ maximum hujusce remedii patronum, imò et argumenti mei fautorem asserui pag. 281. ad 282. 283. 310, ab hoc ipso asserto, palàm, et publicè à me ibidem promulgato adeò discrepasse in hac nuperâ Disssertatione, ut non modò quicquid Peruviano cortici adversum in iisdem Constitutionibus protulit, in hac Dissertatione confirmarit, verùm etiam hanc illis recens recusis velut quid planè cohærens annexam, ulteriori contrà hoc remedium, meamque praxim sinistrè detor-

tam asperserit acrimoniâ. Quæ sanè omnia apud lectores operis mei, quibus fortè minimè visæ sint viri cl. lucubrationes, liberalem Chinæ Chinæ usum adusquè sidera efferentes, me jam vel inconsultæ levitatis incusant, si mentem illius haud satìs attigisse dicar, vel aperti mendacii, si de industriâ credat contemerasse.

Turpes hasce notas haud levitèr perhortescenti cùm se mihi obtulisset illud Boetii *De Consol. Phil.*, eos nempè *qui crimen aliquod affixum ferunt, videri meruisse, quæ perferunt*, ne silentio meo propriæ simul existimationi videret deesse, et publicæ, quæ magis cordi esse debet, utilitati, rem totam in propatulo ponere evestigio decreveram, quippè de cl. viri scriptis æquè ac de meis, nec non de quocumque controversæ praxeos usu intimè conscius, ut versatilem, sed malè tornatam illius, *modò Palliati, modo Togati* opinionem, incudi quoque meæ paulisper redderem. Qui itaque gregarium quemlibet, Sciolumque contra scribentem, vel sibimet adversantem nequaquàm fuissem moratus, nec unquàm morabor, à censurâ nihilominùs famigerati scriptoris, sua simul et mea in detrimentum Reipublicæ infirmare molientis, haud modicè, ut par erat, timendum duxi: ne scilicèt ii saltem terrerentur, quibus Causæ integræ momenta minimè perspecta essent, neve beneficium, quod Praxi Medicæ deferre fueram conatus, in suspicionem intentati maleficii veniret. In id autem tria potissimùm assumpseram demonstranda; *Primò* nempè, virum clarissimum sicutì in enunciatis Constitutionibus suis parùm amicè sensit de cortice Peruviano, ut videre est in Constitutione anni 1690. num. 15. et num. 47., et in Constitutione unicâ trium annorum. 1692. 93. 94. num. 32., et num. 56. (siquidem in Constitutione anni 1691. illum commendaverat numer. 34. et n. 37.) ità postmodùm constantèr per annos tredecim subsequentes, nempè ab anno 1700. usquè ad 1717. inclusivè, quo tempore meum Tractatum edidi, mirificè non solùm, sed et magnificè sensisse de eodem febrifugo, solemnitèrque pluries, ac pluries scripsisse oppositum, ac scripserit tàm in illis Constitutionibus, quàm in nuperâ Dissertatione; ipsum videlicèt corticem, ejus usum, et repetitum, et liberalem, ejusque vim super omnia, quæ hactenùs innotuerint, febrifuga eximiam, miris laudibus absque ullâ limita-

tione deprædicando, et connumerando inter potiora, humanoque generi magis proficua divinæ munificentiæ dona: *Secundò*, virum eumdem in hac suâ Dissertatione, ubì iterùm labitur in priorem, imò et pejorem sententiam, in hoc probabilitèr aberrare, quòd nonnullis in rebus verè rationabilibus, et bonæ praxi consonis, in quibus non sine lepore quodam affectat ostentare semetipsum à me non modicè discrepantem, tantùm abest ut verè discreper, quin potiùs illa eadem volens nolens repetat, confusè licèt, quæ ipse ordinatìm, ac per extensum in opere meo priùs exararam: quod sanè à me non parvi faciendum, ob spectabilem cæteroquì viri famigeratissimi auctoritatem, ubì ea mecum vel invita coincidat. *Tertiò* tandem, eumdem scriptorem, ubì reverà dissentit à me, non modò hallucinari perplurimùm, et à meliore praxi deflectere, sed et æquè dissentire à se ipso suisque publicis assertionibus, imò (tribuat id quivis ætati, impeditæque valetudini, libentèr annuam) ab ipsâ sæpiùs facti veritate. Id elucescit quàm maximè, ubì adductis in medicum peculiaribus casibus denatorum, qui viro cl. mihi socio, quandiù ægrotaverunt, curæ meæ fuêre commissi, Chinam Chinam, quam ne per somnium iisdem præscripsi, si non apertè obitus illorum ream, enervem saltem, atque frustraneam conatur ostendere ad sanandas perniciosas eorum febres quas olìm pro præcipuo meæ Therapeutices argumento selegi, et pro objecto activitatis Chinæ Chinæ, adversùs eas in summis etiam angustiis lethalibusque circumstantiis eximiæ.

Jamque manum operi cœperam admovere, crebrisque memoratæ lucubrationis marginem universum consperseram notis, ut iisdem postmodùm ordinatè digestis uterer ad concinnandam longiusculam dissertationem, cùm ecce nil tale expectanti delatum est mihi nuncium infaustum de obitu viri cl. repentino (quod verè dolendum) fato sublati nonis novembris ejusdem anni 1714. dùm octogesimum primum ageret, felici etiamnùm pollens mentis acumine, ætatis annum. Casus profectò iste planè inopinatus ab incœpto opere calamum statìm retraxit, ne scilicèt viri celebris, mihique aliàs amicissimi Manibus, cineribusve adhùc tepentibus infensus viderer, quasi cùm Protogene mortuo bella gerere sata-

gerem, aut leoni examini barbam vellere: cùm ea præsertìm in hujuscemodi contentionibus, ubi nonnihil asperè lacessitus quis fuerit, difficillima sit temperantia, quæ omnem excludat acerbitatem; *quid enim est*, aiebat Tullius, *quod contrà vim, sine vi fieri possit*? Seposito itaque consilio Dissertationem animo jam conceptam condendi, et cuncta quæ sparsìm annotaveram, ità contexendi, ut auctorem salibus, dicteriisque ditissimum ubicunquè me confricasset, vicissìm refricando, servatâ semper utriusque dignitate, pro ingenii viribus retaliarem (si namque ille machæra aderat, nec mihi deerat verruina domi) decentiùs, ac laudabiliùs duxi, ipsas tantummodò animadversiones, seu responsiones meas, non quidem nudas, quales à primordio mihi excidêre, sed eousquè tantùm adauctas, quo ad fert mera, et inculpabilis defensio mea, insimul consarcinata, eodem planè retento contrariæ Dissertationis ordine, quæ me certè præ aliis Urbis hujus medicis, etiam (si fas est dicere) nonnihil intemperantèr, vellicat.

Hanc quoque nihilominùs operam, extincto antagonistâ, multò magis ac anteà facilè dimisissem, si de unâ meâ ipsius tutelâ actum fuisset, præsertìm ne viderer parte in re medicâ, et in cultiori philologiâ viri cl. gloriæ invidere. At (quæ et ab initio potissimè ad scribendum me impulit causa) cùm de totius agatur negotio reipublicæ, cujus vitæ, aut incolumitati necesse est modò, ut alterutrius nostrum noceat sententia, hanc idcircò provinciam minimè deserendam censui; imò potiùs eidem aperiendum esse reipublicæ, quânam ex parte lateat error, et quânam veritas: id quod, omni semoto vilis ultionis, aut turpis cujuslibet æmulationis affecto, mihi planè licere crediderim. Et sanè quidni liceat, cùm idipsum religiosissimi doceant morum censores? quos tamen hìc immiscere minùs opportunum putassem, nisi prius cl. auctori longè leviore de causâ (ut scilicèt vanum quemdam seculi morem piè sugillaret) placuisset uti auctoritate sanctorum patrum §. 49. suæ Dissertationis. Unam igitùr inter tot, quæ prostarent, hùc libet transferre D. Basilii sententiam, nedùm permittentis, sed et expressè monentis, ad criminationes hujusmodi (sunt hæc illius verba) *tacendum non esse, non ut contra-*

dicendo nos ulciscamur, sed ne mendacio inoffensum progressum permittamus: quod quidem hìc maximè videtur cavendum, ubi fallacia dogmatis, auctoritates vel nullius ponderis, vel mutilæ, minusve sinceræ, et apocryphæ tandem narrationes (omnia namque singillatìm ostendentur talia) damnosam facilè praxim valerent in artem inducere. Quæ cùm ità se habeant, ut in progressu poterit sensìm dignoscere quilibet etiam in re medicâ nequaquàm versatus, ipsius potiùs indigentiam rei, quàm vota mea me expleturum dicam, si positis in mutuum conspectum rationibus à nostrum quolibet hinc indè deductis, opus tandem meum defendere mihi haud difficultèr obtingat, nebulasque omnes perfectè discutere, quas eidem operi, sive directè, sive indirectè, offundere visus est cl. auctor. Vindicato autem à velicationibus, imò et cavillationibus viri celebris tractatu meo, minutiori postmodùm obstrepentium, aut objurgantium plebeculæ, de quâ sane minùs laboro, quàm de ranis palustribus, videbor mihi quodammodò fauces præclusisse. Sic et publicam utilitatem, et rem meam, et collegarum tandem meorum, imò patriæ totius dignitatem unà tuebor. Nec proindè mihi tàm justâ meâ compulso, neque lædere quemquam, sed respondere meditanti, severior quispiam judex audeat obtrudere

Nullum cum victis certamen, et æthere cassis unquàm probari. Occurram namque verbis Erasmi, et potiori quidem jure, ac pro suâ causâ occurrerit olìm, aut decertarit Erasmus ipse Apologiâ ad libros prædefundi Alberti Pii quondàm Carpensium Principis, quæ sic habent: *Vehementèr invidiosum habetur scribere in mortuos, et ut aiunt, cum larvis luctari. Sed quid facias, si in te scribant mortui, et impingant apud totius orbis tribunal, ad quæ connivere* non decet? *Valeat proverbium, non esse luctandum cum larvis, nisi contrà proverbium mordent mortui. Fugit apis, sed in vulnere reliquit aculeum. Non est, quem feriam, sed est, cui medear.* Est, cui medear, inquam: patriæ quippè Academiæ dignitas læsa (ut singula recolligam) vulnerata commentitis saltèm in historiis veritas, et periclitans ob panicum terrorem incussum tot ægrotantium salus, medelam profectò nullis dissimulandam officiis expostulant.

Prinsquàm tamen pensum hocce peragere aggrediar, febrifugique insontis æquè ac benefici partes suscipiam, à proposito minimè alienum putarim, generalem quamdam æquivocationem, in scriptis viri cl. passìm obviam, de medio tollere; quâ nimirùm detentus ille, conatus suos vel minimè ad rem, vel prorsùs inanitèr exerit, securim, ut est in adagiis, adhibens ad reserendas fores, et clavem ad findenda ligna. Ejusmodi autem fallacia nullo statìm negotio submovebitur, ubì quis animadvertat, remedia medica duplici respectu posse pro noxiis, aut saltem pro suspectis haberi, nempè, vel ratione sui, vel ratione inopportunæ administrationis, sive deindè hæc referatur ad morbum, sive ad tempus, quorum alterutri remedium non congruat, sive ad utrumque. Priori modo suspectus, aut noxius esse poterit usus exempli gratiâ medicamentorum purgantium, præsertìm validiorum, ob solam videlicèt acriorem, et irritantem eorum substantiam ex se nocendi capacem. Altero autem modo, scilicèt ratione intempestivæ administrationis, non solùm purgantia, narcotica, aliaque plura, quæ utramque certè exceptionem patiuntur, sed præthereà quotquot sunt in medicinâ remedia, quotquot in mundo alimenta, possunt obesse. Atque hoc nomine minimè negraverim, ut pluries fassus sum in opere meo, suspectum nonnunquàm dici posse usum Peruviani corticis, quantumvìs ille cæteroquì sit reverà remedium suprà omnia pharmaca, tùm mirissimum, et suâpte naturâ prorsùs innoxium (quippè quod sine humorum perturbatione, spirituumve irritamento, aut dissipatione, suum munus absolvit) tùm etiam efficatissimum in eo præstando effectu, cui illud præordinavit, cùm condidit, divina bonitas, scilicèt in sistendis, atque delendis febribus illis, ad quas extenditur ejus activitas. Adeòque si vis huic febrifugo ingenita, efficax, et ex se nunquàm inanis, transferatur ob nimiam medici confidentiam, aut imperitiam, ad alios usus extrà illius ditionem sitos, vel etiam ad ordinarios quidem, sed quorum non sit rationabilis opportunitas, eo certè casu, vel inutile illud evadet, vel fortè noxium, non quidem ratione sui, sed ratione administrationis minus castigatæ; si videlicèt, vel in febre, quæ suâpte naturâ ipsius corticis medelam respuat, usurpetur, vel in eâ, quam fortè

supprimere sit nefas, utpotè *depuratricem* fluidorum, et *cujusdam quasi lixivii loco* (ut in eodem opere meo locutus sum pag. 67, et alibi) *sordes sanguinis verè abluentem*, vel deniquè in eâ, quæ ex unâ parte nondùm debitam maturitatem acquisivit, et ex aliâ nullum portendit periculum, vi cujus ad suppressionem, aut extinctionem illius statìm, ac præmaturè sit deveniendum. Hæc profectò medicis incautis nonnunquàm haud satìs perspecta, nonnunquàm etiam antè præcipitem corticis oblationem neglecta, verruntur postmodùm ab iis ipsis post oblationem, vel irritam, vel minùs felicem, in crimen, et contumeliam illius, quantumvis insontis, eosque serò *pœnitet hujusmodi remedio usos fuisse*, cùm potiùs deberet pœnitere, se illo perperàm fuisse usos.

Contrà nonnullis, æquâ licèt hallucinatione detentis, sors identidem favet opposita. Hi namque febres, nedùm intermittentes, sed et continuarum naturam non parùm redolentes, imò et quadantenùs verè præseferentes, quovis etiam earum tempore, fortuitâ corticis oblatione nonnunquàm felicitèr curant (quod non rarò quidem, sed non perpetuò contingere debere sum conscius) absque ullo etiam subsequente egrotantium detrimento; quo fit persæpè, ut ab iis nimiùm gloriosa, adeòque vana Indo huic antipyretico texantur elogia; illud videlicèt indiscriminatìm posse ad febres omnes, tàm continuas, quàm intermittentes, quocumque etiam earum tempore supprimendas, et cum eventùs certitudine, et impunè penitùs usurpari. Has ob causas scriptores quamplurimi, haud satìs, ut reor, remedium experti, in classes abeunt oppositas, quarum una uni vitio adhæret, et altera alteri; pauci etenim verè sunt, qui medium teneant iter tutissimum, paucis videlicèt prælucente, quod Regiam præmonstret viam, claro lumine veritatis, aut constantis experimenti. Nimirùm et in hac Gymnade cæteroquì satìs frequenti,

Plures Thyrpsigeres, paucos est cernere Bacchos.

Cùm verò in praxi frequentissima occurrat, vel saltem videatur occurrere, administrandi hujusce febrifugi occasio, frequentèr quoque contingat facillimum est, vel quòd usus in abusum transeat penes audatiores, vel quod abusûs metu, à recto etiam usu quis meticulosus abstineat, ut de phlebotomiâ, aliis

que præsidiis in peculiaribus quotidiè casibus videmus accidere.

Absit ideò, ut ausim quemquam refellere, qui huic farinæ suum inesse furfurem asseveret, ut in vastissimâ materiâ medicâ cuique farinæ suus inest, sive de remediis pharmaceuticis, sive de chirurgicis sit sermo; quibus equidem omnibus usus rationalis pretium comparat; irrationalis adimit. Hac ego potissimùm de causâ hanc eamdem farinam repetitis non semel laboribus pluries, ac pluries excussam, in Therapeutice meâ jamdudùm trajeci. Secrevi quippè, qualias pistorum mos est (siquidem per similia hujuscemodi liceat prolixiùs rem declarare) pluribus velutì distinctis, sæpiùsque pertentatis incerniculis, tùm crasiorem, tùm tenuiorem furfurem, quoadusquè purissimum, et planè impermistum illum collegerim pollinem, undè non rubidus, aut secundarius panis,

Sed tener, et niveus, molli que siligine factus, in escam venire potis est quammaximè vitalem, quæ nempè vel propè morituri auxilio sit præsentaneo. Hæc quidem omnia membratìm, ac per gradus me præstitisse reor, materiam universam partitis vicibus minutissimè perscrutatus, cùm primo statim loco febres *continentes* omnes, quotquot sunt) tàm *solitarias*, quàm *comitatas*, tàm *essentiales*, quàm *symptomaticas*, turmatim à ditione corticis ablegavi, remanente, pro suscipiendâ illius actione, confertissimo agmine *vulgarium omnium*, seu *benigniorum intermittentium*, quibus tamen nulla fomentum præbeat viscerum, aut solidi cujusquàm labes. Id ipsum diligentiùs adhùc peragere mihi sum visus, cùm nonnullas iterùm febres tùm periodicas, tùm periodicis similes, sed suàpte naturâ verè *continuas*, videlicèt vel *simplicitèr remittentes*, vel etiam *proportionatas*, sæpè à proficuâ hujusce remedii administratione sejunxi, retentis iis periodicis simul, et continuis febribus, quæ contrà suopte genio verè *intermittentes*, sed fortuitam quamdam continuitatem nactæ, cujusmodi sunt *subintrantes* omnes, usu paritèr Peruviani corticis prudentèr adhibiti haud difficultèr fugantur, non ampliùs rediturae. Ultimam deniquè manum materiæ incernendæ, cribro quodam peculiari, et medicis hactenùs fermè omnibus intentato, me imposuisse persuasum habeo, cùm febrium earumdem *intermittentium* quidem, saltem *abortu*, sed nihilominùs quammaximè *perniciosarum*, curationem

indigitavi, eodem febrifugo, certâ quâdam, et speciali regulâ ministrato felicitèr absolvendam, non modò tunc cùm febres illæ, moris cæteroquì maximè subdoli, atque maligni, tempestivè possunt dignosci, verùm etiam non raró postquàm curantes medicos decepêre, ægrumque ad id redegêre, ut jam totus algens, pulsuque præditus fermè nullo, ac non ampliùs perceptibili, nycthemerino tantùm spatio distet à morte, nempè à futuro paroxysmo, circà dubitationis aleam lethali.

Hic sanè hujusce farinæ purus putus flos est, portionibus cæteris, utut summè utilibus, nonnihil tamen tenuissimi saltem furfuris inesse nequaquàm negaverim, idest, ut apertè loquar, non negaverim, locum fortè quempiam superstitiosis quibusdam etiamnùm in illis relinqui ad scrupulositates, ineptias, atque sophismata pertinacitèr obtrudenda, ut mercem hanc utilissimam reddant in dies abjectiorem. Atque hi, palato meliora etiam nauseante instructis, liberum sit expuere quod non arridet, neque habebunt minimè repugnantem, qualem in opere meo apertis notis memetipsum spopondi. Minimè verò me talem polliceor, ubi agitur de purissimo, mundissimoque hoc polline, quem postremâ diligentiâ excussum secrevi, et cui ædepol nihil esse, quod vel à dicacioribus queat opponi. Cùm itaque intentum unicum, vel saltem primarium hoc sit tractatûs mei, docere scilicèt recensitarum febrium *perniciosarum* medelam, Peruviano cortice peculiaritèr usurpato instituendam, cætera verò reliquas febres respicientia, sint mera additamenta, cujusvis arbitrio vel ibidem relicta, idipsum est, quod opposita, sed verâ, et solidâ adminiculante experientiâ, turpem falsitatis, aut vanitatis notam præseferre deberet evinci. Quòd si quis in opus meum animadvertens, hoc, quod potissimùm dixi, contendat evertere, evincat quoque simul necesse est, crimen esse in medicinâ, certò servare hominem cæteroquì certò pereuntem, si per remedium id fiat quotidiè obvium, de quo tamen quis ambigat, an empiricum illud sit, an methodicum, et an perpetui, an temporanei tantùm quandoquè levaminis.

Materiam hanc universam farinæ nomine hactenùs vocitatam et recensitâ hucusquè sedulitate particulatìm secretam (patere lector coactum assumptæ semel allegoriæ satìs appositè rem explicantis progressum)

progressum) totam denuò recens incernere aggressus est Cl. Ramazzinus. Et quidem quicquid ipse partitè, nec sine labore segregaveram, ille primò commiscuit iterùm, atque turbulentè confudit; dein uno tantùm exilissimo, ac penè imperfosso ad opus suscepto pollinario cribro, materiâque, quanta illa extitit, nonnisi levitèr excussâ, vix tenuissimum collegit pollinem; non illum tamen, qui meliore pollens substantiâ, in egregium panem solet evadere, sed volatilem illum, qui parietibus, ubì pinsitur, adhærere consuevit, ex quo nonnisi infirmissimus panis confici potest. Præposteram hanc cribrandi, aut incernendi normam visus est ille procul dubio tenuisse, cùm usum omnem Peruviani corticis *ad unam tantùm, vel alteram drachmam* contraxit *semel oblatam, et quidem in diuturnis dumtaxàt intermittentibus, ad impetrandas aliquot dierum inducias.* Reliquum materiæ universæ utilissimâ adhùc abundè refertum farinâ, nomine furfuris, et recrementi, nedùm inutilis, sed et noxii, planè rejecit, imò et projecit) uno verbo (ut à pistoriâ tandem ad medicam artem rem contraham) in id potissimè nervos intendit, ut quas deleveram difficultates, iterùm suscitaret, ne minimùm quidem easdem promovens, crambemque jam coctam recoctioni planè fastidiendæ rursùs exponeret. Demùm in eo totus fuit, ut peculiaris, distinctæque probationis defectum. quo persæpè laborat, oscitaturque jejuna illius dissertatio, rhetorica identidem suppleret industria, clamans undequaquè, declamansque, Americanum istud febrifugum *non tàm facilè, nec tantâ copiâ, ad uncias videlicèt integras in vino infusum, pluries in die, largâque dosi, ut Mutinæ fieri solet, indiscriminatìm esse exhibendum, sed modò adhibito: quandoquidem remedium istud empiricum prorsùs, et amethodicum noxas plurimas solet progignere, et ob improprium illius usum, et ob occultam ejusdem malitiam.* Quibus omnibus generalitèr, et indefinitè hìc illìc prolatis, quin plurima insit veritatis species, forsàn ambiget nemo, sed facto, ut decet, scrutinio, proh quantùm vacuitatis subest, deceptionis, et falsitatis! Si quispiam igitùr tumoribus hisce viri cl. fortassè præventus, calculum præcocem opinioni illius statìm apponendum consuerit (quod consuevit factitare nonnemo) suffragium tantispèr suum æquum est ut suspen-

dat; *Scelestum* siquidem, *et crudele judicium est, si quid statuatur anteà quàm cum accusatione comparata sit defensio*, clamat Lucianus, *De non temerè credendo calumniæ*, subdens insuper illud Phocylidis:

Ne judex fueris, partes ni audiveris ambas.

Ad hæc ego respiciens, è re fore censui, priusquàm ad criticam cl. auctoris *Dissertationem* meas *Responsiones* apponam, propositum lucubrationis illius, æquè ac Therapeutices meæ, summatìm præmittere, ut ex juxtà posito utriusque nostrum germano sensu, clariùs indè eluscescat consensus, ac dissensus noster: mox erutis ab eâdem Dissertatione potioribus textibus Peruviano cortici infensis; aliis verò è directo consitis eidem cortici apprimè faventibus, quos ex variis cl. auctoris operibus, antè meæ Therapeutices evulgationem editis, placuit excerpere, atque transcribere ad literam, quid ab utrisque simul collatis resultet, haud frustraneum credidi nudis terminis, et citrà fucum exponere; ultimoque tandem loco ipsam viri clarissimi Dissertationem in paragraphos concisam (quam percurrenti si fortè alicubì hæreat aqua, sciat is, primi exemplaris, non secundi, prout jacet illud hìc adamussim recusi, id esse vitium) cum notis meis membratìm respondentibus, pro pleniori, nedùm professorum artis, sed et aliorum quoque eruditorum notitiâ subnectere. An verò per hæc omnia neverim quod colo aptavi, scilicèt an satìs ostenderim, cæsìm licèt, ac interruptè, virum cl. *malo suo* (quod ajebat Seneca *De vitâ beatâ*) *vim suam exercuisse*, ipsumve clarè demonstrarim vel præter intentionem nonnunquàm consentientem mihi: cæterùm pærter rationem prorsùs, et à me, et à se, et ab ipsâ re dissentientem, *judicet*, ut verbis illius utar, *judicet*, inquam, *cui cor sapit.*

DISCREPANTIA

INTER

CLARISSIMUM RAMAZZINUM, ET ME,

SIVE

SUMMARIUM

Propositi cl. Ramazzini, ex illius Dissertatione fidelitèr excerptum.

OPINATUR ille in hac Dissertatione (quidquid alias senserit) Chinam Chinam posse obesse febricitantibus, tùm ratione tempestivæ suppressionis febrium, tùm etiam ratione *malitiæ* cujusdam *occultæ* illi insitæ, quam pluribus in locis innuit, sed nusquàm probat. Ex eo paritèr quòd *occulta* sit *virtus febrifuga* illius, arcanusque modus, quo ipsa operatur in nobis, cùm nullam sensibilem pariat evacuationem; imò ex eo quòd in Europâ quicquam ei analogum non reperiatur in vege-

Propositi mei saltem præcipui, ex Therapeutice meæ speciali fidelitèr excerptum.

OPINOR ego in opere meo, Chinam Chinam nonnunquàm obesse posse, ut possunt omnia remedia selectiora, omnesque etiam cibi, quantumvìs optimi, si *imtempestivè* illa usurpetur, hoc est si per eam aliquandò sistantur febres, quas expediat omninò sinere progredi, vel si sistantur præmaturè, quæ seriùs tantùm essent supprimendæ. Posse verò ipsam obesse ob *malitiam occultam*, quam habeat, vel ex eò quòd *arcana* sit illius *virtus febrifuga*, nedùm non consentio, sed oppositum rationibus, auctoritatibus, et experimentis satìs abundè conor ibidem ostendere.

Illam in intermittentibus omnibus admitto quidem, cùm adest indicans, sed ut ab aliis vel invitè admittatur insudare detrecto: neque enim hic est Therapeutices meæ scopus præcipuus. Hanc unam tamen limitationem adjunc.

tabilium familiâ, concludit ille, rationalem esse non posse hujusce corticis usum, sed merè *empiricum*, et *amethodicum*. Experimenta enim, ad explorandam ejus virtutem antifebrilem hactenùs instituta, etsi planè non improbet, plurimis tamen hallucinationibus putat obnoxia, ut indè nil utilitatis quis valeat eruere.

Illam æquo animo nusquàm admittit, nisi in *diuturnis* tandem *intermittentibus*, salvis etiam limitationibus infrà recensendis: et quidem semel tantùm exhibitam ad *drachmam unam, vel duas*, ad impetrandas aliquot dierum inducias, ut nonnihil reparentur vires, quemadmodùm fieri solet oblatione opii ad sedandos dolores. Cæterùm usum repetitum, aut diuturnum improbat, ne illo scilicèt impediatur recursus febrium, quas iterùm expectandas, exoptandas, imò et excitandas dicit remedii loco; nisi enim redeant, malè consultum putat rebus ægrotantium: ignem namque febrilem tam volo, ut scilicèt febres hujusmodi tunc solùm curentur Peruviano cortice, quandò naturam *corruptivam* habeant, vel sensìm adipiscantur; secùs si *depurativæ* sint, vel tales probabilitèr sint evasuræ; tunc enim febres sui ipsius, suæque causæ remedium esse sum fassus. Adeòque fermè ridicula quæstio est penès me disputare, an febris aliqua curanda sit ope Chinæ Chinæ, an *alterius* cujusvis *specifici febrifugi*; si etenim ea verè sistenda sit, nec meliùs, nec certiùs id assequi licet, quàm usu Peruviani corticis. Sed prudentis medici est potiùs quærere, ac seriò perpendere, nùm verè eam febrium generis planè dependet. Quomodò autem dignoscantur ab invicem hujusmodi *depuratoriæ*, aut *corruptivæ* intermittentes, ibì per extensum docentur tyrones.

Et quià ego relapsum sanatorum in pristinas febres, quas corruptrices censui, cùm Chinam Chinam præscripsi, prohibere conor pro viribus: idcircò remedium semel oblatum pluries cum moderamine repeto. Dosis tamen mea minimè transcendit in hujusmodi febribus dosim *vulgarem*, imò plurimis etiam vulgaribus *parcior* est. Primò siquidem haustus non excedit unquàm *drachmas duas*, quod summum est. Alias *sex drachmas* ad summum paritèr impendo *trium hebdomadarum spatio* ad præcautionem. Atque ità quantitas universa *unciæ unius* pondere continetur. Nonnunquàm etiam, ubì lentiorem curationem citiori præferendam putem (ut si præ solâ febrium diuturnitate Chinam Chinam præscribam) per *semidrachmas* tantùm, ad *quin-*

penès prudentes medicos suum usum habere, novum non esse commemorat.

Liberaliorem illius usum in quibusvis casibus apertè damnat. Et licèt de hoc generalitèr tantùm, et nonnihil etiam hyperbolicè loqui videatur, quasi pro certo habeat, exuberantem admodùm Chinæ Chinæ profusionem fieri *Mutinæ* (Urbem quippè hanc inter tot reprehendendam seligit) quià tamen nulla alia uspiàm reperitur taxatio licitæ dosis, quàm suprà recensita unius, vel duarum ad summum drachmarum, quamlibet idcircò dosim, quæ hanc excedat, ab eodem damnari censendum est.

Quamvis autem, ut dictum superiùs, in febribus intermittentibus, tunc solùm cum illæ nimìs protractæ ægros fatigant, drachmam unam, vel duas Peruviani corticis admittat, præscribatque juxtà methodum sanioris, ut ait, ætatis suæ; nihilominùs eundem corticem locum opportunum minimè habere autumar in regio-

decim circitèr dies exhibitas, negotium absolvo.

Ingenuè tamen ibidem fateor, me *rarò* in *vulgaribus* intermittentibus corticem præscribere consuevisse, quippè quas sæpissimè, ac quibusdam potissimùm tempestatibus, pro *depurativis* habeo, melioremque eo casu, cæteris paribus, reputo curationem spontè naturæ absolutam, ubì liceat eam sperare, quàm specificorum, sive *Chinæ Chinæ* adjumento quæsitam. Imò si quandò ob suppressam, vel *ad preces* ægrotantium *importunas*, vel ob *metum* fortè *præcocem*, qui me corripuerit, febrim, aliqua mihi suspicio incidat de febrifugo nonnihil præmaturè administrato, febris autem ipsa non multò post redeat, diuturniorem eo casu illi cursum denuò permitto, priusquàm remedium repetam: illudque etiam sæpè non repeto, quoties febre rationabilitèr quoque depulsâ, sed nihilominùs redeunte, *levior* est, et ad spontaneam solutionem facilè vergens illius recursus.

De sexuum, ætatum, temperamentorum, institutorum, vitæ, et similium diversitate *accidentali*, et quo ad Chinam Chinam exhibendam, vel non exhibendam planè *superstiosæ*, non minùs quàm ad tot alia, quæ sine hisce cautionibus quotidiè offeruntur remedia, sum parùm sollicitus, atque ad ea omnia tantùm respicio quo ad dosim plùs minùs *liberalem* usurpandam, ut in aliis quoque pharmacis præscribendis mos est, et quo ad vehiculum illius plùs minùs activum, aut energeticum seligendum. Cæterùm indicationem offerendi, vel

nibus, anni temporibus aerisve constitutionibus humidis; in siccis verò feliciùs, sive, ut castigatiùs loquatur, minori damno inquit exhiberi. In temperamentis paritèr pituitosis febrifugum hoc suspectum putat, adeòque corpulentos, et præpingues homines in cachexiam sensìm delabi, ac tandem longum post tempus obire, se observasse refert. In temperamentis verò melancholicis graviores adhùc noxas Chinam Chinam parere, nervosè asserit, de humoris atrabilaris ferociâ ibidemnonnullacommentus.

Sed et insuper sexus, ætas, et vitæ conditio parùm proficuum reddere solet, ipso judice, Peruviani corticis usum. Talem reputat, ut summatìm dicam, in pueris, adolescentibus, et mulieribus, exceptis gravidis, et operosis, cujusmodi sunt textrices, lotrices, et servilibus operibus addictæ. Itèm ablegat à monialibus, ab ædibus nobilium, et potentium virorum, et tandem (quod fortassis erat illi intentum non offerendi, sumo à *naturâ* et *causâ* febris, nec non etiam ab *accidentibus* ejusdem, si *graviora* sint præter ordinem. In hunc finem ipsam febrium omnium periodicarum naturam diligenti indagine pluribus in locis operis, mei ex instituto prosequor, et causas illarum productrices inquiro, placita scholarum, tàm veterum, quàm recentiorum perpendens: atque indè ad quævis medendi systemata, et ad quævis scriptorum hypotheses accommodatum esse Peruviani corticis usum, pro curandis in quovis subjecto iisdem periodicis febribus, luce meridianâ clariùs ostendo.

Vim nullam fluida nostra *figentem* Chinæ Chinæ inesse, et rationibus, et practicis experimentis perspicuè demonstro, admittoque solùm in eâ fermenti febrilis *absorptionem* meliori quo possim mechanemate explicatam. *In quò sensu* si quis contendat, à Peruviano cortice *figi* nudum ipsum *febrile fermentum*, dùm ab illo *absorbetur*, me nequaquàm dissentientem habet, dummodò hoc idem dicat *de cæteris absorbentibus*, citrà dissidium apud omnes innocuis habitis, si ritè usupentur. Neque enim absoptio materiæ adeò exiguæ, cujusmodi est fermentum febrile, ullam subindè necessariò exigit sensibilem evacuationem: quod pariter quarumlibet scholarum thesibus cohærere, facto prolixiori celebriorum examine, indigito. Et quotiescumquè etiam sensibilis evacuatiò quæratur, illam satìs superque patefacit, quæ Chinæ Chinæ actionem perpetuò sub solis naturalibus excretionibus minimè adauctis facilè tota possit delitescere

primarium) à *principibus;* tutioremque usum habere antifebrile istud in populari gente, quæ ex manuariis operibus victitat, quàm in cæteris quibuscumque, tandem concludit.

Neque verò illud prætereundem, quod quamvìs hujusmodi remedium admittat semel tantùm in diuturnis febribus, ad impetrandas aliquot dierum inducias; nihilominùs neque id planè tutum censet, omnibus suprà recensitis, ob suspicionem, ne febris, quæ ad sempus sisti creditur, medicum eludat, et sistatur omninò, quod pessimum reputat: quam ob causam non semel illium pœnituit, eo febrifugo se usum fuisse.

Remedio huic inesse facultatem *figentem fluida quæque* humani corporis, ut *sanguinem*, *spiritus etc.* pro re certâ supponit, ne lites agat; atque ob id fortassè nepotem suum seriò admonet, ut diligentèr animadvertat, febres intermittentes post epotam Chinam Chinam *nunquàm* ad veram, et fermenti febrilis absorpti materia, et hac demùm viâ integrè excerni.

In febribus porrò *intermittentibus malignis*, non solùm admitto Peruvianum corticem, sed ità admitto, ut nullo pacto patiar omissionem illius; unicum enim hoc est, verum, germanumque propositum Therapeutices meæ. Harum febrium multiplex *differentia*, imò et tempestiva *diagnosis* hactenùs parùm nota, dilucidata est ex professo pro viribus à me, exemplo etiam Mercati, et Mortoni. In his casibus, ubi dignotio sit *tempestiva*, non plùs, aut paulò plùs Chinæ Chinæ præscribendum dico, ac in *vulgaribus* intermittentibus, et hac proportione, imò etiam parciùs procedendum assero, si *maligna* intermittens fit ex earum specie, quæ nil aliud perniciosi præseferunt, quàm dispositionem quamdam proximam ad acquirendam continuitatem, quam *febrim* idcircò *Subcontinuam* appellavi.

Quòd si vel ob medici incuriam, vel ob ægri calamitatem, *seriùs* dignoscatur *perniciosæ* intermittentis *malignitas*, fitque *repentè* constitutus homo in angustiâ ferè *extremâ*, dummodò victurus sit per horas 24. quatenùs per totidem distet à futuro lethali accessu, etsi *frigidus*, *et arteriæ micatione destitutus*; in eo statu constante statuo, inculco, et doceo, saltem tyrones, (neque hoc unum, quod medicùs sustineo in Therapeutice meâ, ab ullo viro culto in circumstantiis hujuscemodi refutari posse consuerim) assero, inquam, maximâ, ne dicam certâ ipse felicis exitûs, offerendum esse Pe-

perfectam apyrexiam pertingere; non enim, inquit ille, febres verè fugantur, sed potiùs concentrantur: ideòque non recurrunt quidem paroxysmi, verùm tamen febris ipsa, quæ creditur recessisse, tacitè cubat, ut ignis sub cinere doloso, et tacitè corpus depascitur: adeòque optandum est, ut in apertam flammam erumpant, sitque reditus illius remedii loco.

Utiliorem *forsàn* diceret corticem Peruvianum in febribus intermittentibus *malignis* à Mercato descriptis, si tales ab initio dignoscerentur; sed illas quoque à medicis Mutinensibus, tumultuariè, ut inquit, ad sacram anchoram Chinæ Chinæ, ad uncias in vino infusæ, incassùm confugientibus, minimè curatas vidit; perpaucos enim ab hujusmodi febribus correptos evasisse, sibi observatum testatur. Et si exemplum aliquod oppositum afferatur, hujusmodi portenta, inquit ille, visebantur quoque antequàm Chinæ Chinæ nomen innotesceret.

In hujus, aliorumque ruvianum corticem, sed auctâ dosi, itàut primus haustus, de quo mihi summa anxietas (secùs eventu frustrarer) constet drachmis, modò *tribus*, modò *quatuor*, modò *quinque*, modò etiam *sex*, si opus sit, pro diversâ casûs plùs, vel minùs *præcipitis* exigentiâ; dummodò tamen in progressu, transactâque unius, aut alterius diei procellâ, admodùm *temperantèr* agatur in oblatione remedii, suâpte licèt naturâ prorsùs innoxii.

Uno verbo eâ regulâ, mensurâque procedendum volo in his casibus, ut non plùs quàm *unciæ duæ* Chinæ Chinæ, pro *curatione* simul, et *præservatione* impendantur; *unâ* scilicèt, vel etiam quid minùs pro *subitâ* extinctione febris, et spatio *trium hebdomadarum* ad præcautionem *alterâ*. Et hanc methodum, quam *meam*, ac *peculiarem* voco, possumque *novam* jure vocare, saltem in regione meâ, imò et alibì, non abnuo, quin pro libito quisque appellet, vel *suam*, vel *alienam*, dummodò in commune beneficium eâdem utatur.

Pro assertorum quorumcumque meorom veritate confirmandâ, non modò *auctoritates* afferro scriptorum *expertorum* (inexpertos enim, vel sine methodo expertos fidentèr appello quotquot oppositum sentiant, quamvìs expertos se jactitent) verùm etiam *historias* quamplurimas *insignes* æquè ac *fideles*, de quarum certitudine ipse cl. Ramazzinus expressè, utì socius in curatione, ità et testis à me non semel adducitur; neque tamen earum ullam pro eâ, quâ pollebat honestate, in Dissertatione suâ vel

etiam assertorum suorum confirmationem auctoritates nonnullas, quodque magis refert, casus etiam nonnullos adducit: quibus tamen omnibus quænam vis insit, et quænam facti veritas, nonnisi invitè quidem, suo loco patefiet.

Deniquè in febribus nullis, quibus obtigerit *continuitas*, qualiscumque ea sit, ne in iis quidem, quæ de intermittentium naturâ quodammodò participare creduntur, aut sunt de earum *prosapiâ*, quamvìs etiam *quid malignum portendant*, Peruvianun corticem (quem adversùs eas nimìs liberalitèr, ut dictum suprà, *Mutinæ* usurpari putat) exhibendum censet; plurimas enim deceptiones hac in re ait contingere, cùm febres ipsæ continentes, et ab essentiâ continuæ, quæ cortici certè non auscultant, quosdam præseferant nonnunquàm parvos motus, quales sunt ii, qui febribus intermittentibus competunt: quâ demùm vanâ spe seducti Mutinenses medici, Chinam Chinam minimùm inficiari aggressus est. Utinam verò liceret mihi quas ipse adducit ex adverso, me sontem, seque testem criminis faciens, meo liquet suppresso nomine, pari silentio dissimulare; sed justa dignitatis meæ tutela, et multò magis communis causa, quæ defendi debet, inofficiosam hujusmodi moderationem non patitur.

Ad *continuas* deniquè *continentes* omnes, sive *minimè* remittentes febres Chinam Chinam et ipse inutilem conseo, ut et ad plures alias diversorum generum nullâ interstitione notabiles. Ad *continuas portionales* sic dictas in scholis, sive *periodicas*, minimè proficuam paritèr dico, si illæ ex radice *continuarum ab essentiâ* prodeant, secùs si sint de stirpe *intermittentium ab ortu*, vel *subintrantium*, dummodò nondùm continuitatem *essentialem* sint assecutæ: quousquè enim illùc non pervenêre, eas etiamnum dico curabiles cortice modicè exhibito.

Ne tamen ulla hinc oriatur in praxi confusio, febris *simplicitèr remittentis*, à me sic appellatæ, naturam, et signa diagnostica minutè sum prosecutus, eamque, licèt obscurè, confusè, aut inordinatè periodica videatur, cortice inexpugnabilem profero; non sic merè *subintrantem*, quam quoque describo, suisque signis à *simplicitèr remittente* distinguo. Atque hac positâ duplicis generis febre, continuæ quoque *proportionalis*, ex hisce duabus quodammodò mistis, seu potiùs ex diversi febris utriusque fermenti commistione conflatæ, naturam ancipitem, Chinâ Chinâ quan-

ad uncias integras in vino infusam pluries in die propinant; sed perperàm, etsi illis curationes nunnullæ ægrorum pro conclamatis habitorum *fortuitò* felicitèr cesserint.

Interìm hanc methodum, neque *novam* esse contendit, neque inclytæ *scholæ Bononienus* usui consonam: miraturque ideò, Peruvianum hanc plantam altas adeò radices egisse *inter Scultennam, et Gabellum;* non ità verò in solo Bononiensi finitimo, cùm cæteroquì apud medicos temporibus viri cl. *Mutinæ* florentes, valdè rarò, et valdè cautè præscribi consuevisset Peruvianus cortex, utpotè *infidus*, atque *suspectus*. Hæc ille dispiciendum posthàc particulatìm, quo singula consistant robore.

doquè curabilem, et quandoquè nequaquàm curabilem, sub utrâque hac conditione considero, propriisque clarè, quantùm fieri potest, signis indigito.

Ac tandem ne quis error possit obrepere, distinctas omnium planè febrium species juxtà seriem practicæ earumdem geneseos (quarum plurimæ Peruviani corticis conatus eludunt, aliæ plurimæ eidem cedunt, aliæ deniquè modò cedunt, et modò non, pro variâ ipsarum naturâ, ortu et successivâ uonnunquàm metamorphosi) in icone peculiari ob oculos legentium, præsertìm juniorum, pono: ut ideò laborem frustraneum assumsipsse videatur cl. Ramazzinus, opus meum eatenùs tantùm convellens, ut perspicuè visitur, quatenùs quæ ipse clarè disposui, et secrevi ab invicem, ille denuò simul confundit, mox susque deque declamatoriè perturbat.

An verò singula, quæ hùc transtuli, in ipsâ Therapeutice meâ satìs digesserim, ac ad umbilicum perduxerim, perduxeritve ratione duce, et comite experimento, qui distinctè cupit dignoscere; prolixam autem nimiùm, quippè in gratiam tyronum conscriptam, eandem Therapeuticem detrectat percurrere, adeat solummodò cap. 1. 3. 7. et 8. libri primi, cap. 3. et 4. libri tertii, cap. 5. libri quarti, et cap. 2. et 3. libri quinti, cunctaque ibidem comminuta, forsàn et suprà modum, reperiet.

DISCREPANTIA

CLARISSIMI RAMAZZINI A SEMETIPSO,

SIVE

COLLATIO

Potiorum textuum summatìm hùc translatorum, quos in novissimâ Dissertatione suâ De Abusu Chinæ Chinæ, *anno* 1714. *evulgatâ, edidit clarissimus Ramazzinus in contumeliam Chinæ Chinæ*, præsertìm ne posthàc juvenes relinquantur dubii (*ut eos anteà reliquerant auctores ab invicem discrepantes*) in quam partem se dedere debeant, *quemadmodùm infrà deducitur ex eâdem Dissertatione, paragrapho septimo.*

A

Non est tàm insons, ut vulgò creditur, Americanum istud febrifugum *Ramazz. Dissertat. De abusu Chinæ Chinæ Epist. nuncupat. lit. c.*

B

Remedium istud naturâ suâ *dolosum* est. *Dissert. eâd.* §. 50. *circà finem.*

Plurium textuum hìc ad literam transcriptorum, quos in diversis operibus suis, non juvenili, aut consistente ætate, sed in medio, ac ultimo senio, ab anno scilicèt 67. *ad* 79. *ætatis suæ, sive à* 1700. *ad* 1712. *æræ christianæ, idem cl. Ramazzinus edidit in laudem Chinæ Chinæ, non oratorem agens, sed* documenta theorica, et practica studiosæ suggerens juventuti, *ut in orat. jatr. argum. ipse ad lectorem præfatur.*

A

Peruvianum febrifugum, non arte quidem, aut industriâ repertum est, sed nobis *divinitùs* concessum. *Ramazz. orat. jatrici. arg. pag.* 104. *orat.* 3. *edit. Patav.* 1708.

B

Peruvianus cortex antipyreticorum omnium, quotquot ex cogitavit Antiquitas, et chymicorum solertia conflavit, est facilè princeps. *Idem., ibidem, p.* 101.

C

Noxa hujus febrifugi tantò *perniciosior* est, quantò occultior. *Dissert. ead.* §. 15. *lit. b.*

C

Utinàm favore Numinum, et commiseratione, quâ solent in res humanas, aliud febrifugum reperire daretur, quod *eâdem securitate*, quâ Peruvianus cortex periodicas sanat, reliquas febres, quas synochas, et continentes vocant, sanandi facultate polleret. *Ibidem, pag.* 103. *et* 104.

D

Hoc febrifugi genus apud me tanti non est pro febribus intermittentibus curandis, ut medicina æquè benè hoc præsidii genere carere non posset, et Veterum febrifugis, quæ si non tàm citò, tutiùs tamen operantur, non posset esse contenta. *Ibidem* §. 18. *lit. b.*

D

Quot seculis desudarunt artis primores, ut febrifugum aliquod reperirent, aut arte conflarent? Modò è Peruvianâ regione cortex ad nos defertur *divinum planè* remedium ad malè natam febrium sobolem *exterminandam. Ibid. pag.* 34. *Orat. secular.*

E

Certè constat, longè tutiore fuisse Veterum febrifuga, quæ olìm usui erant, quàm Indum istud. *Epist. nuncupat. ejusd. Dissert. lit. e.*

F

In quâcunque febre intermittente, in quâlibet regione, quocunque anni tempore, ætate, sexu, temperamento etc. Chinam Chinam indiscriminatìm exhibere velle, magnum abusum esse judico. *Dissert. ead.* §. 8. *lit. c.*

G

Chinæ Chinæ fautores in eâ

E F G

Quam diù à peritioribus artis magistris insudatum est ad febrifugum aliquod conflandum, ex triplici regno materiâ petitâ? At omnes hactenùs illorum labores frustrante diligentiâ in irritum cessêre, et si aliquod antipyreticum in illorum monumentis extat, nonnisi sub Grypho descriptum legitur, ut Delio natatore opus sit, si mens auctoris sincerè habenda sit. *Solus* Peruvianus cortex, nobis à Divinâ beneficentiâ munus concessum, sine alterius rei mixturâ, in quâlibet regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, febres saltèm recurrentes, atque intervallatas fu-

laudandâ modum nesciunt, sed summis laudibus ad astra efferunt, *Arborem vitæ* illam appellantes. *Ibid.* §. *7. lit. a. b.*

gat, et *exterminat*, quamquàm non defuerunt qui *hieron* hoc *picron* ex *arbore vitæ* decerptum temerare pertentarint opio, aliisque rebus adjectis, ut solitis mangoniis vulgò imponeret. *Ibid. pag.* 212. *et* 213. *Orat. sept.*

H

In febribus tertianis intermittentibus malignis medici Mutinenses ad sacram anchoram Chinæ Chinæ incassùm confugiebant; perpaucos enim ab hujusmodi febribus correptos, evasisse vidi. *Ibid.* §. 30. *et* 32. *lit. a.*

H

Equidem hoc præsidii genus in febribus periodicis miranda præstat, et præsertìm in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdùm necant, etc., hoc enim febrifugum fermentum illud malignum sive penitùs restinguit, sive ità enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso febris accessu intereat. *Idem, Dissertat. de contagiosâ epidemiâ quæ in boves irrepsit*, *pag.* 37. *edit. Patav.* 1712.

I

Cùm post tot conatus magnorum virorum, et facta tentamina, adhùc *ignotus* sit operandi modus hujus celebris antipyretici, asserere necesse est, *rationalem non esse* illius usum, sed merè *empiricum, et amethodicum. Ibid.* §. *6.*

I

Licèt autem in Peruviano febrifugo, etc. nondùm teneamus quid verè sit febris, nec satìs constet quid in nostris corporibus præstet hoc remedium, etc., magnum tamen mortalitati nostræ solamen foret, si consimile præsidium haberemus, quo contrà febres verè continuas, quæ nobis exitium interminantur, *cæco licèt modo*, et Andabatarum more pugnaremus, quandò idem penè *de omnibus remediis*, quotquot habet ars medica, proferre liceat, posse nos quidem pro habitu fingere quid agant, quove modo operentur, ubì nostri corporis penetralia subierint; *modum* autem, et *ingenium*, quo morbum, et causas morbificas oppugnent,

K

In periodicis febribus *continuatus* hujus febrifugi usus obstructiones, et cachexias invehit, hydropem et mortem. *Ibid.* §. 21.

L

Sicutì opium, pro sedandis doloribus semel oblatum, rursùs ad prophylaxim repetendum non est, ità *nec repetendus* ad prophylaxim Peruvianus cortex, pro sedandâ febri semel præscriptus. *Ibid.* §. 48. *lit. a.*

M

Ab hoc remedio febres intermittentes fugari videntur, sed medicis nimìs credulis imponunt: nòn enim verè fugantur, sed potiùs *concerrantur*, *tacitè cubantes*, ut ignis sub cinere doloso, et corpus tacitè depascentes. *Ibid.* §. 24. *lit. b.* §. 25. *lit. a. et* §. 27. *lit. b.*

N

Aliquandò medico, qui Americanum istud febrifugum exhibuit, in votis est febrem repetere, sed fortiorem, ut tollantur ea mala, quæ China China ob febris extinctionem invexit. *Epist. nuncupat. lit. c. et d.*

O

Optandum esset, ut in aper-

verè, ac scientèr nequaquàm posse pertingere. *Idem Orat. jatro. argum. pag.* 104. *et* 105. *Orat.* 3.

K L M

Profectò postquàm hujus remedii usus innotuit, et præmissis justis purgationibus, *non semel tantùm*, ut olìm, *sed plures ad dies* exhiberi cœptus (*ità habet auctoris codex*) donec febrile miasma fuerit *penitùs exantlatum* talem circà febrium doctrinam, ac illam curandi methodum factam fuisse fateri oportet (*hìc quoque ità habet auctoris exemplar*) qualem in re militari post inventum pulverem pyrium omnes norunt. Quemadmodùm autem abjectis catapultis, et arietibus, solo tormentario pulvere terræ coniculis incluso, et accenso alta propugnacula temporis momento solo æquantur, et arces obsessæ ad deditionem coguntur; sic valere jussis tot phamaceuticis præsidiis, modico quinquinæ pulvere exhibito *contumaciores* febres *vinctas* dant manus. *Ibid. pag.* 102. *et* 103.

N O P

Cùm in universâ morborum classe nullus extet nobis hostis infensior, et cui minùs fidere oporteat, velutì febris, attamen eo audaciæ ventum est, ut inter quæstiones medicas sit, nùm ad alios morbos curandos febrem excitare liceat, eo quòd interdùm in quibusdam affectibus, velutì convulsione, et hypochondriorum dolore, superve-

tam flammam erumperet febris, postquàm æger ad aliquot dies, eâ silente, roboris aliquantùm reportasset; nam reditus febris remedii loco esset. *Dissertat. ead.* §. 25. *lit. b.*

P

Ægri febris obstinationem fastidientes, inscio nonnunquàm medico Quinquinam capiunt; sed magno sui damno pœnas luunt, hypochondriacis postmodùm affectibus, cachexiis, ac lentis febribus correpti; ut posteà cogantur medicos accersere, qui multis remediis febres *excitando* morbum vincant, et remedia quærant ad sepultum ignem suscitandum: in quem finem spiritus salis armoniaci commendatur, et *ficus Pharaonis* qui tertianas febres *excitare* creduntur. Novum enim non est, ignem febrilem penès prudentes medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit: *licere febres parvas augere; fortassè enim curationi opportuniores fient.* §. 38. *lit. a. b. c. d.*

niens febris remedii loco fuerit, quasi in nostrâ potestate sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu ipsum restinguere. Quam libentèr scirem, quodnam corpus, sive de genere simplicium, sive compositorum prostet, quo quis tertianam febrem, quartanam, synocham, vel quamcumque aliam *excitare* possit. Pro fabulâ enim accipitur, quod quidam de *Pharaonis ficu* referunt, quam aiunt, tertianam febrem *excitandi* vim habere. Non absimilis priori est alia quæstio, non adeò tamen audax, quam habet Celsus, nùm *febrem lentam augere liceat, ut curationi opportunior fiat:* verùm quàm suspecta, et quàm infausti omins sint beneficia, et dona, quæ ab hoste proveniunt, satìs compertum est, ut vetus proverbium admonet, *hostium munera non munera.* O quàm egregiè in hanc rem Seneca: *Gravissima infamia est medicis opus quærere; multi quos auxerant morbos, et incitaverant, ut majori gloriâ sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magnâ miserorum vexatione vicerunt. Ibid. pag.* 94. 95. *et* 96.

ANTITHESES RAMAZZINIANÆ

EX UNIUS NEMPE VIRI CL. TEXTIBUS HUCUSQUÈ CITATIS, ATQUE REGESTIS EXCERPTÆ,

SEU

VERSICOLOR PAVONIS CAUDA.

Caudaque pavonis largâ cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obversa colores. *Lucr. lib.* 1.

CHINA CHINA EST REMEDIUM

I.

NON *tàm insons, ut vulgò creditur, sed naturâ suâ dolosum, noxium, et perniciosum.*

I.

PLANÈ *divinum, à beneficientiâ divinâ nobis concessum, et antipyreticorum omnium facilè princeps.*

II.

Arboris vitæ nomine perperàm appellatum.

II.

Hieron picron ex arbore vitæ decerptum.

III.

Veterum febrifugis eo longè [illegible]ioribus posthabendum.

III.

Veterum febrifugis eo longè infirmioribus anteponendum.

IV.

Quo nempè pro febribus intermittentibus curandis æquè benè carere posset medicina, et iis tantummodò, quæ anteà habuit, esse contenta.

IV.

Quo nempè contrà febres intermittentes reperto, magnum mortalitati nostræ solamen foret, si medicina consimile aliud haberet contrà continuas.

V.

In quâcunque febre intermittente,

V.

In quâcumque febre saltèm intermittente,

tente, quâcumque regione, anni tempore, ætate, sexu, temperamento indiscriminatìm non usurpandum.

VI.

Semel oblatum, non ampliùs ad prophylaxim repetendum.

VII.

Non continuandum, ne obstructiones invehat, cachexias, et hydropem.

VIII.

In tertianis intermittentibus malignis, è quibus perpaucos evasisse observatum est, incassùm adhibitum.

IX.

Quippè febres intermittentes verè non fugans, sed potiùs concentrans.

X.

Ejus enim operandi modus ignotus cùm sit; usùm quoque ejusdem irrationalem esse, empiricum, et amethodicum asserere necesse est.

XI

Ad tollenda ergò mala, quæ ob febris extinctionem illud invexit, excitare febrem debent medici, et ad sepultum ignem suscitandum, remedia, quæ huic usui prostant, exhibere.

termittente quâcumque regione, anni tempore, ætate, sexu, temperamento indiscriminatìm usurpandum.

VI.

Non semel tantùm, ut olìm, sed ad plures dies exhibendum.

VII.

Continuandum, donec penitùs exantlatum sit febrile miasma.

VIII

In tertianis intermittentibus, præsertìm malignis, miranda præstans; adeòque ne æger in accessu intereat fidentèr adhibendum.

IX.

Quippè febres intermittentes omnes fugans, et exterminans.

X.

Ejus enim operandi modus ignotus sit licèt, nil officit, quandò idem penè de omnibus medicinæ remediis asserere necesse est.

XI.

Et tamen eo audaciæ ventum est, ut ad alios morbos curandos contendatur, nùm liceat febrem, quâ nil nobis infensius, excitare, quasi in potestate nostrâ sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu restinguere.

XII.

In hunc finem commendantur spiritus salis armoniaci, et ficus Pharaonis, qui tertianas febres excitare creduntur.

XII.

Nullum tamen, aut simplex, aut compositum corpus prostat, tertianam, aut quartanam excitare potis : pro fabulâ enim accipitur, quòd ficus Pharaonis tertianam febrem excitandi vim habeant.

XIII.

Neque enim novum est in arte nostrâ ignem febrilem penès prudentes medicos suum usum habere Sic nos docuit Celsus, cùm scripsit, licere febres parvas augere, fortassè enim curationi opportuniores fient.

XIII.

Cùm ergò inter morbos nullus extet nobis hostis infensior, et cui minùs sidere oporteat, quàm febris, suspectum est, et infausti ominis, quod habet Celsus, licere nempè febrem lentam augere, ut curationi opportunior fiat.

Præter hactenùs recensitas, aliæ superessent pugnantes invicèm propositiones, ex unâ tantùm viri cl. novissimâ Dissertatione facilè depromendæ; quas tamen hìc juxtà ponere supersedeo, quoniam mutua illarum repugnantia in Responsionum mearum decursu satìs patefiet. Interìm superiùs exaratas, neque ab hac unâ cl. auctoris lucubratione, sed et ab eâ, et ab aliis simul ejusdem operibus excerptas, placuit uno intuitu ob oculos ponere, ut me illicò quisque cernat eâ ineluctabili necessitate compulsum, ut quicquid scribam in hac gravi, atque inter nos controversâ materiâ, velim, nolim, cogar dissentire à viro cl. vel septuagenario, vel octogenario; ità tamen, ut quâcunque ex parte illi adverser, ex aliâ semper adhæream : quapropter, si ex iis partibus meliorem fortè selegerim, eidem auctori æquiùs adhærere dicar, quàm adversari;

idque eò magis, si ab illo quoque ipsa dignoscendæ melioris, aut deterioris partis documenta depromam. Cùm itaque ille §. 7. suæ nuperæ Dissertationis nepotem deceat, fidem potiùs adhibendam esse iis scriptoribus, *qui de Chinâ Chinâ judicium suum tulerunt datâ tantum occasione tractandi de febribus, utpotè qui de hoc febrifugo sanâ mente, ac ingenuè disquisiverunt, quàm iis, qui ex professo de eâdem Chinâ Chinâ scripsêre, ac edidêre tractatus;* ipse autem scriptorum utriusque classis personam diverso tempore indutus, steterit pro cortice Peruviano per annos 13. tunc scilicèt cùm de *febribus tractavit, earumque remediis*, ut in orat. 3. Patavinâ, et in Dissertatione de contagiosâ boum epidemiâ; et quidem non *juvenili, aut virili, sed provectiori*, atque, ut ipse alibì vocat, *saniori ætate* (quam unam *inter varias, quas percurrit*, attendendam esse præcipit §. 3. et ejusdem Dissertationis) steterit verò adversùs Peruvianum corticem vix antè paucos menses, sive ultimâ provectissimæ ætatis periodo, cùm videlicèt *de ipso cortice ex professo* acritèr scripsit, *ac tractatum edidit :* idcircò meliorem partem me selecturum, nec illi verè me adversaturum putarim, si eum potiùs sequar pro Chinâ Chinâ, quàm adversùs Chinam Chinam scribentem. His præmissis, evestigio rem ipsam aggredior.

ANIMADVERSIONES

IN TITULUM

A CLARISS. RAMAZZINO

CONSTITUTIONIBUS SUIS EPIDEMICIS,

Annexæque Dissertationi De abusu Chinæ Chinæ conjunctìm præpositum, qui sic habet :

(*a*) CONSTITUTIONEM *epidemicarum Mutinensium annorum quinque editio secunda* BERNARDINI RAMAZZINI *in Patavino Gymnasio practicæ medicinæ professoris primarii.*

(*b*) *Accedit Dissertatio epistolaris De abusu Chinæ Chinæ ad D. Bartholomæum Ramazzini Mutinæ medicinam facientem. Patavii* 1714.

(*a*) (*Constitutionum, etc.*) PRIOR hæc tituli portio nihil ad me, quemadmodùm nihil ad me constitutiones ipsæ, quas non alio certè consilio recudere studuit artificiosus auctor, nisi ut ab his colorem mutuatus, annexæ dissertationi viam sterneret; quandoquidem in illis quoque parùm amicè identidem senserat de Peruviano cortice. Scripsit ille quidem (atque hoc referre non erit inutile) hujusmodi constitutiones ab anno ætatis suæ 56. usquè ad 61. et cùm *Juvenili ætate, ac in virili etiam statu Chinam Chinam in magno pretio habuisset, præcedente tamen ætate* (cùm videlicèt easdem constitutiones conscripsit) *à priori sententiâ recessit non parùm*, ut de his omnibus in subsequenti dissertatione,

§. 3. nos monet. Adeòque in constitutione primâ, scilicèt anni 1690., usum Chinæ Chinæ *improsperè cessisse* sibi observatum refert; in secundâ verò anni 1691., ejusdem febrifugi administrationem *saluberrimam fuisse* testatur, pag. 126. nuperæ Patavinæ editionis, confirmatque, pag. 131., subdens insuper, pag. 132. ex vi oppositarum invicèm observationum, in oppositis hisce constitutionibus à se habitarum, *securiorem probabilitèr esse Chinæ Chinæ usum, quandò humores fræno potiùs egent, quàm stimulo*; quod in constitionibus calidis, et siccis evenit, secùs in frigidis, et humidis. Atque idipsum tandem *ulteriori*, ut ait, *factâ observatione* incunctantèr statuit sub finem ultimæ constitutionis trium subsequentium annorum 1692. 93. et 94. ubì Chinæ Chinæ usum pro curandâ lentâ febre, peticulari malè judicatâ identidem tunc succedente, *parùm salutarem* fuisse adnotat. Omnibus porrò hisce observationibus haud semper uniformibus inter se collatis, pro coronide demùm concludit, pag. 192. earumdem constitutionum: *In frigidis, et humidis constitutionibus, quæ corpora nostra crassis humoribus infarciunt, parùm salutarem esse corticis Peruviani usum, in calidis verò, et siccis constitutionibus, in quibus humores aliquo egent sufflamine, remedium istud egregiam operam præstitisse.* Hæc ille tunc. Ejus verò sensa, qualiacumque ea fuerint, hùc compendiosè retulisse sufficiat, omissâ earumdem constitutionum recusione, quippè frustranda, ut earum connexionem cum subsequenti dissertatione minimè videar de industriâ dissimulasse. Quid verò, et quantâ quidem diversitate, post annum 61, ætatis suæ, nempè post annum 1694., senserit de eodem cortice, postquàm scilicèt memetipsum vidit, sociumque non semel habuit, eo febrifugo felicissimè semper utentem, in arduis præsertìm circumstantiis, tàm intermittentium quàm subcontinuarum febrium lethalitèr malignantium, quidve in illius commendationem palàm scripserit ab anno 67., usquè ad 79. ejusdem ætatis suæ, scilicèt ab anno Christi 1700. usquè ad annum 1712, satìs constat ex ipsius auctoris textibus superiùs transcriptis; ut ideò tàm insignis mutatio sententiæ, relapsusve in priorem, cæteroquì ab eodem repudiatam, contigerit ultimo biennio vitæ illius: quo tempore, et exedræ addictus, et ægros invisendi vix capax,

quantùm potuerit in praxi proficere, ut experientià ulteriore edoctum se nobis ostentet, nemo non novit.

(*b*) (*Accedit*, *etc.*) Altera hæc tituli pars magis ad me. Hic autem nonnisi de *abusu Chinæ Chinæ* constituit agere cl. auctor: ago in opere meo de *usu*, *et abusu*. Ille universìm, ac indefinitè: ego definitè, ac particulatìm. Vide ergò titulum meæ Therapeutices, præfationem ad lectorem editionis primæ 1712, totumque fermè, si lubet, librum quintum, nec non cap. 8. libri primi, cap. 5. libri quarti, etc et me æquè inimicum abusui, ac recto usui amicum ubiquè deprehendes. In eandem ergò metam tendimus: disquirendum superest, an eodem itinere, dùm quinam sit rectus usus, et quinam abusus intimus examinabitur. Vereor tamen, ne hujusmodi examine minùs castigatè, instituto, sibique propterea nimiùm fidens; et nimiùm placens, *ollam auxeri antè lentem* cl. auctor.

ANIMADVERSIONES

IN

EPISTOLAM NUNCUPATORIAM,

QUÆ SIC INSCRIBITUR:

Illustrissimis, atque excellentissimis D. D. Equitibus, D. Marci Procuratoribus, et Patavini Gymnasii Moderatoribus, D. CAROLO RUZINO, D. FRANCISCO LAUREDANO, D. ALOYSIO PISANO, *Bernardinus Ramazzini felicitatem.*

(*a*) CONSTITUTIONES *meas epidemicas, quas olìm circà finem prægressi seculi evulgavi, et Mutinenses dixi, quià modò agros, modò civitatem afflixerint,*

denuò in publicum prodire volui, sed nonnisi sub nominum vestrorum auspiciis, Patavini Lycei MODERATORES AMPLISSIMI*; neque ab hoc propositò quidquam me dimovit; quòd novum aliquod opus non sint, scio enim auctoritatem vestram eam esse*, ut antiquis gratiam obscuris lucem *conciliare valeat.*

Hisce tamen novum aliquid accedit, dissertatio nempè de Chinæ Chinæ abusu, quem (*b*) ubiquè *tàm grandem, et familiarem factum video, ut castigatione aliquâ, et animadversione indigeat.* (*c*) Non est enim tàm insons, *ut vulgò creditur, Americanum istud febrifugum, ut aliquandò medico, qui illud exhibuerit, in votis non sit febrem repetere, sed fortiorem, ut tollantur ea mala*, (*d*) quæ China China *ob febris extinctionem invexerit.* (*e*) Certè constat *longè tutiora fuisse veterum febrifuga, quæ olìm usui erant ad febris causam sensìm eliminandam, quàm Indum istud, cujus operandi modum in nostris corporibus, admirari potiùs licet, quàm intelligere.* (*f*) Vos autem *CLARISSIMI VIRI, quorum incolumitas ad publicum bonum tanti interest, ità valere volo, ut medicorum nullus Peruvianum corticem, aut quidquam aliud pharmaceuticum vobis unquàm præscribat.*

DABAM PATAVII
Die 20. Julii 1714.

(*a*) (*Constitutiones, etc.*) QUEMADMODÙM prima pars tituli nihil rei habuit cum animadversionibus meis, ità nec quicquam habet prima pars epistolæ nuncupatoriæ, quippè quæ constitutiones à me sepositas æquè connotat. Sat igitùr sit et hanc ordinis gratiâ integram recusisse, ne mutila in publicum conspectum

veniret. Cæterùm cum alterâ tantùm illius parte nonnulla mihi res est.

(*b*) (*Ubiquè, etc.*) Animadvertant geographi, hoc *ubiquè* sumi à cl. auctore per strictam quamdam synecdochen pro eo tantùm terrarum spatio, quod *inter Scultennam et Gabellum* intercipitur. Quòd si illud idem *ubiquè* semel saltèm in totâ Dissertatione occurreret, neque is, qui satìs immeritò insonti Mutinæ affigitur, illi uni imputaretur Chinæ Chinæ abusus, ferenda utique, dùm amplior, etsi adhùc animosa plurimùm, censoria hujusmodi castigatio.

(*c*) (*Non esse enim tàm insons, etc.*) Non esse insons istud febrifugum, facile est asserere; difficillimum nervosè probare. Naturam illius innoxiam ex opposito satìs, superque me ostendisse puto cap. 1. et 2. libri 1. meæ Therapeutices specialis, et signatè à pag. 4. usquè ad 14. inclusivè. Id nihilominùs ex abundanti ultrò confirmabitur in progressu ex ipsis Responsionibus meis ad peculiares paragraphos Ramazzinianæ dissertationis, et præsertìm ad §. 47. ubì fusiùs de indubitabili, et patente hujusce remedii innocentiâ. Et sanè quidni sit insons febrifugum, quod cl. Ramazzinus *in saniori ætate* appellavit (ut vidimus in *collatione* textuum illius) *remedium planè divinum, ex arbore vitæ decerptum, antipyreticorum omnium facilè princeps*, etc.?

(*d*) (*Quæ China China, etc.*) Satius fuisset dicere, *quæ medicus*, non quæ *China China*, ob febris extinctionem intempestivam *invexit*. Si enim præcisè ob febris extinctionem quidquam mali contigit, idem, ut patet, contigisset, effectus, si per aliud quodvis febrifugum specificum, putà gentianam, centaurium, etc. *eo tempore* febris extincta fuisset. Medicus ergò rationem reddat præscripti *eo tempore* febrifugi corticis, non ipse tunc forsitàn malè præscriptus febrifugus cortex. Nùm fortè culpabitur ut pravus cibus optimus, quem malè tulit æger, quià illum medicus sumendum præscripsit invadente accessione, cùm debuisset ingerendum præscribere eâdem solutâ? Ad evitandos hujusmodi scopulos in Chinæ Chinæ oblatione, circumstantias omnes examinavi, in quibus liceat, vel non liceat febres supprimere. Hoc est, quòd methodicum reddit illius usum quòdque talem reddit usum cujus-

cumque remedii, nempè ut illud *tempestivè* administretur: posito enim quòd supprimendæ verè sint febres, et cognito opportuno tempore suppressionis earum, quod ex medici peritiâ dependet, non aliud quærendum febrifugum, quàm China China, quâ certius, aut tutiùs nullum. Vide propterea totum nuper citatum caput octavum, ni te pigeat, libri primi Therapeutices meæ, ut et decimum, si exempla tempestivæ, et intempestivæ oblationis nosse velis in intermittentibus benignis; si verò in subcontinuis malignantibus, ac præsertìm in earum principio, ne graveris inspicere à fronte ad calcem citatum pariter caput quintum libri quarti; et si exempla desideres, etiam caput sextum ejusdem libri, ubì in historiâ primâ occurreret tibi curatio ægrotantis à cl. Ramazzino pro conclamato habiti, subindè tamen Peruviani corticis administratione restituti. Sanè eo casu perspecto, miraberis cùm idem auctor, nullâ etiam ratione habitâ aliorum plurium, arctis adeò limitibus rectum Chinæ Chinæ usum restrinxerit.

(*e*) (*Certè constat*, *etc.*) Veterum febrifugis quales olìm laudes, sive, ut apertè loquar, quas criminationes in concursu Peruviani corticis attexuerit cl. Ramazzinus in suis orationibus Patavinis, vidimus suprà in *collatione* textuum illius lit. E. F. G. ubì *frustrantem priscorum medicinæ patrum diligentiam*, *laboremque in iis*, *tàm reperiendis*, *quàm arte constandis planè irritum*, parùm abest quin ore pleno derideat: ut proindè et hìc subeat mirari, quo pacto iisdem amplissimis Patavini Lycei moderatoribus hæc tàm facilè obtrudat in veterum febrifugorum commendationem, coràm quibus antè paucos annos tàm effusè effatus erat oppositum. Sed nec id inglorium prorsùs dixerim viro cl. Carneadem in hoc imitato, qui coràm Catone prisco, Galba, aliisque principibus viris elegantem, et acutam habuit orationem, *pro injustitiâ*, cùm oppositam haud minùs elegantem *pro Justitiâ* pridiè habuisset *eisdem audientibus*. Quid de veterum febrifugis, partìm noxiis, partìm inertibus sentiam ipse, legi potest in meâ Therapeutice à pag. 10 et 11.

(*f*) (*Vos autem*, *etc.*) Non erat, ut in epistolæ fine officioso incolumitatis omine averti ab amplissimis, prosperâque longævitate dignissimis viris Peruvianum corticem deprecaretur, qui severo

interdicto medicis omnibus observando, *ab ædibus nobilium, et fomentium virorum,* ut infrà §. 10. vulgare istud antipyrepum *proscripsi* exedræ practicæ Patavinæ professor primarius. Quemadmodùm tamen ille nobilium, et potentium virorum genus egregium jam benè valens sine Peruviano cortice jugitèr *valere voluit:* ità ego, ut revalescat non rarò malè valens ex periodicis febribus quodcumque genus hominum, universam viri cl. dissertationem, ut in sequentibus, valere jugitèr volo.

RESPONSIONES
JATRO-APOLOGETICÆ
AD IPSAM
DISSERTATIONEM
IN PARAGRAPHOS DIVISAM, CUJUS TOTA SERIES HÆC EST.

DE ABUSU CHINÆ CHINÆ

DISSERTATIO EPISTOLARIS.

§. I.

Quæsisti à me per litteras, nec semel (*a*) *nepos* carissime, quidnam ego sentiam de celebri febrifugo Peruviano, cujus usum (*b*) *isthic* tam frequentem, tam magnum sensìm factum ais, ut qui sine hoc præsidii genere ad febrem oppugnandam velit accedere, tanquàm inermis accedat, ac si fortè æger intereat (*c*) *pro magno piaculo* habeatur remedium istud non fuisse pertentatum. Quosdam tamen adhùc esse, ut scribis, ingenuos medicos, qui sui juris sint, et hujusce remedii usum quidem non abhorreant, sed (*d*) *modum adhibendum* velint, ut nec tam facilè, neè in tantâ copiâ sit exhibendum, sed potiùs hac in re rationem, et experientiam consulendam, longè tamen vincere

illorum numerum, qui sibi plaudunt ex hoc solo remedio curatas febres, quas natura si non tam citò, tutiùs tamen curasset non ità facilè redituras.

(*a*) (*Quæsisti, etc*) Piscis *primùm à capite fœtere incipit.* Nepoti pluries sciscitanti, usumque Chinæ Chinæ verè immodicum describenti (siquidem tam latè, ut in hoc paragrapho asseritur, ille scripserit) æquum erat certò, ut hujusmodi excessum minimè probans rescriberet patruus: neque enim is sine stomacho aliquo audire poterat, Mutinensibus medicis ferè omnibus pravum hunc esse morem (quod tamen longè abest) ut febrim quamlibet armatâ semper Peruviano cortice manu indiscriminatìm aggrediantur, imò apud eos hodiè piaculum reputari, hoc intentato præsidii genere febricitantem quempiam interire. At minimè æquum, ut à seipso paucos antè annos scribente, novis nullis emergentibus causis, dissentiret, ac per cunctantis opinionem planè oppositam, inexploratâ rerum narratarum veritate, mediis typis publicis, præceps descenderet. Sanè si minùs frigidæ urbis hujus medicos, magis verò sobriè nepotem suum dilexisset cl. auctor æquius, ut opinor, hac de re judicium tulisset: *oportet* siquidem solum *diligere cùm judicaveris, non cùm dilexeris judicare,* inquit Cic. de amicitiâ. Cæterùm relatori ad præscribendam Chinam Chinam tunc temporis parùm propenso, mirum non est, si fortè usus laudabilis, à scrupulosiore tamen ipsius methodo nonnihil recedens, imposuerit nomine abusûs; multòque minùs mirum, quòd accedentibus partium studiis, isthæc tandem nepotem non modò, sed et patruum ipsum transversum egerint. Quod inter nimìs austeros in oblatione corticis collocandus tùm fuerit nepos cl. auctoris, satìs superque nunc potest eruere quilibet pluribus ex locis Therapeutices meæ, ut pag. 133. historia 9. pag. 162. hist. 2. pag. 181. hist. 11. nec non etiam pag. 205. hist. 2. Idem namque ille est, cujus nomen locis citatis semper officiosè subticui; modò verò scriptæ Dissertationis occasione cùm indicetur à patruo, totius quoque causæ cognitioni admodùm conducit haud

ampliùs occulere; quemadmodùm nec grave est mihi, eum in hac materiâ opinabili, et liberâ palàm ferre discrepantem à me, qui discrepat, aut discrepabat saltem, ut legitur in contextu, à *longè majore medicorum Mutinæ degentium numero.* Occasione scribendi, quam captare sibi complacuit cl. Ramazzinus, quantùm sufficit explicatâ, minùs forsàn posthàc habebit undè obstupescat quisquam, cl. auctorem ab iis, quæ pro cortice nupèr scripserat adeò insignitèr descivisse in hac Dissertatione, ubì causam instantis nepotis jam facit suam. Etsi enim profiteatur §. 49. *ad publicum beneficium est hæc se conscripsisse*, nihilominùs et in rempublicam (ut puto) inofficiosus, et sibimet ipsi, quæ auteà docuerat refellens, quodammodò injurius, solis *nepotis* sibi *carissimi* votis, censuram in *longè majorem Mutinensium medicorum numerum* præstolantis, obsecundavit. Sed satius forsàn fuisset respondere sciscitanti: *Ipse testudines comede, qui cepisti.*

(*b*) (*Istic etc.*) Vastissimum illud *UBIQUÈ* epistolæ nuncupatoriæ statìm ad breve *ISTIC* Mutinensis Pomœrii contrahit cl. auctor. Liceat ergò et mihi hoc idem *ISTIC*, quatenùs solas connotat Mutinensium medicorum domos, restringere sensìm in pulcherrimum, et æquali extensione prælitum *NUSQUAM.*

(*c*) (*Pro magno piaculo etc.*) Piaculum certè foret sinere, ut hoc remedio minimè pertentato æger occumberet, si ex *febre intermittente perniciosâ* interiret, aut aliâ simili, ejusdem *tantummodò*, non alterius cujusvis remedii viribus cessurâ, unique *naturæ* palàm succumbenti linqueretur jam desperanda curatio, ne fortè aliquandò rediret febris per Chinam Chinam fugata. Si verò obiret ex febre, remedium hocce respuere, aut eludere solitâ, cujusmodi sunt omnes synochi, aliæque ab essentiâ continuæ tunc potiùs illud pertentasse, ve ridiculum. Neque verò ut quis *ingenuus* dicatur, et *sui juris medicus*, necesse est illi, usum proficuum hujusce febrifugi ab aliis præmonstratum, sibique cognitum ut talem, rejicere, alienamve methodum, ne servus videatur, etsi res exigat, minimè amplecti.

(*d*) (*modum adhibendum etc.*) modum adhibendum esse, ne nimìs *facilè*, ut nimiâ *copiâ* exhibeatur remedium istud, *rationemque, et experientiam hac in ré consulendam*, ipse quoque

in opere meo pluries inculcavi (quis enim tàm ferreus, ut alitèr sentiat?) quodque magis refert, perpetuò etiam utramque consului. Quamobrèm si fortè me collocet cl. auctor in classe illâ numerosiore Mutinensium medicorum, qui, ut inquit, in hujusce febrifugi usu modum non servant, sciat se hallucinari quamplurimùm, cùm debeat me potiùs reponere in eorum classe, qui modum adhibeat. Et primò quo ad nimiam in Peruviani corticis administrarionem, an ego vicem hujusmodi culpa, manifestè visitur ubicunquè de abusu illius, vel de tot cautionibus, pro casuum varietate hic, et nunc in eo præscribendo adhibendis, locutus sum. Atque ut rem minutiùs persequar, si sermo sit de hac facilitate in febribus *intermittentibus vulgaribus*, seu, non malignis, videndum caput octavum libri primi, præcipuè à pag. 64. usquè ad finem capitis, et duæ priores paginæ libri secundi, videlicèt pag. 84. 85. quibus in locis me nedùm cautum, sed et scrupulosum prodidi. Si verò sit sermo de *subcontinuis malignantibus* (in *intermittentibus enim malignis*, ac præsertìm in præcipiti earum periculo me facilem non solùm fateor, sed et profiteor) videndum caput quintum libri quarti, imò, caput sextum ejusdem libri à pag. 254 usquè ad finem ipsiusmet capitis. Si deniquè sermo sit de *continuis* absolutè cujuscumque speciei, legendum caput secundum, tertium, et quartum, præcipuè verò tertium libri quinti, tandemque lustrandà icon febrium Chinâ Chinâ curandarum, vel non curandarum, quæ prostat cap. quinto ejusdem libri. Ex quibus omnibus clarè elucescet, me hujusce febrifugi usum à quamplurimùm febrium curatione planè proscribere, ad alias planè admittere, ad alias verò, imò etiam ad eandem in diversis illius stadiis modò admittere, modò rejicere, summâ in hoc adhibitâ circumspectione, tantâque interdùm, remedium istud, quantumvìs naturâ suâ prorsùs innoxium, aliis tamen ob causas sæpiùs contrà gravissimorum scriptorum placita minimè verear excludere, vel alicubì nonnisi cunctantèr admittere, aut potiùs permittere, ut latiùs de his omnibus in Responsionum processu.

Quo verò ad exuberantem illius profusionem, si quis me ab hoc quoque crimine immunem velit dignoscere, legere ne gravetur caput septimum libri primi, quod est ad quantitatem in *diu-*

turnioribus intermittentibus præscribendam, ubì me non transcendere inter hebdomadas tres, pro earum curatione simul, et præcautione, pondus unciæ Chinæ Chinæ clarè deprehendet. Quòd si loquamur de *intermittentibus malignis*, aut etiam de *subcontinuis*, ut vocitavi, paritèr *malignantibus*, et in *acutas* sensìm migrantibus, dispiciendum est cap. 3. lib. 3. præsertìm à pag. 147. usquè ad finem, et cap, 4. ejusdem libri à pag. 156. usquè ad 158. inclusivè. Atque ibì me pro harum validissimâ curatione in occasione præcipiti non plùs corticis impendere, trium paritèr hebdomadarum spatio, quàm sesquiunciam, aut ad summum uncias duas, peculiaritèr tantùm distributas, cuique obvium est cernere. Ast hæc quantitas, imò et longe minor, quæ in *benignis* impenditur, quo jure poterit improbari à cl. auctore, qui, ut vidimus in *collatione* textuum illius cortici favorabilium, textu literis K. L. M. signato, admittit usum corticis hodiernum *ad plures dies*, *donec scilicèt febrile miasma sit penitùs exantlatum?* Ad quod equidem opus absolvendum, eam requiri ad minimam, quam taxavimus quantitatem, nemo non videt; quotidiana siquidem idipsum experientia confirmat. Deniquè si de omnibus antedictis variâ identidem, attentâque determinatione à me statutis, præter scrutinium rationis, quis etiam *experientiam* desideret, quam quoque *consulendam* esse monet egregiè cl. auctor, præter historias omnes, tribus primis capitibus libri 4. comprehensas, quæ methodum meam, et proficuam, et rationalem ostendunt, præter illas, inquam, ut meam insuper cautionem quoque, imò, et nonnunquàm hæsitantiam in præscribendo cortice, in experimentis ipsis, et observationibus plurium, ac plurium annorum fundatam queat dispicere, adeat cap. 10. libri primi, cap. 6. libri quarti, et cap. 4. libri quinti, ni velit insuper expiscari casus alios innumeros per totum tractatum meum dispersos. Quæ omnia in ipso Dissertationis limine per extensum indigitasse sufficiat, in reliquo clariùs adhùc exponenda ejusdem Dissertationis, ac Responsionum mearum progressu. An verò his omnibus satìs patefiat, non solùm *modum* ubiquè *adhibitum* fuisse à me in Chinâ Chinâ præscribendâ, verùm etiam fuisse definitè indicatum, quinam esse debeat, et quâ religione servandus sit hujusmodi modus, cl. auctore generalitèr tantùm de-

prædicatus : itèm an ipse *nimis facilè*, aut *nimiâ copiâ* in Therapeutice meâ illam præscribam, aut præscribendam doceam, ut fortassè visum est nepoti et patruo, penès practicos judicium sit. Quòd si fortè quispiam ex nostratibus medicus, me inscio, reverà sit, vel videatur nimius in usu Chinæ Chinæ, illum, illosve, quotcunque sint, sicutì si regulis, et cautionibus à me positis eâdem utantur, rectè utentes dicam : ità si secùs, forsitàn abutentes. Sitne verò Mutinæ major medicorum sibi ex hoc plaudentium, vel non plaudentium numerus, ego sanè, qui gressus alienos non dinumero, calculum hunc nequaquàm subduxi.

§. II.

QUÆRIS *ulterius* an salutare consilium esset usum Chinæ Chinæ pertentare ad solam prophylaxim, nùm scilicèt antequàm ingruat solita febrium periodicarum tempestas per æstatem, sive autumnum, bonum esset Chinam Chinam adhibere ad præcautionem, ne generetur fermentum illud, quod hujusmodi febres excitare solet.

(*Quæris ulterius*, *etc.*) FUCATUM hoc quæsitum abnuo scalpere, ne color dissertationi obductus repentè concidat. Cùm verò jam præ crassitie suâ incipiat ille concidere, quamvìs non scalptus, *alium* idcircò

— *Dic Quintilliane colorem.*

§. III.

UT honestis petitionibus tuis satisfaciam, ad primum quæsitum respondeo, juxtà varias ætates, quas Divina Beneficentia percurrere mihi indulsit, (*a*) *variè ac diversimodè* de Peruviano cortice me sensisse, juvenili ætate, ac in virili etiam statu,

statu, fateor mihi in magno pretio habitam Chinam Chinam, et illâ familiaritèr usum, non ità tamen ab illius vesano affectu me fuisse infatuatum, ut illam tanquàm panaceam omnibus remediis præferrem, procedente verò ætate, (*b*) *experientiâ edoctum* à priori sententiâ recessisse me non parùm, et non nisi cum summâ cautione remedium hujusmodi præscripsisse. Sic frequentèr evenit non solùm in re medicâ, sed in aliis quoque facultatibus, quod ajebat de meâ ille Terentianus:

Nusquàm ità quisquam benè subductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid adportet novi,
Aliquid moneat, ut illa quæ te scire credas, nescias,
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

(*a*) (*Variè, ac diversimodè, etc.*) VARIÈ, ac diversimodè sensisse, aut saltèm scripsisse cl. auctorem de Peruviano cortice diversis temporibus, verum est nimìs *Juvenili ætate, ac in virili etiam statu eam magno in pretio illi habitam quidem fuisse; sed procedente ætate, à priori sententiâ ipsum recessisse non parùm*, bona ejus venia, distinctione indiget; enormis enim hìc latet æquivocatio. Antè annum ætatis suæ 57. ac ideò tùm in juvenili, tùm in virili etiam statu fuisse cl. virum usui corticis satìs addictum eâ vulgari, quæ tunc vigebat methodo, minimè inficias iverim: id enim et me non prorsùs latet. Ab anno 57. usquè ad annum 61. ejusdem ætatis suæ; nempè ab anno 1690. usquè ad annum 1694. (quo tempore Constitutiones epidemicas Mutinenses conscripsit) recessisse ipsum nonnihil à priore sententiâ, itàut nonnisi cunctantèr, et cum recensitis paulò antè limitationibus, quas modò fermè ad proscriptionem usquè remedii coarctat, illius usum admiserit, ultrò patet ex iisdem Constitutionibus. Ast progrediente adhùc ætate, et praxi, æquè patet, illum incomparabili

huic febrifugo strictiore longè fœdere, quàm in ipsâ juvenili ætate se devinxisse. Id statìm patefecit, ac Patavinam Exedram cœpit conscendere, fretus, ut reor, ulteriore experientiâ ab anno 1700. acquisitâ; quo anno primàm habuit in eodem Patavino Athenæo orationem, quam *Secularem* dixit; in cujus decursu non vulgaribus Peruvianum corticem laudibus extulit. Multò magis extulit in *tertiâ* anno 1702. ibidem habitâ, et in *septimâ* habitâ anno 1706. Tandemque anno 1712. in Dissertatione *De contagiosâ epidemiâ, quæ in boves irrepsit,* eousquè devenit, ut sphæram activitatis hujusce remedii propagare conatus fuerit, quousquè illam tunc me propagaturum spoponderam in synopsi tractatûs mei anteà editâ. Quamobrèm quasi iis, quæ ipse promulgaturus eram, prævium calculum vellet apponere, ad *tertianas perniciosas* curandas mirabile remedium esse Chinam Chinam pronunciavit: Quorum omnium veritas, absque eo quòd hanc crambem ad nauseam usquè recoquam, satìs liquet ex *collatione* textuum illius suprà prolatorum, ad quos lectorem iterùm remitto. Constat itaque evidentèr, illum in provectiori, gravique ætate nempè ab anno 67. circitèr ejusdem ætatis usquè ad 79. eam mutâsse strictiorem sententiam, quam anno tantùm 57. ad 61. professus erat, ut in meâ Therapeutice asserui pag. 289. Adeòque toto vitæ suæ cursu quater saltèm diversimodè sententiis videlicèt alternatìm oppositis, opinatus est de Peruviano cortice cl. auctor. Juvenili siquidem ætate, ac in virili statu illam in magno pretio habuit, ut hìc fatetur. In primâ senectâ habuit in minori, ut patet ex Constitutionibus epidemicis. In secundâ senectâ usquè ad decrepitam ætatem (siquidem menti tàm vergetæ ulla unquàm obtigit ætas decrepita) habuit in maximo, ut opera illius palàm commonstrant. Ultimâ tandem vitæ periodo, ab anno scilicèt 79. usquè ad 81. quo fatis cessit, habuit in minimo, ut nupera hæc Dissertatio rursùs testatur.

(*b*) (*Experientiâ edoctum*, *etc.*) Hanc ergò, quâ edoctum se profitetur cl. auctor ulteriorem experientiam, ab editione tantummodò Tractatûs mei, fungorum more, citrà cultum repentè prognatam, sterile biennium octogenariæ ætatis produxit. Ast reclamat ille §. 18. hujusce Dissertationis. *Observationis istæ*, sci-

licèt usui corticis infensæ, *multorum annorum sunt fructus* (rectiùs dixisset *duorum*, quos retuli) *et longæ vitatis à divinâ beneficentiâ mihi concessæ.* Quid ergo? Insequarne ampliùs virum, qui vel in dolo aliquo deprehensus, *unum* pro re natâ *pedem habet in calceo, et unum in pelvi?*

§. IV.

ABSIT *tamen*, ut febrifugi hujus vim arcanam contemptui habeam, etenim ingenuè fateor Peruvianum corticem unum esse ex iis quæ faciliùs admirari possumus, quàm intelligere. Sicutì enim divinum illud Hippocratis aliquandò in morbis reperitur, idest quiddam abditum, quod humanum captum excedat, ità etiam in aliquibus remediis observatur non raro τὸ θεῖον et potissimùm in Peruviano cortice. Admirandum est profectò quomodò ad exiguum pulvisculum quomodocumquè exhibitum febris periodicæ furor conquiescat, interdùm etiam extinguatur, quod de quocumque alio remedio pharmaceutico non tàm facilè observatur, quod sciam. Opium equidem, ex quo nobile illud nepenthes dolorum sedativum, paucarum horarum spatio dynamin suam ostendit, spiritus animales consopiendo, sed hujusmodi virtus ephemera est, nam alterâ die dolor redit, ast Chinæ Chinæ beneficium non tàm paucis diebus clauditur.

(*Absit tamen, etc.*) MALO *nodo malus cuneus*, dici solet; ast hìc duro nodo mollis, et iners cuneus à cl. auctore adhibetur: artificiosa quippè isthæc laudum pondere carentium congeries en-

comiasticis textibus, aliàs à cl. Ramazzino editis, nequit supplere commentarii vicem, ut ille fortassìs autumat; nisi commentarii nomine veniat hìc explicatio germano textui planè contraria. Aliud namque est asserere, ut hìc asseretur, inesse Chinæ Chinæ nescio quid arcani, quid abditi, quid tandem divini, utì quid divinum, aut potiùs quid divinandum latet in morbis, et asserere in eum præcisè finem, ut in progressu postmodùm ostendatur illud idem *arcanum*, *illudque morabile*, *quod humanum captum excedit*, et Chinæ Chinæ inest; illud, inquam, ob hoc ipsum quòd *arcanum* est, esse in praxi *amethodicum*, *irrationale*, *merè empiricum*, *naturâ suâ dolosum*, *ac noxium*, *malitiamque habens occultam*, *et noxam inferens tantò perniciosiorem*, *quantò occultiorem*; ut infrà §. 6. 8. 15. 47. 50., etc. aliud est scripsisse, et sine ullâ limitatione pluries promulgâsse, eam esse *remedium*, non habens tantummodò quid divini (id nempè divini, quod etiam in morbis malignis, et in venenis exitialibus delitescit) sed *divinum planè*, *tanquàm munus à divinâ beneficentiâ nobis concessum*, *ad malè natam febrium sobolem* non consopiendam tantùm, ac interdùm etiam extinguendam, sed absolutè *exterminandam*, *et exantlandum penitùs febrile miasma*, *dummodò ad plures dies exhibeatur*; *cui remedio simile aliud optandum est favore Numium*, *et commiseratione*, *quâ solent in res humanas*, *ad febres verè continuas*, *et continentes pari securitate sanandas*, *ac sanantur ab eo periodicæ*, *etc.* quemadmodùm latiùs legitur in *collatione* pluries indicatâ Certè glossa recens minimè cohæret veteri codici, digna tantùm quæ *apud mulieres*, *et impertiam plebeculam* (si cl. auctoris verbis uti licèt) *locum habeat*, *non apud eos*, *qui sapiunt*.

§. V.

(*a*) CÆTERA *remedia*, utì omnia emetica, cathartica in morbis quibusdam promptam opem quam spondent, re ipsâ præstant, sed cum ratione, dùm è corpore peccantes humores eductos adspicimus;

ast exhibito cortice, sive in mediocri, sive in largâ dosi, saltèm ut plurimùm nihil sensibile propelli videmus, fortuitum enim est si aliquid per vomitum rejiciatur, sive propinatâ Chinâ Chinâ contingat alvi dejectio, (*b*) *virtute ergò secretâ*, et adhùc incompertâ febrifugum istud agit id, quod agit.

(*a*) (*Cætera remedia, etc.*) QUOD perfunctoriè, ut sic dicam, habet hìc cl. auctor de carentiâ, saltèm ut plurimùm, sensibilis evacuationis ab epotâ Chinâ Chinâ, non videtur prolatum per modum objectionis; sed etsi eo etiam nomine intelligatur, vulgarem hujusmodi oppositionem ad ultimas usquè ineptias solutam vide cap. 3. 4. 5. et 6. libri primi Therapeutices meæ. Quòd si te pigeat hujusce generis *Pandectas* evolvere, et nihilominùs catharticorum, emeticorum, aliorumque similium remediorum inutilitatem, ac noxam, in concursu febrifugi corticis nil sensibile propellenti, paucis expressam nosse desideres; adi tantummodò cl. auctorem Orat. 3. Jatrici Argum, pag. 101. ubì hæc reperies. *E singulari hujus remedii præstantiâ* (loquitur de Peruviano cortice) *quod in periodicas febres vim suam potissimùm exerat, id beneficii fuimus assecuti, ut verum discrimen inter febres intermittentes, ac eas quæ verè sunt continuæ, nec non inter illarum focum teneamus; neque ampliùs unicâ methodo febres omnes curentur, tàm gastricæ, quàm venenosæ, continuato scilicèt refrigerantium, et humectantium usu, tot repetitis venæ sectionibus, tot iteratis purgationibus, quæ humani corporis machinam potiùs infirment*) en ergò quid præstent in curandis hujusmodi febribus remedia quæ *humores è corpore educunt*; quæque in hoc paragrapho tàm fidentèr dicuntur *re ipsâ præstare promptam opem, quam spondent*) *sed illæ tantùm febres, quæ de intermittentium familiâ sunt, pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressa quiescunt, aut etiam penitùs oboleantur.* Aboleri possunt igitùr secundùm ipsum cl. auctorem febres, *quæ de intermittentium familiâ sunt, haustu pulveris exigui nihil sensibile propellentis.* Quomodò autem tutò, et

rarionabilitèr id fiat, videre est per extensum locis nupèr citatis Therapeutices meæ.

(*b*) (*Virtute ergò secretâ*, *etc.*) Hocce effatum per modum consequentiæ hìc loci prolatum, sine ullo etiam antecedente, nemo, quod sciam, unquàm negavit. Ratio tamen potissima (si velimus ingenuè fateri) cur tàm *secreta* sit virtus hujusce febrifugi, est quià *secreta* est *causa* febrem intermittentem gignens, hac enim cognitâ, facile forsàn esset dignoscere quidquid habet in se China China, quod hujusmodi causæ opponatur. Ità quoque si Chinæ Chinæ in febres agentis ratio intima innotesceret, ad incompertam febrium ipsarum notitiam vis facilis sterneretur. Ob hanc rationem Villis, Borellus, et alii ominati sunt, fore, ut ex hujusce corticis virtute quamvìs adhùc occultâ, lumen sufficiens aliquandò trahatur ad detegendam *occultam* paritèr febrium intermittentium naturam. Sed hi fortassè viri, inquiet cl. auctor, ut in §. septimo, haud satìs *sanâ mente disquisiverunt de hoc Peruviano febrifugo* Audiamus potiùs illum nullâ præoccupatione detentum, *neque* (quod maximè cavendum præcipit eodem §. septimo) *de Chinâ Chinâ Tractatus edentem, sed ingenuè datâ occasione tractandi de febribus suum judicium ferentem. Hariolari licet*, inquit ille Orat. 3. Jatr. argum. pag 103, *hariolari licet, ex admirandâ hujus corticis virtute febris naturam medullitùs aliquandò erutam iri; passìm enim hujus celeberrimi febrifugi chymica analysis instituitur. etc.* consequentia igitùr, quæ ex hisce omnibus debet inferri de *virtute abditâ* Chinæ Chinæ, respectu habito ad virtutem patentem aliorum remedium, mediis evacuationibus sensibilibus morbos nonnullos curantium, ea non est, quam illaturus est paragrapho sequenti vir. cl. quòd nempè *amethodicus* idcircò sit illius usus; sed est ea, quam infert, ab ipso cl. auctore sæpissimè laudatus Sydenham, in præfat. ad lectorem lib. de *Observationibus acutorum* videlicèt Peruvianum corticem hac de unâ causâ, quòd *virtute ignotâ sine evacuatione sensibili* determinatam morbi speciem debet, ac destruit, jure merito *remedium specificum* appellari; imò *unicum* esse in medicinâ, cui verè competat *specifici* denominatio: remedia verò, quæ mediantibus evacuationibus ad varios morbos curandos adhibentur, æquè im-

propriè appellari *specifica*, ac quis *scalpellum phlebotomum* remedium pleuritidis *specificum* vocitaret.

§. VI.

DIU *equidem*, seu frustrante diligentiâ à sagacioribus medicis allaboratum est circà hunc corticem, ut aliquid proferrent quod animum veritatis avidum expleret, *sed vincit adhùc natura latendi*, ut olìm de Nili origine cecinit Lucanus. Cùm ergò post tot conatus magnorum virorum, et facta tentamina per varia experimenta, nùm saltèm pro solamine laborum in vegetabilium familiâ in Europâ aliquid analogum Peruviano febrifugo reperiri posset, adhùc ignotus sit operandi modus hujus celebris antipyretici, asserere necesse est rationalem non esse illius usum, sed merè empiricum, et amethodicum.

(*Diù equidem*, *etc.*) Ex eo quòd febrifugum istud agat virtute *adhùc incompertâ*, ut suprà adnotavit cl. auctor, *sitque adhùc ignotus*, ut modò repetit, *illius operandi modus*, haud satìs percipio, cur *necesse sit asserere*, ut asserit, *rationalem non esse illius usum*, *sed merè empyricum*, *et amethodicum*. Hoc jacto fundamento, numquàm Chinâ Chinâ licebit uti; semper enim obstabit, qui semper *occultus*, et *ignotus* est, illius operandi modus: cùm tamen aliquandò utendum esse, et quomodò utendum sit, per varia ratiocinia, variasque regulas, quæcùmque illæ sint; doceat idem cl. auctor in processu dissertationis, et signatè §. 48. remediumque istud, quod modò *amethodicum* dicit, tandem *methodicum*, et *rationale* affectet reddere, etsi modo illi etiamnùm incomperto vim suam exerat antipyreticam. Sic egomet illud idem, in primâ licèt inventione suâ, ut alia remedia ferè omnia,

prorsùs empiricum, ad rationales demùm, et insolitos usus extendere pro viribus conatus sum, præeuntibus mihi aliis non paucis, egregii hujusce febrifugi fortuitò quondàm detecti utilitatem eximiam legibus artis promovere, et ampliare studentibus. Scilicèt non pudet medicos culti hujusce seculi (inquit doctissimè suo more eruditissimus D. Antonius Franciscus Bertini in præclarissimo opere suo, cui titulus: *La medicina difesa*, pag. 171.) non pudet, inquam, medicos hujusce seculi, imò referunt ii in decus suum, Chinam Chinam, quâ primò à Barbaris utì didicêre ad quartanas tantùm expugnandas, ad meliores usus quotidiè transferre, nedùm ratione, et observationibus fulti, verùm et auctoritate ipsius Hippocratis, sic, illo notante, docentis: *Neque verò pigeat ex plebeiis sciscitari, si quid ad curandi opportunitatem conferre videatur.* Et igitùr quo pacto ex mente divini Senis remedia empirica parùm nota, et à plebeiis ipsis petita accedente demùm medicorum observatione, studio, et industriâ, ad rationales canones redigi possint. Verùm quid multis? Nonne ignota nobis est virtus cujuscumque specifici, quorum tàm creber est usus, et copia tàm ferax in medicinâ, ut series eorum, si cuncta vellem persequi, facilè volumen impleret? Nemo certè virtutem novit, seu modum actionis, quâ lapis Actites abortum dicitur præcavere, Judaïcus mederi nephritidi, hæmophthysi, tot amuleta quartanæ, aut tertianæ febri, tot alia ictero, epilepsiæ, hystericæ affectioni, etc. An igitùr horum virtus, et actio, quantumvìs *occulta*, *methodica* vocabitur, et *rationalis*, quià ut plurimùm futilis, aut nulla est? Si hac ratione methodicus est rerum hujusmodi occultè agere creditarum usus inanis, verè ex contrariorum regulâ erit amethodicus, nedùm usus Peruviani corticis apud medicos, sed et apud nautas usûs acus nauticæ, quià *ignota*, et adhùc incomperta est virtus utiquè certa, quâ verè magnes constantèr respicit polum. Extraordinarium magis est id, quod additur à viro cl. nempè amethodicum esse Chinæ Chinæ usum, eo quià *in vegetabilium familiâ nihil illi analogum adhùc reperiri potuerit in Europâ.* Anne quidquid ab Indis ad nos defertur, cui simile non sit in Europâ, vocabitur amethodicum in medicinâ? Exulent igitùr à pharmacopoliis

quævis aromata. Si verò cortex Peruviano cortici analogus in Europâ reperiretur, numquid propterea methodicus unà evaderet Americanus, et Europæus cortex? Sed hæc frustrà obtruduntur à me cl. auctori, qui decreto irrevocabili jam sancivit, ex eo quòd *ignotus sit adhùc operandi modus hujus celebris antipyretici, necesse esse asserere, rationalem non esse illius usum, sed merè empiricum, et amethodicum.* Appello itaque à D. Ramazzino cortici irato ad D. Ramazzinum cortici benigniorem, et antè paucos annos ingenuè fassum, æquè *ignotum* esse operandi modum *omnium* fermè, quotquot habet ars medica, *remediorum*: ideòque optandum esse simile aliud febrifugum pari *securitate* febres verè continuas sanans, ac istud sanat periodicas; neque referre quicquam, etiamsi *ignoto* illius operandi modo, *cæcos nos modò Andabatarum more* contrà easdem febres pugnatemus. Vide proptereà, textum notatum lit. C, tùm maximè alium nototum lit. I. in *Textibus Ramazzinianis* cortici favorabilibus, et, ni obstupescas, obstupescam.

§. VII.

Suppono te clariores scriptores legisse, non eos solùm qui ex professo de Chinâ Chinâ scripsêre, quâ de re tot in dies prodeunt novitates, ut de hoc remedio jam habeamus pandectas, sed etiam eos, qui datâ occasione tractandi de febribus, ac illorum remediis, de hoc Peruviano febrifugo (*a*) *sanâ mente*, ac ingenuè disquisiverunt, facilè enim tibi fuisse existimo observare quàm parùm conveniant qui ex professo de Chinâ Chinâ tractatus edidêre, et illi qui datâ occasione de hoc remedio judicium suum tulêre; priores enim (qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento tractatus integros edunt, in eo quòd laudandum assumpsêre modum nesciunt, ac ut ait Juvenalis *de*

magnis majora loquuntur) summis laudibus remedium istud ad astra efferunt, (*b*) *arborem vitæ* illud appellantes, alii verò suspenso pede de Chinâ Chinâ procedunt, (*c*) *bona et mala* quæ non raro inferat ingenuè exponentes, sic (*d*) *laudatur ab his*, culpatur ab illis, ut legentes, ac præsertìm juvenes dubios relinquant in quam partem se dedere debeant.

(*a*) (*Sanâ mente*, *etc.*) QUASI sanâ mente non disquisierint, *qui ex professo de Chinâ Chinâ scripsêre*, *ac edidêre*, *tractatus*. Sed hoc in obsequium defuncti missum faciamus. Sanâ certè mente de hoc febrifugo disquisivit cl. auctor in suis orationibus Jatrici Argumenti, ubì tot, quas partìm recensuimus, partìm etiam non recensuimus laudes effudit; et quidem majores, ac umquàm effuderint ii, qui, ut inquit ille, *in eâ laudandâ modum nesciunt*, *ac de magnis majora loquuntur*. Sanâ inquam mente tunc disquisivit de Chinâ Chinâ cl. auctor, tùm quià non alitèr potis erat quicquam scribere; tùm quià, non ad augendas de hoc remedio *Pandectas* ullo scripsit perculsus affectu, *sed datâ tantùm occasione tractandi de febribus*, et signatè in tertiâ ex iisdem orationibus (quæ circà febres versatur tota) ut fusè jam vidimus. Quâ postmodùm, et quam sanâ Minervâ scripserit ille in hac Dissertatione, ubì *ex professo de Chinâ Chinâ agens*, sentit oppositum, decernere meum non est.

(*b*) (*Arborem vitæ*, *etc.*) Ego certè, qui de hoc remedio *tractatum integrum edidi*, arborem vitæ illud me appellâsse non memini. Memini tantùm, pag. 4. ejusdem tractatûs dixisse hæc obitèr, cùm videlicèt facilem relapsum in febres, assumptâ semel, ac unicâ tantùm dosi Chinâ Chinâ, citrà contentionem concessi: *nisi hoc unum obstaret*, *arborem vitæ in Chinâ Chinâ superstitem divinâ clementiâ crediderim*. Sed hìc vir cl. incidit solus in foveam, quam fecit: Mihi enim obstitit aliquid, ne Chinam Chinam appellarim *arborem vitæ*. At illi, *nullum de eâdem tractatum*

edendi, nil obstitit, quo minùs asseruerit; ut in præmissâ collatione textuum, *Hieron hæc Picron ex arbore vitæ fuisse decerptum.* Sic dùm vineta mea cædere satagit cl. auctor, cædit sua.

(*c*) (*Bona et mala*, *etc.*) Satis memetipsum citavi, ostenderem, quàm *suspenso pede processerim* in opere meo, usum Chinæ Chinæ methodicum omni adhibitâ cautelâ ibidem indigitans. *Malos* verò æquè ac *bonos* eventus an ingenuè *exposuerim*, quos ab illius administratione, vel præposterâ, vel præproperâ, vel minùs castigatâ, vel minùs circumspectâ procedere observavi, facile est cernere à pag. 252. usquè ad 253. et à pag. 283. usquè ad 287. ut et pag. 295. èt 297. ejusdem operis. Imò si quis ultroneam quoque ingenuitatem meam velit adhùc clariùs dignoscere, lustret historias defunctorum, quibus, vel planè desperatis, vel constitutis in aliis quibusdam difficillimis circumstantiis inutilitèr solùm (neque enim noxiè) propinatus est cortex: eas verò reperiet à pag. 166. usque ad 169., tractatûs ejusdem. Ut proindè, si fortè modò me petat, me certè nequaquàm attingat cl. auctoris censura.

(*d*) (*Laudatur ab his*, *etc.*) Laudari ab uno, et culpari ab alio, est fatum pluribus aliis remediis commune, ut laudari ab uno, et ab eodem culpari, unius est Chinæ Chinæ in scriptis cl. Ramazzini. Indè puto et ego, fore posthàc, ut non ampliùs ambigant juvenes, *in quam partem se dedere debeant.* Viro enim cl. in *collatione* superiùs allatâ viam utramque præmonstrante, tàm *dextrorsum* vergere impunè potuerunt, quàm *sinistrorsum.* Nisi forsàn illis in eo bivio, cui simile rarò visitur, constitutis contingat, quod sibimetipsi, veterum et recentiorum volumina, ut naturam febrium exploraret, evolventi, congisse refert idem cl. auctor pag 89. Orat Jatrici Argumenti, recolens illud Terentiani senis : *incertior multò sum, quàm dudùm.*

§. VIII.

(*a*) In *provectiori* ergò ætate experientiâ edoctus, et observatis noxis ab illâ prognatis, cautiùs in illius usu processi, et mediocri solùm dosi præscripsi (*b*)

ad drachmam unam vel duas in febribus intermittentibus, quandò nimìs protractæ ægros fatigarent: in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recrearetur, et vires resumeret, (*c*) *non sine spe*, imò cum certitudine febrem redituram, quæ unà cum naturâ roboratâ, morbi causam expelleret, seu mutata aeris temperies, quæ in morbis diuturnis magnam vim habet, febris historiam absolveret; hæc mea est methodus, quâ in ætate saniori sum usus. (*d*) *Cæterùm* in quâcumque febre intermittente, quâcumque ætate, sexu, regione, tempore, temperamento, corporis habitu, Chinam Chinam indiscriminatìm exhibere velle, magnum abusum esse judico.

(*a*) (*In provectiori, etc.*) PRÆTER id, quod diximus §. 3. et dicturi sumus §. 8. de *experientiâ* per cl. auctorem acquisitâ *in pervectiori*, ut inquit, *ætate* pravorum effectuum Peruviani corticis, hìc quoque loci animadvertat lector, virum cl. ab anno 67. ad 79. ætatis suæ (quæ quidem ætas videtur nonnihil provecta) tot, tantaque scripsisse, ut videmus, et posthàc videbimus, in commendationem Chinæ Chinæ, ut minimè verisimile sit, noxas ullas ab eâ prognatas, illi tunc observatas fuisse. Universam ergò experientiam noxarum hujusmodi eo ipso anno ætatis 80. quo Dissertationem hanc conscribebat, praxique medicæ exercendæ vitio corporis impar evaserat, ipsum acquisivisse necesse est, et tunc tantùm Chinam Chinam cautiùs præscribere didicisse. Hæccine ergò longa illa multorum annorum experientia tàm inconcussa, quàm jactitat?

(*b*) (*Ad drachmam unam, etc.*) præscribere tamen ad drachmam *unam*, et *semel* tantùm, idem est ferè ac non præscribere. Ad drachmas autem duas in istiusmodi diuturnis, benignisque in-

termittentibus febribus verè sat est, ad impetrandas aliquot dierum inducias, quandoquè etiam ad extinguendam febrim : neque ego hisce casibus hanc dosim vulgarem transcendo, ut aliàs sum effatus; nec raró quoque unam tantùm drachmam primâ vice præscribo. Sed sive unam præscribam, sive duas, sequentibus semper diebus nonnullas iterùm drachmas, vel saltem semidrachmas sumendas præcipio, ne si fieri possit, febris, ut verè nocens depulsa, iterùm redeat. Idipsum commendavit aliàs cl. Ramazzinus, tùm in Dissertatione *de Contagnosâ Boum Epidemiâ*, fassus ibì pag. 38. tacitèque approbans, ut ex contextu, quòd nostris temporibus *hujus remedii dosis largior esse cœpit, quàm olìm*, tùm in Orationibus Jatrici Argumenti pag. 102. his verbis: *Postquàm hujus remedii usus innotuit, et non semel tantùm, ut olìm, sed plures ad dies exhiberi cœptus, donec febrile miasma fuerit penitùs exantlatum, talem febris curandi methodum factam fuisse fateri oportet, qualem in re militari post inventum pulverem pyrium omnes norunt etc.* ut fusiùs in Collatione Textuum illius lit. K. L M. immerito ergò nunc ad unam, vel alteram drachmam restingit rectum usum corticis idem cl. auctor Alia profectò mensura, et quidem pro febrium varietate varia, statuenda est. Verùm de congruente singulis febrium generibus Chinæ Chinæ dosi, pleniorem in sequentibus suo loco sermonem habebimus.

(*c*) (*Non sine spe, etc.*) plura hoc loco sunt perpendenda. Inquit cl. auctor, se Chinam Chinam præscripsisse *non sine spe : imò cum certitudine febrem redituram*. Quo ad *spem rediture febris*, alicui forsàn lusui locus esset, si viveret vir. cl. cui placuit olìm in suis Constit. Epidem. pag. 125. annotare, quinam *fuerit medicis annus quæstuosior* : modò cum cineribus jocari non decet; atque ob id etiam, quòd viro, non quæstus, sed famæ cupido, minimè congerunt hujusmodi ludicra. Relinquamus ergò hanc *spem* cuipiam Agyrtæ, aut circulatori, corium humanum cùm se præbet occasio, lubentèr negotianti. Quo ad *certitudinem* verò reditûs febris, quam habuit idem vir cl. cùm Chinam Chinam præscripsit *ad impetrandas tantum aliquot dierum inducias*, quispiam me doceret velim, quomodò conciliandus sit textus iste cum alio textu paragraphi 27 qui sic habet *hii nimirùm medicorum est error, ut*

si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant, ut paucos à paroxysmis dies liberos obtineant, interdùm eludantur, febre ampliùs non redeunte sed tacitè corpus depascente. Anne igitùr unus ille potuit cum febre pacisci, ut ea rediret? atque ità quidem ex privilegio speciali, ut quod ei licuit, cæteris medicis nequaquàm liceat? Ad hæc si satis cautè se Chinâ Chinâ usum putat *in ætate saniori*, quià usus est *in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recrearetur, et vires resumeret quandò febres nimis protractæ ægros fatigarent;* cur æquè cautè se, vel alios non putaret uti, si febribus modicè tantùm protractis, eâ uterentur ad tollenda *gravia symptomata* quandoquè supervenientia, quæ vires etiam constantes non rarò opprimunt, ægrumque tandem in vitæ discrimen adducunt? Hunc sanè titulum pro præscribendâ rationalibitèr Chinâ Chinâ, viro cl. cæteroquì suspectè, potiorem crediderim, quàm ut æger à *diuturnitate* morbi *recreetur*, et vires resumat.

(d) (Cæterùm, etc.) huic textui antè annos octo hunc alium textum præmisit, et post biennium spontè recusit cl. Ramazzinus: feratque lector coactam hanc repetionem *provocante materiâ. Solus Peruvianus cortex, nobis à Divinâ beneficentiâ munus concessum sine alterius rei mixturâ* (sunt illius præscisa verba, quæ in septimâ oratione Patavinâ leguntur pag. 212. secundæ edit. et pag. 19. primæ edit.) *in qualibet regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugat, et exterminat.* Si adversari sibimetipsi in eâdem provectori ætate non est hoc, quodnam erit? Certè quisquis non ultrà conscius hæc legeret, facilè cl. Ramazzinum diceret anno 73. ætati suæ quo hæc primò conscripsit, et 75. quo ea recusit, *infatuatum eo vesano affectu* ergà corticem Peruvianum, quo nec fuisse inquit *juvenili ætate, cùm Chinam Chinam habuit in magno pretio*. Sed tantam rerum discrepantiam in tantâ verborum similitudine miretur nemo; sic namque *iisdem literis comœdia, et tragœdia componitur.*

Si quâ tamen limitatio extrà tot frustraneas à viro cl. recensitas constituenda videatur, eâ unâ potiùs est, quam ego indicavi pluries in opere meo, locis anteà citatis, et alibì, scilicèt, ne quo-

cumque morbi tempore, (non quocumque febre intermittente, nisi videlicèt ea *corruptiva* sit) cortex adhibeatur; ne vel præmaturè sistatur febris, quæ seriùs sisti debuisset, vel ea sistatur, quæ absolutè non erat sistenda. Quamobrèm si arrideret scholarum distinctio, dicendum esset, Chinam Chinam convenire in quâcumque febre intermittente *specificè*, putà, tàm in quartanis, quàm in tertianis etc. non in quâcumque *individualitèr*, sed in unâ convenire, non in aliâ: imò ubì etiam individualitèr convenit, modò uno tempore illius convenire, mòdò alio. In hoc consistit, magnâ saltem ex parte, usus methodicus; cætera ab eo recensita non prohibent Chinam Chinam usurpari, sed ad summum eorum nonnulla dici possunt quoquo modo prohibere quo ad quantum, ut, si puero ea sit præscribenda, minori dosi præscribatur, ac præscribatur adulto. Sed hæc quibusvis remediis communia cùm sint, et vel tyronibus nota, non est cur illis practicos velit morari cl. auctor.

§. IX.

Certè in (*a*) *pueris, et adolescentibus*, ubì per æstatem febribus intermittentibus, quæ ut plurimùm sunt tertianæ spuriæ, raró autem simplices, et exquisitæ, parùm proficuum observavi Chinæ Chinæ usum, licèt enim videantur aliquantulùm mitescere, hoc febrifugo exhibito, sæpissimè redeunt, et ad multos menses (*b*) *contumaciores perstant*, nec nisi ad oppositas anni tropas receptui canunt. (*c*) *Vidi* anno elapso Patavii in familiâ quâdam, quæ multas puellas habebat, eodem tempore febribus istiusmodi laborantes, cum ferinâ tussi in principio accessionis, quibus cùm varia remedia fuissent administrata, sed incassùm, et mater instaret, ut illis prescriberetur China China, nec medici qui curationi aderant annuere

vellent, mater liberè dixit se tale remedium, cujus vim fuerat experta, esse exhibituram; quod cùm fecisset, febres semper contumaciores sunt factæ, ac per totum autumnum, ac hyemem, usquè ad veris principium perdurarunt; ætas enim hujusmodi ob errata in victu, et minorem per ambitum corporis humorum difflationem, ab hoc remedio, quod nihil à corpore educit, (*d*) *sed potiùs concentrat*, nil opis obtinet; fortior autem ætas, qualis est juvenum et virorum, faciliùs sustinet incommoda, quæ posset China China inferre.

(*a*) (*Pueris, et adolescentibus, etc.*) Ne tempus inutilitèr terram, ostendendo proficuum pueris, et adolescentibus Peruvianum corticem, (quod nonnisi experimentis potest nervosè probari) neve casus propemodùm innumeros in medium adducam, qui in dies hoc idem evincunt; sat erit eos tantùm rursùs indicare, quos in Therapeutice meâ protuli, ubì tàm diuturniorum *intermittentium*, quàm *subcontinuarum*, atque etiam *lentarum*, non contemnendæ curationes visuntur. Adeat ergò lector tractatum meum pag. 78. histor. 7. pag. 84. hist. 17. et pag. 85 à principio ad finem. Itèm pag. 188 hist. 3. pag. 204. hist. 2. et pag. 213. hist. 9. Itèm pag. 286. hist. 1. pag. 286 287. hist. 2. pag. 286. hist. 3. pag. 287. hist. 4. et pag. 286 hist. 6. Non ergò *parùm proficuus pueris, et adolescentibus est Chinæ Chinæ usus*, si ea solùm cùm decet, atque ut decet administretur. Potiùs non adeò frequens in illis est utendi occasio; quippè quibus faciliùs est, et febres sortiri *depurativas*, et eas sine gravi incommodo diutiùs perferre.

(*b*) (*Contumaciores perstant, etc.*) Si perstant pueris ad multos menses contumaciores febres, cùm redeunt ab epotâ Chinâ Chinâ, quomodò *illarum reditus* denuò post Chinam Chinam exoptatur à cl. auctore §. 25. *loco remedii?* Vel si *remedii loco* stat *reditus febris*, cur modò ab eo damnatur hoc idem remedium,

cujus

cujus actio si diutiùs perstet, diutiùs juvabit? Hac datâ occasione, quærerem insuper, si liceret, cùm Peruvianus cortex commendetur sæpiùs à viro cl. in Constitutionibus suis epidemicis ad vermes puerorum necandos, ut pag. 14. et pag. 61. ipsarum Constitutionum; et in præsenti Dissertatione dicatur habere *malitiam occultam;* quâ noxas plurimas ratione sui possit progignere, qui fiet, ut solam *virtutem*, quâ vermes necat, non *malitiam*, quâ homini nocet, exerat in pueris industrius cortex?

(*c*) (*Vidi, etc.*) Quidquid Patavii contigerit in puellis unius familiæ, quibus forsàn *semel tantùm* (scitque Deus quâ dosi, quâ lege, quâ methodo, et quo morbi tempore) invitis medicis Chinam Chinam exhibuit impingens mater, certum est, Mutinæ mihi longè aliter sæpiùs contigisse, ut retuli; nec ab uno tantùm eventu malè parto assurgit regula, sed à multiplici. Interim eo quoque casu nil magis profecerant *alia remedia incassùm*, ut legitur, *anteà administrata* Neque proindè adhùc mente assequor, undè habuerit vir cl. durationem ulteriorem earum febrium adscribendam potiùs fuisse Chinæ Chinæ, quàm aliis remediis æquè incassùm administratis. Quoniam ergò, ut subdit, *contumaciores febres per totum autumnum, et hyemem* his puellis *factæ fuerunt*, cur illas veterum febrifugis, ipso judice, longè *præstantioribus*, licèt è copore *nihil sensibile* pariter *propellentibus*, *quibusque solis*, ut inquit §. 18. *medicina posset esse contenta*, non fugavit cl. auctor, undè erubescerent, et Chinæ Chinæ fautores, et audacula genitrix?

(*d*) (*Sed potiùs concentrat, etc.*) Si quis tractatum meum legere non renuat, inveniet passìm in historiis, ut in 19. et 20. cap. 2. lib. 4. nempè pag. 202. 203. ab epotâ Chinâ Chinâ urinam copiosiorem redditam; atque hoc quidem perpetuum est. Inveniet insuper, idem febrifugum propinatum erumpentibus criticis sudoribus, fluentibus menstruis, puerperiis, alvo, etc. numquàm hasce evacuationes interturbasse; sed eas solùm sistere consuevisse, quæ symptomaticæ sunt, inquantum scilicèt tollendo febrem, indè quoque producta tollit symptomata; non autem quià vi peculiari polleat easdem evacuationes sistente. Cur itaque tàm fidentèr, et gratìs asserat cl. auctor, *hoc remedium nihil è*

corpore educere, sed potiùs concentrare, non video. At de his fusiùs alibi, præsertim §. 41.

§. X.

(*a*) AST *hoc de muliebri* sexu dici nequaquàm potest, sexus enim muliebris ex suâ naturâ minùs aptus est ad beneficia reportandæ ex usu Chinæ Chinæ, minùs enim operosus est hujusmodi sexus, et Larium domesticorum magis amans; (*b*) *monialibus præsertìm* intrà sua claustra conclusis, parùm salubrem esse Chinæ Chinæ usum, satìs compertum habeo; perrarò etenim induci potui, ut illis Chinam Chinam exhiberem, nec nisi cum protestatione (*c*) *febrem redituram*, et pertinaciùs duraturum, medici enim non solùm ab ægris, sed etiam ab aliis monialibus interdùm compelluntur præscribere ea, quæ nollent remedia, quod observavi paritèr in puellis, quæ apud ipsas educantur. A monialibus itaque antifebrile istud exoticum longè ablegare bonum judico, ab experientiâ sic edoctus, febres enim sacrarum virginum, ut ut parvæ, habent nescio quid abditum, cui malo abigendo potiùs alchalia volatilia, quàm fixa conveniunt. (*d*) *Ab ædibus quoque nobilium*, aliorumque potentium virorum, in otio urbano, seu rurestri cum victûs lautitiâ degentium, Chinam Chinam proscribi utile judico, licèt enim ubì interdùm ex aliquâ febre intermittente decumbant, quamvìs cassiæ modico purgentur, aut vena secetur, non tàm facilè disponi possunt, ut satìs tutò iis præ-

scribi febrifugum; ut ab aliis malis posteà non plectantur.

(a) (*Ast hoc de muliebri, etc.*) De hoc ligno vitæ potest fructum carpere etiam post lapsum fœmineus æquè, ac virilis sexus, ut diutiùs vivat. Si exempla cupiat lector, adeat (seclusis hinc mulieribus *gravidis*, et *operosis*, quæ plures forent) adeat inquam Therapeuticen meam pag. 74. historia 4. pag. 79. hist. 5. pag. 79. hist. 6. pag. 83. hist. 14. pag. 183. hist. 9. pag. 184. hist. 10. et 11. pag. 185. hist. 12. pag. 199. hist. 10. pag. 201. hist. 12. pagr 201. hist. 13. pag. 210. hist. 4. pag. 226. hist. 5. pag. 295. et 296. hist. 1. pag. 227. hist. 2. tandemque pag. 232. à fronte ad calcem, ubì prostant insignes mulierum Chinâ Chinâ sanatarum historiæ. Sed forsân id contigit, quià hisce temporibus sequior sexus *Larium domesticorum* est *minùs amans*, ac olìm.

(b) (*Monialibus præsertìm, etc.*) Quod est ad moniales, adeat idem lector pag. 73. hist. 2. pag. 80. hist. 9. pag. 81. hist. 10. pag. 203. hist. 16. pag. 214. hist. 6. etc. Id unum sciscitaret à cl. auctore, si adhùc esset in vivis, num scilicèt ad Vestales quoque illas quas tertiarias vocant, quæque moniales cùm sint, extrà claustra tamen vagantur, extendatur illius interdictum. Nec festivè tantùm sciscitaret, sed ad rem quoque: nupèr enim dùm hæc scriptarem, venit domum meam tertiaria quædam ex ordine S. Francisci, cui nomen *Soror Maria Francisca Righi*, ut me de invaletudine suâ consuleret. Narravit illa mihi (narro ego, quæ ipsa retulit) se quartanam febrem diutiùs gestasse, pro cujus curatione cùm Chinam Chinam jugitèr respuisset, tandem assumptis, nunc medicorum, nunc mulierum suasu, pluribus veterum febrifugis, id opis reportavit, ut *febrium causâ extenuatâ, et sensìm exantlatâ* (quemadmodùm loqui consuevit cl. auctor) elapso integro *decennio* convaluerit: post vacationem autem duorum mensium à febre, sibi ex improvito succrevisse in infimo ventre tumorem quemdam dolorificum, fermè ac si corticem Peruvianum, *obstructiones*, *cachexias*, et his similia, ex eodem cl. auctore, malè progignentem, potasset. His ità se habentibus,

quærerem, an Peruviano febrifugo post sex v. gr. priores menses assumpto, citiùs illa, tutiùs, atque jucundiùs convaluisset necne. Jam verò rursùs ad nos. Siquid cavendum est in monialibus Chinâ Chinâ curandis, illud est, ut diligentèr discipiamus, num febres earum verè pendeant à fermento ordinario febrium intermittentium, an potiùs, ut persæpè accidit, à nervoso, vel lymphatico genere universo, atque occasione potissimùm vitæ cœlibis: quo casu longè minùs efficax est actio corticis. Has verò diversi ordinis febres, per sua signa ab invicem dignosci aptas, nonnisi peritis datum est internoscere, iisque tantùm, qui callent ex praxi, quantùm ab æqualibus similia, et

..... *Quid distent æra lupinis.*

(*c*) (*Febrem redituram, etc.*) Ne me quidem latet, febrim ferè semper *redituram*, si *semel* tantùm *ad drachmam unam, vel duas* exhibeatur Peruvianus cortex, ut auctor consuevit: non ità, vel non tàm facilè, si *repetatur.* Si verò febres post assumptam Chinam Chinam redeuntes, redeunt contumaciores, *et pertinaciùs duraturæ*, (cur quod pluries cogor regerere) cur inquam ex eodem auctore §. 25. *optandum, ut redeunt remedii loco, ad absolvendam febris historiam?* Aut cur Chinam Chinam præscribit et ipse *ad impetrandas inducias*, si has inducias excepturus est longior cruciatus?

(*d*) (*Ab ædibus quoque nobilium, etc.*) Quo ad viros nobiles in otio urbano, vel rurestri degentes Chinâ Chinâ curatos, neque tamen *ab aliis malis*, quæ asserente cl. auctore, Chinæ Chinæ potus protendit, *subindè vexatos*, videnda pag. 186. hist. 14. pag. 190. hist 2. pag. 196. hist. 9. pag. 218. hist. 13., etc. forsàn si cl. auctoris edictum aliquandò citiùs emanasset, non ausus essem præscribere plebeium istud febrifugum nobilissimis quibusdam viris, ut putà Neapolitano Principi Limatulæ Duci, tertianâ duplici subcontinuâ, et ad acutam properante detento, felicissimè tamen illius ope sanato: sicut neque nobili Hispano viro, et (quod secundùm cl. auctorem auget difficultatem felicis curationis) præpingui, Domino Josepho Marchini de Bordo, et Aragon, modò pro Sacrâ Cæs. Cath. majestate in regno Neapolis totius Hispaniæ pedestris militiæ generali castrorum Præfecto, qui

in cùm tertianâ paritèr duplici, nedùm subcontinuâ, sed et malignante, ac fermè lethargicâ Mutinæ laboraret, ignobilis hujusce febrifugi auxilio convaluit: neque tandem Parmam accitus ad invisendum Machionem Joannem Franciscum Gonzagam, unum ex Generalibus Tribunis militum regis Christianissimi, tertianâ simplici intermittente, sed in cardiacam perniciosam conversâ malè vexatum, calculum meum apposuissem tàm facilè, ut illi methodo validâ, quemadmodùm in hisce repentinis febrium mutationibus mihi mos est, exhiberetur exoticum istud, *dolosum*, et vile antipyreticum, quantumvìs hoc idem à doctissimus viribus Parmensibus curationi præsentibus (instante præsertìm D. Clerico) etiam ut mihi, qui nondùm illùc perveneram, pro eorum humanitate morem gererent, et præcipiti exitio occurrerent, in usum jam revocaretur, favente statìm communibus nostrum omnium votis eventu, doctissimisque paritèr plaudentibus fortunato operi Mantuanis professoribus, subindè cum fratre decumbentis Equitis illùc paritèr accedentibus. Has, inquam, curationes recentes nobilium virorum tàm felicitèr absolutas fortassè non ausus essem hoc remedio pertentare, aut eo ab aliis jàm pertentato, meis quoque suffragiis additis tàm facilè persequi, si mihi animadversio hæc severa viri cl. dictatorio planè supercilio prolata, et experimentis imaginariis feriantis biennii extremæ illius senectæ firmata, paulò prius innotuisset. Sed quoniam post res jam felicitèr gestas tempestivè illa non exiit, satius est, eam repetito pluries successu inanem deprehensam negligi, quàm praxim hanc auspicatissimam.

§. XI.

(*a*) SED *quid medico aulico* agendum, inquies, ubì aut conjugem, aut filium Principis, sive ipsum regnantem Principem, febre aliquâ intermittente inter æstivos ardores decumbere contingat? (*b*) *Num suo Principi*, apud quem multoties gloriosas curationes, in hoc atque illo à se factas solo Peruviano cortice, celebrarit, tàm fidentèr, tàm animosè

(*c*) *potionem hujusmodi* porriget, ut illi (*d*) *præcordia non sudent* ob metum de aliquo improspero eventu? Hac in re si Galenum consulere velimus, optimum habebimus documentum, ille etenim, ut refert in libro de *præ. ad. post.* ab Imperatore, passione quâdam stomachi ab assumpto cibo laborante, per noctem accersitus, et ab ipso interrogatus quo remedii genere hujusmodi passioni mederetur, cui Romani medici nil opis afferre potuissent, promptè respondit se cæteris hominibus sic affectis (*e*) *vinum pipere inspersum* exhibere solitum, Regibus autem, non nisi *tutissima remedia* à medico debere præscribi; (*f*) *num autem* Peruvianus cortex inter tutissima remedia recenseri debeat, judicet cui cor sapit.

(*a*) (*Sed quid medico aulico, etc.*) Hic piis auctoris manibus pio silentio litanda, quæ cæteroqui congrueret acrior responsio. Nec enim illi fuerat satìs, generalia sibi creasse ab exordio, quæ pro arbitrio resolveret quæsita, nisi peculiare hoc quoque de rebus, ut juvat sperare, ne futuris quidem, esse denuò commentus, ut jocari visus cum nepote, *æs alienum* interìm *luderet vel nondùm cusum.* Emphaticus tamen, quo usus est circà opportunitatem, loquendi modus, etsi indefinitus, casusque respiciens tantùm possibiles (nullus enim hujusmodi hactenùs Deo dante, saltèm hìc loci contingit) videtur *fidentèr* admodùm, atquè *animosè* ab auctore vivente usurpatus; sed liceat modò defuncto, quod forsitàn minùs licuisset viventi. Liceat, inquam, illi hæc impunè proferre, atque ab aulis Principum pro libito suo Chinam Chinam proscribere Monendus tantùm typographus, qui omnia simul viri cl. opera quamprimum recusurus dicitur, ut Tractatui illius, *De Principum valetudine tuendâ*, præceptum hoc tanti ponderis, ab auctore ipso tunc omissum, peculiaritèr adjiciendum curet.

(*b*) (*Num suo Principi*, *etc.*) Nisi duos de eâdem fideliâ velit cl. auctor denigrare, non dealbare parietes, sed unum tantùm, adeòque si medicus ille aulicus forem ego (ut in me unum conversa facilè hariolatur urbs tota) quem pictorio veluti calamo studet ille circumscribere, coloribus à nuncupatoriâ epistolâ meâ forsàn petitis, sed alteratis, et ad omnimodam usquè mutationem confusis, sine ullâ prorsùs hæsitantiâ hæc responderem. An apud meum Principem *gloriosas curationes jactarim*, an laudibus minimè promeritis, prout modestum hominem decet, potiùs obstiterim, tribuerimque divino tantùm favori, quos ad Principem fama detulerat faustos eventu: itèm an ea, quæ modò minùs humanitèr in me vibrantur spicula à longè præviderim,

..... *ipsos divinarimque lacertos*,

Queis jaculanda forent;

tandemque an his de causis Theurapeuticen meam, nedùm suadente, sed et fere dixerim imperante eodem Principe invitus ediderim, ipse scit, qui mihi et Dominus clemens est, et æquus judex. Id insuper addam (quæ mihi est gloria non levis) eumdem serenissimum Dominum meum, post editam, sibique jam notam dissertationem cl. auctoris, cùm fortè haud levitèr ægrotaret vir quidam Principis existimatione dignus, de cujus idcircò salute solicitus erat ipsemet Princeps, mihi animum, et stimulos addidisse, ut ægro inspecto, repertoque in talibus circumstantiis, ut ei China China judicio meo posset opitulari, posthabitis, si quæ obstitissent adversis cavillationibus, id remedium promptè, statìmque præscriberem. Cui cùm facilè id me præstitutum respondissem, quoties ea se mihi præbuisset opportunitas ex parte morbi, quæ se præbebat ex parte subjecti, videlicèt privatæ personæ, non æquè facilè idem acturus, si fuisset in discrimine salus cujuspiam Principis, quibus Chinam Chinam minimè offerendam docet cl. Ramazzinus, reposuit ille subridens, *cavendum esse pro viribus ab occasione hujusmodi: cæterùm necesse esse, ut Principes, qui commune cum reliquis hominibus habent morborum fatum, communia quoque cum illis habeant remedia.* Ægrum itaque invisi (ne desit complementum historiæ) tertianâ duplici subintrante nonnihil violentâ detentum; quam

tamen, cùm ad depurationem ea vergere videretur, nondùm Peruviano cortice attingendam censui; quamobrèm methodo tantùm vulgari adhibitâ, ad vigesimam primam usquè diem protracta est illius judicatio, quamvis negotia Principis ægrotanti commissa, citiorem exigerent curationem. Cùm verò post dies nonnullos incidisset suspicio non levis de febre eâdem recidivâ, corticem ipsum ad præcautionem præscripsi, facilè annuente curante medico, in hocce remedium suâpte genio pro re natâ propenso. Paucis horis elapsis ab assumpto febrifugo, quæ jam propè imminebat, successit febris; eo tamen repetito, hæc statìm penitùs suppressa est sine reditu, simulque explata sunt Principis æquè; ac ægrotantis vota

(c) (*Potionem hujusmodi*, *etc.*) Si ex croco metallorum, ex pulvêre Algorethi, ex elaterio, esulâ, aut gummi guttâ conflata esset *hujusmodi potio*, possetne acerbiùs illa, ne ullo quidem colore quæsito, proscribi, à cl. auctore, apertam hoc loco *temeritatis* notam aulico medico apud Principem præter rationem prorsùs inurente? Nolo hìc historiolam recensere accusationis, ab Antiphilo pictore ad Ptolemæum Regem delatæ adversùs Appellem, Luciano referente: quæ insimulatio, probabilitatis limites non parùm excedens, evanuit statìm ac rex animadvertit, *Antiphilum Appelleæ artis æmulum esse*: Nolo inquam recensere historiam hujusmodi, neque enim Apelles sum ego in arte medicâ, aut viri defuncti æmulatione dignus, neque fuit ille capax unquàm liviores Antiphili. Sed ad quid quæso pavorem, quem verè nullum habebat vir cl. imò quem in reliquâ Dissertatione, *dummodò adhibeatur modus*, se non habere profitetur, tàm strenuè simulavit? Certè neque timuit ille, neque sensit quæ protulit: *Nolim quis inferat, velle me ex albo medicaminum Chinam Chinam expugnare* (inquit ille, § 48,) *absit hoc; habeat suos usus remedium istud; beneficium, quod afferre potest, ab illo excipiamus*, *etc.* Si ergò *suos usus habere debet remedium istud, si beneficium aliquod potest afferre*, quo jure posteà potio illius ex arte parata, sudores è præscribentis medici præcordiis, ob metum sinistri eventûs, debebit ciere?

(d) (*Præcordia non sudent*, *etc.*) Sudent inexpertis præcordia;

non millies, et innoxiè semper expertis. Mihi fortassis ea sudarent, si quandò in febre aliquâ, non tantùm intermittente benignâ, de quâ sum parùm solicitus, quippè sæpiùs depurativa, sed nonnihil graviore, præsertìm in circumstantiis, in quibus Peruvianum corticem, vel opportunum, vel absolutè necessarium censeo (quas omnes tamen avertat Deus, hucusquè avertere dignatus est) præsentaneum hoc auxilium vano quopiam timore perculsus, vel obstrepentibus hujusmodi terriculamentis inanitèr divexatus, me omisisse dignoscerem, à munere meo, officioque Principibus meis debito turpitèr declinans. Piget me sanè cl. auctorem tàm emphaticè hìc locutum, redarguere statìm inconstantiæ, ac erroris; sed materiæ pondus vulneratæ veritatis dissimulationem non patitur. In totò Dissertationis decursu, et signatè paulò suprà §. 8. ubi revelat ille methodum sanioris, ut inquit, ætatis suæ, universalitèr loquendo, Peruviani corticis usum admittit, et approbat *in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recreatur, et vires resumat*, additque insuper infrà §. 48. *ad eundem finem obtinendum*, *scilicèt ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione admittendum, et laudandum esse Chinæ Chinæ usum in febribus præsertìm intervallatis*; quin imò §. 22. Ægris ipsis quandoquè citrà rationem poscentibus, *in mediocri dosi*, *ut lædere non posset* (potest ergò ità exhiberi, ut lædere non possit) *eam exhibui cum eventu*, ut fatetur, *satìs felici*: Id, quod verè cohæret præceptis illius, ut scilicèt usus Chinæ Chinæ in febribus *si qualis est opii ad sedandos dolores*; utriusque enim remedii, ipso docente eodem §. 48. eadem esse debet, et regula oblationis, et cautio. At hoc solamen saltèm, quòd fatigatis ægris cujuscumque conditionis, imò et fœminis ipsis utero gerentibus (quibus §. 13. non solùm tutò, sed et cum *beneficio* asserit Chinam Chinam exhiberi) concedit, et donat cl. auctor, quomodo *tàm fidentèr, tàm animosè* magnatibus denegat, quibus tàmen dolore aliquo afflictis opium præscriberet, quamvìs, nisi cautè exhibeatur, haud neget eodem §. 48. periculum fortè subesse, *ne ex somno excitari possimus, quem obdormire volumus?* Si verò in Principibus quoque Chinam Chinam admittat, eo saltèm nomine, ut tantummodò reparentur vires, cur in eumdem finem, *sine præcordiorum*

sudore, ac æstu, potio hujusmodi in dosi mediocri, quæ, ut ait ille, *nequit lædere*, à medico aulico porrigi datâ occasione non poterit, imò et in dosi nonnumquàm liberaliore, ut reparentur simul vires, et periclitans salus?

(*e*) (*Vinum pipere inspersum, etc.*) sano consilio abstinuit eo casu Galenus à pipere, ut qui forsàn prævidit, fore tandem longo seculorum tractu, ut exotica *vegetabilia, quibus aliud analogum non sit in Europâ*, cujusmodi est piper, *irrationabilia* à cl. Ramazzino declarentur, et *amethodica*, ut nupèr videmus §. 6. documentum autem, quod indè trahere debet posteritas, illud est ut viris Principibus ea ipsa præscribantur remedia, quæ sæpiùs per experientiam profuêre plebeiis. Imperator enim ille, *Commodus* nempè, intellecto Galeni effato, statìm *vinum Sabinum pipere inspersum, in vulgari gente remedium expertum, sibi laboranti adhiberi jussit, et sanitati felicitèr fuit restitutus*, ipso nedùm fatente, sed et iisdem verbis modò relatis apertè docente cl. Ramazzino, Orat. Jatr. Argum. pag. 46.

Non omnia quidem remedia (ut nugas etiam has persequar) præsertìm sumptuosiora, quæ sibi potest comparare dives, æquè potest pauper, ut facilè quæcumque potest pauper, potest et dives; quæ tamen uni verè conveniunt, quæcumque ea sint, conveniunt et alteri Profectò non hominum, sed morborum varia conditio varietatem remediorum expostulat. Menti nunc subit, virum cl. me cùm olìm risum effusum risisse, cùm fortè utrique nostrum nuntiatum fuisset, medicum quemdam afflictæ mulieri, filii sui unigeniti acerbum funus lamentanti, illudque ipsi medico, qui morbo adstiterat, acritèr exprobanti, hæc fidentèr reposuisse: *Unicum tibi hunc esse filium quarè incauta non monuisti? fortassìs enim alitèr, aliisve remediis curationem illius peregissem.* Sed quid, si viri hujusmodi testimonio uteretur alicubì in suâ Dissertatione cl. auctor, cùm cæteroquì ex veteri parœmiâ, *numquàm paterfamilias qui semel scurra.*

(*f*) *Num autem, etc.*) num inter tutissima recenseri debeat *remedium planè divinum, antipyreticorum omnium, quotquot excogitavit Antiquitas, aut chymicorum solertia conflavit, facilè princeps; febrifugum arte repertum, sed à divinâ beneficentiâ conces-*

sum, ad malè natam febrium sobolem exterminandam; sacrum, amarum ex arbore vitæ decerptum, cui simile aliud optandum à commiseratione Numinum in res humanas, quòd eâdem securitate febres verè continuas sanare sit potis, ac istud sanat periodicas; num, inquam, medicamentum hujusmodi *inter tutissima remedia recenseri debeat, judicet cui cor sapit.* Nisi fortassè tutissimorum nomine audiant hìc ea solam remedia inertia, et varia, quæ nihil agunt, quæquæ tantùm ostentant magnificentiam, et pretium. Scilicèt apud magnates vel in ipsis remediis latet adulatio. Perniciosa profectò hujusmodi dogmata (ut universìm loquar) affectatæ circumspectionis, et vigilantiæ plena, quibus ad captandam Principum benevolentiam, ut sunt omni tempore aulici præsertìm medici, non sine aliquo ipsorum quoque Principum detrimento, replevêre jam superstitionibus aulas quamplurimas: non hanc quidem, ubì decora tantùm majestatis custodia, sed excessus nullus. Nimirùm communitèr malè audit, quòd medicus aulicus accedat ad morbos immediato, diuturno, intimoque contactu vix communicabiles, ut ad febrem mali moris, scabiem, variolas, morbillos, et hujusmodi, ne scilicèt illæsus ipse, morbi tamen effluvia, quasì semina in vestimentis suscepta, in aulam deportet, perindè ac si in Xenodochiis verâ peste infectorum noctu æquè, ac interdiù assiduè ministraret, conviveret, ac obdormiret; cùm tamen securitate domi suæ, et familiares, et liberos illotis persæpè manibus contrectet, osculetur, et amplexetur innoxiè: à quibus procul dubio caveret amplexibus, nisi vacuitatem aerearum hujusmodi circumspectionum didicisset expertus. Cautela, quæ ad summum devenit subtilitatis, plerumquè noxia. Hinc fit, ut in Constitutionibus epidemicis nonnunquàm grassantibus medicus aulicus, ut ut doctus, sed tantùm ex libris, si præ scrupulositatibus hisce à morbis communibus invisendis abstineat, cùm neque signa diagnostica, neque prognostica, neque remedia ipsa callere queat illius Constitutionis peculiaria, ad curandos eosdem morbos, si fortè in aulam irrepserint, planè ineptus evadat, in incertum denuò tyronem conversus. Populares morbi magnum fecêre Hippocratem, quæsitum Regibus, et posteris admirabilem. Sed caveam, ne longè nimìs ab instituto excurrat calamus.

Ut ergò ad *remedia tutissima* redeam, si ab illorum censu excludat Peruvianum corticem cl. auctor, necesse erit remediis tantùm usualibus, et quotidiè obviis, iis præsertìm, quæ in veterum monumentis extant, quippè tutissimis (etenim *qui veteri utuntur vino sapientes putat* ex Plauto) periodicas aggredi magnatum febres. Statìm itaque in usum vocanda erunt celeberrima duo (neque enim alia peculiaritèr usurpari legimus à viro cl. in suis operibus) et usitatissima artis præsidia, venæ sectio videlicèt, ac purgatio, vel horum saltèm alterutrum; ut his præmissis, specificorum, dein febrifugorum usus ab Antiquis celebratorum, quorum plurima, si arte facta sint, ex mercurio, aut antimonio erunt parata, minimè verò Peruviani corticis, quippè parùm tuti, sensìm succedat. At bone Deus! *tutissima erunt remedia* in febribus, præsertìm intervallatis, venæ sectio, et purgatio, quæ et vires dejiciunt, et spiritus dissipant, et humores perturbant, et venas exhauriunt, nisi summâ cautione usurpentur, ut cæteroquì à prudentibus medicis solent usurpari; et tutus non erit debitâ circumspectione adhibitus, qui vires non dejicit, qui spiritus non fatigat qui humores non perturbat, qui venas non exhaurit, sed ex cl. quoque auctore ægrum *recreat*, *et instaurat* Peruvianus cortex? Id sanè non aliud est, nisi nobismetipsis effingere spectra, et pueriles metus incutere.

Nam velutì pueri trepidant, atque omnia cætis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdùm, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pavitant, fugiuntque futura.

Hæc tamen Lucretii neutiquàm congruunt viro cl. qui aliàs minimè trepidantèr purgationi, et venæ sectioni, utpotè remediis minùs tutis, tutissimum Peruviani corticis anteposuit præsidium. Hìc ergò ipse sibi responsionem adornet, ne præfervidè forsitàn quis me locutum arbitretur. Adeamus itaque rursùs pag. 101. Orat. Jatrici argumenti, et videamus, an tutiùs putet ille, ad febres, *quæ de intermittentium familiâ sunt*, curandas, uti methodo antè hac receptâ, an potiùs Peruviano cortice. Inquit igitùr de Chinâ Chinâ verba faciens, et inquit tàm appositè, ut minimè tædio futurum

sit, alibì transcriptum hùc denuò summatìm transferre: tanti enim viri efflata etiam repetita placebunt. *Et singulari hujus remedii præstantiâ id benificii fuimus assecuti, ut non ampliùs unicâ methodo febres omnes curentur, continuato scilicèt refrigerantium, et humectantium usu, tot repetitis venæ sectionibus, tot iteratis purgationibus, quæ humani corporis machinam potiùs infirment, quàm confirment; sed illæ tantùm febres, quæ de intermittentium familiâ sunt, pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressæ quiescant, aut etiam penitùs aboleantur* Num ergò *inter tutissima remedia* Principibus exhibenda, in concursu cæterorum, ac præsertìm venæ sectionis, et purgationis, *recenseri debeat*, ex ipsius cl. auctoris decreto, *Peruvianus cortex*, iterùm *judicet, cui cor sapit.*

§. XII.

Ex *nuperis Ephemeridibus* hebdomadariis, pro curiosorum pabulo ad nos deferri solicitis, accepimus in Regiâ Personâ pertentatum fuisse corticis Peruviani usum, sed non multâ medicorum laude et fortunâ, in casu intermittentis febris, ut reor, cùm illius non expressa fuerit mentio, fugata enim, seu sopita febris prohiberi non potuit, quin rediret, continuato licèt ad prophylaxim febrifugi usu, at id forsàn pro Regiæ Majestatis beneficio accipiendum, ut febris historiam suam perfectè absolveret.

(*Ex nuperis Ephemeridibus, etc.*) EPHEMERIDES hebdomadarias non vacat legere: propterea quo tendant hæc spicula, obscurum mihi. Qui præscripsit corticem, repellat ictum, si opere pretium putet: si secùs, negligat. Rumores istiusmodi, re benè perspectâ plerumquè vacui, invictissimum certè Galliarum Regem LUDOVICUM XIV. nuperrimè extinctum, et Chinâ Chinâ, ut fertur, valdè familiaritèr utentem dùm viveret, neutiquàm terruêre.

§. XIII.

Tutiorem ergò usum habet hoc antifebrile in populari gente, (*a*) *quæ ex manuariis operibus* vivit, quales sunt artifices continuis laboribus exerciti, quibus cùm non vacet diù in lectulis ægrotare, suam si velint alere familiam, propinare licet potionem hanc febrifugam, (*b*) *etiam ab initio*, paucis præmissis, ad consuetos enim labores redeundo, congestos humores, et si quid noxæ febrifugum affixerit, sudore discutiunt. Hoc itidem dicendum de mulieribus operosis, et quales sunt, quæ servili operi sunt addictæ, utì lotrices, textrices, et aliæ hujuscemodi. (*c*) *Gravidis* quoque mulieribus, sicubì à febre tertianâ, seu quartanâ, corripiantur, factâ aliqua levi purgatione, scilicèt etiam V. S. lubentèr remedium hoc præscribi poterit, et cum beneficio, præsertìm in postremis graviditatis mensibus, prævalet enim metus, ne concussio illa, quæ in febribus periodicis, et præsertìm quartanis contigit, fœtum cum matris periculo possit excutere, quòd si ex Chinâ Chinâ præjudicium aliquod subsequi posset, remedio futuram uterinum proluviem, quæ partum consequitur.

(*a*) (*Quæ ex manuariis operibus, etc.*) Post quàm per varios virorum, et mulierum ordines vagatus est cl. auctor, nondùm quemquam cortici Peruviano impunè potando aptum dignoscens, reperit tandem ex infimâ plebe nonnullos, in quibus ille tutiorem usum possit habere, in iis nempè, *qui ex manuariis operibus victitant.* Mirùm profectò, quòd viri cl. animadversiones subter-

fugerit passìm obvia gens recutita, cùm nescio quid peculiare insit huic populo, sive victum consideremus, sive genus ipsum vitæ, in his activæ, in illis sedentariæ, et plerumquè citrà manuarii operis exercitium. Id si fortè addidisset, ut facilè poterat, non aliud defuisset in posterum ad complendos annales, nisi tandem investigare, quid præstet hoc antifebrile in Ægyptiis apud nos identidem irrequieto pede circumvagantibus.

(b) (*Etiam ab initio, etc.*) Scrupulosissimus alibì cl. auctor hoc tamen loco Peruviano cortici præter institutum favens. Quæstionem non parvi ponderis duobus tantùm verbis liberalitèr absolvit: quam quæstionem, agens ego de vulgaribus intermittentibus, toto fermè capite 8. libri primi; agens verò de subcontinuis in celerem malignitatem pronis, toto paritèr capite 5. libri quarti nonnisi hæsitantèr sum ausus resolvere; nempè, *an in hujusmodi febrium principio Chinam Chinam liceat exhibere.* Certè hìc videtur oblitus noster auctor eorum, quæ paulò antè sancivit §. 8. ad leges *sanioris* methodi suæ: cùmque illi anteà culices hæsissent in cribro, modò camelum illinc *transmitti* facilè patitur. Cùm enim ibidem docuerit, præscribendam esse Chinam Chinam *ad drachmam unam, vel duas* in febribus, tunc solùm *quandò nimìs protractæ ægros fatigant, ut aliquot dierum induciis impetratis, æger recreatur, sine spe, imò cum certitudine febrem redituram:* modò recedens à lege, quam posuit, vult, plebem, *quæ ex manuariis operibus vivit, cujusmodi sunt artifices, quibus non vacat diù in lectulis ægrotare, curari posse propinatâ potione febrifugâ Peruviani corticis, etiam ab initio morbi, suam ut possint alere familiam.* Sed nisi statìm post febrem unâ, vel alterâ corticis drachmâ suppressam, incerto pede, nutante gressu, à lectulis ipsis ad officinas migrent (quod difficilè, ac periculosum simul) post aliquot autem dies pro voto viri cl. revertatur febris, ad consuetos profectò labores non admodùm festinantèr redibunt. Si verò tempestive redeant, totque, et tanta, quæ ex hujusce febrifugi usu secundùm virum cl. imminent pericula, ut *cachexiæ, obstructiones, et hydropes,* avertuntur tàm facilè mediantibus laboribus et exercitiis, ad quæ ipsimet denuò redeunt artifices, cur non poterit idem effectus obtineri, si post propinatum idem

febrifugum, et febrem depulsam, civibus quoque, nobilibus, et principibus, lusum pilæ, choreas, equitationem, venationem, etc. auctoritate artis imperemus? Hos puto labores, tanto etiam pensatos fœnore, multò libentiùs subibunt potentes, quàm diros, et diuturnos labores febrium. Nec cæteroquì putarim expedire absolutè, quod avidis forsàn, si qui sint, expediret pharmacopolis, febres nempè divitum diutiùs durare, quàm pauperum, ut illis scilicèt *annus fiat quæstuosior.*

(*c*) (*Gravidis, etc.*) Facilem quoquè se præbet cl. auctor in exhibendo gravidis mulieribus Peruviano cortice, et quidem rectè: atque adhùc rectiùs, si absque præviâ saltèm *purgatione* exhiberet. Sed hìc insurgit difficultas non contemnenda (fatum nempè quoddam illius est, ut contradictionem aliquam vel dicti, vel facti adeò frequentèr impingat) si enim ex unâ parte China China *postremis præsertìm*, ut ait, *gestationis mensibus* offeratur; *habeat autem* ex aliâ parte eadem *Quinquina facultatem figentem*, ut ille §. 41. *pro re certâ supponit*, *motumque sanguinis compescat*, *fluida quæque in nostris corporibus cogat.*, *omnesque evacuationes per se*, *et non per accidens supprimat*; quâ ratione *præjudicio*, *quod ex Chinâ Chinâ subsequi posset*, *futura erit remedio*, ut hìc asseretur, *uterina proluvies*, quæ partum ampliùs (hoc febrifugo humores quosque *figente*, et quasvis evacuationes *supprimente*) non poterit consequi? Heu quot in scopulos agimur, cùm à cognitâ nobis veritate spontè deflectimus!

§. XIV.

CUM autem varia, ac diversa sint hominum temperamenta, et corporis habitus, varios, ac diversos effectus operatur China China. (*a*) *In temperamentis melancholicis* graviores noxas parere observavi, humor enim atrabilaris ferox est, nec tàm facilè auscultat remedio febrifugo, licèt ab initio primarius usus Chinæ Chinæ in febribus quartanis sibi famam, et nomen compararit, aut si paululùm febrem

febrem infringat, non multò post ferocior caput exerat. (*b*) *In temperamento quoque pituitoso* suspectus est Chinæ Chinæ usus, et quamvìs paroxysmi febriles in febribus spuriis post longum usum Chinæ Chinæ conquiescant, prolixior est restitutio ad priorem sanitatis statum, crassi enim et pituitosi humores post hujusce remedii usum fixiores fiunt, et minùs difflabiles; homines corpulentos, et præpingues sensìm cachecticos factos ex usu febrifugi, ac tandem (*c*) *longum post tempus* obiisse observavi, (*d*) *licèt aliæ* culparentur causæ.

(*a*) (*In Temperamentis, etc.*) Quod de temperamentorum diversitate, de humoris atrabilaris ferociâ, etc. profert hìc, et in subsequentibus prolaturus est cl. auctor, eâ pæsertìm, quà utitur malè sonante recentiorum auribus se explicandi formâ, ejus dignitatis ratione habitâ dictum nollem: sic enim loqui medici eo vix tempore consueverunt, quo illis barba femoralibus erat prolixior,

Atque supercilio brevior coma....

Jamque mihi videor quempiam audire à viro cl. vel à superstite saltèm illius Minervâ sciscitantem, cujusnam speciei, aut differentiæ sit *ferox iste humor atrabilaris*, aut scilicèt ex *melancholiâ naturali putrefactâ et exustâ*, *an ex flavâ bile torrefactâ*, *et in cinerem redactâ progenitus*, postquàm ei placuit per absoleta hæc nomina, quasi per imaginaria quædam veterum formidamina terrere ignarum vulgus. Ego verò, qui hujusmodi nomenclaturam retinui in febribus, *atrabilaribus* à me vocitatis, significatione licèt longè diversâ, ut scilicèt solis antiquiorum terminis me accommodarem, non rei, quemadmodùm et terminis, et ipsi rei fictitiæ hìc se accommodat cl. auctor, ego inquam, datis illi omnibus hisce commentis, sciscitarer potiùs quid intelligat, aut ab aliis velit intelligi per hæc, quæ in præsenti paragrapho, et alibì scripsit idem vir cl., fateor enim, me ab hoc labyrintho nescire tàm facilè memetipsum extricare. Nimirùm inquit ille, *in*

temperamento melancholico Chinam Chinam graviores, ac alibì noxas parere, quià humor atrabilaris (qui pro causâ quartanæ febris manifestè hìc astruitur) *ferox est, nec tàm facilè auscultat remedio febrifugo, licèt ab initio primarius usus illius in febribus quartanis sibi famam, et nomen compararit : aut si paululùm febrem infringat, illa tamen non multò post ferocior caput exerit.*

Tot contradictiones propemodùm quot syllabas continet hæc viri cl. brevis assertio Primò namque per hanc apertè supponit ille cum antiquis, ut annotavimus, fictitium hùmorem illum atrabilarem, in corpore universo prædominantem, esse causam quartanæ febris. At §. 46 statuit omnino, secundùm Ettmullerum, aliosque recentiores, *febres intermittentes pendere à salso acido fermento existente intrà ventriculum.* An fortè intelligendus etiamnum per hoc fermentum humor atrabilaris, aut melancholicus per vas breve à liene ad stomachum inverso motu transmissus? nugæ, somnia. Secundò clarè asserit, Chinam Chinam noxas parere in casibus suprà recensitis, eo quòd *idem humor atrabilaris non facilè auscultat remedio febrifugo*, quasi quartanæ febres consuescant eludere actionem Peruviani corticis, cùm tamen sit vel ipsis mulierculis notum, eas de more hujusmodi remedio perpetuò vinci, ac edomari. Septem ego ægrotos (nec enim invisi plures) quartanâ laborantes prægressâ hyeme felicissimè curavi solius corticis ope, quorum duos tantùm febris rursùs corripuit, priusquàm planè dimitteret, reliquis statìm perfectè convalescentibus, robustis, ac pinguioribus redditis : quos inter peculiari mentione dignus est Co. Johannes Andreas Valentinus, è citrino, ferè dixerim, sceleto in carnosum paulò post, et benè coloratum athletam conversus. Sed demus, humorem atrabilarem, qui pro causâ quartanæ hìc habetur à viro cl., verè *non auscultare remedio febrifugo.* An proindè dicetur ab eo noxam parere ipsum febrifugum? Nonne, §. 40., et 41. illi tribuit auctor cl. *facultatem figentem*, quâ tot noxas ibidem inferre dicitur? Quam ergò noxam inferet, ubì humor, qui figi deberet, *eidem non auscultat?* Insuper si hoc ipsum *non auscultare febrifugo* in bonis habetur, §. 16., ubì tutior asseritur illius usus in temperamentis et febribus biliosis, præcisè per hoc, quòd *biliosus humor non se patiatur adstringi vinculis*

ejusdem febrifugi, cur in malis habebitur, quòd iisdem vinculis non se patiatur adstringi humor atrabilaris in febribus atrabilaribus? Tertiò tandem concludit vir cl. noxam graviorem inferri à Peruviano cortice, quià *etiamsi paulutùm febrem infringit, ea nihilòminùs non multò post ferocior caput exerit.* Ast si de *simplici* febris reditu sit sermo, nonne ex §. 25. *Optandum esset, ut febris in apertam flammam erumperet, postquàm æger ad aliquot dies silente febre roboris remedii loco esset*? Et ex §. 27. nonne *medici à Chinâ Chinâ eluduntur interdùm, febre ampliùs non redeunte?* Si verò sit sermo de reditu ipsius febris sed *fortiore*, velut de graviore noxâ, nonne ex ipsâ nuncupatoriâ Epistolâ lit. d. *Sæpè medico in votis est febrem repetere, sed fortiorem, ut tollantur noxæ, quas China China ob febris extinctionem invexit?* Et § 27. nupèr citato. nonne *rem feliciùs cessisse annotavit, quibus febris denuò caput erexit etiam ferocior, quàm quibus febris visa est prorsùs extincta et obliterata, seu parva subsecuta?* Infelix China China, quid tibi agendum, *sananti* et *non sananti* æquè rejectæ, *redeuntibus*, et *non redeuntibus* febribus iisque vel *levibus*, vel *ferocibus* æquè proscriptæ?

(*b*) (*In temperamento quoque pituitoso, etc.*) Hìc quoque loquendo de temperamento pituitoso, febres statìm spurias in medium adducit cl. auctor, quasi ab humore *pituitoso*, et *crasso* pendentes, non verò à *salso acido fermento ventriculi*, ut ex professo autumat § 46. Confundit paritèr et hìc, unumque, et eumdem efficit humorem in temperamento prædominantem, et humorem febres intermittentes producentem; cuilibet nimirùm temperamento suam febrim correspondentem assignans, et cuilibet febri, antiquorum more, suum humorem: quæ omnia jam sunt è scholis exsibilata, et explosa. Hisce tenebris involutus, mirum profectò, quàm clarè introspiciat causas physicas effectuum, quos nondùm in rerum naturâ observavit quisquam, dùm rationes omnium malorum assignat, quorum nulla in pituitosis temperamentis, aut febribus competunt alii, à Chinâ Chinâ illatorum. Sed audiamus, quæ probationis loco in sequentibus est allaturus.

(*c*) (*Longum post tempus, etc.*) longum post tempus obeunt et pingues, et macilenti, obeuntque Chinâ Chinâ curati, et non

curati, medicis utentes, et non utentes. Fieri verò *cachecticos ex usu hujusce febrifugi* eosdem *præpingues*, *et corpulentos homines*, mihi certè non observatum; potiùs enim oppositum compertum habui. Et ne videar gratìs refellere quòd planè gratìs asseritur, verè præpingues, ac corpulentos homines, tàm mares, quàm fœminas, plurimis retrò annis Chinâ Chinâ curatos, curatasve, *cum facili restitutione ad priorem sanitatis statum*, et in hanc usquè diem inculpatâ valetudine utentes, vide lector in Therapeutice meâ pag. 78. hist. 6. pag. 80. historia 9. pag. 186. historia 14. pag. 191. historia 3. pag. 193. historia 5. pag. 195. historia 7. pag. 196. historia 9. pag. 207. hist. 1. etc. Adde recens curatos ope corticis, et quidem de vitâ quam maximè periclitantes (numerum enim pinguium hominum ex vulgaribus intermittentibus felicissimè sanatorum quis meminit?) corpulentos, ac ætate provectos D. D. Johannem Baptistam de Carandinis, Paulum Æmilium de Bignardis, et Antonium de Zanellis, viros huic urbi plurimis nominibus notos, quos omnes, ut et alios suprà recensitos, fermè quotidiè sanos, ac robustos intueor, potestque intueri, et audire quilibet alius, cui grave non fit solutionem oppositionis viri cl. ex vivâ illorum voce repetere. Quòd si eos, qui maturo jam fato decesserunt è vivis, memorare liceret, pinguissimus certè omnium hujus urbis erat æger pag. 86. historia 18. descriptus, annoque 1678. (curante illum præceptore meo colendæ memoriæ) per accidens Chinâ Chinâ oblato servatus: pinguisque paritèr, ac corpulenta erat ægra octogenaria pag. 210. historia 4. relata. Sed hoc, aliosque omnes, etsi vel longævum simplicitèr, vel diutinum ab epotâ Chinâ Chinâ vitæ stadium emensos, *tandem longum post tempus obituros*, jam divinavit cl. auctor.

(*d*) (*Licèt aliæ, etc.*) quicumque dicantur esse *præpingues* isti, *homines* innominati (quorum nempè saltem nomen à viro cl. indicatum optassem, quemadmodùm nomina simul et historias sanatorum ipse indicavi, tùm in Therapeut., tùm in hisce Responsionibus meis) quicumque inquam esse dicantur imaginarii isti ægrotantes, indefinitâ tantùm et cuique aribitrariâ hìc enuntiatione prolati, qui *ex usu hujus febrifugi sensìm cachectici facti*, *longum post tempus obierint*, posito quòd illius infortunii

aliæ, *ut inquit*, *culparentur causæ*, undè habet cl. auctor, certè culpandam fuisse *longum* illud *post tempus* Chinam Chinam, minimè verò causas easdem forsitàn evidentes? Si ab ingurgitatione fructuum horariorum succedat diarrhæa, num culpandum potiùs, quàm fructus recens comesti, epotum ter, aut quater antè biennium, vel triennium cocolate? Ità et qui moritur *longo* post Chinam Chinam assumptam *tempore*, aliis licèt existentibus proximis interitûs causis, anne ob eam olìm cum juvamine assumptam mortuus dicendus erit, quasi hoc pharmacum sit pomum Adami, quo cæteroquì non deglutito homines sint æviterni?

§. XV.

(*a*) NON *paucos* hìc memorare possem Mutinæ mihi observatos, in quibus hanc principalem causam credidi extinctam fuisse intempestivè febrem; (*b*) *verùm noxa* hujus febrifugi tantò perniciosior est, quantò occultior, cùm enim ægri ab illius usu, non autem naturæ beneficio evaluerint, si posteà post aliquod tempus in morbos recidant, creditur à medicis ab aliis causis prognatum morbum.

(*a*) (*Non paucos*, *etc.*) NON paucos Mutinæ sibi observatos, quos memorare posset, non memorat vir cl., et quidem consultè, nam quos alicubì memorat, non rarò illum juvisset subticuisse, ut in decursu videbimus. Quòd si nomina supprimat, eo quòd fuerint ab ipso *potionati*, tunc forsàn cùm *Chinam Chinam habuit in magno pretio*, ut suprà §. 2., *affectuque suo in eam nimis effusè ferebatur*, ut infrà §. 18. sintque idcircò de eorum numero, pro quorum curatione *illum pœnituerit hoc remedio se usum fuisse*, ut §. 27., sciat, Chinam Chinam fuisse insontem, et suo munere benè functam, dùm febrem sustulit, ipsum autem errasse in prescriptione, si malorum *hanc principalem causam credidit*, *extinctam fuisse intempestivè febrem*: quod idem est ac

dicere, oblatam fuisse *intempestivè* Chinam Chinam. Sed hoc perperàm patratum quis negat? His non obstantibus ego, febrifugum hoc à barbitonsoribus, pharmacopolis, imò et medicis haud multùm circumspectis, non semel minùs opportunè (ut mihi tunc visum) sine ullâ, neque tùm, neque mox subortâ noxâ, oblatum novi; cùm videlicèt fermentum febrile, utut præmaturè forsitàn, et ut ità dicam in statu suæ cruditatis à febrifugo absorptum, subindè tamen potuerit expelli, aut discuti, priusquàm rursùs exaltaretur: quemadmodùm probabilitèr, et quidem faciliùs, vel expellitur, vel discutitur, vel perfectè subigitur, cùm tempestivè offertur idem remedium Nihilominùs illud ego semper inopportunè saltem usurpatum suspicor, idque ipsum in opere meo profero ubiquè, quotiescumquè vel vitæ imminens, certumque periculum non adsit, ut in febribus *intermittentibus*, *preniciosis*, vel probabilissimum, ut in *subcontinuis malignantibus*, vel deniquè nisi corruptivæ naturæ indicia sint in *vulgaribus intermittentibus*, quas utplurimùm, nisi valdè diuturnæ fuerint, pro *depurativis* habeo, vel tales nonumquàm evasura spero. Quo ad hanc ergò intempestivam febris extinctionem, ne actum agam, me refero ad ea, quæ suprà dixi in Animadversionibus ad epistolam nuncupatoriam, lit. d. et in Responsionibus ad §. 1. paritèr lit. d. et alibi.

(*b*) (*Verùm noxa, etc.*) noxa hujus febrifugi, iterùm repeto, nulla est, ex se enim febrem submovet, quod ex se paritèr bonum. Si malum aliquod nonnumquàm sit subsecutum (quod non repugnat) ob tempus inopportunum, quo febris *præmaturè* suppressa fuerit, expectanda erat opportunitas oblationis, nullaque fuisset *noxa* febrifugi, quamvìs eadem fuisset illius actio in corpus ægrotantis. Sed jam æquivocatio isthæc pluries sublata, eò turpior est, quò patentior, et crebrior. Cùm verò ex istiusmodi æquivocationes repetito abusu gratìs omninò affigatur Chinæ Chinæ beneficæ qualitas quædam *pernicialis*, ratione cujus in contextu imputatur illi quilibet *novus morbus ab aliis causis, longè postquàm ejus beneficio ægri evaluerint prognatus*: adeòque cùm à cl. auctore sustineatur mordicùs, cavendum esse ab eâdem Chinâ Chinâ, statim licèt juvante, quippè tractu temporis nociturâ, æquè gratìs quis posset asserere, tùm quòd salsæ parillæ v. gr.

insit *oculta noxa*, quâ homini in febrem, aliumve morbum delapso, detrimentum attulerit, postquàm hìc *ab illius usu, non autem naturæ beneficio evaluerit* à lue Celticâ, tùm quòd veneno cuipiam vis insit balsamica, postquàm eo per sua antidota tempestivè debellato, prosperam nonnemo valetudinem fuerit subindè sortitus. Ut ego ad Chinam Chinam redeam: *Probè est*, dicam, *materia, si probus illam adhibeat artifex*.

§. XVI.

(*a*) In *temperamento bilioso* securior forsàn Peruviani febrifugi usus, bilis enim humor subtilis, et facilis motûs, non tàm arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat. (*b*) *Tempus quoque*, regiones, et annorum constitutiones observandæ; æstivo tempore feliciùs, seu minori damno exhibetur hoc remedium, et sub finem autumni, hyemali parùm fausto successu, per totam enim hyemem fatigantur ægri, nec nisi ad primum veris acessum liberantur. Hoc idem evenit in regionibus humidis, ubì aer crassus et humidus, magis, quàm in siccis quæ puriori aere gaudent, quales sunt civitates montibus proximæ, sive montanæ.

(*a*) (*In temperamento, etc.*) Reditum facimus ad consuetas contradictiones, seu potiùs ab iisdem numquàm recedimus. *In temperamento bilioso securior* reputatur à cl. auctore *Peruviani febrifugi usus, quià bilis ab eo non tàm arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat*. Hic ergò bilis supponitur causa febris alicujus intermittentis, puta tertianæ, cùm tamen §. 46. hujusmodi opinio ab eo rejiciatur his verbis: *Neque novum intermittentes febres æstate pervagantes pendere à salso acido fermento*,

licèt utplurimùm opinio sit, à luxuriante bile progigni. Sed pergamus. Cur quæso modò tutum est, quòd humor biliosus *non sinat se adstringi vinculis Chinæ Chinæ*, si noxium nupèr erat §. 14. quòd iisdem vinculis se adstringi non sineret, seu quòd hujusmodi *febrifugo non auscultaret* humor atrabilaris? Forsàn quià bonum est, flavam bilem non figi, febrimque ab eâ pendentem minimè infringi? At malum erat, interque *noxas corticis graviores* numerabatur, non figi bilem atram, nec infringi febrem ab eâ pendentem. An deniquè tutius est modò *ut propriis viribus se expediat* febrilis humor, quià ex §. 25. et 27. *optandus est remedii loco reditus febris* à Chinâ Chinâ fugatæ; imò reditus febris *fortioris*, ac *ferocioris*, ut ex eodem §. 27. et ex ipsâ nuncupatoriâ Epistolâ? At nulla major noxa recensetur §. 14. à Peruviano cortice illata, quàm quòd febris paululùm enervata, aut ad aliquod tempus depulsa, *denuò ferocior exerat capus.* Quidnam igitùr inter hæc omnia bonum est, quidnam malum? Certè tota hæc Dissertatio nonnisi acervus contradictionum videtur.

(*b*) (*Tempus quoque, etc.*) expectabam hoc insuper, ut scilicèt dilucidaretur à viro cl. an tutius sit exhibere Peruvianum corticem crescente, an decrescente Lunâ, die Martis, an die Veneris etc. Sed non vacat ampliùs minutiora hæc, futilia, et vana singillatìm persequi. Et quoniam adversùs auctoritatem illius haud satìs videntur posse experimenta mea, meæque ratiunculæ, illam demùm pro me refellat, deleatque æqualis auctoritas. Ex ipso itaque tandem bove lora sumamus. Idem nempè vir. cl. unâ periodo suâ sibi responsum faciat: pensetque prolixiores, quæ occurrerent animadversiones, repetita quidem, sed pressior illius confessio, tùm paulò suprà, tùm in notæ jam *collationis* textibus etiam allata litteris E. F. G. videlicèt. *Peruvianus cortex nobis à divinâ beneficentiâ munus concessum, in quâlibet regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugat, et exterminat.* Ità antè sexennium cl. Ramazzinus

Ipse sibi judex, et reus ipse sibi.

§. XVII.

Curiosum *porrò* est quod in Constitutionibus meis Mutinensibus annotavi, nam cùm anno 1690. in austrinâ, et pluviosâ tempestate à veris principio per totam æstatem campestris regio infrà Mutinam Padum versùs aquis exundaret, quam ob causam pessum ivêre fruges cujuscumque generis, rustici ferè omnes eodem tempore ex tertianis febribus intermittentibus decumbebant, observatum est in illis, quibus fuit administrata China China, infelicitèr cessisse illius usum, tardiùs enim convaluêre, quàm ii qui soli naturæ negotio commissi multò citiùs ad agrorum culturam rediêre; sequenti verò anno vagante urbanâ epidemiâ tertianarum febrium in constitutione valdè siccâ, et æstate præfervidâ, cortex Peruvianus in usum adhibitus, honorem, et famam, quam priori anno amiserat, visus est recuperasse.

(*Curiosum porrò*, *etc.*) Huic paragrapho partìm pro usu Chinæ Chinæ, partìm pro illius omissione militanti, non aliud reponam, nisi quòd autumnali tempestate anni 1714. nupèr elapsi, inter omnes, quas meminerim, summè pluviosâ, vixque integram ob id seminum, segetumve sationem permittente, æquè felicem, et æquè certum illius usum comperi (eam siquidem ad multiplicis generis febres sæpiùs præscripsi) ac quâvis siccâ, et sudâ tempestate. Quòd si in *rusticis* anno 1690. observavit cl. auctor, me vel tunc hujusmodi diversitatem saltem in *civibus*, non observasse sum conscius : quemadmodùm plura alia, quæ de constitutionibus eorum temporum ipse conscripsit, haud semper cohæsisse

memini observationibus meis, etsi præ multitudine ægrotantium, quos invisebam quotidiè (*urbi nota loquor*) longè major mihi quàm illi obtigerit opportunitas dispiciendi, quæ generalitèr, quæ peculiaritèr in iis morbis acciderent. Profectò hujusce febrifugi actionem semper ego uniformem deprehendi; efficacem scilicèt semper in iis omnibus febribus, in quibus reverâ convenit; in iis, in quibus non convenit, semper inefficacem. Qui propterea nullos unquàm medicos audire consuevi dicentes: *Hoc anno longè meliùs, ac prægressis purgat senna, aperit chalybs, alchermes roborat, attenuat salsa;* rideo quoties eorum nonnullos audio identidem exclamantes: *Verè hoc anno mirabilis est Peruvianus cortex, proficuusque longè magis, ac annis elapsis*; hujusmodi enim assertio, ex observatâ forsitàn illis eventûs diversitate procedens, infirmam, et cæspitantem eorum praxim accusat; quippè quæ ex eo solùm oritur, quòd cùm satis non distinguant ab invicem febres cortice curabiles ab aliis cortice non curabilibus, aliquam tamen vicissìm similitudinem allucinationum matrem habentibus; quotiscumquè regnant universalitèr febres cortici suâpte naturâ obsequentes, alius verò generis fermè nullæ, in earum medelam uno cortice indiscriminatìm adhibito fortuitò impingunt, et remedium eo anno *mirabile* prædicant, quoties verò diversæ intrinsecùs inter sese febres vagantur, aliquam licèt symboleitatem primo aspectu præ se ferentes, easque omnes sine delectu curari satagunt eodem febrifugo, res malè cadit, et Chinam Chinam eo anno ut *maleficam*, vel saltem sæpiùs *inutilem*, summâ quidem injuriâ, criminantur: haud secùs ac olìm vetula cæcutiens fortuitò casum passa, suæ domûs, non sui visûs obscuritatem execrabatur.

§. XVIII.

OBSERVATIONES istæ quas memoravi, (*a*) *multorum annorum* sunt fructus, et longævitatis à Divinâ Beneficentiâ mihi concessæ, hæ affectum, quo à principio in Peruvianum corticem nimis effusè ferebar, paulatìm attemperarunt, et varium, ac sus-

pensum in hujus remedii administratione reddidêre : summatìm igitùr hoc febrifugi genus apud me tanti non est pro febribus intermittentibus curandis, (*b*) *ut medicina* æquè benè hoc præsidii genere carere non posset, (*c*) *et veterum febrifugis*, quæ si non tàm citò, tutiùs tamen operantur, febrium causam extenuando; (*d*) *et sensìm exantlando*, non posset esse contenta, (*e*) *qui veteri utuntur vino sapientes puto*, ajebat Plautus in Casinâ.

(*a*) (*Multorum annorum, etc.*) QUOT annorum sint fructus singillatìm quatuor opiniones alterne oppositæ, quæ cl. auctorem *varium*, ac inconstantem *reddidêre in administratione Peruviani corticis*, ostendit supputatio à me facta §. 3, ex quâ infertur apertè, confusam hanc, et indigestam observationum Chinæ Chinæ infensarum reminiscentiam (nullas enim, aut ferè nullas recentes tàm brevi, sibique tàm inopportuno tempore potuit ille instituere) initium sumpsisse ab editione Tractatûs mei, paucorumque proindè mensium soboem planè abortivam fuisse. Etenim si anno 1712. de contagiosâ agens ille boum epidemiâ, argumentum ipsum meum ex præmissâ ejusdem Tractatûs Synopsi meâ elucescens, sibi fermè adoptavit, ut patet ex textu *in collatione* transcripto lit. H. edito autem immediatè post à me anno eodem 1712. ipso Tractatu, tàm repentè sententiam mutavit, ut subsequente statìm anno 1713. Dissertationem hanc criticam è diametro oppositam scripserit (quod deducitur ex paragrapho 47. obitum comitis Torricini, qui eo ipso tempore contigit, connotante, quamvìs in annum 1714. protracta fuerit ejusdem Dissertationis editio) satìs constat, fallacium hujusmodi observationum reminiscentiam paucorum tantummodò mensium, non *multorum annorum fructum* extitisse, obliteratâ illicò penitùs, vel saltèm neglectâ favorabilium omnium quæ anteà scripserat, memoriâ. Nisi hanc camarinam movisset vir cl. neque ego in damna illius movissem fortassis. *Suo igitùr ipsius incidio periit Sorex.*

(*b*) (*Ut medicina, etc.*) Medicina olim carens hoc præsidii genere, tertianas perniciosas, atque lethales à Mercato descriptas non sanabat, quamvis innumera tentaret remedia: hodiè felicissimè sanat, etiam rebus in præceps ruentibus, sitque testis urbs Mutinensis tota. Æquè benè ergò hoc præsidii genere medicina carere non posset. Sed asserta mea cl. auctori nequaquàm probantur: etenim inquit ille infrà §. 33. *Antequàm Chinæ Chinæ nomen innotesceret, hujusmodi portenta visebantur, ut in incerto esset, num medicamentorum, an fortunæ beneficio ægri convaluissent.* Probata igitùr erunt mihi asserta illius, eaque præsertìm quæ in tertiâ Oratione Jatrici Argumenti prostant à pag. 101. usquè ad 105. quorum plurima transcripta cùm sint in *collatione* textuum illius Chinæ Chinæ favorabilium, præsertìm literâ C. literâ I. et literis K. L. M. idcircò ad evitandam prolixitatem, ea hìc omittere satius duxi, atque illùc lectorem relegare.

Hunc tamen insuper rogatum velim, ut textum appositum novissimè, tùm §. 5. tùm in fine §. 11. rursùs adire non renuat, ubì ait vir cl.; *esingulari hujus remedii præstantiâ, id beneficii fuimus assecuti, etc.* Ex his enim omnibus conjiciet, illum nova, quæ hodiè cernimus medicinæ incrementa, novosque progressus in explorandis febrium, præsertìm intermittentium causis, et instituendâ meliori earum curatione, uni inventioni auspicatissimæ Peruviani corticis adscripsisse: et quasi eo reperto multa quidem, sed non adhùc omnia expleta sint medicinæ vota, simile aliud insuper remedium ad febres continuas, pro ejusdem medicinæ complemento, à Numinibus implorantem videbit. Quibus equidem tam manifestè, ac per extensum ab eodem prolatis, decernet facilè quilibet cohærentèr, *hoc febrifugi genus apud ipsum potiùs tanti fuisse pro febribus intermittentibus curandis, ut medicina æquè benè hoc præsidii genere carere non posset.* Ast reponet ille fortassìs, tunc istud febrifugum, anno videlicèt 1708. apud ipsum tanti fuisse: modò *tanti non esse.* Videamus ergò quanti saltèm apud eum etiamnùm sit. Asserit ille §. 48. hujusce nuperæ Dissertationis, *admittendum. et laudandum esse Chinæ Chinæ usum ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione:* asserit §. 22. *corticem Peruvianum in febribus intermittentibus reverà ali-*

quid posse, quià paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdùm etiam omninò, ut ampliùs non redeant: asseruitque suprà §. 4., *admirandum esse, quomodò ad exiguum pulvisculum Peruviani corticis, quomodocunquè exhibitum, febris Periodicæ furor conquiescat, interdùm etiam extinguatur; quod de quocunque alio remedio pharmaceutico non tàm facilè observatur, quod sciat.* Hæc sunt effata cl. auctoris anni 1714. quæ in hac ipsâ criticâ illius Dissertione leguntur. Quomodò ergò medicina, quæ, ipso fatente, tot habet ab hoc uno febrifugo, et quæ *nullum aliud habet remedium pharmaceuticum, de quo quid simile observetur, quod sciat*, æquè benè hoc præsidii genere carere posset?

(c) (*Et veterum febrifugis, etc.*) De Peruviano cortice, quem modò veterum febrifugis postponit immeritò, sic olìm exclamavit cl. Ramazzinus ut in *collatione* Textuum lit. D. *Quot seculis desudarunt artis primores, ut febrifugum aliquod reperirent, aut arte conflarent? Modò à Peruvianâ regione cortex ad nos defertur divinum planè remedium ad malènatam febrium sobolem exterminandam.* Eundem corticem aliàs appellavit ille, ut in citatâ collatione lit. B., *antipyreticorum omnium quotquot excogitavit antiquitas, et chymicorum solertia conflavit, facilè principem.* Tandemque de eodem cum veterum febrifugis comparato hæc protulit, ut in eâdem collatione lit. E. F. G. *Quamdiù à peritioribus artis magistris insudatum est ad febrifugum aliquod constandum, ex triplici regno materiâ petitâ? At omnes hactenùs illorum labores frustrante diligentiâ in irritum cessêre, et si aliquod antipyreticum in illorum monumentis extat, nonnisi sub Grypho descriptum legitur: ut Delio natatore opus sit, si mens auctoris sincera habenda sit. Solus Peruvianus cortex, etc.* Hujuscemodi ergò febrifugis diù, sed frustrà quæsitis à peritiorum, antiquiorumque magistrorum artis industriâ, sine Peruviano cortice, *solus*, ipso docente, febres fugare, et exterminare perhibetur, *medicina posset esse contenta?* Illis, illis ergò in Chinæ Chinæ dedecus oportebat curare puellas Patavinas §. 9. ab auctore visas, nec tamen sanatas, nobilemque virginem ab eodem paritèr §. 26. infrà descriptam, solique tempori, et domui paternæ medicatrici commissam.

(*d*) (*Et sensìm exantlando, etc.*) Profectò *sensìm* : et adeò sensìm, ut ad biennium sæpiùs protrahatur in quartanis ista causæ febrilis extenuatio, veterum febrifugis, quæcunque in usum revocata fuerint, facilè adscripta à cl. auctore, tantâ quidem fiduciâ, ac si *recens ab Academiâ venerit*, praximque medicam nunquàm exercuerit Contrà, non raró *valere jussit* illiusmodi *febrifugis*, ubì simul quis renuat uti Peruviano cortice, intrà quatuor, plùs minùs, menses solet contingere plurium quartanarum spontanea solutio Saltem *unum* ex tot veterum antipyreticis, cui magis fidat, indicasset cl. auctor, ut facto experimento, et asserti tàm utilis veritate detectâ, *tutius* istiusmodi remedium Chinâ Chinâ sepositâ, totius ulnis possemus amplecti, *sed isthæc* (ut infrà ipsemet inquit) *apud mulieres, et imperitam plebeculam locum habent, non apud eos, qui sapiunt.*

(*e*) (*Qui veteri, etc.*) Sapientèr admodùm in commendationem febrifugorum à veteribus usurpatorum, subdit cl. auctor effatum Plauti : *qui veteri utuntur vino, sapientèr puto*; desideratur tantummodò commentarium, quod in Orat. Jatr. Argum. pag. 183. huic ipsi textui addendùm censuit idem cl. Ramazzinus, quod sic habet : *Qui veteri vino utuntur sapientes puto, ajebat Comicus; rectè quidem, nisi tamen vinum in vappam, seu acorem transierit. Non minùs tamen sapientes judicandi, qui recenti utuntur vino, si defœcatum fuerit, hoc enim vini genus plùs nutrit multòque plùs spiritus ab eo elicitur.* Ità ille. In hisce terminis tàm benè quadrat casui nostro collatione factâ vappescentium, ac mucidorum febrifugorum antiquitatis cum recenti, et vivifico Peruviano febrifugo, expositio cl. auctoris, ut voluppe mihi sit, absque ullâ hæsitantiâ eidem subscribere.

§. XIX.

EQUIDEM *si damni dati*, et collati beneficii à Chinæ Chinæ usu ineatur ratio, non tàm facilè crediderim, ut ab æquis judicibus illa possit absolvi à crimine objecto, magis damnosam illam esse,

quàm utilem, seu num liceat de Peruviano cortice proferre, quod de Ottone scripsit Tacitus *tantundèm apud posteros meruit bonæ famæ, quantùm malæ.*

(*Equidemsi damni dati, etc.*) Omne damnum, quod China China possit inferre (si quod potest inferre) eo solùm nomine inferre valet, quòd est verè febrifuga. Nisi ea talis esset, neque esset in potestate imperiti medici febrem sistere, *ubì*, vel *quandò* non convenit; hoc est damnum unicum, quod ab usu illius, intempestivo tamen, queat fortassè procedere. Contrà, ab usu recto quot beneficia prodeant, satis patet vel ex uno tractatu meo, et ex adductis ibidem historiis. Si ergò *damni dati*, *et collati beneficii* ineatur justa ratio, *ab æquis judicibus* facilè crediderim posse decerni, *minimè damnosam illam esse*, *sèd utilem.* Quòd si ratio ineatur laudum, et probrorum, quæ à viro cl. ea retulit, tunc verè crediderim, licere de ipsâ proferre, quod ex uno tantùm defuncti auctoris versatili calamo (quandoquidem velit ei posteritas fidere) *tantundèm bonæ famæ apud posteros ea meruit*, *quantùm malæ* Ità nimirùm nobismetipsis haud satis faventes.

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagitis, Pers. Sat. 4.

§. XX.

Possem *funestos casus* referre non paucos, quos observavi toto eo tempore, quo Mutinæ medicinam feci, sed prolixior essem, et epistolæ leges transgrederer: unicum tantùm in viro insigni satìs noto referam, dùm casus, qui in gente vulgari contingunt sine rumore terra obtegit. Comes Joannes Carolus Morandi Placentinus, olìm Serenissimo Principi Cæsari Estensi Eques percarus, mediâ æstate simplici quartanâ correptus est, cui

medicus magnus Peruviani corticis fautor, factâ ut potu levi aliquâ purgatione, seu etiam v. s. Chinam Chinam ad plures dies pro more suo præscripsit, ast Eques ille contumaciori febre factâ in pejus ruere semper cœpit, donec appetente hyeme hydrops ascites factus Placentiam asportari voluit, ut in majorum sepulchro tumularetur.

(*Possem funestos casus*, *etc.*) MAGNAM potiùs esse dixerim cl. auctori penuriam funestorum casuum, quos possit obtrudere, si quem primo loco producit, à septem retrò lustris cogitur emendicare. Verùm nec rem planè tangit acu, neque me imparatum invadit; sed strenuè jam præmunitum. Atque hinc dignoscat quilibet, me *ingenuè bona*, *et mala exposuisse* in Tractatu meo, non encomia tantùm, laudesque Chinæ Chinæ profusas, *qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento Tractatus integros edunt*, ut acutè notavit §. 7. cl. auctor. Hunc igitùr eundem casum vide lector in Therapeutice meâ, pro animi mei candore primò tantùm obiter, indigitatum in quâdam parenthesi, pag. 3. dein expositum quidem brevitèr, sed ad trutinam longiusculè expensum à pag. 83. ad pag. 85. suppresso licèt ægrotantis nomine: atque id solùm suppresso, ne viderer in infausti eventûs discrimen velle me trahere, præter experientissimum *Frassonum* præceptorem meum, qui primò solus curæ adfuit, et ab obtrectatoribus suis ob id malè audiit, ipsum quoque superaccitum eidem curationi cl. Ramazzinum, cujus propterea mentionem facere opus erat. Neque enim satìs memineram, quemadmodùm neque modò satìs sum memor, an vir iste cl. qui tunc *Chinam Chinam habebat in magno pretio*, *et affectu suo nimìs effusè in illam ferebatur*, antè oblationem Peruviani corticis, an solummodò post oblationem curationi à præceptore meo susceptæ supervenerit, atque ideò an calculum suum pro administratione febrifugi hujus addiderit necne. Discrepat tamen in nonnullis à meâ, in aliis manca est historia à cl. auctore laconicè nimìs expressa; quàm ideò nonnihil fusiorem,

usquè

usquè tamen sinceram, apud me videre est loco citato his verbis. *Meus itaque colendæ semper memoriæ præceptor Frassonus nobili cuidam viro* (fuit is idem Comes Jo. Carolus Morandus, de quo hìc cl. auctor, etsi nomen illius tunc retinuerim) *quartanâ febre per mensem circitèr detento, et suprà modum vexato cum notabili anhelitûs difficultate, atque œdematoso pedum tumore antè febrem exortis, et cum eâ in dies crescentibus, Chinam Chinam exhibuit, et febrem sustulit. Post aliquot alios successivè dies tumor œdematosus, suâpte naturâ in incrementum pronus, major est factus, ad tibias, et crura sensìm procedens, ventre non immuni. Atque ità, increbrescente anhelitûs difficultate, intrà paucos tandem menses, à serosâ colluvie universaliter obrutus æger, fato cessit, hydropicus abdominis simul et pectoris.*

Hæc cùm ità verè se habuerint, minimè consonat veritati, quòd febris ab epotâ Chinâ Chinâ *facta fuerit contumacior*, ut asserit vir cl. sicut nec idem veritati paritèr consonat, quòd Frassonus *ad plures dies* ipsam Chinam Chinam præscripserit. Præscripsit ille quidem *pro more suo*, sed mos illius, omniumque tunc medicorum erat præscribere ad drachmas duas, et semel tantùm *juxtà methodum* etiam *sanioris ætatis* cl. Ramazzini. Quòd si febris, ut subdit ille, *facta fuit indè contumacior* cùm medici tunc solùm *eludantur, quandò ea non redit, sed tacitè corpus depascitur*, ut §. 27. imò cùm *res feliciùs cedat* §. eodem, *quandò illa caput erigit etiam ferocior*, quomodò hinc modò colligit vir cl. Chinam Chinam obfuisse, et hydropem ascivisse, si febris ex ejus effato nequaquàm abiit, sed *contumacior evasit*? Prodeat tamen iterùm è latebris in apertum veritas. China China *semel* tantùm ad drachmas duas propinata fuit, et febris recessit, sed hydrops anteà genitus incrementum, quod eo etiam febrifugo minimè epoto suscepisset, æquè suscepit. Rediit quidem pro more post nonnullas hebdomadas paroxysmis levioribus uno tantùm corticis haustu depulsa febris, sed nulla ferè ampliùs habita est illius ratio: quandoquidem conatus omnes ad se trahebat hydrops usquè succrescens, dùm tractu temporis in lentiorem symptomaticam febriculam sensìm conversa, paulatìm obliterabatur quartana.

Hæc est germana facti series: et præterquamquòd vivit adhùc

in luctu Comitissa defuncti viri tunc conjux, omnium facilè memor, ipse nequeo non meminisse qui eidem Comiti Johanni Carolo Placentiam proficiscenti, *ut in majorum sepulchro*, cùm obiret, *tumularetur*, de mandato ipsius præceptoris adstiti, medicinæ sacris vix initiatus, circà annum videlicèt 1678. causæ morbi procatarticæ, quas brevitatis gratiâ ibidem subticui, modò verò cogor innuere, fuerunt labores insueti, et incommoda lata præsertìm Liburni; ut Principi, cui famulabatur, morem gereret, non semel sub dio pernoctans in ipso portu nebulis confertissimis obsitus, interdiù verò fermè assiduè, ac violentèr equitans ad plures dies per juga, et montes, tàm in profectione, quàm in reditu. Quæ quidem omnia omninò præter consuetudinem perpessus, cœpit paulò post lumbis dolere, imminuto sensìm lotio, domi hærere, pallere, sibi gravis fieri, subtumidusque, et anhelosus nonnihil ad quemcunque motum evadere, ac mox febre quartanâ corripi, succedentibus postmodùm iis omnibus, quæ suprà retuli, transcripsique ex Therapeutice meâ, ut indè cuique pateat, casum hunc unicum minùs favorabilem, lapsu annorum vel tunc plusquàm triginta mihi observatum, ac quodammodò pro suspecto habitum, fidelitèr manifestasse. Et quamvìs pro Frassono curante tot, tantique ponderis militarent rationes (quas fusiùs ibidem sum persecutus) ut ob illas practici eximii Placentini, *Eques Moraggius*, *et Stanislaus Homatus*, quibus ægrum tradidi gravissimè habentem, ipsum præceptorem meum omni culpâ vacare pro suâ ingenuitate asseruerint, eum nihilominùs ego severior, ac forsàn minùs æquus judex, in ipso Tractatu meo ab omni suspicione parùm cautæ oblationis remedii, solam febrim, non hydropem præortum mulctare valentis, nequaquàm absolvi.

Interìm tamen lectorem enixè rogatum volo, ut dempto sibi, mihique repetitionis tædio, examen integrum hujusce casûs videat in fonte, paginis suprà citatis Therapeutices meæ, ubì quandò hydrops Chinâ Chinâ curari possit, si nempè à febribus pendeat, et quandò non possit, si nempè febres ipsas præcedat: crebris tùm experimentis tùm scriptorum expertorum auctoritatibus, statutum reperiet, planèque discussas intuebitur nebulas omnes, quæ hinc Peruviani corticis usui cavillosus quispiam vel tunc studuisset

effundere : tandemque noscet, me his non obstantibus, de febrifugi administratione haud satìs fortassè cautâ, ipsum quadantenùs præceptorem meum (æquè audactèr quidem ac sincerè) notasse. Sed hoc idem si detur etiam cl. auctori, quid contrà remedium, cùm tempestivè, atque ubì prodesse debet, non ubì nequit, offertur? Verùm rancescunt hæc à viro cl. nunc allata, imò dixerim, putent, quippè extincti jamdudùm Frassoni manibus, prout ab opponente appinguntur, heu nimìs infensa.

§. XXI.

HUJUSMODI *exemplum* in quartanâ intermittente, multaque alia postmodùm mihi observata in febribus periodicis, in quibus continuatus febrifugi usus obstructiones et cachexias invexit, ut ægri cum sanitate in gratiam numquàm redierint, ac tandem hydropici obierint, ut postremo contigit Domino Comiti Marsiano, alia inquam exempla cautiorem me fecêre in præscribendo hoc febrifugo, licèt febres essent de genere intermittentium.

(*Hujusmodi, etc.*) CL. auctor suadere contendens, *continuatum febrifugi usum obstructiones, et cachexias invehere, ac tandem hydropem, et mortem*, exemplum insignè *inter multa*, ut inquit, *alia* selectum (quæ tamen minimè indigitat) in medium proferre satagit, quasi per transennam memoriâ recolens obitum generosi viri D. Comitis Ludovici de Marsciano, anno 1703, Bononiæ vita functi, post septennium tamen (quod ille subticet) integræ valetudinis ab epotâ Chinâ Chinâ, quam D. Davinius anno 1696. curationi adstans, ad vota soliciti ægrotantis proposuit pro curatione quartanæ febris, quâ tunc tenebatur Nobille Patiens, D. tandem Ramazzino, meque ipso, cunctantèr quidem antè, faciliùs verò post rem discussam, eo casu remedium admittentibus. Hanc quoque historiam nominatìm expressam, atque descriptam videbis

jector, in Therapeutice meâ, pag. 82. histor. 23. sciasque illam non ibi relatam, ut simplicis quartanæ curationem Chinâ Chinâ absolutam, velut quid cedro dignum, promulgarem; puduisset enim trivialia hæc pro magnificis venditare: sed ut lienis intumescentiam (quæ nobis curantibus negotium facessebat non leve) à quartanâ prognatam, ope verò corticis unà cum quartanâ ipsâ dejetam, malè credulorum oculis subiicere, fassus hac in re nonnullum quoque hæsitantiam meam; quamvìs in sententiam cl. curantist viri, d. scilicèt Davinii, qui votis ægri enixè instantis annuera omnium facillimè, reverà descenderim. Ad calcem historiæ quasi futuræ cavillationis extitissèm præsagus, hæc quoque reperies, quæ placuit tunc subdere seriorem ejusdem ægrotantis obitum connotantia, si quandò et hunc in crimen corticis quisquam vertere non erubuisset. Sunt hæc præcisa verba pag. 83. meæ Therapeutices exarata... *Nisi fortè morosus quispiam recidivam morbi illius* (videlicèt quartanæ Chinâ Chinâ curatæ) *appellare velit lethalem ejusdem ægritudinem, post séptennium à causâ evidenti productam, febrim videlicèt acutam, ex suppressâ cuaneâ quâdam habituali affectione oriundam, et intrà* 14. *dies per abscessum ad annum imperfectè judicatam: quo demùm abscessu priùs in gangrænam converso, mox difficultèr curato, translatoque interìm ægro in aerem palustrem, febris erratica subsecuta est, quæ tractu temporis lienis tumorem ascivit, dein icterum, mox hydropem et mortem.* His adde modò, radicem omnium malorum verè fuisse suppressionem, nedùm cutaneæ ejusdam affectionis habitualis, ut suprà, sed et antiquæ simul *fistulæ* ad anum (quod tunc subticui, quippè quòd paucis notum) undè profundioris posteà, altiorisve abscessûs origo cum febre acutâ, indè gangræna, et partium imi ventris intimiorum, ac connexarum labes, hydrops deniquè, et mors. Ità sensit distinctè inter cæteros vir cl. D. Paulus Piela in consultatione postremâ, quam cum plurimis aliis celeberrimi Bononiensis Archilycei viris illustribus, de mandato Serenissimi Ducis ibidem habuimus D. Davinius et ego. Atque hinc sanè petenda causa obitûs viri generosi, non ex Peruviano cortice antè tot annos epoto. Certè tot medici insignes ex inclyto illo Athenæo, qui ad longum tempus curæ illius Equitis adsittêre, quibusque universa

prægressorum morborum series apprimè innotuerat, quicquam mali à Chinâ Chinâ progenitum, ne per somnium unquàm sunt suspicati. Vivit unus ex iis cl. Simonius, quæ circà hoc sentiat valens testari, et parùm candidam hanc oppositionem, futilesve potiùs has nugas potens diluere, si sit opus.

§. XXII.

Indulgentior tamen fui in hujus remedii administratione, quandò observabam ægrum ipsum instantèr appetere tàm decantatum præsidii genus, et quodammodò conqueri de meâ procrastinatione; novi enim quanti momenti sit ægri confidentia in hisce remediis assumendis, quæ sibi profuturo animo conceperint. Ne igitùr tàm magnam confidentiam frustrater, Chinam Chinam (a) *in mediocri dosi*, ut lædere non posset, et cum satìs felici eventu exhibui, hac in re celeberrimum Sanctorium nostrum imitatus, qui, ut in methodo vitandorum errorum libro 13. cap. 4. suadet lapidem bezoar, licèt fictitium, aliquandò exhibendum, propter nimiam ægrorum confidentiam, et ut vitentur calumniæ propter confirmatam opinionem (b) *quòd malignæ qualitati* obsistat: Hæc nimirùm opinio de lapide bezoar, à venerandâ Antiquitate in tantâ existimatione habito, fuit penès hunc nostrum Professorem, ut illum præscriberet in fide parentum, à quâ opinione non multùm abludunt nostrorum temporum medici peritiores modicæ fidei circà omnia bezoartica, et alexipharmaca, de quibus Virgilianum illud dicere liceat, *possunt quià posse videntur*, quod dictum tamen

Peruviano cortici non videtur congruere, nam reverà in febribus intermittentibus aliquid potest, quià paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdùm etiam omninò, ut ampliùs non redeant.

(*a*) (*In mediocri dosi, etc.*) MEDIOCREM dosim Chinæ Chinæ à cl. auctore constitui in *unâ* tantùm drachmâ, maximam verò in *duabus*, vidimus jam ipso fatente §. 8. Quantitas autem drachmæ uniùs, vel paulò major, præsertìm *semel* tantùm oblata, nedùm *lædere non poterat*. verùm nec ferè prodesse, nisi de febre intermittente planè facili sermo sit, et sponte ad solutionem vergente. Profectò si fortè hujusmodi, aut simili methodo religiosè semper hæsit in praxi cl. auctor, ægrè admodùm de activitate remedii ferre poterat judicium undequaquè absolutum, ut illud damnaret. Neque jure crediderim potuisse ab illo decerni, an sinistri succesûs, quos identidem memoravit, aut perhibuit se posse memorare, unicê cortici fidentèr attribuit (nisi ab inopportunâ forsàn oblatione processerint) à cortice verè processerint, an à dosi illius enervi, ac invalidâ, remque propterèà infectam relinquente. Sed urget ille, asserens, eo pacto se *Chinam Chinam exhibuisse cum satìs felici eventu.* Hìc, fateor, curiosus quærerem, si liceret; cùm verò non liceat, mente saltem meâ scrutabor, quinam fuerit eventus ille, qui dicitur felix. Vel enim (repetitæ occasioni donari velim repetiunculas quoque nonnunquàm meas.) Vel enim *post aliquot dies febris denuò caput erexit etiam ferocior : sic enim rem felìciùs cessisse ægrotantibus* annotat §. 27. annotavitque in epistolâ nuncupatoriâ, *febrem sed fortiorem* redeuntem, pensare damna Chinæ Chinæ, ob ejusdem febris extinctionem ægris illata : et hunc eventùm, quidquid dicat auctor, procul dubiò parùm felicem dixerit æger ipse. Vel febris non ampliùs rediit : et hic eventus secundùm eundem cl. auctorem omnium pessimus est; ex §. enim 25. *Optandum esset, ut febris, quæ diebus à paroxysmo vacuis tacitè cubat, ut ignis suo cinere doloso, in apertam flammam erumperet, non reditus illius remedii loco esset.* Sive ergò reciderit æger à cl. viro Chinâ Chinâ curatus, sive non re-

ciderit, difficile est eruere ex theorematis hujusce Dissertation is quinam fuerit eventus felix, et quinam sinister. Ad lubricas istiusmodi angustias persæpè redactus, quocunquè tandem se vertat cl. auctor, semper illi *à fronte præcipitium est, à tergo lupus.*

(*b*) (*Quod malignæ qualitati, etc.*) Gratias tandem habeo quamplurimas cineribus viri cl. quòd in re obviâ quidem, sed in casu nostro plurimi æstimandâ, quippè quæ prima forsàn, ut mox declarabitur, controversiæ nostræ jecit semina, partes meas tàm liberalitèr, tàmque ingenuè susceperit. Decernit ille cum celeberrimo Sanctorio, *confirmatam* apud medicorum vulgus *opinionem, quòd lapis bezoar malignæ*, ut aiunt, *qualitatis obsistat*, vanum esse. *Medicosque peritiores nostrorum temporum esse modicá fide circà omnia bezoartica, et alexipharmatica, de quibus Virgilianum illud dicere licet,*

.... *Possunt, quià posse videntur;*

atque ideò, subdam ego, diligentèr reponenda erunt inter *tutissima* illa *remedia*, de quibus §. 11. Regibus præscribenda. His præjudiciis explosis comparat in contextu eundem lapidem bezoarticum Peruviano cortici, fateturque, cuncta hæc, *quæ de bezoarticorum et alexipharmacorum invaliditate ab eo dicta sunt, nequaquàm congruere huic febrifugo, nam reverà* (inquit ille) *in febribus intermittentibus aliquid potest, quià paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdùm etiam omninò, ut ampliùs non redeant.* Lectorem hìc, quæso, ne pigeat adire Theurapeuticen meam pag. 196. histor. 9. vel saltem pag. 197. Ibì videat, totam discrepantiam, quæ anno 1709. inter me, et cl. auctoris nepotem relatorem abusûs Chinæ Chinæ in urbe nostrâ, insurrexit, quæque forsàn scriptis hisce cl. viri ansam præbuit non minimam, in hoc uno constitutam fuisse, quod ille febris tertianæ duplicis, ab ortu suo intermittentis, aut subintrantis, mox recens continuæ, ipsoque judice, malignæ jam factæ, cum totali asphyxiâ, frigidisque circà pectus, caput, et collum, sudoribus curationem (quam ego Chinæ Chinæ ope certam pollicebar, ut contigit, inhibito per eam superventuro novo paroxysmo, cæteroquì planè lethali) ille inquam lapide potiùs bezoartico, quàm Chinâ Chinâ absolvendam con-

tenderet, eo præcisè titulo, ut *malignæ obsisteret qualitati.* Quid ergò mihi, tàm secunda ne cogitanti quidem, propitium magis poterat obvenire? Profectò

— *Insperata accidunt magis sæpè, quàm quæ speres*,

inquit Plautus in Mostell. Etenim nonne ultronea ferme hæc est cl. patrui ingenuitas, quæ corticem Peruvianum, *paroxysmos febrium reverà sistentem*, lapidi bezoartico anteponit, *peritioresque nostrorum temporum medicos* eos vocat, qui virtutem alexipharmacam illius celeberrimi lapidis parvi faciunt, opinionem ipsam, confirmatam licèt, quòd *maligna*, ut vulgus medicorum loquitur, *obsistat qualitati?* Sed nonne simul rationalis erat in casu tàm præcipiti solicitudo mea, ut rationalis felixque fuit ipsa febrifugi oblatio? Nimirùm ope illius perniciosa febris recessit sine reditu à subjecto *præpingui, pituitoso, adolescenti, nobili, et lautitiâ victûs utenti;* quæ conditiones, nedùm conjunctìm omnes, sed et seorsìm singulæ, Peruviani corticis usum prohibent ex cl. auctore, ut suprà vidimus, jamque septennium interìm inculpatæ valetudinis labitur à Chinâ Chinâ assumptâ. Hujusmodi *noxam* ex vi *occultæ malitiæ* suæ intulit illa, intrà mensem ad uncias duas epota. Nec majorem forsàn, magisve noxium abusum mox vidit, aut antè viderat Mutinæ studiosus relator.

§. XXIII.

Atque id est, quod valdè admiror, et in variis meis operibus (*a*) *virtutem, hanc arcanam* commendavi, et nunquàm satìs admirari cessabo, (*b*) *sed optandum* esset, ut in periti, et prudentis medici manibus esset hoc remedium, eo enim ventum est, ut vulgaris quisque medicus, et juvenis, qui recens ab Academiâ venerit, non vereatur periodicâ febre laboranti ægro febrifugum istud ad multos dies, et in liberali dosi præscribere eâ securitate, quâ magistros suos operari vidit.

(*a*) (*Virtutem hanc*, *etc.*) Non solùm *virtutem arcanam* Chinæ Chinæ (cujus *usum* ex hoc ipso quòd *arcana* est illius *virtus*, §. 6. hujusce Dissertationis vocat *amethodicum*) sed *usum* ipsum *liberalem*, et *amplum* ejusdem virtutis, illamque possidentis Peruviani corticis, cum exclusione ferè omnimodâ cæterorum præsidiorum artis, *in variis operibus suis commendavit* cl. auctor, ubiquè asseverans, ut vidimus, *antipyreticum istud esse remedium cum securitate febres periodicas sanans*, *in tertianis malignis*, *fermentum illarum*, *sive penitùs restinguendo*, *sive quamplurimùm enervando*, *miranda præstans*, *ægrumque ob id vindicans ab interitu : in quâlibet febre recurrente*, *quocunque anni tempore*, *regione*, *ætate*, *sexu*, *temperamento exhibendum*, *non tamen semel tantùm*, *ut olìm*, *sed ad plures dies*, *donec febrile miasma sit penitùs exantlatum ; valere jussis tot pharmaceutices præsidiis*, *tot repetitis venæ sectionibus*, *tot iteratis purgationibus quæ humani corporis machinam potiùs infirmant*, *quam confirmant*, *etc.* Vulneribus hisce consolidandis, quæ sibimetipsi gladio veritatis inflixit cl. auctor, emplastrum tergiversationis hujusce paragraphi profectò est impar, interìm tamen nequit saltem non commendari sagax solertia, quâ semetipsum expressè contradictioni subtrahere studuit. Sed jam jacta erat alea, nec ullus supererat ampliùs (manu licèt magistrâ calamum contrectaret) industriosæ defensioni locus. Quòd si quis verè fuisset, viri certè solertissimi dexteritatem nequaquàm subterfugisset, ut de illo meritò dici possit,

— *Si Pergama dextra*
Defendi posset, *certè hac defensa fuisset.*

(*b*) (*Sed optandum*, *etc.*) *Optandum* omninò *ut in periti*, *et prudentis medici manibus sit hoc remedium*, et magis adhùc optandum, ut in periti, et prudentis medici manibus sint *alia remedia*, non ob præposteram aliquandò administrationem tantùm, sed *suâpte naturâ* insimul periculosa, cujusmodi sunt cathartica, et emetica, opiata omnia, diaphoretica, ea præsertìm, quæ vocant spirituosiora, venæ sectio, et alia hujusmodi generosiora præsidia. Ex horum quippè usu minùs castigato longè majora

impendent damna, quàm ex usu promiscuo Peruviani corticis, licèt sine rigidiusculâ, ut hìc cl. auctoris animadversione, *vulgaris quisque medicus, et juvenis qui recèns ab Academiâ venerit, non verentur illa quotidiè præscribere, eâ securitate, quâ magistros suos operari vidit.* Non est tamen ideò, quòd approbem nimiam, si sit nonnunquàm, juvenum facilitatem, quam verè corripiendam et ipse judico: dico tantummodò, errorem ipsius præcocis febrium extinctionis sæpè leviorem reperiri à posteriori (ut cum scholis loquar) ac priori apparuerit: errorem verò febrifugi oblati in febre, cui nullatenùs illud convenit, ut in synocho, aut aliâ quâvis febre per essentiam continuâ, ad solam fermè palati frustraneam mulctam forsàn restringi, damnum enim, saltem sensibile, nullum exindè visitur. Propterea, quàm jure exquirimus cl. auctor et ego, peritiam, prudentiamque in medico Chinam Chinam præscribente, eam non solùm, sed et majorem exopto ego in medicis, *alia remedia*, si malè administrentur, verè periculosa, quotidiè tamen, ac si bellaria forent, facillimè præscribentibus.

§. XXIV.

Sed hoc etiam esset tolerandum, nisi quoque (*a*) *chirurgi pharmacopolæ*, inscio medico hanc arrogarent auctoritatem, sibi plaudentes quòd pauca impensa ægrum è lecto cui diuturnæ febres affixissent citissimè exemerint non sine præviâ purgatione, et venæ sectione; quæ duo magna remedia præmittenda censent, ut methodicè videantur operari; quòd si febris omnes illorum conatus eludat redeundo, in promptu habent ægrotantium errata in victu, et rebus non naturalibus, seu non exibitam ad plures dies debitam Chinæ Chinæ quantitatem, sed isthæc apud mulieres, et imperitam plebeculam locum habent, non apud eos

qui sapiunt, febres enim intermittentes ab hoc remedio fugari videntur, ac medicis nimìs credulis facilè imponunt, (*b*) *non enim verè fugantur*, sed potiùs concentrantur, et quià paroxysmi non repetunt, putant nonnulli febrem abiisse.

(*a*) (*chirurgi. etc.*) SCANDALUM hoc an ipse præviderim, ab excellentiâ, et præstantiâ ipsâ remedii facilè oriundum: imò prognatam olìm apud extraneos quidam chirurgos, nec planè innoxiè tunc Mutinæ, propagatum, an observarim, enunciarim, et malè tulerim, videre est in Therapeutice meâ, primùm quidem pag. 170. secundùm verò à pag. 252. usquè ad finem capitis. Id bonæ frugis, quòd ex malo semine, et tunc, et posteà collegi, nempè ex profusâ, et amethodicâ corticis oblatione, ignaris hisce gentibus identidem usita fuit ab hac ipsâ cæteroquì reprehensibili, ac temerariâ praxi, non malos eos semper, quos suspicatus essem, sed non raró potiùs bonos, et felices, quos non ità facilè expectassem, eventus successisse. Quamobrèm etsi administrationi præposteræ illius malè aptetur excusatio de erratis ægrotantium, vel de non satìs continuato usu remedii, si febris redeat, nihilominùs hæc eadem excusatio planè contemmenda non est, ut illam videtur planè contemnere cl. auctor, si verax alioquì ea sit, et candida. Cùm ergò sæpè, ut dictum suprà, res benè ceciderit, quamvìs remedium minùs congruentèr fuerit administratum, colligo ego, nullam verè ab hoc febrifugo *ratione substantiæ suæ* noxam hominibus invehi, sed eam solummodò nonnunquàm (nec enim semper) quam mera *intempestiva depurativæ febris extinctio* potest inferre. *Bonæ* scilicèt *leges ex malis* quandoquè *moribus* etiam in re medicâ *procreantur.*

(*b*) (*Non enim verè fugantur, etc.*) Sciebam equidem, objici à medicis cortici Peruviano infensis, illum, qui solam causæ febrilis quasi sopitæ *actionem* ab iisdem creditur impedire, solas per consequens *febres* fugare consuevisse, minimè verò febrium *causam*, pro illis iterùm suscitandis intùs latentem, sed *febres ipsas verè non fugari*, *imò eas concentrari potiùs* (apertis adeò saltem

notis) nondùm audivi. Me itaque spontè recipio inter *medicos illos nimìs credulos, quibus facilè imponunt* abditæ hujusmodi febres, quæ sinunt ægrum facilè cibum appetere, benè ferre, meliùs nutriri, optimè quiescere, vires resumere, equitare, iter facere, ludere etc. sine lassitudine, sine molestiâ, sine siti, uno verbo, sine ullo febris indicio. Certè maligna valdè sit oportet *concentrata* sit hujusmodi febris. Modò infortunium nosco à cl. auctore toties deprædicatum, si nempè non recidat æger, necesse quippè est illi, latentem hujuscemodi febrem toto vitæ suæ tempore circumferre. Quis tamen ideò vel somniasset unquam, cl. auctorem, de suis ægris cæteroquì solicitum, in hunc errorem scientèr incidisse, ut illis non semel imponeret, præscriberetque *in ætate saniori, jam expertentiâ edoctus, et noxis Peruviani corticis observatis*, illud idem febrifugum (quemadmodùm se præscripsisse fassus est §. 8. et alibì) sub vano prætextu, quòd *recrearentur ipsimet ægri, et vires resumerent*, cùm tamen sciret, *ab hoc remedio non fugari febres, sed concentrari, tacitèque ab illis*, ut infrà §. 27. *corpus humanum depasci* potiùs quàm recreari?

§. XXV.

(*a*) ADVERTE *quæso* mi nepos, ac diligentèr observa, febres intermittentes post epotam Chinam Chinam nunquàm ad veram, et perfectam apyrexiam pertingere, qualis contingit quandò natura sponte per sudorem, aut alias vias accessionem discutit, nam in tertianis exquisitis in die intermissionis vera et absoluta ex pulsu observatur infebricitatio; non sic verò ubì assumpta fuerit China China, nam pulsus percipitur parvus, et cum aliquâ frequentiâ, quod etiam (*b*) *à doctissimo Etmullero* fuit annotatum; sic facilè decipiuntur medici qui putant febrem recessisse, quæ tacitè cubat, ut ignis sub cinere doloso, sed optandum

esset ut in apertam flammam erumperet, postquàm æger ad aliquot dies silente febre roboris aliquantùm reportasset, nam reditus febris (*c*) *remedii loco* esset.

(*a*) (*Adverte, quœso, etc.*) MULIERCULARUM more à crassioribus tantùm indiciis carentiam febris eram nupèr meritus; sed medico *vena tangenda est*, ajebat Senecta. Venam itaque, seu potius pulsantem arteriam attentè scrutatus cl. auctor nepotem monet, *ut diligentèr advertat, febres intermittentes post epotam Chinam Chinam nunquàm* (ne toto quidem vitæ cursu?) *ad veram, et perfectam apyrexiam pertingere.* Hæc observatio respicit rem, non ratiocinium: Quamobrem videtur turpe, contrectato pulsu, medicos non convenire circà existentiam, aut carentiam febris. Vadem tamen me pretio quolibet dare volo, nullum inter obtrectatores Peruviani corticis reperiri medicum tàm exquisito præditum tactu, ut ex pulsu (etsi frequens ille dicatur, ac parvus) valeat dignoscere hominem hoc febrifugo potiùs, quàm sponte, aut aliâ quâvis viâ ex febre intermittente sanatum, si aliundè nesciat. *Isthœc* verè *apud mulieres, et imperitam plebeculam locum habere possunt, non apud eos, qui* saltem digitis *sapiunt.* Haud tamen inficior, quòd si cuipiam febricitanti diuturnis simul obstructionibus, aliisve similibus affectionibus detento, et diebus etiam à paroxysmo vacuis aliquam pulsûs frequentiam de more habenti, offeratur cortex, eadem ad aliquot dies perstare non possit pulsuum frequentia, quæ priùs aderat, ut illi perstaret vel sponte, vel aliâ quâvis arte sanato; verùm illam eandem frequentiam citiùs evanescere continuato usu febrifugi, quâm si alitèr fuerit curatus æger, non semel quoque compertum habui. Cæterùm si febris antè assumptum corticem perfectè intermittebat diebus à paroxysmo vacuis, quomodò sublato per corticem paroxysmo, cæterisque in suo statu relictis, poterit ipsam occupare intermissionis diem febris depulsa? Aliud sanè docet nos praxis, aliudque docuit ipsum auctorem. Si enim febres ab assumptâ Chinâ Chinâ *non recessisse, nec verè fugatas esse* observasset ille in ægris suis, *neque*

ad veram, et perfectam apyrexiam pertigisse, sed concentratas cubasse, et corpus tacitè depascisse, ut in hoc paragrapho videtur monere nepotem, et in §. 27 alios medicos; dubio procul non dixisset in Orat. Jatrici Argumenti, *febres, quæ intermittentium familiâ sunt exigui hujusce pulveris haustu etiam penitùs aboleri:* itèm eundem Peruvianum pulverem *febres, saltem recurrentes, et intervallatas fugare, et exterminare*, ut quid verè datus est nobis *ad malè natam febrium sobolem exterminandam etc.* quemadmodùm in *collatione* textuum lit. D. et E. F. potest facilè quilibet intueri.

(*b*) (*A doctissimo Ettmullero, etc.*) Ettmullerum, cujus auctoritate hìc liberalitèr nimìs abutitur vir cl. videmus in responsione ad §. 36. dicentem, *Chinam Chinam esse remedium egregium, felicitèr* (nota illud *felicitèr*) *curans tàm quartanas, quàm tertianas febres etiam duplicatas*, seque *verissimum arbitrari, hunc corticem fugare* (nota quoque istud *fugare*) *suo usu quasvis intermittentes nec has solùm etc.* An hæc cohærere possint aliis, prout jacent in hoc paragrapho, per virum cl. adductis, judicet interìm lector, usquequò germana omnia Ettmulleri sensa, in citato §. 35. à nobis aperienda, et ad trutinam expendenda, clariùs intueatur.

(*c*) (*Remedii loco, etc.*) Febrim aliquandò remedii vicem supplere posse, in morbis præsertìm Herculeis, cujusmodi sunt epilepsia, apoplexia, et alii, nos docet Hippocrates, et experientia confirmat. Atque hisce casibus sicutì febrium suppressio debet esse suspecta, ità potest esse optabilis illarum inopportunè depulsarum reditus, ut ipse in Tractatu meo pag. 75. hist. 1. observavi: idque semper asseram, quotiscumquè febris habeat characterem *depurativæ.* Dicam scilicèt, illam per nullum specificum antifebrile quod eandem valeat ejicere (quodque præter Chinam Chinam nullum est adhùc) posse fugari sine metu aliquo erroris. Dixi *sine metu*, aut *suspicione* erroris, aut damni non *sine certitudine*, plerumquè enim, ut paulò superiùs annotavi, febres quasdam intermittentes mihi contigit observare, ab ignaris empiricis hoc remedio absque ullâ indè ortâ noxâ fugatas, quas ipse in quibusdam saltem circumstantiis, præsertìm temporis, eo tunc remedio non

attigissem. Quamvìs enim aliquid audaciæ subsistit in hisce casibus, si tamen vivida sit fluidorum crasis, motus eorum liber, moxque cribrationes ac secretiones adamussim peragantur, sæpissimè probè subigitur, aut expellitur fermentum illud, quod minùs castigatè fuit in statu cruditatis absorptum. Etsi verò in hujusmodi tantùm suppressione audaculâ, et amethodicâ optandum fortassè nonnunquàm sit, ut revertatur febris, quandò tamen methodicè illa depellitur, non est cur eandem votis adeò ardentibus revocemus. Neque idcircò vidimus adhùc votivas tabulas pro febris reditu in templis nostris appensas.

§. XXVI.

(*a*) Novi *olìm* nobilem virginem in Monasterio S. Magdalenæ Mutinæ educatam, cui duplici tertianâ spuriâ correptæ, et ad mensem integrum decumbenti, factâ aliquâ purgatione, aliisque solitis remediis, Peruvianum febrifugum exhibere constitui, sed non sine alterius medici consilio. Vocato itaque ad consultandum D. Antonio de Abbatibus, et expositâ morbi historiâ, Chinam Chinam proposui, ut unicum remedium ad febris pertinaciam debellandam, seu aliquot dierum vacationem à tàm diris paroxysmis obtinendam, at ille modestè tamen ac humanitèr pro more suo professus est huic remedio se assentire non posse, rationibus, et (*b*) *experimentis à se habitis;* ast ego tandem ab ipso obtinui, ut assensum præstaret, sed non ex animo, ut reor; propinata itaque Chinæ Chinæ potione ad aliquot dies, paroxysmi obliterari visi sunt, sed nobili ægrotante pejùs se habente, in summum mœrorem, et anorexiam prolapsa, quarè mihi in votis erat reditus

febris ad priorem statum, sic ad menses integros decumbere in lecto coacta est, ut de illius salute non parùm timeretur, è Monasterio tandem educta, et apud suos liberaliores vitæ commissa, longum post tempus convaluit.

(*a*) (*Novi olìm*, *etc.*) HISTORIA hæc à quinque retrò lustris nonnisi ob inopiam petita, imò et repetita, est illa eadem, quam in Constitutionibus epidemicis Mutinensibus habet auctor cl. pag. 42. editio. Mut. pag. verò 57. nuperæ Patav. edit., etsi aliqua in narratione novissimâ hujusce Dissertationis observetur à prioribus diversitas. In Constitutionibus siquidem tàm primæ, quàm secundæ impressionis dicitur oblatâ Chinâ Chinâ *in formâ boli*, *cùm in vino infusam ægra respueret*; neque ibì sit ulla mentio de repetione remedii, et quidem appositè ad ejus ævi praxim, tunc enim apud nos nondùm erat in usu, febrifugum istud ad plures dies exhibere. In hac verò dissertatione alitèr factum asseritur, *propinatâ* videlicèt *ad aliquot dies Chinæ Chinæ potione*. In aliis quoque variat narratio, imò et discrepat nonnihil, quæ in Mutinensi editione Constitutionem epidemicarum reperitur, ab eâ, quæ modò legitur in Patavinâ editione ipsarum constitutionum, in hac enim Domino quondàm Antonio de abbatibus dignitas Archiatri Serenissimi Ducis Mutinæ, quæ viventi à cl. auctore in aliis officiosè tributa fuerat hujus historiæ occasione, adempta est, dùm recuderentur, extincto. Sed hæc rem nostram non ità immutant, quin stet propositum viri cl. quòd nempè post Chinæ Chinæ usum ægra illa pejùs habuerit, sive ad longum, ut in Dissertatione dicitur, sive ad modicum tempus, ut in constitutionibus epidemicis. Ast quomodocunquè febrifugum fuerit oblatum (certè tamen semel) qualiscunque fuerit jam ægræ status, qualiscumque febris illius, diuturnioris licèt, natura, et qualescunque causæ peculiaritèr illam producentes, concomitantes, atque foventes, mihique ægram licèt non invisenti, magis fortassè notæ, quam cl. auctori, hac in re (si liceret cuncta persequi) non parùm decepto: posito nihilominus,

minùs, quód omni cautelâ circà singula hæc adhibitâ, fuerit cortex parùm felicitèr propinatus, subsequente videlicèt laboriosâ, difficili, seràque, ac diutinâ, ut hìc asseritur, convalescentiâ, non tamen morte, quid indè propptereà? Nunquid deterior multò sors ægrotantis evasit? Nunquid alia remedia *ad mensem integrum* priùs administrata, inter quæ dubio procul *febrifuga veterum*, *causam febris*, ut asserit vir cl. *sensìm exantlantia*, profecerant plurimùm? Nunquid ergò sine cortice feliciùs convaluisset *à tàm diris*, ut auctor inquit, *paroxysmis* eâ Constitutione, quâ (ut adnotat pag. 15. earundem Constitutionum edit. Patav.) *nunquàm visa contumaciores febres, ad recidivandum magis pronæ, et quæ magis medicorum industriam eluderent? Siquidem* (sequitur) *nec repetitæ phlebotomiæ, nec purgationes, nec mille alexipharmaca* (en hìc involuta febrifuga veterum) *quæ pleno gutture tanquàm munus Deorum, receptiorum chorus adeò celebrat, quicquam profuêre.* Adeò igitùr mirum non est, in tàm pervicaci constitutione morbosâ repertam esse adolescentulam, cui fortè uni opem cæteroquì consuetam cortex non tulerit, quandò id nonnunquàm, raró licèt, accidere, atque ob idipsum quoque, raró me in benignis intermittentibus, persæpè *deputativis*, corticem eundem præscribere consuevisse, apertis literis prodidi, allatoque simul exemplo confirmavi in Therapeutice meâ pag. 69. et 70. Verùm quid multis? Tutela Chinæ Chinæ semel à viro cl. improsperè, forsàn et impropriè oblatæ, quid ad me?

(*b*) (*Experimentis à se habitis, etc.*) Ornamentum postremæ huic narrationi superadditum esse crediderim, non quidem quòd aulicus quondàm professor iste oblationi Peruviani corticis nonnihil obstiterit, ac *minimè assensum suum præstiterit*: etenim et ille, et reliqui ferè omnes Mutinenses medici præsertìm seniores eorum temporum, usui illius quammaximè reluctabantur, ut dixi jam in Therapeutice meâ pag. 3. sed Mantissa quædam colorata est, quòd obstiterit non solùm rationibus, verùm et *experimentis à se habitis*; tantùm enim abest, ut illa sive fausta, sive infausta de hoc febrifugo ille habuerit experimenta, ut certò sciam, ipsum qui symphatheticas potiùs curationes in deliciis habebat, aliquandò nugatoriam febrium transplantationem in perterebratos arborum

cortices tentare maluisse, quàm implantationem (liceat nonnunquàm vocabula condere) hujusce corticis in corpus humanum.

§. XXVII.

(*a*) HIC *nimirùm* medicorum est error, ut si Chinam Chinam in hunc solùm finem præscribant, ut paucos à paroxysmis dies liberos obtineant, (*b*) *interdùm eludantur*, febre ampliùs non redeunte, sed tacitè corpus depascente; non absimiles casus aliàs mihi contigere, ut me pœnituerit hoc remedio usum fuisse. Rem feliciùs cessisse annotavi quibus post aliquot paroxysmos febris denuò caput erexit etiam ferocior, quàm quibus febris visa est prorsùs extincta, et obliterata, seu parva subsecuta.

(*a*) (*Hic nimirùm*, *etc.*) ÆGRÈ admodùm cavere poterunt medici ab errore, à quo nequivit ità cavere vir cl. quin illum ob id *pœnituerit*, *hoc remedio se usum fuisse*, ut subdit in contextu. Sed tunc fortè nondùm advenerat tempestas, quâ maturescunt ficus, ut *ficu* febriferâ *Pharaonis* præscriptâ, de quâ §. 38. posset errorem corrigere, depulsamque febrem iterùm revocare. Cùm itaque medici potestate non sit, præcipere febri discessum eâ lege, ut postliminio brevi revertatur, neque *ficubus Pharaonis* queat illam vel invitam cogere rursùs ad reditum pro libito suo, non aliud agendum supererit, ne febris ipsa *in apertum denuò flammam renuens erumpere*, *corpus tacitè depascatur*, nisi abstinere prorsùs ab oblatione febrifugi, etiam *ad impetrandas inducias, et ad virium reparationem;* quod cæteroquì faciendum docuit cl. auctor §. 8. et magis adhùc expresse docebit §. 48. absque ullâ formidine erroris. Atque ideò, vel præceptum viri cl. de Chinâ Chinâ exhibendâ *ad impetrandas aliquot dierum inducias, et ut recreetur æger viresque resumat*, planè corruat necesse est, vel

nullus sit *error* medici id remedium in ejusmodi finem præscribentis, etiamsi febris vim sibi illatam in recessu indignata, votis eam reducem exoptantibus minimè ausculter.

(*b*) (*Interdùm eludantur, etc.*) Præscribant ergò medici Chinam Chinam, repetantque opportunè in eum potiùs finem, ut, si fieri possint, ægros, non *ad tempus tantùm*, sed *jugitèr* à paroxysmis liberos reddant: sic enim *non eludentur à febre ampliùs non redeunte*. Sed præscribant *tempestivè*, regulisque ac cautionibus debitis, itàut non usurpent, nisi *Ubì*, *Quandò*, et *Quomodò* docet, ut in Terap. meâ pag. 156. et alibì. Si ità se gerant, nunquàm eos pœnitebit, se fuisse usos tàm strenuo febrifugo, pœnitebit potiùs post rem prosperè gestam tàm serò uti didicisse. Tunc et ægri sibi *rem feliciùs cessisse* dignoscent, nec *tacitè se depastos* à febre suspicabuntur (quomodò enim se depassum suspicabitur à febre, qui, ut nupèr fatebatur §. 25. ipse cl. auctor, eâdem *silente per Chinam Chinam febre reportat robur?*) non suspicabuntur, inquam, se depastos à febre, sed sibi rem longè feliciùs cessisse dicent, si ea vel *non revertatur ampliùs*, vel saltem nonnisi *mitior, ac parva*, quàm si *ferocior caput extulerit*. In primo etenim casu illam fuisse à febrifugo opportunè mulctatam, sensu ipso experientur; in altero minùs opportunè, absque eo quòd alienum, et quidem satìs paradoxum, de rebus suis judicium exquirant. Neque enim homini Chinâ Chinâ sanato, qui jam, ipso notante ut suprà, cl. auctòre, *roboris aliquantùm reportet in dies*, opus esse crediderim consulere oracula; et trepidantèr quærere, sit ne sibi melior continuata sanitatis possessio, an relapsus in morbum.

§. XXVIII.

Dominus *Augustus* Quirinus Rivinus scriptor recens, in suo libro elegantissimo medicarum Dissertationum, typis Lipsiensibus anno 1710. èdito in dissertatione de febribus intermittentibus, eos sugillat, qui postquàm aliquo specifico febrem propulsatam videant, ut illam ampliùs non esse

redituram prædicent, sibi plaudunt, et gaudent, ait enim *medicos quosdam gratulari, quandò ægrotantes è Charybdi in Scillam deduxerunt, idest febrem feliciter profligarunt, ægro interìm vel contabescente, vel intumescente ab humoribus pravis, atque hydrope*, et paulò post mentione factâ de veterum febrifugis, qualia sunt centaurium minus, absynthium, carduus benedictus, radix gentianæ, et alia hujusmodi quorum usum commendat, hæc subdit verba : (*b*) *Idem hoc de cortice Peruviano, Gannaperide, vel ut aliàs vocatur, Chinâ Chinâ, censeo, utpotè qui præ cœteris amaris, aut febrifugis reverà nihil peculiare, aut tantâ laude dignum prestet. Certè sive genuinum, sive adulteratum sit, quod venditur, ab ejus usu interdùm quidem febrem aliquandò delituisse, seu plerumquè subsecutam pejorem recidivam, in aliis et frustaneam, et nocivam extitisse.*

NIL minùs me terret ratione satìs, et experientiâ munitum, sed me simul nil magis angit, quàm auctoritate impugnari. In id namque discriminis non semel adducor, ut scriptoribus omni honore, ac existimatione cæteroquì dignissimis, ullo pacto hac in re nequeam subscribere : imò cogar, impellente me notâ nimiùm veritate rei, non modò contrariis aliorum illustrium virorum adductis testimoniis eos refellere, verùm et iis memetipsum fidentèr opponere omnium infimum, sed fortassè præ multis expertum. Puderet me sanè cum quoquam tantâ decertare fiduciâ, si de subtili quâpiam doctrinâ iis ageretur, sed ubì disquiritur factum, quæ de illo sum millies expertus, ingenuè referre, et adversùs opponentem quemlibet constantèr sustinere haud erubesco. Ob id penès me nulla auctoritas in hac materiâ experimentali magni penditur, nisi

ab auctore illa proficiscatur, qui per quatuor saltem, vel quinque lustra hoc remedio liberalitèr sit usus. Atque ob id ipsum in Tractatu meo inter tot auctores huic febrifugo usquè ad excessum addictos, paucos selegi pro antesignanis, eos nempè, qui longam, crebram, et rationalem de illo experientiam nacti fuerunt, relictis tot aliis, qui, quamvìs miranda prædicent, forsàn toto praxeos illorum decursu vigesies antifebrile istud non præscrpsêre. Quod de auctoribus faventibus assero, multò magis assero de adversantibus, quos inter impossibile ferè crediderim numerari quemquam, qui pluries, ac pluries, ut opus esset, febrifugum istud administraverit. Atque id duplici quidem de causâ: primo nempè, quià possibile verè non est, hujusmodi pharmaco crebrò uti, et crebrò falli, saltem ut de noxâ possit meritò quis suspicari, nisi præter rationem prorsùs utatur: secundò, quià credibile non est, quòd vir honestus, ac probus, qui semel, bis, aut ter eodem usus, quâcunque demùm de causâ, quantunvìs irrationabili, sed sibi apparentèr verâ, umbram non levem suspicionis admiserit, audeat remedium sibi suspectum deinceps præscribere, atque, ut cæteroquì expediret hoc casu, ulteriùs experiri, suâ jam satìs suspicione occupatus. Atque hæc præmisisse lubuit, ne posthac lector nimiam mihi facilè imputet in rejiciendis oppositis auctoritatibus confidentiam, licèt hanc quoque omni, quo ad sinet viritas, modestiâ me ubiquè temperaturum polliceat.

(*a*) (D. *Augustus, etc.*) Jam verò objicitur mihi statìm auctoritas D. Augusti Quirini Rivini, *scriptoris*, spectatâ saltem libri impressione, *recentis*, quæ quidem qualitas non parvi facienda in casu nostro. Etenim (ne vel hoc ipsum subticeam) auctores ferè omnes, quantumvìs famigeratissimi, qui antè annos plùs minùs viginti quid sinistri, quidve suspecti de hoc cortice sibi tunc haud satìs noto scripsêre, cùm scilicèt nondùm universalia, ut modò peracta erant de illo experimenta felicia, mirum non est, si solo ducti conjecturarum suâpte naturâ fallacium, et rariorum, incertorumve successuum lumine id egerint, suisque de scriptis mistas identidem laudibus exceptiones, aut suspiciones quasdam protulerint, accuratiori posterorum indagine discutiendas. Persæpè quoque absque ulterioris veritatis scrutinio *ad unius cuculi cantum*

cecinêre plures : quo dein factum, ut etiam hodiè remedium istud egregium damnent nonnulli tantummodò *in fide Parentum*, aut ad modulum sui captus, cùm tamen, si eis invisendum detur, futurum sit fortassè, ut illud ægrè internoscant à cassiâ, vel cinnamomo. Ut igitùr redeam ad recentem scriptorem, cujus librum, ob locorum distantiam, nondùm est datum posse mihi tàm facilè comparare, omisso illius priore textu generali, qui nec de *Chinâ Chinâ*, vel alio *specifico* febrifugo quicquam loquitur, neque me (quoscunque sugillet) ullo pacto afficit, cùm de quâlibet præposterâ febres pellendi methodo possit intelligi, sive id fiat per insignitèr evacuantium, refrigerantium, aut humectantium abusum, sive per exuberantem sanguinis effusionem, sive aliâ quâvis viâ minùs laudabili, omisso inquam hujusmodi textu, quippè corticem Peruvianum usquè adhùc minimè improbante, ad alterum me converto magis specialem, usuique hujusce febrifugi minùs faventem, siquidem misellus hic textus, qui per omnes errans grammaticæ regulas undiquè claudicat (luxationem, ut reor, passus, dùm dimotus è sede suâ) graviore insuper vitio aliquo non laboret.

(*b*) (*Idem hoc, etc.*) In hoc textu cùm statìm ambigat scriptor ipse, *an adulteratus sit*, *an genuinus*, *qui Lipsiæ venditur Peruvianus cortex*. omninò dicendum erit, ut mos eidem geratur, corticem illum adulterinum esse, non quidem ob facilem febrium recursum, quæ post assumptum etiam quandoquè germanum corticem solent recurrere, nisi diutiùs ille usurpetur, ac repetatur; imò etiam nonnunquàm, rariùs licèt, quamvìs et continuetur, et repetatur usus illius, ut fassus sum in ipso tractatu meo, sed adulteratum suspicabor ex hoc solùm, quòd ille *præcæteris*, ut inquit *amaris*, *aut febrifugis*, *qualia sunt radix gentianæ*, *centaurium minus*, *absynthium*, *carduus benedictus etc. reverà nihil peculiare*, *aut tantâ laude dignum præstet.* Hìc ergò cùm non ausim, quasi corchorus inter olera, cum professore botanices, qualem agnosco D. Rivinum, de re botanicâ disputare, quæram saltem, num tantì sit apud ipsum Rivinum Ramazzini auctoritas quanti est apud Ramazzinum auctoritas Rivini. Si pari utrinque, ut reor, passu procedat res, dicam statìm ex cl. Ramazzini effato, ut in *colla-*

tione aliàs citatâ lit. B., Chinam Chinam, nedùm vulgarium antifebrilem, cujusmodi sunt gentiana, absynthium, centaurium, etc. sed et *alexypiretorum omnium, quotquot excogitavit antiquitas aut chymicorum solertia conflavit, esse facilè principem.* Cùm verò hoc ipsum judicium suum in præsenti Dissertatione retractare, aut revocare studeat idem, qui protulit cl. Ramazzinus, appellare demùm liceat ad supremum tribunal universæ reipublicæ medicæ, instando enixè, declarati communibus medicorum febrifugum hoc expertorum suffragiis, an *sincerus*, et *genuinus* Peruvianus cortex in sistendis, et statìm, et semper, febrium intermittentium paroxysmis, præstet reverà aliquid peculiare *præ cæteris amaris, aut febrifugis* superiùs recensitis. Proh magna Europæorum mercatorum cæcitas, qui ex Americâ Chinam Chinam ad nos asportant, cùm satius foret, absynthium, et centaurium nostrum ad Americanos devehere! Quòd si ad posteritatis tribunal causæ hujuscemodi examen placeat prorogare, nullus dubito, quin decantatis veterum febrifugis cum Chinâ Chinâ collatis id sit eventurum, quod olìm cristis gallinaceis in pavonis caudam velitantibus contigisse, falsè fabulatur Celius Calcagninus in suis apologis. Cùm enim illæ in *summo* capitis *fastigio* prominentes, pavonis caudæ insultarent, quòd *postremissimo loco* nata esset, scopæque instar terram verreret, *respondebo his, inquit illa, quùm vos pallidulæ, ac ætate exesæ, è militari cono me hostibus minitantem suspicietis.* Sed ad nos iterùm.

Evincit quoque, Chinam Chinam, quæ Lipsiæ venalis prostat *sinceram* non esse (quod suspicatur et Langius professor Lipsiensis) evincit, inquam, idipsum assertio altera ejusdem D. Rivini, nempè, à Peruviani corticis usu *interdùm* tantùm, et *aliquandò febrem detulisse: in aliis illum, et frustraneum, et nocuum extitisse,* bono enim, et *germano* assumpto cortice, si depulsa febris dicatur etiam solùm *delitescere*, id saltem non contingit *interdùm*, sed *semper*, adeòque in hoc sensu nec evadit ille unquàm *frustaneus;* dummodò febris sit, vel intermittens vel de intermittentium prosapiâ, quod omninò requiritur. De *noxâ* verò, quæ nonnisi ab usu præpostero, ut diximus, potest procedere loqui ampliùs planè detrecto, Reverà ut hæc omnia, quæ obtraduntur, queant sub-

sistere, non aliud conjectare licebit, nisi quod hìc scriptor loquatur promiscuè de febribus omnibus, tàm continuis, quàm intermittentibus: quo solo plura ex dictis poterunt haud difficultèr admitti. Nec forsitàn emendicatam quis dixerit istiusmodi conjecturam, quandoquidem §. 35. hujusce Dissertationis ex cl. Ramazzino habemus, absque eo quòd aliùndè quæremus, in actis Lipsiensibus improbari usum Chinæ Chinæ, in Constitutione quâdam Uratislaviensi anno 1699. universalitèr adhibitæ (et quidem perpetàm) ad *febres continuas popularitèr grassantes.* Forsàn et illùc respicit hujusce Lipsiensis paritèr scriptoris.

Cæterùm cùm adducta illius auctoritas, prout jacet, non congruat experientiæ meæ, neque id ego præsumam, ut mihi potiùs, quàm illi acquiescat quivis hoc remedium nunquàm expertus lector (expertos enim jam inter meos connumero) fas sit, omissis tot aliis, qui simul congesti efficiunt, ut *de hoc remedio jam habeamus pandectas*, recentem aliquem auctorem Lipsiensem pro conciliatore nostro seligere, cujus scripta approbet, ac magni faciat ipse D. Rivinus. Sit iste celebris Christianus Johannes Langius, cujus opera medica omnia, duobus amplis voluminibus comprehensa, edita sunt typis paritèr Lipsiensibus anno 1704. *curante*, ut legitur in fronte illorum, eodem *D. Augusto Quirino Rivino*, *Patholog. atque Botanices P. P*, ut nempè sui *conjunctissimi affinis* (quemadmodùm ipse ad lectorem præfatur) labores ac scripta cedro digna, et orbi perutilia commendaret immortalitati. Cùm ergò in his Langinis operibus reperiatur part. 3. volum. 2. pag. 361. *Disputatio* disertissima *De Chinæ Chinæ virtute febrifugâ*, in quâ quicquid fermè in eam usquè diem à diversis auctoribus tùm in approbationem illius, tùm etiam in contemptum prolatum fuerat collectum, examinatum, et discussum visitet ad pag. usquè 375. idcircò ad id saltem me refero, quod in eâ disputatione adversùs obtrectatores corticis adstruit, vir ille celeberrimus: etsi fatear, omnia, quæ in eâ lucubratione ab eodem Langio traduntur, etiam de favorabilium numero, mihi non semper probari, ut qui suspicor, haud completam sufficientèr fuisse defectu temporis viro illi clarissimo, anno ætatis suæ 47. vitâ functo, hujusce febrifugi elegantiorem praxim. Interìm saltem, quod nobis præcipuum est, reponere

liceat, illa eadem quatuor amara febrifuga, à D. Rivino Chinæ Chinæ, non quidem prælata (ut illa hinc præfert cl. Ramazzinus) sed tantùm æquè parata, et æquè commendata, nempè *centaurium minus, asynthium, carduum benedictum, et gentianæ radicem*, illa inquam eadem nominatìm in citatâ Disputatione à cl. Langio Chinæ Chinæ ità posthaberi, ut secundùm ipsum pag. 372., *His, aliisque*, ut inquit, *hujus generis pluribus medicamentis antifebrilibus, quæ ordine recensere nimìs esset prolixum, extrà controversiam præripiat palmam China nostra Chinæ, dubio sine ex suâ singularissimâ texturâ, etc.*

Tandùm quoniam hisce Langianis Disputationibus D. Rivino *placuit* (ipse sic lectorem admonet) *in margine brevitèr annotare, quæ prolixiùs in contextu pertractantur, ut hoc feliciùs contenta evolventi, et vel obitèr inspicienti appareant*, referam ipsius D. Rivini verba, pag. eadem 372. paragrapho 50 in margine apposita, quæ sic habent: *China China reliquis antifebrilibus antefertur.* Antefertur equidem, fateor, à Langio, sed à Langio practico egregio, scriptore recenti, D. Rivini discipulo, illiusque conjunctissimo affini, atque idipsum patitur, et sponte studet exscribere, ac annotare sine ullâ limitatione præceptor ipse D. Rivinus, forsàn ut quâdam velutì approbatione fortuitò appositâ, propriis ipsius verbis lis hæc dirimatur. Quòd si deniquè ipsi D. Rivino scriptori recenti recentissimum aliquem quis opponendum velit, is legat D. Bernardinum Zendrinum, qui in suo de Chinâ Chinâ Tractatu, typis Venetis hoc ipso anno 1715. edito, sensa ubiquè profert sensibus D. D. Rivini, et Ramazzini apertè contraria (reliqua ejusdem Tractatûs non est quod persequar, aut perquiram curiosus) ne verbum quidem habens de hac Ramazzinianâ Dissertatione, paulò antè Patavii impressâ, et apud Venetos bibliopolas publicè prostante, indicio manifesto, tàm ratione, cl. Ramazzini, quàm auctoritates D. Rivini, et aliorum contrà Chinam Chinam allatas, libero huic scriptori nullum negotium facessere valuisse; sed exolevisse neglectas.

XXIX.

(*a*) UTILIOR *forsàn* esset corticis Peruviani usus in febribus intermittentibus, si tales ab initio dignoscerentur, observantur enim aliquandò tertianæ febres verè intermittentes, sed mali moris et perniciosæ, (*b*) *de quibus Mercatus* peculiare caput habet, quales febres Hippocrati non prorsùs fuerunt ignotæ, in septimo enim epidemiorum hæc habet verba: (*c*) *Cholericæ affectiones magis in æstate fiunt, et febres intermittentes, et quibus horrores accedunt, hœ quandoquè maligna fiunt.* In hujuscemodi casu (*d*) *si aliqua* pravitatis signa se prodant, quæ ut plurimùm obscura sunt, et medicos fallunt, non alienum erit hujus febrifugi usum pertentare, *periclitari enim oportet, cùm morbus periculosissimus est*, aiebat Hippocrates.

HACTENÙS conatus est cl. auctor ostendere, *amethodicum* esse, et *irrationalem* usum Chinæ Chinæ, *suâpte naturâ*, ut inquit, *dolosæ*, ac suspectæ, tùm universalitèr loquendo, tùm etiam peculiaritèr in febribus intermittentibus, nullam malignitatem præseferentibus, in quibus, ut vidimus, non ad cautionem omnimodam (quæ hoc remedio obtenta ipso judice noxia foret, sed ad inducias solummodò aliquot dierum impetrandas, dummodò absit certitudo de illarum reditu, nonnumquàm permittit: dosi tamen satìs exili, quippè, non repetitâ, imò et in nonnullis tantùm, non omnibus usurpanda ægrotantium generibus. Cuncta hæc ferè ex diametro opponuntur iis, quæ de innocuâ hujùs remedii substantiâ, usu illius, et dosi, ad febres intermittentes *non malignas* abigendas, toto primo libro Therapeutices meæ præmisi, ut proptereà idem primus scopus unicus hucusquè fuerit castigationis à

cl. auctore in anteactis tentatæ. Huic tamen labori suo forsitàn pepercisset, si primam, et alteram tantummodò paginam libri secundi non renuisset evolvere, ubì apertissimis notis (quod à lectore velim considerari) me nullatenùs repugnantem polliceor cuilibet, qui in *benignis* intermittentibus Peruviani corticis operâ uti recuset : cùm eo febrifugo ipse quoque in iisdem intermittentibus non admodùm frequentèr utar, quippè pro *depurativis*, seu *perfectivis* sæpiùs à me habitis.

Enimverò etiamsi contendere velit cl. auctor, vel alius quispiam, solam effervescentiam febrilem etiam periodicam, esse instrumentum *unicum* depurationis fluidorum, atque hanc depurationem esse jugitèr à naturâ, pauco adminiculante remediorum apparatu, nobis expectandam, usquequò saltem magnum non superveniat, impendatque periculum : adeòque *nullum* unquàm esse locum, hac semotâ conditione, oblationi cujusvis *specifici*, quod citò paroxysmos sistat absque crisi valdè copiosâ, et palàm sensibili cujusmodi nullum adhùc præter Chinam Chinam repertum est, ego sanè ità sentientem nullo pacto refellere aggrediar, quantumvìs forsan rigidè nimìs sentientem. Neque me ab hoc proposito dimoveret quispiam alius, qui minimè innixus hujusmodi ratiocinio, haud planè forsitàn contemnendo, sed quâvis ineptâ, aut futili motus ratiunculâ, hoc ipsum tamen in re faciendum vellet. Etsi id rigorosè semper exigere in praxi, sæpè non cedat in proximi utilitatem, neque tamen cedit in evidens, et gravissimum damnum illius, ut contingit quoties quis in periculo, et *certo*, et gravi, *certum* paritèr hujusce febrifugi à Deo dati spernit auxilium. Cuilibet propterea, qui duræ adeò cervicis non sit, ut in extremâ etiam angustiâ remedium istud ablegandum judicet (iis videlicèt in febribus, iis in circumstantiis, eâque methodo adhibitâ, de quibus abundem Tractatu meo) cuilibet inquam hæc, quæ putarim negari non posse, facilè admittenti, etsi in reliquis dein omnibus adversanti, absit, ut unquàm succenseam, ut qui nullam hinc assertis meis, saltem potioribus, injuriam, nullumque grave (quod majoris momenti est) praxi medicæ damnum fateor inferri.

Sola itaque oppugnatio *methodi* meæ in *perniciosis* à me descriptis evulgatæ, sola inquam hæc, *si* fortè à viro quo jam existi-

matione digno (quod vix crediderim posse contingere) tentaretur, potis esset me commovere nonnihil, nullius tamen impugnatoris, utut celebris, rationem haberem, nisi se profiteretur satìs expertum; qui autem ritè expertum poterit se profiteri, rationem impugnatoris habere nequibit. Pro usu verò quâlicunque alio Peruviani corticis in *vulgaribus* intermittentibus, pro quarum curatione nil ferè speciale prodidi, quod à pluribus antè me non fuerit annotatum, nec ea mihi propensio est, nec illud otium, ut velim decertare, et causam, quam cum tot viris pari voto mecum sentientibus habeo communem, mihi uni advocare. Atque ideò si intrà hosce cancellos substitisset, ut hactenùs substitit, cl. viri dissensus, omnes profectò illius, etsi alicubì valdè peculiares, ac acerbiusculas animadversiones tulissem tacitus; verùm eas jam usquequaquè ad nimietatem exuberasse, in bonæ simul praxeos, et veritatis detrimentum, atque ità quidem, ut tantùm qui steterit non videat, paulò infrà clariùs patebit. Quod autem palàm cœpit

Omnibus et lippis notum, et tonsoribus esse,

id certè à me citrà quoddam dedecus ampliùs dissimulari non poterat. Et porrò dissimulare religioni mihi ducerem, cùm publica potiùs res agatur, quàm mea, nec exindè minùs quàm existimatio mea, periclitetur reipublicæ utilitas. Jam verò his interjectis pro lectorum pleniore notitiâ, animadversionum cl. auctoris simulque responsionum mearum filum resumo.

(*a*) (*Utilior forsàn, etc.*) In hoc paragrapho vir cl. tertii præcipui libri Therapeutices meæ, quippè potioris, asserta quadantenùs infirmare aggressus (id enim ex asse conficere haud ità planum) progreditur ad expendendum, quem locum in tertianis intermittentibus *perniciosis* à Mercato descriptis, queat habere Peruvianus cortex. Atque hìc, priori depositâ severitate, duo admittit non exigui ponderis, unum quidem absolutè, alterum conditionalitèr tantùm. Quod absolutè concedit, est, febres tertianas *malignas*, et *perniciosas* à Mercato descriptas esse *verè intermittentes*, itàut (quemadmodùm subdit §. sequenti) *ad perfectam apyrexiam deveniant*. Mirum autem visum est mihi, quòd cl. auctor admittat febrem adeò ferocem, quæ herì hominem pessimè exercuit, et

cràs est nedùm reversura, sed et eundem statim interemptura, hodiè illum planè dimittat, *nec concentrata tacitè cubet*, *nec corpus illius tacitè depascatur*, cùm omnia hæc mala contingant, neque *unquàm ampliùs homo ad veram, et perfectam apyrexiam pertingat*, ex cl. auctoris effato §. 25. et 27., quoties tertiana febris *benigna* curatur Peruviano cortice post duas tantùm hebdomadas forsitàn reversura, et facilè iterùm recèssura. Alterum, quod conditione appositâ admittit paritèr vir cl., est, febrifugum istud utilius *forsàn* (nec enim certò) esse posse *in malignis intermittentibus*, *si tales ab initio dignoscerentur*. Addo ego et *etiamsi tales ab initio non dignoscerentur*, sed medicum fallerent, dummodò in illâ ipsâ accessione, quâ tandem dignoscuntur, æger non pereat, sed in alteram accessionem prorogetur illius vita, utut frigidus, et arteriarum pulsu ferè omnimodò destitutus, expirare videatur: in his enim quoque circumstantiis ille, ferè dixerim certò, Chinâ Chinâ secundùm methodum meam oblatâ restituitur. Imò sæpè etiam, etsi non tàm certò, restitui poterit solâ usurpatâ Mortoni methodo, qui febres hasce in extremum, quod modò diximus, discrimen hominem adducentes, graphicè describit, et Chinâ Chinâ non raró felicitèr curat, ut videre est, tùm apud ipsum, tùm lib. 2. Tractatûs mei pag. 113. ubì caput peculiare istius auctoris recusum visitur, et scholiis meis additis etiam ulteriùs dilucidatum. Quod ejus methodo in usum ductâ potest *sæpè* contingere, meâ similitèr adhibitâ sólet contingere *semper*, aut ferè *semper*. Experiantur ter saltem, aut quater increduli, dummodò ingenui, meque tunc, si tanta illos teneat fiducia, mendacii redarguant. Quòd si eas *ab initio* per sua signa, perque suos peculiares characteres *dignoscendas* velit cl. auctor, ut curationi suscipiendæ fiant opportuniores, id ex professo me per extensum scio tentasse haud oscitantèr, forsàn et integrè præstitisse, cap. primo libri 3., Mercato præsertìm, et Mortono præeuntibus.

(*b*) (*De quibus Mercatus*, *etc.*) Mercatus itaque non *unum peculiare caput habet* de hujusmodi febribus, sed *multiplex*; illiusque Tractatulus de hac materiâ verè aureus est, ac utilissimus, etsi non admodùm comptus, adeoque plurimis philologico ornatu luxuriantibus longè anteferendus. Primus ille fuit, qui ferocissimas

hasce febres observarit, exactissimè secundùm varias illarum species descripserit, ac pro more suorum temporum peculiaritèr curare docuerit. Et tamen incuriosa posteritas nullum indè traxit emolumentum, adeòut major scriptoribus omnibus fuerit solicitudo scribendi quodammodò ad pompam, ne dicam ad lectoris stomachum, de *benignâ* intermittente tertianâ, quæ neminem, quousquè talis manet, tollit de medio, quàm vestigiis Mercati inhærendo, quidquam scribendi de *perniciosâ*, et ex se ferè semper lethali. Excipe lector Mortonum qui de Mercati scriptis, ut licèt conjicere, minimè conscius, propriâ nihilominùs observatione easdem febres (minùs dilucidè quidem) exposuit, quodque laudandum magis, felicitèr curare docuit Peruviano cortice, rebus etiam in præceps lapsis, liberalitèr oblato. Utriusque auctoris scripta circà hanc materiam habes recusa in Therapeutice meâ speciali, scholiisque meis haud planè forsàn inutilibus adaucta: quæ simul omnia secundum librum constituunt ejusdem operis, ut nupèr innui.

(*c*) (*Cholericæ affectiones*, *etc.*) Textus hic Hippocratis à cl. Ramazzino allatus quasi quid peregrinum, ille idem est, quem primò observavit Mercatus, bisque de eodem meminit, Vallesii simul expositionem indigitans. Ego et textum à Mercato citatum à cl. verò Ramazzino nunc recitatum, et ipsam Vallesii expositionem in scholiis adduxi. Cuncta videbis apud me, primò pag. 90. secundò pag. 98. et 98. Sed hæc forsàn, utut repetita, debiliorem viri cl. obtutum subterfugere.

(*d*) (*Si aliqua*, *etc.*) Tandem fatetur cl. auctor, in hisce febribus, *si aliqua pravitatis signa se prodant, quæ ut plurimùm obscura sunt, et medicos fallunt*, *non alienum esse* (rectiùs dixisset, necessarium esse, *hujus febrifugi usum pertentare.* Hæc una confessio mihi sufficeret, nisi ea statìm infirmaretur ab exemplis per eum allatis, quodque pejus est, commentitiis. Sed de his inquam mox. *Non alienum* itaque putat ille uti Chinâ Chinâ in intermittentibus perniciosis, *si aliqua pravitatis signa se prodant*: cùm verò istiusmodi signa, ut inquit, *obscura sint*, et *medicos fallant*, thesis vix statuta statìm vacillat. Saltem (fidentèr subdam) obscura non erunt signa pravitatis, cùm æger in angustiis suprà

recensitis constitutus, non sine maximâ difficultate febrilem paroxysmum incipit vix vivus transigere. In hujuscemodi casu, ni priùs dignota sit perniciosa intermittens, offeratur à curante medico Peruvianus cortex; sed, bonâ veniâ cl. auctoris, non ad drachmam *unam*, vel *duas* (neque tamen *ad uncias*, *et uncias*) exhibeatur, eâ siquidem pusillâ dosi præscriptus, nec citò dein, ac pluries, saltem ad Mortoni, vel Sydenhami mentem repetitus id aget solummodò ut vir cl. possit jure, ac verè testari, quod nonnisi declamando testatur paragrapho sequenti, *paucos* nempè *qui evaserint*, *sibi fuisse observatos.* Secùs verò fiet, si exhibeatur idem cortex methodo validiore, sed congruâ, et rationali, qualem in Therapeutice meâ docui cap. 3. lib. 3., felicemque jugitèr perplurimis exemplis ostendi.

§. XXX.

MEMINI me vidisse Mutinæ variis temporibus constitutiones quasdam tertianarum febrium intermittentium, sed malignarum, quæ tertiâ quâque die suas habebant accessiones cum rigore, et more solito per sudorem fiebat solutio, ut ad perfectam apyrexiam devenirent, sed quarta, aut quinta accessio tanto rigore invadebat, ut ægri non ampliùs incalescerent, concentrato pulsu, ac toto corpore perfrigerato, nec multò post interierint. In tàm gravi, ac subitâ tempestate medici tamquàm è gravi somno exciti, cùm anteà super utramque aurem, ut dici solet, obdormirent nil tale expectantes in febribus, quæ cum frigore, et rigore acciderent, absolutâ infebricitatione postmodùm subsequente, tumultuariè ad sacram anchoram Chinæ Chinæ ad uncias in vino infusæ confugiebant, sed incassùm, paucos enim evasisse observavi.

(*Memini, etc.*) MEMINI et ego quod meminit vir cl. varias scilicèt Mutinæ contigisse constitutiones perniciosarum intermittentium, quæ non eâ solùm, quâ narrat viâ, sed valdè multiplici, in Tractatu meo ordinatìm expositâ, ægrotantes non paucos *antè repertam methodum meam* (id namque addere necesse est) *Peruviano cortice penitùs intentato*, trahebant repentè, ac inopinato ad interitum. Sed simul memini, debuissetque et ille meminisse testis de visu, plurimos alios ejusdem generis ægrotos, ne dicam omnes, eâdem methodo curatos, ocyssimè paritèr, ac inopinatò *evasisse*. Saltem quot vidit ille perniciosis hujusmodi febribus laborantes, quibus ego meam methodum adhibuerim, tot vidit repentè restitutos, pereuntem verò neminem. Et siquidem ullus sinceræ inductioni locus concedatur, nonne vidit ille me duodeviginti abhinc annis, cùm mihi gravitèr decumbenti tàm humanitèr adstitit (medicas enim manus nobis invicem pro re natâ præbebamus adjutrices) nonne inquam vidit, post latam à memetipso, atque ab eo citrà dissimulationem admissam de imminente meâ morte sententiam, epoto, dosi quidem maximâ, unoque haustu, ad sex videlicèt usquè drachmas Peruviano cortice, omissâ postmodùm consultò repetitione remedii, ab Orci faucibus illicò ereptum, ut fusè in Therapeutice meâ pag. 187. atque ità quidem ereptum, ut ab eo tempore (superato videlicèt novo febris insultu, quem tunc præcavere non libuit) firmiorem ac anteà in hanc usquè diem traxerim valetudinem? Nonne paritèr alios ægrotos inspexit hujusce ordinis, quandoquè etiam mihi socius in curatione, eodem remedio statìm sanatos, nec ullo ampliùs morbo tentatos? Hujusmodi sortem faustissimam experti sunt, tùm æger ibidem à me descriptus pag. 85. anno videlicèt 1695. usu corticis Peruviani, viro cl. tunc facilè consentiente, curatus; tùm alter eodem remedio, me præscribente, ipso verò desperante, restitutus an. 1707. de quo pag. 255., et adhùc vegetus, etsi jam senex: ut plures omittam, de quorum ægritudine, et curâ omnimodam paritèr certitudinem habuit, quamvìs ad eos invisendos verè non accesserit. Ast hæc narrantur, et narrata sunt à me: fortassè verò non admitterentur (inquit aliquis) à cl. Ramazzino, si

si respondere potis esset. Scripta sunt à me (subdam) et à viro cl. lecti, nec tamen negata; licèt omnem lapidem moverit ille, ut asserta sua exemplis quibuscumque, ac undecumquè conquisitis, imò etiam interdùm minùs germanis, fulciret, mea verò enervaret. Usquè tamen libet eumdem audire, hæc antè biennium anno scilicèt 1712. de Chinâ Chinâ locutum in Dissertatione *De contagiosá epidemiá, quæ in boves irrepsit* pag 37. ut retuli in *collatione* textuum illius lit. H. *Equidem hoc præsidii genus in febribus periodicis miranda præstat, ac præsertìm in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdùm necant, etc. hoc enim febrifugum fermentum illud malignum sive penitùs restinguit, sive ità enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso febris accessu intereat.*

Hic ergò quæro: Si cortex Peruvianus *in malignis intermittentibus*, ipso judice, *miranda præstat, si fermentum illud malignum, vel penitùs restinguit, vel plurimùm saltem enervat*, tandemque *si periculum illud tollit, ne æger in ipso febris accessu intereat*, cur tot additis limitationibus, cur tantâ incertitudine, ac nutatione, verboque *forsàn* interjecto, protulit §. antecedenti, *Peruvianum corticem in iisdem malignis intermittentibus esse posse forsàn utilem, si tales ab initio dignoscerentur?* itèm, *non alienum esse, usum illius pertentare, si malignitatis signa se prodant, quæ tamen obscura sunt, et medicos fallunt etc.*? Rursùs si verè, ac absolutè ille utilis est in hujusmodi casibus, et incunctantèr usurpandus, eo quòd in *malignis febribus, præsertìm tertianis verè miranda præstet*, ut antè biennium asseruit, ubinàm gentium quæso, ubinàm terrarum miranda hæc observavit, aut commodiùs observare potuit ille, quàm Mutinæ, imò etiam, ausim dicere, quàm me præscribente? Si verò Mutinæ, ea miranda vidit, quæ prædicat, ubì verè vidisse certum est ex antedictis, quâ animi fiduciâ nunc jactat, Mutinenses medicos pro curandis hujusmodi febribus *tumultuariè ad sacram anchoram Chinæ Chinæ incassùm confugisse, ac perpaucos evasisse sibi observatum?* Habet profectò, quid admirabile hæc inconstantia, eòque admirabilior ea est, quò brevioribus distincta temporum intervallis. Etenim textus nupèr citatus, ingenuus planè ac etiam ultroneus, vix quatuor mensibus præ-

cessit ortu Therapeuticen meam; eâ verò vix in lucem editâ, statìm conceptum suum sortita est, ortaque nupèr hæc viri cl. Dissertatio, auctori æquè suo infensa, ac operi meo.

§. XXXI.

SUCCURRIT nunc mihi funestus casus Domini Francisci Guidoni, qui ex hujusmodi febre miserè oppetiit; laborabat vir iste nobilis mediâ æstate tertianâ febre, quæ exquisitæ speciem referebat, ut alterâ die prorsùs apyretos esset, et è lecto si vellet posset exurgere, die quintâ h. e. quinto circuitu accessit febris tanto rigore et frigore, unà cum mentis stupore, pulsu exili ut vix perciperetur, undè medicus ad visitationem pro more accedens, ad ægri adspectum attonitus institit me non procul habitantem subito pro consultatione acciri, in quâ vir ille cæteroquì doctus ingenuè confessus est se deceptum à febre, quæ tertianæ exquisitæ morem, et leges omninò servabat, nullo se prodente pravitatis signo. Proposuit ille Peruvianum febrifugum more suo propinandum: annui ego memor dicti illius, quod habet Celsus, *in præcipiti periculo multa rectè fieri aliàs omittenda*, sed alterâ die aphonus, et gelidus æger mortuus est.

HUCUSQUE tribus, vel quatuor casibus à tempore valdè diutino emendicatis, inter tot, quos ipse referre se posse identidem obtrudebat, parùm profecit, nihilque probavit cl. auctor. Et quotiescumquè etiam ii pleno robore constitissent, nec potuissent rejici à me eâ facilitate, quâ sunt rejecti, ut exempla probationis

invalidæ; quid quæso à viro cl. probatum foret, ubì agebatur de usu Peruviani corticis in intermittentibus tantùm diuturnis, et cæteroquì *benignis*, cujusmodi curationum felicissimarum ipse plusquàm quingenta, si omnium memor essem, tribus illis, aut quatuor ob eo recensitis opponere possem exempla? Forsitàn modò, ubì agitur de re valdè gravi, videlicèt de oblatione ejusdem remedii in febribus intermittentibus quidem, sed *perniciosis*, atque lethalibus, fortioribus exemplis utetur, nec ullam exceptionem admissuris, ut nempè quartum librum meæ Therapeutices impugnaturus, historias in eo contentas, quippè felices funestis ab ipso mox afferendis infirmet.

(*Succurrit, etc.*) Jamque memetipsum armis meis confundere aggreditur, unius ex meis ægris perniciosâ tertianâ confecti casum opponens, ipse paulò antè mortem ejusdem ægrotantis in consilium accitus. Sed hæc quoque narratio variat in pluribus, et primò in circumstantiâ gravi, quæ vel ipsa dirimit matrimonia: adest quippè *error personæ.* Non enim *D. Franciscus* Guidonius, qui multò antè obierat apoplecticus, neque à me fuit umquàm curatus, sed D. *Antonius* Francisci, et Opizonis frater fuit, quem perniciosa illa febris sustulit; ille verò medicus ego fui (atque hinc dignoscat quilibet, an censoria virgula viri cl. me peculiaritèr petat, et an ictum, auras licèt, non me sugillantem, queam dissimulare) ille inquam ego fui, me deceptum fassus sum à tàm celeri prolapsu in illud exitium, quod tardiusculè forsitàn, et lentiùs eventurum à longe fueram suspicatus. Neque enim adeò deceptus fui, quin futurum mentis stuporem tempestivè prænoscens, priusquàm scilicèt æger in præceps rueret, curarim, ut ille rebus suis, animæque consuleret: cujus rei solicitudo me impulit, ut D. Marco Antonio Origono Sacerdoti, ægrotantis familiari, viventi adhùc, et memori, negorium anxiè committerem (quod ille egregiè præstitit quoniam uxorem de imminente periculo haud erat satìs adhùc persuasum. Cæterùm nec morbi series, qualis à cl. viro discribitur, nec alia minutiora mihi uni nota, non illi, qui cuncta habuit ex relatu meo, et quorum facilè postmodùm erit oblitus, cum re ipsâ concordant. Utcumquè tamen hæc fuerint, certum est, virum illum nobilem ex perniciosâ febre, primò intermittente, mox sub-

continuâ, et repente soporosâ (quo casu quis forsàn alius, subortam ex improviso apoplexiam, vel, vafrè, vel stolidè pronunciasset) præcipiti lapsu occubuisse. Me vesperi fassum esse cl. Ramazzino, qui post administrata ob prævisum opportunè periculum sacramenta Ecclesiæ fuit in consilium vocatus, deceptum memetipsum à motu morbi suprà suspicionem quoque meam matutinam citiore, verum est, ultròque fateor, me aliàs etiam magis deceptum, inscio licèt viro cl. ac si diutiùs vivam, magis adhùc forsàn decipiendum. In hoc tamen uno tùm deceptum sum fassus, quod tempus adhùc mihi sufficiens pro Chinâ Chinâ venturis accessibus exhibenda futurum esse anteà conjectaram, cùm tamen ob excidium immodicè præceps ampliùs ea nequiret administrari. Hoc ergò solùm nomine, quod nullus ei locus esset, de Peruviano cortice mentionem habui. Oblatum verò fuisse huic ægtotanti, aut propositum à me remedium hujusmodi, ut fidentèr asserit, brevìque verborum ambitu affabrè circumscribit cl. auctor, summâ dixerim illius etiam non viventis pace, ne per somnium quidem consonat veritati. De assertorum meorum honestate, nec ipsi, si quos novi, obtrectatores mei solent suspicari. Prostant nihilominùs apud pharmacopolam *Hortensium Candrinum*, virum probum, honestumque schedulæ meæ, adversaria propria, et codices fideles, ac integerrimi, lituram non admittentes, undè cuicumque lubeat, vel curæ sit, facilè datum est certiorari. Ibì cuncta cernuntur, quæ usui fuêre, et inter cætera à cl. viro proposita, mihique statìm probata, ceratum vessicatorium, et lapis bezoarticus, quæ forsàn celeberrimum imitatus Sanctorium, *in fide parentum* proposuit.

Hallucinationem tàm masculam, quod nempè obtrudat ille pro oblato minimè oblatum hoc casu, imò neque propositum Peruvianum corticem, absit ut exprobrem cl. auctori, piè quippè quiescenti, deque his omnibus sibi nunc vanis forsàn ridenti, in cujus obsequium lapsam fortè longâ die memoriam tantùm culpabo. Id unum innuam lectori, obstupuisse me non parùm, cùm primò hæc legissem, miratus nempè quomodò vir circumspectus, ubì de facto agitur, hujusmodi commentitia *tàm fidentèr, tàm animosè* scripserit, *ut illi non sudarint præcordia* (quemadmodùm loqui consuevit ille §. 11. *ob metum de improspero eventu :* improsper

namque illi eventus est, se fuisse isthæc narrando deceptum, vel eum videri, cui fuerit animus alios fortassè decipere. *Atque hæc Corinthiis audientibus, et satìs scientibus recitat?* ajebat olìm Lucianus de quodam historico nugatore, apud Corinthios se vidisse jactante, quæ illum neutiquàm vidisse ipsimet norant Corinthii.

Obiit itaque viri ille nobilis, Peruviano cortice ne proposito quidem planè jejunus; quodoquidem præceps illius lapsus, in subcontinuis cæteroquì febribus, cujusmodi hæc evaserat, haud ità repentè fiere solitus, contigit præter ordinem quoque, inclinante videlicèt die minoris afflictionis: erat enim ea febris tertiana duplex, ab initio tamen penitùs intermittens. Cùm verò paucis horis distaret potior, et planè lethalis accessio, jamque parentèr incœptum esset præcox præter morem exitium, lethalia prorsùs de more paulò post incrementa suscepturum, ab exhibendo incassùm imò et proponendo febrifugo abstinendum duxi, *ne quem servare illud non poterat, occidisse videretur.* Scilicèt virum jam conclamatum, et postridiè, ut patefecit eventus, moriturum, postridiè quoque ab epoto minimè cruciante Peruviano cortice (si fortè fuisset exhibitus) occubuisse, fuisset certè, ut infrà §. 48. *amaris Chinæ Chinæ potionibus miserum ægrum conficere*: interiisse verò deglutito lapide bezoartico, et vessicantibus emplastris inanitèr divexatum fuit, illum pro viribus artis dubio procul reficere. Sicuti ergò perperàm culpatur hoc casu non assumptus, neque præscriptus cortex, ità perperàm culparetur, si morituro fuisset incassùm exhibitus. Reverà nonne quotquot obeunt, obeant necesse est non multò post assumptum, vel cibum, vel potum, vel cardiacum medicamentum, vel quid aliud æquè innocuum, nisi ex inediâ deficiant? Nonne paritèr identidem postridiè ab epoto solvente, aut leniente medicamentò pereunt ægroti, quos tamen non leniens illud pro innoxio habitum, sed fatum eorum dicitur sustulisse? Exempla sanè hujusmodi, inculpato nihilominùs remedio simul ac medico, haud infrequentèr occurrunt in praxi. Unum liceat hìc referre, non quidem ut defunctum antagonistam retaliem, ac quodammodò vicissìm criminer, sed ut inopinata quodammodò quandoquè artis infortunia haud intempestivè commemorem; unum

inquam, liceat referre de viro nobili, *dùm casus, qui in gente vulgari contingunt,* ut ajebat § 20. cl. auctor, *sine rumore terra obtegit.* Nimirùm *ità res accendunt lumina rebus :* quemadmodùm enìm sub initia hujusce paragraphi *succurrebat* in rem suam eidem cl. auctori *funestus casus D. Antonii Guidoni,* Francisci nomine inconsultè appellati, ità in rem meam.

Succurrit nunc mihi, et quidem succurrit certa reminiscentia (multòque magis hujusce eventûs deberet meminisse, si viveret, idem cl. auctor) funestus casus *D. Honorii Barocci, qui ex hujusmodi infortunio miserè oppetiit. Laboraverat vir iste nobilis* levioribus quibusdam sed diuturnis febribus, à quibus jam fermè convaluerat, vel saltem adeò levitèr affici videbatur, *ut jam è lecto exurgeret, si vellet, etiam è cubiculo egredi.* Usquè tamen obstinatâ alvi stipticitate premebatur, pro quâ solicitandâ medicus illi præscripsit sex tantùm drachmas electuarii lenitivi. Eo remedio assumpto, æger superpurgationem passus, in deliquia subindè incidit, febremque intensissimam *unà cum pulsu exili, ut vix perciperetur; undè medicus ad visitationem pro more accidens, ad ægri aspectum attonitus institit, me non procul habitantem subitò pro consultatione acciri : in quâ vir ille cæteroquì doctissimus ingenuè confessus est, se deceptum à* remedio tàm blando, tàmque parcâ dosi exhibito in morbo tàm levi, *ubì nulla unquàm se prodidêre infausti ominis signa :* sed vix febricula quædam mitior superstes remanserat, actiones tamen minimùm lædens. Irrita fuêre nihilominùs quævis in eo præcipiti periculo licuit experiri artis auxilia : *Alterâ enim die aphonus, et gelidus æger mortuus est.*

Loripedem rectus derideat., Æthiopem albus. Juven. Sat. 2.

§. XXXII.

(*a*) Eodem *fato* obiit D. Comes Fortunatus Cortesius, D. Joannes Altimanus, et complures alii eodem penè tempore, perpaucos enim ab hujusmodi febre correptos evasisse vidi. (*b*) *Credo equidem,* quòd si attentiùs hasce febres, quæ æstate

potissimùm aliquandò caput exerunt, observarent medici, credo inquam quòd signa quædam pravitatis deprehenderint; magnarum enim calamitatum parva solent esse ab initio signa, ut in morbis pestilentibus evenit. *Sæpè exiguus mus augurium tibi triste dabit*, aiebat doctissimus Fracastorius de contagione.

(*a*) (*Eodem fato etc.*) Eodem verè fato obiit, Chinâ Chinâ videlicèt nec assumptâ, nec ei præscriptâ, D. Joannes Altimanus, ut habetur ex consanguineis, ex pharmacopolâ, et ex ipso curante medico ordinario, nempè D. Riccio: neque enim casus iste, ut nec subsequens quicquam ad me, quod quis crederet, oppositum indicante prævio contextu? Asserit is, qui verè adstitit, febrem fuisse ab initio intermittentem, mox in malignam degenerasse, cui tamen curandæ, nec ipse, nec D. Ramazzinus superaccitus opportunum unquàm putassent Peruvianum corticem: tantùm abest, ut vel propositus ille fuerit, vel in usum ductus. Ità ille, cujus effatum quo ad non oblatam Chinam Chinam nequit in dubium revocari, cæteris etiam adminiculantibus: quo verò ad carentiam opportunitatis illam exhibendi, standum erit amborum placitis, cùm non alitèr deceat.

D. autem *Marchio* (non *Comes*, ut habet cl. auctor) Fortunatus Cortesius in quâdam ægritudine verè fuit olìm curatus (ne quicquam reticeam) et à cl. Ramazzino medico illius ordinario, et à me simul in consilium vocato. Evasit tamen ille tunc à diuturnioribus febribus, puto etiam ope Chinæ Chinæ, sed non satìs memini, ut asseram. In ultimâ verò ægritudine, cui compendiario succubuit, solus illi adstitit vir cl. proindè quibus pharmacis, (dicam et ipse verbis illius ex §. 34. petitis) æger iste *fuerit potionatus in postremâ ægritudine, omninò mihi ignotum*. Hæredes defuncti, consuetusque illius pharmacopola Joseph. Sallarolus censent, nullum, aut ferè nullum (nullis videlicèt hac de re extantibus monumentis) brevissimo illius morbi tempore præscriptum fuisse remedium: nullam propterea exegit idem pharmacopola,

nullam hæredes solverunt expensam. Certè corticem Peruvianum minimè usurpatum fuisse, asserit hoc quoque casu idem D. Riccius, qui et hunc ægrum pessimè habentem invisit, cùm fortè mulierem quandam de nobilis ejusdem viri famulitio tunc ægrotantem curans, ad eum qnoque officii causâ non semel accessisset. Chirurgus paritèr Andreas Tassonus, qui pro suo quoque munere eidem adstitit, de solis vessicantibus paratis, sed ob præcocem illius obitum nequaquàm appositis, memorem se perhibet, de cortice nil conscius. Quòd si nihilominùs, omnibus insciis, Chinam Chinam se exhibuisse contendat cl. auctor, cùm methodus illius non transcendat drachmas duas, hæ autem in præcipiti periculo nequeant sufficere, habet hinc potiùs undè eum pœniteat suæ methodi, pusillæque, ac invalidæ suæ dosis, quàm undè aliàs exprobret abusûs nomine usum liberalioris, virilemve adeò fidentèr traducat methodum, quâ nullatenùs usus est, quâ verò uti necesse est hisce casibus, ut cortex prosit. Quamobrèm quâ ratione inferret ille, noxium, vel frustraneum saltem fuisse funestis hujusmodi casibus ipsum Peruvianum corticem, si verè fuisset oblatus, eâdem ratione saltem, forsàn et potiore, mihi modò liceret inferre, funestos probabilitèr illos extitisse, eo quià non fuit oblatus vel non oblatus saltem methodo meâ.

Expectassem proindè potiùs, ut retulisset hoc loco, ubi proprios luctus alienis intermiscere non renuit, casum antiquiorem, quem sibi olìm contigisse, centies mihi narravit cl. auctor de quodam Laïco oblato ex Cœnobio Canonicorum regularium Rhenatorum, quos vulgò S. Salvatoris, Mutinæ verò, ab Ecclesiâ desumpto nomine, S. Hieronymi appellant. Hic ergò cùm quartanâ febre ab aliquot mensibus detineretur, adeòque jam valdè debilis, ut et valdè senex existeret, atque ex catarrho intrà bronchia delitescente assiduè substerrens, cl. autem Ramazzinus invadente accessione (cui à nonnullis jam diebus non ut anteà præibat ampliùs omnimoda apyrexia) duas, pro more illius temporis, corticis drachmas illi exhibuisset, *ad impetrandas*, ut puto, *aliquot dierum inducias*, ea ipsâ accessione decessit è vivis: quo pacto recedente febre, verè *optandum esset, ut ea rediret.* Hunc inquam casum potiùs, quàm suprà recensitos expectassem ut referret cl.

auctor, ad innuendam, si non *malitiam occultam*, et propè veneficam, saltem invalidam, ac enervem in arduis hisce, ac *perniciosis* casibus Chinæ Chinæ virtutem. Sed forsàn meminit, quod sicutì se mihi quondàm fassus erat ab eventu hoc inopinato adeò terrefactum, ut hac unâ de causâ in Constitutionibus suis epidemicis nonnihil meticulosè scripserit de usu hujusce febrifugi (licèt causam hanc ipsam subticuerit, ne sibi magis noceret, quàm cortici) ità postquàm mecum rem eandem meliùs examinavit, viditque post editas Constitutiones suas tàm crebrò quid possit, quidve præstet remedium istud ritè usurpatum, fassus erat paritèr ingenuè mihi, se clarè jam dignovisse, protractam serò nimìs eo casu fuisse febrifugi oblationem ac propterea perperàm expositum infamiæ remedium saluberrimum, cujus magis intempestiva esse potest serior, quàm præcox administratio; cùm ob ejus innocentiam, atque salubritatem de ipso dici queat oppositum, ac de alio quovis remedio dici solet, videlicèt, in eo usurpando *leviora esse perpetuò peccata commissionis*, *quàm omissionis*. Ità ille tunc.

Ut ergò rem contrahamus, ea tantummodò, quam suprà vidimus, est vis, et veritas omnis trium historiarum, à cl. viro allatarum, quibus probare satagit, se *Mutinæ perpaucos vidisse perniciosis intermittentibus correptos*, *qui Chinâ Chinâ epotâ ab iis evaserint*, cùm tamen contrà viderit nonnullos, si eorum placuisset illi tantulùm meminisse, et noverit alios plurimos, in historiis octoginta circitèr, toto fermè libro quarto, et alibi à me descriptos, iisdem quidem febribus confossos propemodùm, sed ejusdem nihilominùs febrifugi ope pristinæ incolumitati, quâ etiamnùm à tot annis integrè utuntur, felicissimè restitutos.

(*b*) *Credo equidem*, *etc.*) Credo et ipse, medicos, si attentè advertant animum posse tempestivè per sua signa, si non perpetuò clarè cognoscere, suspicari saltem rationalitèr morem pessimum harum *febrium perniciosarum.* Nisi enim id credidissem, octo distinctas illarum species, ac differentias cum signis omnibus earum diagnosticis, prout mihi observare licuit, non essem exactissimè persecutus toto capite primo, imò et secundo libri tertii, quemadmodùm pro viribus exequi conatus sum. Neque tractatulum Mercati idipsum docentis, nec non etiam Mortoni descriptionem

compendiariam præmisissem libro secundo, ut ex illorum auctorum, meisque observationibus simul collatis, facilior, et clarior evaderet obscura cæteroquì hujusmodi febrium tempestiva diagnosis. Sed et insuper quandò medicum etiam oculatum decepit nonnunquàm fraudulentus hic hostis, dummodò eo ipso accessu, quo se prodit, hominem non interficiat, sat habet idem medicus ex observationibus, et methodo meâ, undè hostem eundem, ultimum licèt excidium interminantem, confodiat. Ut proptereà suis historiis, tùm paucis, tùm veritati minùs consentaneis, eversionem tertii mei libri, praxim hanc utilissimam, totque insignibus historiis in quarto expositis confirmatam, continentis, irrito planè conatu tentarit clariss. auctor.

§. XXXIII.

(*a*) IN *febribus porrò continuis*, dummodò de periodicarum prosapiâ sint, si malignum quid portendant, jamdudùm scio familiarem esse istic Chinæ Chinæ usum, et in largâ dosi, sed multæ deceptiones hìc etiam contingunt, nam febres continentes, essentiales, ut vocant, interdùm etiam inflammatoriæ, persæpè de naturâ intermittentium, participare creduntur, cùm enim febribus verè continuis observentur (*b*) *aliquandò parvi motus*, et horrores ex internis vellicationibus, quales febres intermittentium naturam sapere existimant, undè consuetum remedium præcribere non dubitant; habent enim id omnes ferè morbi, ut vespertinis horis graviores sint, *Quale est ad vesperam exacerbari, ità et in omni morbo*, aiebat Hippocrates 4. Epidemiorum, omnibus penè ægrotantibus commune est, ut accedente sole ad occasum magis molesti sint, atmosphæra etenim tunc gravior est,

ac perspiratus debilior, quod in morbis melancholicis manifestè deprehenditur. Quartana febris, annotante Fernelio in libro de abditis morborum causis, numquàm, vel raro antemeridianis horis, sed pomeridianis suas habet accessiones. (c) *Quòd si unum* vel alterum exemplum afferatur eorum, qui in aliquâ febre continuâ pessimis accidentibus comitatâ, ut pro conclamatis haberentur, Chinæ Chinæ potione ad uncias integras in vino infusæ pluries in die exhibitâ, evaserint, ut hoc solo remedio ab Orci faucibus videantur erepti, talia exempla tanti non sunt, ut animum faciant ad Chinæ Chinæ usum indiscriminatìm, ac tàm liberalitèr adhibendum. Antequàm Chinæ Chinæ nomen innotesceret, hujusmodi portenta visebantur, ut in incerto esset nùm medicamentorum, an fortunæ beneficio ægri convaluissent; *quemadmodùm enim*, utì aiebat Celsus, *moritur aliquis de quo medicus securus fuit*, quod non raro evenit, *ità aliquandò quidem deserti à medicis convalescunt.*

(*a*) (*In febribus*, *etc.*) NON recedendo penitùs à tertio, et quarto, ad convellendum progreditur librum quintum Therapeutices meæ cl. auctor. Ut ergò cunctis ab eo turmatìm objectis singillatìm à me satisfiat, pauca hæc pro responsione lubet innuere. In febribus *recentèr tantùm* continuis factis (de continuis enim ab ortu, seu *continentibus originariis*, tùm *solitariis*, quàm *comitatis*, tàm *essentialibus*, quàm *symptomaticis*, *etc.* hìc sermo non est, utpotè quibus, nec meo, prout latè in Therapeutices nec viri cl. judicio, China China quicquam prodest) in febribus, inquam, *recentèr tantùm* continuis factis, ac ideò subcontinuis à me appellatis, dummodò de *periodicarum*, hoc est de *intermitten-*

tium, *aut subintrantium prosapiá sint*, *si malignum quid portendant*, idque contingat in morbi *progressu*, familiarem mihi esse Chinæ Chinæ usum non in tàm largâ, sed in modicâ, et opportunâ dosi, ex libro tertio Tractatûs mei cap. paritèr 3. potest certè lector habere à pag. 150. usquè ad 152. Si verò continuitas illis accidat citiùs, ac in *ipso* ferè morbi *principio*, plurimâ cautione, ac circumspectione agendum esse, et perpendendum, an ope Chinæ Chinæ, an *methodo* potiùs *ordinariá* tractandus sit morbus, expressè inculcavi, omnesque problematicas rationes hinc indè pugnantes fusè examinavi toto cap. 5. libri quarti, imò et exempla insuper cohærentia retuli cap. 6. ejusdem libri. In continuis autem de *periodicarum* quidem, sed *continuarum prosapiá*, hoc est de *proportionatarum*, sive *proportionalium*, ut vocant, stirpe, quæ modò ad *subintrantium* tantùm, modò ad *continuarum originalium* genus reducuntur, nonnisi cum distinctione procedendum dixi in oblatione Peruviani corticis, in uno casu proficuâ, in altero frustaneâ forsitàn evasurâ: prout scilicèt fermentum peccans, vel est præcipuè insitum sanguini, et febrem naturâ suâ continuam gignit, vel præcipuè ab extrinseco accedit eidem sanguini, et febrem naturâ suâ producit intermittentem. Ac tandem ipsam theoreticam distinctionem ad praxim contraxi, docendo signa ipsa diagnostica ejusdem febris, modò ad unum genus, modò ad alterum pertinentis, adeòque modò cortice curabilis, et modò non, cap. tertio libri quinti, præcipuè à pag. 278. usquè ad 282, neque enim eundem calceum omni indiscriminatìm pedi inducendum uspiàm asserui.

Quibus omnibus à lectore consideratis, facilè erit illi decernere, an *multæ illæ deceptiones*, *quas hìc contingere* autumat cl. auctor, sive de activis intelligat, sive de passivis, se teneant ex parte mei, cuncta minutè explicantis, et dividentis (quod omninò requiritur, ut cum utilitate exhibeatur hisce casibus China China, secùs saltem frustrà exhibetur) an potiùs se teneant ex parte illius, cuncta, quæ ipse clarè distinxeram, turbulentèr iterùm confundentis, quasi ut damnare queat sic commistum, quod damnare nequibat tàm clarè secretum.

(*b*) (*Aliquandò pravi motus*, *etc.*) Quædam sint hæ febres

continuæ, *nonnumquàm etiam inflammatoriæ*, *quibus aliquandò parvi motus*, *et horrores ex internis vellicationibus*, aliisque causis obtingunt intermittentium ad instar, quæque tamen Peruviano cortice non sunt curabiles, adeò perspicuè explicare, illasque ab aliis eodem cortice verè sanabilibus, per sua diagnostica signa distinguere, ac unam speciem ab aliâ vicissìm sejungere conatus sum in citato libro quinto Therapeutices meæ cap. 3. et signatè pag. 277. ut omninò supervacaneum censeam aliud addere. Imò aliquandò eousquè perrexit cautela mea, ut in febre *inflammatoriâ* nequaquàm continuâ, sed planè *intermittente* (quam semel tantùm licuit observare) à corticis nihilominùs oblatione abstinendum duxerim pag. 271. ejusdem Tractatûs mei: ut proindè modò minimè repetendum sit mihi quod aliàs luculentèr aperui. Dicam tantummodò in gratiam tyronum, distinctiones alias practicas unius *continuæ* febris ab aliâ, inter quas febres nonnulla sit symboleitas, et similitudo, quæ pluribus identidem erroribus ansam præbet, esse hujusmodi, ut si probè attendantur, medicum in Chinæ Chinæ administratione apprimè versatum ostendant, efficiantque, ut ferè nunquàm incassùm illam exhibeat cùm non exhibeat nisi ubì eam propemodùm certò profuturam prænoscat, atque etiam prænuntiet; si verò minùs exactè observentur, aut intelligantur, detegant illum eo remedio cæspitantèr tantùm, aut uti norunt, etiam rediculum. *Non omnes*, *qui haberet citharam*, *sunt citharædi.*

(*c*) (*Quòd si unum*, *vel alterum*, *etc.*) Octoginta circitèr exempla, non *unum*, *vel alterum* attuli in Therapeutice meâ febrium lethalissimis persæpè accidentibus comitatarum, et Chinâ Chinâ, *non ad uncias integras plures in die exhibitâ*, sed dosi decentèr liberali, ut aliàs dictum est, et clariùs etiam dicetur §. 48. felicissimè expugnatarum. Istas omnes appellare *continuas* non recuso, etiamsi ab ortu fuerint, vel *subintrantes* tantùm, vel prorsùs etiam *intermittentes*; pernicie siquidem in apertum prodeunte, statìm in continuarum castra se receperunt, adeòque et continæ tunc dici potuêre, eo tamen modo, quo in eâdem Therapeutice meâ locutus sum pag. 228. An verò *talia exempla tanti sint*, *ut animum faciant ad Chinæ Chinæ usum liberalitèr adhibendum*, judicent practici. *Quòd si etiam* (jure merito reponam ego) *unum*,

vel alterum exemplum afferatur eorum, qui in aliquâ febre continuâ, pessimis accidentibus comitatam, ut pro conclamatis haberentur, Chinæ Chinæ potione exhibitâ nequaquàm evaserint, talia exempla tanti non sunt, ut animum faciant ad illius usum, quasi noxius ille fuerit, *tàm liberalitèr prohibendum, antequàm enim Chinæ Chinæ nomen innotesceret, hujusmodi portenta crebrò visebantur.*

At verò portenta, quæ visuntur postquàm Chinæ Chinæ non nomen tantùm, sed usus melior, me promulgante saltem, innotuit, sunt, perniciosa febris de intermittentium, vel subintrantium stirpe, sed mox continua recentèr reddita, et gravissimis accidentibus comitata, quæ proindè in extremum vitæ periculum ægrotentem redegerit, post biduum, vel triduum ab epoto hoc febrifugo *statìm* solvatur, idque non semel, aut bis, sed decies, vigesies, sexagies neque etiam fortuitò, sed ex præmissâ prognosi expressâ, quod ità sit eventurum. Adeò celer, adeò constans, et adeò certa moralitèr est vel in hisce angustiis Peruviani corticis actio. Quæ verò nonnumquàm, sed perrarò, in hujusmodi casibus, sive naturæ operâ, sive fortunæ, aut artis ordinariæ beneficio contingit restitutio *ægrotantium pro conclamatis habitorum*, nonnisi lente, ægrè, ac difficultèr contrà ipsum medici expectationem, atque Prognosim succedit. Ad hunc Lydium lapidem examinanda est acquisita salus, atque ità undè illa processerit vel ipsæ dignoscent mulierculæ, eâ quidem facilitate, quâ cuminum dispiciunt à pipere, et fissa à non fissis, cocta à non coctis fictilia vasa: siquidem et hic, si qua subest labes,

— Sonat vitium percussa, malignè
Respondens viridi non cocta fidelia limo,

ut cecinit Persius. Sanitas per corticem obtenta (dixi pluries in opere meo, et signatè pag. 286. 287. 252. et 269.) *facilè dignoscitur ex insolitâ, quâ acquiritur celeritate*; id, quod fusiùs explicui in schol. ad Mortonum, pag. 119. ejusdem Operis, istiusmodi cavillationem jam tùm prævisam explodens. Sed pergamus.

Virtutem hanc certam *sistendi paroxysmos*, quam Chinæ Chinæ tribuit in diuturnis intermittentibus cl. auctor, ut videre est in

fine §. 22. eo quòd scilicèt eas *illicò* post remedium illud assumptum cernit subsistere, quantumvìs etiam non raró, et spontè, et ex improviso subsistant, cur illi denegat in *iisdem* febribus *recentem* continuitatem adeptis, adeòque difficiliùs sponte suâ, tàm citò saltem, solubilibus, adscribitque salutem fortunæ potiùs, quàm cortici, cùm tamen eundem prorsùs, æquè certum, et æquè celerem in his, ac in illis intuetur effectum? *Febres, quæ de intermittentium familiâ sunt* (ajebat ille in Orat. Jatrici Argumenti pag. 102.) *pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressæ quiescunt, aut etiam penitùs abolentur.* At de intermittentium adhùc familiâ sunt, si me Deus juvet, saltem quo ad suscipiendam actionem corticis, intermittentes illæ, quæ ab eodem etiamnùm fermento intermittentium majori ex parte pendentes, vix cœperunt sese reponere in continuarum classem. *Admirandum est profectò* (ajebat nupèr idem vir cl. §. 4. hujusce Dissertationibus) *quomodò ad exiguum pulvisculum quomodocumquè exhibitum febris periodicæ furor conquiescat, interdùm etiam extinguatur, quod de quocumque alto remedio pharmaceutico non tàm facilè observaturi, quod sciam.* At febres istæ, de quibus portenta visuntur, *periodicæ* sunt. Si ergò eas oblata Chinâ Chinâ *statìm* sanatas videat, ut saltem octogies videre potest in historiis meis, cur earum extinctionem naturæ potiùs, vel casui velit adscribere, quàm *admirando pulvisculo, cui nullum, quod sciat, æquiparari potest remedium pharmaceuticum*? Quid verò, si antè pulvisculi exhibitionem medicus fiat sponsor de subsecuturo ipsam felici eventu? Prognosim de certâ, et citâ morte, omisso Peruviano cortice, et de certâ, ac citâ salute, eodem assumpto, à me in praxi præmissam antè oblationem illius, et quidem in circumstantis gravissimis, vide in tractatu meo pagin. 196. Historiâ nonâ ubì hanc, quam clar. auctor obtrudit cavillationem, penitùs explosam comperies.

§. XXXIV.

Cum *decem ab hinc annis* clauso jam Lyceo Mutinam venissem ad otia captanda, nec satìs cavere

possem, quin implicarer in curandis ægris, ac fortè ex febre continuâ decumberet insignis juris consultus, vocatus ad consultandum cum medico, qui curæ aderat, ac postmodùm quoque accersito Domino Paulo Piela clarissimo medico Bononiensi, qui paucis ab hinc annis omnium dolore è vivis excessit, varia quidem administrata sunt remedia, sed ægro in pejus labente, undè alter medicus, magnus Chinæ Chinæ virtutum assertor, declamare cœpit, nullum aliud superesse remedium, quàm Peruvianum corticem suo more exhibere; modestè responsum febrem eam non esse, cui conveniret tale remedium, sed illo instante, ac domesticis omnibus nos arguentibus, quod in re desperatâ unicum remedium arceremus, prædictus D. Piela, et ego assentiri necessarium esse credidimus, ne quidquam relinqueretur inausum. Per duos vel tres dies, si benè memini, quolibet mane, et forsàn etiam pluries in die propinata Chinæ Chinæ potio pro more, sed ægro in deterius ruente, et pulsu ità depresso, ut vix perciperetur; quo viso apertè protestati sumus, ab hoc febrifugo desistendum, quo facto pulsus paulatìm cœpit assurgere, ac sensibilitèr percipi, torpore quo priùs æger tenebatur discusso, sic tandem post multos dies solo victu, remediis omnibus ablegatis, præter spem prioris medici, qui inter mortuos illum referebat, perfectè convaluit vir ille dignus sanè qui longum tempus viveret, sed paucos post annos communi fato cedere illi necesse fuit,

num

num autem in postremâ ægritudine solito febrifugo potionatus fuerit, omninò mihi ignotum.

(*Cùm decim abhinc, etc.*) Casus hic, quem pro libito magnâ ex parte fabrefacit clarissimus auctor, est ille idem, quem obitèr egomet innui in Tractatu meo pag. 163. historiâ primâ. Ibì namque ultimum, lethalemque describens morbum eximii hujus jurisconsulti (cujus nomen modò supprimit vir cl. ego verò candidè tunc patefeci) hanc aliam, quæ jamdudùm præcesserat ægritudinem, imò et tentatum in illâ Peruviani corticis usum paucis hisce lineis adumbravi: *In aliâ difficillimâ ægritudine ejusdem patientis non sine fructu remedium illud* (videlicèt Peruvianum corticem) *vix vix indicatum, cum aliis tamen quamplurimis, longo temporis tractu* (in hoc uno me fefellit memoria, brevis enim, ut infrà, fuit ille temporis tractus) *præscripsimus, et ab eo morbo contrà ipsam expectationem nostram evasit. An cortex simul cum aliis remediis, an sola naturæ actio opus illud absolverit, ignoro.* Ità ego tunc loco citato.

Si minùs ingenuè scripsissem, tribuissemque absolutè curationem gravissimi illius morbi, qui ad extremum usquè marasmum ægrotantem perduxerat, soli Peruviano cortici, mihique uni arrogassem dignotionem opportuitatis illum utilitèr exhibendi, *post alia remedia administrata*, *sed ægro*, ut inquit vir cl. *in pejus labente*, imò, ut subdit, *re jam desperatâ*, dubio procul hoc adamussim quadraret narrationi illius, utut in plurimis plurimùm alteratæ. Etenim si *re desperatâ*, et cùm *æger in pejus labebatur*, *propinata fuit per duos, vel tres dies*, ut inquit, *Chinæ Chinæ potio*, itèm si brevi illo oblationis tempore (scilicèt verè per biduum tantummodò) quo nondùm actio corticis sese poterat exerere, ægrotus ille in *deterius* quidem, ut cœperat, etiamnùm ruere videbatur (siquidem poteat non moriens pejùs habere) sed tamen assumptâ jam intrà illud biduum modicâ quantitate febrifugi, duarum nempè drachmarum quadripartitarum, illiusque virtute in actum, ut mox assolet, paulatìm deductâ, *pulsus*, ut paritèr inquit, *cœpit assurgere*, *corpore, quo priùs æger tenebatur, discusso*, itàut *solo victu*, *remediis*

omnibus ablegatis, *convoluerit* ipsemet æger, profectò aliquid non alienum à probabilitate scripsissem, si adscripsissem febrifugo curationis gloriam, mihique meritum oblationis, qui tantâ efficaciâ dicor illud proposuisse. Et tamen eo moderamine, eoque neglectu hæc omnia transegi, ut mihi abundè suffecerit merè dixisse, *illud non sine fructu fuisse præscriptum* : neque à me uno quidem, sed ab omnibus simul curantibus medicis, ut verè fuit unanimitèr, et electum, et exhibitum. Oblatio autem illius instituta fuit per modum levioris alterantis, videlicèt ad simplicem semidrachmam, manè, et serò, non tamen in formâ potûs, ut ait vir cl., sed in formâ boli, per duas tantùm dies, nempè die 25. et 26. septembris anni 1704. ut habetur ex schedis meis, et ex adversariis, codicibusque pharmacopæi Hortensii Candrini simul collatis. Ex quibus constat, duas solummodò Peruviani corticis drachmas intrà biduum partitis, et exiguis dosibus, nonnisi lentè, ac imbecillitèr agentibus, fuisse præscriptas. Propositum autem, usurpatumque fuit eo modo, eoque casu id febrifugum in febre continuâ (quæ tamen ab exordio sui talis non fuerat) solùm tentandi gratiâ, nullâque fermè spe, etiam ut domesticis illud felicitèr pluries expertis, morem gereremus, cùm cæteroquì vix ulla tunc esset offerendi corticem indicatio, ullave saltem solida ratio. Propterea subdidi, nos præscripsisse quidem *remedium hujusmodi*, *sed vix vix indicatum.*

Quâ ergò sui ipsius securitate, posquàm hæc scripserim, quæ à viri defuncti uxore, et filio, bis propter Chinam Chinam vivente, semperque deinceps meliùs ac anteà valente, possunt confirmari, illudit ille mihi, inquiens, *declamasse me* (neque enim cum D. Piela, et Ramazzino ullus erat, qui, ut ait, *declamare* posset, et festivè appellari, *Magnus Chinæ Chinæ virtutum assertor* præter me) ut Peruvianus cortex exhiberetur, si remedium illud, non modò *vix vix indicatum* fuisse sum fassus. verùm etiam post absolutam felicitèr curationem in dubium revocavi, meque insuper *ignorare* sum protestatus *num cortici simul cum aliis remediis*, *num soli potiùs naturæ* eadem fuerit adscribenda, quæ contrà expectationem nostram successit sanatio? Neque enim unus ego, sed omnes, quotquot curæ aderamus, medici, *ægrum illum*

inter mortuos referebamus. Atque hac unâ de causâ, si benè meminisset cl. auctor, *declamavi* (quoniam hoc verbo uti eidem placuit) cùm D. Piela, viro mihi amicissimo et humanissimo, ut Bononiam reversus antè morbi exitum, funestum illud præsagium, quod nobiscum privatìm edebat, nullo pacto officii causâ antè discessum suum occuleret, sed apertè potiùs pro ingenuitate suâ revelaret domesticis.

Hæc sunt, quæ mihi uni obtruduntur de òblato cortice Peruviano, quandò communibus offertur Mutinensium et Bononiensium medicorum suffragiis, et quandò tandem æger evadit à morbo lethali. Quid si solus præscripsissem, et æger occubuisset? Tunc certè non fuisset *ignotum* cl. auctori, *num solito febrifugo fuerit potionatus*, ut modò inquit, *in postremâ ægritudine*, sciret enim omninò, fuisse potionatum. Sed etsi distinctè narraverim in citatâ historiâ quo pacto res tota cesserit, ejusque veritatis, nedùm consanguinei, sed et adstantes cives, honestique viri possint esse testes, id omne nihilominùs viro cl. *omninò ignotum.* Mirum solummodò, ei potiùs notum non fuisse omninò (quandoquidem Chinam Chinam antè septennnium epotam minimè veretur ille criminari de morte ægrotantium) insignem illum jurisconsultum, qui *paucos post annos Fato cessit*, occubisse propter illum eumdem corticem, quem in præcedente sumpserat ægritudine, licèt tunc toxicnm illud, quippè clarissimi auctoris suasu opportunè omissum, suis non valuerit *amaris potionibus*, ut eidem loqui libet §. 48. *miserum ægrum conficere.*

§. XXXV.

(*a*) CASUS *hic, et plures alii*, quos Mutinæ variis temporis, et hìc, quoque Patavii, de infausto successu hujusce remedii observavi, mihi in mentem revocant quod in Actis publicis Lipsiensibus anui 1701. memini me legisse de Constitutione quâdem Uratislaviensi anni 1699. in quâ (*b*) *febribus continuis* popularitèr grassantibus, China

universalitèr exhibita causa potissima fuerit, quæ annum illum nefastum plurimorum morte reddiderit, qualis historia fusiùs legitur in Ephemeridibus Curiosorum Naturæ anni 1703. talia leguntur de Chinæ usu in continuis febribus. Nimius essem si referre vellem mala, quæ apud gravissimos scriptores de Chinâ Chinâ leguntur. (*c*) *Videndus Ettmullerus* de Usu, et Abusu præcipitantium, ubì ait persæpè concentrari acidum morbosum, quod compressum ad instar spiræ contortæ, ubì vim resumat, suos nisus impetuosiores reddere, quod idem experimur in automate ubì diù quieverit, motus enim suos ab initio velociores efficit. (*d*) *Legendus Thomas Sydenham* de febre intermittente, ubì de quartanâ, agens de usu pulveris peruviani, quem magis laudat paulatìm sumptum, et pluribus vicibus, quàm in ipsâ accessione, ut fieri solet, sic enim ait sensìm sanguinem turgere, et officium suum absolvere, neque enim bonum putat febrilem motum illicò compescere, et sanguinis despumationem cohibere. Legi quoque meretur observatio D. Danielis Grugeri in Ephem. Ger. Decadis 3. anno 3. (*e*) *ubì de intempestivo* Chinæ Chinæ usu varios casus refert, sed unum præcipuè memoratu dignum de pastore quodam, qui priùs epilepsiâ laborabat, singulis mensibus recurrente, sed quartanâ correptus, quæ ipsi remedio erat, et ut ex Hippocrate à magnis morbis liberat, præterlapso dimidio anno tædii ex longâ febre pertæsus corticis Chinæ Chinæ

drachmam unam ad aliquot dies assumpsit, febris quidem abiit, ast epilepsia rediit.

(*a*) (*Casus hìc, etc.*) Provido sanè consilio *plures alios casus infaustos, Mutinæ, et Patavii*, ut ait, *sibi observatos*, generalibus tantùm, et gratuitis hisce terminis jactat, sed ne unum quidem describit, aut memorat cl. auctor: si enim omnes ejusdem sint ponderis, ac recensiti hucusquè, nullo negotio evanescent in auras. Tres aut quatuor protulit ille, accusavitque ut nefastos ob infortunatum, ut contendit, exitum Peruviani corticis in *diuturnis intermittentibus* administrati, eos tamen nec funestos omnes, nec à modico tempore, sed à septem lustris, et ampliùs in hanc usquè diem petitos, omnes verò fallaces à me deprehensos, atque ut tales orbi detectos. His nihilominùs ab eo tempore usquè ad hodiernum forsàn quingentos opponam, si opus sit, in eâdem lineâ planè propitios. Tres alios objecit sinistri eventûs in *intermittentibus perniciosis*, eosque nedùm fallaces, sed apertè falsos à me demonstratos. His quoque octoginta circitèr felicissimos (minimè suppetatis, quos communicarunt amici) in Therapeutice meâ, cùm sparsìm, tùm conjunctìm facilè oppenendos exposui, et plurimos adhùc in hisce Responsionibus meis perquam recentes, compendiario saltem, exponam. Unum deniquè expectationi haud satìs respondentem in *continuis* obtrusit, eumque partìm commentitium, partìm invalidum, nec bono tandem successu carentem, ipso fatente. Huic in solâ Therapeutice meâ insunt, qui possunt opponi, saltem viginti quinque planè inculpabiles, cùm ex *subcontinuarum malignantium*, tùm ex *lentarum* genere; ex eo tamen, de quo clarè, quantùm sufficit, ibidem locutus sum. Neque enim ullam febrem *continuam*, quæ talis *ab ortu* jam fuerit, Peruviano cortice curandam volo, sed illam tantùm quæ per accidens *recentèr* sit talis, quæque fuit ab ortu *intermittens*, vel ad summum *subintrans*, ut aliàs dixi.

Cæterùm si casus infelicem nonnumquàm eventum sortitos, eos videlicèt, ubi à me incassùm oblatus est cortex, aucupabatur cl. auctor (quandoquidem immortales nequit efficere homines pharmacum istud, sicutì neque iis ità unquàm officere, ut sine calum-

niâ dici queat occisus, qui servari non potuit) eos non aliundè emendicare habebat opus, quam ex Tractatu meo lib. 3. cap. 5. et lib. 5. cap. 4. ubì quotquot toto vitæ meæ cursu malè cecidisse observavi, aut saltem me observasse memini, eos omnes, nedùm ingenuè descripsi, sed eâ simul ratione indigitavi, ut indè regulam elicerem aliis communicandam, quâ mediante ab exhibitione frustraneâ remedii, quod cùm non sanat, ab hominibus malè feriatis necare dicitur, in similibus circumstantiis quisque caveret.

(*b*) (*Febribus continuis, etc.*) *Continuis febribus ab essentiâ talibus*, quales rationabilitèr fuisse puto, quæ in citatâ Constitutione Uratislaviensi *pupularitèr grassabantur*, et cujusmodi sunt omnes, quæ nomine *continuarum simplicitèr* solent donari, Peruvianum corticem, nisi noxiè, saltem inanitèr adhiberi, non est quòd aliorum testimoniis conetur probare cl. Auctor, cùm delendo nimiæ hujusmodi fiduciæ, et praxeos intemperantis abusui, ipse quoque in Tractatu meo, tùm rationibus, tùm observationibus sedulò allaboraverim. Mihi propterea hæc, quæ ex Actis Lipsiensibus, ac ex Ephemeridibus Curiosorum Naturæ petita est auctoritas, nullo pacto adversatur. Sed si qua alicubì unquàm reperiretur, quæ Chinam Chinam excluderet, ubì eam incunctantèr necessariam statui, scilicèt in *perniciosis intermittentibus*, earumque præcipiti periculo jam detecto, methodumque meam expressè damnaret, in funestis etiam circumstantiis, illarum de more perutilem, hujusmodi, fateor, auctoritatem, aut auctoritates, quotquot fuerint, creberrimæ, semperque uniformi experientiæ meæ reluctantes, nihil facerem, etiamsi forent responsa Æsculapii, aut Oracula Apollinis. At nulla adversa, saltem quæ rem percutiat, uspiàm profectò reperiri potest auctoritas. Si enim methodum auctoribus penè omnibus usquè adhùc incompertam tradidi, quo pacto poterit ea ab iis quibus cognita nùmquàm fuit, aut in usum deducta, expressè damnari? Liceat ergò mihi hac in re peculiarem tantùm observationem, et longam, rationalemque experientiam promulganti, scriptorum quorumcumque conjecturas, si quæ sint, quæ genericè prolatæ adversari videantur, ut falsas magnorum virorum haud satìs expertorum suspiciones, aut hallucinationes potiùs corrigere, quàm ut oracula venerari.

(*c*) (*Videndus Ettmullerus, etc.*) Videndus utique Ettmullerus, sed secundùm id, quod §. 7. præcepit cl. auctor, videndus ubi *de febribus* agit, *ac illarum remediis* : ibì namque hæc saltem leguntur pag. mihi 198 : *Vocatur etiam* (loquitur de Chinâ Chinâ) *Antiquartium Peruvianum, ex eo quòd in quartanâ sit singulare, utut etiam tertianas chronicas, itèm tertianas duplicatas etiam nothas felicitèr curet.* Et paulò inferiùs cùm Gentianæ pulverem loco pulveris Chinæ Chinæ assumi quoque posse priùs dixisset, subdit hæc verba : *Ut ut certum sit, Chinam Chinæ esse egregium remedium, tàm in quartanis, quàm tertianis diuturnis.* Neque ibì quicquam legitur, quod illius usum vel minimùm improbet : tantummodò hanc cautelam subjungit : *Sed observetur, quòd ritè præmissa debent esse universalia, et quòd post usum Chinæ Chinæ lenitèr expurgandum sit corpus, aliàs certò recidivant febres.* Hoc tamen monitum, non tàm de præmittendis universalibus, quàm de purgatione quâcumque post propinatam Chinam Chinam instituendâ, ut scilicèt inhibeatur relapsus in febres, mihi, ut verum fatear, ostendit apertè, hunc auctorem cæteroquì præclarum, in usu tamen Peruviani febrifugi fuisse parùm versatum, ob rationes etiam infrà recensendas; nullum enim meâ, et universali expertorum ferè omnium observatione, medium certius est ad revocandas febres Chinâ Chinâ depulsas, quàm post antipyretici illius oblationem quælibet, utut levis, successivè administrata purgatio. Sed hallucinatio hujusmodi, pluribus aliis scriptoribus, hoc febrifugum procul dubio rariùs expertis, fallacique tantùm ratiocinio fidentibus, etiam communis, maximè condonanda est huic auctori, qui brevì dies suos implevit, nec trigesimum nonum ætatis annum transegit (obiit verò anno 1683.) scripsitque posthuma hæc valdè juvenis, eoque tempore, quo vix cœperat (nec forsan cœperat iis in regionibus, ad quas non nisi seriùs pervenit) experimentis increbrescere fama remedii, illi fortassè vix noti.

Hujus rei conjectura est valdè firma, ne dicam probatio certa, quòd ille remedium describens loco citato, primò illud sub *radicis* mox sub *corticis* nomine designet, tribuatque illi *saporem ferè instar cinnamomi*, cùm tamen quo ad saporem minùs distent à cydoniis malis mespila, quàm China China à Cinnamomo. In

Phytologiâ postmodùm Schroderi dilucidati meliùs edoctus, verùm Chinæ Chinæ saporem se paulò magis nosse indicavit, novis tamen interìm et ibì hallucinationibus eum detentum videas, non modò quià in Italiâ medicinam facientem dicat Digbæum Anglum, et in Galliâ Redium Italum (hæc enim sunt de levioribus) sed maximè quià genuimam Chinam Chinam *ex Româ* afferri asserit, quasi in Romano solo hæc planta frondescat, aut in Peruviano florescat Roma, tandemque quià contendit Gentianam nostratam (proh lapsus!) esse æquiparandam, forsàn et præferendam, eidem Chinæ Chinæ.

Verùm hœc tantùm alias inter caput extulit herbas,

Quantùm lenta solent inter viburna cupressi.

Fatetur nihilominùs iterùm, hisce verbis, eam esse *remedium expertum contrà febres intermittnetes quascumque, etiam chronicas, in specie quartanas*, itèm *usum illius esse in debellandis febribus intermittentibus francofurti quoque satìs frequentem, nec carere optato successu, etc.* Quæ omnia, et his similia leguntur classe primâ Phytologiæ Schroderi diluc. pag. mihi 43. et 44.

Si ergò auctor iste alibì, nempè ubì *De usu et abusu prœcipitantium*, suis innixius ratiociniis quicquam protulit, quod Peruviano cortici minùs favere videatur; quanti ponderis in hoc consenda sit illius assertio, ex superiùs dictis, et infrà dicendis eruat lector. Addo nihilominùs, Ettmullerum ibidem, in citatæ nempè Dissertationis De usu et abusu præcipitantium, capite tertio, §. 5. priusquàm suas exceptiones adducat, hæc præmittere: *Superiùs dixi, corticem Peruvianum fugare suo usu quasvis intermittentes, id quod verissimum arbitror, nec has solùm, quin etc.* ubì verò easdem exceptiones protulit, expressè loqui de usu tantùm, ut inquit, *illegitimo*, cùm videlicèt (sequitur ille) *paulò antè, non post paroxysmum* assumitur cortex, *vel proprio ausu, vel medici prœcoci consilio, et nedùm ad intermittentes febres, sed et ad continuas quoque, tàm benignas, quàm malignas, symptomaticas, lentas, et quœ ex decubitu materiœ peccantis in quamdam partem oriuntur;* quibus in febribus, vel perperàm, vel saltem incassùm usurpari eumdem Peruvianum corticem certum est, ut præter Ettmullerum ipse quoque libro 5. Therapeutices meæ satìs admonui

Cæterùm notatu dignum est quod nupèr innuî, nempè omnem suspicionem malorum, quæ ibidem recenset hic auctor, quæque ait posse contingere *ex usu illegitimo* Peruviani corticis, locum habere tantummodò, ipso quidem latè fatente, ubì cortex *ingruente paroxysmo* exhibeatur, secùs si exhibeatur *post paroxysmum* solutum. *Obtinet hoc* (inquit ille eodem §. 5. capitis tertii) *obtinet hoc de cortice dicto, antè paroxysmum more hactenùs recepto exhibito*, subdens postmodùm fermè immediatè: *concinnior itaque, ac tutior ista videtur exhibendi methodus*, *quâ post paroxysmum, et intermissionis tempore*, *idque præsertìm in infuso cum vino*, *repetitis tamen crebriùs vicibus*, *exhibetur*: ut ideò hac viâ, *cita, tuta, et jucunda magis videatur cura.* Hæc ille; proindè *crebram, et repetitam*, ut patet, oblationem remedii, nedùm non improbat, ut eam improbat cl. Ramazzinus, verùm potiùs, eâ sic institutâ, *citiorem, ac jucundiorem* indè curationem emersuram sperat.

Quòd si nonnullas hic illic intersevit scriptor iste querimonias, facilem nonnumquàm febrium recursum connotantes, etiamsi cortex adhibeatur *ex arte* id ego quoque, rariùs licèt, contingere nequaquàm diffiteor: sed cùm sæpissimè, ac de more contingat oppositum, usui potiùs, quàm exclusioni remedii favet hæc infrequens ejusdem auctoris observatio. Aliàs, si quas obtrudit mucidiusculas scrupulositates, partìm desumpsit ille à scriptoribus nonnullis priorum præsertìm temporum (quorum alii adeò nervosè à Bado fuêre impugnati, ut ne hiscere quidem ausi fuerint, alii experientiâ ulteriore adeò profecerunt, ut eo extincto palinodiam sponte cecinerint) partìm deprompsit à semetipso, cui et propria brevis ætas, et rècens adhùc corticis in eas præsertìm oras adventus, locum nequaquàm relinquere, quo meliùs præconceptam qualemcumque hæsitationem diutiori, et crebriori usu emendare potuerit. Sed si vixisset, ut facilè poterat, in hanc usquè diem, et triginta duorum annorum, qui ab ejus obitu usquè adhùc præteriêre, experientiam fuisset nactus, aliarumque nationum tot nova, et tàm præclara legisset monumenta, nullus dubito, quin sine ullà trepidatione cum reliquis consensisset, hujus remedii usum, et innocentiam planè incunctantèr admittentibus.

Ad rationem deniquè petitam *ab acido morboso spiræ ad instar*

compresso, quam adversùs, non Chinam Chinam, sed *præcipitantes omnes generalitèr*, et quidem, ut rursùs ait, *sub illegitimo usu* adhibitos, adducit idem Ettmullerus, et *automatis* exemplo illustrat, liceat respondere in casu nostro, spiram acidi morbosi haud difficultèr forsàn ità compressam iri, ut omni elasticitate deperditâ nequeat ampliùs resilire, si sufficienti absorbentis corticis *quantitate*, congruo *tempore*, ac *modo*, prout à me indicatum est, propinatâ, prematur illa fortiùs, ut tandem penitùs infringatur.

(*d*) (*Legendus Thomas Sydenham, etc*) Legendus quoque, perlegendus, nocturnâque manu, ac diurnâ versandus celeberrimus Thomas Sydenham, quem pro antesignano et ipse habui toto Therapeutices meæ decursu: proindè qui me tenuit sequi, sequatur Sydenham, mecumque vel invitus fermè coincidet. Reverà hanc ipsam hujusce scriptoris cautelam, à cl. Ramazzino hìc loci recensitam, de oblatione corticis Peruviani partitè potiùs, et extrà accessionem, quàm acervatìm, et in ipsâ accessione in quartanis, aliisve diuturnis intermittentibus, apposui et ego, imò et usu proprio confirmatam, exercitamque in illis iisdem circumstantiis expressè tradidi pag. 55. ejusdem Therapeutices meæ. Id nihilominùs lubet addere, hanc ipsam videlicèt cautelam etsi rationalem in illiusmodi saltem casibus, appositam tamen fuisse in libro suarum observationum medicarum ab Anglo illo scriptore, cùm nondùm usus remedii, à 25. circitèr annis tantùm tunc in Europam delati, erat universalitèr satìs perspectus, neque ipse perfectam illam adhùc erat nactus, quam deinceps acquisivit experientiam, fiduciamque, in reliquis posteà ejusdem Operibus abundè patentem. Mirum verò, quòd auctoritatem hujusce scriptoris ullo pacto attulerit vir cl. haud satìs animadvertens, quòd dùm inquit, à Sydenhamio *laudari pulverem Peruvianum pluribus vicibus sumptum*, sibi statìm officit, qui eundem pulverem *minimè repetendum esse* inculcat ubiquè. Sic et loco ipso per cl. opponentem allegato, et innumeris aliis asserta mea ubiquè confirmat doctissimus Sydenham, illius verò dogmata omnia funditùs evertit. Liceat ergò, ipso provocante, hìc immorari tantisper, variosque ejusdem Sydenhami Textus, prout prostant in Tractatu meo, hùc iterùm

transferre in conspectum Dissertationis cl. Ramazzini, mala jugitèr ad se se attrahentis, ut cecias nubes.

In hac Dissertatione, §. 21. et alibì inquit is, Chinam Chinam *noxas plurimas*, videlicèt *obstructiones*, *cachexias*, *et hydropem invehere*, quemadmodùm et videmus, et posthac videbimus. Inquit verò Sydenham in Epistolâ Responsoriâ ad Bradyum, pag. mihi 342. *Vera affirmare possum, non obstante tàm vulgi, quàm perpaucorum è doctis præjudicio, me nihil mali ægris accidisse ab ejus usu vidisse unquàm, vel cum ratione suspicari potuisse*; et paulò post.... *Profectò si tàm effectorum durationem, quàm corticis hujus innocentiam exploratam haberem, principem illi locum inter omnia, quot quot sunt, remedia deferre nullus dubitarem, etc. Tantùm abest, ut de ejus insalubritate meritò quis conqueratur.* Vide Therapeuticem meam, pag. 6 et 7. ibiquè plura etiam alia reperies ab hoc auctore nonnihil acritèr exarata. Scias enim, hæc de innocentiâ Peruviani febrifugi scripta fuisse à Sydenhamio etiam ad dissipandas nebulas, quas illius usui, cùm primùm cœpit in Angliâ crebriùs, adhiberi, offuderat casus aliquis, in quo illud; ut ait, *minùs opportunè fuerat ægro ingestum*, cujus in opportunitatis conjecturam aliquam ulteriorem addidi et ipse in Tractatu meo, pag. 167.

Subdit cl. Ramazzinus, dosim Chinæ Chinæ esse debere *ad drachmam unam, vel duas tantùm, nec eam esse repetendam ad prophylaxim*, pluribus quidem in locis, sed præcipuè, §. 8. et §. 48. Asserit Sydenham, loco ipso per cl. virum nuperrimè citato, præscribendam esse *unciam unam Chinæ Chinæ*, pro curatione quartanæ febris cum conservâ ros. commistam, *eamque bis in die paulatìm esse assumendam*, donec tota confectio sit absumpta; subditque hæc verba: *Repetetur porrò ad tres alias vices interjectis semper diebus quatuordecim.* Uncias ergò quatuor, seu drachmas 32. Chinæ Chinæ impendit Sydenham pro curatione, et prophylaxi quartanæ febris. Sed tunc nondùm firmo talo incedebat illa in præscriptione corticis. Efficaciùs adhùc agit in citatâ epistolâ ad Bradyum, pag. 342. et 343. ubì ulteriore experientiâ confirmatus, unciam unam Chinæ Chinæ *intrà biduum intermissionis* ejusdem quartanæ, duodecim scilicèt partitis vici-

bus, singulo quadrihorio repetitis, intægrè, absumit; *quaterque* renovat, *octo* tantùm diebus interjectis, eamdem oblationem unciæ unius, ut suprà. Videbis Therapeuticen meam, pag. 60.

Contendit cl. Ramazzinus, *In malignis intermittentibus incassùm confugere medicos ad sacram anchoram Chinœ Chinœ, cùm febres hujusmodi ab initio difficultèr dignoscantur*; de quo latè, §. 29. et 30. Affirmat Sydenham in eâdem epistolâ, pag. 352. Febres intermittentes symptomate insigni apoplexiam veram æmulante comitatas, quas inter magis *perniciosas* collocat Mercatus, quasque ego *lethargicas* appellavi, *omissis omninò evacuationibus quibuscumque, in primariâ apoplexiâ fieri solitis, expectandum esse tantummodò, donec paroxysmus sponte evanuerit, quo tempore cortex (modò citiùs idem ingeri non potuerit) quam primùm est exhibendus, et in intervallis ab hujusmodi accessionibus liberis idem sedulò repetendus, usquè dùm perfectè convaluerit æger.* Ità ille. Vide Therapeuticen meam, pag. 116. et 117.

Deniquè improbat auctor Dissertationis usum corticis Peruviani *in febribus illis continuis, quœ de intermittentium prosapiâ sunt, et quid malignum portendunt*, ut nupèr, §. 33. Contrà in citatâ Epistolâ scribit incunctantèr hæc Sydenham, pag. 349. (vide Therapeuticen meam, pag. 251, et pag. 280. *Cùm febres quædam apud nos grassentur, quæ etsi post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem continuarum nitantur, tamen ad intermittentes debeant referri, nulla mihi religio est, corticem vel in maximè continuis hujus speciei sumendum proponere, qui dicto more* (videlicèt ad scrupulos duos quartâ quâque horâ) *iteratus, ad apyrexiam certò ægrum perducet.* Atque ità secundùm Sydenhamium singulis diebus naturalibus quatuor drachmæ Peruviani corticis impendentur pro *certâ* curatione febrium *maximè continuarum*, quæ sint *de intermittentium prosapiâ*, pro quibus peculiaritèr curandis, subdit insuper ibidem. *Hìc autem observandum, quòd quò magis febris ad continuitatem accedit, eò major corticis quantitas est exhibenda.* Itàne igitùr istiusmodi patronis suam causam satagit sustinere, et meam prosternere cl. auctor? Scilicèt dùm Chinam Chinam ab horto medico evellere aggreditur, *Anagyrim incautus movet.*

Legendus itaque (repetam et ipse) *Thomas Sydenham*, nedùm in observationibus acutorum, sed et in Epistolâ responsoriâ ad Bradyum et in Dissertatione epistolari ad Cole. Imò si adeò placeant, quæ Sydenham scripsit, eâdem quoque ratione legendi viri alii celeberrimi, non alia sentientes, Sebastianus Badus in Anastasi corticis Peruviæ, Richardus Morton De cortice Peruviano, et ejus virtute febrifugâ, Christianus Joannes Langius De febrifugâ paritèr ejusdem Chinæ Chinæ virtute, Franciscus Maria Nigrisolus, simulque Nicolaus Blegnyus, Talbotius, Restaurandus, Monginotius, d'Acquin, et Sponius Lib. cui titulus *febris Chinâ Chinâ expugnata*, *etc.* Videndus etiam Guilielmus Cole, Hadrianus Helvetius, Theophilus Bonetus, Antonius Franciscus Bertinus, Joannes Jones, Joannes Jacobus Mangetus, etc. *Legi quoque merentur* inter antiquiores Rolandus Sturmius, Gaudentius Brunaccius, Antymus Conygius, et inter recentiores Ansanus Franciscus de Hieronymis, Carolus Franciscus Cogrossius, Bernardinus Zendrinus, aliique propemodùm innumeri, quos modò recensere non vacat, in progressu tamen vacabit opportuniore loco.

(*e*) ([*Ubì de intempestivo, etc.*) Observationes *de intempestivò*, ut ait cl. auctor, *Chinæ Chinæ usu* adversùs *tempestivum usum* nil probent, ut pluries dixi, quodnam enim tam levidensis texturæ cerebrum, ut remedii, quantumvìs optimi, administrationem etiam intempestivam commendet? Quamobrem ad observationem D. Grugeri exclamabo tantùm. Quodnam crimen Peruviani corticis, si pastor iste ignorabat aphorismum Hippocratis 70. sectionis quintæ: *A quartanis capti non admodùm à convulsionibus capiuntur; si verò priùs capiantur et quartana supervenerit, liberantur*? Quænam febris magis *depurativa*, quàm isthæc? Anne prepptereà ignari pastoris loco damnabitur remedium egregium, quod illam sustulit? atque ubì coquus peccavit, vapulabit tibicen? Suppressionem febrium intermittentium, quæ aliorum nonnumquàm morborum semina deleant, rejectam vide in Therapeutice meâ, pag. 67, 245, et alibì, oportet ergò distinguere *ubì, quandò*, et *quomodò* sit exhibendus Peruvianus cortex, ut exhibeatur utilitèr, quemadmodùm expressè monui, pag. 156. ejusdem

Tractatûs. Nec alitèr quidem nobis agendum in praxi, nec enim ipse alitèr, ac in scriptis tradiderim, in praxi exerceo.

Uno Augusti mense currentis anni decem saltem ægrotos vidi quartanâ intermittente recens correptos (hujusmodi enim febrium feracissimus fuit hic mensis) quibus nil fermè aliud suasi, nisi temporaneam ipsius quartanæ gestationem. Nemini eorum Chinam Chinam adhùc præscripsi, cunctis tamen præscripturus, si quandò tempus, et opus id tulerit. Interìm citrà exigentiam febris, vel deterioris, vel diuturnioris redditæ, eâ utar sobrietate, quam mihi familiarem jugitèr prodidi, pag. 69. et 88. præcitatæ Therapeut. meæ. Summa itaque negotii hæc est. Febris haud infrequentèr homini potest prodesse, ac reverà nonnumquàm prodest, sæpiùs verò illi, aut vitam adimit, aut œconomiam vitalem plurimùm labefactat. Atque ità sæpiùs utile, imò et necessarium est Chinâ Chinâ febrem delere (quoniam inter febrifuga non aliud æquè idoneum profiat) nonnumquàm verò temerarium, aut nexium. Munus ergò boni medici est hæc duo probè distinguere, ut à barbitonsoribus, et pharmacopolis distinguatur et ipse. Atque hæc sunt, quæ non adeò facilem reddunt *rectam*, *et rationalem* administrationem celeberrimi hujusce febrifugi: quâ de re vide Therapeut. meam, tùm, c. 8, lib. 1. tùm maximè, c. 5. lib. 4. Sic et in febribus frequentèr recidivis satius est pedetentìm progredi, nec illarum recursum statìm reprimere, sed ità præbere se temperantem, ut partìm ex se ipsâ, partìm remedii vi febris deficiat. Neque pudeat medicum, ægris Chinam Chinam pro febrium quarumdam suâpte naturâ diuturniorum medelâ intempestivè poscentibus, respondere quandoquè illud Ovidii:

Quod malè fers, assuesce; feres benè; multa vetustas
Lenit.

§. XXXVI.

(*a*) MEMORATU *quoque* dignum est, quod in paulò antè citatâ Uratislaviensi Constitutione legitur de duobus clarissimis medicis Ricchardo Lovver celeberrimo anatomico, qui elegantissimum trac-

tatum de Corde edidit, et Sohort, qui in febre continuâ extemulentiâ ortâ Peruvianum corticem sumpserunt, qui nono, vel undecimo die, aut circitèr utrumque è medio sustulit. (*b*) *Nefas porrò ducerem* omittere quod refert doctissimus Joannes Vvilhelmus Rhambergius in Ephem. Cur. Nat. Decad. 3. Anno IX et X. ubì narrat historiam cujusdam legionis pedestris, quæ propè Manhemium æstiva castra posuerat, et paulò post 400. ferè milites febre tertianâ corripti fuêre, quibus chirurgus ad aliquot dies Chinam Chinam exhibuit, qui brevì omnes hydropici evasêre cum omnimodâ virium et appetitûs postratione.

(*a*) (*Memoratu quoque, etc.*) In febre epidemicâ *per essentiam continuâ* citatæ nupèr Constitutionis Uratislaviensis, quâ occubuerunt duo illi cl. medici, jam dictum est suprà, Peruvianum corticem perperàm usurpatum fuisse; de quo abusu satìs clamat Tractatus meus, ubì semper, si non ut noxius, (quod profectò non auderem asserere) saltem ut frustraneus in illiusmodi circumstantiis à me rejicitur. Quòd si contendatur, eam febrem fuisse de genere subcontinuarum à me discriptarum (quod tamen minimè admittam) certè, quocumque modo usurpatus fuerit à duobus illis medicis Peruvianus cortex, non fuit saltem usurpatus *methodo meâ*, iisdem ignotâ, quod mihi sat est. Neque enim febres *perniciosas*, nedùm *continuas*, sed nec *intermittentes*, cortice *semper* curabiles dico, nisi illæ *meâ methodo*, quam idcircò *specialem* appellavi, diligentèr administretur; secùs si methodus quælibet apta *semper* esset ad opus, *peculiarem* meam promulgassem incassùm. Ità nempè observavi Mutinæ, atque haud alitèr putarim contingere potuisse et Uratislaviæ. Singulari nihilominùs animadversione dignum est, quòd mors illorum virorum, quæ contigit exacto, ut mos est, acutorum stadio, *tàm fidentèr*, *tàmque ani-*

mosè à cl. auctore imputetur Peruvianum cortici, quamvìs extrà rem assumpto, *qui* scilicèt, ut facilè decernit ille, *utrumque è medio sustulit* (quasi de mortifero quodam pharmaco sermo esset) minimè tribuatur *temulentiæ*, aut *continuæ febri epidemicè grassanti*, ac *popularitèr*, ut suprà, *funestæ*. Profectò ego nescio quid nominis pseudo-propheticæ huic divinationi conveniat.

Divinationem sanè, seu potiùs rationalem consequentiam valdè dissimilem ex hoc alio casu (quoniam de medicis incidit sermo) eliciendam ego consuerim. Vidi nupèr medicum hujus urbis laborantem febre *continuá* generis, cui verè proficuus judicio quoque meo, minimè censendus erat Peruvianus cortex. Febris namque vix de *remittentium simplicitèr*, non de *subintrantium* stirpe videbatur. Comitabatur illam dejectio valdè frequens, jactatio, et faucium ariditas. Post septimam circitèr morbi diem (quo tempore amicitiæ causâ ad illum invisendum accessi) Diarrhœæ cœpit adjungi sudor aliquis inanis tamen, et nullius adhùc juvaminis. Non nullos post dies, cùm rursùs ad eum accessissem, narravit ille mihi, se morbi vim, et vehementiam pertesum, eo ipso mane potasse pulveris Peruviani drachmas duas uno haustu, ægrè tamen, nec planè ex animo consentiente docto amico ipsum curante, subdidit nihilominùs, totidem paritèr ejusdem pulveris drachmas se potaturum postridiè. Admonitus à me de probabili vacuitate hujusce tentaminis, non ideò tamen abstinuit, cùm me satìs novisset à remedii semel jam sumpti repetitione minùs alienum, ac à primâ illius sumptione, si forte fuissem consultus. Animosior adhùc factus est ille, psstquàm ab ore meo excerpsit haud difficultèr, omnem suspicionem tandem restringi ad irritum tantum, minimè verò ad noxium usum febrifugi quâvis malitiâ carentis. Sumpsit itaque iterùm corticem, prout animo præconceperat; mox tamen cessavit, consilio etiam meo, remedii modicâ jam dosi adhibiti effectum, quicunque indè emersisset, tantisper expectaturus. Accedenti interìm morbi statu, et diarrhœâ nonnihil mitiore redditâ, largior non parùm sudor cœpit erumpere, qui ad vegesimam primam usquè diem protensus, visus est febrim fermè penitùs extinxisse. Non proindè tamen ea substitit, sed obscuris motibus quotidiè exacerbata, ansam rursùs paulò rationabiliorem dedit ægroto (me quoque

non

non dissentiente) ut Chinæ Chinæ parcioribus dosibus assumptæ vires iterùm experiretur. Quod etsi ad plures dies tentasset, semidrachmâ nempè illius, primò bis, deindè semel in die epotâ, nihilominùs ad trigesimam quintam circitèr diem protracta est integra judicatio febris, consueto temperatioris diarrhœæ cursu, et spontaneis de more sudoribus tandem soluta.

Post illius solutionem ingenuè fassus est ille mihi, se primis quoque morbi diebus morboso pa ritèr nescio quo percitum œstro (cùm aliàs nunquàm in suis ægris curandis quicquam tale peregisset) nonnullas ejusdem Chinæ Chinæ drachmas clàm quidem omninò, sed et incassùm potasse. Non ego idcircò unquàm crediderim, sanationem hujusmodi, quippè seriusculam et difficilem, hoc casu adscribendam cortici, sed naturæ, opus, quod jamdudùm molita erat, tandem perficienti. Id potiùs exindè concludendum putarim, primò nempè, Chinam Chinam, sicutì hunc medicum sanitati restitutum, me quidem judice, nequa quàm sanavit, ità duos illos medicos à cl. auctore citatos, et vitâ functos nequaquàm interemisse: secundò, eventum hunc, aliosque non absimiles mihi observatos, semper magis in dies suadere posse, usum verè proficuum, et rectum Peruviani corticis, nec ampliores, nec strictiores pati cancellos iis, qui à me fuêre in Tractatu meo constituti: tertiò deniquè, antifebrile istud verè specificum, tàm cùm apertè convenit, quàm cùm minùs videtur convenire, nullas evacuationes criticas, cujuscunque sint generis à naturâ institutas, aut præordinatas intertubare, ipsumque tantummodò forsàn obesse posse nonnunquàm, ubì præproperè febrim seriùs curandam valeat sistere, non ubì vim suam febrifugam nequit exerere.

(*b*) (*Nefas porrò ducerem, etc.*) Nefas ego duxissem potiùs recensere historiam hujusmodi. Toxicum certè aliquod paulò antè contudisset necesse est in eo mortario incautus pharmacopola, in quo Chinam Chinam postmodùm quoque contudit, undè quadringentorum simul abdominum instatio subsecuta. Dixerit potiùs relator historiæ, eâ de causâ, quâ tota fermè legio illa decubuit, (fortè ob locum, victum, aquas, et aerem) plurimos ex iis militibus, ab imperito etiam chirurgo Chinâ Chinâ sine methodo oblatâ curatos, subsumidos quoque, aut lienosos factos fuisse,

quemadmodùm in urbibus, aut locis palustribus, febrium æstivarum feracibus, sive adhibito, sive non adhibito Peruviano cortice, quotannis videmus accidere. Si enim verè *hydropici propè Manhemium* 400. *illi milites omnes evasissent ob Chinam Chinam*, ut asseritur, *ad aliquot dies assumptam;* cùm ratus sit apud nos, exprobrante cl, auctore, ejusdem febrifugi abusus, jam hydropicorum chiliades Mutinæ numerarentur. Sed hujus ingenii historias, bonâ cujusvis veniâ, inter fabulas liceat reponere. Scilicèt ad has nugas, ad alias vaniloquentias confugere opus est cl. auctori, ut suam, cui germanæ non suppetunt historiæ, causam futilibus tueatur.

§. XXXVII.

FEBRES hujus generis, quæ ubì eo pervenirint, ut amplius non recalescant corpora, audio istic algidas à practicis appellari, (*a*) *sed scito illos decipi*, nam febres algidæ alio nomine castrenses dictæ, à sui initio usquè ad finem algorem habent comitem perpetuum, de quo vide Ettmull. de Febr. Helmo. de Febr. Sylvium, et alios. (*b*) *Hinc magnum documentum* habere possunt castrenses medici, quàm periculosum sit in febribus hujusce indolis hoc febrifugo uti, nam in morbis hujusmodi generis (quod idem de epidemicis dicendum) sanum consilium est pravos et malignos humores ad ambitum corporis per diaphoretica sensìm promovere, potiùs quàm figere, et concentrare, utì fecit chirurgus ille imperitus.

POST tentatas hactenùs, et successivo particulatìm ordine repetitas aggressiones Tractatûs mei, generale quaquaversùm certatamen andem indicit, et hinc illinc classicum canit cl. auctor, modò hanc

pro re natâ, modò illam partem invadens, omnimodam demùm totius Operis eversionem molitus. Deinceps ergò quò me trahet identidem cl. viri vexatiò inconstans, eò tendet lacessita, ut tempestivè occurrat, præsens ubiquè defensio mea. Pergendum igitur.

(*a*) (*Sed scito illos decipi, etc.*) Hospes adeò non sum in medicinâ, ut febrium nomenclaturas frequentiores ignorem, earumve differentias confundam, qui aliquandò saltem novi distinguere, ægrotante ne inspecta quidem, bubonocelen, sive herniam intestinalem ab hysterico dolore, et solâ subligaculi præscriptione (admorione verò peritis commissâ) statìm sanare indè ortam passionem iliacam, cui anti-hysterica remedia, et incassùm, et perperàm quis adhibebat. Quòd si istiusmodi intermittentes febres, quas discripsi pag. 127. Therapeutices meæ, quæque sextam apud me perniciosarum differentiam constituunt, *algidarum* nomine, quippè alio peculiari carentes, indigitavi, minimè proptereà me *deceptum* puto. Quâ enim ratione *continuæ* febres, quæ *à sui initio usquè ad finem algorem habent comitem perpetuum*, *algidæ appellantur*, ut docet ex tripode cl. auctor, eâdem quoque ratione *aldigæ* nuncupantur à me *intermittentes illæ*, quæ ab initio accessionis usquè ad finem illius, consueti caloris loco, eundem paritèr algorem habent comitem perpetuum: hac unâ differentiâ adjecta quòd illæ *algidæ continuæ* vocantur, istæ *algidæ intermittentes*.

Vix tamen hìc risum continere queo, mente recolens, quòd de hujusce nomenclaturæ novitate me criminari contendat vir cl. auctoritate Helmontii, Ettmulleri, et Sylvii in medium adductâ, cùm non aliis fermè, quàm hisce patronis causam ipse meam possim tueri. Si enim de Helmontio sit sermo, nemo unquàm præ illo scriptore, in morbis, aliisque rebus explicandis vocum novitate medicinam ferè dixerim inquinavit; et tamen minùs ægrè tulerunt Scholæ, *Blas*, *Gas*, *Archeum*, *Alkaest est*. Helmontii ac ferat modò nomen *algidarum intermittentium* cl. Ramazzinus.

De Ettmullero, et Sylvio non aliud dicam, nisi me ab utroque scriptore *algidarum*, seu *frigidarum intermittentium* denominationem didicisse. Ettmullerus siquidem cap 17. De febribus pag. mihi 187. febrium *frigidarum* exemplum aliquod allaturus, statìm *tertianam intermittentem* describit his verbis hùc summatìm trans-

latam : *Exempla febrium frigidarum non tàm à Sylvio fuerunt observata* (statìm igitùr auctoritate Sylvii semetipsum, et me tuetur Ettmulerus) *sed et mihi contigit observare etc. Erat artifex, qui laborabat perfectâ tertianâ, seu recurrebat febris tertio quoque die, anticipando semper duabus horis cum nullo subsequente calore etc. Paroxysmus ingruebat cum insigni rigore, et horrore gravissimo, qui ultrà horam integram durabat, postmodùm cùm deberet succedere calor, nullus apparebat omnimò etc. Paroxysmi observabant ordinarium typum, anticipando per horas duas.* Hæc Ettmullerus. Ne verò ulla suspicio incidat hujusmodi *tertianam* minimè fuisse *intermittentem*, etsi symptomatis prædictis stipatam, sed fortassè continuam, observetur quid in illius curationis progressu manifestè subdat ipsemet scriptor. *Præscribo*, inquit, *die intermissionis etc.* et rursùs : *Die intermissionis denuò continuavit misturam etc.* sciens ergò ictus est eodem lapide, ut assolet, opponens cl.

Prodeat tandem in scenam et Sylvius, qui cap. 30. De febribus intermittentibus §. 7. et 8. pag. mihi 241. hæc habet : *Ratione symptomatum graviorum (quemadmodùm de synochis jam dictum) nomina diversa sortiæ sunt febres intermittentes. Nam primò algidæ observantur nonnunquàm, non tantùm frigore præsertìm, sed frigore tantùm molestæ, adeòut aliquandò, et frequentiùs levis, aliquandò et rariùs nullus sequatur calor. Tales etiam semper algidas in Nosocomio Academico habuimus ità manifestas, ut non tantùm incipiente atque angescente, sed etiam vigente, ac declinante, imò cessante paroxysmo, idest semper, tùm suo, tùm adstantium, aut medicorum sensu molestè ubiquè frigerent, nunquàm teperent, minùs calerent ullibì ægri, suntque hæ algidæ graviores semper forsàn quotidianæ.* Hæc paritèr Sylvius. Et hac paritèr occasione asciam cruribus suis illisit cl. noster auctor. Mirumque planè, quòd ob tàm decentem, quam respuit immeritò, nomenclaturam, velit auctoritate præsertìm Sylvii me redarguere vir idem cl., cùm potiùs habeat undè Sylvium ipsum corripiat, qui majore forsàn pusillorum scandalo haud veritus fuit in catalogum febrium plures referre magis peregrinas, *sputatorias* putà, *ureticas*, imò et *cacatorias*, nasutulis fortè plurimis non benè olentes.

(*b*) (*Hinc magnum documentum, etc.*) Maximum documentum, quod in *algidis intermittentibus* curandis possint habere tàm urbani, quàm castrenses medici, est, ut fidentèr utantur Peruviano cortice, qui teste experientiâ illas quotidiè sanat; nunquàm verò easdem sanant, quæ incassùm tunc adhibentur medicamenta diaphoretica. Hujusmodi enim febrifugus cortex fermentum omnium intermittentium febrium, etiam perniciosarum, cujuscunque demùm naturæ illud fuerit in diversis earum speciebus, *absorbet*, sive ut explicat citatus à viro cl. Ettmullerus de usu, et abusu præcipitantium, *invertit*, *attemperat*, *saturat*, aut etiam si ità placeat, *figit*, atque *concentrat*, quod perindè est, tùm apud eundem auctorem, tùm apud me, in eo videlicèt sensu, in quo explicui in Therapeutice meâ à pag. 19. usquè ad 21. et non alitèr. Quid igitùr mali putat innuere vir clar. dùm ait, etsi gratis, Chinam Chinam morbosa semina *figere, et concentrare*, si D. Hippocrates Lib. de Vet. Med. docuit apertè *concentratione et permixtione meliora ac mitiora omnia fieri in homine?* Tantùm ergò abest, ut ex hujusmodi *concentratione*, aut *fixatione* fermenti febrilis mole *perexigui* (intellige idcircò *concentrationem* illius intrà porosam substantiam corticis, non intrà viscera humani corporis) sive in algidis sive in *æstuosis* febribus quicquam sequatur incommodi, quin potiùs enervato æqualitèr, et absorpto illo diversimodè hìc fermentante, omnes intermittentium perniciosarum species etiam oppositæ, vel saltem, quæ tales nobis apparent, nempè tàm de genere *colliquativo*, quàm de *coagulativo*, *victas dent manus*, quemadmodùm annotavi, manuducente semper experientiâ, pag. 18. toties memorati Tractatûs mei. De hoc itaque febrifugo rursùs affirmare liceat, quod generalitèr olìm de remediis *antifebrilibus* scripsit idem Hippocrates lib. De affectionibus, illud nempè *vim habere in tertianis, et quartanis febribus, ut totum corpus conservet in consuetâ caliditate, ac frigiditate, et neque præter naturam calefiat, neque frigefiat*, ut cæteroquì in *algidis* solet frigefieri, et in *æstuosis* calefieri; eo enim ipso, quòd inhibet paroxysmum febrilem, inhibet simul ejus comitem algorem, ac æstum, ut in historiis propemodùm innumeris demonstravi toto fermè libro quarto ejusdem Therapeutices. Ut quid ergò inutilitèr pugnatur

amplius ratiociniis hinc indè fallacibus, ubi litem omnem diri-munt facta ?

§. XXXVIII.

(*a*) VIDE *quæso mi Nepos* quomodò ex nimiâ facilitate præscribendi Peruvianum febrifugum in febribus, hoc remedii genus factum fuerit adeò commune chirurgis, pharmacopœis, agyrtis, et ipsis quoque fœminis, ut non ampliùs in medicorum potestate sit illud ritè administrare, et si medicus rationibus velit obsistere, ægri ipsi febris obstinationem fastidientes, inscio illo Quinquinam capiant, quale vitium in hisce regionibus satìs obvium et familiare, sed magno ægrotantium damnò, qui pœnas luunt, postmodùm hypochondriacis affectibus, cachexiis, ac lentis febribus correpti, ut posteà cogantur medicos pro curatione accersere, qui multis remediis, (*b*) *atque febres excitando* morbum vincant, et remedia quærant ad sepultum ignem suscitandum, in quem finem laudatus Ettmullerus spiritum salis armoniaci commendat, et (*c*) *ficus Pharaonis*, qui tertianis febres excitare creduntur. (*d*) *Novum est ignem febrilem* penès prudentes medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit *licere febres parvas augere, fortassè enim curationi opportuniores fient*. (*e*) *Aureus* extat locus apud Hippocratem de febre, quæ in apoplexiâ interdùm accenditur, qualem locum observat Ballonius medicus experientissimus, nam si apoplexia sit sine febre, venam secandam suadet, si verò cum febre præsertìm acutâ, à V. S. om-

ninò cavendum, ipsi enim naturæ arma præripimus, quibus hostem suum potuisset confodere. Alter locus Hippocratis extat in libris Epidemiorum, *puerperis convulsivis ignem fac*, aiebat ille, hoc est febrem magnam excitato, febris enim continua græcè pyr dicitur, parva autem pyretos. Idem præstat ignis febrilis corporibus malè affectis, ac ignis agris humidioribus.

Sæpè etiam steriles incendere profuit agros,

aiebat Virgilius in Georgicis, varias quidem rationes inibì affert poeta verè physicas, sed illa potior est, cùm ait:

——*Sive illi omne per ignem*
Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor.

(*a*) (*Vide quæso, etc.*) IPSAM Peruviani febrifugi excellentiam sibimet aliquandò obfuturam, adeòque fore, tùm ut faustorum eventuum frequentia illius *abusum* apud imperitos accersat, tùm ut ex hujusmodi *abusu* aliquod quoque fundamentum acquirat adversantium dicacitas, pro eo excludendo etiam tunc legitimè deberet admitti, quam pag. 170. Therapeutices meæ sum pridem vaticinatus. Neque tamen usum rectum apud ignaros supprimendum credam, ne apud ignaros invalescat abusus. Quòd si *nimiæ in præscribendo Peruviano febrifugo facilitati* imputet cl. auctor, quòd remedium hocce, inter pretiosiora certè servandum, *factum sit commune chirurgis, pharmacopæis, agyrtis, et ipsis fœminis*, jure potiori imputabo ego *nimiæ facilitati* obtrectatorum illius *in eo proscribendo*, quòd præstantissimum, et tutissimum hujusmodi medicamentum hodiè apud vulgus audiat pro pharmaco ancipiti, quòd (ut olìm de phlebotomiâ in apoplecticis scripsit Celsus) ægrotantes *vel liberet, vel occidat*: quo fit interdùm, ut illud, magno cæteroquì in pretio, et honore habendum, vilescat, sitque non modò (æquè indecentèr quidem) nunc ùsui, nunc ludibrio *chi-*

rugis, *pharmacopœis*, *agyrtis*, *atque mulierculis*, verùm etiam in fabulis materiam dicteriorum suppediret vel *pueris ipsis*, et cuicunque insimul libet claudicare cum simulantibus claudum, et pro re natâ cum pueris puerascere.

(*b*) (*Atque febres excitando*, *etc.*) Ad suscitandam iterùm febrem à Chinâ Chinâ depulsam remedium certissimum est, nec ullum aptius prostat (quid enim aliundè emendicat cl. auctor?) quàm quælibet paulò post instituta purgatio, ut dictum est nupèr, et latiùs adhùc olìm pag. 65. 78., imò et exemplo confirmatum pag. 84. ipsius Therapeutices meæ: nisi fortè inter ipsam Chinam Chinam, et purgans aliquod peculiare, v. g. de americantium stirpe (quod quis observarit, quodque ego haud satìs experiri studui) detur aliqua symboleitas, quæ mutuum eorum nexum facilè ferat, et sine dissidio patiatur. Utcunquè generalis hæc Peruviani corticis, nescio an dicenda mira proprietas, an potiùs infirmatis, quòd nempè ab assumpto quovis vel levissimo leniente, hujusce febrifugi virtus adeò infringatur, et langueat, ut redeat statìm febris anteà fugata, hæc inquam proprietas, medicis haud satìs expertis (hujusmodi sunt omnes, qui hæc non callent) minùs perspecta, in causâ forsàn aliquandò fuit, estque etiamnum, ut auctores nonnulli cæteroquì docti, ad educendam, ut putant, è corpore causam febrilem, ipsi Chinæ Chinæ admisceant purgantia medicamenta, vel post biduum, aut triduum in eundem finem ea præscribant, vel, ad alvum, ut identidem assolet, stypticam leniendam, etiam post octiduum: quo fit persæpè, ut frustranea verè in primo casu evadat febrifugi oblatio, in posterioribus verò casibus culpetur idem febrifugum de inopinato febris reditu, vel de pejore etiam noxâ, si febris per catharticum revocata redierit gravior, cùm tamen culpa omnis verè sit adscribenda purgantibus, utut levissimis, perperàm commistis, aut subindè superepotis, ut crebra diligentes scriptores, observatoresque docuit experientia. Sic omninò quidem injustè damnata ab uno vel altero auctore minùs attento Chinâ Chinâ insonte, plures postmodùm in fide alienâ eidem condemnatoriæ jejunii prorsùs, et inexperti subscripsêre sententiæ.

Nec minùs hodiè forsàn hallucinantur nonnulli, Chinæ Chinæ

virtuti eousquè fidentes, ut illam æquè sartam tectam putent à purgantium injuriâ, si eadem post epotum, ac si antè epotum hujusmodi febrifugum assumantur, quod profectò experientiæ quotidianæ manifestè repugnat, prout pluries, ac pluries observavi. Solvens equidem medicamentum antè Chinam Chinam præscriptum futuram corticis in futurum præscribendi actionem non impedit, subsequens autem delet de more prægressam. Quòd si quis, dùm Chinâ Chinâ utitur, intermisceat quoque usum purgantis cujuspiam, sed pari simul passu, et dosi æquè liberali in ejusdem Chinæ Chinæ oblatione etiamnùm perseveret, is forsàn damnum, quod purgans intulit, neutiquàm dignoscet, quià veneno nova successit antidos, facilè tamen dignosceret, si purgante exhibito, à corticis postmodùm exhibitione feriaretur paulispèr, febre scilicèt antè novam febrifugi oblationem iterùm redeunte. Ad quid igitur Sisyphi saxum rotare inutilitèr, vel texere, vicissìm, atque retexere telam Penelopis? At de hoc jam satìs. Redeamus ad virum cl. pro suscitandis febribus intempestivè depulsis remedia quærentem.

(c) (*Ficus Pharaonis, etc.*) De *ficu febriferâ*, quam *Pharaonis* appellant, quamque in Sardiniâ, in Ducatu Galuriæ abundè reperiri ferunt, fusè loquitur Badus (quem deindè secutus est Morton) de cortice Peruviæ libr. 1. à pag. 125. ad 129 adducitque auctoritatem Hieronymi Cardani, et testimonium de visu Petri Aponensis. Hæc tamen, nec forsàn immeritò, inter fabulosas narrationes referunt plurimi. Sed quid, si ficum febriferam Pharaonis inter fabulas recenseret, simulque temerariam asseret, imò et à nostrâ potestate longè dissitam praxim ipsam excitandi febres, pro aliorum morborum medelâ, eamque idcircò rejiceret, et derideret idem, qui modò laudat, cl. Ramazzinus? Audiamus illum denuò in Orat. tertiâ Jatrici Argumenti, pag. 94, 95. ità loquentem, etsi aliàs quoque in memorabili *Collatione* Textuùm illius audiverimus lit. N. O P.... *Cùm in universâ morborum classe nullus extet nobis hostis infensior, et cui minùs fidere oporteat, velutì febris, attamen eo audaciæ ventum est, ut inter quæstiones medicas sit, num ad alios morbos curandos febrem excitare liceat*, (quid ego dicendum de affirmativâ sententiâ, si tàm audax est

sola quæstio?) *eò quòd interdùm in quibusdam affectibus, veluti convulsione, et hypocondriorum dolore, superveniens febris remedii loco fuerit, quasi in nostrâ potestate sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu ipsum restinguere. Quam libentèr scirem, quodnam corpus, sive de genere simplicium, sive compositorum prostet, quo quis tertianam febrem, quartanam, synocham, vel quamcunque aliam excitare possit. Pro fabulâ enim accipitur, quod quidam de Pharaonis ficu referunt, quam aiunt tertianam febrem excitandi vim habere.* Sic suis ipsius pennis capitur cl. auctor. Sed pergamus.

(*d*) (*Novum non est ignem febrilem, etc.*) Ignem febrilem, quandò debitam succorum ebullientium *despumationem* promovet, suum usum habere penès prudentes medicos, latè dixi et ego in Opere meo, cap. 8, lib. 1. præcipuè, pag. 66. et cap. 5, lib. 4. præsertìm, pag. 244. secùs verò, quandò eorundem fluidorum immanem effervescentiam, *corruptelam*, aut in visceribus stagnationem producit, sive illam consequitur. Num verò ad *ancipitem* hanc succorum *defœcationem* quærendam, *liceat* prudenti medico sequi consilium Celsi, *parvas nempè febres augere, ut curationi fortassè opportuniores fiant*, ex ipso audiamus iterùm cl. Ramazzino, qui ex professo hanc quoque quæstionem eâdem, pag. 95. Orat. Jatrici Argumenti resolvit his verbis: *Non absimilis priori* (videlicèt nupèr expositæ) *est alia quæstio, non adeò tamen audax, quàm habet Celsus, num febrem lentam augere liceat, ut curationi opportunior fiat. Verùm quàm suspectæ, et quàm infausti ominis sint beneficia, et dona, quæ ab hoste proveniunt, satìs compertum est, ut vetus proverbium admonet, hostium munera non munera. O quàm egregiè in hanc rem Seneca. Gravissima infamia est medici, opus quærere: multi quos auxerant morbos, et incitaverant, ut majori gloriâ sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magnâ miserorum vexatione vicerunt.* Ità et hanc quæstionem adversùs semetipsum resolvit vir clarissimus, ex eodem ore calidum paritèr, et frigidum efflans, ut eamdem pultem calefaciat, et frigefaciat pro libito.

(*e*) (*Aureus, etc.*) *aureus* potiùs uterque *locus* est cl. nostri auctoris nuperrimè recensitus, dignusque planè, quem observaret

Ballonius, si modò viveret, ut cum Hippocratis, et Celsi testibus conciliaret. Sed sive ex auro, sive ex aurichalco fuerint loca per cl. virum allata, locum certè ullum nequeunt habere, ubì febris *corruptiva* per corticem tempestivè, methodicè, ac verè ex arte fuerit antè depulsa, An verò eâdem positâ, quæ solùm poni debet, *corruptrice* febre, locum opportunum habeant tot alia ex Græcis dictionibus satìs notis, et ex Virgilii Georgicis hùc gregatìm, confertìmque translata, ne dicam intrusa, non quæram. Quispiam fortè animosior haud plenè importunè hùc traheret Jambos illos Nicostrati:

Loqui si indesinentèr, multaque et velocitèr
Prudentiam indicaret, utiquè hirundines
Fortassè quam nos sapere dicantur magis.

§. XXXIX.

Non *semper* terreri medicum decet, si videat in febribus calorem augere, *pus* enim *fit*, aiebat laudatus Ballonius, hoc est humorum maturatio, meritò itaque reprehendit idem scriptor eos medicos, qui in febribus cùm videant calorem augeri, mittunt sanguinem, quod procul dubio non facerent, si abscessum viderent in parte aliquâ externâ, nam potiùs maturantia, et calorem foventia, quàm V. S. et refrigerantia adhiberent; *quæ* enim *suppurantur non revertuntur*, aiebat Hippocrates, *ipsa enim maturatio judicatio simul et abscessus.* Haud alitèr evenit in periodicis præsertìm febribus, ex usu Quinquinæ intempestivo, impeditur illa humorum maturatio, quam natura intendebat, hinc posteà habitus cachectici fiunt, et disquisitiones ad hydropem.

(*Non semper etc.*) CALOREM febrium et etiam intensiorem, ac sensibilitèr adauctum non semper debere medico terrorem incutere, sed esse pluries verùm opificem intestinæ secretionis heterogenearum particularum dissidentium ab invicem, turbasque effervescentis sanguinis excitantium ac proindè esse quoque rarò instrumentum bonæ judicationis morbi, tùm locis nupèr citatis in paragrapho antecedenti lit. d., tùm alibì in totâ Therapeutice meâ adeò inculcavi, ut fortè nimiùm. *Neque enim* (aiebat Galenus in Comment. Aphor. 12. primæ Sect. Hippocratis) *neque enim fieri potest, ut magna incrementa suscipientibus accessionibus, non proxima sit morbi consistentia*, ac per consequens ipsa impuritatum ebullientium secretio. Atque hanc à naturâ expectandam potiùs nobis esse, si probabilitèr queat expectari, quàm intercipiendam, aut quodammodò impediendam Chinâ Chinâ, quam solum absorbetur fermentum effervescentiam gignens, ac fovens, iisdem paritèr locis, atque insuper, pag. 174. itèm, pag. 270. ac 271. apertissimè prodidi; cùm verò melior, ac perfectior censenda sit (ut ibì sum fassus, atque iterùm repeto) indicatio febris, quæ spontè fit ab ipsâ naturâ, *perfectè*, *ac integrè* judicante, quàm, quæ obtinetur à cortice Peruviano, aut alio quovis absorbente specifico. Ac prepterea verò nonnunquàm erit, aut esse poterit (nec tamen perpetuò) quòd ubì adauctus febrium æstus ad *depurationem* tendat, ex *usu Quinquinæ* ut ait clarissimus auctor, reverà *intempestivè, impediatur illa humorum maturatio, quam natura intendebat.*

Id autem certè non est de nihilo; etiamsì non adeò facilè indè *fiant habitus cachectici, aut dispositiones ad hydropem*, ut sine ullâ hæsitantiâ ipse decernit, quasi ex solâ febrium cortice nullatenùs curatarum *diuturnitate* cachexiæ nunquàm contingant, aut hydropes, de quo vide Therapeuticen meam pag. 84. et quasi eodem cortice ritè administrato non curentur eædem cachexiæ, aut dispositiones ad hydropem ab ipsâ febrium *diuturnitate* prodeuntes, ut experientiâ multiplici confirmarunt Raymundus Restaurandus, cap. *De hydropis succedentis febribus curatione ope Chinæ Chinæ*, ac alii quamplures; imò quasi suppressis etiam intempes-

tivè febribus, quandoquè natura non queat fermentum ipsum febrile, præmaturè licèt absorptum, spontè subigere, aut ad illius perfectam expulsionem converti, et quasi deniquè, redeuntibus nonnunquàm post corticem, sive præmaturè forsàn sive etiam tempestivè administratum, febribus, aliquem rursùs iisdem progressum permittendum esse ipsemet non suadeam, priusquàm repetatur febrifugum, vel ad omittendam planè illius repetitionem non horter medicos pag. 14. 154. Therapeutices meæ, quoties levior, ut crebrò assolet, illarum recursùs solutionem quoque spontaneam, ope ipsius febrilis æstûs *depurativi* jam redditi sensìm promovendam, haud longè distare prænunciet: Ad quid ergò futiles istæ viri cl. declamationes nonnisi aerem ferientes?

Quià verò idem sæpenumerò febrilis æstus (ut vela contraham) in *diuturniorum intermittentium* progressu succos nutricios potiùs exhaurit, cruoremque ipsum per repetitas deflagrationes spiritibus depauperat, graviaque sensìm accersit etiam symptomata, ut *corruptionis* potior sit metus, quàm spes futuræ *depurationis*, itèm cùm in iisdem intermittentibus, mox subintrantibus, ac dein *subcontinuis* redditis, cum symptomatis pessimis in dies increbrescentibus, ille idem æstus acutiem certò, mox et necem probabilitèr interminetur, deniquè cùm in ipsis intermittentibus quidem, sed *perniciosis* (et hæc est rerum summa) laudatus nupèr à viro cl. hujusmodi febrilis calor, nonnunquàm et funestus algor, certam, ultimam, et inevitabilem, nedùm portendat, sed et jam inferat cladem, propptereà in hisce casibus, et circumstantiis, in quibus tantùm Peruvianum corticem absolutè laudat Therapeutices mea, et quidem adhibitum methodo pro casuum varietate paritèr variâ, ipsum proscribi eo nomine, *ne videlicèt impediatur illa humorum maturatio*, quam in febribus *salutaribus* promovere nonnunquàm solet calor adauctus, minimè admittam, etsi mille Hippocratis, et Ballonii textus ad suam sententiam detorquere conetur idem cl. auctor.

§. XL.

Hæc *olìm* non ignota erant medicis Mutinensibus meorum temporum, utì D. Johanni Manzino

viro sanè doctissimo, sed Chinæ Chinæ nimìs infenso, D. Joanni Baptistæ de Grandis, D. Scajolæ Equiti, D. Antonio de Abbatibus, D. Antonio Ferrarino, viro, si quis alius, omnigenæ eruditionis protomedico verè dignissimo hactenùs ultimo eorum, qui in Aulâ Estensi hujusmodi titulo fuerint insigniti, ast ii omnes jamdudùm è vivis excessêre; vivit tamen adhùc D, Franciscus Tonanus felicissimus Practicus jam senex, Platonis ætatem prætergressus, qui eorum quæ diximus testis esse potest, scitque ipse quam raró cautè à laudatis viris præscriberetur in quicuscomque febribus Peruvianus cortex, utpotè quem suspectum habebant, et infidum, cùm nihil de causâ morbificâ viderent excerni, ad idem evenire, quod interdùm in corporibus à cacodæmone obsessis evenit, quandò ab exorcistâ malignus spiritus solùm in aliquâ parte figitur, sed non expellitur.

(*Hæc olìm*, *etc.*) MEDICI Mutinenses *temporum viri* cl. meorum quoque fuêre temporum. Cùm enim ille Mutinam primò domicilium transtulisset vir jam maturus, tùm verò praxi medicæ primam ego navarem operam adolescens, concives meos optimè noveram antè adventum illius, non in Exedris, ut longè seriùs, sed in cuneis tunc sedentis. Eorum ferè omnium trepidationem, cunctationem, imò et aversationem, quo ad recipiendum Chinæ Chinæ usum, vivente Frassono Præceptore meo (qui primus Mutinam advocavit hocce febrifugum, statìm ac illud in Europam cœpit deferri) satìs in propatulo posui pag. 2. Therapeutices meæ. Sed antiquiores illi priorum temporum Mutinenses medici (rectiùs dicam omnes fermè illius) ævi quidquid novi arti accessisset, quod non novisset Galenus, pro commentitio reputantes, nedùm

de Chinæ Chinæ usu tunc apud eos nascente; sed de ipsâ quoque sanguinis circulatione, de chyliferis ductibus, aliisque ad oculum patentibus inventis haud modicè dubitabant; veterem adhùc hepatis hæmatosim, facultates viscerum attractrices, et mille alia figmenta contrà mechanicum humani corporis artificium, quod manibus contrectamus, acritèr sustinentes. An propterea medici hodierni deliramenta hæc nequaquàm secuti, aliamque cohærentèr ad detecta exercentes praxim, ur nugatores, aut novatores improbi erunt damnandi?

Addo tamen hìc, quod in eodem opere meo pag. 3. innui, videlicèt post obitum egregii illius viri, qui contigit anno 1680. plures eorum paulatìm mutasse sententiam, et Peruviano cortici humaniores evasisse. Hujusmodi fuit inter cæteros D. Antonius Ferrarinus Archiater certè dignus, qui sibi transmissam in schedulis à celeberrimo Malpighio Talbotii methodum, mihi de mandato ipsius Malpighii libentèr, et ex animo communicavit, laudavitque cùm cæteroqui anteà fuisset ab hoc remedio omnimodè aversus, ut constat pag. 86. Therapeutices meæ hist. 18. Ille namque fuit, quem ibidem descripsi Frassono repugnantem, quamvìs nomen illius, quod tunc aperire haud opus erat, subticuerim; quemadmodùm pag. 193. hist. 6, et pag. 195. hist. 8. subticui quoque nomen D. Francisci Tonani, antè paucos menses, post editam nempè cl. auctor Dissertationem vitâ functi; sed cujus testimonio nihilominùs non indiget prævia confessio mea. Miror verò, quòd catalogum medicorum Mutinensium sui temporis contexens vir cl., virum dignissimum D. Antonium Frassonum unicum præceptorem meum prætermiserit, de se quoque benè meritum, et Chinæ Chinæ in hac urbe primum, ac celeberrimum fautorem, medicumque experientissimum qui unus tot saltem ægrotos quotidiè invisere consueverat, quot invisebant conjunctìm omnes alii à cl. auctore hìc recensiti: simulque miror, quòd tot alios suppresserit, eodem febrifugo, præsertìm post Frassoni obitum, palàm utentes; quasi solummodò à clariss. Ramazzini discessu irrepserit in hanc urbem mera vetita, et contagiosa Peruviani corticis.

Parcant, quæso, manes viri critici, medicos Mutinenses hodiernos antiquorum severitate castigare molientis, parcant inquam,

si et hac in re quæ opinabilis non est, sed historica, illum inconstantiæ redarguere cogor, et contradictionis planè inexcusabilis. Inquit ille hoc Paragrapho, *medicos Mutinenses suorum temporùm raro admodùm præscribere consuevisse in quibuscunque febribus Peruvianum corticem, utpotè quem suspectum habebant, et infidum, etc.* Antè annos verò 24. (quod non breve est temporis spatium) anno scilicèt 1690. dùm priorem suam de Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus Dissertationem conscriberet, uteretur autem satìs liberalitèr, forsàn et præ aliis, Peruviano cortice, nescio quo actus tunc spiritu, *medicis mutinensibus suorum temporum* hâc eâdem de causâ, quòd nempè Chinâ Chinâ eâ Constitutione fuerint usi, num. 15. ejusdem prioris Dissertationis, pag. 71. edition. Patav. ità succensuit.... *Major itaque pars medentium apud nostrates* (semper illi cum majore hujus urbis medicorum parte lis est) *ut vulgi calumniis, et assiduis ægrorum querimoniis se subducerent, in hac tempestate ad Peruviani corticis sacram anchoram confugêre, at parùm prosperè, nam in periculosiores scopulos ægrotantes suos persæpè deduxêre. Usu febrifugi per aliquot dies equidem sub doloso cinere latebat ignis, verùm postliminio violentior recandescebat. Qui tamen peritiores erant, ac rebus ægrotantium magis quàm propriæ ambitioni consultum volebant, nabant sine cortice.* Major ergò Mutinensium medicorum pars anno etiam 1690. Peruviano cortice utebatur, imò et abutebatur, si cl. auctori habenda sit fides. Sed illum fortassè paùlò post suasit religio quædam, ut ad leniendam hujusmodi sugillationem molliora hæc verba subdiderit in secundâ Constitutione, anni videlicèt 1691. num. 39, pag. 126.... *Sicuti præcedenti anno Peruviani corticis usus in quartanis ac diuturnis febribus improsperè cessit, ità hoc anno saluberrimus fuit, et ii qui passi sunt recidivas febres mitiores postmodùm experti sunt, ac antequàm hyems accederet, perfectè convaluerunt:* quod et propè finem rursùs confirmavit, num. 37. ejusdem secundæ Constitutionis, pag. 131. sic inquiens.... *Sicutì in superioris anni constitutione noxius fuit Chinœ Chinœ usus, ut adnotatum, ità in hac ab illâ toto cœlo diversâ valdè salubris compertus est, multi quidem quartanarii hoc autumno per urbem vagari visebantur, sed*

quotquot

quotquot ad hoc remedium confugêre, vel integrè sunt restituti (possunt igitùr, ipso fatente, non solùm *inducias obtinere*, sed et sine febris recursu, et sine noxâ *integrè restitui* ægrotantes, absque eo quòd eadem febris *tacitè cubet*, *et corpus eorum depascat*) *vel si nonnulli recidivas passi sunt*, *paulò post convaluêre*. Ex his omnibus, ut reor, satìs patet, medicos Mutinenses, non aliquos tantùm, sed *majorem*, ut inquit, eorum *partem*, modò quidem *felicitèr*, modò, ut asserit ille, *improsperè*, temporibus cl. auctoris Chinâ Chinâ uti consuevisse; atque ità quidem ut ejus censuram de intemperantiâ minimè declinare potuerit vetustior ille virorum cœtus, qui modò ut maximè temperans in medium adducitur in reprehensionem hodierni.

Quòd si curiosus quispiam, qui catalogum eorum legerit medicorum, quos vir cl. quinario tantùm, vel senario numero comprehensos voluit, alium paritèr catalogum, non totidem, tantùm sed plures professores cortici amicos continentem, præ oculis habere desideret, occurrent primo statìm loco recensendi, quippè temporibus viri cl. et quidem valdè remotis florentes, modò verò è vivis sublati, laudatus nupèr D. Antonius Frassonus Chinæ Chinæ celebris administrator, D. Annibal Cervius cl. auctoris antiquus olìm antagonista, adeòque eidem notissimus, nec non D. Marcus Antonius Montagutus medicus quondàm Aulicus eximius, quo vivente nedùm ego, sed et ipse non multò post D. Ramazzinus (qui cæteroquì, ut doctrinâ, ac ætate me longè præibat, ità et ordine temporis, ac dignitatis merebatur præire, nisi alitèr Domino placuisset) ad Serenissimi Francisci Secundi gloriosæ memoriæ Ducis extraordinarium famulatum fuimus acciti, ut proindè quinam in usurpandâ Chinâ Chinâ fuerit mos Aulici illius, et doctissimi professoris, cùm viveret nobiscum agentis, ipsum cl. Ramazzinum nequaquàm latere potuerit, occurretque demùm inter recentèr defunctos D. Joseph Candrinus, eidem cl. auctori præceptori quondàm suo sat notus. His accedent secundo loco viventes adhùc, et benè valentes (memetipsum omitto, quem inter juniores olìm meritò collocandum diceret vir cl. novus tamen et ille in hac urbe, cùm ego novus in praxi) occurrent, inquam, inter adhùc viventes D. Joan. Baptista Riccius practicus paritèr notis-

simus provectioris ætatis, D. Paulus Floranus ætate simul, et experientiâ spectabilis, qui tempore militaris incendii Genuensis urbis, ubì domicilium contraxerat, in patriam concessit iterùm, Genuensis paritèr Badi Chinæ Chinæ propugnatoris celeberrimî sensibus imbutus, vivâque ipsius voce etiam instructus, tandemque aulicus ipse collega meus, scientiâ, et eruditione clarissîmus, D. nempè Johannes Baptista Davinius: Viri sanè omnes, et docti, et Peruviano cortice usi temporibus cl. auctoris, eodemque etiamnùm pro re natâ, nec rarò, nec tripidantèr utentes, sed simul nec abutentes, ut ex quamplurimis visitur, quos recensere tædiosum foret, meæ Therapeutices locis. Sed quid si inter alios abundè Chinâ Chinâ utentes numerandus foret auctor ipse, nec non etiam (ultimis quidem temporibus) illius nepos, qui tamen dicitur relator abusûs, aut criminis, cujus est complex? Absit tamen, ut id ulli eorum exprobrem, de quo mitius judicium infrà ferendum mihi §. 49. An verò quisquam ex iis professoribus, quorum non meminit vir cl. quià illum non meminisse juvabat, putarit, aut putet, *malignum causæ morbificæ spiritum velut exorcizatum figi à Chinâ Chinâ in aliqud ægrotantium parte* (ut quodammodò fieri videtur ab illis, qui eam semel oblatam non ampliùs offerunt, undè febrile fermentum per temporaneam absorptionem nonnihil figitur, sed non planè subigitur) an potiùs putet, *spiritum* illum ab ægrotante corpore penitùs *expelli*, meum non est investigare. Ad me quod attinet, si fortè uspiàm, in ventre porrò inflato (lubet seriis ludicra quandoquè miscere) quadrigentorum illorum militum, de quibus §. 36. verum cacodæmonem à maleficâ Chinâ Chinâ, vel à chirurgo incantatore illùc relegatum delituisse crediderim.

§. XLI.

Quinquinam autem facultatem figentem habere (*a*) *pro re certâ suppono*, cùm motum sanguinis et spiritum compescat, et alvum ipsum densiorem faciat, observatur enim, iis qui ad plures dies hoc remedio usi fuerint, ventrem adstringi, ut

clysteribus indigeant: vim hanc hujus febrifugi fluida quæque in nostris corporibus cogendi, talem esse credidit (*b*) *Gedeon Harveus*, ut scripta hæc verba reliquerit: *omnes evacuationes supprimit China China per se, sed non per accidens.*

(*a*) *Pro re certâ, etc.*) SUPPONIT *pro re certâ* cl. auctor, quod ab aliis scriptoribus admodùm controvertitur et à quamplurimis mordicùs negatur, *Quinquinam* scilicèt *facultatem figentem habere, et vim fluida quæque in corporibus nostris cogendi.* Recens tamen acquisita hæc est eidem cognitio, cùm §. 4. 5. et 6. *ignotam illius, abditam, secretam, et incompertam adhùc virtutem, humanum captum excedere* constantèr asseruerit, pleno ibidem hæc decantans gutture: *Die equidem, sed frustrante diligentiâ à sagacibus medicis allaboratum est circà hunc corticem, ut aliquid proferrent, quod animum veritatis avidum expleret; sed vincit adhùc natura latendi etc.* Quòd si iis in locis se locutum dicat de solâ virtute febrifugâ sibi verè occultâ, hìc verò de solâ figente sibi notâ, tamquàm de duabus rebus toto cœlo diversis, itàut in vi figente notâ nullatenùs consistat febrifuga occulta, ut quid, quæso, in totâ Dissertatione soli virtuti occultæ, quæ febrim pellit, irascitur auctor cl. nec pugnat unicè contrà figentem damnosam, quam tamen corrigere posset (si adesset illa) per contraria sua satis obvia sine detrimento febrifugæ in abscondito degentis?

Verùm ut isthæc quoque sileat de figente Peruviani corticis facultate fallax cantilena: aliud est, Chinam Chinam compescere turbas febriles effervescentis *præter naturam* sanguinis, absorbendo fermentum illud *acidum*, seu *falso acidum*, quod §. 46. ut videbimus, adstruit pro causâ febrium intermittentium idem cl. auctor; aliud est, figere motum ipsum *naturalem* cruoris, atque spirituum cæterorumque fluidorum, ut valdè crassâ æquivocatione videtur ille confundere, ocream fronti quasi applicans, et galeam tibiæ. Quid quæso spirituum agitatorum, aut irritatorum turbas sedat, compescit, et consopit magis, quàm opium, ut habet §. 5.

et 48. vir cl.? Et tamen ex hoc ipso virtutem eidem opio rarefacientem potiùs, quàm densantem fluida, tribuit, mechanicâ adductâ ratione, Pitcarnius adversùs Ettmullerum Dissert. De circul. sang. in anim. gen. et non gen. Quòd si cum eodem Ettmullero, quem libentiùs sequitur vir cl. *absorptionem* ipsam fermenti febrilis, mole dubio procul perexigui, velimus donare nomine *fixationis*, *attemperationis*, vel *saturationis* illius quæ omnia idem sonant apud eundem auctorem, facilè in opponentis castra descendam, dummodò liberiorem subindè fieri fluidorum motum, cùm circularem, tùm fermentativum concedat, nec plùs *figi à Chinâ Chinâ* sanguinem velit, quàm *figatur à chalybe*, qui paritèr dicitur acidum obstruens *absorbere*, dùm ad chlorosim V. G. curandam, aliasve tollendas ipsius sanguinis stagnationes assumitur; de quibus vide latè Therapeut. meam à pag. 19. usquè ad 21. Verùm historias potiùs febrium syncopalium, lethargicarum quoque, si lubeat; sed præ cæteris algidarum, Peruviano cortice sanatarum, ubì marmoreum frigus, et micatio pulsuum jam fermè abolita, stagnationem, aut fixationem ferè omnimodam cruoris, atque spirituum apertè prodebat, lustrare sufficit, eamque signatè, quam proprio testimonio firmare potest ni renuat, ipse cl. auctoris nepos pag. 195. recensitam. Ex subitâ namque eorundam pulsuum elatione, ex calore quaquaversùm ad exteriora diffuso etc. facile erit dignoscere, an China China illis casibus *cruoris, spirituum, et fluidorum omnium fixationem* induxerit.

Per hoc verò, quòd febrifugum istud de more *alvum densiorem faciat* (quod facile admiserim, etsi non paucis quoque identidem solvat, reddatque laxiorem) nolim deduci à viro tàm docto, eâdem ratione figi *spiritus*, et densari *sanguinem*, quâ densantur feces alvinæ. Pudet hæc ulteriùs persequi : proindè liceat tantùm reponere, vina generosa, et meraca, si austeriora sint, ut austeriusculus est Chinæ Chinæ sapor, alvum adstrictam facere, interìm tamen sanguinem, aut spiritus non figere, sed in ebrietatem magis quàm vina tenuia, dulcia licèt, ac alvum laxantia compellere.

(*b*) (*Gedeon Herveus, etc.*) Gedeonis Hervei auctoritate fortassè subscriberem, nisi opposita, diuturna et multiplex me retra-

heret experientia. Evacuationes sudoris, urinæ (cujus excretionem depulsis febribus China China peculiaritèr promovet) menstruorum paritèr, ac lochiorum, imò et ipsius diarrheæ, dummodò *criticas*, nunquàm ab hoc febrifugo suppressas vidi, ut in Therapeut. meâ pag. 58. innui, pag. verò 206. exemplis confirmavi; atque magis adhùc posui ob oculos casu recenti, in Responsione meâ nuperâ ad §. 36. hujusce Dissertationis allato lit. a. *symptomaticas* equidem à febre pendentes indirectè, sive *per accidens* supprimit, sistendo febres, quæ immaturas hujusmodi excretiones producunt, non verò *per se*, sive per vim propriam, ipsique peculiaritèr insitam. Proindè nonnihil hallucinatus est (si hoc vocabulo uti liceat sine crimine) vir quidam doctus, qui commendari à me in Therap. meâ Peruvianum corticem pro curatione dysenteriæ suis in scriptis promulgavit, fortassè quià febres quasdam perniciosas, quas ratione adjuncti dysenterici cujuspiam symptomatis *dysentericas* appellavi lib. 3. cap. 1. eo facilè remedio sanari protulerim: quod tamen de *dysenteriâ* verâ, et essentiali, quæ *morbus* est, non symptoma, nequaquàm intelligendum, ùt expressè monui pag. 167. ejusdem operis. Sed alterutro forsitàn loco, haud satis clarè memetipsum explicui. Antifebrilis ergò solùm, non antidysenterica est China China, neqùe idcircò prædictam, aut ullam aliam evacuationem præsertìm criticam, seu quæ febrilis symptomatis rationem non habeat, figi, aut sistit per se, directè, ex naturâ suâ, ut falso autumat Gedeon Harveus.

Ubì experientia loquitur, auctoritates silent; si tamen ulla arrideat, ea nunc desumatur à scriptore in usu remedii plurimùm exercitato, qualis est Morton, cujus testimonium crebrâ, et longâ praxi credibilius redditum, poterit citrà injuriam cuilibet alteri opponi; maximè cùm à Mortono ratiocinium confirmetur eâ ipsâ experientiâ, quæ ab Harveo alitèr se habere creditur ex vi ratiocinii. Inquit itaque *De Peruviani corticis virtute febrifugâ*, Exercit. 1. cap. 7. laudatus auctor, *figentem* hanc, atque *obstruentem* vim cortici objectam explodens: *Quo pacto pharmacum, quod in puerperio* (nulla certè evacuatio magis solicitè servanda, quàm isthæc) *salubritèr ministratur, inter obstruentia numerari potest?* At suspectus semper habebitur Morton. Vertamus nos ad Ettmul-

lerum, à cl. auctore in hac materiâ tanti habitum, et videamus, an scriptor iste, ubi Chinæ Chinæ facultates ex professo recenset, *figentem* illi, et *condensantem* attribuat. Inquit ergò ille in pytologiâ Schroderi dilucidati pag. mihi 43. edit. Lugdunen. in Fol.: *China China calida est*, *sicca*, *et vim habens aperiendi* (en primo statim loco vis *aperiens* non *figens*) *discutiendi*, *attenuandi*, *resolvendi*, *putredinem arcendi*, *roborandi*. An hæc omnia cum suppositâ virtute *figente*, et fluida quæque *cogente* conveniant, vel rudes judicent pharmacopæi. Quòd si de hac celebri figendi vi auctoritatem ratiocinantis quis optet, in promptu est sententia Villisii, à cl. auctore pluries pro suâ causâ citati, et *De febribus* cap. 6. scribentis: *Annotetur*, *quòd hoc remedium*, *non quemadmodùm vulgaria febrifuga sanguinem figendo etc. accessiones febriles sistit*, *etc.* Suum ergò sequatur novum scriptorem vir cl., ego meos, utut veridicos, præcisè non sequor, sed ratione manuducente experientiam.

§. XLII.

NUNC *autem* quandò usus, *penès arbitrium*, *jus est et norma medendi*, ità Mutinæ obtinuit, ut tanto in honore febrifugum istud sit, ut nullibì magis, expectandum num ad longum tempus duratura sit illius fortuna, habent enim sua fata medicamenta sicutì cætera omnia. Radix Chinæ ab Indiis orientalibus in Europam devecta, olim inter medicamenta ad morbos chronicos, et contumaces propulsandos principatum obtinuit, ac tantam affinitatem cum naturâ humanâ habere credita, ut cum cibariis ipsis locum obtinere; modò penè obsolevit illius usus, ac in officinis cariosa reperitur. Qualis sors Quinquinam maneat, imposterum decernet tempus.

(*Nunc autem*, *etc.*) ETSI usus ità obtinuerit Mutinæ, ut hìc non minùs, quàm alibì in præscribendo Peruviano corticis *ars medica*, *non secùs ac militaris, suos Fabios habeat*, suos *Marcellos*, sortem nihilominùs faustam, quam intrâ universæ jam Europæ confinia China China sortitur, eousquè duraturam crediderim, quousquè illa germana, sincera, et minimè adulterata ad nos devehetur. *Radix Chinæ* quæ à viro cl. confidentèr hìc loci traducitur velut inutilis, plùs forsàn ac verè mereatur, ab eo contemnitur. Si tamen illa de more beneficia præstaret in morbis chonicis, quæ *Chinæ Chinæ cortex* perpetuò præstat in febribus, non tàm facilè in officinis cariem contraheret. Quemadmodùm verò Peruvianum febrifugum tandiù plurimi habitum est apud nos, quandiù in scriptis viri clariss. *habitum est in tanto honore et pretio, ut nullibì magis*, ità fortassìs posthàc in minore habebitur, postquàm scilicèt adeò sinistrè de ipso *locutus est* varius pro re natâ, et versatilior ginglymo cl. auctor,

Quem penès arbitrium, jus est, et norma loquendi.

§. XLIII.

VERUM hìc mirari subit quomodò (*a*) *intrà Scultennam*, *et Gabellum* tàm altas radices egerit planta hæc Peruviana, non ità verò in solo Bononiensi finitimo. Certè (*b*) *apud Bononiensem scholam*, quæ cæteris pro regulâ Polycleti esse potest, satìs moderatus semper fuit, estque etiamnùm, ut audio, hujus febrifugi usus. (*c*) *quantâ cautione* Peruvianum corticem præscriberet celeberrimus Malpighius, satìs patet ex Centuriâ consiliorum hujus auctoris Patavii impressâ Consilio 97. in quo vir iste sapientissimus in febre lentâ cum tensione abdominis post usum aperientium, diureticorum, Chinam Chinam proponit ad scrupulum unum

singulo mane, sive alternis diebus per quindecim dies. Itidem in Opere ejusdem posthumo, Londini impresso, hoc de Chinâ Chinâ leguntur verba: (*d*) *Remedia, quæ vulgaritèr inventa creduntur à casu, et fortuitò, et à solâ empiricâ, egent paritèr, ut examinentur à ratiocinante, et reducantur ad tutam operandi naturam; id experimur in usu Chinæ, que sine arte adhibita, non solùm est causa recidivarum, sed etiam fixationum, et ut plurimùm cachexiæ.* (*e*) *Hinc necesse fuit pro illius usu ab eâdem elicere tincturam in paucâ dosi, et paulatìm, et aliis cautionibus, à priori erutis, eam exhibere.* Omittam referre, quæ de hujus remedii (*f*) *malo usu* scripta extant (*g*) *apud Georgium Baglivum* in libro de Fibrâ mortrice, (*h*) *Nicolaum Lemeri*, in cursu Chimico, (*i*) *Theophilum Bonetum* in Medicinâ septentrionali, Mercurio Compitalitio, apud Polialthem.

(*a*) (*Intrà Scultennam, etc.*) Non intrà Scultennam tantùm, et Gabellum altas radices egit planta hæc Peruviana verùm eas quaquaversùm diffudit, totque saltèm in regionibus jecit, quot recensere cœpi §, 35 lit. d. et quorum seriem ulteriorem nunc persequi hæc ipsa me cogit uni *Scultennæ*, atque *Gabellæ* adscripta fertilitas, cùm alioquì ab imò trunco ad elatiores usquè ramos satìs conspicua pateat hæc planta ad Arnum, ad Padum, ad Sebetum, ad Tyberim. Tam latæ propagationis ampla hinc illinc specimina exhibent, viri cl. Hieronymus Bardi, Jo. Nardius Vincentius Protospatarius, Hieronymus Sanctafossia, Franciscus Redius, Antonius Vallisnerius, Lucas Tozzius, Joseph et Thomas Donzellus, Joseph Lanzonus, Pompeius Sacchus, etc. Sed has in Solo tantùm Italico. Quas verò in Transalpinis provinciis, exterisque nationibus non egit illa radices? Eam scilicèt, præter alle-

gatos citato paragrapho auctores celeberrimos, excoluêre insuper ad ripas Iberi, Tamesis, Sequanæ, Rhodani, et Rheni, Gaspar Kaldera, Joseph Villerobel, Thomas Villis, Robertus Bradyus, Dionysius Jonquet, Digbæus Hœferus, Rolsincius, Glantzius, Zuvelferus, Thomas, et Erasmus Bartholinus, et Martinus Lister, Andreas Nicolus, Moyses Charas, Fridericus Illmer, Joannes Dolæus, aliique adhùc non pauci ad tædium evitandum reticendi.

Propè alia ergò flumina, à nostratibus etiam longè dissita, firmissimas radices egit, et ramos expandit orbi toti spectabiles exotica hæc planta, magis quidem, et minùs pro variâ soli, et cultorum ratione, sed centum in locis longè majores, atque altiores, quàm Mutinæ. Præter cultores verò, seu scriptores, quos retuli, suis operibus notos (quibus addere quis posset omnes à viro cl. pro suæ causæ testibus adductos, et infrà adducendos) quos medici tacitè in hortulo suo domestico, ad privatam scilicèt praxim, hanc alunt, aut excolunt plantam, etsi omnium oculis non exhibeant palam? Horum numerum novit, qui stella dinumerat solus, et arenas maris. Primis certè temporibus, quibus usui cœpit esse febrifugum istud, quinquaginta saltem illustrium medicorum testimonia de illius innocentiâ, et vi ad febres quascunque periodicas nonnunquàm etiam continuas, scriptis mandavit Sebastianus Badus nunquàm satìs laudatus. Modò quot millia possint haberi, conjiciat quisque, ut proindè prorsùs immeritò mihi, cui forsàn nonnullam quis alius tribueret utilioris administrationis laudem, culpam liberalioris, imò et turpe abusus crimen fidentèr, et dissimulantèr objiciat auctor clarissimus.

Nolim tamen hìc me quispiam redarguat verbis illius §. 49. quòd *communium errorum reprehensionem in propriam calumniam referam* cùm de cortice Peruviano *Mutinæ* non scripserim solus: extat siquidem in Diario, quod vocant Italicè *Galleria di Minerva*, Venetiis edito, Tom. 6. pag. 119. Differtatio quædam anonymi *De Chinæ Chinæ in Febribus utilitate, et de vanâ quorundam methodo, etc.* sub dat. *Mutinæ* die 5. Novembris 1699. in quâ Lucubratione non parùm eruditâ, et eleganti, cùm plurimus, et latus admodùm, suadeatur Chinæ Chinæ usus, huic potiùs, quàm meæ Therapeuticæ in hoc castigatiori, videtur adaptari posse, atque

congruere cl. auctoris censura. Verùm patent nimiùm peculiares illius in opus meum sugillationes: et dato etiam, quòd utrique nostrum plectendo idem intendatur arcus, tutelam saltem meam in damnum bonæ praxeos renuo negligere, aut in detrimentum veritatis. Alienæ quidem lucubrationis sensa, à sensibus præsertìm meis non parùm aliena, tueri meum non est: sed nec silentio prætereundum, quod sicutì Dissertatio illa *Academica* inscribitur, non *Medica*, ità auctor illius (quod certò scio) longè alitèr ac ediderit in eo scripto, corticem Peruvianum præscribit in praxi.

(*b*) (*Apud Bònoniensem scholam etc.*) scholæ medicæ Mutinensi, cujus partem sat debilem ago ipse, *pro regulâ Polycleti esse posse Bononiensem*, Patavinam, Pisanam, Ticinensem, aliasque inclytas Universitates, tàm meo, quàm meorum collegarum et comprofessorum nomine minimè cunctabor fateri. Quænam sit illarum inter se se ipsas proportio, res esset audaciæ plena velle decernere. Utcunquè de eâ re sit, certum est, illas omnes usum Peruviani corticis admittere longè latiorem, ac in suâ Dissertatione sanciverit cl. auctor. Et quo ad Bononiensem scholam, ipse quoque nedùm audio, sed et scio, *moderatum*, ut decet, apud eam *semper fuisse, ac etiamnùm esse hujus febrifugi usum* (quis enim ullius immoderantiæ velit arguere prudens illud, ac celeberimum Athenæum) sed æquè scio, moderatum illum usum longè transcendere cancellos angustissimos, à cl. auctore constitutos meamque praxim, quæ apud eum audit *abusûs* nomine, haud ità audire *in solo Bononiensi finitimo.*

Hujusce rei fidem manifestam facit Dissertatio lucubratissima circà hanc materiam anno 1711. à clarissimo viro, in praxi æquè, ac in exedrâ exercitatissimo D. Francisco Simonio conscriptâ, et à clarissimo paritèr, scriptisque suis doctissimis orbi jam noto, D. Jacobo Sandrio subscriptâ, et approbatâ. In eâ siquidem responsoriâ ad aliam Dissertationem è Pisauro missam ad duos hosce viros celebres Bononensis Universitatis, de suo circà usum Quinquinæ judicio requisitos, occasione cujusdam epidemicæ constitutionis, in urbe Pisauriensi grassantis, responsa hæc sapientissima, et verè practica expressa leguntur: *Planè asserimus, febrem quamcunque Peruviano cortice curabilem, quantùm quidem nobis obser-*

vare licuit, de naturâ intermittentium esse oportere, licèt sæpenumerò continuò ægros vexet. Præsupponendum enim hìc est, quod optimè docet Sylvius de le Boe in Appendice Prax. Med. Tract. 9° aliud esse continuè febricitare, aliud febre continuè laborare: atque hæc duo non tàm à plebeiis, verùm medicis quoque haud rarò malè confundi (et hoc est, quod ego explicare, et distinguere totis viribus conatus sum in Therapeutice meâ à pag. 277. usquè 281.) *cùm de facto possint ægri continuè febribus affligi, sed intermittentibus, quæ idcircò neutiquàm pro continuis habenda etc. reliqua, quotquot sunt, quæ febres istas comitantur symptomata, sive benigna, sive maligna appellata, nihil ad præfatam diagnosim spectant, nihilque de speciali earum naturâ mox indicatâ detrahunt etc. Quarè neque ab istorum præsenti malignitate, et pernicie corticis Peruviani usum frustrari, tùm ratione, tùm experientiâ didicimus.* Tandem exclusis à ditione ejusdem corticis febribus ab essentiâ continuis, symptomaticis quoque omnibus, inflammatoriis, etc. (quod et ipse in eodem Opere meo planè decerno) sic in eâ Dissertatione concluditur: *Omnibus hisce conditionibus ex parte febrium ritè perpensis atque servatis, nos quoque divinam planè, et admirabilem hujus corticis utilitatem ultrò asserimus, atque iis omnibus elogiis libentèr subscribimus quibus ejus famam condecorarunt celeberrimi scriptores plurimi. Quin imò facilè id etiam largimur, quod .... D. Franciscus Torti jampridem se ostensurum promisit in suo, quem prpediem avidè expectamus, dare ista tractatu perniciosas scilicèt, et malignas febres (modo indicatæ naturæ sint) ejus usu tutò curari posse, etc.*

Hæc sunt sensa duorum inclytæ scholæ Bononiensis luminum, quibus vel præibat, quoniam præibat ætate, vel saltem astipulabatur in praxi, cùm viveret, cl. *Levizzanus*, famigeratissimi Malpighii amicissimus; astipulaturque hodiè eidem veritati, sibi et usu, et dogmate planè compertæ, cl. quoque *Albertinus* ejusdem celeberrimi Malpighii propinquus, aliique sat noti. Imò, si liceat addere, quæ ex ore ipso eorundem professorum nupèr accepi, dicam, cl. Simonium perplures casus mihi narrasse *nobilium* virorum *perniciosis* intermittentibus laborantium, et Chinâ Chinâ *liberalitèr* oblatâ ad eodem felicissimè sanatorum: cl. verò Albertinum

mihi paritèr exposuisse, se non modò in vulgaribus intermittentibus eo febrifugo familiaritèr uti consuevisse, sed illud celebri cuidam pharmacopolæ, *perniciosâ* tertianâ detento, præscripsisse *ad drachmas sex*, tempore inter tertiam, et quartam accessionem medio, partitè oblatas, calculum suum libentèr apponentibus viris eximiis, D. D. Livizzano, et Salano, in cousilium vocatis. Quo præsidio adhibito, æger cæteroquì moriturus facilè restitutus fuit, atque etiamnùm vicit incolumis. Malè itaque praxi meæ objicit vir cl. praxim Bononiensis scholæ, cujus usum saltem recentiorem, cùm suam Disserationem conscripsit, haud satìs callebat.

De aliarum scholarum ritu non loquor, cùm nec loquatur auctor cl. et cùm de illo satìs superque loquantur nedùm scriptores, verùm et fama universalis. Jam notum quippè quinam generalitèr Italiæ, nostræ, quinam Galliæ, quinam Angliæ, quinam Hispaniæ mos sit. Accepi nupèr à Sacerdote Aragonensi inclytæ Soc. Jesu, viro fide dignissimo, scholam Cæsaraugustanam in usu adeò frequenti febrifugum hoc habere, ut nihil magis, neminemque cui præstò sit illud, quod immediatè à P. P. ipsis beneficæ illius Societatis ad Indiis asportatur, febres unquàm recidivas pati. Sed nimiùm distant à cælo nostro, ut viri cl. assensum mereantur, aut fidem, istiusmodi scholæ. Cæterùm si Patavinam suam orbi tàm celebrem, sibi (uni forsàn, qui de cortice tàm malè sentiat,) vel modicè faventem novisset ille, non reticuisset profectò.

Sed quoniam cuncta, quæ sibi quoquo modo favorabilia tantummodò immaginabatur, in medium tàm facilè adduxit, cur non licebit et mihi scriptorum qualiumcunque meorum sortem, modestè ut decuit hucusquè suppressam, approbationemque omnimodam, quam à permultis insignibus nostri seculi professoribus (unà quidem suadente materiâ) scripta eadem sortita sunt à cavillationibus viri cl. saltem ad defensionem opponere? Cur inquam non liceat, cùm idipsum non me tantùm respiciat, sed et publicum bonum, cui in primis servando mea hæc instituta est apologia? Sanè apud homines à partium studiis liberos magno momento erit, ut ab illis methodus mea in beneficum usum adoptetur, si ea doctissimis ævi nostri professoribus probata compareat. Inter tot tamen, tantosque viros laboribus meis propitios unus sit instar omnium celeberrimus

Lancisius, *si quis alius*, *omnigenæ eruditionis*, *Archiaterque Pontificius verè dignissimus*, et effectuum Chinæ Chinæ utilissimorum observator neutiquàm recens, ut ex Therapeut. meâ pag. 115. Illius ergò epistolam perelegantem (innumeras aliundè acceptas supprimo, ne jactare videar, vel ostentare) exuberante licèt ergâ me humanitate refertam, eum primò opus meum recepit, excepitque, liceat proferre, eo saltem titulo, ut Romanæ scholæ, quam non immeritò repræsentat unus, haud malè acceptum probem Tractatum meum: cujus omnia quotquot sunt, satìs ad opponentium sophismatis tuta, imò et sarta tecta, in eâdem epistolâ, ipso judice, reputantur. Unum autem ex integrâ Romanâ Academiâ Lancisium seligo, quòd hic illius est caput, non quòd aliis ea careat viris illustribus ob egregia scripta orbi jam notis, et de Opere meo humanitèr æquè sentientibus. Excipe tamen (quod auspicatissimum mihi) excellentissimum Barnabam Ciccolinum Romæ scriptitantem, atque in libello suo novissimo, cui titulus.... *La Filosofia e Medicina de' Savj*, acritèr incandescentem adversùs non me unum quidem, sed neotericos omnes vel minimè lectos, vel perperàm intellectos, atque atomistarum nomine illis affixo, confidenter traductos; eo tamen ingenii acumine, ac robore, ut verear, ne (quod ajebat Cic. 1. de Orat.) *aliis miserandus*, *aliis irridendus esse videatur.* Et hoc illi responsum, nec unquàm aliud.

Quià verò quâdam velutì pietatis, ac religionis specie vir iste bonus ea ineptiit magistrali securitate, ut ideò à probabilitate minimè alienum sit suspicari, quòd religiosiores saltem viri, sapientiâ quidem, zeloque pollentes, sed rei medicæ haud satìs gnari, nonnullam illi fortassè adhibituri sint fidem, quippè facilè metuentes, ne doctrina, quam tradidit Renatus des Cartes, etiam castigata, nimiùm nihilominùs accedat adhùc ad errores Democriticos, quam verò tradidit Petrus Gassendus, ad Epicureos, quibus sectis, Cartesianæ præsertìm, necessariò addictos recentiores medicos, quotquot sunt, satìs absurdè arbitrabatur, blateratque excellentissimus Ciccolinus idcircò, non ut illi quicquam reponam, sed ad tollenda, si qua fuerint, super hac re pusillorum scandala, pauca hæc raptìm liceat addere, tùm medicos omnes

neotericos universìm, tùm memetipsum peculiar itèr à futilibus hisce facillimè vindicantia.

Notum sit itaque, hodiernam solidiorem medicinam, quâ theoricam, quâ practicam, pro suo stabili fundamento unicè agnoscere structuram organicam humani corporis postremo tantùm ævo nostro meliùs detectam, oculo judice: adeòque in viscerum, glaudularum, ductuum etc. compage, texturâ, dispositione, ac usu, itèm in variâ fluidorum naturâ, motu, commistione, fermentatione, secretione etc. hìc evidentèr, illìc probabilitèr cognitis, omnes fundari hypotheses, et omnia systemata recentiorum theoretica, sive deindè cuncta hæc scholasticè considerata, vel more Peripatetico, vel Cartesiano, vel quovis alio (quod perindè medico est) explicentur, pro vario scilicèt philosophantium, et scholarum totius orbis arbitrio, aut ritu: eandem verò medicinam recentiorem, quo ad exercendam praxim, sisti, velut in basi sat firmâ, partìm in inventis iisdem anatomicis, partìm in observatione experimentali, quià identidem non modò remediorum ferè omnium, etsi ex arte administratorum, incertitudo perspicitur, quam præseferunt tùm ratione sui, tùm ratione subjecti suâpte naturâ mutabilis, verùm etiam certa quotidiè visitur nonnullorum, à veteribus in magno pretio habitorum, inefficacia, clarèque dignoscitur, priscam, quæ ad novitèr detectorum normam minimè correcta sit, medendi methodum, nec coherere principiis constituentibus humanum corpus, nec respondere expectationi medentium in morbis curandis, peritiorum judicio, et consensu unanimi. Utinàm tàm perspicuè didicissimus, quæ seligenda sint, ac utilia, quemadmodùm didicimus, quæ vana, vel noxia sunt, atque vitanda. Hinc emersit Galenicæ nonnunquàm, vel Galeno saltem adscriptæ methodi castigatio in nonnullis, in nonnullis aliis approbatio; prout detecta veritas identidem suadet, propriumque munus exigit, et quæsita præcæteris ægrotantium salus.

Cæterùm nec priscorum medicina probos, piosve facit homines, nisi aliundè sint tales, nec recentiorum impios, aut improbos. Sic potiùs conscientiæ suæ non deessent quandoquè, qui nova medici ordinis minimè ponderata, aut examinata cæco quodam instinctu contemnunt. Hac de re vide Therapeuticem meam pag. 26. 27.

Nihil ergò rei magis habet neotericorum medicina cum philosophiâ Cartesii, vel Gassendi, quàm cum philosophiâ Aristotelis: à quibus etiam omnibus scholis, si libeat, potest illa præscindere. Hanc idcircò praxim, non minùs quàm vetustiorem, potis est exercere citrà religionis detrimentum Christianus quilibet medicus, ac summè pius, pius, non secùs ac illam exerceat Judæus, vel Scytha. *Physicam Aristotelis, et Galeni ignaram* longè antè hoc seculum promulgavit, suamque *novam medicinam*, novamque sectam fundavit Jo. Baptista Van Helmont; necdùm tamen in scholis ortum habuerat Cartesii, vel Gassendi philosophia.

Quod est ad me, nulli, me factioni profiteor servilitèr deditum, sive de rebus medicis sermo sit, sive de philosophicis: neque ideò remedia, quæ Hippocrate duce, incerta protuli, sive *periculoso* identidem *experimento* obnoxia (cujusmodi sunt eorum non pauca) planè ob idipsum pro scribenda censeo; iis siquidem utor et ipse defectu certiorum, ut patet undiquè ex Tractatu meo; eâ tamen utor fiduciâ, et cautelâ, quæ incertitudini nunc majori, nunc minori æquum est ut respondeat. Inertia solummodò, et innutilia quæ nempè talia deprehenderim, quantumvìs magnifica constantèr rejicio: contrà verò, efficacia, quæ scilicèt longo usu, expertus sim talia (sunt autem hæc numero non multa quidem, sed nec tàm pauca, quin satìs) constantèr quoque adhibenda sustineo; ut abundè jam in eâdem Therapeutice meâ. Hanc sanè si lustrasset, ut cæteroquì par erat, excellentissimus Ciccolinus solis paginis 11. 12. et 13. ab eodem citatis, vel etiam pag. 110. et 111. magisque attentè considerasset quæ à me sunt absolutè, quæ tantùm comparativè, aut cum aliquâ limitatione prolatâ, quæque paritèr in totâ historiarum inibì narratarum praxi mihi usui fuêre remedia, vel deniquè si lexicographos, ubì illi opus erat, consulere non erubuisset, profectò nec tàm facilè pro bajulis à me fortuitò alicubì memoratis apparitores, aut lictores intellexisset, nec tot absona, falsa, et vana, quæ puderet hìc recensere, æquè inanitèr quidem ac illepidè obtrusisset.

Sed quoniam ex opere meo latinè conscripto laborare noluit, ut satìs perciperet quid obitèr saltem de Cartesii doctrinâ senserim pag. 133. commodius certè poterat, atque etiamnùm posset idip-

sum ediscere ex Dissertatione quâdam meâ Epistolari anno 1706. vernaculo sermone exaratâ ad doctissimum D. Marchionem Ursium, et ab eo editâ in eruditissimo libro suo, cui titulus: *Lettere di diversi Autori in proposito delle Considerazioni del Marchese Gioseffo Orsi etc.*, à pag. 237. usquè ad 330. ejusdem operis: ibinamque, ubì fusè de Cartesio, nec non de Gassendo, et Aristotele sermonem habui, me nullius in verba magistri quo ad res philosophicas unquàm jurasse, apertè visitur. Ea siquidem semper, quæ tàm in sententiâ ejusdem Aristotelis, quàm Cartesii, Gassendi, aliorumve saniora, et meliora credidi, ni mea me fefellit electio, conatus sum hinc indè excerpere, et pro ingenii viribus etiam connectere; quæ verò deteriora, planè rejicere: id perpetuò præ omnibus ratum habens, in hisce videlicèt rebus, persæpè etiam vanis, veritatem in puteo latere, nulli hominum in hac vitâ unquàm se prodituram. Jam verò undè digressus sum denuò revertor. Epistola itaque famigeratissimi Lancisii sic habet:

VIRO . . . .

D. FRANCISCO TORTO

Med. Doct. et Mutinensis Academiæ Professori longè. . . . . .

JO. MARIA LANCISIO

S. P. D.

VIX *librum, Therapeutices specialis ad febres quasdam perniciosas, quem avidissimè præstolabar, clarissimus Pacchionus noster abs te mihi reddidit, cùm statìm aperire illum, atque evolvere accipi, tametsi nondùm compactum, et conglutinatum. Nec sanè titulus ipse citrà admirationem modestiæ tuæ occurrit, rem enim summis dignam ingeniis, et in arte medicâ exercitatissimis tractandam*

tandam aggressus, juniorum, et candidatorum propositam tibi utilitatem profiteris. Tùm utraque, ad Principem nempè, atque ad lectorem epistola singularem animi tui moderationem, ac eruditionem nobis exhibuit. Subindè Librorum singula capita percurrimus, ex iisque, perspicuâ methodo dispositis, specimen prodire conspeximus pulcherrimorum undiquè argumentorum, quœ varietate simul, et veritate, procul à fastidio, atque offensione, mirificè blandiuntur. Deinceps attentissimè legimus primum, et secundum librum, in quibus, ut experimenta de Chinœ usu tanquàm pretiosam recentiorum mercem extollis, ità priscorum, ac Mercati prœsertìm animadversiones circà perniciosarnm febrium discrimina aureum velutì pulverem agitare non prœtermittis, œquissimus semper judex, verique amantissimus. Ex reliquis autem tribus libris tot, tantaque, omnia tamen tuo ab ingenio cum fructu jucunditatis, atque utilitatis, deprompsimus ut, quemadmodùm tu sine plenâ rerum physico-mechanico-anatomicarum scientiâ, ac longo usu, scriptis illa tradere nequisses, sic neminem, qui eadem penitùs persequi velit, absque magno suorum studiorum emolumento à lectione recessurum existimamus. Placuerunt, fateor, inter cœtera, quœ libr. 3. cap. 2. nervosè, ac doctissimè à te proponuntur: etenim insequeris eo loci perniciosarum febrium fermentum, aut subsistens, aut fugiens à primis in secundas chyli vias, atque ab iis in tertias circulantis sanguinis, quartasque excurrentis succi nervei semitas, itàut, quocunquè se hostis recipiat, turbas faciat, classicumque canat, armatâ semper Peruviano cortice manu felicitèr profliges, atque prosternas. Quid? quod arborem immortalitate dignam, in calce libri declineatam, studiosorum in gratiam posuisti: scilicèt ut ab ejus singulis ramis, ut scribis, non decorticatis (modò memoriœ committantur) totidem quasi hastœ ad confodiendas febres, plerumquè exitiales parari facillimè possint. Hœc autem omnia eo quidem judicio ubiquè rimatus es, ut nihil à stylo tuo (satìs alioquin robusto, atque eleganti) excidere videatur, quod non sit vel gravissimorum virorum auctoritate, vel longo tuo experimento confirmatum. Quamobrem si fortè imprudens quispiam (caveat hic sibi excellentissimus Ciccolinus) *carpere aliquid tuis in scriptis ausus fuerit, latrabit semper ille, non mordebit. Neque verò prœterii sine*

gratâ humanitatis tuæ commendatione loco illos, quibus me meosque labores officiosè commemororas. Hoc sanè faciet, jure multo majori meis in commentariis æternorum tuorum Operum debeam meminissi. Vale vir.... amicis paritèr, et reipublicæ.

Datum Romæ XIII. Kalend. Martii

M. DCC. XII.

(*c*))*Quantâ cautione, etc.*) Tantâ cautione, remotioribus præsertìm temporibus, corticem Peruvianum, ut et alia fermè omnia remedia, præscribere consueverat oculatissimus Malpighius, ut fuerim ausus in Therapeutice meâ pag. 13. proferre, *suam illi in hoc condonandam esse cautelam*, quippè eidem de more quidem familiarem, sed circà usum hujusce febrifugi fortè nimiam. In citato tamen per cl. auctorem consilio nihil illi condonandum duxerim, neque enim eo casu valdè ancipiti quicquam ampliùs ipse proposuissem. Habebit fortassè quid donet illi, aut potiùs quid parcat, sed de excessu, idem cl. auctor, qui duas tantùm Chinæ Chinæ drachmas exhibere consuevit; neque tamen repetere, cùm contrà hic Malpighius drachmas quinque *ad quindecim dies* partitis vicibus offerendas proponat. Atque hanc ipsam et mihi iis nonnunquàm casibus lentarum, et diuturniorum febrium, et intermittentium tamen radice, esse methodum præscribendi Peruvianum corticem, potest quilibet intueri pag. 56., et 57., imò et à pagin. 290. ad 293. ejusdem Therapeutices meæ.

(*d*) (*Remedia, etc.*) Ad hunc textum petitum ab opere posthumo ejusdem Malpighii, et signatè ad primam illius partem respondeo, hìc improbari à viro illo circumspectissimo Chinam Chinam tanquàm recensitorum malorum productricem, si ea, ut clarè inquit, fuerit *sine arte adhibita*. Adhibeatur itaque ex arte, ut in Tractatu meâ sum conatus explicare pro viribus; atque ità non modò evitabuntur *recidivæ, fixationes, et cacchexiæ*, quas *arte non adhibitâ* metuit (fortassìs et suprà modum metuit) famigeratissimus Malpighius; sed hæc ipsissima mala, *fixationes* nempè, et *cachexiæ*, si præextiterint, à febribus diuturnis invectæ, eodem febrifugo unâ, et eâdem operâ sanabuntur. Audiamus in hanc rem, præter Restaurandum, Monginotium, aliosque plures super hac materiâ citatos in Therapeutice meâ pag. 84. 85. et præter histo-

rias à me ipso allatas, tùm ibidem, tùm pag. 82. histor. 13. et pag. 83. histor. 14. audiamus inquam sex medicos insignes, ex Inclyto Collegio Mediolanensi, videlicèt Joan. Horatium Castillioneum, Joan. Paulum Cambiagum, Hieronymum Cardanum, Franciscum Guadignanum, Sebastianum Calvum, et Cristophorum Palavicinum apud Badum lib. 3. pagin. 205. hæc attestantes ab anno 1658. quo tempore novus adhùc erat in Europâ Peruvianus cortex. Illorum verba sunt hæc: *Factâ igitùr à nobis per decem continuos annos* (non per decem dies, aut menses) *multiplici experientiâ, omnibus quibus ex præscripto exhibitus fuit, profuit. Aut enim eos omninò à febre immunes reddidit unicâ vice assumptus, aut si ex neglectis in victûs ratione, vel ex aliâ causâ* adderem, si benè ferret cl. auctor, *qui sapiebat* plurimùm, *ex non continuato illius usu*) *febris rediit, denuò eo assumpto liberi evasêre. Mirum dictu! lienosi, cachectici, extinctâ febri, nullis aliis assumptis remediis, à cachexiâ, et lienis infarctibus liberati sunt, etc. Nullis quòd sciamus, nocumentum attulit etc.*, En ergò quomodò de Chinâ Chinâ ex arte illorum solummodò temporum præscriptâ, et repetitâ *recidivas* facilè tollebat, et *fixationes* intrà lienem, et *cachexias* ipsas curabat. Idem confirmat serioribus hisce temporibus famigeratissimus Joan. Jacobus Mangetus Biblioth. Medico-Pract. libr. 6. ad 20. pag. mihi 239. his verbis: *Cortex non tantùm febrem, sed nonnunquàm etiam hydropem indè ortum, depellit*: et quidem in substantiâ ipsâ exhibitus, non *tincturæ* specie, etenim ex eodem auct. ibidem § 16. *In substantiâ sumptus efficacior est, certiùs enim, et citiùs paroxysmos sistit etc.*

(*e*) (*Hinc necesse fuit, etc.*) Quemadmodùm prima pars hujus textûs respicit usum Chinæ Chinæ *sine arte adhibitæ*, hoc est adhibitæ, vel *ubì*, vel *quandò* non convenit (quâ de re jam pluries ad fastidium usquè) ità secunda hæc pars respicit *modum* eâdem utendi rationalem. Atque hìc animadvertat lector, quàm parùm cautè, quàm parùm appositè cl. Ramazzinus Chinæ Chinæ usum *quemcunque* §. 6. merè empiricum, irrationalem, et amethodicum prædicans, utatur hoc textu, quem Malpighius, ut satìs patet, protulit in eum præcisè finem, ut ejusdem febrifugi usum, non merè empiricum, sed methodicum, rationalem, et planè jam

tutum, mediis præparationibus variis, apud medicos factum ostenderet. Adeòque nil aliud hinc posset inferre noster auctor, nisi ad summum, necessarias esse præparationes à Malpighi allegatas, ut *tutò* possit China China adhiberi ad eas febres, ad quas illius actionem pertingere docet experientia, cùm in substantiâ nudâ exhibetur.

Licèt autem quo ad istas remedii præparationes ego experientiâ multiplici ductus possim asserere denuò, quod et asserui in Therapeut. meâ pag. 58 cum Mortono, et Blegnyo, efficaciorem scilicèt esse substantiam fimplicem hujusce febrifugi, quàm extracta, et tincturas illius, ut sentit quoque Lemery in cursu Chymico, à cl. auctore infrà citatus, et in bibliothecâ medico-practicâ, ut annotavimus nuperrimè, Jo. Jacobus Mangetus, aliique, nihilominùs neque renuo rursùs admittere, quod in obsequium viri tamen celebris admisi pag. 57. ejusdem Therapeut. posse videlicèt *tincturam* potiùs, quàm *substantiam* ligneam corticis, eamque *paulatìm* potiùs, quàm *cumulatìm* exhiberi, ubì non magna urgeat necessitas, vel solicitudo citioris, aut certioris eventûs: uno verbo, in *diuturnis*, et *benignioribus* intermittentibus. In *perniciosis* siquidem, tàm intervallis, quàm subcontinuis, etsi quandoquè extracta, et tincturæ ex usu esse possint, nec inutilitèr, haud tamen vereor affirmare, *certiorem*, semper esse *citiorem*, *nec* propterea *minùs tutam* curationem, quæ *substantiâ* corticis assumptâ obtinetur, quàm quæ obtinetur, ope *tincturæ*, aut *extracti:* quemadmodùm iu libro, cui titulus, *oculorum*, *et mentis vigiliæ*, pag. 274. auctoritate Mortoni, et propriâ experientiâ fretus, huic eidem Malpighianæ animadversioni respondet cl. Sbaragli, ejusdem paritèr scholæ Bononiensis professor, et (quantùm ex ejus scriptis licet conjicere) Peruviani corticis administrator neutiquàm scrupulosus. Sed et his missis, Malpighius certè temporibus suis ne cogitavit quidem de febribus hujusmodi lethalibus Chinâ Chinâ curandis, vel de tàm validâ illius virtute in extremo etiam earundem febrium exitio, imò in angustiis *proximæ certæque* jam necis. Neque enim metum *recidivarum*, nec *fixationum*, nec *cachexiæ*, nec aliorum quorumvis morborum, servato tunc ægrotante subindè facilè curabilium, in tàm gravibus circumstantiis objecisset, satìs

conscius aurei effati, quod habet Celsus lib. 8. cap. ult. *Nihil interest, an satìs tutum præsidium sit, quod unicum est.*

His omnibus de causis, *suam* in Therapeut. meâ loco citato, *cautelam* dixi *condonandam Malpighio*, viro sanè, quem libentèr et ipse fateor *sapientissimum*, qualem modò prædicat, qui sibi favorabilem putat cl. Ramazzimus. Neque ego propterea tanto verò, velut crimen aliquod unquàm objecerim, quòd ille populari, crebræque praxi minùs addictus, sæpiùs etiam in otio rurali sectionibus anatomicis, præsertìm minutioribus, occupatissimus (quibus studiis, utilitate suâ nequaquàm carentibus, longè à medentium, et ægrotantium turbâ eminentèr inclaruit, inaccessa peragrans loca, et *nullius anteà trita pede*) humilioribus hisce, quantumvìs æquè saltem utilibus, minùs vacare, aut potiùs voluerit. Nullus enim dubito, quin pro suâ ingenuitate, si vixisset in hæc usquè tempora, alienæ saltem praxi eam fidem in hoc fuisset adhibiturus, quam anatomicæ illius dexteritati alii adhibere consueverunt. Nec proindè illius ego *curiosam diligentiam salibus Aristophanis perfricuerim*, ut satìs manifestè, dissimulantèr licèt, olìm perfricare visus est cl. noster auctor, et quidem acrioribus, ac unquàm perfricuerit illam iisdem temporibus auctor Dissertationis *De Recentiorum medicorum studio*. Videbis curiosè lector Dissertationem cl. Ramazzini De Constitutionibus trium annorum 1692. 93. et 94. §. 58. et 59. pag. 193. edit. Patavin. ibìque Mantissam hanc illi Dissertationi, etsi jam planè absolutam, prute nihilominùs calamo elegantèr assutam reperies.

(*f*) (*Malo usu etc.*) Quis quæso de *malo usu*, nedùm Peruviani corticis, sed et aliorum remediorum, putà phlebotomiæ, purgationis etc. acria non scribat? Contrà *malum* hujusce febrifugi *usum* scripsi et ego, qui tamen dicor alicubì à cl. auctore, *magnus Chinæ Chinæ vertutum assertor*; scripsêre Sydenhamius, imò et Mortonus ipse, aliique ferè omnes, qui innoxii cæteroquì, et saluberrimi remedii fautores, ut passìm videre est, tàm in scriptis eorum, quàm in ipsâ Therapeutice meâ. Sed quid indè? Opus esset ostendere, *malum* usum, quem damnant auctoritates omnes, tùm hoc, tùm aliis criticæ hujus Dissertationis locis adductæ, esse illum, *eundem*, quem specie recti usus exercent *Mutinenses medici*; sive,

ut citrà fucum loquamur, quem titulo *peculiaris*, ac perutilis *methodi* proponit, ac laudat eâdem Therapeutice meâ, *rectum* verò usum illum esse *tantummodò*, quem limitibus arctissimis conclusum fermè ad nihilum tandem redegit cl. auctor. Ad hæc oporteret (ut vim probationis haberent eædem auctoritates) oporteret, inquam ut scriptores illi *methodum* ipsam *meam*, in circumstantiis præsertìm, in quibus eam *peculiaritèr* proposui, nedùm præcisè damnarent, sed et damnarent *experti*, non ratiociniis tantùm innixi, meque *re ipsâ* falsitatis evincerent, aut vaniloquentiæ. Sed quis, Mortono excepto, aliisve perpaucis, Peruvianum corticem in perniciosis febribus à Mercato descriptis, methodicè, ac ex arte fuit unquàm, saltem constantèr expertus, antè vulgationem Tractatûs mei, specialem methodum, nondùmque notam tradentis, ut praxi meæ suam in iisdem febribus, et circumstantiis æqualitèr exercitam, queat apponere experientiam?

Quæ igitùr de *malo* hujusce corticis *usu* generalitèr scripta extare dicuntur apud Georgium Baglivum, Nicolaum Lemery, et Theophilum Bonetum in variis operibus suis, nil probant adversùm me, nilque adversùs Peruvianum corticem: cùm vix aliquid per transennam apud ipso legatur de *abusu antifebrilium omnium* in genere, ut et de *usu* Chinæ Chinæ nonnunquàm, ut ajunt explicitè, *intempestivo*, quem quoque *intempestivum* nihilominùs etiam admittunt *in curatione coactâ*. Contrà verò reperio plurima apud eosdem auctores de vi, certitudine, et securitate hujusce remedii, quæ aciem legentis clariss. Ramazzini fortassè subterfugerunt, quæque facilè à curiosis lectoribus possunt adinveniri, ut in sequentibus.

(*g*) (*Apud Georgium Baglivum etc.*) Georgius ergò Baglivus, ut aliquid obitèr innuam de singulis, Lib. 2. Prax. Med. Cap. 3. pag. mihi 165. hæc habet. *China China est remedium profectò Herculeum in curatione intermittentium*, *dummodò tamen* (quæ peritorum omnium cautela est) *non detur suspicio inflammationis alicujus visceris*, *vel abscessûs interni*, *neque in principio*, *crudis adhùc existentibus humoribus etc.* Itèm lib. eod. pag. 234. de inutili, ac noxiâ locutus bilis evacuatione in tertianis.... *Evincit id*, inquit, *nuperrima corticis Peruviani*, *aliorumque febrifugorum*

artificialium detectio, quibus prudentèr, et tempestivè datis, et febres omnes intermittentes, à quibuslibet demùm causis productæ felissimè eliminantur, nullis in medium productis quæstionibus præparationis, aut evacuationis humorum. De remediis deniquè specificis agens pag 242. principem statim locum tribuit Peruvano cortici, inquiens: *Sint constantia*, videlicèt remedia specifica, *methodo præscribendi munita, et morbo specificè, ac fermè infallibilitèr respondentia, prout est in intermittentibus cortex Peruvianus, etc.*

Quòd si in Tractatu de Fibrâ Motrice, et Morbosâ identidem succenset usui Chinæ Chinæ, perpetuò loquitur cohærentèr ad superiùs relata, tùm de illius oblatione antè sublatam, ut clarè semetipsum explicat, *cocochyliam*, tùm de abusu ejusdem in febribus *mesentericis Romanorum*, ut vocat, ex vitio illius visceris non levi proficiscentibus, ac proindè *symptomaticis*, adversùs quas nil posse Peruvianum corticem, communitèr notum est, et à me paritèr, nedùm annotatum, sed et fusiori explicatione declaratum pag. 269., et 270. Tractatûs mei. Oportet ergò probè dignocere febrium species, differentias, et transmutationes, ut pluribus aliis in locis tyrones docui. Sed hoc (ut ajebam pag. 93. ejusdem Tractatûs) quod maximè opportoret docere, idipsum est, quod nequit satìs doceri. Qui ergò omnes hasce febrium vicissitudines exactè, quantùm licet per observationes, et experimenta, non callet, nunquàm erit corticis opportunus administrator, remediumque à perito medico ferè nunquàm incassùm adhibitum, si fortè bis, aut ter cum successu, quater aut quinquies sine successu exhibebit. In hos scopulos, in has syrtes forsitàn impegêre scriptores nonnulli, Chinæ Chinæ usui frigidiusculè tantùm plaudentes.

(*h*) (*Nicolaum Lemery, etc.*) Nicolaus verò Lemeryus in cursu chymico, Part. 2. cap. 6. de Quinquinâ, pag. mihi 454. ait.... *Hoc est remedium tutius, quod usquè adhùc repertum sit adversùs febrium intermittentium fermentum, etc.* Usum illius *primâ* oblatione *liberalem* præcipit, *continuatque*, diminutâ dosi bis in die *per octiduum*, et semel in die *per aliud octiduum*; asseritque *constantem* illius *repetitionem* impedire febrium *recursum*, dummodò æger fuerit anteà ritè purgatus, impurgato enim corpore Chinam

Chinam exhibere, minimè tutum existimat. Hac de re vide. Therapeut. meam, lib, 1, cap. 9.

(1) (*Theophilum Bonetum, etc.*) Quo ad Theophilum deniquè Bonetum, in variis hujus auctoris operibus tot sunt quæ favent usui Peruviani corticis, ut cuncta recensere non vacet; siquidem apud vastorum hujusmodi collectaneorum scriptores qui aliena diversorum generum acervatìm referunt in studentium commodum, quisque reperit facilè quod sibi congruit. In Polyalthe itaque suo Bonetus Tom. I. lib. 1. de febr. tit. 5. cap. 1. De intermitt. in gen. §. 59. de Chinâ Chinâ hæc habet ex Sponio, mihi 121. *Omnium usitatissimum, et certissimum omnium est febrifugum, etc.*, suadetque ex eodem ad præcavendum febrium, *recursum* dosim *liberalem*, ad uncias usquè *duas*, §. 6. itèm ex Saccho hæc addit eodem, 59: *In his febribus China China valdè salutaris ab experientiâ probatur, etc. et si revertatur paroxysmus, novâ Chinæ exhibitione supprimitur.* Ex Villisio quoque §. 60. sic loquitur pag. 12: *Usus pulveris corticis Peruviani hanc morbum* (hìc intellige quartanam) *certissimè curare perhibetur etc.*, Deniquè (ut plura alia omittam loca tàm vasti Operis) ibidem ex Boyle sic concludit: *Si credendum erit magno Digbeo, culpandus potiùs medicus, quàm nobilis hæc medicina, si post hujus exhibitionem unquàm revertatur febris, nam cùm illum consulerem super hac re, sanctè mihi asseveravit, ex 30. aut 40. circitèr quartanâ detentis, quos hoc solo remedio curavit, ne vel duos relapsos fuisse:* neque tamen indè crediderim, cacheticos illos paulò post obiisse, aut hydropicos. Sed citati auctores de inhibendo ralapsu adeò soliciti, nesciebant adhùc theorema practicum cl. Ramazzini, videlicèt, *Optandum esse, ut febris redeat remedii loco, medicosque Chinam Chinam præscribentes interdùm eludi febre ampliùs non redeunte, sed tacitè corpus depascente.*

Idem Bonetus in Mercurio compitalitio, ubì de Chinâ Chinâ sermonem habens nihil edit de proprio, sed tantùm Villisii verba transcribit, scilicèt lib. 6. de Febre intermittente in genere, pag. 207. hæc nobis innuit: *Qui eâ ratione* (videlicèt usu Peruviani corticis repetito) *crebras inducias quartanæ procurabant, et vividi ad negotia quæque expediri degebant, cùm secùs enerves, et pallidi in*

languorem, *et vitiosum corporis habitum redigerentur. Vix unus è centum hoc remedium incassùm tentavit : nec tantùm in febre quartanâ, verùm in aliis intermittentium speciebus cum fructu adhibetur etc.*

Tandem in medicinâ septentrionali felicissimas adducit idem Bonetus febrium curationes, ope Chinæ Chinæ absolutas. Harum tres juvat recensere. Prima legitur Volum. 2. lib. 5. De Febribus sect. 1. De Medicam. Antifebr. Observ. 5. pag. mihi 177, estque observatio Erasmi Bartholini, qui primò in se ipso anno 1679. mox in aliis felix de illâ periculum fecit, ejusque famam illis in regionibus anteà obscuram illustravit, imò et rationibus validis usum ejusdem eâ ipsâ observatione confirmavit. Et quasi regionibus illis indecorum putasset, apud alienigenas credi minùs excultum ibidem esse remedium illud, quod non multò antè Europæ innotuerat, hæc addidit : *Celeberrimus vir Villisius multis experimentis edoctus statuit lib. de febr.*, *eximias esse hujus pulveris vires in febri quartanâ debellandâ*, *id*, *quod et nobilissimus Robertus Boyle testatur in diversis editis à se scriptis. Quarè neque nos decuit usum ejus in terris hisce septentrionalibus salutarem fuisse silentio prætermittere, ut optimis rebus bonos inprimis habeatur*, *neque in medicamentorum cognitione cenfessâ cum ancipitibus*, *et obscuris confundamus.* Et paulò post : *Adeòut verissimum esse deprehenderim quicquid laudati auctores* (alios enim anteà citaverat, præsertìm Antymum Conygium, sive Honoratum Fabri) *de hoc pulvere bono publico divulgarunt*, *neque in hisce terris minorem esse ejus in nobilitatem*, *quàm in meridionalibus.*

Observatio altera habetur eâdem part. 2. medicin. septentr. lib. 7. paraleipomen. ad lib. 3. sect. 3. de Febribus intermittent. pag. mihi 550. observat. 19., estque illa observatio Ferdinandi Friderici Illmer, paritèr digna, quæ lustretur, licèt hìc ob suam prolixitatem omittatur. Ex eâ siquidem non minùs Peruviani corticis efficaciâ, quàm ineficaciâ *potiùs* vulgaris methodi, aliorumque *antifebrilium* fermè *omnium*, eo casu inutilitèr usurpatorum, clarè deprehenditur.

Sed tertia observatio, quæ hanc immediatè antecedit pag. 549. estque obser. 18. rem planè conficit. Exhibet hæc auctorem ipsum,

qui eam describit, Theophilum Bonetum. Quartanâ laborantem, et ipso morbi principio, post sextum videlicèt Paroxysmum, Chinâ Chinâ intrà biduum ad drachmas, *non duas* tantùm pro more, *sed sex* assumptâ, perfectè sanatum, atque ad calcem observationis 550. plura de hoc febrifugo egregiè locutum, inter quæ nonnulla hæc cursìm excepta: *Circà usum istius febrifugi, notandum, quò simpliciùs exhibetur, eò efficaciorem ejus vim deprehendi, neque consortium aliorum medicamentorum exposcere. Nam neque adjuvante indiget, quòd vim illius intendat, cùm hactenùs nullum adeò efficax antipyreton innotuerit, hinc ut quicquid in societatem illius venerit, infirmius sit, et inutile: neque corrigente, cùm nullum ab ejus usu ex arte exhibiti, experientiâ teste, damnum emergat etc. Si recidiva succedit, et vel ægri intemperantiæ adscribenda, aut quià intempestivè, vel coactè id assumptum est, etc.* Quid clarius? Quid cortici favorabilius? Itàne illum auctoritatibus Baglivi, Lemery, et Boneti mulctat cl. auctor? Certè et hac vice *Carpathius testem.*

Quid verò si ego, præter responsionem hanc ab iisdem petitam, retaliarem virum cl. auctoritatibus quinquaginta forsàn scriptorum suprà enumerarum, tot, et tanta eidem adversa canentium? Quid si solam Mangeti bibliothecam, vel Medico-practicam, vel Pharmaceutice-medicam cum auctoribus in eâdem, præter à nobis expositos, recensitis, Rajo, Courtine, Goodall, Hulle, Robinson, etc. opponerem? Sed puderet, ubì de praxilis agitur, alio uti teste, quàm experientiâ, maximè cùm non de primævæ vulgari methodo, nec de febribus tantùm diuturnis, de quibus solummodò passìm loquuntur auctores, inter nos sit quæstio suborta, sed de methodo *recenti*, et de usu paucissimis noto, cujus judicium penès seculum istud deinceps erit, serosque nepotes, non prægressum. Id unum liceat à Mangeto suprà laudato in rem nostram excerpere, Bibliot. pharmaceutico-med. lib. 17. pag. mihi 697., quod sic habet: *Pro ejus vi febrifugâ* (loquitur de Chinâ Chinâ) *quidam acritèr militarunt, dùm alii nobile hoc medicamentum totis impugnarunt viribus,* (en igitùr quàm facile sit, et simul quàm vanum, notas jam, sed effœtas, atque hodiè inanes contrà illud congerere auctoritates) *donec tandem ultimis hisce*

annis ab omnibus propè medinæ cultoribus, ægrorum suorum solatium verè expetentibus, non tantùm amicè excipitur (en ex adverso quàm facilius sit, sed simul quàm æquius, potiore auctoritate, et experientiâ firmatas, condere pro eodem *Pandectas*) *sed etiam pro panaceæ quâdam quasi specie non immeritò salutatur.* Cur ergò *ultimis hisce annis* desiit saluberrimam hujusmodi medicinam ità salutare, qui antè paucos annos, imò antè paucos menses tàm humanitèr, tàmque benignè salutaverat cl. auctor?

§. XLIV.

Sed fortè quis ignotam fuisse novam hanc methodum Chinam Chinam exhibendi in largâ dosi ad uncias, et plures in die, ac in illius usu persistere donec febris extincta fuerit. At ista methodus nova non est, (*a*) *licèt pro novâ venditetur*, jamdiù in Germaniâ usui esse cœpit, ut videre est in epistolâ responsivâ Roberti Bradyi ad Thomas Sydenham, ibì enim verba hæc scripta reperio: *Equidem scio quosdam haud infimi subsellii medicos, qui in magnâ quantitate, et dosi sæpiùs repetitâ eum exhibent; alios itèm qui ex eodem extracta, infusiones, et ex infusionibus julapia et emulsiones conficiunt, quibus modis se non tantùm intermittentes, sed et continuas quasdam certò curare affirmant.* Profectò hac in re (*b*) *nil inausum, nil* intentatum reliquit medicorum industria, ut etiam excogitârit ex Chinæ Chinæ decocto clysteres febrifugos.

(*a*) (*Licèt pro novâ, etc.*) Pro *novâ* certè venditatur à me methodus mea, quam patior libentèr, ut appellet quisque pro arbitrio, vel meam, vel alienam, vel ad imitationem alienarum consarcinatam, quemodmodùm in Therapeut. meâ lib. 3. cap. 4.

pag. 154. et seq. Posse nihilominùs, forsàn et debere, novam vocari, habito ad circumstantias quasdam respectu, quæ se tenent tùm ex parte febrium curandarum, tùm maximè ex parte modi exhibendi Peruvianum corticem, illumve industri quâdam, et inæquali partitione distribuendi, pro ratione angustiæ temporis, et imminentis exitii, ne inutilitèr administretur, ex eodem cap. 4. lib. 3. à pag. 154. usquè ad 159. luce meridianâ clarius apparet.

Sed hæc novitas, seu, quod refert, peculiaris utilitas methodi meæ non consistit in exhibendâ, ut hìc inquit ci. auctor, Chinâ Chinâ *in largâ dosi ad uncias*, *et pluries in die etc*, hujusmodi enim lata nimiùm, et *indeterminata* loquendi forma satìs à me exsibilata est pag. 149. Tractatûs mei; sed consistit ad summum, ut aliàs recensui, et ut patet ex eodem Opere meo pag. 149. in duabus plus minùs unciis Chinæ Chinæ, intrà tres hebdomadas assumptis, unâ ex illis ad curationem, alterâ ad præcautionem præscriptâ, in casibus febrium perniciosarum, ac summè lethalium, ubì major necessariò, quàm in benignioribus impeditur copia febrifugi. Dosim istam copiosiorem, quæ scilicèt pro unâ ægritudine curandâ, uncias duas longè transcendat Peruviani corticis, tamquàm abusum à me damnatam vide pag. 151. et 152. ejusdem paritèr Tractatûs mei distributio autem istiusmodi dosis liberalior est mihi tantummodò in primo cyatho, sive in primâ remedii oblatione, in casibus tamen solùm maximè urgentibus, et deficiente tempore lentiùs agendi: tunc siqudiem semunciam de more, paulò etiam plùs, aut paulò minùs, pro affectûs, ac temporis exigentiâ præscribo. Atque ità sufflamine statìm imposito febri præcipiti, reliquum corticis ad alteram usquè uncim, alentiore sensìm pro re natâ progressu, consumptum volo. De his omnibus fusè et ordinatè in eodem Opere meo à pag. 144. usquè ad 149. ubì totum corticis impendium, et tota simul meæ methodi novitas abundè perscipitur. Novum quippè reverè est propinare hoc pharmacum in iis circumstantiis, in quibus nulla ampliùs pharmaca locum habent, magis novum, propinare tàm utilitèr, et maximè novum hanc utilitatem pendere ab industri quâdam modicæ potiùs, quàm exuberantis tandem quantitatis distributione.

Sed si *methodus ista nova non est*, *et si jamdiù in Germaniâ*,

ut inquit, *usui cœpit esse*, cur illam soli *Mutinœ* sequaci imputat, non verò *Germaniæ*, ut asserit, præeunti cl. auctor? Ast hallucinatur ille non parùm, dùm in asserti sui probationem adducit epistolam Bradyi (fallitur et in hoc, quòd *resposivam* vocat, cùm sit sciscitatoria ad Sydenham) Robertus enim Bradyus, ut patet ex eâdem Epistolâ, et ex Responsoriâ annexâ Sydenhamii ad ipsum Bradyum pag. 332. et seq. in Operibus præ citati Sydenhamii, Edit. Patav. 1700., est Professor *Cantabrigiensis*, verbaque à cl. Ramazzino hìc recensita scripsit idem Bradyus è *Cantabrigiâ* urbe, non *Germaniæ*, sed *Angliæ* celeberrimâ, ut videre est loco citato. Crebrò nimìs profectò labitur vel inter plana hæc cæspitans vir cl. ut queam ipse tàm crebrò dissimulantèr connivere. Quod ille §. 31. *Franciscum* pro *Antonio* extinctum, sive occisum, voluerit: quod §. 32. alium quempiam de *Marchione Comitem* fecerit: quod §. 33. Fernelii Libros De abditis non *rerum*, sed *morborum* causis inscriptos dixerit: quod deniquè hoc ipso paragrapho Epistolam Bradyi *Sciscitatoriam* pro *Responsoriâ* sumpserit, et nationum medicinam confundens, *Germanicam* scholam citarit loco *Anglicæ*, vel Germaniam ipsam ad Tamesim, et Camum pro Angliâ collocarit, id omne illi facilè condonandum dixerim, quamvìs idipsum alii non ità facilè laturi sint medici, neque geographi. Sed quod morem ejusdem Anglicæ scholæ, quam mihi, tunc licèt inscio, præeuntem in liberaliori Chinæ Chinæ usu ad perniciosas intermittentes pluries asserui in Opere meo, velit ille adscribere insuper scholæ Germanicæ in contumeliam methodi meæ, ut scilicèt omne illi adimat novitatis decus, id certè non æquè facilè ferendum mihi, quemadmodùm nec, benè tuli, nec unquàm feram, venditatum falsò ab eodem (puto quidem sine crimine) pro infaustè alicubì exhibito, nullatenùs exhibitum, aut propositum Peruvianum corticem.

Sed quoniam Germanum effinxit invitâ naturâ Robertum Bradyum, cur saltem illius germana sensa nostro cortici adeò favorabilia, et ex immediato ejusdem contextu clarè patentia non subdidit vir intergerrimus? Subdam ego de more prolixior quod de industriâ omisit ille, cùm maximè ipsum juvabat brevitati studens, imò totum, prout jacet, Bradyi textum, à cl. Ramazzino partìm

allatatum, et partìm omissum integrè hùc reddam. Sic ergò Thomæ Londinensi Sydenham sub die 30. Decembris anni 1679. scripsit è *Cantabrigiâ* Robertus Bradyus: *In Sectione primâ cap. 5 libri tui paucis egisti de usu corticis Indici, et ejusdem exhibendi methodo. Equidem scio quosdam haud infimi subsellii medicos, qui in magnâ quantitate, et dosi sæpiùs repetitâ eum exhibent, alios itèm, qui ex eodem extracta, infusiones, et ex infusionibus julapia, et emulsiones conficiunt: quibus modis se non tantùm intermittentes, sed et continuas quasdam certè curare affirmant. Magnum procul omni dubio in curandis intermittentibus est remedium. Ego quidem per 20. plùs minùs annos dictum corticem variâ formâ, et multiplici præparatione maximo cum succcessu exhibendum curavi. Si verò peculiare quippiam de usu hujusce corticis nosti, vel quid meliùs progrediente experientiâ fueris edoctus, id ne graveris, precor, in lucem proferre.* Hæc omnia è Cantabrigiâ Bradyus. In *Angliâ* ergò, non in *Germaniâ*, penès Mortonum saltem, et Sydenhamium usitata erat methodus, non quidem eadem, sed nec longè adsimilis à meâ, præscribendi Peruvianum corticem, ut candidè fassus sum in Therapeutice meâ locis, et alibì. Quodnam autem Bradyo responsum dederit Sydenham, et quâ methodo se usum dixerit in ministrando ægrotis Peruviano febrifugo, satìs patet et textibus illius à me transcriptis, tùm olìm in Tractatu meo, tùm denuò in hisce Responsionibus Jatro-apologeticis. Quod in insuper particulam quamdam finalem Responsionis ejusdem Sydenhamii ad Bradyum, pro meliùs dignoscendâ eximiâ vi corticis ex arte adhibâ meorumque iusimul dictorum explorandâ fide, lustrare libeat; quoniam hæc ipsa Sydenhamii conclusio rebus quoque meis tàm benè congruit, ut mihi fortassìs hodiè eidem de Opere meo liceat affirmare, quod de suo quondàm Sydenhamius asseruit; hæc illius verba summatìm hùc translata haud piget subdere: *Si placuisset ad ea animum advertere, quæ annis abhinc quatuor tradideram, quo pacto scilicèt cortex debuerit ministrari, tùm post repeti, ægro convalescente, viverent fortassìs haud pauci eorum, quos jam terra tegit; utut homines vilipendant tenues sanè illos conatus nostros, communi omnium bono dicatos, et monita spreverint ibidem dictata.* Hæc eadem itaque mihi sors obtigit à cl. Ramazzino, cui mea

minimè placuerunt vel dono missa. Nullo igitùr pretio mercem hanc *venditavi*, quæ tantùm abest, ne illum emptorem habere meruerit, quin potiùs habuerit contemptorem.

(*b*) (*Nil inausum etc.*) Ausus iste tàm insolens præscribendi *clysteres ex Chinæ Chinæ decocto*, si apud cl. auctorem malè audiat ut enervis aut parùm efficax, eâdem quoque ratione non admodùm gloriosè audit apud me pag. 302. Tractatûs mei, quamvìs non semel et hac viâ mihi usui fuerit idem Peruvianus cortex. Si verò malè audiat alio nomine, sciat idem noster auctor, ad usum hujusmodi, præter Helvetium facinoris auctorem, pervenisse quoque è *scholá* inclyta *Bononiensi*, (*quæ cœteris* ipso judice, *pro regulá Polycleti esse potest*) clarissimum Sbaragli, per superiora, et et per inferiora febrifugum hoc pro casuum exigentiâ in ægrotantium corpus immittere non renuentem, ut in *oculorum*, *et mentis vigiliis* pag. 273. sciat insuper, ad eumdem ausum nedùm pervenisse in curatione auspicatissimâ pueri quinquennis, remedia quævis per os respuentis, sed et practicis stimùlos addidisse ad idem tentamen Georgium Baglivum, quem §. antecedenti citavit. cl. auctor tamquàm scriptorem usui Chinæ Chinæ adversantem. Legatur casus apud eumdem Baglivum lib. 1. Prax. Med. cap. 13. pag. mihi 128. Quid ergò miratur adeò vir cl. de *Clysteribus febrifugis* ex Chinâ Chinâ paratis, qui Moniali cuidam nihil per os assumenti, ad 66. dies per solum clysterem *nutrientem*, singulis diebus injectum, vitam se prorogasse refert in suis Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus, à pag. 107. usquè ad totam pag. 109.? Metuitne forsàn, ne qui parantur ex Chinâ Chinâ clysteres, *cachexiam* pariant, aut *hydropem*, eâdem, quâ *nutrientes* illi alimentum intrudebant viâ? Certè si crebrò, et copiosè repetantur, inflabunt abdomen, cujusmodi infortunium fortè contigit quadringentis illis militibus propè Manhemium æstiva castra sortitis.

§. XLV.

JAM *multa* habita sunt experimenta permiscendo Chinam cum variis spiritibus, cum succis corporis animalium, cum succo pancreatico, cum bile,

cum sanguine recentèr extracto, ad observandum, num aliqua fiat effervescentia, et colorum mutatio. Hujusmodi tentamina, quæcumque ea sint, non improbo, sed dico hac in re non paucas contingere hallucinationes; in stomacho etenim ex succo acido, qui inibì ex naturæ lege hospitatur, et alchali fixo Chinæ Chinæ fit lucta, et exindè novum concretum, quod ad alias partes demissum, diversas habet vires, quod permixtum cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine, quid operetur scit Deus. Quantùm in rerum naturâ possit mixtio, ex nitri, sulphuris, et carbonis permixtione, undè emergit pulveris pyrii tantarum virium compositio, jam satìs notum. Sat celebre est illud Ausonii de Muliere mœchâ, quæ Marito zelotypo toxicum dedit, ac posteà ut illius vim geminaret, argentum vivum porrexit, sed antidotum prioris veneni exhibuit.

(*Jam multa, etc.*) Ne quis possit ambigere, utrum ipse petar, et an ventiletur opus meum in hac Dissertatione criticâ universâ, placuit cl. illius auctori in ipsa quoque specialia experimenta mea, sèu potiùs tentamina quædam, ad explorandam febrifugam virtutem corticis aliquandò instituta, et pag. 21. mei operis exposita, nonnihil animadvertere. Et licèt ex iis me nihil solidi elicuisse sim fassus, imò licèt in iis nil improbandum se reperisse quodammodò fateatur vir ipse cl, nihilominùs aliquid tandem expiscatur, quod carpat, generalitèr inquiens, *hac etiam in re non paucas contingere hallucinationes*, quasi fallax fuisset regula investigandi per hæc tentamina virtutem corticis, quotiescumquè etiam per illa phænomenon aliquod speciale, ac novum innotuisset. Sed, bonâ ejus veniâ, hallucinatur ille non parùm, ordinem philosophandi experimentalem invertens. Ex actione quidem cujuspiam remedii quid

quid peculiare agentis extrà corpus humanum, haud satis certò potest elici conjectura, quod idem paritèr acturum sit intrà corpus humanum, ob tot aliorum, diversorumque succorum commistionem, quibus inficitur, ut pag. quoque 306. Tractatûs mei minimè sum veritus confiteri. At verò si illud idem remedium, nempè in casu nostro China China, *certè* agat quid peculiare intrà corpus humanum, scilicèt fermentum febrile nobis occultum *certò* corrigat, ut *certò* corrigit, subindè autem per experimenta extrà corpus habita nobis constet (quod tamen nequivit constare) illam succos V. G. insignitèr acidos, amaros, aut salsos retundere, eosque omni acrimoniâ naturæ modum excedente spoliatos, ad dulcedinem quandam reducere, plurimâ certè probabilitate, ne dicam evidentiâ, inferri poterit, tùm quòd China China humores nostri corporis præter naturam acidos, amaros, aut salsos redditos, vi suâ cogat dulcescere, tùm maximè quòd ipsum febrile fermentum ab eâdem retusum, acidum reverà sit, amarum, aut salsum.

Aliud ergò est, quærere per experimenta extrà corpus insrituta remedium febrifugum, aliud est, remedii febrifugi jam reperti quærere vim intrà corpus exercitam, per experimenta illam demonstrantia extrà ipsum corpus. Si ex toxici, hydrargyri, et humanæ simul salivæ permistione, toxicum ipsum extrà corpus humanum dulcescere, susque acrimoniâ spoliari, aliquandò observare potuisset mulier mœcha, ab hujusmodi commistione intrà corpus mariti zelotypi dubio procul abstinuisset, aliterque cecinisset Ausonius. Sed et alitèr caneret hodiè, si medicos quosdam nosset in usu Chinæ Chinæ parùm versatos, qui hoc febrium *alexipharmaco* propinato, et febre depulsâ, aliud paulò post *pharmacum purgans* exhibent, quo febrem statìm revocant, dùm arcere contendunt: exclamaret quippè, nec forsitàn lepidè minùs:

Et cùm Fata volunt, pharmaca *bina* nocent.

§. XLVI.

(*a*) Ex *permixione* solutionis vitrioli cum solutione Chinæ Chinæ observavi speciem quamdam atramenti, undè suborta mihi suspicio idem fieri

in stomacho ex potione Chinæ Chinæ dùm acido permiscetur, sicque fermenti febrilis crasim inverti, ac impotentem fieri ad novos motus febriles excitandos. Neque novum intermittentes febres æstate pervagantes pendere à salso-acido fermento, licèt, ut plurimùm opinio sit (*b*) *à luxuriante bile* progigni. Æstate acida quæquæ avidè appetimus ac utimur, et fructus hujusce naturæ exquirimus, undè ventriculi acidum tunc temporis abundare non alienum est credere, quamvìs enim in principio febrium intermittentium rejici soleat multa bilis, irritamentum prius in stomacho factum ab acido turgente, vasa choledoca trahere potest in consensum, velutì fit in nephriticâ passione; puto ergò Chinam Chinam totam vim suam in ventriculo exerere, quià video in febre intermittente, alterum paroxysmum, qui expectabatur, omninò sisti, quod certè admirationem facit; in illis autem locis extrà ventriculum, aut parùm, aut nihil operari, seu quià illius virtus sit infracta, seu quià contrarietatem non reperiat, nam ubì febris (*c*) *primò periodica*, *posteà continua* facta fuerit, nihil admirandi observo, quòd Chinæ Chinæ, licèt largâ dosi assumptæ, mereatur adscribi, febris enim ad plures dies perstat et paulatìm solvitur.

(*a*) (*Ex permixtione*, *etc.*) EXPERIMENTA omnia ad Chinæ Chinæ virtutem indagandam tentata, per commistionem illius cum aliis succis extrà humanum corpus, reputat fallaciâ cl. auctor; *in stomacho etenim*, aiebat ille paragrapho antecedenti, *ex succo*

acido, *qui inibì ex naturæ lege hospitatur*, *et alchali fixo Chinæ Chinæ fit lucta*, *et exindè novum concretum*, *quod ad alias partes demissum diversas habet vires*, *permistum cùm succo pancreatico*, *cum bile*, *cum sanguine*, *quid operetur scit Deus*. Statìm tamen in præsenti paragrapho horum omnium oblitus, suum ille experimentum, pari penitùs modo institutum adducit, *solutionem* nempè *vitrioli cum solutione* (rectiùs dixisset, *cùm infusione*) *Chinæ Chinæ permiscens*; suamque indè fidentèr deducit hypothesim, quâ modò vult, *Chinam Chinam totam vim suam egerere*, non ampliùs in sanguine, ut immediatè dixerat, sed *in ventriculo*: *in aliis autem locis extrà ventriculum*, *aut parùm*, *aut nihil operari*. Illi ergò uni datum sit per contrarias undiquè semitas adire Corinthum, et quomodolibet propriam sententiam proferre, ac proprium experimentum. Verùm quid proprium illius experimentum dixi, quod ab Ettmullero, Langio, et aliis fuit ille mutuatus, quodque omnibus *ex infusione gallarum*, *et solutione vitrioli* attramenta conficientibus, ut olìm in suis Constitutionibus Epidemicis pag. 121. annotavit vir ipse cl. quotidiè est obvium? Cùm ergò (ut hinc æstimetur pondus experimentorum illius) cùm inquam, tàm ex permistione infusionis *gallarum*. *cinamoni*, aliarumque rerum porosarum, colore quandatenùs his similium, quàm ex permistione infusionis *Chinæ Chinæ* cum unâ semper solutione vitrioli, eâdem suboriatur atramenti species (ut facto experimento observavi) eodem quoque pacto deberet à *gallarum*, *cicamoni etc.* pulvere *fermenti febrilis crasis inverti*, *et impotens reddi ad novos motus febriles excitandos*, ut redditur à Chinâ Chinâ, secundùm hypothesim viri cl. quod tamen indè sperare foret ridiculum.

(*b*) (*A luxuriante bile*, *etc.*) Tertianas *febres æstate pervagantes à luxuriante bile progigni*, opinabatur paragrapho 16. hujus Dissertationis ipse cl. auctor, ut vidimus: modò non illi aridet ampliùs, quæ tunc placuit opinio, fortassè quià similem quoque me fovere sit suspicatus. Cùm enim experimenta mea, pro investigandâ Chinæ Chinæ actione quondàm instituta, ad trutinam revocasset ille paragrapho antecedenti, ut ea parvi penderét, ex iisque longè faciliorem deduci ipsius Chinæ Chinæ nexum cùm bile, quàm cum limphâ, salivâ, urinâ, aliisque diversis fluidis, ut reor,

considerasset, aliqua hinc mihi occasio suspicandi, virum cl. me propensum saltem putasse ad statuendam pro intermittentium causâ eandem bilem, maximè cùm pag. 14. Operis mei hæc verba protulerim.... *Quod de bile, et oleo constat per experientiam* (sermo ibì est de facili absorptione Chinæ Chinæ intrà bilem, et oleum observata) *potest fortassè per conjecturam credidi de fermento febrili, sive ad illud constituendum bilis concurrat, sive aliud fluidum oleosæ forsitàn naturæ particeps.* Sed facilè poterat certior fieri, me nusquàm *determinatè* adstruxisse bilem, ut causam intermittentium, si animadvertisset ferè ibidem hæc alia verba, pag. 22. ejusdem Tractatûs exarata.... *Parùm refert observare quid China China operetur intrà bilem qualemcumque, cùm nos lateat quinam sit, vel esse possit, ad causam intermittentium constituendam bilis concursus.*

Multò magis id poterat ille dignoscere, si conjecturas meas omnes de intermittentium causis, toto fermè cap. 6. nec non etiam 8. libri primi prolatas, et pro imperfectis à me ipso habitas, legere non renuisset, ubì nempè me in generalibus tantùm quibusdam theorematis firmum, in peculiaribus summè hæsitantem deprehendisset. Et jure quidem merito, quemadmodùm enim in meo Tractatù, anno 1712. publici juris facto, occultam planè protuli ad ea usquè tempora *veram*, et germanam intermittentium causam, ità minimè verebor fateri, idem contigisse in hanc usquè diem, æquè conscius, naturam ulli nondùm medicorum liberaliorem, sed æquè avaram ac anteà se præbuisse, in pandendo hujusmodi arcana. Tantùm abest, ut *bilem luxuriantem*, aliumve liquorem *determinatè* humani corporis (quamquàm eorum aliquem certè peccare necesse sit) hujusmodi criminis reum audeam proferre. In re tàm obscurâ sat sit suspiciones nonnullas in eodem tractatu cunctantèr olìm enunciasse locis nupèr citatis.

Non est igitùr cur mihi obtrudat vir cl. *intermittentes æstivas pendere à salso-acido fermento, non à luxuriante bile*, atque (ut in contexu) *Chinam Chinam totam vim suam in ventriculo exerere:* siquidem reverà hanc litem mecum agere satagat: mihi enim abundè sufficit, quòd eadem China China fermentum febrile pessundet, sive acidum dicatur illud, sive salsum, sive amarum,

sive alius saporis, aut indolis. Quòd verò febrifugi actio, incipiendo à ventriculo, non prætergrediatur secundas chyli vias, et quòd sanguis (quem in intermittentibus merè passivè se habere centies dixi) nullam probabilitèr judicio meo sensibilem alterationem patiatur ab eodem febrifugo, jam literis cubitalibus scripsi in ipsâ Therapeutice meâ iisdem paritèr citatis cap. 6. et 8. libri primi. Sed quid, si ad componandam litem, quam mihi, non eo, quo forsitàn censuit, modo, de hisce reverà sentienti, videtur indicere vir cl., opinionem eruditissimi D. Zendrini quispiam in medium adduceret? Cùm enim professor iste pro intermittentium causâ bilem adstruat, sed acidam redditam, et in duodeno præsertìm intestino suæ dyscrasiæ vires in chyli damna exercentem, jam ferè cessare deberent cl. Ramazzini querimoniæ contrà eamdem Bilem: quatenùs in hujusmodi hypothesi causâ febrium, & acida esset, quamvìs constituta in ipsâ bile, et vix infrà ventriculum (quod illi displicere nequit) sedem haberet.

Scio equidem fore, si viveret vir cl. ut D. Zendrini sententiam de febrium intermittentium ortu, et circuitu minimè admitteret, saltem ut proficiscentem à viro docto quidem, sed qui de præstantiâ, actione, dosi, et usu Chinæ Chinæ post me nuperrimè scribens, innumera protulit, tùm theorica, tùm practica, operi meo, sensibusve meis in eodem expositis planè conformia, adeòque scriptore sibi suspecto, posset nihilominùs illum à partium quarumlibet studiis immunem ex hoc saltem agnoscere, quòd in nonnullis aliis, nec parvi quidem ponderis, pari à me facilitate discreparit: licèt consensus, æquè ac dissensus sui, prout liberum philosophum decet, nullam omninò rationem habuerit, aut scrupulosam solicitudinem. Quòd verò in tot aliis mecum coincidat pro tutelâ, et administratione febrifugi optimi, id ejusdem remedii præstantiæ adscribendum omnibus professoribus notæ, non litterariæ amicitiæ nexui inter nos exindè suborto.

Sepositâ itaque illius auctoritate clarissimo fortassè Ramazzino suspectâ, seponamus quoque omnem considerationem de quovis concursu bilis ad febres intermittentes, et de quâcumque illius dyscrasiâ, et motu, tàm fermentativo, quàm progressivo, etc. quem progressivum laudatus D. Zendrinus circularem statuit ve-

narum mesaraicarum ope, fretus experientiâ Reverhorst, aliorumque nonnullorum anatomicorum, præeunte Borelli ratiocinantis conjecturâ. Eos tamen (ut hoc obitèr innuam, undè aliquandò speranda solutio non contemnendi problematis) eos inquam rejecit in suâ historiâ hepaticâ anno 1711. editâ accuratissimus anatomicus, idem paritèr et amicus D. Jo. Baptista Bianchi, part. 1, cap. 11, §. 11, pag. 52. his verbis:

Multò minùs per venas mesaraicas resurgitur biliosus hic humor, ut indè per eas in portam derivatus, hìnc per hepar rursùs in ductum excretorium, et intestina confluens, circulationem habeat et suam per viscera abdominis, æmulam expositæ salivariæ circulationi per viscera, et sanguinem; quantùm fuerunt modernorum aliqualium insomniæ, (et hìc asterisco notat in magine Jo. Alphonsum Borellum, Nuck, et Reverhorst) *nàm prœterquamquòd in intestinorum cavitatem non hiant meseraicæ, nil contrà circuitûs leges, et animalem machinam deformius excogitari potest bilioso hoc motu circulari, ut vel medicinâ initiatis patet.* Hæc citatus D. Bianchi, amicus, ille mihi, amicus D. Zendrinus, nec dubito, quin utrique, non minùs quàm mihi, amica futura sit veritas, quotiescumquè eorum alterutri contingat, illam è tenui, quâ etiamnùm obvolvitur, caligine, educere. His ergò dimissis omnibus, mihi potius esset è re, hypothesim ipsam cl. Ramazzini de salso acido fermento febrili propiùs examinare. Eam nihilominùs in pluribus quidem fortassè non contemnendam, sed quæ suos in plurimis aliis patitur Manes, ego hìc in obsequium defuncti minimè vellicabo, ne videar, ut ab exordio jam dixi, velle me luctari cum Larvis.

Id unum rursùs disquiram, si liceat, quo nempè jure dicatur hìc China China corrigere fermentum *acidum* aut *salso acidum*, tamquàm *causam* intermittentium febrium, cùm ex adverso, §. 14. dictum fuerit à viro cl. *humorem atrabilarem*, seu *melancolicum* (qui dubio procul statuitur *acidus* ab admittentibus hæc, et similia veterum commenta) *non auscultare huic febrifugo.* Quòd si verè China China agat in febres intermittentes, easque depellat, in quantùm *fermenti febrilis salso-acidi morbosam crassim invertit, et ad novos metus febriles excitandos impotentem reddit*, *totam-*

quæ vim suam exerit intrà ventriculum (quem nullo pacto irritat, aut lædit, sed præ amarore suo potiùs roborat) *parùm verò, aut nihil operatur in aliis locis extrà ventriculum*, ut modò conjicit vir idem cl. profectò nescio, quo pacto ea per modum operandi tàm blandum, tàmque tutum, cujusmodi est simplex immutatio crasis fermenti febrilis ventriculo inexistentis, possit de tot noxis alibì recensitis suspecta reddi, ac dici *sanguinem figere*, viscerumque *obstructiones*, et *cachexias* inducere, cùm *ad loca extrà ventriculum* sita non extendatur, ex ejusdem viri cl. effato, illius activitas.

(*c*) (*Primò periodica, posteà continua, etc.*) Quotiescumquè febris primò intermittens, mox continua *recentèr* facta (de illâ enim quæ continuitatem essentialem adepta jam sit, mihi sermo non est) quotiescumquè, inquam, febris hujusmodi post assumptam dosim congruam Chinæ Chinæ, *ad plures adhùc dies perstet, et tantùm paulatìm solvatur*, ultrò concedo, nec quicquam admirandi contingere in curatione illius hoc pacto peractâ, nec Chinam Chinam mereri, ut illi adscribatur sanationis gloria, tamquàm iners, et effœta ea fuerit, quemadmodùm pluries protuli in Tractatu meo, videlicèt, pag. 247, 266, 280, et 281. Ast in hisce febribus, *continuè* quidem (ut nupèr aiebat ex Sylvio cl. Simonius) ægrum vexantibus, sed non ideò verè *continuis*, in quibus nempè viget adhùc primæva intermittentium conditio, ipsumque adhùc prævalet periodicarum speciale fermentum, etsi paroxysmorum confusio veram continuitatem similet, in hisce inquam febribus, sive mortem proximam, ratione cujusdam adjuncti perniciosi symptomatis, sive acutam, malignamve metamorphosim, hinc et mortem quoque, seriusculè saltem, minitantibus, exhibito, ut decet pro variâ casuum exigentiâ, Peruviano cortice, non *paulatìm*, sed *illicò*, nempè intrà biduum, aut triduum succedit salus, æquè ac fit in veris intermittentibus, ut latè dixi in responsione ad §. 33, lit. c.

Id autem evenit (ut me rursùm nonnihil explicem) quià in istiusmodi febribus per accidens tantùm, hoc est per productiones, aut intempestivas renovationes, et communicationes paroxysmorum *continuis* redditis, non fermentum quoddam sanguini *ingenitum*,

quod cortici refractarium est, peccat, ut in *continuis* ab origine talibus, sed illud tantummodò, quod eidem sanguini per crebras, et repetitas vices aliundè accedit, nec tamen quâlibet vice integrè absumitur, sed secundùm quasdam sui portiones haudquaquàm subactas paulatìm in ipso cruore contubernales agit radices, minimè tamen indigenas, undè assidua, sed præter ordinem incidens, febrium protractio. Hujusmodi idcircò radices nondùm firmæ, sive istæ fermenti *extranei* reliquiæ sensìm aggestæ, haud difficultèr evelluntur ope corticis, etsi fortassè in illas non immediatè amplius agat ipsemet cortex, sed solùm mediatè, quatenùs nempè suppetias, undè alimentum trahunt, et quo per interceptionem paroxysmorum sublato arescunt illæ, omninò prohibet, arcet, ac destruit: adeòque consecutione quâdam ipsam febrium etiam exitialium *fortuitam* continuitatem quàm citò, ac planè admirabilitèr delet, ut fusè, satìsque, ut reor, dilucidè explicare hæc omnia conatus sum pluribus in locis Therapeut. meæ, præsertìm, cap. 6 et 8, lib. 1, cap. 3; lib. 5 et alibì.

Quòd si miranda hæc non observavit cl. auctor, neque mirum mihi, ea non fuisse illi observata: si enim in saniori ætate nullo pacto in febribus quamcunque continuitatem adeptis; exhibuit unquàm Peruvianum corticem, in juvenili verò nondùm mos invaluerat, præsertìm apud nos, uti febrifugo hujusmodi, aut hisce *casibus* aut hisce *modis*, quandonam quæso potuit ille quicquam *admirandi* observare in hac materiâ? Si tamen non observavit, aut se observasse non meminit, ne in curationibus quidem eo mihi socio absolutis, id saltem facilè poterat in historiis meis observare, toto fermè libro quarto descriptis, ipsosque restitutos ægrotantes etiamnùm benè valentes interrogando pro libito, de *citissimâ* illorum post assumptionem corticis sanitate acquisitâ, ore ipso tenùs certior fieri.

§. XLVII.

Dum hæc ad te scribem (*a*) *allata est mihi epistola*, quæ funestum casum Comitis Torricini, Serenissimi Ducis Guastallæ Ministri, referebat. Vir

iste parvâ febre laborare cœpit, ut vix annotationem sensibilem haberet; modico cassiæ à medico familiari purgatus est, ac alterantibus ad universalem purgationem disponebatur. Medicus alter majoris auctoritatis accessit, qui Chinam Chinam proposuit, ut ægrum ad solitum ministerium, quam primùm remitteret, reposuit alter sibi non satìs tutum videri impurgato corpore hanc febrem velle abolere, sed prævaluit consilium, quod citam sanotianem pollicebatur. Exhibitâ Chinâ Chinâ, modò in totâ substantiâ, modò in vino infusâ, sed parùm fasto successu, augebatur enim febris in dies, facta manifestè continua, sed die 20. nequitiam suam apertè prodidit : vocati illicò è vicinis regionibus alii medici, sed vir ille inter medicorum controversias miserè oppetiit. Casus hujusmodi, hìc et illìc identidem occurrentes, (*b*) *sive ob remedii* improprium usum, sive ob ejusdem occultam malitiam, in causâ sunt, ut Peruvianus cortex à doctis scriptoribus, velutì (*c*) *Vvillisio Ettmullero*, titulis parùm honorificis vocitetur.

(*a*) (*Allata est mihi, etc.*) Ut Mutinam corrigat cl. noster auctor, Guastallam plectit, parcitque nemini, ne parcat cortici. Mihi quoque allata fuit haud absimilis epistola, funestum videlicèt eundem eventum apportans, data sub die 17. Novembris anni 1713, octo nempè vix elapsis diebus ab obitu nob. illius viri. Annexa insuper aderat historia morbi, quotidianum tùm febris tùm curæ progressum describens, et quatuor assidentium medicorum nomine firmata : quæ quidem in pluribus non exigui ponderis circumstantiis discrepat à narratione summariâ viri cl. Meum non est hìc inquirere (mihi etenim, etsi super hac ipsâ

re expressè requisito, semper à munere judicis abstinendum duxi) meum, inquam, non est inquirere solerti indagine intimam naturam, aut speciem illius febris, neque accidentia omnia eam concomitantia, quæ oblationi corticis ansam; ut reor, rationalem præbuêre. Hujusmodi enim examine minimè prævio, culpa semper vacare dixerim corticem etiam inutilitèr oblatum, quin et præscribentes medicos, qui auxilium suâpte naturâ tutum, quamvìs incassùm (ut persæpè aliis remediis adhibitis fieri solet) rationabilitèr tamen tentavêre, præeunte Mortono, aliisque scriptoribus, præsertìm in circumstantiis prævisi forsàn exitûs, cæteroquì etiam funesti : quâ de re apologeticam propediem edendam esse ab iisdem curantibus medicis, vel eorum saltem nonnullis, Responsionem ad hæc ipsa cl. Ramazzini objecta, haud obscurè subaudio. Quæ cùm ità sint, nequeo non admirari in cl. auctore rem confidentiæ, et animositatis plenam dùm ipsum tàm lubricè, tàmque præcipiti lapsu irruere intueor in damnatorium illud judicium suum adversùs viros illos egregios curatione funestos, quos apertè redarguere videtur imperitiæ, aut ignorantiæ, quasi ex ipsâ corticis oblatione mors ægrotantis emerserit, nempè, *vel ob remedii*, ut subdit in contextu, *inproprium usum* : en imperitia praxeos, *vel ob occultam ejusdem malitiam* : en ignorantia botanices, vi cujus eos fefellit *occulta malitia* Peruvianæ plantae, cl. auctori, quippè doctiori apprimè nota.

At (bone Deus!) culpari equidem quandoquè solet de morte ægrotantium, etsi sæpiùs etiam immeritò, remedium aliquod ex se tumultuosum, et magnum, videlicèt in corpora nostra sensibilitèr, ac fortitèr agens, V. G. purgatio, aut venæsectio, tunc cùm æger, cæteroquì haud multùm gravitèr habens, statìm à purgatione, aut venæ sectione ruit in præceps ac moritur. Sed cùm ab assumpto remedio nullam molestiam, aut turbationem sensibilem inferente, morbus stadium suum ad plures, et plures dies pro more absolvit, donec ægrum sensìm tabescentem conficiat, ut in casu, de quo agitur, magna profectò considentia est asserere, ejusdem remedii culpâ ægrum periisse : quasi, ut ajebam in Therapeut. meâ, idem sit mori post assumptum, imò longè post assumptum, ac propter assumptum remedium.

Cœpit autem hìc offerri China China in substantiâ ad drachmam tantùm nonâ morbi die, cùm scilicèt febris jam sensibilitèr ingravescebat, adeòut vererentur medici, ne oneri diutiùs ferendo par esset ægrotus, imposuitque terminum remedio in substantiâ oblato dies duodecima. Substituta equidem fuit die 13, tinctura ejusdem Chinæ Chinæ, sed et hæc statìm omissa. Interìm circà undecimam febris mitescere visa fuerat, apparentibus in urinâ coctionis signis, itàut in fine duodecimæ medicus novissimè superaccitus ægrum à febre immunem asseruerit. Subindè tamen sensìm recruduit morbus, qui vigesimâ tandem die patientem gravi senio, laboribusque confectum sustulit.

Hæc omnia me docuit recensita curantium medicorum *omnium* relatio. Cur igitùr lentus, ac serior ægrotantis interitus cortici imputatur anteà exhibito, cùm eidem cortici recentèr oblato non adscribatur unquàm, me quoque consentiente, lenta, seriorque sanatio? Cur illi potiùs hæc culpa tribuitur, quàm mannæ (fuit enim *manna* oblata, non *cassia*) vel sanguinis missioni, aut omissioni illius, quoniam de hoc præsidio narratio silet, vel confectionibus, aut elixiribus calidioribus, vel bezoartico lapidi, vel vino, vel aquæ, quorum utrumque controvertebatur, vel aliis omnibus, quæ usui fuêre, insontibus quidem, ut reor, singulis, sed jure potiori à rigido quopiam censore culpabilibus? Memini me dixisse aliàs, corticem Peruvianum tunc solùm forsàn obesse posse, cùm suas exerit vires, et febrem sistit, sed *depuratricem*, quam nempè satius esset protrahi diutiùs. At cùm febrem nequit sistere, ut nequivit hoc casu, cur eam dicamus deteriorem fecisse? Anne meliorem facisset, quæ Chinæ Chinæ in augmento morbi, absentibus coctionis signis, et tendente ad urinæ vias excretorum motu, præferebatur, aut illi præmittenda proponebatur nova purgatio? Minimè gentium certè. Cortex ergò nec febrem nec ægrum sustulit. Si febrem fugasset, cl. auctor *illam optasset rursùs, sed fortiorem, remedii loco* Non fugavit, nec prohibuit, quin paulò post fortior fieret. Voti ergò compos abundè factus, quin cortici irascitur, qui et cardiacis, et bezoarticis, et febrifugis veterum, et febri ipsi medicatrici locum, ac tempus de more ad curationem sufficiens concessit, forsàn et impetravit?

Hæc contigêre dùm scriberet vir clarissimus : dùm autem ipse hæc rescriberem, imò potiùs dùm anceps adhùc hærerem, an scripta hæc antè spatium trimestre jam condita promulgarem, *allata est mihi epistola*, quæ casum, nedùm periculosum, sed et præcipitem D. Augustini Tomasii, Plebis Massæ Finalensis Archipresbyteri referebat. Vir iste die 21 Junii 1715. tertianâ febre laborare cœpit, quæ primo accessu *vix sensibilem frigoris annotationem habuit*, eademque penitùs caruit accessibus subsequentibus. Tertio paroxysmo brevem, quam anteà præsetulerat, apyrexiam amisit, continua duplex jam reddita, cum anxietate, et inquietudine maximâ, siti inexplebili, linguâ scabrâ, urinâ croceâ, crassâ, paucâ, et lixiviali; usquè tamen periodum servans, exacerbationemque, ac remissionem, quantumvìs obcurissimam. Admonitus ego, ut suprà, per literas D. Morandi medici curantis de periculo decumbentis viri mihi conjunctissimi, illùc confestìm transferor die 29. ejusdem mensis, horâ ipsâ invadentis, seu potiùs recrudescentis quinti paroxysmi.

Tàm gravis fuit hujusmodi exacerbatio, ut indè vita ægrotantis in manifestum discrimen fuerit adducta: siquidem præter symptomata prænarrata supervenit sudor circà brachia, collum, et frontem subfrigidus, copiosus, viresque summè dejiciens, qui licèt ad femora tandem nonnihil pertingeret, nihilominùs febrem quàm minimùm levabat. Pulsus tunc temporis parvus factus est, et inæqualis, respiratio anhelosa, urina fermè nulla, subortusque tandem singultus. Priusquàm tamen is patentèr se proderet, quod mox contigit corticis Peruviani drachmas tres ex aquâ card. b. potandas exhibui horâ quintâ pomeridianâ. Sex horis elapsis, mictio copia insignis, colore verò et consistentiâ laudabilis subsecuta est, quod animum addidit ad duas iterùm drachmas ejusdem corticis statìm ex vino tenuiore offerendas, horas nempè noctis tertiâ. Manè horâ undecimâ, nova drachma oblata est paritèr ex vino tenui, et horâ vigesimâ, alia iterùm drachma: tandemque, post administratum Eucharisticum Sacramentum, consimilis alia manè diluculo sequenti die, quæ majoris afflictionis dies esse debuerat. Sed dùm in usum duceretur remedium, res omnes horridam, quam præsetulerant, faciem adeò insignitèr mutavêre, ut intrà triduum,

eâ scilicèt ipsâ die, quâ id futurum prædixeram, febris abierit criticâ simul erumpente urinæ copiâ. Repetitum est nihilominùs, post biduum vacationis omnimodæ, idem febrifugum ad præcautionem, seu (si dicere liceat sine cl. auctoris stomacho) ad *prophylaxim*, quandoquidem omnis jam febris evanuerat, primò quidem ad drachmas duas, die tertiâ Julii, postmodùm ad drachmam tantùm, duobus subsequentibus diebus: tandemque, interjecto octo dierum spatio, rursùs oblatum est remedium ad drachmas duas die 15 ejusdem mensis, deindè ad semidrachmam per quatuor dies successivos. Atque ità consumptis trium hebdomadarum curriculo unciis duabus Chinæ Chinæ, æger, tùm statìm ab omni febre liberatus est, tùm paulatìm ab omni relapsu præservatus.

Cuncta hæc testari possunt viri docti, et ingenui Finalenses medici, D. nempè Morandus curans, et D. Manfredus, qui pro suâ humanitate me ibidem invisit officii causâ, ipsumque ægrotantem gravissimè habentem, socio sibi adjuncto D. Ignatio de Grossis, viro nedùm literato, et pluribus nominibus spectabili, sed et medicinæ theoricæ, ac practicæ haud parùm gnaro. An scriptis cl. Ramazzini circà historiam Comitis Torricini calculum facilè sint additturi unanimes Guastallenses medicini, ut mea circà hunc casum asserta promptè roboraturi sunt, si res exigat, Finalenses, non longa, ut reor, dies ostendet.

(*b*) (*Sive ob remedii, etc*) Hic pedetentìm quæso. Duplex hæc fovea, *Sive ob remedii improprium usum*, *sive ob ejusdem occultam malitiam*, - eo non est, ut uno saltu queat tàm facilè transigi: distant enim non parùm hæc duo ab invicem. Oportet ergò omninò distinguere intèr *malum usum et malam occultè naturam*. Primùm, quod ex præscribentis imperitiâ procedit, conceditur obesse posse, debitis tamen additis limitationibus, ut pluries effatus sum. Secundùm gratìs omninò, etsi dubitativè, hìc prolatum, minimè admittitur: nec nisi cum aliquo propriæ existimationis, ac ingenuitatis detrimento, potest quisquam viriliter asserere, quòd clàm, et occultè noceat id, quod evidentèr, etiam quandòquè cùm minùs appositè usurpatur, prodest. Innocentiam intrinsecam Chinæ Chinæ satìs me probasse puto toto fermè libro primo Therapeutices meæ. Sed et post eam editam sanctè testari

possum, me in nonnullis casibus planè incurabilibus morborum quorumdam, non febrilium quidem, sed periodo nihilominùs aliquâ recurrentium, aut recrudescentium, præsertìm de genere convulsivo, experiundi causa quod à pluribus classicis auctoribus suadetur (etsi mihi minùs credulo minùs paritèr probaretur) præscripsisse corticem Peruvianum ad plures dies quotidiè, modò ad drachmas duas, modò ad sesquidrachmam, modò ad drachmam, aut semidrachmam; ità ut tractu temporis modici, putà duarum hebdomadarum, consumptæ fuerint unciæ duæ, aut tres ejusdem corticis, nihilque incommodi, aut damni ægrotantes hujusmodi fuisse passos, etsi fuerint imbecilles, consumpti, et ad marasmum usquè perducti: imò potiùs eorum nonnullos, non omnes insignem, et immediatam opem reportasse præter ipsam expectationem meam. Et quamvìs, fateor, haud diutinum fuerit levamen istiusmodi. cæteroquì conspicuum, deinceps tamen longè levior, et tolerabilior evasit consueta morbi recrudescentia, eaque ipsa, cùm recurreret, novo semper usu corticis mitescebat.

Quid simile pluries contigit *D*, *Comitissæ Barbaræ de Stoffis*, cujus infrequentem æquè ac diuturnam ægritudinem hìc per transennam innuere, haud inopportunum crediderim. Laboravit hæc ad duos annos, nec dùm tamem laborare desiit peculiari quodam convulsivo asthmate, cujus paroxysmus statis horis *quotidiè* à prandio recurrebat, per octo circitèr horas ferocitèr perseverans, cum ferinâ, siccâque tussi, interceptione loquelæ omnimodâ, contractis digitis, convulsis oculis, erectâ licèt perpetuò cervice, difficultèr spiritu. In vigore paroxysmi attonita, et fermè immobilis evadebat, post ejusdem paroxismi solutionem qualemcumque actorum circà eam immemor, quippè omni ferè sensu tunc destituta. Macilenta proindè reddita erat insigniter (præter morem obesì cæteroquì plurimùm habitûs sui) quo ad partes omnes suprà abdomen, cum articulorum dolore, ac duritie, imò et ossium pectoris nonullorum distorsione inæquali, tumidâ æquè insignitèr, ut assolent leucophlegmatiâ affecti, quo ad inferiores. A solo fermè usu corticis admodùm liberali, cùm ampliùs par non esset ferendis paroxysmis, in ipso mortis agone illam constituere sæpè visis, auxilium præsentaneum incantamenti ad instar, ut Galenus loqui

consueverat, retulit ea non semel. Redibat tamen, sed admodùm mitior, post modicum temporis morbus, irritâ remedii repetitione à cujus usu propterèa, cessante sensìm insimul occasione, congruo parto aliis quoque remediis loco, jamdudùm cessavit, eo usura tantùm in majoribus, si fortè redirent, angustiis. Nunc temporis, in statu licèt valetudinario versetur jugitèr, atque nonnihil ægrius sit illi ad vesperas quo ad tussim, et quo ad spirandi modum, nec nisi elatâ cervice queat decumbere in lecto; et quidem ad aliquot tantùm horas, illam tamen, quantumvìs adhùc excarnem, sed in artubus paritèr inferioribus talem, nec ampliùs tumidam, revixisse dicunt quotquot laborantem vidêre: quod et ipsa latè fatetur, testaturque cunctis domi, et non raró extrà, matutino tamen tempore, ac festo quoque die, illam invisentibus. Sic citrà omnem noxam, imò non citrà levamen evidens in circumstantiis adeò difficilibus liberalitèr usurpatus ex cortex, ut siccam exuberantem hujusce remedii consumptionem, quam in nonnullis Europæ provinciis fieri notum est absque eo quòd ulla, quod sciamus, reclamet insignis, quæque famam excitet adversam, experientia.

Et ne longè ab hac urbe recedam, recens aliud hìc prostat exemplum in sene jam fermè nonagenario, *D. Sebastiano de Gherardis*, qui antè biennium quartanâ febre correptus epoto Peruviano cortice, brevì et facilè sanatus est. Admiratus ille hujusmodi pharmacotheion, sponte suâ deinceps, et absque medici præscripto, identidem cœpit idem remedium assumere: quo in hanc usquè diem (parùm abest, quin assiduè) usus, et in posterum constantèr, ut asserit, semper usurus, firmiorem sibi suadet se comparasse, et posthàc comparaturum valetudinem. Tantùm abest, ut noxam ullam ex *occultâ*, quam metuit vir clariss. illius *malitiâ* persentiat. Noxa igitùr omnis, quæ huic febrifugo possit attribui, sola erit febrium *immatura* suppressio, quas si ideò nunquàm supprimendas velit, nisi cùm periculum, ne anceps quidem, sed certum, et inevitabile imminet, parùm refert, neque enim quicquam plùs à medico exegerim ex debito officii sui, etsi quid ampliùs consulam ex abundanti cautelâ.

Hujusmodi ergò est, quam hucusquè sum persecutus, et quæ

toties objicitur Peruviani corticis *malitia occulta*, *et perniciali's noxa*. Sed abigatur tandem musca hæc importuna,

Quæ quamvìs de pelle viri sit sœpè repulsa,

Assultat morsura tamen,

ut cecinit Homerus, turpisque demùm hæc, et malitiam habens minimè occultam (loquor de malitiâ physicâ, nempè de falsitate, non de morali) diluatur objectio, paritate ineluctabili adductâ, sitque judicium apud ipsos Peruviani corticis obtrectatores. Eja, sit hoc febrifugum, vel possit esse *noxium*, tùm ob *improprium usum*, tùm ob *occultam* simul *malitiam*, credaturque illi inesse hæc ipsa malitia, et hæc noxa, quæ nobis occulta est, cùm verè nulla sit, solisque forsàn appareat adversantibus. Quid indè? Illam certè non semper exerit, mille enim saltem homines in unâ hac urbe, quæ criticæ hujus dissertationis subjectum est, et ubì à duodecim annis præsertìm, Deo dante, perfectissima, et inculpata viget universalis salubritas, mille inquam ad minùs homines in unâ hac urbe videre est, ex variis febribus periodicis, à variis itidem medicis unâ Chinâ Chinâ curatos: modò à duobus, modò à septem, modò à quindecim, modò à viginti retrò annis, et quidem diversi inter se se temperamenti, ætatis, et sexûs, omnes verò etiamnùm penitùs incolumes, pluresque etiam illorum ab eâ curatione nullo ampliùs morbo tentatos, argumento satìs firmo, et cuicumque socium interroganti facilè obvio, quód remedium istud sæpè sæpiùs *occultam*, quam dicitur habere, *malitiam*, non exerit, imò quòd illam (datis etiam vanis probationibus ex adverso allatis) exerit rarissimè, si à septem lustris in hanc usquè diem clariss Ramazzinus, omnia callens hujusce civitatis in hac materiâ, vix sex, aut septem fallacissimos casus, minùs, ut autumat, felices, novit colligere, aut expiscari, sed eâ sorte, quâ quis anguillas prehensas sibi à manibus præ lubricitate elabi mox videt. Ergò, infero (etsi paritas hæc sit prorsùs injuria Chinæ Chinæ longè magis insonti) infero inquam: ergò ad summum noxia est China China, et *ob improprium usum, et ob occultam malitiam*, solummodò ut noxia sunt et propter *improprium usum*, et propter *malitiam occultam*, seu mavis *patentem*, inter chirurgica quidem remedia *venœ sactio*, inter pharmaceutica

verò

verò *purgatio*, imò et præter hæc, *narcotica* omnia *diaphoretica* verè talia, etc. ut et inter extrinsecùs apposita, *vissicantia*, *caustica*, *etc.* Ecquis enim tàm perfricatæ frontis erit uspiàm professor medicus, qui hæc audeat inficiari, et Chinam Chinam hisce remediis magis suspectam, aut periculosam asserere?

Si liceret subducere calculum ægrotantium omnium, quibus obfuit venæ sectio, et purgatio, remedia adeò decantata, sed in morbis quibusdam, præsertìm acutis, adeò controversa, putà in variolis, in febribus peticularibus, et tot aliis, ubì agitur immediatè de corio humano, præponderaretne, quæso, ratione initâ, illorum clades, quos chirurgi phlebotomon, vel crater pharmacopolæ, vel etiam obductus auro soporifer bolus de medio sustulêre, an eorum quos China China iniquè dicitur interemisse? certè pauci occumbunt, quibus ægrotantibus præscripta non fuerit venæ sectio, aut purgatio, quamvìs sæpissimè non ob ib verè obierint, nonumquàm tamen ob idipsum quoque. Paucos verò ex iis interire observamus, quibus China China exhibetur, nec unquàm profectò ob eam assumptam. Patet hoc satìs ex Therapeutice meâ, in quâ candidè eorum historias exposui, qui toto vitæ meæ decursu in difficillimis jam, gravissimisque circumstantiis positi, eoque remedio, frustrà illud me præscribente tractati obiêre, cùm contrà mille subticuerim felicitèr eodem sanatos in circunstantiis facilibus: patetque adhùc magis ex dissertatione, ipsius clar. Ramazzini, tot propitiis casibus à me allatis nil in eâ valentis repónere, res enim ipsa loquitur, tàm paucos verò, quodque magis refert, tàm vanos adversi exitûs opponentis. Cur ergò uni cortici imputabitur mors paucorum gravissimè certè jam habentium, non ità verò phlebotomiæ, purgationi, aut narcosi mors innumerorum? Sed infaustos eventus, quos peperit *phlebotomia*, aut *purgatio*, propter assuetudinem *sine rumore terra obtegit.*

Anne verò, ob fortuitos hujusmodi funestos casus, contrà cathartica, venæ sectionem, opium, etc. invectivæ acerbiores erunt ejaculandæ, quàm contrà Pisonem, Verrem, aut Catilinam vibrarit Cicero? Et tamen non longè absimiles in hac dissertatione vibrantur contrà corticem Peruvianum, qui nihilominùs (etiamsi tractu temporis illum nocere posse pertinacitèr quispiam contendat)

prodest certè statìm ac usurpatur, cùm ex adverso phlebotomia, et purgatio, quæ ex clariss. auctore *humani corporis machinam infirmant potiùs quàm confirmant*, statìm certò debilitent, sitque in ancipiti semper, an in posterum sint profuturæ Quocumque ergò modo noxia dicatur, aut suspecta China China, cùm tamen semper minùs noxia, et suspecta illa sit, aut saltem non magis, quàm purgatio, et venæ sectio, sitque ea sæpiùs, atque etiam magis, quàm purgatio, et venæ sectio proficua (febres enim quamplurimas perniciosas sæpissimè sanat, quas minimè novit sanare catharsis, aut phlebotomia) eâdem saltem fiduciâ imò long majore, debet illa in usum posse revocari, ac revocantur quotidiè, secundùm rationem quidem, atque utplurimùm citrà dissidium, celeberrima illa duo, et alia quævis methodica artis præsidia.

(*c*) (*Vilisio*, *Ettmullero*, *etc.*) Quàm decentèr, quàm candidè virtutem febrifugam, utilitatemque Peruviani corticis à septem jam lustris fassus sit Ettmullerus pluribus in locis (pro ratione saltem eorum temporum, et proprii usûs non adhùc planè completi) vidimus nupèr § 35. Cunctatio illius alicubì nonnulla, tùm ob suspicionem *intempestiv r* oblationis, ac præcisè eo quià minùs tutò offeratur remedium *invadente*, quàm *recedente* accessione, tùm ob metum recursûs febrium, ignoratâ posteriorum temporum methodo tunc verè frequentioris, condonanda penitùs ætati, tempori, regioni, et consuetudini haud satìs liberalitèr introductæ.

Quàm verò favorabilitèr de eodem cortice Villisius scripserit, etsi antè annos abhinc quadraginta desierit vivere, non est cur per extensum referam, cùm non paucos illius textus, ac Erasmo Bartholino, et Theophilo Boneto §. 43. lit. f. in laudem ejusdem corticis citatos, nupèr viderimus. Reverà nullus forsàn scriptor primis illis temporibus æquiùs sensit de hujusmodi febrifugo, quàm Thomas Villis, unicum tantummodò febrium reditum, quem nondùm inhibere quis norat, hìc illìc obtrudens. Interìm tamen apertis notis testatur lib. 6. de Febribus, illud esse *unicum adhùc repertum febris quartanæ alexiterion*, *quod nimirùm ipsius, aliarumque intermittentium paroxysmos, saltem pro tempore, inhibet, etc. quod ferè in omnibus paroxysmos tollit, etc. ità ut vix unus è centum hoc remedium incassùm tentarit*, *etc. quod non tantùm in febre quartanâ*, *verùm altis intermit-*

rentium speciebus, quibuscumquè nimirùm apyrexia quadam intercedit, cum fructu adhibetur, etc. quod in quibusdem valdè imbecillis et lecto affixis sine prævià pharmacià solitariè sumptum effectus laudabiles procuravit, etc. quo deniquè usi non pauci quartanâ laborantes, alacres, et vividi ad negotia quævis expediti degebant, cùm secùs enerves, et pallidi in languorem, et vitiosum corporis habitum redigerentur: in quem vitiosum corporis habitum hodiè redigi eos autumat noster auctor, qui hoc febrifugo in iisdem quartanis utuntur. Quòd si ergò, ut ajebam paulò antè, tùm Villisius, tùm Ettmullerus de febrium recursu perpetuò suspicantes, hujusmodi nihilominùs curationem, tunc temporis veluti *palliativam* ab ipsis creditam, non modò non respuebant, sed admittebant libentèr, et laudibus prosequebantur, ubì tantùm *morbi diuturnitas, fractæ vires, appetitus dejectus*, et id genus alia idipsum suasissent, quantò libentiùs hodiè, si essent in vivis, ipsius febrifugi usum feliciorem admitterent ad febres, tùm *intermittentes* tùm *subcontinuas*, vel *malignantes*, vel jam *malignas*, et *perniciales*, nullâque aliâ tandem arte, aliove remedio sanabiles?

§. XLVIII.

(*a*) SED *ex his*, quæ hactenùs de Peruviano cortice diximus, nolim quis inferat, velle me ex albo medicaminum Chinam expungere, absit hoc, habeat suos usus remedium istud, beneficium quod afferre potest, ab illo excipiamus, et malo quod interdùm ex illo consequitur, benè uti discamus, periti nautæ ventis etiam adversis aliquandò portum fortitèr occupare norunt. Illius usus sit qualis est opii, quod magnum est dolorum sedativum, in doloribus nephriticis, colicis, podagricis, aliisque similibus singulare beneficium ab opiatis habemus, non quòd morbi causam tollant, sed quià gravia symptomata compescant, vigilias

scilicèt contumaces, et spirituum dissipationem, interìm repartis per somnum viribus, morbi causa auferenda propiis remediis. At quià scimus, quòd ubì vis opii expiravit, redituros pristinos dolores, an rursùs alterâ die repetenda opiata ad prophylaxym? Nemo prudens medicus id aget, sed ægro petenti, et instanti denuò idem remedium offerri, reluctabitur, ne morbi causam figat, et contumaciorem reddat, opiata enim eâ cautione sunt exhibenda, ut è somno excitare possimus, quem obdormire volumus. Meherclè si papaveris virtus nobis ignota esset, aut plantam hujusmodi Europa non aleret, ac ex Indiis ad nos deferretur succus concretus, cujus grana tria vel quatuor paucarum horarum spacio dolores quoscumque gravissimos sedarent, ut post aliquem somnum ad analgysiam devenirent, majori certè admirationi esset talis planta, ex quâ haberetur tantarum virium succus quàm cortex Chinæ Chinæ, quæ exhibita præsentem febrem non tollit, sed eam quæ alterâ die erat reditura. Sicutì ergò composita ex opio à prudenti medico non exhibentur in vehementiâ dolorum, nisi ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione, ità ut diximus, ad eumdem finem obtinendum admittendus, et laudandus Chinæ Chinæ usus in febribus præsertìm intervallatis. (*b*) *Ast quotidiè,* ac plures in die largâ dosi, ut istic fieri solet, in febribus, quæ maligni aliquid præferant, amaris potionibus Chinæ Chinæ in vino infusæ, miserum ægrum conficere, (*c*)

id est quod periculosum, et omnimò empiricum existimo.

(*a*) (*Sed ex his*, *etc.*) Post præmissam rhetoricam præfatiunculam, concludit tandum medicè clar. auctor, omnem usum Chinæ Chinæ, cujus dosim, taxavit jam §. 8. ad drach. unam, vel duas, ad unicam quoque oblationem restringi debere, neque repetendum esse ad prophylaxim remedium; quemadmodùm sedatis per opium doloribus, *alterâ die rursùs repetenda non sunt ad prophylaxim opiata.* Hac occasione virtutem ejusdem opii admirabiliorum, et æstantiorem prædicat, ac sit Chinæ Chinæ virtus, cùm tamen §. 4. virtutem opii tantummodò *ephemeram* dixerit, *beneficium verò Chinæ Chinæ non tàm paucis diebus claudi.* Insuper haud ignotam hic nobis supponit virtutem opii, quippè *Europæi* papaveris sobolem, ignotam verò virtutem Chinæ Chinæ, quippè plantæ *Americanæ*, cùm tamen æquè ignotus, aut controversus sit modus, quo agit opium, ac modus, quo agit China-China, et æquè notum sit Chinæ Chinæ virtutem esse febrifugam, ac esse narcoticam opii virtutem. Hæc quidem leviora sunt, sed sibi de more contraria. Contrarium nihilominùs huic assertioni de non repetendo ad prophylaxim febrifugo magis est, quod Orat. 3. Jatrici-Argum. docuit idem cl. auctor, ut in Collatione Textuum lit. K L. M. ubì nempè longè meliorem factam esse ait *febrium doctrinam, illasque curandi methodum, postquàm hujus febrifugi usus innotuit: nec semel tantùm, ut olìm, sed plures ad dies illud exhiberi cœptum, donec febrile miasma sit penitùs exanlatum.* Sed tunc cùm ità scripsit, annum licèt agens 75. et *dogmata hæc theorica, et practica studiosè suggerens juventuti*, in juvenili tamen adhùc ætate forsàn et semitipsum constitutum dicet, quo tempore *Chinam Chinam*, ut alibì vidimus, *habebat in magno pretio, et in eam affectu suo nimìs effusè ferebatur.* Missa ergò faciamus, et ut fructus immaturos præfervidæ juventutis seponamus, quæcumque favens Peruviano febrifugo scripsit ille ad annum usquè 79. ætatis suæ, sitque nobis hæc ultima dissertatio prototypus unicus opinionis acceptabilioris viri cl. in hac materiâ.

Inquit itaque ille in hoc paragrapho, *laudandum, et admitten-*

dum esse Chinæ Chinæ usum in febribus præsertim intervallatis, dummodò ea opii more semel oblata non repetatur ad prophylaxim; sed tantùm ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione, unicâ vice usurpetur. Sed neque hoc sufficit, alia namque ad rectum illius usum requiritur necessaria conditio ex paragrapho 27. depromenda, ut scilicèt medicus, priusquàm *dolosum* istud febrifugum præscribat ad intervallum illud temporis obtinendum, *certitudinem* habeat, vel eam sibi comparat, de novo post aliquot dies febris reditu, alias gravissimè erraret. *Hic nimirùm medicorum est error* (scripsit ille antedicto §. 27.) *ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant* (in hunc autem solum finem licere Chinam Chinam præscribere contendit ille in totâ dissertatione, ut videmus, et paulò infrà videbimus) *ut paucos à paroxysmis dies liberos obtineant, interdùm eludantur, febre ampliùs non redeunte, sed* (en damnum gravissimum) *tacitè corpus depascente.* Id sibi quondàm in nobili virgine, quæ nonnisi ægrè, ac seriò à diutino morbo convaluit, contigisse refert §. 26. subdens statìm citato §. 27. hæc verba : *Non absimiles casus aliàs mihi contigêre, ut me pœnituerit hoc remedio usum fuisse.*

Crediderim autem hæc, et similia illi contigisse eo tantùm tempore, quo *nimìs effusè ferebatur affectu suo in Peruvianum corticem;* exindè tamen ità profecisse, ut *in saniori œtate* didicerit modum præscribendi remedium istud cum *certitudine* reditûs febris, secùs, deficiente hujusmodi *certitudine*, carò nimìs quis emere aggrederetur breves aliquot dierum inducias, si subesset periculum, ne *corpus tacitè depastum iret, febre ampliùs non redeunte.*

Quod autem ità exindè profecerit clariss. auctor, ut nonnisi cum *certitudine* reditûs febris Chinam Chinam *in saniori œtate* præscripserit, palàm faciunt hæc illius verba, ex §. 8. hùc iterùm revocata : *In provectiori ergò œtate experientiâ edoctus, et observatis noxis à Chinâ Chinâ prognatis, cautiùs in illius usu processi, et mediocri solùm dosi præscripsi ad drachmam unam, vel duas in febribus intermittentibus, quandò nimìs protractæ ægros fatigarent, in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recrearetur, et vires resumeret, non sine spe, imò cum certitudine* (hìc enim est cardo rei) *febrem redituram, etc. Hæc mea*

est methodus, *quâ in ætate saniori sum usus*. Et ex hac methodo, atque ex hoc dogmate colligo ego, cæteros medicos, qui de futuro rursùs febris reditu *certitudinem* non habeant (cujusmodi sunt quotquot in hoc orbe sunt) etiamsi semel tantùm, et dosi unius, vel duarum drachmarum præscribant Peruvianum corticem, adhùc eo remedio uti non posse sine trepidatione, et suspicione, ne *corpora ægrotantium tacitè depascat febris latens, nec in apertam flammam forsàn ampliùs eruptura*.

Atque ut in epilogum hac occasione contrahatur universa clariss. viri sententia, etsi scripserit ille §. 4. et in præsenti confirmarit, se nec contemptui habere, nec parvi facere Peruvianum corticem, utpotè qui non vulgaria commoda præstat in medicinâ, attamen sensim usum illius ad eas redigit angustias, ut tandem fermè penitùs feriantem velit. Etenim, ut ordine recenseam, illum neque proficuum censet in *pueris*, neque in *adolescentibus* (en pars virorum non infima) neque in *mulieribus* (quæ medietatem saltem constituunt humani generis) præsertìm verò *monialibus*, nec in *puellis*, quæ apud ipsas educantur, nec in *nobilibus*, aut *potentibus viris*, multòque minùs in *principibus*. Itèm nec in *temperamentis melancholicis*, nec in *pituitosis*, nec in *hominibus*, *corpulentis*, *aut habitu præpingui prœditis*, nec in *regionibus humidis*, *aut aere crasso refertis*, sicut nec *hyberno tempore*, aut aliâ quâvis *humidâ*, *australi*, *ac pulviosâ constitutione*. His demùm omnibus exclusis, *unam* tantùm, vel *duas* ad summum illius *drachmas* concedit alicubì, non quidem innoxiè, sed *minori damno* usurpandas, at *semel* dumtaxàt, cavendo à *repetitione* remedii, easque tandem, ut modò annotavimus, salvâ conditione *certitudinis* de novo febris reditu, secùs nonnisi cum *damno*, vel salem nonnisi cum *periculo* exhiberentur. Adeòque (si velimus citrà fucum sincerè loqui) æquè pro febrium curatione, ac pro earumdem præcautione locum habere poterit, imò et debebit, gravissimum effatum viri clariss. paragrapho finali ab eodem prolatum, videlicèt: *Consilium tandem magis sanum esse, remedium istud naturâ suâ dolosum prorsùs omittere*. Hæc est germana conclusio totius operis, ut ex supradictis patet: quantumvìs *ex albo medicaminum se minimè expungere velle Peruvianum corticem*, hoc ipso paragrapho profiteatur verbo tenùs idem clariss. auctor.

Quòd si reverà aberat ab illius animo inauspicatum istud propositum, quemadmodùm tàm in præsenti, quàm in quarto paragrapho abundè testatus est, imò si *beneficium, quod China China potest afferre, ab eâdem libentèr est excepturus, et malo, quòd interdùm ex illâ* (sic ait ipse) *consequitur, benè uti discere etiamnùm satagit*, ut in hoc contextu : cur posteà beneficium istud, coarctato suprà modum usu remedii ad nihilum redigit, et quæ largiore usu parta sunt experimenta felicia, tamquàm malè, aut temerè parta contemnit? Notum est, artem medicam consuevisse ex rebus, quæ nullius suâpte naturâ sunt usûs, imò et ex deleteriis ipsis venenis, industri præparationum, et correctionum magisterio salubria identidem medicamenta, quæ dracones subindè mitigatos vocant, conficere, potiùs quàm illa, etsi vel inutilia, vel absolutè nocentia, planè rejicere. Si ergò viro clariss. cordi erat *publica solùm utilitas*, ut sequenti paragrapho latè asserit, cur quæso medicamentum istud, magnâ saltem (quod negari nequit) ex parte saluberrimum, eâ demùm parte, quâ noxium reputat, non est conatus ità præparare, atquè corrigere, ut dein sine metu et suspicione posset ad notos saltem, si non etiam meliores usus adhiberi? Atque ut ad specialia descendam; censebatne vir clariss. cortici huic *certè febrifugo* inesse ulterius vim quamdam *figentem*, quâ obstructiones, et cachexias tractu temporis posset inducere? Cur igitùr hanc vim sibi notam præparatione aliquâ delere non studuit, intactâ febrifugâ, sibi, ut fatetur ignotâ, adeòque secundùm illius hypothesim à figente diversâ? Si verò modum eam vim delendi non norat, cur saltem non docuit illam infringere per remedia, volatilitatem aliquam substantiæ corticis impertiri apta, vel per aperientia peculiaria commista, vel per hujusce generis alia?

Meherculè si isthæc addere, aut commiscere fortassìs erubuit, vel hujusmodi correctionem tentare, ne remedium suâpte naturâ egregium temerare videretur, memor eorum, que protulerat in Orat. Jan. agum, ut in Collatione lit. E. F. G. nempè : *solum Peruvianum corticem, nobìs à divinâ beneficentiâ munus concessum, sine alterius rei mixturâ, in quâlibet regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento febres saltem recurrentes atque intervallatas fugare, et exterminare, quamquàm non defue-*

rint, qui hieron hoc picron ex arbore vitæ decerptum temerare pertentarit opio, aliisque rebus adjectis, ut solitis mangoniis vulgò imponerent: si inquam ob hæc tàm clara effata sua fortassìs erubuit, Chinæ Chinæ correctionem per hujuscemodi additamenta tentare, facilè semetipsum excusare poterat titulo junioris ætatis, nonnisi enim, ut et nupèr innui, 75. annum agebat, cùm isthæc conscripsit. *In provectiori* ergò *et saniori* ultimâ *ætate* longè alitèr sentiens, liberè quoque poterat addere, et orbi pandere quidquid *malitiam* remedii seriùs detectam valeret infringere. In hoc feracissimo campo suam longè meliùs, et in majorem proximi utilitatem poterat Minervam exercere, innocuisque experimentis sedulò institutis, docere nos usum corticis saniorem adhùc, atque certiorem, aut, si ità libeat, etiam tutiorem, potiùs quàm hucusquè repertum, tàmque utilitèr exercitum, inviso abusûs nomine falsò traducere. Satius namque fuisset, remedium semplicitèr bonum, etsi quadantenùs, ut modò autumat, imperfectum perficere, quàm ex toto proscribere, imò et proscribere, quià nimìs efficax, et bonum, nempè quià sæpè non ad *tempus tantùm*, sed *perpetuò* valet febrim depellere. Felicia venena correctorem nacta. Infelix remedium ultrà venena exulare jussum. Sed magis infelix hominum conditio, quos mediâ Chinâ Chinâ morti eripere nefas est in morbis exitialibus, ob metum superstitis obstructionis, cùm tamen eodem metu minimè obstante, liceat passìm eodem remedio ex præscripto ipsius cl. auctoris, aliquot tantùm dierum inducias impetrare in morbis benignioribus.

(*b*) (*Ast quotidiè, etc*) Omne igitùr crimen, *admisso, et laudato* per cl. auctorem *Chinæ Chinæ usu pro virium reperatione*, omne inquam crimen, si quod est, consistit *in largâ dosi ejusdem Chinæ Chinæ, quotidiè ac pluries in die in febribus, quæ maligni aliquid præferant, exhibitâ*, quasi ad libras consuescat illa præscribi (quod tamen liceret, ubì nulla alia prostaret salutis via) et quasi inter libras illius, et inter drachmas ad summum duas, quas semel tantùm concedit vir cl. non detur medium. Alibì, nempè §. 30. et 33. magis determinatè locutus, ille improbat, *potionem Chinæ Chinæ ad uncias integras in vino infusæ pluries in die exhibitam*, quo nomine magis in methodum Talbotii, verè

corticis uncias in copiosâ vini quantitate acervatìm cumulatìmque infundentis animadverteret, quàm in meam, vel in Mortoni, aut Sydenhamii methodum, qui eam tantummodò, quâ tunc uti opus est, febrifugi dosim quâlibet vice præscribimus. Sed quemcumque petat sugillatio isthæc, vanus est ictus, ea siquidem, quæ subest æquivocatio, *apud mulieres tantùm, et imperitam plebeculam locum habere potest, non apud eos, qui sapiunt.* Aliud est infundere in vino, aliove liquore unciam integram, vel etiam uncias integras (si ità velit) Chinæ Chinæ, et pluries in die portionem debitam, ac modicam illius exhibere, aliud est, uncias easdem integras pluries in die, seu quâlibet dosi propinare. Providus pater familias plures vini congios infundit in dolio, illud tamen familiæ distribuit solùm ad lagenas, et cortilas, ebrietatem cavens.

Hujusmodi tamen methodum, quâ nimirùm una, vel duæ Peruviani pulveris unciæ, in phialâ vino plenâ infusæ, partitis haustibus exhibentur, quæque in vulgaribus casibus, et quandoquè etiam in arduis sed nonnihil lentioribus, haud inutilitèr solet administrari, neque mihi, ut verum fatear, universalitèr loquendo planè probatur, præsertìm in casibus præcipitis exitii, non quidem ob inanes hasce viri cl. declamationes, molem universam hyperbolicè commensas, sed ob rationes, quas olìm innui in Therapeut. meâ, tùm lib. 1. cap. 7. tùm lib. 3. cap. 3. præsertìm à pag. 146. ad pag. usquè 148. Id enim est sæpè *ad sacram Chinæ Chinæ anchoram verè nonnihil tumultuariè confugere*, quod plurimi perpetuò hìc illìc factitant exemplo Talbotii, et aliorum, quodque solis nihilominùs empiricis, aliisve parùm expertis vix condonandum, dosi per vices quodammodò fortuitâ utentibus. Hinc namque identidem fit, ut tunc cùm res magis urget, haud satìs valida sit, minùs verò, cùm minùs res postulat, dosis remedii. Hæc ipsa dosis magis adhùc incerta redditur, et fortuita ex muliercularum utplurimùm assidentium socordiâ, liquorem scilicèt modò magis, modò minùs turbidum (quidquid clamet medicus) offerentium, adeòque remedii particulis modò magis, modò minùs imprægnatum. Ex quâ solâ inæqualitate, inverso nonnunquàm ordine institutâ, cùm labitur occasio præceps, periclitatur non

rarò, nonunquàm et perditur, quæ cæteroquì servari poterat, hominis vita, tùmque incassùm solummodò dicitur oblatum remedium, cùm potiùs dici deberet oblatum et perperàm. Medicus ergò navis hujusce Palinurus, præscribat quoties, et prout opus est, dosim certam, certis quoque temporibus exhibendam, eâ adhibitâ partitione inæquali, et industri, quæ morbi, et temporis exigentiæ respondeat, ut fusè tyrones docui in Therapeut. meâ eodem cap. 3. imò et 4. libri 3.

Ad me igitùr, methodumque meam quod attinet, repeto quod centies dixi, nimirùm sesquiunciam circitèr, vel uncias duas Chinæ Chinæ, spatio trium hebdomadarum epotas, pro curatione simul, et præservatione sufficere, sive sermo sit de *subcontinuis malignantibus* ubì lenior, sive de *perniciosis intermittentibus*, ubì validior requiritur methodus. Licèt enim in tractatu meo maximè verò in historiis, identidem de *methodo validissimâ*, *de dosi liberali*, *etc.* indefinitè sermonem habeam, attamen non alia determinatè uspiàm legitur dosis, nec alia debet, aut potest intelligi, quàm suprà recensita. Id satìs patet vel ipso *indice* ejusdem tractatûs, ubì sub literâ c. hæc prostant; *Curatio præsentanea febris perniciosæ non minùs exigit regularitèr, quàm drachmas sex corticis, nec plùs quàm unciam unam, pag.* 141. *Integrâ verò, ac universalis curatio duabus plùs minùs unciis perficitur*, pag. 149. Me legat ergò locis ibidem citatis curiosus quilibet, ac insuper etiam pag. 146. ipsiusmet operis. Totum dosis augmentum penès me, in casibus tamen solummodò urgentissimis, quandò nimirùm præ foribus mors est, alterâ die hominem interemptura, totum inquam augmentum dosis tunc consistit in primâ oblatione, à futuro accessu magis remota, illam etenim ex quatuor ut plurimùm drachmis febrifugi conflatam volo, et pluribus etiam, si minor, paucioribus, si major sit ab eodem paroxysmo distantia. Hoc jacto curationis fundamento, rem totam per drachmas deinceps, ac mox etiam per semidrachmas absolvo, usquequò duæ circitèr unciæ pulveris, trium saltem hebdomadarum decursu, compleantur. Hac unâ methodo sanati sunt, et ab Orci faucibus erepti *amaris Chinæ Chinæ potionibus* minimè verò *confecti*, quotquot in historiis retuli.

(*c*) (*Id est quod periculosum, etc.*) Res *periculosa* profectò, et valdè insalubris est mors. Amara paritèr, etsi à cratere dulci, et ab incruento medici calamo illa proficiscatur, quocumque tandem modo ab eodem medico *conficiatur ægrotus miser.* Sed nec dulcè sonat nostratium medicorum auribus crebrum modulamen illius *isthic*, quo Mutinæ ità de more fieri intonat cl. auctor, summâ nobis confidentiâ crimen alienæ internecionis attribuens. Verùm mittamus isthæc, et pacifium nunc senem in veritatis gremio placidè quiescentem sinamus. Hoc unum liceat reponere, *amaris Chinæ Chinæ potionibus non modò non confici Mutinæ miseros ægrotantes*, seu, quod idem est, non modò methodum meam reverâ nec *periculosam* esse, nec merè *empiricam*, sed potiùs mirum esse, quòd ea tàm confidentèr, vel à viro cl. vel ab ejus nepote abusûs relatore diffametur ut talis, et velut merx planè improba, cùm nullam unquàm quisquam eorum indè prognatam noxam me curante observarit. Sexies illis videre me contigit illam exercentem. Ter vidit patruus, ut ex Therapeut. meâ pag. 83. histor. 16. pag. 184. hist. 1. et pag. 250. histor. 1. Ter quoque vidit nepos, ut pag. 181 histor. 11. pag. 192. histor. 9., et pag. 205. histor. 2. Quàm felices, et simul quàm arduæ fuerint illiusmodi curationes, ipsi norunt. Ne unam quidem præter illas, sive faustam, sive infelicem inspexêre, imò unam ambo inspexêre, ipsis quidem assidentibus me verò superaccito, ob id solùm infaustam, quià ibì methodus mea nequivit, ut proposueram, administrari, quemadmodùm visitur in eâdem Therapeut pag. 259. histor. 2. Quo ergò pacto ut malam redarguunt methodùm, quam quoties viderunt in usum deductam, semper proficuam novêre, nunquàm verò frustraneam, aut noxiam? Quòd si aliarum quoque curationum, quas recensui in opere meo, et quibus ipsi minimè interfuêre, exitum omnem investigassent curiosi, nil paritèr carpendum reperissent, nec probabilitèr reperere, cùm non carpserint.

Quos enim in totâ Dissertatione suâ retulit ex adverso cl. auctor casus parùm felices, ii nec sibi constant, nec meis ullo pacto opponuntur, quatenùs videlicèt nonnulli ex illis ægrotis à morbo tandem evasêre, alii verò vitâ functi corticem nullatenùs potave-

runt, et alii paritèr tandem obitum passi (fuère autem duo intrà septem lustra) potaverunt methodo tantùm vulgari, non meâ, de quâ agitur, quippè ex quartanis intermittentibus laborantes, atque unus quidem ex his, post septennium inculpatæ valetudinis à Chinâ Chinâ epotâ, obiit demùm ex alio morbo acuto ab origine, mox in chronicum converso: alter verò ex chronico paritèr, nempè ex hydrope, antè epotam Chinam Chinam inchoato, præscribente tamen illam Franssono antè annos 37. non me, ut retuli in Therapeut. meâ, ubì *unicum* hunc casum antequàm viri cl. dissertatio mente illius conciperetur, rigidiusculè examinavi pag. 82. hist. 15.

Septem ergò, ut rem minutiùs persequar, vel octo sunt casus, per virum clar. à septem lustris ostiatìm quæsiti, et nominatìm oppositi, dempto casu D. Co. Torricini Guastallæ defuncti, qui me nullatenùs tangit, et de quo jam satìs §. 47. Duo ex iis ægrotis, ut nupèr ajebam, à morbo convaluêre, ipso fatente, nempè virgo in Monasterio S. Mariæ Magdalenæ Mutinæ educata, de quâ in Dissert. suâ §. 26., et insignis Jurisconsultus, de quo §. 34. ipso paritèr fatente restitutus: quibus si tertium casum addere velit ille sibi, ut inquit §. 9. visum Patavii in puellis illis, quarum nomen minimè protulit, quibusque etsi Chinam Chinam exhibuerit mater, febres nihilominùs (non continuato, ut reor, febrifugo) *usquè ad veris principium perduarunt*, nil officit, quandoquidem et illæ paritèr sanitatem demùm sunt assecutæ, et eam frustrà ab aliis remediis citiorem quæsiverunt. Atque ità jam tres ex adductis à viro clar. ægrotis (*multas puellas unius familiæ* pro uno tantum casu numerando) sanitatem tandem integram sunt sortiti. Tres alii, qui verè decesserunt è vivis, decessêre prorsùs jejuni Peruviano cortice, nempè D. Antonius Guidonius de quo §. 31. et D. Marchio Fortunatus Cortesinus, Dominusque Jo. Altimanus, de quibus §. 32. Duo ergò tantùm supersunt, videlicèt D. Comes de Marsciano, de quo §. 21. per septennium ab hausto cortice strenuè valens, ac tandem ex illis evidentibus morbis confectus, et D. Co. Jo. Carolus Morandus, de quo §. 20. qui verè post fugatam cortice quartanam, in hydropem anteà incœptum ultrò progredi minimè desiit: sed ad interitum, quo jam tendebat, pertigit anno, ni fallor, 1678. vel circitèr, me hæsitantem semper

relinquens, ut candidè fassus sum in Therapeut. meâ, num hoc casu intrà annos nunc quidem 37. *singulari*, minùs fausto, fuerit ad leges circumspectioris praxeos præscriptus idem cortex, minimè adeò profuturus hydropi à quartanâ nequaquàm producto, sed ab aliis pecularibus causis. Hi omnes sunt ægroti, viro cl. nedùm referente, sed penè dixerim flente, Chinâ Chinâ confecti. Atque ne unus quidem ex recensitis, ex iis scilicèt, qui verè Chinam Chinam hausêre, illam hausit *methodo meâ*, quam tamen unam in fine hujus paragraphi, quem modò expendimus, tamquàm in totius Dissertationis epilogo, manifestè traducere satagit clariss. auctor, sed *methodo* tantùm *vulgari*. Ut proindè hisce exemplis quibuscumque, non mihi uni, sed omnibus vel religiosissimis Chinæ Chinæ fautoribus bellum, inane quidem, nil tale putans indixerit. Sic dùm *fullonem adoritur* vir cl. *percutit fabrum*.

Sed quod majorem ultimo tandem loco incutit admirationem illud est, quòd omnes hosce casus verè nihil unquàm fecerit, aut usui corticis quicquam officientes putarit ipse, qui modò tanti facere ostentat, clariss. Ramazzinus. Licèt enim asseruerit §. 8. hujusce Criticæ Dissertationis, *se in provectiori ætate experientiâ edoctum, et observatis noxis à Chinâ Chinâ prognatis, cautiùs in illius usu processisse*, ac subindè has omnes historias in asserti sui probationem attexuerit, nihilominùs hæ ipsæ historiæ, de quarum veritate satìs sibi conscius extiterat, minimè obstiterunt quo minùs in maximas Chinæ Chinæ laudes fuerit effusus in Orationibus Jatr. argum pluries citatis, imò nec obstiterunt, quo minùs ad ultimos usquè annos incolatus sui in hac urbe, quæ idcircò miratur adhùc novissima illius effata, fuerit usus eodem febrifugo, et quidem semper fidentiùs, ac liberaliùs, quàm anteà.

Atque ut clariùs elucescat hæc veritas, et cuncto ordinatìm enucleem, sciat lector, virginem in Monasterio S. Magdalenæ educatam ægrotasse, et convaluisse (neque enim obiit) anno 1690, Jurisconsultum insignem, Dominum nempè Nicolaum de Sanctis, à Secretis Serenissimi Ducis Mutinæ, ægrotasse paritèr, et convaluisse anno 1704. Eodem anno 1704. ex perniciosis tertianis febribus, *Chinâ Chinâ nequaquàm epotâ*, Fatis cesserunt D. Antonius Guidonius, D. Marchio Cortesius, et D. Jo. Altimanus.

Anno 1703. occubuit D. Comes de Marsciano, et circà annum 1678. vel 79. D. Comes Morandus clariss. autem Ramazzinus post hoc morbos, et post hæc funera gressu nedùm pari, sed et firmiore in eâdem semper praxi procedens, ut urbi huic universæ notissimum est, Orationes suas Jatrici argumenti, quas Peruviani corticis quisque diceret panegyricas, conjunctìm edidit anno 1708. dissertationem verò *De Contagiosâ Boum Epidemiâ*, anno 1712. immediatè antè editionem Tractatûs mei, longè verò *post editionem synopsis* ejusdem Tractatûs, in quâ dissertatione suâ fermè sibi adoptare visus est argumentum ipsius Therapeutices meæ, sub prelo tunc existentis. Atque ità quidem, ut ideò putarint nonnulli (temerè tamen) virum clariss. in eâ dissertatione, dùm meus cuderetur Tractatus editâ, indicáre voluisse semetipsum antè me conscium methodi, quam propediem eram promulgaturus, explosa verò à me pag. 187. et sequent. Operis mei omni suspicione, quòd illi methodus hujusmodi innotuisset priusquàm mihi, ipsum in oppositam partem animum convertisse, acritèr impugnando quod sibi ampliùs nequibat asciscere. Sed falluntur quotquot de tàm perspectæ dignitatis viro tàm sinistrè opinantur. Scripsit ille tunc quæ sentiebat de admirandâ corticis virtute, ut veritati subscriberet sibi cognitæ, mihique plauderet illam promulgaturo. Mox illum facti pœnituit, neque tamen mentem mutavit, sed cor.

Mentem igitùr suam (ut revertar undè recessi) ingenuè patefecit ille in prædictâ dissertatione *De Contagiosâ Boum Epidemiâ* anno 1712. longè scilicèt post sinistros casus nuperrimè memoratos, patefecit inquam textu illo insigni aliàs recensito, videlicèt: *Equidem hoc præsidii genus* (loquitur de Chinâ Chinâ) *in febribus periodicis miranda præstat, ac præsertìm in tertianis intermitentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdùm necant, etc. hoc enim febrifugum fermentum illud malignum sive penitùs restinguit, sive ità enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso febris accessu intereat.* Cui textui (ne vel hoc subticeam: haud satìs percipio quomodò quadret textus finalis hujusce paragraphi. nempè: *omninò periculosum esse, amaris Chinæ Chinæ potionibus uti in febribus quæ maligni aliquid præferant,* quasi benignitas, vel malignitas fermenti febrilis, contrà id quod expe-

rimur, reddat febrem, etsi intermittentem, subintrantem, aut subcontinuam in primo casu curabilem cortice, insanabilem in secundo: et quasi non licet in secundo, et quasi non liceat inextremo vitæ periculo uti Chinâ Chinâ more opii, et pro curatione etiam palliativâ perperàm credidâ (quâ similitudine, ab opio nimirùm, aliisque narcoticis desumptâ, ipse quoque sum usus in Therapeut. meâ pag. 14. 159. et alibì) cùm tamen *ad impetrandas* in febribus minimè periculosis *aliquot dierum inducias*, ex viri cl. effato in hoc ipso paragrapho, *admittendus sit*, *et laudandus Chinæ Chinæ usus*, imò cùm ex eodem contextu *usus illius esse debeat qualis est opii.* Sed redeamus in viam. Alias ergò noxas sibi observatas post annum 1708. imò post 1712. opus erat recensere viro cl. non historias inanes, longè antè edita corticis encomia sibi notas, quæ tamen encomiis subindè prolatis non obstitêre. Rumor itaque omnis tandem desinet, partìm in puellas Patavinas, quibus anno 1713. empiricè prorsùs Chinam Chinam obtulit mater, et quarum *sanatio* in subsequens ver dilata fuit, partìm in historiam Co. Torricini eodem anno Guastallæ extincti, auctori nostrodum hæc scriberet, communicatam per literas, sed illi satius fuisset, ut reor, hanc quoque cicadam alâ nequaquàm corripuisse.

Sunt hæc, à viro cl. objecta, septem, vel octo corticis facinora, quæ deprædicantur infausta. Prodeant ergò in apertum necesse est, non quidem ad ostentationem, nec meæ tantùm defensionis habitâ ratione, sed et publicæ utilitatis, quæ fuêre præclara. Verùm hæc jam satìs prodiêre in Therapeutice meâ, ægrotantium restitutorum series (non hìc est sermo de ægrotis citrà grave periculum febricitantibus, qui forent innumeri, sed de *lethalitèr* decumbentibus) factâ supputatione omnium hìc illìc cumulatìm descriptorum, seclusis etiam historiis ab aliis communicatis, numerum implet 74. Horum 64. cujuslibet sexûs, temperamenti, ac ætatis, incolumes vivunt adhùc, suntque vivi testes virtutis eximiæ, quam Deus indidit huic remedio. Reliqui ab eo, quo desii scribere, tempore (agitur jam quintus annus, etsi segnior processerit impressio completa totius operis) obierunt, quatuor quidem jam octogenarii descripti olìm, cùm convaluerunt ope

corticis

corticis, in eodem opere pag. 78. hist. 6. pag. 79 hist. 9. pag. 80. hist. 10. et pag. 207. hist. 4. sex alii virilis, aut inclinantis ætatis, et ex causis planè evidentibus, sive, ut aiunt, procatarticis, in varios demùm morbos delapsi, descriptique paritèr quondàm, cum Chinâ Chinâ fuêre servati, pag. 178. hist. 5. pag. 179. hist. 8. pag. 191. histor. 6. pag 201. hist. 18. pag 205. hist. 3. et pag. 214. hist. 12. omnes verò, tàm primo scilicèt, quàm secundo loco recensiti, post annos, modò *septem*, modò *octo*, modò *sex*, et ad minimum *duos* ab epotâ Chinâ Chinâ, è vivis sublati, neque illâ in postremis, quibus succubêre, ægritudinibus usi.

Unum tamen excipiam, et aliis addam, memoratum olìm in citatâ Therapeutice meâ pag. 82. hist. 16. qui *viginti* abhinc annis præsentaneo corticis auxilio à periculosâ febre felicitèr evaserat, sed nuperrimè dùm hæc scribere jamdudùm desiissem, occubuit, eodem remedio rursùs, sed incassùm, adhibito. Ne itaque ab ingenuo more meo unquàm deflectam, quemadmodùm in eo Tractatu lib. 3. cap. 5. et lib. 5. cap. 4. historias omnes defunctorum, quos China China servare nequivit, sum fidelitèr persecutus, ità modò hunc ejusdem sortis eventum, imminente harum Responsionum evulgatione præter expectationem mihi observatum (quandoquidem

Multa cadunt inter calicem, supremaque labra)

candidè recensere, meum existimo. Idem igitùr vir nobilis D. Geminianus Levizzanus, de quo jam loco citato, paulò antè æquinoctium autumnale hujusce anni 1715. duplici tertianâ subcontinuâ ruri correptus, in urbem se transtulit, ubì methodicè à me, ut loqui mos est, ab initio tractatus, non modò nil opis ab arte retulit, sed accessionibus, quæ se mutuò excipiebant, obscurioribus redditis, et ingravescentibus in dies symptomatis è subcontinuâ periodicâ ad acutam, et continuentem febrem jam properantèr tendebat. Usquè tamen motum levem exacerbationis, et remissionis haud planè contemnendæ servabat eadem febris, ut proindè Peruviani corticis usum, non plenâ quidem, sed nec minimâ fiduciâ, fore proficuum crediderim. Illum itaque præscripsi

parciore tantùm dosi, ut morbi, remediique vires sensìm explorarem, ad drachmam nempè unam per dies quatuor quolibet mane in aquâ cardiacâ. Me interìm alio migrante, ad invisendum scilicèt ægrotum nobilissimum ruri gravitèr decumbentem, cùm postridiè reverterer, actionem aliquam febrifugi salutarem probabilitèr percepturus, non sine admiratione quâdam oppositum deprehendi, æqualem videlicèt, imò et fortiorem, ut suâpte naturâ ferebat progessus morbi, febris quoque progressum agnoscens, perindè ac si Chinam Chinam nullatenùs æger potasset, quem idcircò in novissimâ exacerbatione insignitèr soporosâ et gravi, Sacris celeritèr muniendum putavêre medici, qui vicem meam brevì eo tempore suppleverunt. Admonitus interìm ego de levi quidem, sed perceptibili motu, quem febris adhùc servabat, recolensque memoriâ, quod mihi narratum fuerat contigisse primis morbi diebus (nisi me fefellêre adstantes decepti et ipsi) febrim scilicèt, dùm ruri ageret nobilis patiens, claros tertianæ duplicis, subintrantis licèt, paroxysmos præ se tulisse, facilè persuasum habui, illam etiamnùm de *subintrantis* potiùs, etsi gravioris, atque contumacioris, quàm de *simplicitèr remittentis* naturâ participare, adeòque cortice justâ dosi exhibito curationem illius (quam non aliundè licebat sperare, quoniam frustranea visebantur alia simul ex usu erant artis præsidia) esse tentandam. Duas itaque Chinæ Chinæ drachmas summo mane in formâ boli sumendas statìm præscripsi, et totidem mane sequenti, quibus oblatis, non modica facta est morbi remissio, et consuetarum exacerbationum abolitio omnimoda, superstite tantùm leviore febriculâ vix perceptibili. Hæc tamen cùm intrà duos, aut tres dies minimè solveretur, ut cæteroquì assolet hisce casibus, imò pertinacitèr perstaret, comitante illam voce exili, et facillimâ etiamnùm, ad somnum, placidum licèt, propensione, maximum mihi terrorem incussit, præcipuè cùm simul de pondere quodam in regione thoracis totò morbi decursu conquestus fuerit æger, quamvìs sine ullâ unquàm difficili respiratione. Fuit autem ejusmodi, qui me tunc corripuit timor, ut actum esse probabilitèr de vitâ ægrotantis facilè pronunciaverim, latentem aliquam in præcordiis labem suspicatus, quæ decumbentem virum sensìm esse confectura. Intermisso idcircò ad aliquot dies febrifugo, in hisce

circumstantiis inutili à me credito, et continuatis tantummodò reliquis remediis vulgaribus, pari adhùc passu procedebat superstes febricula, sed cum tolerantiâ adeò facili, ut jam non parum spei adstantes omnes conciperent, et consanguinei, me tamen apertis notis jugitèr reluctante.

Ne verò febrifugo planè posthabito violentèr iterùm recandesceret febris, et reviviscerent exacerbationes, facile illis postliminium præstituro foco superstite, et cùm inania ex aliâ parte experirer quotquot ad omnimodam febris extinctionem administrabantur remedia, ad ejusdem corticis usum iterùm transitum feci, præscribendo ad drachmas tres in formam opiatæ, intrà tres tamen dies paritèr absumendæ. Quæcumque fuerit eventûs causa, ab eo certè tempore leviùs se habere cœpit ægrotus quo ad omnia, et quo ad ipsam quoque febriculam, quæ tamen nunquàm integrè obliterabatur. Vox illius cœpit se exerere, et sonora evadere, sputum quoddam crassum, nonnunquàm subcruentum, ac identidem fermè semipurulentum facilè excerni, somnus de more placidus levamen ferre, urina anteà crassa laudabilis fieri, appetitus non modicè redire, ac ferè dixerim nimis, itàut solidos cibos appeteret æger, et è lecto surgere sibi permitti constantèr efflagitaret. In hac rerum tranquillitate cùm tamen nunquàm planè recederet obstinata febricula, jamque instaret vigesima morbi dies, consanguineis, et amicis illius, qui inter sanos eum planè referebant, mihique, nedùm non fidenti, sed et omninò malum exitum metuenti, parùm aberat quin illuderent, apertè dixi, me adduci non posse, ut unquàm crederem, ægrotum ab eo morbo evasurum, etsi illum domi ambulantem cernerem, quandoquidem laticæ illiusmodi febres me vel propè quadragesimum diem alias decepere Nihilominùs ne sorte, ut aliis videbatur, propitia abuterer, corticem ad semidrachmam in formâ boli ad quatuor adhùc dies continuandam præcepi, tredecim sic illius drachmis toto morbi tempore paritèr consumptis. Quod quidem eo fructu visum est fieri, ut vigesimâ quintâ morbi die æger mihi cubiculum mane ingredienti nuntiare potuerit, se nocte prægressâ à febre omninò liberum semetipsum dignovisse, et etiamnùm talem se mihi perhibere, ac perfectè jam sanum. Immunem verè tunc à febre et ipse deprehendi, pronuntiavi, et

merum libentèr deposui, subdens tamen uxori solicitæ, me reaspe non reputare levamen illud pro ultimo morbi termino, cujus solutionem seriusculè protrahendam etiamnùm censebam, attamen deprehensam febris carentiam tanti ponderis esse apud me, ut jam jam ægrum in tuto positum rederem, neque ampliùs eum tantari posse, nisi febriculis forsàn levioribus, et paulatìm facilè recessuris. Reverà vesperè motu nonnihil sensibili novus accessit febrilis insultus, quo statìm terrefactus æger, sed de vitâ desperare palàm fatetur, cibum, quem anteà benè appetebat, aversans, me tamen illum redarguente de pusillanimitate intempestivâ. Sed heu vana quàm sunt hominum judicia: mane sequenti gravissimè habentem invenio, et faucibus quasi stertentem, quem pridiè tutum putaram. Præscribo tumultuatiò plura, sed incassùm, nec cortici locus, aut tempus est, nec ulla mihi ampliùs fiducia. Post meridiem exacerbatur febris cum sopore, et gravi anhelitu. Animæ idcircò iterùm consulit, et postridiè manè, vigesimâ nempè septimâ morbi die dùm leviùs habere creditur ab adstantibus, me ideò statìm acciri curantibus, sub eorum oculis spe rursùs conceptâ lætantium, sine stertore, sine labore ullo placidè expirat.

Recentem hunc eventum qui minimè successit ex voto, tanquàm quid infrequens in hac praxi (*omnibus* namque *malis punicis inest aliquod granum putre*) excipe prudens lector, et ex numerosâ, quæ superest faustorum serie, et ex perspectâ, etiam cùm planè tollere morbum nequit, sed tantùm mulcere, innocentiâ remedii, conjice quàm sæpè fidendum sit, quàm raró cunctandum in usu Peruviani corticis, ubì præsertìm satìs patens febrium indoles, et imminens periculum illius administrationem rationalibitèr suadeant. At verò quid hìc immoror, librando casus felices olim relatos, ut eos huic uni, ubì remedium distulit tantùm, non prohibuit cladem, vel paucis quibusdam commentitiis, et vanis, à viro cl. adductis, longè præponderantes ostendam? Nonne præter sexaginta quatuor in Therapeutice memoratos ægrotos adhùc superstites, nonne, inquam, septem alios, quasi in defunctorum locum suffectos (neque enim Chinâ Chinâ semel curati immortales fiunt) et septem famosis casibus à cl. auctore oppositis jure merito præferendos, in harum Respònsionum decursu recensui, quippè qui

post editam eandem Therapeuticen, decubuêre, et felicissimam in periculosissimis circumstantiis sanationem unius Chinæ Chinæ ope fuêre sortiti? Ut omnes simul colligam, fuêre hi viri nobilissimi, D. D. *Dux Limatulæ* Neapolitanus, *Marchio Borda* Hispanus, *Marchio Gonzaga* Mantuanus: itèm D. D. *Jo. Baptista de Carandinis*, *Paulus Æmilius de Bignardis*, *Antonius de Zanellis* Mutinenses, et Archipresbyter Massæ Finalensis paulò antè descriptus.

Quòd si alios addere lubeat admirabili hoc febrifugo recens curatos, quorum nulla hactenùs facta est mentio, in promptu erunt viri paritèr nobilissimi, *DD Marchio Thomas de Obiciis*, *et Comes Fulvius de Rangonis*, ambo ex tertianâ duplici subcontinuâ cum symptomatis non parùm gravibus, et pejora minitantibus ægrotantes, *Monialis* fermè octogenaria è Cœnobio S. Claræ lecto ferè semper affixa, quæ à tertianâ intermittente convalescens, post nonnullos subindè menses è subcontinuâ iterùm longè graviore decubuit; *D. Lucretia Ferraria* ejusdem paritèr ætatis, ex perniciosâ lethargicâ ad ferreum mortis soporem properans, *D. Claudius de Donnolinis* ex subcontinuâ tertianâ in algidam conversâ ad extremum vitæ planè redactus, *D. Dejanira de Raynaldis Rovighia*, quæ ex quartanâ triplici subintrante in continuam demùm soporosam ruebat gradu præcipiti; *D. Alphonsus Tonanus* ex quartanâ itidem primò simplici, mox duplici, ac demùm continuâ, cum assiduis vomitibus, et animi deliquiis gravissimè habens; *D. Joannes Amorosi* jam senex, et ex algidâ tertianâ lipyriam æmulante quàm maximè, et quàm proximè periculitans; *D. Margarita Vaccaria* propè nonagenaria, quæ unoquoque post tertium febris tertianæ paroxymum accessu, in profundissimum soporem cum renovatione paralysis, quam antè aliquot menses ex apoplexiâ contraxerat, et à quâ demùm evaserat, denuò labebatur, itàut alternis diebus novum velutì levis apoplexiæ insultum experiri videretur, unà cum febrili paroxysmo invadentem; tandemque *D. Laviniæ de Speramanis* in domo Camporeâ moram trahens, cui tertiana primò simplex, mox duplex in perniciosam migravit ex catarrho, ut vocant, suffocativo, in vigore accessionis stertorem planè mortiferum intrà bronchia pulmonis excitante, ità ut recurrente bis,

aut ter, semperque ferociùs, cum paroxysmis febrilibus horrendo hoc symptomate, ægrâ brevì pro conclamatâ habita fuerit à sacris ipsis ministris, spiritus exitum quam mox expectantibus. Quam quidem perniciosæ tertianæ speciem à Mercato descriptam, mihi verè nunquàm contigit observare, ut in Therapeutice dixi, hanc tamen observavit, curavitque unus ex *junioribus illis medicis*, *quem* cl. auctor diceret *recens ex Academiâ venisse*, corticem præscribens *dosi liberali* (drachmas tamen sex partite oblatas non excedente) *eâ securitate, quâ magistrum suum operari vidit*, eâdemque paritèr securitate febrim insimul, et exitiale illud symptoma sustulit, omnibus quotquot aderant, possuntque cuncta testari, non parùm stupentibus.

His ægrotis alii accedere possent inferioris notæ, cujusmodi fuêre nescio quis de famulitio D. Ducissæ Massensis, nunc Mutinæ commorantis, nomine *Jacobus*, ex duplici tertianâ subcontinuâ malignante quam gravitèr habens, *Jacobus Antonius Corghius* minister in Xenodochio, ex tertianâ duplici in subcontinuam acutam permutatâ non modico positus in discrimine; *Christophorus Ricciolius* ex tertianâ duplici subcontinuâ cum diarrhœâ immani singultuosus factus, frigidus, et omnimodæ asphyxiæ propinquus; *Antonia Pini* ex cardiacâ tertianâ duplici ad continuam properante cum delirio, luctuosis suspiriis, et voce exili ad obitum vergens; *Ludovica de Monzeriis* in quarto tertianæ syncopalis paroxysmo sua cæteroquì proxima prænoscens funera; *Dominicus Doricius* septuagenarius, ex lethargicâ perniciosâ catalepticus jam redditus, et *Bernadinus de Floranis*, ex algidâ paritèr tertianâ ad interitum ruens: quos omnes ægrotos unum hoc alexiterium ex arte adhibitum promptè restituit, non me uno quidem, sed et aliis quoque medicis illud præscribentibus, iis nempè, qui *sui* jamdudùm facti *sunt juris*, nec verè dici queunt ampliùs recens ab Acamediâ venisse.

Scio equidem, *pauperis esse numerare pecus*. At si septem tantùm pecudes, et macras, et vetulas pro integro suo grege hucusquè ostentavit cl. auctor, qui se nobis perhibebat tàm divitem, cur centum pinguissimas, pluresque ex iis adhùc tenellas è grege meo seligere ipse non possim, et digito commonstrare, nec tamen haberi pauperculus; quid verò si febricitantes omnes viri cl. ut

sinè parabolis loquar, persequi vellem Chinâ Chinâ fortassè curabiles, quibus tandem eâ posthabitâ, vel neglectâ, non Galenus, non Hippocrates, non Celsus, non Ballonius, sed solus *Acesias medicatus est?* Absit, hoc tamem ut unquàm mediter. Hoc igitùr, quo nuperrimè recensui, pacto *Mutinis amaris Chinæ Chinæ potionibus quotidiè, ac pluries in die largâ dosi oblatis, in febribus quæ maligni aliquid præferat, ægri miseri conficiuntur.* Clamet, pugnet, odstrepat, verbis, cavillationibus, sophismatis, auctoritatibus vir cl. philologiâ ipsâ, et arte rhetoricâ in subsidium vocatâ, ceu qui motum *progressivum* dari pernegebat, ego interìm silens, sed eandem semitam calcans, *eodemque jugitèr passu pergens*, responsum faciam.

§. XLIX.

HÆC *habe mi Nepos* pro responsione ad primum tuum quæsitum, de quo multa alia habetem dicenda, provocante materiâ. Scio me hac Dissertatione non multùm gratiæ reperturum apud eos, qui communium errorum reprehentionem in propriam calumniam referunt, sed neminem hìc nominavi, nec veteris comœdiæ more volui quemquam perstringere. Mens mihi ad publicum beneficium solum fuit isthæc conscribere, non laudes quærere, eas potissimùm, quibus uti solent scriptores in re medicâ, cum aliis scriptoribus ampullosis titulis laudes cumulando, quæ nec ipsis medicinæ parentibus vix convenirent, ut alias similes ab iis exigant. Reverà novum non est hoc vitium, sed ad summum devenit. Suppetit mihi egregium dictum D. Hieronymi in epistolâ ad Celantiam, quæ epistola creditur D. Paulini: *Est sanè grande, et subtile artificium, laudare alterum*

in commendationem sui, et decipiendo, animum sibi obligare decepti.

(*Hœc habe mi Nepos, etc.*) SERA *in fondo parcimonia.* In calce dissertationis cessatio viri cl. à profusè adhibitâ hucusquè libertate, seu mavis licentiâ, ubi præsertìm officiosas protestationes ipsum destruit factum, haud planè satisfacit iis, in quos peculiaritèr hæc etiamnùm cuditur faba. Communis namque in republicâ medicâ perperàm vocatur error, qui non modò uni tantùm Mutinensi scholæ, sed uni duntaxàt adscribitur, imputaturque illius parti, ne uni dicam scholæ meæ, cui fortè largiuscula illa haud malè aptatur appellatio *numerosioris Mutinensium medicorum partis*, de immodico Chinæ Chinæ usu apud cl. auctorem §. 1. notatæ. Apud hosce igitùr omnes urbis Mutinensis professores si multùm *gratiæ* fortassè *non reperit* vir censorius, nec plurimùm ob id certè meruit reperisse. *Neminem* quidem ex his *nominavit* ille, sed injurius sibimet ipsi pictor (respice paragraphum undecimum Ramazzinianæ dissertationis lector, qui supinè non dormis) si cui nec varo, nec valgo, distortis tamen de industriâ cruribus à se depicto, nomen addere necessum putet, ut notum faciat. Me saltem noluit perstringere, qui *veteris comœdiæ more noluit perstringere quemquam.* Ità piè credendum cineribus viri cl. Verùm ut quid *cineribus* dixi? Ipsi viventi credendum, meque jam meæ pœniteat præconceptæ suspicionis, mihi siquidem ipsi de opere meo, cum illud primùm ex me recepit humanitèr, hæc sub die 12 Septembris 1712. rescripsit linguâ vernaculâ, nisi et hic (quod ægrè admiserim) *non idem sint scriptura, et Leucœus.* .... *Ho semper avuto somma venerazione alle cose di V. S...., si in voce, come in iscritto, e l'averò sempre* usquè ad cineres etc. *Non ho dubbio che quest' opera non sia per esser ricevuta se non con lode da gli uomini dotti, molto più, che quelle leggende, che sono............ colle quali taluno si crede d'immortalare il suo nome. Mi rallegro con V. S.... che sia entrata nella classe de' veri scrittori con un' opera, che merita nome di libro, e le rendo per un tal favore infinite grazie, etc.* Officiosis hisce verbis, quamvìs suprà merita commendatus, minimè tamen contrà honestatem à

viro ingenuo me deceptum credam, qui nec illum unquàm decepi, cùm laudibus promeritis sum prosecutus, neque ab eo antehac recipi unquàm, undè me sic deceptum suspicari potuerim.

Ut igitùr et huic, et cuicumque graviori notæ defunctum virum tandem eximamus, dicamus etiamnùm, *isthæc*, quæ in præsenti dissertatione prostant, *ab eo fuisse conscripta* exercendi ingenii, sive, ut dici solet, arguendi gratiâ (qui nobis olìm quoque mos fuit in disputationibus, cùm in hoc Mutinensi Lycæo medicinam ambo pari munere profiteretur) imò *ad publicum solum*, ut asserit, *beneficium*: illud beneficium scilicèt, quod ex mutuâ ingeniorum collisione solet emergere, eruto indè claro lumine veritatis. Convellendum dubio procul assumpsit ille (quis non videt?) Tractatum meum, non eo tamen fortassìs animo, ut everteret, cùm verè sentiret, quæ sentio, sed ut *functus* quodammodò *vice cotis* vomerem mihi rastrum, et marram acueret, ad detegendam faciliùs, effodiendam et expugnandam ab inquinamentis omnibus veritatem. Ità mentem illius modò lubet interpretari. Suadeamus insuper nobis (ut nepotem quoque subtrahamus à notâ relatoris minùs sinceri) eundem cl. auctorem, ut hæc lepidiùs nobis obtruderet dissertationem suam inscripsisse nepoti forsitàn inscio, nec de Chinâ Chinâ quicquam locuto, nec responsum ullum per literas unquàm quærenti. Juvat hoc credere, tùm quià tantam in viro modesto, cujusmodi est nepos defuncti auctoris, non libet fiduciam arguere, ut numerosiori, forsàn et digniori, Mutinensium medicorum parti, Peruviano febrifugo liberalitèr, ut decet, utenti, tàm facilè succensuerit, tùm maximè quià abundè jam constat, longè alitèr ac olìm de Chinâ Chinâ sentire cœpisse, suamque laudabilem mutationem sententiæ usu ipso practico prodidisse non semel.

Exemplum recens hujusce metamorphoseos ipse nupèr aliud acturus ex inopinato deprehendi: cùm enim quispiam de familiâ D. Caroli Foresti à septem circitèr diebus febricitaret, illique cl. auctoris nepos medicinam faceret, mihi constitit ex inspectione fortuitâ adversariorum pharmacopæi, dùm scilicèt meæ cujusdam schedulæ rationem quærerem, hujusmodi ægrotanti præscriptam fuisse sub die 16. Julii labentis anni 1715 à memorato curante viro unciam unam Chinæ Chinæ in vino infusam, et immediatè

postridiè drachmas tres ejusdem medicaminis in formâ boli, quæ dosis postrema quater renovata fuit in morbi decursu, atque ità unciis duabus, et semis Chinæ Chinæ largâ satìs manu, etiam suprà morem meum, administratæ, convaluit æger. Magis adhùc recens exemplum nuperrimè sum intuitus apud aulicum phamacopolam in tabulâ et schedularum medicarum, pro R. R. P. P. Capucinis ab ipso paritèr conscriptarum, ibì enim, sub die 30. Julii proximè elapsi, primò semunciam Chinæ Chinæ descriptam vidi, dein (et quidem immediatè post) unciam unam, quæ subindè fuit pluries repetita. Subsequentibus postmodùm mensibus eâdem proportione rem processisse, admonent schedulæ peculiares, ut omittam, quæ insuper ex amicorum, et pharmacopæorum relatu hac occasione mihi certò innotuêre de crebrâ, et liberali oblatione ejusdem febrifugi, quæ hodiè citrà ullam hæsitantiam, aut frugalitatem in usu est eidem cl. auctoris nepoti. An ergò censendus ille dosim parciorem, majori urgente periculo aliis usitatam, abusûs nomine apud patruum traduxisse? Saltem si antè biennium cùm nondùm collega noster evaserat, tàm sinistrè opinabatur, eo exacto, meliùsque perspectâ utilitate remedii, in meliorem quoque sententiam, prout hominem ingenuum decebat, tandem devenit. Quod illi quidem gloriosum planè, et ad delendas admisi olìm præjudicii notas abundè sufficiens.

Quòd si nimìs officiosæ, adeòque affectatæ cuipiam videantur piæ istiusmodi ergà defunctum virum, et ergà superstitem meditationes meæ, ut affectatæ visæ sunt mihi prostestationes illius in principio hujusce paragraphi, easque idcircò ingenuitati meæ minùs cohærentes putet, is, ne candori meo quicquam detrahat, posthabitis quibuscunque meis, aut semotis, quæ præstare sum conatus, officiis, expensis verò æquâ utrinque lance totius causæ momentis, prout illi videbitur concedens, cl. auctore, de me, ac de integrâ tandem controversiâ nostrâ judicium ferat.

§. L.

ALTERUM *quæsitum*, num scilicèt salubre foret pertentare corticis Peruviani usum ad prophylaxim,

paucis absolvam. Suppono te pro remedio prophylactico non intelligere hujus remedii usum, profligatâ febre, ne ampliùs redeat, licèt etenim à medicis in hoc sensu communitèr accipiatur, proprius tamen non est illius sensus, nam ùt Joannes Gorræus in suis Definitionibus medicis, nomine prophylaxeos intelligendum est remedium illud, quod potiùs operetur ne morbus aliquis accedat, quàm quod jam profligatus redeat, sed hoc multò antè scripserat Galenus in Commento Aphorismi 22. Sectionis secundæ, puto igitùr secundum rationem licere experiri febrifugum Peruvianum, sed modicâ dosi ad aliquot tempus quolibet mane, antequàm febrium periodicarum, et continuarum quoque per æstatem, et autumnum ingruat tempestas, nam ex Hippocrate, *Quæ facta tollunt, antè facta fieri prohibent*, quem locum primo adspectu obscuriorem egregiè exponit Vallesius, purgationes, venæ sectiones, solita morborum remedia antefacta, ut primo vere, fieri prohibent morbos æstate, et autumno. *Quibus convenit venæ sectio, vel purgatio, hos vere purgare, vel venam secare oportet*, ajebat Hippocrates Aphorismo 47. 6. Sectionis, in cujus Aphorismi expositione ajebat Galenus se hisce remediis multos præservasse gravissimis morbis per autumnum laborare solitos, hujus tamen remedii ad prophylaxim usum, si quis velit experiri, exhibendum existimo in iis, qui commodo fruantur sanitatis statu, nam si quid noxii Chinæ insit, convenienti corporis exercitio facilè excutient. At forsàn con-

silium magis sanum erit remedium istud, naturâ suâ dolosum omittere, nam ex Celsi monitu *cavendum ne in secundâ valetudine adversæ præsidia consumantur.* Vale.

Dabam Patavii die 20 Julii 1714.

(*Alterum quæsitum, etc.*) MIHI *istic nec seritur, nec metitur,* ajebat apud Plautum Epidicus. Sed neque hìc forsitàn metet nepos ipse viri cl. aut alius quispiam. Non metam ego, qui nomine *prophylaxeos* usus sum in opere meo, intelligendo præcautionem à novo quoque morbi præteriti, sed facilè recurrentìs insultu, sive proprius hic sit vocis illius sensus, sive communitèr adoptatus etiam ut talis. Nihil inquam emolumenti hinc referam, omnium ferè medicinæ scriptorum vestigia secutus, et posthac paritèr secuturus, hi enim de inhibendo asthmatis, epilepsiæ, aut alterius morbi intervallati recursu locuti, hujusmodi verbum perpetuò usurpavêre. Me tamen usquè magis firmabit in posterum exemplum ipsum cl. auctoris, in hac ipsâ dissertatione vocem *prophylaxeos* sub eâdem significatione *bis* usurpantis, nempè nuperrimè §. 48. circà medium, et §. 12. circà finem. Sic et in minimis sibi adversatur, miliumque torno inanitèr sculpit vir cæteroquì doctissimus. Deniquè nec metet, aut manipulos colliget nepos ipse viri cl., aut quispiam alius, ob dogmatis incertitudinem, ubì hæc ipsius verba perpendat: *Puto igitùr, secundùm rationem licere experiri febrifugum Peruvianum quolibet mane* (nota hìc facilem circà exigentiam repetitionem remedii *malitiam occultam* habentis §. 48. *alterá die prophylaxim minimè repetendi*) *quolibet,* inquam, *mane modicá dosi, ad aliquod tempus, etc.* et paulò post perpendat hæc alia verba, palinodiam de more canentia: *At forsàn consilium magis sanum erit, remedium istud naturá suá dolosum omittere.* Hæc ille. *Remedia* tamen *naturá suá dolosa*, qualem contumeliosè vocat Chinam Chinam vir cl. ad extrema redactus suæ antifebrifugæ dissertationis, nusquàm legitur in Genesi, Deum, qui medicinam condidit, unquàm creasse.

Hæc habe mi lector pro responsione ad objecta cl. Ramazzini

cujus animadversiones, quantumvìs futiles, tacitè negligendas minimè credidi, non me quidem perturbante scripto, acriore licèt, viri, qui in vivis non est, sed solâ, ut inquit ipse, *provocante materiâ.* Non alia tamen hujus ingenii ex me fortassè posthac habiturus est quispiam, si vel dilaceretur à cynicis opus meum, aut aliquam simultatem foventibus. Cùm enim nullum ampliùs ex illius propugnatione commodum reipublicæ queat emergere, ipse verò nihili faciam labores meos, nisi quatenùs cessuri sint in bonum ejusdem reipublicæ, non est, quòd in posterum commovear tàm facilè, animo potiùs pacato deinceps laturus.

—— *Rhoncos, et ludibria turbæ*

Nasutæ, et quicquid fingere livor amat.

Id unum vix potis esset animi fortassè mei firmitatem nonnihil inflectere, si nempè utiliorem, atque potissimam Tractatûs partem, methodum videlicèt specialem curandi perniciosas febres à Mercato descriptas (quæ summa operis est) quisquam arte clarus refutandam susciperet. Sed quis unquàm, qui artem calleat, nudam observationem meam, non ratiociniis suâpte naturâ fallacibus, sed constanti innixam experimento, ubì præsertìm nullum aliud pro *curatione* pereuntis hominis planè *coactâ*, sed nihilominùs planè tutâ prostat auxilium, aggrediatur refellere? Et quandocunquè id etiam contingeret, quâ necessitate cogente aggrederer ipse, observationem, et experientiam meam argumentis, rationibusve tueri, aut auctoritatibus etiam fulcire, cùm satìs ea semetipsam tueatur, et fulciat? Cætera ejusdem Tractatûs, utut non prorsùs inania, cuilibet tamen sophistæ pro arbitrio ventilanda tacitus, et lubens relinquo. Solo diutiùs vivente, et novissima scripta sua pro eximio, quo pollebat, ingenii acumine, etiamnum defensitare volente cl. Ramazzino potuisset perennare, lis nostra: tunc enim publicæ utilitati, quæ stimulos addidisset, accessisset quoque voluptas mea, ab amœnitate styli resultans eruditissimi antagonistæ, cujus aculeos, suo semper melle conspersos, pluries experiri, mihi haud injucundum fuisset, et cui propterеà minimè hæsitassem aptare, quod Joannes Franciscus Picus *De Imitatione* disputans cum Petro Bembo, scriptum reliquit, videlicèt: *Tan-*

tùm suavis acrimoniæ præseferunt illi ipsi aculei, tantùmque me viri clarissimi *simul et pupugit et oblectavit oratio, ut iterùm pungi cupiam, quo possim iterùm oblectari.* Istiusmodi conditione semotâ, præstat silere.

Hucusquè igitùr per me satìs actum in hac materiâ, forsàn et nimìs: neque idcircò lubet ampliùs per eandem lineam serram reciprocare. Ersi verò quæ stylo apologetico hactenùs reponenda censui, fermè invitus, quippè coactus, et lacessitus addiderim, nihilominùs haud planè inutilitèr tempus me trivisse rebor, si vel ex disceptatione hujusmodi, vel ex Therapeutice ipsâ jampridem editâ nonnemo forsàn pro exitialium saltem febrium, de quibus præcipuè sermo est, curatione rectiùs instituendâ, quicquam profecerit, etsi per quem profecerit etiam dissimulet: vel si quis aliùs, me viam præmonstrante, hanc mox arenam ingressus, sed materiam feliciùs *exhauriens*, præcipuam exindè sibi comparet famam, vel deniquè si paucis malè feriatis invisus, benè merear tandem de pluribus, et benè cordatis. Adeòque, ut doctissimi Vvillisii verbis utar, ex pharmaceut. Rational. Præfat. ad Lection. depromptis: *Si leves hi conatus alios ad studium istud meliùs excolendum instigarint, quincquid ab invidis, ac malevolis opprobrii metiar* (*metam* potiùs, vel *patiar* legendum puto) *operæ me meæ neutiquàm pœnitebit.*

FINIS.